

שבוע פרשת ויקהל-פקודי - פרשת פרה

(4 - 10 March 18)

י"ז - כ"ג אדר תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּי־מִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יודיע סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מחוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בציון שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתקן "לחדר ובית של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצָּרִי שְׁאוּל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִה יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חָנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלֶיךָ: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּי פֶלֶאֱדָרִם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְמוּלוֹתַי עָלַי: יג בּוֹס־יְשׁוּעוֹת אִשָּׁא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אֲנִה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי־עֹבֵדְךָ בְּן־אֲמֹתָךְ פִּתְחָתָה לְמוֹסְרִי:
יז לֵךְ אֲזַבַּח וְכַח תִּוְדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ב' אדר, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר זאב יהודא ש"י הלוי

שלום וברכה!

... אקוה אשר המברק שלי בקשר עם יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע נתקבל במועדו, ובטח התועדו במסיבת רעים ועי"פ מרז"ל גדולה לגימא שמקרבת כ"י ומשרה שכינה (סנהדרין קג, סוף ע"ב) על כ"י הרי להבדיל עאכ"כ כשעשרה מישראל מתקבצים, שבלאה"כ בקבוצם לחוד שכינתא שריא אם אפילו אינם עושים מאומה (אגה"ק סי' כ"ג. ועיין ג"כ קרבן העדה בירושלמי ערובין פ"א הלכה [יו"ד]), ובפרט כשגם נשמע דברי תורה, הרי מובטחני שההחלטות הטובות נמשכות בפועל בענינים דמחשבה דיבור ומעשה.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל בקשר עם ימים הקרובים ליום ההילולא הני"ל, ובו המאמר אשר חיבה יתירה נודעת לו מכ"ק מו"ח אדמו"ר וכמ"ש במכתבו הנדפס בתחלת הקונטרס.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש המחכה לבשו"ט.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת תענית.....	ריט
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז	ג	כב) מסכת עבודה זרה עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה וידבר הוי" אל משה ואל אהרן לאמר		מדף מח עד דף נד	רכ
ה) שבת פרשת ויקהל-פקודי, פי' פרה, מבה"ח ניסן, ה'תשס"י	ה		
ד) מאמר ד"ה זאת חוקת התורה גוי'			
ה) שבת פרשת ויקהל-פקודי, פרשת פרה, ה'תשמ"ח	יח		
ה) שיחת ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת פרה,			
מבה"ח ניסן ה'תשס"י	כג		
ו) משיחות כ"א אדר ה'תשמ"ח			
סיום השלושים' להסתלקות הרבנית הצדקנית נ"ע זי"ע	כה		
ז) משיחות ש"פ ויק"פ, פי' פרה,			
מבה"ח ניסן ה'תשמ"ח	לה		
ח) לקוטי-שיחות פרשת פקודי כרך טז	מ		
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל			
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מד		
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל-פקודי	מו		
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	מז		
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	פ		
יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	פא		
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	צג		
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צז		

שיעורי רמב"ם

טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	ק	לב) אגרות קודש	
יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	קפו	אדמו"ר מוהרי"צ	רע
יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקהל-פקודי	רו		
יט) נביאים וכתובים			
ישעיה פרק נח, איוב פרק מ	רי		
כ) משניות – מסכת יבמות			
ביאור קהתי	ריב		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

על מצות פרה אדומה נאמר בתורה:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'.¹ וְצִרִּיף לְהִבִּיז², לְמַה נִּכְפַּל בַּפֶּסֶק שֵׁם
הַיְוִי שֶׁבְּתַחֲלִילָה נִאֲמַר "וַיְדַבֵּר ה'" וּבְהַמְשָׁךְ כָּתוּב עֵסֶם נִסְפַת "אֲשֶׁר צִוִּיּוּה"

ה" ולכאורה הכפילות מיותרת,

דְּמֵאֲחֵר שֶׁנֶּאֱמַר בַּתְּחִלָּה

וַיְדַבֵּר ה' הִיָּה מְסַפִּיק

שִׁיאֲמַר בְּהַמְשָׁךְ רַק זֹאת חֻקַּת

הַתּוֹרָה לֵאלֹהֵי הַתּוֹסֵפֶת "אֲשֶׁר צִוִּיּוּה

הו"י", וְגַם אִם מֵאִיזוּ סִיבָה שֶׁתַּהֲיֶה

רוֹצֵה הַכְּתוּב לְכַפֵּל הַצִּוּי, עֲדִין

אֵין צוּרֵךְ לְכַפֵּל אֶת אֲזִכּוּר שֵׁם הו"י, כִּי

כְּדֵי לְכַפֵּל אֶת הַצִּוּי הָיָה לֵיה

לְמִימַר הִיָּה לוֹ לֹמַר אֲשֶׁר

צִוִּיתִי, וּמֵהוּ אוֹמְרוֹ וּמֵה פֶּשֶׁר

הָאִמְרִיָּה אֲשֶׁר צִוָּה ה' וּבִכֵּךְ

הַכְּתוּב כּוֹפֵל אֶת אֲזִכּוּר שֵׁם הו"י?

וַיִּבֶן זֶה בְּהִקְדָּמָה בִּיאור כְּלָלוֹת

עֲנִין מִצְוֹת הַפָּרָה הָאֲדוּמָה עַל פִּי

דְּבִרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל וְעַל פִּי פְּנִימִיּוֹת

הַדְּבָרִים, דָּאָף שֶׁחֲשָׂאתָ קָרִיא

רַחֲמָנָא³ הִפְרָה הָאֲדוּמָה נִקְרָאת עַל

יְדֵי הַקְדוּשָׁה בִּירוּךְ הוּא (הַמְכֻנָּה

הַ"רַחֲמָן") בְּתוֹרָה בִּשֵׁם "חֲטָאֵת"

וּמִכָּאֵן שִׁישׁ לֵה דְמִיּוֹן לְקִרְבֵּן חֲטָאֵת

הָאֲמוּר בְּתוֹרָה, מְכַלֵּי מְקוֹם,

חֲלֻקָּה שׁוֹנָה הִיא הִפְרָה הָאֲדוּמָה

מְכַל הַקְּרִבָּנוֹת בְּזֶה שֶׁנַּעֲשִׂית

בַּחוּץ דְּוָקָא בְּשׁוֹנָה מִשָּׂאֵר

הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁעֲבֹדָתָם נַעֲשִׂית דְּוָקָא

בְּפָנִים, בְּתוֹךְ חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ,

עֲבֹדַת הִפְרָה הָאֲדוּמָה הִיָּתָה "מַחוּץ

לְמַחֲנֶה" וְעוֹד זֹאת קִיָּם עוֹד הִבְדֵּל

בֵּין פְּרָה אֲדוּמָה לְשָׂאֵר הַקְּרִבָּנוֹת,

שֶׁצִּירִיכָה לְהִיּוֹת פְּרָה אֲדוּמָה

תְּמִימָה, וְהַמּוֹשֵׁג "תְּמִימָה" פִּירוּשׁוֹ

לֹא רַק תְּמִימָה לֵאלֹהִים מוֹם, כְּנֹדֶרֶשׁ בְּכָל

הַקְּרִבָּנוֹת, וְלֹא רַק תְּמִימָה "אֲשֶׁר לֹא

עָלָה עָלֶיהָ עוֹל" אֲלֵא תְּמִימָה

בְּאֲדָמִימוֹת⁴, כְּלוּמָר אֲדוּמָה בְּצוּרָה

ביאור בדרך אפשר

תְּמִימָה וּמוֹשְׁלֵמָה, כְּפִירוּשׁ רִש"י עַל הַפֶּסֶק "שֶׁתַּהֲא תְּמִימָה בְּאֲדָמִימוֹת שֹׁאֵם

הִיזִי בָּה שְׁתֵּי שְׁעוֹת שְׁחֹרוֹת פֶּסוּלָה", וְגַם דְּבַר זֶה מוֹרָה עַל הַשּׁוֹנִי וְהַהִבְדֵּל

בֵּין פְּרָה אֲדוּמָה לְשָׂאֵר הַקְּרִבָּנוֹת, וְהִרִי עֲנִין דָּאֲרֵם נֶאֱמַר גְּבִי

עֲשׂוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵ בְּתוֹרָה שֶׁעֲשׂוֹ בִּיקֵשׁ מִיעֻקֵּב "הִלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדָם

הָאָדָם הַזֶּה...", עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ

אָדָם, שֶׁגַם עֲנִין זֶה הָעוֹבְדָה

שֶׁהִפְרָה הִיא אֲדוּמָה וְהַצָּבָה הָאָדָם

קִשּׁוֹר בְּעֲשׂוֹ שִׁיף לְעִשְׂתָּהּ לֹא

בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ אֲלֵא בַּחוּץ

דְּוָקָא, מַחוּץ לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל

שֵׁם אֵין מְקוֹם לְעִנְיָנִי עֲשׂוֹ שִׁישׁ לוֹ

שִׁיכּוֹת לְצַבֵּעַ הָאָדָם.

(ב) וְלִהְבִּיז זֶה כְּדֵי לְהִבִּין אֶת

הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַהִבְדֵּלִים בֵּין

פְּרָה אֲדוּמָה לְשָׂאֵר הַקְּרִבָּנוֹת צִרִּיף

לְהִקְדָּמָה תְּחִלָּה כְּלָלוֹת עֲנִין

הַקְּרִבָּנוֹת, דְּהִנֵּה⁶, עֲנִין

הַקְּרִבָּנוֹת הִיָּה מִיָּד בְּתַחֲלִיל

הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁷

וַיִּנְחִיחֵהוּ הַקְדוּשָׁה בִּירוּךְ הוּא אֶת אָדָם

הָרִאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ

וּלְשִׁמְרָהּ, וְאִתָּא וּמוֹבָא

בַּמִּדְרָשׁ⁸ לְעִבְדָּהּ זֶה רַחֲמָנָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה וּלְשִׁמְרָהּ זֶה

שִׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, הִיָּינוּ

שֶׁתְּכַלִּית בְּרִיאַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא

כְּדֵי לְעַבְדָּר אֶת ה' בְּקִיָּם מִצְוֹת עֲשֵׂה

("לְעַבְדָּהּ") וְהִימְנָעוֹת מִעֲבִירָה עַל

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה ("וּלְשִׁמְרָהּ") וְעוֹד

אִתָּא בַּמִּדְרָשׁ⁹ שֶׁלְעִבְדָּהּ

וּלְשִׁמְרָהּ קָאִי מְכוּון עַל כִּלְפֵי

הַקְּרִבָּנוֹת, כִּי, עֲבֹדָה סָתֵם לֹא

פִּירוּשׁ אִיזוּ עֲבֹדָה (לְעִבְדָּהּ) הִיָּינוּ

הִינֵה עֲבֹדַת הַקְּרִבָּנוֹת, וְגַם

לְשִׁמְרָהּ קָאִי מְכוּון עַל כִּלְפֵי

הַקְּרִבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰

תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ

הַרִי שֶׁהִבְיִט "שְׁמִירָה" קִשּׁוֹר בְּמִיחֻד

לְנוֹשָׂא הַקְּרִבָּנוֹת. וַיֵּשׁ לְתוֹךְ וּלְבָאֵר

אֶת הַקִּשּׁוֹר בֵּין ב' הַמִּדְרָשִׁים,

בס"ד. שבת פרשת ויקהל-פקודי,

פרשת פרָה, מברכים החודש

ניסן, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר זֹאת

חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'.¹ וְצִרִּיףלְהִבִּיז², לְמַה נִּכְפַּל שֵׁם הַיְוִי, דְּמֵאֲחֵר שֶׁנֶּאֱמַר

בַּתְּחִלָּה וַיְדַבֵּר ה', הִיָּה מְסַפִּיק שִׁיאֲמַר זֹאת

חֻקַּת הַתּוֹרָה, וְגַם אִם רוֹצֵה לְכַפֵּל הַצִּוּי, הָיָה

לֵיה לְמִימַר אֲשֶׁר צִוִּיתִי, וּמֵהוּ אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר צִוָּה

ה' וַיִּבֶן זֶה בְּהִקְדָּמָה כְּלָלוֹת עֲנִין הַפָּרָה, דָּאָף

שֶׁחֲשָׂאתָ קָרִיא רַחֲמָנָא³, מְכַלֵּי מְקוֹם, חֲלֻקָּה הִיא

מְכַל הַקְּרִבָּנוֹת בְּזֶה שֶׁנַּעֲשִׂית בַּחוּץ דְּוָקָא. וְעוֹד

זֹאת, שֶׁצִּירִיכָה לְהִיּוֹת פְּרָה אֲדוּמָה תְּמִימָה,

תְּמִימָה בְּאֲדָמִימוֹת⁴, וְהִרִי עֲנִין דָּאֲרֵם נֶאֱמַרגְּבִי עֲשׂוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵ עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם,

שֶׁגַם עֲנִין זֶה שִׁיף לְעִשְׂתָּהּ בַּחוּץ דְּוָקָא, מַחוּץ

לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל.

(ב) וְלִהְבִּיז זֶה צִרִּיף לְהִקְדָּמָה תְּחִלָּה כְּלָלוֹת

עֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת, דְּהִנֵּה⁶, עֲנִין

הַקְּרִבָּנוֹת הִיָּה מִיָּד בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ

שֶׁכְּתוּב⁷ וַיִּנְחִיחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ,וְאִתָּא בַּמִּדְרָשׁ⁸ לְעִבְדָּהּ זֶה רַחֲמָנָא מִצְוֹת עֲשֵׂה

וּלְשִׁמְרָהּ זֶה שִׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְעוֹד אִתָּא

בַּמִּדְרָשׁ⁹ שֶׁלְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ קָאִי עַל הַקְּרִבָּנוֹת,

כִּי, עֲבֹדָה (לְעִבְדָּהּ) הִיָּינוּ עֲבֹדַת הַקְּרִבָּנוֹת, וְגַם

לְשִׁמְרָהּ קָאִי עַל הַקְּרִבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰

תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ. וַיֵּשׁ לְתוֹךְ ב'

(1) חוקת יט, א-ב. (2) לקו"ת חוקת נו, א. דרושים שבעה ערה. 6. (3) ע"ז כג, ב. חולין יא, סע"א. וראה יומא ב, א וברש"י שם. תניא אגה"ק רסכ"ח. (4) פרש"י עה"פ. (5) תולדות כה, ל. (6) בהבא לקמן – ראה ד"ה זאת חוקת תרל"ג (סה"מ תרל"ג ח"א ע' קצה ואילך). תרמ"ב. תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' קלא ואילך). תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רה ואילך). (7) בראשית ב, טו. (8) זח"א כז, א. תקי"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פח, ב). ילקוט ראובני פ' בראשית. לקו"ת שה"ש מח, ד. ועוד. (9) ב"ר פט"ז, ה. (10) פינחס כה, ב.

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נור, נהר של אש, רוחני כמובן) **כְּמוֹ שִׁפְתוֹיב¹² כִּי כָל בְּשָׂמִים**
וּבִאֲרָץ, וּתְרַגְמוּ דָּאֲחִיד בְּשָׂמִיא וְאַרְעָא שתפוס בשמים ובארץ,
 היינו שהכוונה לעמוד שמחבר בין בחינות תחתונות (ארץ) לבחינות עליונות
 ("שמים"). ונשאלת השאלה: אם עניינם של גן העדן התחתון וגן עדן העליון
 (באמצעות העמוד המחבר ביניהם)
 נרמזו בביטוי "כל", וצריך להבין **מָה**
שִׁפְתוֹיב בפסוק "תחת אשר לא
 עבדת וגו'" **מֶרֶב כָּל**, ולא נאמר
 "כל" בלבד כמו בפסוק "כי כל
 בשמים ובארץ"? והביאור: הסיבה
 לכך שהכתוב הרומז לגן עדן התחתון
 וגן עדן העליון אומר "מֶרֶב כָּל" היא
לְפִי שֵׁשׁ רַבּוּי מִדְּרָגוֹת בְּגֶן־
עֵדֶן¹³, דְּהַגֵּם שְׁפִסְפָּרִים נִזְכָּר
רַק גֶּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגֶן־עֵדֶן
הָעֲלִיּוֹן ולא מופיע פירוט כל
 המדרגות הרבות שבכל בחינה ובחינה
 בגן עדן, הִנֵּה זֶהוּ רַק בְּכָלֹת
 כי בדרך כלל כל המדרגות הרבות
 נחלקות לשתי דרגות כלליות "תחתון"
 ו"עליון", **אֲכָל בְּפִרְטוֹת יֵשׁ**
רַבּוּי מִדְּרָגוֹת לְאֵין קֵץ ללא
 סוף, **וּכְמוֹ שִׁפְתוֹיב¹⁴** במשנה
 שצדיקים אין להם מנוחה גם בעולם
 הבא, היינו בגן עדן כי הם עולים כל
 העת מדרגה אחת לדרגה גבוהה יותר
 והמשנה מביאה בהקשר זה את הפסוק
יֵלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל¹⁵ שמשמעו
 הליכה ועליה מתמדת ללא סוף.
אֲמָנָם הָעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה
וּבְטוֹב לָכֵב הנוכרת בפסוק "תחת
 אשר לא עבדת" (שכאמור ממנו מובן
 גודל המעלה של המצב בו כן ישנה
 עבודת ה') **היא נְעֻלִית יוֹתֵר מֶרֶב כָּל**,
 ערן **שֶׁהִיא** העבודה בשמחה וטוב לבב
לְמַעַל מִכָּל הַמִּדְרָגוֹת
שֶׁבְּגֶן־עֵדֶן, גַּם הַמִּדְרָגוֹת הַיּוֹתֵר נְעֻלֹת שֶׁבְּגֶן־עֵדֶן, כי גן עדן
 הוא העונג של הנשמות מגילוי האלוקות שלמעלה. ועבודת ה' בקיום
 המצוות בעולם הזה מתוך שמחה וטוב לבב נעלית עוד יותר, כפי שהולך
 ומבאר.

המדרש האחד האומר ש"לעבדה ולשמרה" היינו מצוות עשה ולא־תעשה
 והמדרש השני האומר ש"לעבדה ולשמרה" היינו עבודת הקרבנות **כִּי**,
עֲנִין הַקִּרְבָּנוֹת הוּא כָּלֹת עֲנִין הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת ואם כן בעצם
 שני המדרשים אומרים דבר אחד. **וְעַל־זֶה נֶאֱמַר וַיִּנְיַחְהוּ בְּגֶן־עֵדֶן**
לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, שְׁעַל־יָדֵי
קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּכָלֹל וְעִבּוּדָתָהּ
הַקִּרְבָּנוֹת בְּפִרְטָהּ (לְעִבְדָּהּ
וּלְשִׁמְרָהּ), עוֹשִׂים וּמַמְשִׁיכִים
אֶת הַגֶּן־עֵדֶן, וְהוּא עֲנִין שְׁכָר
מִצְוָה, שְׁזָהוּ הַגִּלּוּי שֶׁבְּגֶן־
עֵדֶן כמבואר בחסידות שגן עדן הוא
 הבחינה שבה הנשמות מקבלות שכר
 על קיום המצוות, והעבודה של
 "לעבדה ולשמרה" בגן עדן פועלת
 המשכה והתגלות של ענין 'שכר'
 מִצְוָה' שהוא המצוה עצמה, כמבואר
 בתניא ששכר המצוות הוא גילוי
 והמשכת אור אין סוף ברוך הוא
 מלמעלה למטה שנפעל על ידי מעשה
 המצוות. **וּבִאֲמַת הִנֵּה הַגִּלּוּי**
 והמשכת האור האלוקי מלמעלה
 למטה **שְׁעַל־יָדֵי הַמִּצְוֹת הוּא**
לְמַעַל יוֹתֵר מִהַגִּלּוּי שֶׁבְּגֶן־
עֵדֶן, וּכְמוֹ שִׁפְתוֹיב¹¹ בתורה
 במעלת עבודת ה' בקיום המצוות
 תחת אשר לא עבדת את ה'
אֶלְקִיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לָכֵב
מֶרֶב כָּל על כן יבוא עונש, כפי
 שכתוב בתורה בהמשך הפסוק, אבל
 אם כן עובדים את ה' ומקיימים את
 המצוות מגלים וממשיכים מלמעלה
 למטה אור אלוקי נעלה ביותר עליו
 נאמר שאם העבודה היא כראוי אזי
 היא "מֶרֶב כָּל", **כָּל הוּא הָעֲמוּד הַמְּחַבֵּר אֶת גֶּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן**
וְגֶן־עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, מבואר בקבלה וחסידות שבין ג'ן עדן העליון ליגן
 עדן התחתון יש מרחק ופער רוחני גדול מאד ולכן העלייה מ'גן עדן
 התחתון ליגן עדן העליון אפשרית רק בסיוע 'עמוד' שניצב ביניהם
 והנשמות נאחזות בו כביכול כדי לעלות (ועל עניינו של העמוד מוסבר שהוא
 הארה שממשיכה בנשמות התבטלות לאלוקות והביטול עושה אותן כלים
 ראויים לקליטת אורות עליונים ומאפשר להם להתעלות ליגן עדן העליון.
 בדומה למבואר בקבלה וחסידות שכאשר הנשמות עולות מדרגה אחת לדרגה
 גבוהה ונעלית ממנה לאין שיעור, הן עוברות קודם לכן טבילה בינה די

(11) תבוא כח, מז. 12) דברי הימים-א כט, יא. ראה תו"א תצוה פא, ג. 13) בכ"ז ראה גם ד"ה מים רבים דש"פ תולדות דאשתקד פ"ה-ו (תו"מ ח"ח ס"ע 200 ואילך. סה"מ חשוך ע' שכד ואילך). 14) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן. 15) תו"א תצוה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הנפש שעה אחת בגיהנם, כי יסורי הנפש בגיהנום במשך שעה אחת הם הרבה יותר קשים מאשר היסורים במושגים של העולם הזה ואפילו יסורי איוב (שכפי המסופר באירכות בספר איוב בתנ"ך היו נוראים ואיומים) במשך שבועים שנה, לא נחשבים כלל לעומתם עד כדי כך שאין בנייהם שום יחס ודמיון ומפול-מקום כדאי ומשתלם לסבול את כל יסורי גיהנם, אפילו כמו 'אחר' שהיה כמה וכמה שנים בגיהנם¹⁷, כדברי חכמינו ז"ל¹⁶ בגמרא בשביל לייתי לעלמא דאיתי לבוא לעולם הבא, אפילו לגן-עדן התחתון, שמזה מוכן גדל רחוק הערף דתענוגי עולם הזה לתענוג דגן-עדן התחתון²⁰ וגדול המעלה וההפלאה העצומה של התענוג לו זכות הנשמות בן עדן, שלתענוגי העולם הזה אין שום יחס ודמיון לגביהם, הנה כמו כן גם בגן עדן גופא עצמו הרי יש פערים עצומים בין הדרגות השונות (וכאמור מדובר בדרגות רבות "לאין קץ") ובגלל המרחקים והפערים העצומים מדרגה אחת היא באין-ערוף למדרגה השנייה, ולכן כל אחד ואחד נכזה מחפשו של חברו, שענין הכויה הוא דוקא באשר אין לו שכיכות כלל לענין זה. ולא אחרי כל העלוי וההפלאה דגן-עדן המבוארים לעיל, הנה הענין דקיום המצות הוא נעלה יותר מכל המעלה וההפלאה של גן עדן, שזהו אומרו וזו המשמעות הפנימית של הכתוב המשבח את עבודת המצוות ואומר עבדת גו' מרב כל, היינו שהמצוות הן נעלות יותר מגן-עדן שכאמור נקרא "כל" וכיוון שיש בו דרגות רבות נקרא "מרב כל", ולא זו בלבד שהמצוות נעלות יותר מגן עדן אלא יתירה מזו - ועל-ידי קיום המצוות בשמחה עושים את הגן-עדן כי גילוי והמשכת האור האלוהי בגן עדן היא כתוצאה מקיום המצוות בעולם הזה.

ברחוק שבאין-ערוף בפער עצום לאין שיעור ביחס לתענוג שבגן-עדן ה'עליון' עד כדי כך שאין בנייהם שום ערך, יחס ודמיון ואם גם התענוג שבגן עדן התחתון הוא "נפלא ועצום", כל שכן וקל וחומר שהדברים אמורים לגבי התענוג שבגן עדן העליון, וכן גם בשאר המדרגות שבגן-עדן שהרי כאמור מלבד החלוקה הכללית ל"תחתון" ו"עליון" יש עוד דרגות רבות מאד שהם ברחוק שבאין-ערוף זה לזה, וכמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ שכל אחד ואחד מהצדיקים שבגן עדן נכזה מחפשו של חברו, כי כאשר הוא רואה שחברו זוכה להתנאות אורות אלוהיים יותר נעלים ממנו, מתעוררת בו תשוקה ליהנות מזיו האורות הללו והוא נדחק לחפשו של חברו, אבל מאחר שאינו ראו לכן הוא "נכוה" והרי ענין הכויה מורה על הרחוק באין-ערוף שביניהם. והינו, דקשם שמתענוגי עולם הזה אין להם ערך לתענוג דגן-עדן, שלכן אמרו¹⁷ מוטב דלדייניה ולייתי לעלמא דאיתי, דאף שיסורי גיהנם הם יסורים גדולים ביותר, וכמו שכתוב ב'אגרת התשובה'¹⁸ בשם הרמב"ן¹⁹ שאפילו יסורים של איוב שבעים שנה אין להם ערך כלל ליסורי הנפש שעה אחת בגיהנם, ומפול-מקום כדאי כל יסורי גיהנם, אפילו כמו 'אחר' שהיה כמה וכמה שנים בגיהנם¹⁷, בשביל לייתי לעלמא דאיתי, אפילו לגן-עדן התחתון, שמזה מוכן גדל רחוק הערף דתענוגי עולם הזה לתענוג דגן-עדן התחתון²⁰, הנה כמו כן גם בגן עדן גופא הרי מדרגה אחת היא באין-ערוף למדרגה השנייה, ולכן כל אחד ואחד נכזה מחפשו של חברו, שענין הכויה הוא דוקא באשר אין לו שכיכות כלל לענין זה. ולא אחרי כל העלוי וההפלאה דגן-עדן, הנה הענין דקיום המצות הוא נעלה יותר, שזהו אומרו עבדת גו' מרב כל, שהמצוות הן נעלות יותר מגן-עדן, ועל-ידי קיום המצוות בשמחה עושים את הגן-עדן.

(16) ב"ב עה, א. (17) חגיגה טו, ב. (18) פ"ב. (19) בהקדמתו לפירושו על ספר איוב. (20) בזכרון אחדים: שהרי צער ועונג הם ב' קוין שקולים, וכיון שכדאי ביסורים, הרי מובן מזה שהעונג הוא באין-ערוך.

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וְהַעֲנִין הוּא וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר בְּפִרְסוּתוֹ יוֹתֵר וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר אֶת הָאִמּוֹר
2 לְעִיל אֹדוֹת מַעֲלֵת קִיּוֹם הַמַּצּוֹת עַל הָאֹדוֹת הַמִּתְגַּלִּים בְּגֵן עֵדֶן, וְתַחֲלִילָה
3 מִקְדָּים תּוֹסֶפֶת בִּיאֹר בְּגֹדֹל מַעֲלָתוֹ שֶׁל גֵּן עֵדֶן, דִּהְיָה אֹדוֹת יִצְיָרָתוֹ שֶׁל גֵּן
4 עֵדֶן כְּתִיב²¹ כְּתוּב בְּתוֹרָה וַיִּטַּע הוֹי' אֱלֹקִים גֵּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם מִצֵּד
5 מוֹרָה, וְהִינוּ, שְׁמַעְלַת הַגֵּן-עֵדֶן
6 עַל שֶׁאֵר הָעוֹלָמוֹת וְעַל הָעוֹלָם
7 הַזֶּה בְּפִרְסוֹ הִיא שְׁבִגְן-עֵדֶן נֶאֱמָר
8 שֵׁם מְלֵא שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא,
9 הוֹי' אֱלֹקִים. דִּהְיָה, כָּלִלוֹת
10 הָעוֹלָם הוּא מִבְּחִינַת שֵׁם
11 אֱלֹקִים, כְּכַתּוּב בְּתוֹרָה "בְּרֵאשִׁית
12 בְּרָא אֱלֹקִים" וְכִפִּי שְׂמוּבָא בְּזוּרָה
13 ל"ב פְּעָמִים אֱלֹקִים נֶאֱמָר
14 בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית²², דִּאֲלֹקִים
15 שְׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל מִידַת הַגְּבוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה
16 מוֹרָה עַל עֲנִין הַמַּצּוֹת
17 וְהָעוֹלָם כִּי כִדִּי לְבִרּוֹ עוֹלָם מִדּוֹר
18 וּמוֹגֵבֵל, הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא צִמְצָם
19 וְהָעֵלִים אֶת אֹרֹו הַבְּלִי-גְבוּל, וְהָעוֹלָם
20 נִבְרָא עַל יְדֵי הַמַּשְׁכָּת אֹרֹו מוֹגֵבֵל וְלֹא
21 רַק עוֹלָם הָיָה הַגִּשְׁמִי הַתַּחְתּוֹן,
22 אֲלֵא כָּל מָה שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם
23 עוֹלָם אֲפִילוֹ עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים
24 רוּחָנִים, הַתְּהוּוֹת הַיִּצְיָרָה
25 וְהַבְּרִיאָה שְׁלֹו עַל יְדֵי הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-
26 הוּא הִיא עַל-יְדֵי הָעוֹלָם
27 וְהַהֲסָתָה שֶׁל הָאֹרֹו הָאֱלֹקִי הָאִינְסוּפִי
28 דְּשֵׁם אֱלֹקִים בְּאִמְצָעוֹת שֵׁם
29 אֱלֹקִים הַמּוֹרָה עַל כּוֹחַ הַהָעֵלִים
30 וְהַהֲסָתָה. וְעֲנִין הָעוֹלָם הוּא לֹא
31 רַק שְׁמַצְמָצָם וּמַעֲלִים אֶת גִּילּוֹי
32 הָאֹרֹו, הִינוּ שְׁהָאֹר הָעֲלִיּוֹן
33 אֵינוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֵּה לְמַטָּה,
34 אֲלֵא עוֹד זֹאת, שְׁהָאֹר שֵׁשׁ
35 בּוֹ וְכֵן מֵאִיר בְּאוֹתוֹ עוֹלָם גּוֹפָא הוּא
36 עֲצֻמוֹ, הוּא בְּהָעֵלִים וּבְהָסָתָה, וְהִינוּ שְׁמַעֲלִים עַל הַפְּנִימִיּוֹת
37 שֶׁבֶא בְּאֹפֶן כּוֹחַ שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת שְׁלֹו נִעֲלֵמָת וְנִסְתָּרָת, שְׁבִבְחִיצוֹנִיּוֹת אֵינוֹ
38 נִכָּר כְּמוֹ שְׁהוּא בְּאֵמָת וְכִאֲשֶׁר מִבִּיטִים בּוֹ כִּפִּי שְׁהוּא בְּחִיצוֹנִיּוֹת וּבְגִלּוֹי,
39 הַמְהוּת הָאִמִּיתִית וְהַפְּנִימִית שְׁלֹו לֹא נִרְאִית וְנִכְרָת אֲלֵא נִעֲלֵמָת וְרַק הַחִיצוֹנִיּוֹת
40 נִרְאִית בְּגִלּוֹי. וְכִמוֹ הָאֹפְנִים וְחִוּיֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁבְּמִרְכָּבָה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁהֵם
41 בְּרַעֲשׁ גְּדוֹל, שְׁזָהוּ מִצֵּד הָעֵדֶר הַהֲשָׁגָה (פְּמִבְּאֵר מִקְדָּם

- 23 אַחֲרָיִם שֶׁהָרַעַשׁ נֹובַע מִהַתְּפַעֲלוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת, וְכָלִי שֶׁהַדְּבָרִים נִקְלָטִים
וְנִתְפָּסִים יוֹתֵר יֵשׁ פָּחוֹת 'רַעֲשׁ' וְהַתְּפַעֲלוֹת), וְהִינוּ, שְׁגָם הָאֹר שְׁנִרְגָּשׁ
אֲצֵלָם, וּמֵאִיר בְּהֵם בְּגִילּוֹי שְׁאִינוֹ אֹר אֵין סוֹף הַבְּלִי-גְבוּל אֲלֵא אֹר מוֹגֵבֵל,
כִּי רַק חִיצוֹנִיּוֹת
הָאֹר מִתְגַּלִּית לָהֶם אֲבָל הַפְּנִימִיּוֹת
נִשְׁאֵרָת מִכּוּסָה וְנִסְתָּרָת וְשִׁזְהוּ עֲנִין
הָעוֹלָם שְׁמַעֲלִים עַל
הַפְּנִימִיּוֹת. וְעַד שְׁלֵמָטָה יוֹתֵר
כָּלִי שֶׁמְדוּבָר בְּעוֹלָם נְחוֹת יוֹתֵר
מִבְּחִינַת גִּילּוֹי הָאֱלֹקוֹת שְׁבוּ, הִרִי
הָעוֹלָם וְהַהֲסָתָה גְּדוֹל יוֹתֵר וְהַפְּנִימִיּוֹת
יוֹתֵר מִכּוּסָה וְיוֹתֵר נִעֲלֵמָת וְעַד שֶׁבְּעוֹלָם
הַזֶּה הָעוֹלָם וְהַהֲסָתָה הוּא כָּל כֵּךְ גְּדוֹל
עַד אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה הָעוֹלָם בְּאֵפֶן
שְׁאֲלֹקִים שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-
הוּא שְׁבוּ נִקְרָא הַכּוֹחַ לְהָעֵלִים וְלַהֲסָתָה
בְּגִימְטְרִיא (86) כְּמוֹ הַגִּימְטְרִיא שֶׁל
הַטֵּבֵעִי²⁴, וְהִינוּ, הַדְּבָר מִלְמַד עַד
כְּמָה הָעוֹלָם וְהַהֲסָתָה גְּדוֹל דִּאֲף
שְׁהָאֵמָת הִיא שְׁהַכֵּל הוּא
בְּהֲשָׁגָה פְּרִטִית כּוֹי וְהָעוֹלָם
מִתְנַהֵל כָּל הַעַת עַל יְדֵי הַשְּׁגָחָה שֶׁל
הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא עַל כָּל פֶּרֶט וּפֶרֶט
וְעַל כָּל תְּנוּעָה קֵלָה וְכֹדֶר, מְכַל-
מְקוֹם, נִדְמָה לְעֵינֵי בִשֵּׁר שְׁכֵן
הוּא שְׁכֵל הַהֲתַנַּהֲלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הִיא
מִצֵּד הַטֵּבֵעִי וּבְעֵינִים גִּשְׁמִיּוֹת לֹא
רוֹאִים אֶת הָאֱלֹקוֹת שְׁבִתּוֹךְ כָּל פֶּרֶט
וּפֶרֶט בְּבְרִיאָה, שְׁזָהוּ הָעוֹלָם עַל
הַפְּנִימִיּוֹת וְעַל הָאֵמָת, כֵּךְ שֶׁהַדְּבָרִים
נִרְאִים רַק כִּפִּי שֶׁהֵם בְּחִיצוֹנִיּוֹת.
אֲמָנָם בְּגֵן-עֵדֶן כְּתִיב שֵׁם
מְלֵא, וַיִּטַּע הוֹי' אֱלֹקִים,
שְׁמֵאִיר בּוֹ גִּילּוֹי שֵׁם הוֹי',
שְׁהוּא עַל שֵׁם הָיָה הוֹי וְהָיָה
כְּאֲחֵד²⁵, וְהִינוּ, כִּיווֹן שֶׁהַכּוֹחַ אֹמֵר שֶׁהֵגֵן נִיטַע וְנוֹצֵר עַל יְדֵי "הוֹי"
אֱלֹקִים" מוֹכֵן שֶׁמְדוּבָר בְּשִׁילּוּב שֶׁל שֵׁם הוֹי" שְׁמוֹרָה עַל כּוֹחַ הַגְּבוּל שֶׁל
הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא שֶׁמִּצִּידוֹ הַקְדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא הוּא הִי הוּוּה וְהִיָּה כֹאחַד
(הִינוּ לְמַעַל מִכָּל מוֹדִידָה וְהַגְּבָלָה, שֶׁהִרִי לְפִי הַגְּבוּלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, הָעֵבֶר
וְהַחוּוָה וְהַעֲתִיד הֵם גְּדִרִים שׁוֹנִים וְנִפְרָדִים) עִם שֵׁם אֱלֹקִים הַמּוֹרָה עַל
הַהַגְּבָלָה וְהַהֲסָתָה כֵּךְ שְׁגָם בְּשֵׁם אֱלֹקִים שְׁמוֹרָה עַל עֲנִין

(21 בראשית ב, ח. 22) זהר חדש צד, ב. צו, ב. קיב, ג. ועוד. 23) ראה לקו"ת נשא כח, ד. שלח מז, א. ובכ"מ. 24) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ר"ח שער האהבה פ"ו (ד"ה והמרגיל). שו"ת חכם צבי סי"ח. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. 25) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

יִתֵּר הוּא"ו מורה על כָּל הַשְּׂשֵׁה מְדוּת. וְאוֹת ה"א אַחֲרוֹנָה
השנייה של שם הוי' הוּא עֲנִין מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שהם
ה'לבושים' של כוחות הנפש, הם השכל והמידות (כמבואר בחניא).

וְהִנֵּה, כָּל כוחות ולבושי הנפש הנרמזים בצורה ובתוכן של ד'
האֱלוֹתִית של שם הוי', הֵינִי הַחֵל

מִפְּחֵ הַחֻשְׁבָּה שהוא ראשית כוחות
השכל עַד מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר
וּמַעֲשֵׂה, שהם לבושי הנפש שדרכם
הכוחות באים לידי ביטוי, הֲרִי
בכולם יֵשׁ בָּהֶם עֲנִין הַתַּעֲנוּג.

וּכְמוֹ לְמַשֵּׁל בַּחֻשְׁבָּה,
שֶׁבְּהַמְצָאָת אֵיזָה שֶׁכָּל רַעִיּוֹן
שְׂכָלִי חָדָשׁ כְּלִשְׁחָה, יֵשׁ תַּעֲנוּג,

וּכְמוֹ שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל צָהָבוּ
פָּנָיו שֶׁל רַבִּי אֲבָהוּ מְרֻב עֻנָּה
וְהִנֵּה מִכָּךְ שֶׁמַּצָּא תוֹסֵפֶתָא

חֲדָתָא חֲדָשָׁה²⁹, הִרִי שֶׁהַמְצָאָה
וְהַחֲדִישׁ גּוֹרָמִים עֻנָּה. וְכִיוֵּן שֶׁהַחֲכָמָה

הִיא הַנְּקוּדָה הָרַאשׁוֹנִית, תְּחִילַת
הַמְצָאָה, מוֹכֵן שֶׁבַחְמָה יִשְׁנו תַּעֲנוּג.

וְכֵן בְּכִינָה, דְּהַתְּגַלּוּת עֲתִיק
מְבוּרָה בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁבַחְתָּר
הַעֲלִיּוֹן (שֶׁלִּמְעַל מַעַר הַסְּפִירוֹת) יֵשׁ

שְׁתֵּי בַחֲיֻת "אֲרִיךְ אֲנִי" (חֲצִיּוֹנוּת
הַחֵת) וְ"עֲתִיק יוֹמִין" (פְּנִימִיּוֹת הַחֵת).

וּבְכוחות הַנֶּפֶשׁ "אֲרִיךְ" מְקַבֵּל לַעֲנִין
הַרְצוֹן וְ"עֲתִיק" מְקַבֵּל לַעֲנִין הַתַּעֲנוּג.

וְהַתְּגַלּוּת בַּחֲנִית עֲתִיק, הֵינִי הָעֻנָּה
הוּא בְּכִינָה³⁰ (כְּמִבְּאֹר בְּלִקּוּטֵי

תוֹרָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה: "כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל
בְּאֵדָם לְמַטָּה כְּשֶׁנוֹפֵל לוֹ אִיזָה הַשָּׁגָה

וְשֶׁכָּל חָדָשׁ בְּאִיּוֹ עֲמֻקּוֹת הוּא מַחְמֵלָא
תַּעֲנוּג, אֲמֵנָם עֵיקֶר הַתְּגַלּוּת הַתַּפְּשׁוּת

הַתַּעֲנוּג בְּשִׁלְיֻמוֹת הוּא דּוּקָא אַחֵר כֵּךְ
כְּשֶׁמִּשְׁיַח הַעֲמֻקּוֹת הַזֹּאת בְּהַרְחַבַת

שְׂכָלוֹ וְרוּחָב בִּינְתוֹ". וְכֵן בְּמִדּוֹת
יֵשׁ תַּעֲנוּג, כְּמוֹ אֲהָבָה שֶׁהִיא

הַתְּגַלּוּת מִידַת הַחֶסֶד וְכֵאֵל בְּאֻפְנִים
שׁוֹנִים בְּהַתָּאָם לְאוּפִי וְלִדְרָגָה שֶׁל

הָאֲהָבָה וְאַחַת הַדְּרָגוֹת הַנִּעְלוֹת בְּאֲהָבָה הִיא אֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים, וְכֵשֶׁם
שֶׁהוּא בְּאֲהָבָה שֶׁהַתְּגַלּוּת הַמִּידָה בְּתַחוּשָׁה מוֹרַגֶּשֶׁת גּוֹרֵמַת תַּעֲנוּג, כֵּן

הוּא גַם בְּיִרְאָה וְשֶׁאֵר הַמִּדּוֹת, שֵׁשׁ בָּהֶם תַּעֲנוּג, הַנוֹבֵעַ
מִפְּעוּלַת הַמִּידוֹת בְּתַחוּשָׁה מוֹרַגֶּשֶׁת וְעַד שֶׁגַם מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר

הָאֲהָבָה וְאַחַת הַדְּרָגוֹת הַנִּעְלוֹת בְּאֲהָבָה הִיא אֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים, וְכֵשֶׁם
שֶׁהוּא בְּאֲהָבָה שֶׁהַתְּגַלּוּת הַמִּידָה בְּתַחוּשָׁה מוֹרַגֶּשֶׁת גּוֹרֵמַת תַּעֲנוּג, כֵּן

הוּא גַם בְּיִרְאָה וְשֶׁאֵר הַמִּדּוֹת, שֵׁשׁ בָּהֶם תַּעֲנוּג, הַנוֹבֵעַ
מִפְּעוּלַת הַמִּידוֹת בְּתַחוּשָׁה מוֹרַגֶּשֶׁת וְעַד שֶׁגַם מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר

הָעוֹלָמוֹת, מֵאִיר שֶׁם הוּא' שְׁלִמְעָלָה מְעוֹלָמוֹת. וְלִכֵּן יֵשׁ
בְּגוֹן-עֲדָן גְּלוֹי אֱלֻקוֹת, כְּמֵאֶמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁶ יוֹשְׁבֵינָן

הַנִּשְׁמוֹת בְּגוֹן עֲדָן וְנִהְיִין מִזִּי הַשְּׂכִינָה, שֶׁהַתְּגַלּוּת הִיא מְעֻנָּה
הַגְּלוֹי שֶׁהִרִי כִדִּי לִיחֻנוֹת מִהַאֲוִיר הָאֱלֻקִּי צִירָךְ לְקַבֵּל וּלְקַלּוֹט אוֹתוֹ וְהַדְּבַר

אֲפִשְׁרִי רַק כֹּאשֶׁר הָאֲוִיר מֵאִיר בְּגִילוֹ
וְלֹא כֹאשֶׁר הוּא נִעְלָם וְנִסְתָּר.

וְכֵאֲוִיר עֲנִין גְּלוֹי שֶׁם הוּא'
שְׁבִיבָה-עֲדָן, יוֹכֵן מְגֻלוֹי שֶׁם

הוּא' שְׁבִיבָה-עֲדָן, שֶׁהִרִי
נִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעֻנָּה הַגּוֹן-עֲדָן

נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֲדָם,
כְּמִבְּאֹר בְּחִנֵּי הַשְּׁאֹר הָאֱלֻקִּי נִמְשָׁךְ

וּמִתְגַּלָּה בְּגוֹן עֲדָן עַל הַמַּצּוֹת שֶׁבִּנִּי
יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלִכֵּן,

עֲנִין הַתְּגַלּוּת שֶׁל שֶׁם הוּא'
שְׁבִיבָה-עֲדָן יוֹכֵן מְעֻנָּה הַתְּגַלּוּת

שֶׁל שֶׁם הוּא' שְׁבִיבָה-עֲדָן,
כְּמוֹ שְׁתּוּבָה²⁷ בְּשִׁירַת הָאִיּוֹנוֹ

שֶׁבַחְתָּהּ כִּי חֵלֶק הוּא' עֲמוֹ, שְׁבִיבָה אֶחָד
יִו"ד דְּשֶׁם הוּא' מוֹרָה עַל עֲנִין הַבְּטוּל, וְהוּא

בַּחֲנִית הַחֻשְׁבָּה, וְכְמוֹ שְׁתּוּבָה רַבְּנוּ הַזָּקֵן
בְּהַגְהָה²⁸ בְּשֶׁם מוֹרֵוּ הַמַּגִּיד, שְׁבִיבָה נִרְגָּשׁ

שֶׁהוּא לְבָדוּ הוּא וְאֵין זוּלָתוֹ, וְזוֹ הִיא מְדִרְגַת
יִו"ד דְּשֶׁם הוּא' מוֹרָה גַם

בְּתוֹכָהּ וְגַם בְּצוּרָתָה שֶׁהִיא כְּנֻקוּדָה
קִטְנָה בְּלִבָּד עַל עֲנִין הַקִּטְנוּת שֶׁהוּא

עֲנִין הַבְּטוּל שֶׁל הַמַּצִּיאוֹת כְּלִפִּי
הָאֱלֻקוֹת, וְהוּא בַּחֲנִית סְפִירַת

הַחֻשְׁבָּה, וְכְמוֹ שְׁתּוּבָה רַבְּנוּ
הַזָּקֵן בְּהַגְהָה²⁸ בְּשֶׁם מוֹרֵוּ

הַמַּגִּיד, שְׁבִיבָה-עֲדָן שֶׁהִיא רֹאשִׁית
הַסְּפִירוֹת, נִרְגָּשׁ שֶׁהוּא לְבָדוּ

הוּא וְאֵין זוּלָתוֹ, וְהַכּוֹל בְּשֶׁל
לְגִבּוֹי וְאֵין שׁוֹם מַצִּיאוֹת עֲצֻמִּיּוֹת זוּלָתוֹ

וְזוֹ הִיא מְדִרְגַת הַחֻשְׁבָּה
וְכֵאֲכֹתוֹ בְּהַגְהָה זוֹ בְּחִנֵּי, לִכֵּן כְּתוּב

בְּעֵץ חַיִּים "שֹׁאֵר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא"
אֵינוֹ מִתִּיחַד אֲפִילוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת

אֵלָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תְּחִילָה
בְּסְפִירַת הַחֲכָמָה" וְאוֹת ה"א

גַם בְּתוֹכָהּ וְגַם בְּצוּרָתָה עַל הַתְּבַבּוּנוֹת בְּאֻפְן שֶׁל אֲרֶךְ
לְאַחַר שֶׁבְּכַחֲנִית הַחֲכָמָה הָרַעִיּוֹן הַשְּׂכָלִי הִיָּה כְּנֻקוּדָה בְּלִבָּד וְהוּא

עֲנִין הַבְּיָנָה. וְאוֹת וְאוֹת הוּא עֲנִין הַמִּדּוֹת אֲהָבָה וְיִרְאָה,
שֶׁהֵם עֵיקֶר הַמִּידוֹת וְכָל שֶׁאֵר הַמִּידוֹת הֵן כְּמוֹ "עֲנִיִּים" לְגִבֵּיהֶם וּבְכַפְּרֻתֵיהֶם

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

46 ולא היה נפסק כעבור זמן "כשנחישן השכל" וְעַד שֶׁכָּאֶשֶׁר מוֹסֵר אֶת
47 הַשִּׁכָּל לְזוּלָתוֹ אֲזִי אֵין בָּזָה עֲנָג כָּלֵל והוא מעביר את השכל לבד
48 ללא כל עונג וזו הוכחה נוספת שהעונג לא 'התעצם' עם החכמה, וְטַעַם
49 הַדָּבָר, הסיבה לכך שהעונג לא מתאחד עם השכל באחדות מלאה ומוחלטת
50 היא כִּי, אֵף שֶׁהַשִּׁכָּל בִּשְׂרָשׁוֹ
51 הוא בְּבַחֲיִנַת הַתַּעֲנוּג, מְכַל־
52 מְקוֹם, בְּהַתְגַּלּוּתוֹ כְּרַעִיּוֹן שְׂכָלִי
53 נַעֲשֶׂה בְּמִצִּיאוֹת שְׂכָל וּמַעֲתָה
54 איננו תענוג אלא שְׂכָל עִם כָּל הַהֲדָרוֹת
55 שֶׁל שְׂכָל, וְהַתַּעֲנוּג שָׁבוּ לַעֲוֹמַת
56 הַתַּעֲנוּג כְּפִי שֶׁהוּא בְּשׂוֹרֵשׁ הַשִּׁכָּל, הִרִי
57 הַתַּעֲנוּג כְּפִי שֶׁהוּא בְּשָׂכָל לֵאחֹר
58 שְׁנַעֲשֶׂה מִצִּיאוֹת שֶׁל שְׂכָל הוּא
59 הָאֶרֶת הַתַּעֲנוּג בְּלִבָּד. וְלִכְּנֹן,
60 כִּיּוֹן שֶׁמְדוּבָר בַּהֲאָרָה מוֹעֲטָה וְלֹא
61 בַּעֲצָם הַדָּבָר הִרִי כָּכָל שְׁנִמְשָׁף
62 לְמַטָּה בְּכּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ מִתַּצְמִצָּמ
63 הַתַּעֲנוּג יוֹתֵר, כִּי הִדְרֹגוֹת הַגְּבוּהוֹת
64 שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ קְרוּבוֹת לַתַּעֲנוּג, יוֹתֵר
65 מֵאִשֶׁר הִדְרֹגוֹת הַנִּמְכּוֹת יוֹתֵר שְׁאִינוֹ
66 דּוֹמָה הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּחֻקָּהּ שֶׁהִיא
67 הִדְרָגָה הָרִאשׁוֹנָה וְהִכִּי נַעֲלִית בְּכוֹחַ
68 הַשִּׁכָּל לַתַּעֲנוּג שֶׁבְּכִינָה שֶׁהִיא
69 הִדְרָגָה הַבֹּאֵה בְּכוֹחַ הַשִּׁכָּל וְהַתְגַּלּוּת
70 הַתַּעֲנוּג שֶׁבָּהּ הִיא בְּמִידָה פְּחוּתָה יוֹתֵר
71 מֵאִשֶׁר בַּחֲכָמָה וְכֹי' וְכִי הִלָּא בִּשְׂאֵר
72 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, הַשִּׁכָּל וְהַמִּידוּת, עַד
73 לְמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁבָּהֶם
74 הָאֶרֶת הַתַּעֲנוּג הִיא מוֹעֲטָה וּמִצּוֹמֶצֶמ
75 מֵאֵד.
76 וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם בְּגִלּוֹי
77 הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן שֶׁבְּגִנְ-עֵדֶן,
78 שֶׁהוּא הָאֶרֶת מִצְמִצָּמָה
79 בְּלִבָּד. וְזֶהוּ מֵה שֶׁתּוֹב לְגַבִּי
80 יִצִּירוֹת שֶׁל גֵּן עֵדֶן עַל יְדֵי הַקְּדוּשָׁה
81 בְּרוּךְ-הוּא וַיִּטַּע הוֹי' אֱלֹקִים גֵּן
82 בְּעֵדֶן מִקְדָּם, הִינֵנו, שֶׁבְּעֵנִין
83 הַמִּשְׁכַּת הַתַּעֲנוּג בְּגִנְ-עֵדֶן
84 עַל-יְדֵי שֵׁם הוֹי' וְכִפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר
85 לַעֲלִיל שֶׁהַדָּבָר מִבְּטָא אֶת מַעֲלּוֹת שֶׁל
86 עֵדֶן לַעֲוֹמַת כָּל הַבְּרִיאָה עֲלֶיהָ נֶאֱמַר
87 "בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" אֲבָל מֵאִדָּךְ
88 בַּהֲאָרָה מוֹעֲטָה מִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ, דְּכִמּוֹ בְּעֵנִין הַנְּטִיעָה שֶׁל
89 הַצִּמְחִים לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִרִי אֵף שֶׁשְׂרָשׁ הַפָּרִי שֶׁגִּדֵּל מִכֶּחַ
90 הַצִּמּוּחַ שֶׁבְּאֶרֶץ הוּא מִהֲמֻזָּל לְמַעְלָה כְּמֵאִמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְלִשְׁכָּל

1 וּמַעֲשֶׂה אֵף שֶׁאֵין בָּהֶם עוֹמֵק וְתוֹכֵן כְּמוֹ הַשִּׁכָּל וְהַמִּידוּת עֲצָמָם, בְּכָל זֹאת
2 גַּם יֵשׁ בָּהֶם תַּעֲנוּג כְּפִי שְׂרׁוּאִים בְּפוֹעַל שֶׁהָאֵדָם מִתְּעַנֵּג מִמַּחֲשָׁבוֹת,
3 דִּבְרוּרִים וּמַעֲשִׂים שׁוֹנִים. וְכִשֵּׁם שֶׁד' הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּנֶפֶשׁ (י' - הַחֲכָמָה,
4 ה' רִאשׁוֹנָה - ה' הַבִּינָה, ו' - הַמִּידוּת, ה' אַחֲרֹנָה - הַלְבוּשִׁים) יֵשׁ בָּהֶם
5 הַמִּשְׁכַּת וְהַתְגַּלּוּת הַתַּעֲנוּג, כִּף
6 יוֹכֵן גַּם בְּד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הוֹי' 1
7 שֶׁבְּגִנְ-עֵדֶן, שְׂעַל-יָדָם הוּא 2
8 הַמִּשְׁכַּת וְהַתְגַּלּוּת הַתַּעֲנוּג 3
9 הָעֲלִיּוֹן, שֶׁזֶּהוּ שִׁיּוֹשְׁבִין 4
10 הַנִּשְׁמוֹת בְּגֵן עֵדֶן וְנִהְיִין מִזִּי 5
11 הַשְּׂכִינָה, שֶׁהִנָּה "וְנִהְיִין" 6
12 הוּא עֲנִין הַתַּעֲנוּג. 7
13 אֲמָנָם מִזֶּה גּוֹפֵא מַעֲצָם הַהִשּׁוּאָה 8
14 בֵּין הַתְגַּלּוּת הַתַּעֲנוּג בְּכּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ 9
15 לְהַתְגַּלּוּת הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן בְּגֵן עֵדֶן 10
16 מוֹכֵן שֶׁהַתַּעֲנוּג שֶׁבְּגִנְ-עֵדֶן 11
17 מִתְגַּלֵּה לְנִשְׁמוֹת וְגוֹרֵם לָהֶם הִנָּה 12
18 אִינוֹ עֲצָם הַתַּעֲנוּג, כִּי אִם 13
19 הָאֶרֶת מִצְמִצָּמָה בְּלִבָּד. וְכִמּוֹ 14
20 בְּהַמִּשְׁכַּת הַתַּעֲנוּג בְּכּוֹחוֹת 15
21 הַנֶּפֶשׁ, שֶׁאֵף הוּא הַתְגַּלּוּת שֶׁל הָאֶרֶת 16
22 מוֹעֲטָה בְּלִבָּד, כִּי הִנָּה אֵף שִׁישׁ 17
23 תַּעֲנוּג בְּכָל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ 18
24 כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל שֶׁהַתַּעֲנוּג קִיִּם הֵן בְּשָׂכָל 19
25 וְהֵן בְּמִידוּת (וְאֵף בְּלְבוּשִׁים), מְכַל־ 20
26 מְקוֹם, אֵין זֶה עֲצָם הַתַּעֲנוּג 21
27 אֲלָא רַק הָאֶרֶת מוֹעֲטָה וּמִצּוֹמֶצֶמ 22
28 מִהַעֲוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַתַּעֲנוּג, 23
29 וְכִמּוֹ בְּהַמִּצָּאָה חֻקָּה רַעִיּוֹן 24
30 שְׂכָלִי חֲדָשׁ, שֶׁאֵף שִׁישׁ בָּזָה 25
31 תַּעֲנוּג, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל בְּהַרְחָבָה הִרִי 26
32 עִם זֹאת הַחֻקָּה לֹא נַעֲשִׂית 27
33 דְּבָר אֶחָד עִם הַתַּעֲנוּג וְאִם 28
34 הֵייתָ הַתְגַּלּוּת שֶׁל עֲצָם הַתַּעֲנוּג הַדָּבָר 29
35 הִיא חוֹדֵר בַּחֲכָמָה עַד כְּדִי כִּךְ שֶׁלֹּא הִיא 30
36 נִיתָן לְהַבְרִיל וּלְחַלֵּק בֵּין הַשְּׁנָיִים, 31
37 וְהַחֲכָמָה הֵייתָ הַפּוֹכֵת לְחַלֵּק מִהַתַּעֲנוּג 32
38 עֲצָמוֹ, וְרָאִיָּה לָזֶה, שֶׁעֲצָם הַתַּעֲנוּג 33
39 לֹא קִיִּם בַּחֲכָמָה שֶׁהִרִי אָנוּ 34
40 רִוּאִים שֶׁבְּשַׁעֲת הַמִּצָּאָה הִרִי 35
41 הוּא הָאֵדָם שֶׁהִמְצִיא אֶת הָרַעִיּוֹן 36
42 הַשְּׂכָלִי מִתְמַלָּא עֲנָג רַבּ בְּעַקְבוֹת הַהִנָּה הַגְּדוּלָה שִׁישׁ לוֹ מִהַחֲדוּשׁ, 37
43 וְאַחֲרֵ-כֵן כִּשְׁנִיתִשׁן הַשִּׁכָּל אֵין בָּזָה אוֹתוֹ הָעֲנָג שֶׁהִיא כַּעַת 38
44 הַמַּהֲצָאָה, וּמִכָּאֵן שֶׁהַעֲנוּג וְהַחֲכָמָה הֵם שְׁנֵי דְּבָרִים נִפְרָדִים כִּי אִם הַעֲנוּג הִיא 39
45 הוֹפֵךְ לְחַלֵּק בְּלִתִּי נִפְרָד מִהַחֲכָמָה הוּא הִיא מִמְשִׁיךְ לָלוּת אֶת הַחֲכָמָה מִמִּיד

שבת פרשת ויקהל-פקודי, פרשת פרה, מברכים החודש ניסן, ה'תשח"י

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יקלוט את הרעיונות השכליים למרות הפער העצום ביניהם ויכמו כן גם
2 ההמשכה והתגלות העונג העליון שבגן-עדן היא באפן דעצי
3 הוי', מלשון עצה כי יש צורך לצמצם את התענוג עד שתישאר ממנו
4 הארה מועטת בלבד, ובכך לא די אלא ויעצי לשון רבים, שצריך
5 להיות כמה וכמה עצות, היינו כמה וכמה צמצומים,
6 כדי שיוכל להיות שם הוי' בנבראים, וגם לאחר ה
7 לאחר הצמצומים הרבים שאיפשר את עצם ירדת האור האלוהי לנבראים
8 הרי ההמשכה שבגן עדן היא בבחינת נטיעה בלבד (אשר
9 נטע), שהיא הארה בלבד. (ה) והנה כל זה כל האמור לעיל
10 אודות ההארה המועטת והמצומצמת שבגן עדן הוא ענין הגן-עדן
11 מצד עצמו כפי שנוצר ונברא על ידי הקדוש-ברוך-הוא מתחילתו. אף
12 על-ידי ויניחהו בגן-עדן לעבדה ולשמרה, שהוא ענין עבודת
13 הקרפנות כנ"ל, ממשכים בגן עדן בחינה נעלית יותר שאינה
14 רק הארה מועטת, וכמו שנתבאר לעיל בענין עבדת גו' מרב
15 כל שמפסוק זה למדים את גדול המעלה של עבודת ה' בקיום המצוות.
16 והענין בזה, דהנה, מעשה המצוות, שכללותן הוא
17 עבודת הקרפנות שבגלל מעלתה וחיבותה המיוחדת של עבודת
18 הקרפנות היא כוללת את כל המצוות, הרי תרי"ג מצות דאורייתא
19 זו מצות דרבנן הן תר"ך אורות דכתב³², הכתר העליון שלמעלה
20 מהספירות ובכתר עצמו הכונה להמשכה נעלית במיוחד מתוך
21 פנימיות הכתר, שהוא אמתית התענוג, שאין זה תענוג המרכב באיזה דבר, כי
22 אם תענוג הפשוט, תענוג עצמי ולא רק הארה מועטת של התענוג כפי שענין התענוג נמשך בגן עדן.
23 נקודת ההבדל בין תענוג עצמי לתענוג מורכב כפי שהוא בכוחות הנפש היא

1 צמח יש "מזל" היינו שורש רוחני עליון ש"אומר לו גדל" והוא מקור החיים
2 של אותו צומח, מפל-מקום, אין-ערוף כלל ואין שום מקום
3 להשוואה ודמיון בין מתיקות הפרי הגשמי לגבי המתיקות הרוחנית
4 שבמזל העליון הרוחני, והינו, דעם היות שכל הפרטים
5 שבפרי הגשמי באים ומשתלשלים מהמזל הרוחני, שמחסד עליון נעשה
6 המתיקות, ומגבורה נעשה החמיצות שבפרי, ואם כן
7 לכאורה יש יחס כלשהו בין השורש הרוחני במידת החסד למתיקות
8 הגשמית והראיה שהחסד גורם מתיקות והגבורה גורמת חמיצות מכל-
9 מקום, הרי מוכן בפשיטות שהמתיקות והחמיצות שבפרי אינם בערוף כלל
10 לחסד וגבורה שבמזל, וכמו כן הוא גם בהמשכת התענוג
11 שבגן-עדן, שהיא בדגמת הנטיעה שהיא הארה בלבד.
12 וזהו גם כן מה שכתוב גבי גן-עדן ישבעו עצי הוי' גו' אשר נטע³¹, עצי הוא מלשון
13 עצה, וכמו על-דרך-משל הרב שמשפיע שכל לתלמיד
14 שבאין-ערוף אליו, שצריך לשית עצות בנפשו אף להשפיע לתלמיד שיוכל לקבל את
15 השכל, וכמו כן גם ההמשכה שבגן-עדן היא באפן דעצי הוי',
16 מלשון עצה, ויעצי לשון רבים, שצריך להיות כמה וכמה עצות,
17 היינו כמה וכמה צמצומים, כדי שיוכל להיות שם הוי' בנבראים,
18 וגם לאחר זה הרי ההמשכה היא בבחינת נטיעה בלבד (אשר נטע),
19 שהיא הארה מועטת ומצומצמת בלבד.
20 וזהו גם כן הפירוש הפנימי של מה שכתוב גבי גן-עדן
21 ישבעו עצי הוי' גו' אשר נטע³¹, עצי הוא גם מלשון
22 עצה, וכמו על-דרך-משל הרב שמשפיע שכל לתלמיד
23 שבאין-ערוף אליו, כאשר המרחק והפער בין הרב והתלמיד הם
24 גדולים ועצומים לאין שיעור עד שאין ביניהם כל דמיון
25 שצריך הרב לשית עצות בנפשו אף להשפיע לתלמיד את הרעיון
26 השכלי בצורה מצומצמת במידה כזו שיוכל לקבל ולקלוט את
27 השכל, וכשם שההשפעה מהרב לתלמיד זקוקה לעצות כדי שהתלמיד

(31) תהלים קד, טז. (32) ראה ספר כתר תורה (להר"ד ויטאל) הובא בספר תורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח. של"ה יתרו תטז, א. תניא אגה"ק סכ"ט (קמט, סע"ב ואילך). וראה פרדס שער מהות והנהגה פ"ג. ועוד.

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 באפן דרייט ניוח, היינו בשני שלבים שבתחלה הוא ענין
43 הרייט, שהוא באפן של העלאה מלמטה למעלה, ואחר-כך
44 ניוח, שהוא ענין המשכה מלמעלה למטה, כמאמר³⁵
45 נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, כמבואר בחסידות
46 שקיימות שתי דרכים כדי ליצור
47 התחברות בין הקדוש-ברוך-הוא
48 והנבראים. האחת – "העלאה מלמטה
49 למעלה", היינו עבודת האדם להתקרב
50 לאלוהות על ידי עידון וזיווך עצמי
51 שבכך מעלה את עצמו ועל ידי
52 השימוש בדברים גשמיים לשם שמים
53 שבכך מעלה אותם. והשנייה –
54 "המשכה מלמעלה למטה" – המשכת
55 וגילוי אלוקות מלמעלה למטה
56 שנפעלת בעיקר על ידי עבודת האדם
57 בלימוד התורה וקיום המצוות.
58 ולעניינו – עבודת הקרבנות כוללת את
59 שני הדברים, בתחילה – "העלאה",
60 "ריח", ואחר כך – "המשכה",
61 "ניחוח". וכמו כן גם עכשו
62 בזמן הגלות, כאשר אין אפשרות
63 להקריב קרבנות כפשוטו בעבודת
64 התפלה שהיא דגמת
65 הקרבנות, כמאמר רבותינו
66 ז"ל³⁶ תפלות כנגד תמידין
67 תקנו, שהתחברות בין הקדוש-
68 ברוך-הוא לאדם באמצעות עבודת
69 התפלה אף היא מורכבת משני שלבים
70 אלו שהתפלה היא סלם מצב
71 ארצה וראשו מגיע
72 השמימה³⁷, וכמו שהסולם
73 כפשוטו משמש הן לעלייה מלמטה
74 למעלה והן ליירדה מלמעלה למטה,
75 כך גם עבודת התפלה פועלת את שני
76 הדברים שבתחלה היא
77 ההעלאה מלמטה למעלה עד למעלה מהוי', ואחר-כך
78 ממשיכים מלמטה למעלה לשם הוי', ומהוי' לאלקים, ועד
79 שנמשך אלוקות פעולמות וגם פעולם הזה הגשמי העולם
80 הנחות ביותר.
81 ובפרטיות ענין זה שקיים בתפלה באופן כללי, הנה בפרטיות הוא ענין
82 קריאת שמע ותפלין, כמבאר³⁸ בתורת החסידות בפרוש מאמר

1 שתענוג עצמי הוא ענין הענוג בלי שיתלבש בתענוג שמכוון כלפי מטה
2 מסוימת והוא תענוג 'פשוט' ללא 'ציור' והגדרה ואילו תענוג המורכב הוא
3 תענוג מגורם מסוים, כמו במשל מכוחות הנפש, היינו הענוג שבשכל או
4 הענוג שבמידות (וראה בלקוטי תורה סוף ספר ויקרא: "התענוג מאכילה
5 ושתייה כו' הם תענוג מדבר שחין
6 ממנו... ואין זה כמו מקור התענוגים
7 שאין התענוג מדבר שחין ממנו"
8 ומבאר שלכן בשבת מצווה להתענוג
9 במאכל ומשנה, כי "שבת היא המשכת
10 מוחין... והתענוג המתלבש בחכמה
11 הרי הוא על דרך משל התלבשות
12 והרכבת התענוג" אבל ביום הכיפורים
13 צמים "כי הוא גילוי ממקור התענוגים
14 שלמעלה מהחכמה").
15 ועל-זה על המשכה והתגלות של
16 הענוג העצמי האלוהי נאמר³³ אז
17 תתענוג על הוי', ומדויק הלשון
18 "על הוי'" מובן שהכוונה למעלה
19 מהוי', היינו, שגן-עדן מצד
20 עצמו הוא בחינת הוי' פנ"ל,
21 וכפי שנתבאר שהתענוג שבהוי'
22 אינו תענוג העצמי, אלא הוא
23 מרכב באיזה דבר, וכנ"ל
24 במשל כחות הנפש. אמנם
25 מה שכתוב אז תתענוג על
26 הוי' הוא המשכת תענוג
27 עצמי ותענוג פשוט. וזהו מה
28 שכתוב גבי קרבנות (וכפי
29 שהובא לעיל בתחילת המאמר עבודת
30 הקרבנות היה אחד העניינים של
31 עבודת האדם בגן עדן, "לעבדה
32 ולשמרה") ריח ניחוח להוי'³⁴,
33 שהוא ענין ההמשכה בשם
34 הוי', והינו, שבגן-עדן כפי
35 שהוא מצד עצמו, ללא עבודת האדם
36 ההמשכה היא משם הוי' לשם אלקים פנ"ל בביאור הפסוק
37 "רייטע ה' אלוקים גן בעדן", אבל על-ידי הקרבנות שהם עבודת
38 האדם נעשה ריח ניחוח להוי', שמגיעים למעלה משם
39 הוי', כאמור לעיל שהעבודה בתורה ומצוות גורמת ל"תענוג על הוי"
40 ומשם ממשיכים בהוי', וגם למטה יותר, בשם אלקים.
41 וסדר ההמשכה והתגלות האלוהות למטה על ידי עבודת הקרבנות הוא

(33) ישע"י נח, יד. (34) ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד. (35) תו"כ ופרש"י ויקרא שם. ספרי ופרש"י פינחס שם. (36) ברכות כו, ב. (37) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). (38) ראה לקו"ת שלח מב, א ואילך. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' כח ואילך. סה"מ תרנ"ד ע' יט ואילך. תרח"ץ ע' נו ואילך. ד"ה כי תבואו דש"פ שלח תשי"ב (תו"מ ח"ו ע' 8 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בעולם הבריאה שהוא שלמטה מאצילות יש כבר נתינת מקום מסוימת
למציאות של נבראים ועליו כבר לא שיך לומר "איהו וחייה וגרמוהי חד"
וכיוון שבעולם הבריאה יש נתינת מקום למושג של פירוד שאינו אחדות
מוחלטת **לכן הנה ברבוי ההשתלשלות** כאשר הפירוד כפי שהוא
בבריאה יורד ומשתלשל מעולם לעולם
ומדרגה לדרגה **נעשה מזה** אחרי
ירידות רבות וצמצומים רבים **ד'**
המלכיות שמעלימים
ומסתירים על אלקות והם
המלכויות שתחתם בני ישראל נמצאים
בגלות.

והנה, איתא במדרש⁴⁵
שבפרה אדומה נרמזו ד'
המלכיות, פרה קאי מכונת על
מלכות מצרים, כמו שכתוב⁴⁶
עגלה יפיפה מצרים, אדמה
קאי על מלכות בבל, שנאמר⁴⁷
בדברי דניאל למלך בבל אנת הוא
רישא דדהבא, אתה הוא ראש הזהב
וכן שאר הגליות, והינו,
שענן עשית הפרה הוא לא רק
לטהר את הטמאים בטומאת מת אלא גם
ענין כללי בכדי לתקן גם את
ענן הגליות, ולכן נעשית
הפרה בחוץ, בשונה מכל שאר
הקרבנות שנעשים בתוך חצר המשכן
והמקדש לפי שהמבקר צריך
להתלבש בלבושי המתבקר
מבואר בקבלה וחסידות שהמגע עם
עניני העולם הזה הגשמי נקרא "עבודת
הביורים" כי בתוך הדברים הגשמיים
שאינם קדושים נוצרו ומקבלים חיות
מקליפת נוגה שהיא מעורבת מטוב ורע
וכאשר עושים שימוש בדברים אלו לשם
שמים מפרידים ומבדילים בין הטוב
לרע וכאשר בוררים את הטוב מהרע
מעלים אותו לקדושה. וכדי לפעול את
הביור הזה, המבקר צריך להתלבש

בלבושי המתבקר היינו לבוא במגע קרוב עם הגשמיות וכמבואר באגרת הקודש
שבתניא (סימן כו) ש"העליונים אין בהם כוח לברר ולהעלות מהשבייה [היינו
ניצוצות הקדושה שנפלו ב'שבירת הכלים'] שבקליפת נוגה, אלא התחתונים
לבד, לפי שהם מלוכשים בגוף חומרי... מקליפת נוגה, **וכיון שענן הפרה**
הוא לתקן גם את החוץ, לכן נעשית בחוץ דוקא.

רבותינו ז"ל³⁹ כל הקורא קריאת שמע בלא תפלין כו'
נכאילו מעיד עדות שקר בעצמו שקורא על הציווי להניח תפלין ואינו מקיים
אותו בפועל, שקריאת שמע הוא ענן ההעלאה למסר נפשו
באחד והתשוקה להגיע לדביקות באלקות באה על ידי התבוננות מעמיקה
שגורמת לרצון להתבטל לחלוטין
ולדבוק באלקות ועבודה רוחנית זו
היא התעלות של האדם מלמטה
למעלה, ותפלין (שהקשה כל
התורה לתפלין⁴⁰) הוא ענן
ההמשכה של אחדות ה' כפי שהיא
למעלה על הקלף הגשמי למטה.

(ו) אמנם פרה אדומה חלוקה מכל הקרבנות.
ויוכן בהקדים מה שכתוב גבי גן-
עדן ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם
יפרד ונהר לארבעה ראשים⁴¹, והינו, שעל-ידי
בחינת נהר נמשך בחינת עדן, הוא ענן התענוג,
אל הגן, ומשם יפרד עד שנעשה לד' ראשים,
שהם ד' מחנות שכינה⁴², ובמדרש איתא⁴³ שד'
ראשים קאי על ד' המלכיות שמהם באים ד'
הגליות. ויש לתוף ב' הפרושים, ששרש הענן
הוא בד' מחנות שכינה, אבל, כיון שבבריאה
לאו איהו וחייה וגרמוהי חד⁴⁴, שזהו ענן
ומשם יפרד, שיש פירוד בריאה, לכן הנה
ברבוי ההשתלשלות נעשה מזה ד' המלכיות
שמעלימים ומסתירים על אלקות. והנה, איתא
במדרש⁴⁵ שבפרה אדומה נרמזו ד' המלכיות,
פרה קאי על מלכות מצרים, כמו שכתוב⁴⁶
עגלה יפיפה מצרים, אדמה קאי על בבל,
שנאמר⁴⁷ אנת הוא רישא דדהבא, וכן שאר
הגליות, והינו, שענן עשית הפרה הוא לבד
לתקן גם את ענן הגליות, ולכן נעשית הפרה
בחוץ, לפי שהמבקר צריך להתלבש בלבושי
המתבקר, וכיון שענן הפרה הוא לתקן גם את
החוץ, לכן נעשית בחוץ דוקא.

ומשם יפרד, שיש פירוד בריאה, על עולם האצילות (הראשון מבין
העולמות שיש בהם עשר ספירות מוגדרות) כתוב שהוא "אלקות ממש"
והספירות שבו מאוחדות באחדות מוחלטת עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו כך
ש"איהו וחייה", הוא והחיות שלו היינו הוא והאורות של הספירות, ו"איהו
וגרמוהי", הוא והגופים שלו, היינו הכלים של הספירות, הם אחד איתו, אבל

(39) ברכות יד, סע"ב. (40) קדושין לה, א. (41) בראשית ב, י. (42) ראה זח"א כו, ב. תקו"ז תנ"ה (פח, א). (43) ב"ר פט"ז, ד.
(44) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). (45) פסיקתא דרב כהנא פ' פרה. יל"ש חוקת רמז תשנט. (46) ירמ' מו, כ. (47) דניאל ב, לח.

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, הַהֶפְרֶשׁ בֵּין הַפֶּרָה לְשֹׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת
2 הוּא, שְׁפָל הַקִּרְבָּנוֹת נַעֲשִׂים בְּקֹדֶשׁ, אִם בְּקֹדֶשִׁי קָדָשִׁים אוֹ
3 בְּקֹדֶשִׁים קָלִים, כָּל קָרְבַּן כְּפִי הַהִלָּכָה הַקְּבֻעָה בּוֹ בַּהֲתָאֵם לְדַמַּת הַקְּדוּשָׁה
4 שֶׁל מַה־שֹּׂאִין־בֶּן הַפֶּרָה נַעֲשִׂית בַּחוּץ, לֹא בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ אֲלֹא
5 מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְהִינוּ, לְפִי שִׁשְׂאָר
6 הַקִּרְבָּנוֹת עֲנִינִם הוּא לְתַמְּן
7 דְּבָרֵי הָרִשּׁוֹת שֶׁהֵם עֲנִינִים
8 שֶׁל הֵתֵר, וְיֵשׁ לָהֶם שִׁיכּוֹת, בְּמִידָה
9 כְּזוֹ אוֹ אַחֲרֵת, לְצַד הַקְּדוּשָׁה מַה־
10 שֹּׂאִין־בֶּן עֲנִין הַפֶּרָה הוּא
11 לְתַמְּן גַּם עֲנִינִים הָאֲסוּרִים
12 שֶׁאִי אִפְשָׁר לְבַר וּלְהַעֲלוֹת אוֹתָם
13 לְקְדוּשָׁה, כַּמְבֹאֵר בַּתְּנִיָּא שׁוּ
14 הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַמוֹשֵׁג
15 "אֲסוּר" – קִשּׁוֹר בִּידֵי הַכּוֹחֹת שֶׁמִּחוּץ
16 לְקְדוּשָׁה. וְזֶהוּ גַם מַה שֶּׁכָּתוּב⁴⁸
17 לְגַבִּי אִפֹּר הַפֶּרָה הָאֲדוּמָה וְאֶסְפָּה
18 אִישׁ טְהוֹר, דִּישׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין
19 קָדוֹשׁ לְטְהוֹר, דְּקָדוֹשׁ הוּא מְבָדֵל, מַה־שֹּׂאִין־בֶּן
20 טְהוֹר שִׁנָּה לֹאמַר רַק בְּאֶשֶׁר יֵשׁ נְתִינַת מְקוֹם עַל
21 טְמֵאָה, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב⁴⁹ מִי
22 יִתֵּן טְהוֹר מְטֵמָא הַמוֹשֵׁג קְדוֹשׁ
23 מִשְׁמַעוֹ פְּרִישׁוֹת וְרִיחָן מְדַבְּרִים שֶׁלֹּא
24 שִׁיכִים לְקְדוּשָׁה וְאִילוֹ הַמוֹשֵׁג טְהוֹר
25 מִשְׁמַעוֹ טְהוֹר מְטֵמָא (וְעֲנִינִם)
26 בְּסִפְּרֵי הַפִּדּוּעַ שֶׁקָּדוֹשׁ הוּא
27 בְּחֻקָּהּ שֶׁהִיא דְּרָגָה נְעִילַת יוֹתֵר
28 בְּקְדוּשָׁה כִּי חֻקָּהּ הִיא בִּטּוּל לִמָּה
29 שֶׁלְמַעֲלָה מִהַחֲכָמָה, וְטְהוֹר הוּא
30 בְּכִינָה לְשַׁלְמוֹת הַחֲכָמָה הִיא בַּחֲנִיָּה
31 שֶׁל מִצִּיאוֹת נִרְגַּשׁ⁵⁰ וְכִמּוֹ בַּחֲכָמָה
32 וְכִינָה בְּכּוֹחַ הַשְׁכָּל שֶׁהַחֲכָמָה הִיא
33 נְקוּדָה בְּלִבָּר וְהַבִּינָה הִיא כְּאֶשֶׁר
34 הַנְּקוּדָה מִתְפַּשֵּׁט לְאוֹרֶךְ וְרוּחָב),
35 וְהִינוּ, לְפִי שֶׁעֲנִינֵי הַפֶּרָה הוּא
36 הַיִּצִּיָּאָה מִן הַטְּמֵאָה אֶל
37 הַטְּהוֹרָה. וְעֲנִינֵי בְּעֻבּוּדָה הוּא
38 עֲבֻדַּת בְּעַל־תְּשׁוּבָה, שְׁחִי
39 בַּמִּצְוָה בְּלִי רְצוֹן וְעֵשׂוֹ תְּשׁוּבָה
40 וְהַתְּקַרְבּוֹ לְאִלּוּקוֹת וְהִינוּ, שְׁפָל
41 הַקִּרְבָּנוֹת הוּא עֲנִין עֲבֻדַּת
42 הַצִּדִּיקִים, שֹׂאִינִם שִׁיכִים
- 43 לְעִנְיָ אֲסוּר וְהַתְּקַרְבּוֹת שֶׁלֹּא לְאִלּוּקוֹת הִיא לֹא בְּעַקְבוֹת רִיחָן אֲלֹא
44 עֲלֵיהֶם וְהַתְּקַרְבּוֹת בְּקְדוּשָׁה עֲצֻמָּה, מַה־שֹּׂאִין־בֶּן פֶּרָה אֲדָמָה עֲנִינָה
45 הוּא עֲבֻדַּת בְּעַל־תְּשׁוּבָה. וְלָכֵן נַעֲשִׂית בַּחוּץ, דְּהֵנָּה
46 כְּתִיב⁵¹ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים בְּדַבְרֵי כִנְסַת יִשְׂרָאֵל הַמִּשְׁתַּקֵּקָת לְהַתְּקַרְבּוֹ לְאִלּוּקוֹת
47 וּמִבְקֶשֶׁת מִי יִתֵּן בָּכָא לִי גו'
48 אֲמַצְאָךְ בַּחוּץ, וְלְפִי הַמִּשְׁמַעוֹת
49 הַפְּנִימִית הַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל שְׁתֵּי דְרָגוֹת
50 שׁוֹנוֹת מִי יִתֵּן בָּכָא לִי קָאִי
51 מְכוּון עַל עֲבֻדַּת הַצִּדִּיקִים
52 שֶׁהֵם אֲחִים לְהַקְבָּ"ה קְרוֹבִים
53 אֵלָיו כְּמוֹ אֲחִים קְרוֹבִים זֶה לִזֶּה,
54 וְעֻבּוּדָתָם הִיא בְּאֲחֻזָּה בְּקִירֹב
55 כּו', מַה־שֹּׂאִין־בֶּן בְּעַל־
56 תְּשׁוּבָה הָרִי הֵם נִמְצְאִים
57 בַּחוּץ כִּיּוֹן שְׁחַטּוּ וְהַחֲטָאִים יוֹצִיִם
58 רִיחָן מֵאִלּוּקוֹת, וּמִכָּל־מְקוֹם,
59 כִּיּוֹן שֶׁעֵשׂוֹ תְּשׁוּבָה נִפְעַל בָּהֶם
60 אֲמַצְאָךְ בַּחוּץ, שֶׁאֲמַצְאָךְ הוּא
61 מְלִשׁוֹן מִצִּיאוֹת אֲבָדָה, דְּכִיּוֹן
62 שֶׁמִּקְדָּם הָיוּ בְּאַרְצָא צִיָּה וְעִנְיָ
63 בְּלִי מִים וְרִחָקִים מֵאִלּוּקוֹת, הָרִי
64 זֶה כְּמוֹ אֲבָדָה שֶׁנֶּאֱבָדָה,
65 וּמִשָּׁם אֲמַצְאָךְ וְיִתְקַרְבּוּ בְּקִירֹב
66 גְּדוֹל בְּיוֹתֵר אֲשַׁקֵּךְ גו' כַּמֶּשֶׁל
67 הַמוֹצֵא מִים לְאַחֵר שֶׁהִיא צִמָּא מֵאֵד.
68 וְהֵנָּה בְּסִדֵּר עֲשִׂית הַפֶּרָה
69 כְּתִיב⁵² שֶׁבְּעוֹד הַכֹּהֵן עוֹמֵד "בַּחוּץ"
70 וְהֵנָּה אֵת דֵּם הַפֶּרָה אֶל נֶכַח פְּנֵי
71 אֹהֶל מוֹעֵד, אֵף שֶׁלְכַאוּרָה מְדוּבָר
72 בַּטְהוֹרָה טֵמָא וְלָכֵן כָּל הָעֲבֻדוֹת נַעֲשׂוֹת
73 "בַּחוּץ" וְאִם כֵּן אִיזוֹ שִׁיכּוֹת יֵשׁ
74 לְהִזָּאת דֵּם הַפֶּרָה לִ"פְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד"
75 שֶׁלֹּא הַהוּא הִיִּתָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
76 מְכוּנוֹת לִשְׁם? אֲלֹא הִסִּיכָה לִכְךָ הִיא
77 פִּי, הֵדֶם הוּא פְּנִימִיּוֹת
78 הַנֶּפֶשׁ, וְהָרִי הַפְּנִימִיּוֹת הִיא
79 בְּשִׁלְמוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, גַּם
80 בְּמִי שְׁחַטָּה וְהַתְּרַחֵק מֵאִלּוּקוֹת וְכִמּוֹ
81 שֶׁכָּתוּב בַּתְּנִיָּא⁵³ לְגַבִּי פְּנִימִיּוֹת
82 חֲנַפֵּשׁ הָאִלּוּקִית שֶׁגַּם בְּשַׁעַת
83 הַחֲטָא הִיִּתָּה בְּאֲמָנָה אֹתוֹ
84 יִתְקַרְבּוּ וְנִאֲמַנְתָּ לוֹ כִּי יֵשׁ דְּרָגָה
85 עֲמוּקָה וּפְנִימִית בְּנֶפֶשׁ שֶׁבָּה הַחֲטָא
86 לֹא פּוֹגֵם, וְכְּתִיב⁵⁴ בַּל יִדַּח מִמֶּנּוּ

(48) חוקת יט, ט. (49) איוב יד, ד. (50) ראה ביאורי זוהר להצ"צ ח"ב ע' תתקט ואילך. (51) שה"ש ח, א. (52) חוקת יט, ד.

(53) ספכ"ד. (54) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספכ"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

התענוג מצייר ומרכב בעניני רע כו', ולכן פאָשר שוּרפּים
ומאבדים את הציור, שרק הוא רע אבל העצם נשאר תמיד קרוב
לאלוקות אִזי בכת האפר להתתקן ולהטהר כו', ואדרבה,
מיניה וביה אבא לשדה ביה נרגא⁵⁵ כמאמר חכמינו ז"ל שהדרך
לכרות את היער על ידי עשיית גרון
שהידית שלו היא מעץ היער עצמו
(ובלשון רבנו הזקן בתניא פרק לא: "כך היא המדה לאכפא לסטרא אחרא
במינה ודוגמתה, כמאמר רבותינו ז"ל
מיניה וביה אבא לשדיה ביה נרגא
ופגע בו כיצא בו"), ולכן התקון
הוא דוקא על-ידי-זה שכת
המתאנה עצמו שקודם לכן התאוה
לדברים בלתי רצויים נהפך
לקדשה ומעתה הוא מתאוה
ומשתוקק להתקרב לאלוקות.
ואחר-כך בא השלב הבא בפעולת
הטהרה שעל ידי פרה אדומה
כתיב⁵⁶ ונתן עליו מים חיים,
דהנה, נתבאר לעיל שבענין
הקרבנות צריכה להיות
התקרבות לאלוקות בשתי דרכים
העלאה מלמטה למעלה של הקרבן
הגשמי וכן התקרבות של האדם
לאלוקות ואחר-כך המשכה של
אלוקות מלמעלה למטה, ולפי אפן
ההעלאה בן היא ההמשכה
וככל שהאדם התקרב יותר לאלוקות
על ידי ההעלאה, כך ההמשכה שתבוא
בעקבותיה תהיה מבחינה נעלית יותר.
וכיון שההעלאה דפרה
אדמה היא מלמטה מטה,
מעניני חוץ, והתקרבות לאלוקות
אחרי ירידה כל כך גדולה היא
התקרבות גדולה ונעלית ביותר הרי
מוכן שגם ההמשכה למטה
שבעקבות העלאה כזו היא המשכה
וגילוי אלוקות מדרגה נעלית ביותר,

נדה, וגם מי שהתרחק מרחק רב ונעשה "נידח" חלילה, בסופו של דבר
גם הוא לא יתרחק לגמרי חלילה ויתקרב כי כאמור הפנימיות היא
תמיד בשלמות ולכן נאמר והנה אל נכח פני אהל מועד, פני
דיקא הכתוב מדייק ואומר "פני אוהל מועד" ללמדנו שהטעם לכך הוא
כי בפנימיות גם הטמא קשור
באלוקות.
ואחר-כך השלב הבא בטהרה
מטומאת מת על ידי פרה אדומה הוא
ענין שרפת הפרה שפגעשית
לאפר, דהנה, בכל דבר ישנו
עצם הדבר ולאחר שהדבר נשרף
שהוא האפר, וישנו ציור
הדבר הצורה החיצונית המיוחדת
להמוגדרת של הדבר, ובשריפה
נאבד הצורה ולאחר שהאש
כילתה את הדבר, הצורה נאבדה
ונשאר העצם, וכמו כן גם
ברוחניות, בעבודת ה' שישנו
בנפש הבהמית וביצר הרע כח
המתאנה עצם הכוח להתאוות
לדברים שונים שהוא כוח מופשט
שניתן לכוון אותו לתאוות מסוגים
שונים וישנו הציור הרע כאשר
הכוח המתאוה מלוכב בתאוה בלתי
רצויה נוצר 'ציור' היינו מציאות
מוגדרת של תאוה בלתי רצויה,
ומה שצריך לאבד על מנת לבטל
את המצב הלא רצוי הוא רק את
הציור הרע, אבל את עצם כח
המתאנה אין צורך לאבד אלא
אפשר לתקנו ובמקום להשתמש
בו להתאוות לדברים לא רצויים אפשר
לנצל אותו להתאוות לדברים טובים,
שהרי עצם ענין כח המתאנה
והתענוג, שרשו הוא בקדשה
(פנ"ל" שהתענוג בשכל ומדות,
למשל, נובע מ"עתיק" שבכתר
שלמעלה מהספירות), עד בחינת
לפני הוי', שלמעלה משם הוי' ועד כדי כך שהתענוג שמתגלה בשם הוי'
הוא הארה מועטת בלבד, כמבואר לעיל בהרחבה, אלא שאחר-כך
נשתלשל התענוג וירד מדרגה לדרגה ונצטטר ונעשה מרכב
בעניני קדשה, ובדרגה זו התענוג הוא עדיין בקדושה אלא שאין זה עצם
התענוג אלא כפי שהוא 'מורכב' (כמבואר לעיל) ועד שברבוי
השתלשלות וצמצומים וירידות נוספות מדרגה לדרגה נעשה

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּיֹתֵר, וְעַל-יְדֵי-זֶה הֵנָּה גַם הַזְדוֹנוֹת נַעֲשִׂים כְּזָכוֹת⁵⁷
 2 כמאמר חכמינו ז"ל שתשובה מאהבה מהפכת עבירות שנעשו במזיד להיות
 3 זכויות, כְּמִבְאָר בַּתְּנָיָא⁵⁸ שהסיבה לכך היא משום "שהיא תשובה
 4 מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו יתברך
 5 וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וצייה
 6 להיות כי עד הנה הייתה נפשו בארץ
 7 צייה וצלמות היא הסטרא אחרא
 8 ורחוקה מאור פני ה' בתכלית ולזאת
 9 צמאה נפשו ביתר עד מצימאון נפשות
 10 הצדיקים... נעשו לו זכויות הואיל ועל
 11 ידי זה בא לאהבה רבה זו".
 12 וְהִנֵּתִינָת כֹּחַ עַל זֶה לַעֲבוֹדַת
 13 התשובה בדרגה נעלית כל כך, בחינת
 14 תשובה מאהבה שמהפכת ודונות
 15 לזכויות, הוּא כְּמוֹ שִׁפְתוּב⁵⁹
 16 בתורה לגבי פרה אדומה וּנְתַתָּם
 17 אוֹתָהּ אֶל אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן גוֹ'
 18 וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן גוֹ',
 19 שְׁהָרִי עַל עֲנָן הָעֲבוֹדָה בְּכָל
 20 צָרָתוֹ נְתִינָת כֹּחַ מְלַמְעֵלָה,
 21 ובפֶּרֶט עַל עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה,
 22 וְזֶהוּ עֲנָנוֹ שֶׁל אֱלֹעֶזֶר, אֶל-
 23 עֲזָרָה⁴⁵, וְהוּא שֵׁם אֶל-שֶׁהוּא
 24 הַתְּחֵלֶת י"ג מִדּוֹת
 25 הַרְחֵמִים⁶⁰, שֶׁעֲנָנָם הוּא
 26 נְתִינָת כֹּחַ עַל עֲבוֹדַת
 27 הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שִׁפְתוּב⁶¹
 28 בתורה בפירוט י"ג מידות הרחמים
 29 אֶל-רַחוּם וְחַנוּן גוֹ', נוֹשָׂא
 30 עוֹן וְפָשַׁע, וְזֶהוּ שֶׁעֲשִׂית
 31 הַפָּרָה הִיָּתָה עַל-יְדֵי אֱלֹעֶזֶר,
 32 שֶׁהוּא עֲנָן נְתִינָת כֹּחַ מְלַמְעֵלָה
 33 עַל הַתְּשׁוּבָה, וְהִנֵּתִינָת כֹּחַ
 34 מְסִיעֵת לָאֵדָם בִּשְׁנֵי הַשְּׁלִיבִים הָאֲמֹרִים
 35 לַעֲלִי (כְּנוּגַע לַעֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת בְּכָל
 36 וְכֵן בְּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה) הַשְּׁלֵב הָרִאשׁוֹן
 37 - תְּחֵלָה עַל הַרְצוֹא וְהַהֲעֵלָא
 38 מִלְּמַשָּׁה לְמַעְלָה, וְאַחֲרֵיכֵן
 39 בַּשְּׁלֵב הַשֵּׁנִי - עַל הַהֲמַשְׁכָּה
 40 שֶׁהַתְּחֵלֶת הָאֱלוּקִית מְלַמְעֵלָה לְמַשָּׁה
 41 שֶׁתְּבוֹא בְּעֻקְבוֹת הַהֲעֵלָא תְּהִי
 42 הַמַּשְׁכָּה נְעִלִית כֹּל כֵּךְ, שֶׁה'מִים חַיִּים' יִטְהָרוּ גַם אֶת מִי שֶׁנִּשְׁטָמָא הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁנַּעֲשִׂים בִּפְנֵים וִישׁ בָּהֶם דְּרוֹגַת שׁוֹנוֹת בְּקִדּוּשָׁה עֲצֻמָּה)

(57) יומא פו, ב. (58) פ"ז. (59) חוקת יט, ג. (60) זח"ג קלא, ב. עץ חיים שער א"א פ"א. פ"ח שער הסליחות פ"ד. וראה אגרות-קדש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' שסט. וש"נ. (61) תשא לד, ר"ז. (62) ראה זח"ג (אד"ר) קלח, רע"א. תו"א בשלח סא, ד. ובכ"מ.

שבת פרשת ויקהל-פקודי, פרשת פרה, מברכים החודש ניסן, ה'תשכ"י

יז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

13 מאד שמעורר צימאון גדול מאד ואחר-כך נמשך משם למטה,
14 תחלה בהוי', שגם בהוי' דלתתא יאיר האור העליון שבהוי' דלעילא
15 ואחר-כך באלקים, כמבואר
16 לעיל שעל יצירת גן עדן נאמר "ויטע
17 ה' אלקים" עד שנמשך בגן-
18 עדן שלא תהיה בו רק הארה מועטת
19 של התענוג העליון אלא שתהיה בו
20 התגלות של עצם התענוג, ועד
21 שנמשך למטה ממש, לעולם
22 הזה הגשמי שעל-ידי-זה נעשה
23 גם בתחתונים דירה לו
24 יתברך.

1 ועבודת 'פעלי עסק' (פרה אדמה שנעשית בחוץ וענינה הוא
2 לפעול התקרבות וטהרה במי שנתרחק ונטמא), וכנ"ל בפרוש אמצאך
3 בחוץ, שדוקא בחוץ הוא
4 עקר ענין אמצאך, כמשל מי
5 שהגיע למים לאחר שהיה במדבר והיה
6 לו צימאון גדול והינו, ו
7 שמשמשים הבעלי תשובה דווקא
8 בחינת הוי' דלעילא, שהוא
9 ענין תענוג העצמי והפשוט.
10 והסדר בזה שבתחלה צריכה
11 להיות ההעלאה לבחינה זו,
12 שהיא אפשרית רק מתוך מצב ירוד
9 יתברך.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שיש עמי ב

40 הוא שבור מעט. מביאה הגמרא מעשה: כי אהא -כשבאן עולא
41 מארץ ישראל לבבל, ותיב אבימא פגיא - ישב על 'בימוס' קבוע
42 לשם עבודה זרה, שהיה פגום ו-שבור מעט. אמר ליה רב יהודה
43 לעולא, והא רב ושמואל דאמרי תרין-הו - והרי רב ושמואל אמרו
44 שאף 'בימוס' קבוע שנפגם מעט אסור בהנאה. ואמרו כן אפילו
45 למאן דאמר - לדעת הסובר (לעיל מא) שעובדי עבודה זרה אין
46 עובדים לשבירים שלה, אלא מבטלים אותם, הני מילי - דברים אלו
47 אמורים רק בעבודת בוכבים עצמה, דילא ביה מלתא - שמוזלזל
48 הדבר אצל העובד עבודה זרה למפלה ו-לעבודן לשבירים שלה,
49 ולכן כשנשברה אינו עובדה אלא מבטלה ומותרת, אבל האי -
50 האבן העשויה למושב העבודה זרה, לא איכפת ליה לעובד
51 העבודה זרה שהאבן נשברה מעט, כיון שעדיין היא ראויה לתת
52 עליה עבודה זרה, ולכן משתמשה באסורה, וכיצד אתה יושב על
53 אבן זו האסורה בהנאה ונהנה ממנה.
54 אמר ליה עולא לרב יהודה, מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל - מי
55 יביא לנו מהעפר המכסה את רב ושמואל בקריהם, ומלאינו עינינו
56 - והיינו ממלאים עינינו בו מתוך כבוד אליהם, שהרי צדיקים היו,
57 אך אנו איננו סוברים כך, דהא רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרין-הו
58 - שהרי רבי יוחנן וריש לקיש אמרו שניהם להיפך מדברי רב
59 ושמואל, ש'בימוס' שנפגם מותר בהנאה, ואמרו כן אפילו למאן
60 דאמר (שם) שעובדי עבודה זרה עובדין אף לשבירים שלה, הני מילי
61 דברים אלו אמורים רק בעבודת בוכבים עצמה, דכיין דפלקה,
62 וילא ביה מילתא דפלקה - שכוין שכבר עבדה, מוזלזל אצלו
63 הדבר לבטלה ולזרקה אף שנשברה מעט, ולכן אינו מבטלה
64 ואסורה, אבל הני - אבנים אלו המשמשים רק למושב העבודה
65 זרה, אין זה זלזול אצל עובדי עבודה זרה לבטלן ולזרקן, ולכן
66 שקלי להא - נוטלים משם בימוס זה שנפגם וזורקים ומבטלים
67 אותו, ומייתי בימוס אחרניא - ומביאים בימוס אחר להושיב עליו
68 את העבודה זרה, והבימוס הפגום והזורק מותר בהנאה, ולכן הנני
69 יושב על בימוס כזה.
70 הגמרא מביאה ראיה לשיטת רבי יוחנן וריש לקיש: תניא בנותיה
71 - שנינו בברייתא כדבריהם דרבי יוחנן וריש לקיש, 'בימוס' שנפגם
72 מותר, אך מופת שמקריבים עליו זבחים לעבודה זרה, שנפגם,
73 אסור, כיון שעדיין מקריבים עליו אף שנשבר, עד שינתן רובו,
74 וברישא של הברייתא מבואר בפירוש שבימוס פגום מותר.
75 מבררת הגמרא: היכי דמי - מהו 'בימוס', היכי דמי - ומהו מופת,
76 כלומר הרי שניהם עשויים מאבנים, וכיצד נדע מהו 'בימוס'
77 העשוי למושב עבודה זרה, שאם נפגם מעט מותר בהנאה, ומהו
78 'מופת' העשוי להקריב עליו, שנפרש ממנו עד שינתן רובו.
79 משיבה הגמרא: אמר רבי יעקב בר אידי, אמר רבי יוחנן, 'בימוס'
80 עשוי מאבן אחת בלבד, ומופת עשוי מאבנים הרבה.

1 והניחיה ולא נטלה עמהם, ודאי ביטלה מדעתם, אך אם הניחיה
2 בשעת מלקחיה, אסורה, כיון שיתכן שרצו ליטלה עמהם ולא נטלה
3 משום שבהולים היו לצאת למלחמה, ויתכן שהיה בדעתם לחזור
4 אליה או לשלוח אדם שיביאנה אליהם, ולא התכוונו לבטלה.
5 המשנה מבארת דין משמשי עבודה זרה שעשויים עבור המלכים:
6 בימוסאית של מלכים - אבני גזית המתקנות למושב עבודה זרה,
7 ומונחות בדרכים שבהם עוברים המלכים, וכשהמלך עובר
8 מושיבים עליהן עבודה זרה, והמלך משתחוה לה, הרי אלו
9 מותרות, ואין עליהן אסור הנאה משום משמשי עבודה זרה, מפני
10 שמעמידן אותה - את האבן הזו לתת עליה עבודה זרה, רק בשעת
11 שהמלכים עוברים, ובשאר זמנים אינה עשויה למושב עבודה זרה.
12 גמרא
13 שנינו במשנה: עבודת כוכבים שהניחיה עובדיה בשעת שלום
14 מותרת, הגמרא מביאה מימרא בענין זה: אמר רבי ירמיה בר אבא,
15 אמר רב, בית גמרו - המגדל שבנו אנשי דור הפלגה לעבודה זרה,
16 במדינה שנמרוד מלך בה, הרי היא בעבודת בוכבים שהניחיה
17 עובדיה בשעת שלום, ומותר. ומבאר רב את דבריו: אף על גב דכי
18 בדיניהו רחמנא בשעת מלקחיה דמי - אף שמה שהפיצם ה' על פני
19 כל הארץ (בראשית א ח) מושיב את אותו זמן כשעת מלחמה, שהרי
20 מאונס הניחו את אותה עבודה זרה, מכל מקום הרי אי פצא
21 למיידר - אם אחר כך היו רוצים לחזור, הרי - היו יכולים לחזור
22 ולעבדה, ומילא הרי - ומכך חזרו לבסוף, מוכח דכפול
23 בבל - ביטלה מדעתם, ולכן מותרת.
24 שנינו במשנה: בימוסאית של מלכים הרי אלו מותרות, מפני
25 שמעמידן אותה בשעה שהמלכים עוברים.
26 הגמרא דנה בטעם זה. משנה הגמרא: ובי מפני שמעמידן אותה -
27 את האבן למושב עבודה זרה רק בשעת שהמלכים עובדין, האבנים
28 מותרין, הרי באותה שעה משמשי עבודה זרה הן. מתרצת הגמרא:
29 אמר רבא בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, הכי קאמר - כך כוונת
30 המשנה לומר, מפני שמעמידן אותן בשעת שהמלכים עובדין, ואילו
31 המלכים מניחין ו-עובדין דרך זו, והולכין בדרך אחרת, ואינם
32 רוצים לעבוד עבודה זרה המונחת בדרך זו דווקא, והכמרים
33 העובדים אותה עבודה זרה לא עשאוה ואת מושבה אלא לצורך
34 השתחוות המלכים, וכשרואים שאין המלכים רוצים לעבדה, גם
35 הם מבטלים אותה, ולכן אינה נחשבת כמשמשי עבודה זרה
36 ומותרת.
37 עד עתה דנה הגמרא ב'בימוס' שאינו קבוע לעבודה זרה, ומותר.
38 עתה עוסקת הגמרא בבימוס קבוע שעובדים אותו תדיר, שהוא
39 ודאי אסור ככל משמשי עבודה זרה, ודנה הגמרא מה דינו אם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אודות מצוות פרה אדומה, נאמר בתורה:

עד כאן דברי המדרש על הכתוב 'יהי לבי תמים בחוקיך'. וְלִכְאוּרָה צִרִיף
לְהַבִּין, מֵהוּ שְׁמַדְמָה אֶת הַפֶּסַח וְהַפֶּרָה לְשֵׁתִי מִטְרוֹנוֹת,
כלומר מה הדמיון, לפי המשמעות הפנימית של הדברים, בין שתי מצוות אלו
לשתי גבירות?

אף הַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה יָדוּעַ

בתורת הסוד ש'מִטְרוֹנִיתָא' גברת

קָאִי מכוון על סְפִירַת

הַמְלָכוֹת⁷ בגלל היותה מקבלת את

השפע והאור מהספירות שמעליה

נקראת 'נִקְבָּה' שהיא בחינת מקבל

וה'זכר' הוא בחינת משפיע, אֶלֶא

שְׁבִסְפִירַת הַמְלָכוֹת גּוּפָא

עצמה יֵשׁ שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת,

מְלָכוֹת דְּאֶצִּילוֹת ספירת המלכות

של כללות עולם האצילות, העולם

הגבוה והנעלה מארבעת העולמות

הכלליים אצילות'בריאה' יצירה'עשיה

(מְלָכוֹת שְׁבִמְלָכוֹת היינו מלכות

כפי שהיא בספירת המלכות, הספירה

התחתונה והאחרונה בעשר הספירות

העליונות) וּמְלָכוֹת דְּבִינָה⁸

(מְלָכוֹת שְׁבִבִינָה, היינו ספירת

המלכות כפי שהיא חלק מספירת

הבינה, כמבואר בתורת הסוד

שהספירות הן 'בהתכללות' זו בזו וכמו

'חסד' שבחסד', 'גבורה' שבחסד' וכן

בכל הספירות, וְהֵן שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת

האמורות בספירות המלכות, מלכות

דאצילות שהיא 'מלכות שבמלכות'

דמלכות דבינה' שְׁתֵּי מִטְרוֹנוֹת

הַנִּלְבָּד במדרש הנזכר והן שתי

המצוות של קרבן פסח ופרה אדומה.

דְּבִחִינַת מְלָכוֹת דְּאֶצִּילוֹת הוּא

עֲנִין "חֻקַּת הַפֶּסַח"⁹,

וּכְפִשְׁטוֹת הַעֲנִין שְׁהַגְלוֹי

האלוקי שהאיר בְּפֶסַח בעת יציאת

מצרים, בשעה שהיה צריך להקריב

ולאכול את קרבן הפסח, הִיָּה עַל-

יְדֵי סְפִירַת הַמְלָכוֹת, כְּמוֹ

שְׁכַתוֹב¹⁰ בתורה שבני ישראל היו

בס"ד. שבת פרשת ויקהל-פקודי,

פרשת פרה, ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

זאת חקת התורה גו' ויקחו אליך פרה אדמה

גו'¹, וידוע הדייק בזה בדרושי רבותינונשיאינו², שצריך להבין לשון "חקה" הנאמר

במצות פרה אדמה. ומובא על זה מה שאמרו

רבותינו ז"ל במדרש³ יהי לבי תמים בחקיך⁴,זה חקת הפסח⁵ וחקת פרה אדמה, למה?

ששניהם דומים זה לזה, בזה נאמר חקת

הפסח, וכן נאמר⁶ זאת חקת התורה, ואי אתה

יודע איזהו חקה גדולה מזו, משל לשתי

מטרונות דומות שהיו מהלכות שתייהן באחת

נראות שוות, מי גדולה מזו, אותה שחברתה

מלכה אותה עד ביתה והולכת אחריה, כך בפסח

נאמר בו "חקה", ובפרה נאמר בה "חקה", ומי

גדולה: הפרה, שאוכלי פסח צריכין לה,

שנאמר⁶ ויקחו לטמא מעפר שרפת החטאת.

ולכאורה צריך להבין, מהו שמדמה את הפסח

והפרה לשתי מטרונות.

אף הענין הוא, דהנה ידוע ש'מִטְרוֹנִיתָא' קאִי

על ספירת המלכות⁷, אלא שבספירת

המלכות גופא יש שתי מדרגות, מלכות

דאצילות (מלכות שבמלכות) ומלכות דבינה⁸

(מלכות שבבינה), והן שתי מטרונות הנ"ל.

דבחינת מלכות דאצילות הוא ענין "חקת

הפסח"⁹, וכפשטות הענין שהגלוי בפסח הִיָּהעל-ידי ספירת המלכות, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב¹⁰ ופסח

(1) חוקת יט, ב. (2) אוה"ת חוקת ע' תשעג ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' פה ואילך. וראה גם אוה"ת שם ס"ע תשצ ואילך.
(3) שמו"ר פי"ט, ב. (4) תהלים קיט, פ. (5) בא יב, מג. (6) חוקת יט, ח. (7) מאו"א אות מ"ם סעיף ח (אוה"ת שם ע' תשעג).
(8) אוה"ת שם ס"ע תשעג-ד. סה"מ תרכ"ט שם ס"ע צד. (9) מאו"א אות פ' סעיף ח וסעיף מט (אוה"ת שם. וראה שם ע' תשצב). (10) בא יב, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 צריכים לשים את דם קרבן פסח על פתחי הבתים ופסח וידלג ה'וי' על
2 הפתח, ד"פפתח" היא ספירת המלכות¹¹ כמבואר בתורת הסוד.
3 דאף שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה¹² וכו' ורגילי האלוקי בפסח היה מדרגות גבוהות ביותר, מכל-מקום גלוי זה
4 כפי שירד והתגלה למטה ה'ה' על
5 הפתח", בספירת המלכות, 6
7 אָמנם בחינת "חקת הפרה" 8
9 היא מדרגה נעלית יותר, בחינת 10
11 מלכות דבינה¹³, שְהַרִי פְּרָה 12
13 אָדְמָה עֲנִינָה הוא עֲנִן 14
15 התשובה¹⁴ (וכפשוטות הענין, 16
17 שְפָרָה אָדְמָה מכפרת על 18
19 טְמֵאת הַפֶּךְ הַחַיִּים, שְהַפֶּךְ 20
21 הַחַיִּים הוא תְּכֵלִית הִירִידָה 22
23 במובן הרוחני, הַפֶּךְ עֲנִן "וְאֵתָם 24
25 הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים"¹⁵, 26
27 וְהִשְׁתַּהֲרָה מִטְמֵאָה זו הוא עֲנִן הַתְּשׁוּבָה, 28
29 וְהַתְּשׁוּבָה מְקוּמָה הוא בְּסִפִּירַת הַבִּינָה. וְלִכְן 30
31 "חֻקַּת הַפֶּרָה" גְּדוּלָּה מִ"חֻקַּת הַפֶּסַח", כִּי "חֻקַּת 32
33 הַפֶּסַח" היא מְלָכוֹת שֶבְמִלְכוּת, וְ"חֻקַּת הַפֶּרָה" 34
35 היא מְלָכוֹת שֶבְבִּינָה. וְזֶהוּ גַם מֵה שֶבְפֶּסַח הָיוּ 36
37 יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲנֵינָה צְדִיקִים, מֵה־שְּׁאִין־כֶּן פְּרָה 38
39 אָדְמָה עֲנִינָה תְשׁוּבָה, וּבַעֲלִי־תְשׁוּבָה גְּדוּלִים 40
41 מִצְדִּיקִים¹⁶. וְעוֹד יֵשׁ לִזְמַר¹⁷, דְּהִנֵּה הַפֶּסַח הָיָה 42
43 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וּפְרָה אָדְמָה היא כִּנְגֵד הַגְּאֻלָּה 44
45 דְּלַעֲתִיד, שְהַרִי בְּפָרָה מְרֻמִּים אֲרַבְעָה הַגְּלִיּוֹת 46
47 (וְהַגְּאֻלָּה מֵהֶם), כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל¹⁸ "אָדְמָה" 48
49 זוּ בָּבֶל, "תְּמִימָה" זוּ מְדִי, "אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם" 50
51 זוּ יוֹן, "אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל" זוּ מְלָכוֹת 52
53 רַבִּיעִית כֹּו' [מֵה־שְּׁאִין־כֶּן גְּלוּת מִצְרַיִם הוא 54
55 גְּלוּת בְּפָנֵי־עֲצָמוֹ שְׁלֹא נִמְנָה (לְפַעֲמִים) בְּכָלִל 56
57 אֲרַבְעָה גְּלִיּוֹת, כִּי הוא גְּלוּת כְּלָלִי¹⁹ 58
59 וְשׁוֹשׁ לִכֵּל הַגְּלִיּוֹת וְהָיָה לְפָנֵי 60
61 מִתֵּן־תּוֹרָה וְכוּ' וְלִכֵּן הַתּוֹכֵן שֶל 62
63 גְּלוּת מִצְרַיִם שׁוֹנָה מֵהַתּוֹכֵן שֶל אֲרַבְעָ 64
65 הַגְּלִיּוֹת הָאֲמֻרוֹת], דְּעֲנִין יִצִּיאַת 66
67 מִצְרַיִם הוא גְּלוּי סִפִּירַת 68
69 הַמְּלָכוֹת, עֲבוּדַת הַצְדִּיקִים, 70
71 מֵה־שְּׁאִין־כֶּן לְעֵתִיד־לְבָא 72
73 יִהְיֶה גְלוּי נַעֲלָה שְׁלֹא בַעֲרָךְ 74
75 לֵלֵא כִּי יֵחַס וְהוּשׁוּאָה לְגִבִּי הַגְּלִיּוֹ 76
77 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁלִכָן הַגְּלִיּוֹ 78
79 לְעֵתִיד־לְבָא בָּא עַל־יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה. וְלִכֵּן "חֻקַּת הַפֶּרָה" 80
81 82

(11) ראה מאו"א שם סעיף כו, הובא באוה"ת שם. (12) הגדה של פסח, פיסקא ד"ה מצה זו. (13) פרדס שער ערה"כ ערך פרה אדומה. מתקו"ז תכ"א (מו, א) — אוה"ת שם. (14) אוה"ת שם ע' תשעד. ע' תשצח. ע' תתיד ואילך. (15) ואתחנן ד, ד. (16) אוה"ת שם ע' תשעד. (17) אוה"ת שם. סה"מ תרכ"ט ע' צה. וראה אוה"ת שם ע' תשצב. (18) זח"ב רלז, סע"א. וראה סה"מ תרכ"ז ע' קפא. (19) ראה ל"ת להאריז"ל פ' תצא. הובא ברד"ה קול דודי תש"ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה שהיא עבודה נעלית יותר מעבודת הצדיקים. וְלִכֵּן
- 2 "חֻקַּת הַפָּרָה" גְּדוּלָּה מִ"חֻקַּת הַפֶּסַח", כִּי "חֻקַּת הַפָּרָה"
- 3 רוֹמֶזֶת לְגֵאֲלָה הַעֲתִידָה שלמעלה מעניין פסח ויציאת מצרים.
- 4 וּבִאִוֵּר הָעֵנָן פְּעֻבוֹת ה' של הָאֵדָם, הִנֵּה הַהֶפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין
- 5 סְפִירַת הַמַּלְכוּת לְסְפִירַת
- 6 הַבִּינָה כפי שהוא משתקף בכוחות
- 7 הנפש (המקבילים לספירות העליונות)
- 8 הוּא, דְּסְפִירַת הַמַּלְכוּת בְּנֶפֶשׁ
- 9 הָאֵדָם הוּא כַח הַמַּעֲשֶׂה שְׁלֹ,
- 10 שהוא עניין נחות וחיצוני לגבי כוחות
- 11 השכל שלו ובעבודה הרוחנית,
- 12 עבודת ה' הִינּוּ עֵנָן מַעֲשֶׂה
- 13 הַמַּצּוֹת בְּפֶעֱל. וְסְפִירַת הַבִּינָה
- 14 בְּנֶפֶשׁ הָאֵדָם הוּא הַשְׂכָּל
- 15 וְהַהֲבָנָה שְׁלֹ, וּבַעֲבוּדָה
- 16 הַרוּחָנִית, עבודת ה' הִינּוּ לַמּוֹד
- 17 הַתּוֹרָה.
- 18 וּכְשֶׁם שְׁבַסְפִירוֹת העליונות,
- 19 בְּאֻלּוֹקוֹת, הָרִי בִּינָה אחת הבחינות
- 20 בְּמוֹחִין שלמעלה הִיא לְמַעְלָה
- 21 מִמַּלְכוּת, הַסְפִירָה האחרונה, כֵּן
- 22 הוּא גַם בַּעֲבוּדָה הַרוּחָנִית של
- 23 הָאֵדָם, שְׁלַמּוֹד הַתּוֹרָה הוּא
- 24 לְמַעְלָה מִמַּעֲשֶׂה הַמַּצּוֹת,
- 25 שֶׁהִרִי "לַמּוֹד מִבֵּיא לִידֵי
- 26 מַעֲשֶׂה" 20 וּמֵאֲחֵר שֶׁהַלִּמּוֹד הוּא
- 27 הַמְבִיא וְהוֹרֵם לִידֵי מַעֲשֶׂה, נִמְצָא
- 28 שֶׁהַלִּמּוֹד נַעֲלָה מִהַמַּעֲשֶׂה.
- 29 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר יִשְׁנָם שְׁנֵי
- 30 עֵנָנִים אֵלּוּ של תורה ומצוות,
- 31 הַמַּקְבִּילִים לַפָּרָה אֲדוּמָה (מַלְכוּת
- 32 דְּבִינָה) וְקִרְבֵּן פֶּסַח (מַלְכוּת שְׁבַמְלָכוֹת),
- 33 בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה עֲצָמוֹ, כִּי יִשְׁנּוּ
- 34 עֵנָן הַלִּמּוֹד בְּתוֹרָה לְהַגְדִּיל
- 35 תּוֹרָה וְלַהֲאֲדִירָהּ 21. דְּרַשׁ
- 36 וְקִבֵּל שְׁכָרָה 22, הִינּוּ הַלִּמּוֹד
- 37 בְּשִׁבְלֵי הַהֲבָנָה בְּלִבֵּר, תּוֹרָה
- 38 שְׁבַתּוֹרָה. וְיִשְׁנּוּ לַמּוֹד
- 39 הַהֲלָכוֹת שְׁבַתּוֹרָה הִ"מְבִיא
- 40 לִידֵי מַעֲשֶׂה". וְכֵשֶׁם שְׁבַתּוֹרָה
- 41 וּמִצְוֹת, הַתּוֹרָה הִיא לְמַעֲלָה מִהַמַּצּוֹת,
- 42 כֵּן בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה עֲצָמוֹ, הַלִּמּוֹד של בחינת 'תורה שבתורה' (מַלְכוּת דְּבִינָה)
- בכוחות הנפש) נעלה יותר מהלימוד כדי לדעת את ההלכה, הלימוד שקשור
- במעשה בפועל (מַלְכוּת שְׁבַמְלָכוֹת בכוחות הנפש).
- וְכֵּן יוֹכֵן מֵה שְׁפָרָה אֲדָמָה הִיא הַחֻקָּה שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה 23,
- ולכן נאמר בה 'זאת חוקת התורה' ולא 'זאת חוקת הפרה' דִּהְיָה נִתְבָּאֵר
- לְעֵיל דְּבִכְלָלוֹת עֲבוֹדַת ה' של
- הָאֵדָם, הָרִי פָּרָה אֲדָמָה הִיא
- בְּסְפִירַת הַבִּינָה, עֲבוֹדַת
- הַתְּשׁוּבָה שְׁלַמּוֹעֲלָה מִמּוֹדִידָה
- וְהַגְבָּלָה כַּמּוֹבָאֵר בְּחִסְדוֹת עַל כִּי
- דְּבִרֵי הַזֶּהוּר שְׁבַתּוֹת הַתְּשׁוּבָה הִיא
- 'בְּחִילָא יִתִּיר', כִּכּוֹת רַב יוֹתֵר מִעֲבוֹדַת
- הַצְדִּיקִים, כִּי יֵשׁ בָּהּ יִצְיָאָה מִכָּל גְּדֵרֵי
- הַמַּצִּיאוֹת שֶׁל הָאֵדָם וְעִלְיָה לְמַצֵּב
- שׁוֹנָה לְגַמְרֵי וְהַשִּׁינִי הַזֶּה הוּא עֵנָן שֶׁל
- בְּלִי גְבוּל. וְזֶהוּ מֵה שְׁפָרָה
- אֲדָמָה נֶאֱמַר בְּתַחֲלָה כְּתוּבִי
- רַאשׁוֹן "אֲדָמָה", וְאַחֵר כֵּן בְּאִים
- הַתְּנָאִים הַבָּאִים 'תְּמִימָה', 'אִשָּׁר לֹא
- עָלָה עֲלֶיהָ עוֹל' שְׁצַבֵּעַ אֲדָם
- מוֹרָה עַל מִדַּת הַגְּבוּרָה 24,
- כַּמּוֹבָאֵר בְּתוֹרַת הַסּוּד, וְהִינּוּ מִידַת
- הַגְּבוּרָה וְהַחֻקָּה שֶׁל שְׁלִילַת
- הָעֵנָנִים הַבְּלִי וְצוּיִים,
- שְׁזֶהוּ כְּלָלוֹת עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה
- שֶׁהִיא הַתְּרַחֲקוֹת מִמַּצֵּב לֹא רְצוּי
- וְהַתְּקַבּוֹת לְמַצֵּב רְצוּי.
- וְאַחֲרֵי־כֵן אַחֵר הַתּוֹכֵן הַכִּלְי שֶׁל
- עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, בְּאִים לְפָרְטִי
- הַעֲבוּדָה הַנִּחְלָקָה לְשִׁתִּי
- תְּנוּעוֹת נִפְשִׁיּוֹת שֶׁל קִירּוֹב הָאֵדָם
- לְאֻלּוֹקוֹת, הַעֲלָאָה מִלְּמִטָּה
- לְמַעְלָה הַתְּעִלוֹת מִצֵּד הָאֵדָם לְמִטָּה
- אֶל הַאֻלּוֹקוֹת לְמַעֲלָה וְהַמְשָׁכָה
- מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה גִּילּוּי וְהַאֲרָה
- מִצֵּד הַאֻלּוֹקוֹת שְׁלַמּוֹעֲלָה אֶל הָאֵדָם
- שְׁלַמּוֹת, וְשִׁתִּי תְּנוּעוֹת אֵלּוּ
- 'הַעֲלָאָה' וְהַמְשָׁכָה נְרַמְזוֹת בְּשִׁנֵּי
- הָעֵנָנִים שְׁפָרָה אֲדָמָה, אֶפְרָיִם
- הַפָּרָה הַנּוֹתֵר לְאַחֵר שְׁרִיפְתָּה
- וְהַ"מִּים חַיִּים" 25 שֶׁבָּהֶם מַעֲרִיבִים
- אֶת הָאֶפְרָיִם וְאַחֵר כֵּן מוֹזִים עַל הָאֵדָם
- הַמַּטְהֵר אֶת שְׁנֵיהֶם, הָאֶפְרָיִם וְהַמִּים, כִּפִּי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.

(20) ראה קידושין מ, ב. (21) ישעי' מב, כא. חולין סו, ב. (22) סוטה מד, א. וש"נ. (23) ראה לקו"ת חוקת נו, א ואילך. (24) ראה תקו"ז שבהערה 13. (25) ראה בכ"ז לקו"ת שם. ועוד.

זאת חוקת התורה גו'

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **כִּי הַמִּים עֲנִינָם הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה** למטה, כְּמֵאמֶר²⁶ חכמינו
2 ד"ל בגמרא **מֵה מִים יוֹרְדִים מִמָּקוֹם גְּבוּה לְמָקוֹם נְמוּךְ כו'**
3 (ובלשון הגמרא: "למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו
4 למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי
5 תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו
6 שפלה"). **וְהָאֵפֶר עֲנִינֵהּ הָעֲלָא** 1
7 **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, שְׁהָרִי** 2
8 **הָאֵפֶר נַעֲשֶׂה נוצר על-ידי** 3
9 **הַשְּׂרָפָה,** וכעניינו, על ידי שריפת
10 הפרה, **הֵינֹו עַל-יְדֵי שְׁכַל הַדָּבָר** 4
11 **נִשְׂרָף וְכֵלָה וְעוֹלָה לְמַעְלָה** 5
12 **וְלֹא נִשְׂאָר** למטה **אֵלָא הָאֵפֶר** 6
13 **(כְּמִבְאָר הָעֲנִינֵן בַּפִּרְטִיּוֹת** 7
14 **בְּאִגְרָת הַקֹּדֶשׁ²⁷ שֶׁכֶּסֶר** 8
15 **הַתְּנַיָּא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "... שֶׁהָאֵפֶר הוּא** 9
16 **מִהוּתוֹ וְעֲצוּמֹתוֹ שֶׁל הָעֵץ הַנִּשְׂרָף שֶׁהִיא** 10
17 **מורכב מד' יסודות אש רוח מים עפר**
18 **וג' יסודות אש מים רוח חלפו והלכו** 11
19 **להם וכלו בעשן המתהווה מהרכבתן** 12
20 **כנועד ויסוד הד' שהיה בעץ שהוא** 13
21 **העפר שבו היורד למטה ואין האש** 14
22 **שולטת בו הוא הנשאר קיים והוא** 15
23 **האפר..."**
24 **ושני עניינים אלה בעבודת ה' של כל** 16
25 **אחד הֵינֹו עֲנִינֵן הַתּוֹרָה (שהיא** 17
26 **'המשכה' מִלְמַעְלָה מחכמתו ורצונו** 18
27 **של הקדוש-ברוך-הוא, לְמַטָּה לעולם** 19
28 **הזה ולשכל האדם) וְעֲבֹדָת** 20
29 **הַתְּפִלָּה עִם קִיּוֹם הַמַּצּוֹת** 21
30 **(שהם 'העלאה' מִלְמַטָּה מהמציאות** 22
31 **הגשמית של האדם והעולם לְמַעְלָה** 23
32 **לאלקות).**
33 **וְזֶהוּ "זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה גו'** 24
34 **וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה** 25
35 **תְּמִימָה" גו', כפי שהוא בעבודת** 26
36 **האדם ופעולתו שְׁעַל-יְדֵי עֲבֹדָת** 27
37 **הַתְּשׁוּבָה בְּשִׁלְמוֹת, שיש בה** 28
38 **יציאה ממדידה והגבלה, כאמור לעיל,** 29
39 **בָּאִים אֶל הַגְּאֻלָּה הָעֲתִידִיָּה,** 30
40 **סִיּוֹם הַגְּלוּת הַרְבִּיעִי מִבֵּין** 31
41 **ארבעת הגלויות הנרמזות בכתוב אודות** 32
42 **פרה אדומה, כנזכר לעיל, וְעַד שָׁאֵז עִם בּוֹא הַגְּאֻלָּה, תִּהְיֶה גַם מַעְלָת** 33
43 **הַצִּדִּיקִים וְגַם מַעְלָת בְּעַל־תְּשׁוּבָה, ביחד, (לא כפי שהיה בעבר**

- שבעת יציאת מצרים היתה רק עבודת הצדיקים ולא הייתה עבודת התשובה
הנעלית יותר) **כִּי כדברי הוזהר מְשִׁיחַ עֲתִיד לְאַתְבָּא צִדִּיקָא**
בְּתִיבְכֶתָא²⁸ להשיב צדיקים בתשובה, ונמצא שבימות המשיח יהיה שילוב
של שתי המעלות, צדיקים ובעלי תשובה, ביחד. ובפֶּרֶט שְׁכַל סַבַּת
הַגְּלוּת הוּא עֲנִינֵן הַחֲטָא,
כְּמֵאמֶר²⁹ בנוסח תפילת מוסף של
יום טוב, מִפְּגִי חֲטָאֵינוּ גְּלִינוּ
מֵאֲרָצֵנוּ, הָרִי בְּהַבְטַל הַסִּפָּה
כאשר יש תשובה על החטאים,
מִתְבַּטֵּל הַמְּסוּכָב מתבטלת
התוצאה, וְלִכְן עַל-יְדֵי תְשׁוּבָה
על החטאים מְבַטְלִים אֶת
הַגְּלוּת, וּמִתְקַיֵּם הַיְעוּד³⁰
בנבואת מיכה כִּימִי צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת,
וְאֲדַרְבָּה, לא זו בלבד שהגאולה
תהיה כמו יציאת מצרים אלא הַגְּלוּי
של האלקות בגאולה העתידית יִהְיֶה
יותר מִהַגְּלוּי של האלקות שהיה
בִּיציאת מִצְרַיִם³¹ כְּנִל,
מִשׁוּם שֶׁהִירִידָה בְּגִלוּת
האחרונה היא יְרִידָה גְּדוּלָּה
יותר מהירידה של גלות מצרים,
וּכְפִי גְּדֹל הִירִידָה כֶּף הוּא
גְּדֹל הָעֲלִיָּה, וירידה גדולה יותר
חייבת להוביל לעלייה גדולה יותר,
והדבר מחוייב המציאות כיוון שְׁהָרִי
אֶפֶן הָעֲלִיָּה מתוך הירידה ובעקבות
הירידה הוּא שְׁתִּמּוּרַת הַחֹשֶׁךְ
כְּפֹל וּמְכַפֵּל שבזמן הגלות כאשר
אין גילוי אור אלוהי, וְכֵן הַמְרִירוֹת
הַכְּפֹלָה וּמְכַפֵּלָת שנובעת
מהריחוק מאלוקות, נַעֲשֶׂה
אֶתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא
הפיכת חושך לאור וּמְרִירוֹ
לְמִיתְקָא ומרירות למתיקות,
שְׁנַעֲשֶׂה מתוך החושך הגדול, הכפול
ומכופל, ומתוך המרירות הכפולה
והמכופלת אור גְּדוֹל בְּיֻתָּר
ומתיקות גְּדוּלָּה בְּיֻתָּר.
וְיִהְיֶה-רָצוֹן שִׁיְהִיָּה זֶה עוֹד בְּחֻדֶּשׁ אֲדָר, ובפֶּרֶט
שְׁבָאִים מְסַעֲדָתָא דְדוֹד מִלְכָּא
השלימה והמהפך מחושך לאור ומרירות למתיקות עוֹד בְּחֻדֶּשׁ אֲדָר,
ובפֶּרֶט שְׁבָאִים מְסַעֲדָתָא דְדוֹד מִלְכָּא מְשִׁיחָא סְעוּדָת

(26) תענית ז, א. (27) ס"ו. (28) לקו"ת שמע"צ צב, ב. וראה זח"ג קנג. ועוד. (29) תפלת מוסף דיו"ט. (30) מיכה ז, טו. (31) ראה אוה"ת מיכה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מלוה-מלכה הנקראת סעודת דוד מלך המשיח (במוצאי שבת)³²,
 - 2 ולפני-זה לפני מוצאי השבת מהזמן דרעון וכו' שעת
 - 3 המנחה של יום השבת הנקראת בוהר 'רעוא דרעון', רצון הרצונות (כללות
 - 4 העניין הוא שלכל בחינה בסדר ההשתלשלות קדם רצון להתהוות בחינה זו
 - 5 (בחינת כתר), ובראשית כל
 - 6 ההשתלשלות יש רצון כללי (כתר
 - 7 כללי, הנקרא "אדם קדמון") שהוא
 - 8 הרצון לכל הרצונות וכל הבחינות
 - 9 כלולות בו בהשוואה אחת). [נחסר
 - 10 קצת]. ואז יהיה ישראל ומלכא
 - 11 בלחודיה³³, בני ישראל והמלך
 - 12 לבדם (כדברי זוהר לגבי שמיני עצרת
 - 13 בו מביאים פר אחד כנגד עם ישראל,
 - 14 לאחר שבימי הסוכות הביאו שבעים
 - 15 פרים כנגד שבעים אומות העולם, כי
 - 16 ביום זה אין תפיסת מקום לשום דבר
 - 17 מלבד בני ישראל והקדוש-ברוך-הוא)
 - 18 'עצמותו ומהותו יתברך' עצם
 - 19 המהות של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו,
 - 20 וישראל בלבד, ולא אף אחד
 - 21 אחר, כמאמר³⁴ ישראל
 - 22 וקודשא-ברוך-הוא כולא
 - 23 חד, וזה נעשה על-ידי
 - 24 התורה, וכדברי זוהר, ישראל
 - 25 ואורייתא וקודשא-ברוך-הוא
 - 26 כולא חד³⁴, בני ישראל, התורה
 - 27 והקדוש-ברוך-הוא הכל אחד, מציאות
 - 28 אחת, ועוד זאת, שבתוך הקשר
 - 29 המושלש הזה עצמו יש לבני ישראל
 - 30 יתרון שיששראל הם למעלה מהתורה, והם בני ישראל
 - 31 מתקשרים עם הקב"ה בעצמו, בקשר מיוחד, לא רק באמצעות הקשר
- שעל ידי התורה, כידוע הדייק³⁵ בתורת החסידות בלשון³⁶ זוהר
- תלת קשרין מתקשראין דא ברא, שלושה קשרים מתקשרים זה
- בוה ישראל באורייתא ואורייתא בקודשא-ברוך-הוא, בני
- ישראל בתורה והתורה בקדוש-ברוך-הוא דלכאורה חבור שלשה
- דברים הוא על-ידי שני
- קשרים ולמה אם כן נאמר כאן
- שישנם שלושה קשרים?
- ומבאר בזה, שיש גם קשר
- של ישראל עם הקב"ה שפא
- על-ידי התורה, כלומר, אמנם זהו
- קשר שבא על ידי ובאמצעות התורה,
- אבל זהו קשר שלישי קשר של ישראל
- עם הקדוש-ברוך-הוא בנוסף לשני
- הקשרים של ישראל בתורה והתורה
- בקדוש-ברוך-הוא, כי ישראל הם
- למעלה מהתורה, ולכן הם
- קשורים בקדוש-ברוך-הוא בעצמו
- (מלבד הקשר שלהם בתורה)
- וכדאיתא וכמובא במדרש³⁷
- מחשבתן של ישראל למעלה
- באלוקות קדמה ויש לה קשר יותר
- עמוק ויותר נעלה אפילו לתורה,
- ועד שענין זה גופא עצמו,
- המעלה של ישראל לגבי התורה,
- מפרש בתורה, שגאמר בתורה
- עצמה צו את בני-ישראל, דבר
- אל בני-ישראל וכו', ומוזה מוכח
- שבני ישראל הם מציאות שקדמה
- למציאות התורה, כדברי המדרש, וזה
- המעלה המיוחדת הזו של בני ישראל, ותגלה בקרוב ממש בביאת
- משיח צדקנו, תכף ומיד ממש.

(32) סידור האריז"ל (להר"ש מרשקוב). פ"ע"ח שם. סוף שער השבת. (33) ראה זח"ג לב, א. ח"א רח, א. (34) ראה זח"ג עג, א. (35) סה"מ תרנ"ז ע' כח ואילך. ה'ש"ת ע' 61 ואילך. (36) ראה סה"מ תרנ"ז שם בשוה"ג. וראה זח"ג שם. (37) ב"ר פ"א, ד. וראה תדא"ר פ"ד.

אגרות קודש

ב"ה, חי אדר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש אודות בנו... ש"י ע"ד הנסיעה לכאן. הנה בטח ידוע לו השקפתי בזה, שבזמנים אלו יש כר נרחב במאד לפעולות באה"ק ת"ו וגם לבני הנוער, הרי יכולים הם להשתמש בכוחותיהם בכיוון זה, ובפרט בנוגע לבנו הנה צריך להפוך הישיבה בלוד לישיבת תו"ת דלויבאוויטש, כי לע"ע הרי... שבאו המשך בעמוד לט

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת פרה, מבה"ח ניסן, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- א. בנוגע למאמר רבותינו ז"ל¹ "משנכנס אדר מרבין בשמחה" – הרי אף שבגמרא לומדים זאת מדברי המשנה² "משנכנס אב ממעטין בשמחה", "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", מכל-מקום, מצד הכלל ד"מרובה מדה טובה כו"³, הרי הענין ד"מרבין בשמחה" שבחודש אדר הוא הרבה יותר מהענין ד"ממעטין בשמחה" שבחודש אב⁴:
- הענין ד"משנכנס אב ממעטין בשמחה" – הוא רק עד תשעה באב, אבל מתשעה באב ואילך צריך להיות שוב ענין השמחה, שהרי בתשעה באב נולד מושיען של ישראל⁵. ובפרט בחמשה עשר באב, "דקיימא סיהרא באשלמותא"⁶, ועליו אמרו⁷ "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום-הכפורים".
- ואילו הענין ד"משנכנס אדר מרבין בשמחה"⁷ – הרי זה נמשך לא רק עד ימי הפורים, אלא הנקודה דפורים פועלת על כל החודש כולו, שנעשה חודש של שמחה. וכפי שמצינו בנוגע לענין "ונהפוך הוא"⁸ שבפורים – שכל הענינים הלא-טובים נהפכים לטוב – שענין זה ישנו בכל חודש אדר, כמו שכתוב⁹ "והחודש אשר נהפך גו'".
- ולכן גם מה שכתוב בגמרא¹⁰ "בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי . . לימצי נפשיה באדר דבריא מזליה" – אין הכוונה רק לימים שלפני פורים, אלא גם לימים שלאחרי פורים.
- ואף ש"מגילה נקראת כו" עד חמשה עשר¹¹ ותו לא – הרי זה רק בנוגע לקריאת המגילה, אבל ענין השמחה והענין ד"ונהפוך הוא" שבפורים ישנם בכל החודש.
- ב. ובזה יובן לשון הגמרא¹² "מיסמך גאולה לגאולה", "פורים לפסח", דלכאורה – הרי גאולת פורים היא ב"ד אדר וגאולת פסח היא בט"ו ניסן, ונמצא שיש חודש שלם ביניהם, ואיך אפשר לומר הלשון "מיסמך"?
- והביאור בזה – על-פי האמור לעיל:
- גאולת פורים – נמשכת כל חודש אדר, עד הרגע האחרון בחודש אדר. ועל-דרך-זה מובן בנוגע לגאולת פסח – שתחילתה היא בראש חודש ניסן, שבו הוקם המשכן¹³, ובו נאמרה פרשת "החודש הזה לכם"¹⁴, "כזה ראה וקדש"¹⁵, דקאי על מולד הלבנה, שהוא רמז לתחילת גאולתם של ישראל שנמשלו ללבנה¹⁶.
- ולכן אמרו חכמינו ז"ל "מיסמך גאולה לגאולה" – סמיכות שהיא תיכף ומיד, בלי שום הפסק – כי, מגאולת פורים שנמשכת עד לרגע האחרון בחודש אדר, באים מיד לגאולת פסח שתחילתה ברגע הראשון בחודש ניסן.
- וענין זה הוא הוראה בכל זמן ובכל מקום – שכאשר רק ישנם הכלים כדי לקבל את שמחת פורים, אזי אפשר לבוא מיד מגאולת פורים, שבה "אכתי עבדי אחשוורוש אנן"¹⁷, לגאולת פסח, שהיא גאולה שלימה.

סתרפ"ח ס"ז.

(10) תענית שם, רע"ב.

(11) ריש מגילה.

(12) מגילה ו, סע"ב ובפירש"י.

(13) פרשתנו (פקודי) מ, יז.

(14) בא יב, ב.

(15) ר"ה כ, א. מכילתא ופירש"י עה"פ.

(16) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב

ואילך. ועוד.

(17) מגילה יד, א. וש"נ.

(1) תענית כט, סע"א.

(2) שם כו, ב.

(3) יומא עו, א. וש"נ.

(4) ראה גם תו"מ חט"ז ע' 97 ואילך.

(5) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.

(6) זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

(7) ראה גם שיחת ש"פ תזריע, מבה"ח ניסן דאשתקד בתחלתה

(תו"מ ח"ט ע' 214 ואילך).

(8) אסתר ט, א.

(9) שם, כב. וראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א. רמ"א או"ח

- 1 ובנוגע אלינו – הכוונה בזה היא לגאולה העתידה, שהיא למעלה גם מגאולת פסח, שהרי בגאולת
- 2 פסח נשאר עדיין נתינת-מקום שיהיה אחריה גלות, מה-שאינ-כן הגאולה העתידה היא גאולה שלימה
- 3 שאין אחריה גלות¹⁸. ולכן נאמר¹⁹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שלעתיד יהיו "נפלאות"
- 4 אפילו לגבי גאולת פסח²⁰.
- 5 וכאמור לעיל, אף שעומדים אנו עדיין בגאולת פורים, הרי בכוחו של כל אחד ואחד מישראל לפעול
- 6 "מיסמך גאולה לגאולה" – שמגאולת פורים נבוא מיד לגאולה השלימה והאמיתית, שהיא הגאולה
- 7 העתידה במהרה בימינו.
- 8 ג. הפירוש "מרבין בשמחה" הוא⁷ – שמיום ליום יש להרבות יותר בשמחה. והיינו, שאף שכבר הרבו
- 9 בשמחה בימים שלפני פורים, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום הפורים עצמו, שבו היתה השמחה באופן ד"עד
- 10 דלא ידע"²¹ – אין זה מספיק, ויש להרבות בשמחה עוד יותר.
- 11 ובפרט ביום השבת, שנוסף לכך ש"מצוה לענגו"²², יש בו גם ענין השמחה, כדאיתא בספרי²³ "וביום
- 12 שמחתכם – אלו השבתות". אלא שביום השבת ש"מיקדשא וקיימא"²⁴, השמחה היא מלמעלה למטה,
- 13 ועל-ידי השמחה דחודש אדר, שבו "מרבין בשמחה" מלמטה למעלה, פועלים תוספת גם בענין השמחה
- 14 שמלמעלה למטה.
- 15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "א פורים'דיקן ניגון"].

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לפרשת ויקרא

(18) ראה מכליאת בשלח טו, א. הובא בתורה ה"ג ונאמר –	(21) מגילה ז, ב.
פסחים קטז, ב.	(22) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.
(19) מיכה ז, טו.	(23) בהעלותך יו"ד, יו"ד.
(20) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.	(24) ביצה יז, א.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מבדר"ח אדר, ומה שהעיר בענין המלאך הממונה על הריון דבגמרא
איתא דלילה שמו, ובשם המגיד מקאזניץ שזהו שם תכ"ה, ומפרש שזהו ע"פ דעת תוס' הרא"ש בנדה
ט"ז ע"ב דהקב"ה נותן לאשה הריון ואח"כ מתעסק בה המלאך.

הנה לכאורה אם רוצה לחלק ולפרש דהשם תכ"ה אינו מלאך אלא קאי על הקב"ה בעצמו
מבלי התלבשות במלאך, הרי גם אליבא דתוס' יש לומר כן, כי פשיטא אשר כל דבר ודבר בא מהקב"ה,
ובמילא יש לזה שייכות מאיזה שם, אף שאח"כ נמסר למלאך.

במ"ש במכתבו בענין התועדות בחג הפורים הבע"ל, הנה ע"ד הרגיל תתחיל התועדות
בביהכ"נ לאחר שעה השמינית ערב, ומובן אשר ע"פ פסק רז"ל ודרשתם עה"פ את המשכן כמשפטו,
הנה אותו שבדרום ינתן בדרום (ירושלמי שבת פ"ב ה"ג).

בכבוד ובברכת פורים שמח.

בס"ד. משיחות כ"א אדר* ה'תשמ"ח

- סיום ה'שלושים' להסתלקות הרבנית הצדקנית נ"ע זי"ע -

והנגלה לנשמות בגופים⁵, ובנדוד^ד - הענין דתחיית
המתים, "הקיצו ורננו שוכני עפר"⁶, שאז, לא זו
בלבד שיתבטל הצער, "ומחה ה' אלקים דמעה
מעל כל פנים"⁷, אלא יתירה מזה, שיתוסף גם
בענין השמחה - "הקיצו ורננו שוכני עפר", "רננו"
דייקא, עד לשלימות השמחה - "שמחת עולם על
ראשם"⁸.

ב. ובהקדמה - שגם מאורע של איש פרטי
קשור ונוגע (לא רק להקרובים אליו, אלא) גם לכל
ישראל, שלכן מדברים על זה ברבים ובפומבי, ועד
שמקשרים ענין זה עם הגאולה האמיתית
והשלימה, כאמור, "הקיצו ורננו שוכני עפר".

וביארור הדברים:

כל נשמות ישראל - "ששים ריבוא נשמות
פרטיות.. וכל שורש מתחלק לששים ריבוא
ניצוצות"⁹, עד ל"ניצוצות אין מספר"¹⁰ - כלולות
בנשמת יעקב אבינו, "נשמת ישראל סבא",
ש"כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד
עולם", "עד ביאת המשיח ועד בכלל"¹⁰, היינו,
שכולן מציאות אחת, קומה אחת שלימה¹¹. ומזה
מובן, שמאורע של נשמה פרטית נוגע ושייך גם
לכללות ישראל.

וענין זה מודגש ביותר בקשר לפטירה
והסתלקות - כדאיאת בגמרא¹² (בנוגע למספר
המלווים) "נטילתה¹³ כנתינתה, מה נתינתה בששים

א. בכללות הענין ד"והחי יתן אל לבו"¹⁴ (בקשר
עם ענין של פטירה והסתלקות ל"ע) ישנם כמה
חילוקים - בהתאם לחילוקי הדינים באופן האבלות
ע"פ שינויי הזמנים (שלשה, שבעה, שלושים וי"ב
חודש)².

ובנדוד^ד - בעמדנו בסיומה של תקופת
ה'שלושים', והתחלת התקופה די"ב חודש - יש
להדגיש עוד פעם את הענין ד"והחי יתן אל לבו"
באופן השייך ומתאים לתקופה זו³, ובשני הקצוות
- שלילת הענינים השייכים לתקופת תוך 'שלושים'
בלבד (כמו ענין הבכי)⁴, ונתינת כח להענינים
השייכים במשך כל י"ב חודש (אמירת קדיש,
לימוד משניות, ומעשים טובים לזכר ולעילוי
הנשמה וכו').

ועוד ועיקר - להדגיש שכל ענין שאינו טוב
הנראה והנגלה, אינו אלא לרגע בלבד, ותכליתו -
ירידה צורך עלי', שע"ז יתוסף עילוי גדול יותר,
עד לעילוי שבאין-ערוך, שימשך בטוב הנראה

(* אור ליום ה' כ"א (אך טוב וחסד) אדר (לאחרי תפילת
ערבית), ואור ליום ו' (לאחרי תפילת ערבית).

(1) לשון הכתוב - קהלת ז, ב. וראה רמב"ם הל' אבל ספ"ג:
להכין עצמו ויחזור ויעור כו'.

ולהעיר גם מתורת הבעש"ט (כש"ט הוספות סק"ז ואילך.
וש"נ) שבכל דבר בעולם שיהודי רואה או שומע, יש הוראה
בעבודתו לקונו - ואולי י"ל ששייך (מיוסד) על מחז"ל (אבות
ספ"ו) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו",
ועאכו"כ בנדוד^ד - "והחי יתן אל לבו" - פסוק מפורש שאמרו
שלמה המלך, החכם מכל האדם (בספר שנקרא על שמו -
"קהלת") (*).

(2) ראה מו"ק כא, ב. רמב"ם הל' אבל פ"ה ואילך. שו"ע יו"ד
סי' שפ ואילך.

(3) ופשוט, שהדיבור בהתחלת התקופה צ"ל באופן דפעולה
נמשכת על כל התקופה. ודוגמתו בהלכה - ברכת שהחיינו,
שאף שאמירת הברכה (בדיבור) אינה אלא פעם אחת, בהתחלת
החג, ה"ז באופן דפעולה נמשכת על כל ימי החג (ראה שו"ע
אדה"ז או"ח סת"צ סי"ב).

(4) ראה מו"ק כא, ב. רמב"ם הל' אבל פ"ג ה"י: "אין בוכין
על המת יותר משלשה ימים, ואין מספידין יותר משבעה ..
תלמידי חכמים .. אין בוכין עליהם יותר משלושים יום, שאין לנו
גדול ממשה רבינו, וכתיב ויתמו ימי בכי אבל משה".

(* ע"ש שקיחל חכמות הרבה .. וי"א שר' אומר כל דבר בהקהל"
(פירוש'). ולהעיר מהשייכות (דפ' הב') לשנה זו - שנת הקהל.

(5) ע"ד כללות הענין דירידת הנשמה בגוף, עד לירידה דגלות,
ששלימות העלי' ושלימות השכר היא - לנשמות בגופים בעוה"ז
הגשמי דוקא, ובאופן של טובה גשמית, החל מביטול שעבוד
מלכויות, ועד ש"הטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדינים
מצידין כעפר" (רמב"ם סוף הל' מלכים).

(6) ישע' כו, יט.

(7) שם כה, ח. משנה סוף מו"ק.

(8) ישע' לה, י. נא, יא.

(9) תניא פל"ז (מח, א).

(10) אגה"ק ס"ז.

(11) לקו"ת ר"פ נצבים. וראה תניא פל"ב: כולן מתאימות ואב
אחד לכולנה כו'. וראה גם קונטרס משיחות ש"פ בשלח שנה"ז
ס"ג.

(12) כתובות יז, סע"א.

(13) בפירש"י שם: "נטילתה של תורה ממנו .. נטילתה היינו
כשמת ותלמודו בטל", וכהמשך דברי הגמרא "וה"מ למאן דקרי

(לאחרי אריכות ימים ושנים טובות), לא רק גדול
בישראל, או אפילו בינוני שבישראל, אלא גם מי
שלמטה אפילו ממשט שבישראל [כמודגש בסיפור
חז"ל¹⁹ אודות רבי עקיבא על-דבר גודל הפעולה
דאמירת 'קדיש' בנוגע לביטול עניני עונש כו' אצל
אחד שהי' בתכלית הירידה כו'], ואמירתו ע"י
כאו"א מישראל, אפילו קטן²⁰.

ובענין זה מודגשת גודל מעלתו של כל איש פרטי
בישראל - שע"י אמירת ה'קדיש' (אחר וע"י כאו"א
מישראל) - נעשה עילוי גדול ביותר הנוגע לכללות
ישראל (ולכל העולם כולו²¹, כל סדר ההשתלשלות)
- "יתגדל²² ויתקדש שמי' רבא"²³, שפועלים²⁴
תוספת גדלות וקדושה (כביכול) אצל הקב"ה!
ויש להוסיף, שמצינו מעין ודוגמא לזה (לא רק
בענינים מיוחדים מזמן לזמן, אלא) גם בחיי
היום-יום:

(19) ראה הנססן בס' הקדיש (להרב אסף - חיפה תשכ"ו) ע'
קלח-קלט.

(20) ואדרבה - עיקר הענין דאמירת קדיש יתום הוא בשביל
קטנים (ל"ע), משא"כ גדולים, שפעולתם לעילוי נשמת הנפטר
יכולה וצריכה להיות גם (ובעיקר) ע"י לימוד התורה, נתינת
צדקה, וכיו"ב.

(21) ראה סוטה מט, א: "עלמא אמאי קא מקיים כו' שמי' רבא
דאגדתא" (יהא שמי' רבא מברך שעונין אחר אגדה). וראה המשך
מצה זו תר"ם פס"א.

(22) ראה טווא"ח ר"ס נו: "יתגדל ויתקדש הוסד על פי
המקרא (יחזקאל לח, כג) והתגדלתי והתקדשתי האמור במלחמת
גוג ומגוג, שאז יתגדל שמו של הקב"ה, דכתיב (זכרי' יד, ט) ביום
ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד". וראה ספר הפרדס לרש"י ז"ל (ע'
שכנ בהוצאת עהרנרייך); יתגדל, לשון הפסוק דכתיב והתגדלתי
והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה' .. וכן הוא
משמעו יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה לעתיד לבוא .. לפי
שעכשיו לא כשהוא נכתב הוא נקרא .. ובעולם הבא יקרא
ככתיבתו.

(23) וי"ל - בפרטיות יותר: "יתגדל" - בענין הכמות,
ו"יתקדש" - בענין האיכות, וכל זה - לא רק בדרגתו של הקב"ה
כפי שהוא בורא עולמות (שגם דרגה זו היא באין-ערוך לכל סדר
ההשתלשלות), אלא יתירה מזה - תוספת גדלות וקדושה ב"שמי'
רבא", "שמו הגדול"***.

(24) שהרי, הלשון "יתגדל ויתקדש שמי' רבא" הוא (לא רק
לשון של תפילה ובקשה, אלא) גם לשון של הבטחה (ע"ד ב'
הפירושים ב"אהבת" - תו"א תשא פו, ג, ובכ"מ, ועד - לשון
של סיפור דברים.

(*) להעיר מב' הפירושים ב"יהא שמי' רבא כו": (א) יהא שמי"ה שם
י"ה, רבא, כלומר, שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם, (ב) שמי' רבא,
תרגום של שמו הגדול, כלומר, יהא שמו הגדול תמיד מבורך (ותוס'
ברכות שם. טווא"ח שם). ולפירוש הב' (שכך פוסק אדה"ז בשו"ע שלו
או"ח שם ס"ג)) - הפעולה היא ב"שמו הגדול".

1 רבוא אף נטילתה בששים רבוא¹⁴, היינו, שפטירה
2 והסתלקות של איש פרטי הו"ע הקשור עם כללות
3 ישראל, "נטילתה בששים ריבוא", מספר כללות
4 ישראל.

5 ומוכן גם מהענין דאמירת 'קדיש':

6 ובהקדמה - שב'קדיש' ישנם ב' אופנים
7 (כלליים): (א) קדיש דרבנן, שאומרים אחד הלימוד
8 בתורה או באגדה בעשרה (עדה קדושה¹⁵), (ב)
9 קדיש יתום, הקשור עם עליית הנשמה כו'.

10 ובשניהם מודגש שענין ה'קדיש' שייך לכאו"א
11 מישראל, עד לפשוט שבפשוטים וקטן שבקטנים:

12 בקדיש דרבנן - לא רק אחר לימוד פלפולא
13 דאורייתא או הלכות התורה, אלא גם אחר לימוד
14 האגדה, כמו לימוד "עין יעקב"¹⁶, ע"י אנשים
15 פשוטים¹⁷ שאינם שייכים ללימוד דף היומי, הלכה
16 יומית, וכיו"ב¹⁸ (כולל גם עניית "אמן", "יהא שמי'
17 רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא" ע"י השומעים,
18 גם קטנים).

19 ובקדיש יתום - שאמירתו אחר כאו"א מישראל

ותני*.. ולהעיר גם מהדין ד"העומד על המת בשעת יציאת נשמה
חייב לקרוע, למה זה דומה לספר-תורה שנשרף" (שבת קה, ב.
מו"ק כה, א) - שדין זה הוא לא רק "למאן דקרי ותני", אלא גם
בכל "אדם כשר" (שאינו חשוד על שום עבירה כו' ואין שמועתו
רעה" (שו"ע יו"ד ש"מ ס"ו)). . א"ע"פ שאינו חכם" (רמב"ם
שם פ"ט ה"א), ועד "שאיין לך ריק בישראל שאין בו תורה
ומצוות" (פירש"י שבת שם).

(14) "וה"מ למאן דקרי ותני (שלמד מקרא ומשנה, אבל עדיין
לא שנה לתלמידים), אבל למאן דמתני (לאחרים) לית ל'י'
שיעורא" (כתובות שם. רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"א. שו"ע יו"ד
סס"א ס"א).

(15) ראה ברכות כא, ב. אגה"ק סכ"ג. ועוד.
(16) להעיר, שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (וכן רבותינו
נשיאינו שלפניו) הדגיש כו"כ פעמים ע"ד מעלת הלימוד ד"עין
יעקב" - ואולי י"ל, על יסוד דברי רבינו הזקן באגה"ק (סכ"ג)
"בין מנחה למערב כל ימות החול ללמוד בעשרה פנימיות התורה
שהיא אגדה שבס' עין יעקב, שרוב סודות התורה גנוזין בה".

(17) להעיר מהפתגם הידוע שפשיטות העצמות מתגלה
בפשיטות דאיש פשוט (לקו"ד ח"ג תצא, רע"ב).

(18) ומטעם זה אומרים ה'קדיש' בלשון ארמית - "שהיו רגילין
לומר קדיש אחד הדרשה, ושם היו עמי הארצות ולא היו מבינים
כולם לשון הקודש, וכך תקנוהו בלשון תרגום שהיו הכל מבינים
שוה הי' לשונם" (תוד"ה וענין - ברכות ג, א).

(*) וראה רמ"א שם "דעכשיו מן הסתם .. אין לך אחד מישראל בומן
הזה שאינו במקרא או במשנה".

(מתחילת כל הדורות³³ עד סוף כל הדורות), ולכל¹⁶
העולם כולו, כל סדר ההשתלשלות, וגם השכינה,¹⁷
כביכול, "ושב ה' אלקיך את שבותך"³⁴, "כלומר"³⁵,
עם שבותך, וכמאמר רז"ל³⁶ והשיב לא נאמר וכו'".¹⁹
ג. ולאחרי הקדמה זו (שגם מאורע של איש²⁰
פרטי הו"ע כללי הנוגע ושייך לכל ישראל) - בא²¹
הדיבור בהענין ד"והחי יתן אל לבו", כאמור,²²
באופן השייך לתקופה שלאחרי סיום ה'שלושים',²³
החל מעניני התורה השייכים (בהשגחה פרטית)²⁴
ליום זה, כ"א אדר, שקביעותו בשנה זו ביום²⁵
חמישי³⁷ - "קמי שבתא"³⁸ - דשבת פ' ויקהל-
פקודי, פ' פרה, מבה"ח ניסן.²⁷
ולכל לראש - הענין דפרשת פרה, שבו מודגש²⁸
בגלוי הקשר והשייכות לכללות הענין דפטירה²⁹
והסתלקות (כדלקמן),³⁰

וכן בנוגע לפרשת השבוע - הן כללות הפרשה,³¹
והן חלק הפרשה השייך ליום זה, השיעור חמישי³²
עד ששי (כשהן מחוברין), וכן בנוגע לשיעור היומי³³
ברמב"ם, "משנה תורה", כהמנהג שנתפשט ללמוד³⁴
ג' פרקים ליום, כדלקמן.³⁵

ד. פרשת פרה:

התוכן דפרשת פרה הוא - הטהרה מטומאת³⁷
מת. כלומר, שעל-ידה מתבטל המצב שנעשה³⁸
כתוצאה מהמאורע דהעדר החיים (היפך הטהרה),³⁹
עד שלא נשאר מזה רושם, שנעשה טהור לגמרי.⁴⁰
ומובן, שהטהרה דפרה אדומה פועלת שינוי לא⁴¹
רק בנוגע לאכילת קדשים, כניסה לביהמ"ק וכיו"ב,⁴²
אלא גם בנוגע לענינים גופניים כו' - גופא דילהון⁴³
קדישא³⁹ - שלא ישאר רושם מהענין הבלתי-רצוי.⁴⁴

במצוות ציצית - השקולה כנגד כל המצוות²⁵ -
כאשר איש פרטי מירשאל, אפילו קטן²⁶ שהגיע²
לחינוך²⁷, לובש טלית-קטן, הרי מקרא מלא דיבר³
הכתוב²⁸ "וראיכם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'⁴
ועשיתם אותם", כלומר, שהציצית של קטן מזכירה⁵
(לא רק מצוות הציצית של גדול, אלא יתירה מזה⁶
- שמזכירה) ומביאה לידי קיום "כל מצוות ה"²⁹, גם⁷
לכאן"א מירשאל שרואה³⁰ את הציצית (גם של⁸
הקטן)³¹.

וכל זה - נוסף על פס"ד הרמב"ם³² שע"י מצוה¹⁰
אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכך¹¹
זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה", היינו,¹²
שפעולה אחת (מעשה אחד, דיבור אחד או אפילו¹³
מחשבה אחת) של איש פרטי בישראל, בכוחה¹⁴
להביא את הגאולה האמיתית והשלימה לכל בני¹⁵

(25) נדרים כה, א. ספרי עה"פ וזכרתם את כל מצוות ה' (שלח
טו, לט). ובפירש"י שלח שם: שמנין גימטריא של ציצית שש
מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג.
(26) שיש לו מעשה (חולין יב, ב ואילך. רמב"ם הל' טומאת
אוכלין פי"ד ה"ב. הל' כלים רפ"ב).

(27) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (הועתק ב"היום יום" ד'
אייר. ועד"ז באגרות-קודש שלו ח"ח ע' תקנח): מיום הגויזה
והנחת פיאות הראש, נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת
טלית-קטן וכו'. וראה גם צוואת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע
לזוגתו ע"ד בנם כ"ק מו"ח אדמו"ר ("בחלק הצוואה .. הנהגה
וחינוך לילד משגולד בפרט"); וכשיתחיל לילך ברגליו להלבישו
ציצית (אגרות-קודש שלו ח"ב ע' תתקה).

(28) שלח טו, לט.

(29) ועד"ז החסידות: "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם
אותם" - "שתעשו את המצוות להיותן בבחי' זכרים המשפיעים
כו' שבכם ועל ידם תהיינה המצוות נקראים בשם כלים ואברים
דמלאך, להיות נמשך בהם אור א"ס ב"ה" (לקו"ת שלח מה,
א"ב), ויתירה מזה - "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי", היינו,
שפועלים לא רק ב"מצוות הוי", אלא גם ב"מצוותי" שלמעלה
מ"מצוות הוי" (לקו"ת במדבר ט, ג, ובכ"מ), ועד - "ועשיתם
אתם" (חסר כתיב), מעלה אני עליכם כאילו עשאוני (ראה זח"ג
קיג, א. ויק"ר פל"ה, ז. לקו"ת שלח שם).

(30) "וראיכם אותו" - מעלת הראי', שעל-ידה מתאמת אצלו
הדבר שרואה ("מצוות ה'") בתכלית ההתאמתות, יותר משמיעה,
שהרי אינה דומה שמיעה לראי' (ראה מכילתא יתרו יט, ט. וראה
ת"א ר"פ משפטים. המשך וככה תרל"ז פל"ג ופנ"ז. ועוד).

(31) וסיום הפרשה - "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים" (יצי"מ, שהיא התחלת ושוורש כל הגאולות). היינו,
שמצוות ציצית* קשורה ומביאה את הגאולה האמיתית והשלימה,
"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו).

(32) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(*) "ארבע כנפות .. כנגד ד' לשונות של גאולה .. והוצאתי והצלת
וגאלתי ולקחתי" (פירש"י ס"פ שלח). ולהעיר, שגם הגאולה היא
"מארבע כנפות הארץ".

(33) שהרי, בימות המשיח יחיו כל המתים - עכ"פ בתקופה
השני', לאחר התקופה הראשונה שאודותה פוסק הרמב"ם (הל'
מלכים רפ"ב) ש"בימות המשיח .. עולם כמנהגו נוהג .. אין בין
העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", שלאח"ז יהי'
גם שינוי מנהגו של עולם, החל השינוי הכי גדול דתחיית המתים
(ראה לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך. וש"נ).

(34) נצבים ל, ג.

(35) אגה"ק ספ"ו.

(36) מגילה כט, א.

(37) כולל הלילה שלאחרי יום חמישי (בקדשים הלילה הולך

אחר היום - חולין פג, א), ליל ששי, ערב שבת ממש.

(38) פסחים קו, א.

(39) זח"ג ע, רע"ב.

יתקבל אצל כאו"א מישראל, שיוכל לפעול בעצמו
ביטול הרושם שנעשה אצלו כתוצאה מענין
המיתה?!

וי"ל הביאור בזה:

מהענינים העיקריים שבתורה – לא רק ההבנה
בשכל בלבד, אלא שההבנה בשכל היא באופן
שחודר בכל מציאותו, עד שפועלת גם על רגש הלב.

ומצד רגש הלב, הרי לאחר כל הביאורים
וההסברים, קשה ביותר לבטל את התמיהה "במה
תהא טהרתו" – לבטל את הפעולה והרושם דהעדר
החיים ברגש הלב, עד כדי כך, שלא ישאר ספק
ברגש הלב כו', כמו בענין שהוא טוב הנראה
והנגלה שנותן הקב"ה (עצם הטוב⁴⁸) מידו⁴⁹
המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה...

ומזה מובן, שגם לאחר שהקב"ה גילה בתורה
פרשת פרה אדומה, ולאחרי כל הביאורים
וההסברים כו' בתורת חסידות חב"ד – נשאר הדבר
בגדר "חוקה", ועאכו"כ ביחס לשלימות ההבנה
וההשגה – שיחידור גם ברגש הלב.

[ולמעשה גם מפתגם רבינו הזקן⁵⁰ על הפסוק⁵¹
"והסירותי את לב האבן מבשרכם גו"⁵² (בהפטרות
פרשת פרה), "לב (האבן)" דייקא, ולא מוח – כי
בנוגע להבנה והשגה במוח צריך כאו"א להשתדל
בעצמו, ועי"ז יקריים בו "והסירותי את לב האבן",
שלימות הפעולה גם בנוגע לרגש הלב ע"י הקב"ה,
"והסירותי" דייקא. ומזה מובן שהפעולה על רגש
הלב (להיות בעה"ב על רגש הלב) היא עבודה
נעלית ביותר – בכל הענינים, ועאכו"כ בנדו"ד,
שהתורה עצמה מדגישה שזהו"ע של "חוקה"].

(48) ראה עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיה"א
פ"ד (עט, א). ד"ה אתה אחד לאדראמ"צ
(קה"ת, תשכ"ה) ע' 4. לקו"ש חכ"ד ע' 334. וש"נ.
(49) ע"פ ברכה שלישית דברכת המזון.
(50) נדפס בספר מגדל עז (כפר חב"ד, תש"מ) ע' שח (מספר

ליקוטים יקרים ע' ד).
(51) יחזקאל לו, כו.

(52) עפ"ז יש לבאר מה שהרמב"ם (הל' תשובה פ"ט ה"ב)
הביא פסוק זה בנוגע ללימוד התורה בימות המשיח – "באותן
הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר כי מלאה הארץ דעה
את ה', ונאמר ולא ילמדו עוד איש את אחיו ואיש את רעהו,
ונאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם" – דלכאורה, מה ענין
הסרת "לב האבן" ל"תרבה הדעה והחכמה"? ועכ"ל, ששלימות
ה"דעה והחכמה" היא – כשחודרת גם ברגש הלב (אף שזהו עי"ז
ש"והסירותי את לב האבן מבשרכם").

1 וזהו הלימוד וההוראה מקביעות יום
2 ה'שלושים' "קמי שבתא" דפרשת פרה – גם בזמן
3 הזה, שאין לנו אפר הפרה, עד שיבוא משיח צדקנו
4 ויעשה פרה העשירית⁴⁰ – נתינת כח, עידוד
5 וחיוזוק, לשנות את המצב שנעשה כתוצאה מהעדר
6 החיים, שיחזור לקדמותו כו', עד שלא ישאר רושם
7 כו'.

8 ובפרט לאחר ביאור הענין בתורת חסידות
9 חב"ד, באופן ד"יתפרנסון"⁴¹, הבנה והשגה בחב"ד
10 שבנפש (ועד לחב"ד דנפש הבהמית), כפי שיכולים
11 לבאר ולהסביר גם לקטן שבישראל בדורות הכי
12 אחרונים – שע"ז יכול גם הוא לפעול בעצמו שלא
13 ישאר אצלו רושם מהענין הבלתי-רצוי דהעדר
14 החיים.

15 ה. אמנם, עדיין צריך להבין:

16 מצינו במדרשי חז"ל שטהרת פרה אדומה הו"ע
17 תמוה ומופלא אפילו אצל משה רבינו ושלמה המלך:
18 "על כל דבר ודבר שהי' אומר הקב"ה למשה, אומר
19 לו טומאתו וטהרתו, כיון שהגיע לפרשת אמור אל
20 הכהנים, אמר לו משה: רבש"ע, אם נטמא זה במה
21 תהא טהרתו.. באותה שעה נתכרכמו פניו של
22 משה. כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה, אמר לו
23 הקב"ה.. זו טהרתו, ולקחו⁴² לטמא מעפר שרפת
24 החטאת"⁴³, "לך (למשה דוקא) אני מגלה טעם
25 פרה, אבל לאחר – חוקה"⁴⁴. וכן שלמה המלך –
26 "אמר שלמה: על כל אלה עמדת, ופרשה של פרה
27 אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי⁴⁵
28 אחכמה והיא רחוקה ממני"⁴⁶.

29 ומכיון שכן, איך יתכן שענין נפלא זה (ביטול
30 הרושם אפילו של ענין המיתה) – שאפילו משה
31 רבינו הוצרך לגילוי מיוחד ע"י הקב"ה⁴⁷, "לך אני
32 מגלה טעם פרה", ועד שגם לאחר שנתגלה למשה,
33 אמר שלמה "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" –

(40) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

(41) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35
וש"נ.

(42) חוקת יט, יז.

(43) במדב"ר פי"ט, ד. קה"ר פ"ח, א (ה).

(44) במדב"ר שם, ו.

(45) קהלת ז, כג.

(46) במדב"ר שם, ג.

(47) ולא הי' יכול ללמדו בעצמו ע"פ י"ג מדות שהתורה
נדרשת בהם, וכיו"ב.

העשירית⁴⁰ יעשה המלך המשיח⁵⁵ (ובה יתנו גם
מאפר הפרות שלפנ"ז, עד לפרה הראשונה שעשה
משה רבינו⁵⁶).

והרי אז יבטל גם כללות הענין דהיפך הטהרה
- "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁵⁷. כולל גם
ענין המיתה שהוא מסובב ותוצאה מחטא עה"ד⁵⁸,
ועד להענין דתחיית המתים, "הקיצו ורגנו שוכני
עפר", כנ"ל.

וענין זה מודגש בגלוי יותר בהפטר (סיום
וחותם הקריאה) של פרשת פרה - "וזרקתי עליכם
מים טהורים וטהרתם גו"⁵⁹, "ואת רוחי אתן
בקרבתכם גו"⁶⁰.

ז. ומכאן באים לענין נוסף בשבת פ' פרה בשנה
זו - שהיא גם שבת מברכים חודש ניסן:

נוסף על הסמיכות של פרשת 'פרה' לפרשת
'החודש' בכל השנים ("בין שלישית לרביעית
'פרה' ו'החודש' אין מפסיקין"⁶¹), ישנו ענין
מיוחד בשנה זו - ששבת פרשת 'פרה' היא לא רק
בסמיכות לפרשת 'החודש', "החודש הזה לכם
ראש חדשים"⁶², אלא עוד זאת, שבה (ממנה
ובכוחה) מברכים את "החודש הזה לכם ראש
חדשים".

ובזה מודגש יותר הקשר והשייכות דפרשת פרה
לגאולה העתידה (פרה העשירית שיעשה המלך
המשיח) - מכיון ש"החודש הזה לכם ראש
חדשים" (שמתברך בשבת זו) הוא "חודש של
גאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין
להגאל"⁶³, ומרומז גם בשם "ניסן"⁶⁴ - שיש בו ב'
נונין, "ניסי נסים"⁶⁵, החל מהנסים של הגאולה

ולכן, אל יפול לבו בקרבו בראותו שגם לאחר
שהתורה מסבירה לו החילוק שבין 'שלושים' ל'ב'
חודש (ולפנ"ז - החילוק שבין 'שלשה' ל'שבעה',
ובין 'שבעה' ל'שלושים'), צריך להשתדלות יתירה
לפעול שיונח אצלו, ועאכו"כ שיחדור גם ברגש
הלב - מכיון שסוכ"ס ה"ז ענין של "חוקה".

ובכל אופן, לא מיבעי שבנוגע למעשה בפועל
נעשה שינוי באופן ההנהגה לאחר 'שלושים'
(ובפרט לאחר שמתבונן ומבין בשכלו כו'), הן
בנוגע לעבודת עצמו, והן - ועאכו"כ - בנוגע
לעבודה עם הזולת (שאינו יכול להמתין עד
שהמשיע שלו יפעל בעצמו שההבנה וההשגה
שבמוחו תחדור ותפעל גם ברגש הלב), אלא עוד
זאת, שיש להשתדל לעשות כל התלוי בו כדי
לפעול גם בנוגע לרגש הלב, וכשעושה כל התלוי בו,
חשיב עבודה אמיתית, גם אם אינה אמת לאמיתו
ממש⁵³.

ו. ועוד - והוא העיקר:

ביטול הרושם של פעולת המיתה (התוכן
דפרשת פרה) בתכלית השלימות, הוא - כפשוטו
ממש - עי"ז ש"הקיצו ורגנו שוכני עפר", שאז אין
צורך בהסבר שכלי והשתדלות בנוגע לפעולה על
רגש הלב, מכיון שרואים בעיניים ש"הקיצו.. שוכני
עפר", ושומעים באזניים⁵⁴ קול רינתם, "הקיצו ורגנו
שוכני עפר".

וענין זה מודגש ביותר בזמן שקורין פ' פרה -
כי:

השלימות של פרשת פרה היא - כשישנו אפר
הפרה (שעל־ידו נעשית הטהרה) בפועל ממש,
אשר ענין זה יהי' בביאת המשיח, "פרה)

(55) והמשך לשון הרמב"ם - פס"ד להלכה - "מהרה יגלה
אכ"ר" (נבאר בלקו"ש חכ"ח ע' 131 ואילך).

(56) פרה פ"ג מ"ה. רמב"ם הל' פרה אדומה, שם.

(57) זכרי' יג, ב.

(58) כמ"ש (בראשית ב, יז) ומעץ הדעת גו' לא תאכל ממנו,
כי ביום אכלך ממנו מות תמות. נבאר בד"ה בלע המות לנצח
תשכ"ה (סה"מ מלוקט ח"ב). וראה גם פירש"י ב"ב יז, א.

(59) יחזקאל לו, כה.

(60) שם, מ.

(61) ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה, רמב"ם הל' תפלה פ"ג הכ"א.

(62) בא יב, ב.

(63) שמו"ר פט"ו, יא.

(64) ראה גם מדרש לקח טוב עה"פ בא, שם.

(65) ראה ברכות נו, רע"א ובחדא"ג מהרש"א שם.

(53) וע"ד המבואר בתניא פ"ג בנוגע למדת האהבה דבינונים
- ש"לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת לאמיתו, אין בחי'
אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל .. ואעפ"כ, לגבי מדרגת
הבינונים נקראת עבודה תמה באמת לאמיתו שלהם .. והריני קורא
באהבתם שבתפילתם ג"כ שפת אמת תכון לעד כו". ולהעיר גם
מחילוקי הדרגות (שבנוחה) ד"שפת אמת", "אמת", ו"אמת
לאמיתו" (ראה לקו"ת בהר מ, א. ועוד).

(54) להעיר מהעילוי המיוחד דשמיעה (אפילו לגבי ראי') -
כמובן מהדין ד"חדשו נתן לו דמי כולו" (ב"ק פה, ב), "חרשו"
דיקא, משא"כ סמא, שאינו נתן לו אלא דמי עינו בלבד. שמוזה
מובן, שחוש השמיעה קשור ונוגע לכללות מציאות האדם, יותר
מאשר חוש הראי' (נבאר באוה"ת עקב ס"ע תרכא ואילך. נ"ך
כך ב' ס"ע תתקא ואילך. ועוד).

וענין זה מודגש בגאולה העתידה - שתהי' 27
באופן שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות⁷⁶, 28
ו"יקהל" שלאחרי "פקודי". 29
ויש להוסיף ולהעיר, שגם בענין זה מודגשת 30
הנקודה האמורה לעיל (ס"ב) שגם מאורע של איש 31
פרטי בישראל הו"ע כללי הנוגע לכללות ישראל, 32
כי שלימות הכלל ("ויקהל") קשורה ותלוי' 33
בשלימותו של כל פרט ופרט בפ"ע ("פקודי"). 34
וההוראה מזה בעבודת האדם - שכאו"א 35
מישראל צריך להשתדל בהענין ד"ויקהל"⁷⁷, 36
לאסוף ולהקהיל את כל הענינים הפרטיים 37
("פקודי"), החל מעבודתו בעצמו, כחות נפשו, 38
ניצוצות הקדושה השייכים אליו כו', ועד ל"ויקהל" 39
כפשוטו - להקהיל אחרים. 40
ובהדגשה יתירה בשנה זו: 'שנת הקהל' - 41
"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גו"⁷⁸, 42
ושנת תשמח - שמחה שפורצת גדר⁷⁹. כולל - 43
ביטול החילוקים שבין אדם לחבירו, ע"ז שמשותף 44
אחרים בשמחתו, "אתה ובנך ובתך גו' והלוי והגר 45
והיתום והאלמנה אשר בשעריך"⁸⁰. 46
ט. נוסף על ההוראה הכללית מפרשת ויק"פ, 47
יש גם הוראה פרטית⁸¹ מחלק הפרשה ביום חמישי 48
- מחמישי עד ששי (כשהן מחוברין); 49
בשיעור היומי, מדובר אודות עשיית⁸² האפוד 50
והחושן - "ויעש את האפוד גו"⁸³, "ויעש את 51
החושן גו"⁸⁴, עד "ולא יזח החושן מעל האפוד"⁸⁵. 52

1 העתידה "כימי⁶⁶ צאתך מארץ מצרים אראנו
2 נפלאות"⁶⁷.
3 ח. ויש להוסיף בקשר והשייכות של שבת זו
4 (פרשת פרה, מבה"ח ניסן) לענין הגאולה (כולל גם
5 תחיית המתים כו') - גם מצד פרשת השבוע,
6 "ויקהל-פקודי":
7 בפרשת ויקהל-פקודי מרומז אופן הגאולה:
8 "ויקהל" - כמ"ש⁶⁸ "קהל גדול ישובו הנה",
9 "פקודי" - מלשון מנין⁶⁹, עד למנין העשירי (כמו
10 פרה העשירית) דלעתיד-לבוא⁷⁰, כמ"ש⁷¹ "עוד
11 תעבורנה הצאן על-ידי מונה", ע"י הקב"ה בעצמו
12 - "אני אספור אתכם"⁷².
13 ועוד ענין בזה - החיבור ד"ויקהל-פקודי":
14 ב"ויקהל" - מודגשת מציאות של "קהל", כלל
15 (לא צירוף פרטים), ואילו ב"פקודי" מודגשת
16 מציאות הפרט, שהרי המנין הוא באופן שמונין
17 כאו"א בפ"נ.
18 ועפ"ז, תוכן החיבור ד"ויקהל-פקודי" הוא⁷³ -
19 ששלימות הכלל ("ויקהל") קשורה ותלוי'
20 בשלימות הפרט ("פקודי"). כלומר, הענין
21 ד"ויקהל" ("קהל גדול") לאמיתתו, הוא לאחר
22 שישנו הענין ד"פקודי", המנין דכאו"א מישראל
23 בפרטיות, מתחילת כל הדורות (מכיון ש"הקיצו
24 ורננו שוכני עפר") עד סוף כל הדורות, באופן
25 ש"לא נפקד ממנו איש"⁷⁴, ואז נעשים כולם
26 מציאות אחת, "ויקהל", "קהל גדול"⁷⁵.

(66) מיכה ז, טו.

(67) "נפלאות" גם בערך הנסים דיצי"מ (ראה זח"א רסא, ב. פע"ח שער חג המצות פ"ו. אוה"ת נ"ך כרך א' ע' תפז. וש"נ). וי"ל שענין זה מרומז גם בשם "ניסן" ("נסי נסים") - משמות החדשים שעלו עמם מבבל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) - שהגאולה העתידה (לאחרי גלות בבל כו') תהי' בחודש "ניסן" (כי בעת הגאולה ממצרים נקרא "חודש הראשון", ולא "ניסן"), כלומר, באופן ד"נסי נסים" (כמו נס בתוך נס, "נפלאות") לגבי הנסים דיצי"מ.

(68) ירמ' ז, א.

(69) ראה ת"א ותיב"ע ר"פ פקודי. פירש"י שם.

(70) במדב"ר פ"ב. יא. יל"ש ר"פ תשא.

(71) ירמ' לג, יג.

(72) יל"ש שם, ובתרגום יונתן עה"פ עור תעבורנה גו' על ידי מונה - ע"י משיחא. - ראה אוה"ת בלק ע' תתקלד.

(73) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 256 ואילך.

(74) לשון הכתוב - מטות לא, מט.

(75) להעיר שעניני קדושה הם באופן דנעוץ סופן בתחילתן (ספר יצירה פ"א מ"ז), ובנדו"ד, שלאחרי "פקודי" (סוף הפרשה) באים להענין ד"ויקהל" (תחילת הפרשה) לאמיתתו.

(76) ראה לקו"ש חי"א בתחילתו, וש"נ.

(77) "ויקהל משה" - מצד ניצוץ משה שבו (ראה תניא רפמ"ב, ועוד).

(78) וילך לא, יב. וראה מכתב וא"ו תשרי ש.ז.

(79) ראה ד"ה שמח תשמח תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' רכג ואילך). ובכ"מ.

(80) ראה טז, יד. רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח. שו"ע אדה"ז סתקכ"ט סי"א.

(81) להעיר משער היחוד לאדהאמ"צ (בהקדמה. פ"ד-ה. וראה גם קונטרס העבודה פ"ו) שלא מספיק התבוננות כללית, אלא צ"ל גם התבוננות פרטית כו'.

(82) לא רק ציווי ה' למשה "ועשו את האפוד גו'", "ועשית חושן משפט גו'", ככפ' תצוה (כח, ו. יג), אלא העש' בפועל, ע"י ה"חכמי לב", בשליחותם של כאו"א מישראל, האנשים והנשים והטף (שגם הם - הטף - השתתפו בנדבת המשכן (אדר"ג פ"א)).

(83) לט, ב.

(84) שם, ח.

(85) שם, כא.

י. ענין הנ"ל (חיבור ב' הקצוות - ענין הכי
חיצוני עם ענין הכי פנימי) מודגש גם בשיעור
היומי ברמב"ם:

שיעור היומי ברמב"ם הוא – נוסח ההגדה⁹².
והתחלת הלכות שופר וסוכה ולולב⁹³.

וגם כאן מודגשים ב' קצוות:

ב"נוסח ההגדה" - מודגש ענין הדיבור דוקא,
ע"ש "והגדת לבנך"⁹⁴. וזהו החילוק שבין הלכות
חמץ ומצה לנוסח ההגדה - שבהלכות חמץ ומצה
מודגש ענין הלימוד, ואילו ב"נוסח ההגדה",
שעיקרו (לא רק לימוד נוסח ההגדה שלושים יום
לפני החג, אלא) "בשעה שיש מצה ומרור מונחים
לפניך" - מודגש ענין הדיבור.

ולעומת זאת, "שופר" - ש"רמז יש בו.. עורו
ישנים.. וחזרו בתשובה"⁹⁵ - הו"ע צעקת הלב, קלא
פנימאה דלא אשתמע⁹⁶ (דלא כדיבור שהו"ע חיצוני
בלבד).

וצירוף שניהם (נוסח ההגדה והלכות שופר)
בשיעור היומי, מורה על חיבור ב' הקצוות - דיבור
חיצוני, עם קלא פנימאה דלא אשתמע (ע"ד
ובדוגמת החיבור דאפוד עם החושן, כנ"ל).

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בחיבור
"הלכות שופר וסוכה ולולב"⁹⁷ - ע"פ המבואר
במדרשו⁹⁸ "במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה
ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל
אינן נצחייא". היינו, שענין ה"לולב" מורה על

שנה; תקס"ו ס"ע קצו ואילך. וראה גם אוה"ת תצוה ע' א'תרמב
ואילך.

(92) ובהשגחה פרטית - לימוד זה הוא "קמי שבתא" שבו
מברכים חודש ניסן, שעיקרו - חג הפסח, "בשעה שיש מצה
ומרור מונחים לפניך", שאז אומרים "נוסח ההגדה".

(93) להעיר ממארו"ל (ויק"ר פ"ל, טו) "שלשה המה נפלאו
ממני . . פסח מצה ומרור (נוסח ההגדה), וארבעה לא ידעתיים...
אלו ד' מינים שבלולב" (הל' לולב).

(94) בא יג, ח. וראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים
ע' ה. ויש"נ.

(95) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(96) ראה זח"א נ, ב. לקו"ת נצבים מד, ב ואילך.

(97) להעיר ממארו"ל (ויק"ר שם, יג) "הרבה קיחות צוית
אתכם בשביל לזכותכם, אמרתי לכם ויקחו אליך פרה אדומה
תמימה (פ' פרה) .. אמרתי לכם ויקחו לי תרומה (שתכליתה
ומטרתה - עשיית המשכן והקמתו - התוכן דפ' השבוע, ויק"פ)
.. אמרתי לכם וקחתם לכם ביום הראשון" (הל' לולב בשיעור
היומי).

(98) ויק"ר פ"ל, ב.

1 וביאור הלימוד וההוראה⁸⁶ מענין האפוד
2 והחושן⁸⁷ בעבודת כאו"א מישראל⁸⁸ - י"ל:

3 האפוד - "חוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה
4 מאציליו . . ומגיע עד עקביו", ואילו החושן -
5 "תלוי.. על לבו מלפניו"⁸⁹.

6 ונמצא, שהאפוד והחושן כוללים שני קצוות:
7 מהחלק הכי תחתון וחיצוני שבאדם, "אחוריו.. עד
8 עקביו", ובזה גופא מלבוש ש"חוגר אותו מאחוריו
9 כו" - עד לחלק הכי עליון ופנימי שבאדם, "לבו
10 מלפניו", "מלפניו" (גם) מלשון פנימיות, היינו,
11 שרומז לפנימיות הלב.

12 ועז"נ "ולא יזח החושן מעל האפוד"⁹⁰ - די"ל
13 הלימוד וההוראה בעבודת האדם - שגם הענינים
14 הכי תחתונים וחיצוניים שבו ("אחוריו . . עד
15 עקביו"), צריך לחברם עם הענינים הכי נעלים
16 ופנימיים שבו ("לבו מלפניו"), ולא עוד, אלא
17 שהחיבור הוא באופן ש"לא יזח"⁹¹.

18 ודוגמתו גם בכללות ישראל, שהם קומה אחת
19 שלימה (כנ"ל ס"ב) - חיבור בחי' אחוריים
20 וחיצוניות עם בחי' הפנים, עד לפנימיות הלב כו'.
21 היינו, שגם הדרגה הכי תחתונה שבישראל קשורה
22 ומחוברת עם הדרגה הכי עליונה שבישראל.

(86) ככל עניני התורה - מלשון הוראה (ראה רד"ק לתהלים
יט, ה. ספר השרשים שלו ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב). ובלשון
הרמב"ם (סוף הל' תמורה) - "רוב דיני התורה אינן אלא .. לתקן
הדעות וללישר כל המעשים".

(87) להעיר ממארו"ל (סוטה ט, א) שמעשה ידי משה (כולל
בגדי כהונה, ובנדו"ד, האפוד והחושן) הם נצחיים, שקיימים גם
עתה, ולכן גם בלימוד וההוראה מודגש תוקף הנצחיות - נוסף
לכך שכל התורה היא נצחית (תניא רפי"ז).

(88) ובהדגשה יתירה באפוד והחושן - "וישם אותם" ("אבני
השוחם .. מפותחות פיתוחי חותם על שמות בני ישראל") על
כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל" (לט, רז), וכן בחושן,
"והאבנים על שמות בני ישראל הנה ששים עשרה על שמותם"
(שם, יד), אשר עלידם "ונשא אהרן את שמות בני ישראל . .
בבואו אל הקודש לזכרון לפני ה' תמיד" (תצוה שם, כט), היינו,
שבאפוד והחושן מודגשת בגלוי המציאות של כל ישראל.

(89) פירש"י תצוה כה, ו.

(90) ונכלל במנין הלאוין (סהמ"צ הרמב"ם מל"ת פז),
"המוזח חושן מעל האפוד .. לוקה" (רמב"ם הל' כלי המקדש
פ"ט ה"י).

(91) ראה גם טעמי המצוות להרח"ו פ' תצוה (מצות אפוד
וחושן): האפוד נגד האספקלריא שאינה מאירה, וחושן
אספקלריא המאירה דא אחור ודא פנים .. וע"כ אמר הכתוב לא
יזח החושן מעל האפוד, כי לעולם הם שם מחוברים למעלה וכו',
עיי"ש ההמשך. וראה מאמרי אדה"ז: על פרשיות התורה ח"א ע'

34 (ובפרט ללימוד התורה) מתוך מנוחת הגוף
35 ומנוחת הגוף.

36 ונקודת הענין - שיכולים לסמוך על כאו"א
37 מישראל אפילו בדורנו זה [וי"ל אדרבה - דוקא
38 בדורנו זה, כדברי רבינו הזקן]¹⁰⁴ שענוותנותו של
39 משה רבינו, "והאיש משה ענו מאד מכל האדם
40 אשר על פני האדמה"¹⁰⁵, היתה בעיקר כלפי דרא
41 דעקבתא משיחא, דורנו זה, בראותו אופן עבודתם
42 מתוך מס"נ שלא להתפעל מן המלעיגים וכו',
43 שיוכל למצוא פתרון ומענה לשאלותיו וספקותיו,
44 על יסוד מענה כללי, ע"פ התורה.

45 ובפרטיות יותר:
46 בנוגע לשאלות בעניני עבודת ה', תורה
47 ומצוותי' - לשאול רב מורה-הוראה (או ב"ד)
48 שבעירו, כולל גם כהוראת המשנה¹⁰⁶ "עשה לך
49 רב".

50 בנוגע לשאלות עצה בעניני פרנסה וכיו"ב -
51 "תשועה ברוב יועץ"¹⁰⁷, להתייעץ עם ידידים
52 מבינים.

53 ובנוגע לשאלות בעניני רפואה - "ונשמרתם גו'
54 לנפשותיכם"¹⁰⁸, להנהיג עצמו בהנהגה כזו שלא
55 יבוא מלכתחילה לידי חולי¹⁰⁹, כולל שבמקרה
56 הצורך יש לעשות כהוראת רופא מומחה ("ורפא
57 ירפא"¹¹⁰ "שניתנה רשות (ונתית-כח) לרופא
58 לרפאות"¹¹¹), ומה טוב - רופא ידיד, ובמקרים
59 מיוחדים - "תשועה ברוב יועץ", שני רופאים
60 מומחים, ובמקום שיש חילוקי דעות - כדעת הרוב
61 (כמדובר בארוכה ובפרטיות לפנ"ז).

62 ויש להוסיף, שכבר ניסו ובחנו דרך זו במשך
63 יותר משלושים יום, והצליחו במעשה בפועל,

1 הנצחון דישאל בר"ה (שופר - קלא פנימאה דלא
2 אשתמע) באופן גלוי לעין כל, אפילו לעיני אוה"ע.

*

3 יא. ע"פ האמור לעיל, מובן שהענין ד"והחי יתן
4 אל לבו" בתקופה שלאחרי סיום ה'שלושים' הוא
5 (בעיקר) - בקו השמחה - הכנה לגאולה האמיתית
6 והשלימה (שאז יקויים היעוד "הקיצו ורגנו שוכני
7 עפר"), כמודגש בכך שסיום ה'שלושים' הוא "קמי
8 שבתא" שבו מברכים חודש ניסן, שבו "עתידין
9 להגאל", בפ' ויקהל-פקודי ("קהל גדול", ומנין
10 העשירי דלעת"ל), ובפ' פרה, פרה העשירית
11 שיעשה המלך המשיח.

12 ומכיון שכן, יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז
13 ב"מעשינו ועבודתינו" בכל עניני תומ"צ שעל-ידם
14 פועלים וממהרים ומזרזים "תכלית השלימות הזה
15 של ימות המשיח ותחיית המתים",

16 כולל ובמיוחד - הוספה בלימוד התורה, ובפרט
17 פנימיות התורה, דמכיון ש"באותן הימים תרבה
18 הדעה והחכמה והאמת, שנאמר⁹⁹ כי מלאה הארץ
19 דעה את ה'"¹⁰⁰, ועד ש"לא יהי' עסק כל העולם
20 אלא לדעת את ה' בלבד"¹⁰¹, ועאכ"כ בני"י ש"יהיו
21 ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים
22 כו'", "שנאמר כי מלאה הארץ וגו' כמים לים
23 מכסים" - הרי מובן, שההכנה ל"אותן הימים"
24 צריכה להיות באופן ובענין דוגמתו, הוספה בלימוד
25 התורה, ובפרט פנימיות התורה, "דעה את ה'",

26 ובזה גופא - מתוך מנוחה, מנוחת הגוף ומנוחת
27 הנפש, מעין ודוגמת "אותן הימים" ש"ימצאו להם
28 מרגוע וירבו בחכמה"¹⁰⁰, "יהיו פנויין בתורה
29 וחכמתה"¹⁰²,

30 יב. ובהמשך לזה, יש לחזור ולהדגיש עזה"פ
31 המדובר לעיל¹⁰³ (עוד לפני ה'שלושים' כו') בנוגע
32 לשאלות וספיקות כו' בעניניו הפרטיים של כאו"א
33 מישראל, אשר העדר פתרון מבלבל לעבודה

(104) ראה סד"ה ויאמר משה עטר"ת. סד"ה פדה בשלום
תרח"ץ. וראה תר"א שמות נב, ב. תו"ח שמות
סד, ב.

(105) בהעלותך יב, ג.

(106) אבות פ"א מ"ו. שם מט"ז.

(107) משלי יא, יד. שם כד, ו.

(108) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחז"א
מהרש"א שם. רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ד. שו"ע אדה"ז הל'
שמירת גוף ונפש ס"ג. תורה ושומר - שבועות לו, א.

(109) ראה רמב"ם הל' דעות פ"ד ה"ב. שו"ע אדה"ז או"ח
סקנ"ה ס"א. וראה אוה"ת עקב ס"ע תקיא ואילך. סה"מ תרנ"ד
ע' שכא. עת"ר ע' רסח (ע' שלד - בהוצאת קה"ת, תשמ"ה).

(110) משפטים כא, יט.

(111) ברכות ס, סע"א. וש"נ,

(99) ישעי' יא, ט.

(100) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(101) רמב"ם סוף הל' מלכים.

(102) רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ד.

(103) קונטרס משיחות ש"פ בשלח י"א שבט ס"ד. קונטרס

משיחות ט"ו בשבט ש.ז.

והנשים¹¹⁹ - "הקטנים נותן להם קליות ואגוזים,¹²⁰
והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין".¹²⁰

יד. כדי להתחיל תיכף ומיד בענין של מעשה
בפועל - אתן שליחות-מצוה¹²¹ לצדקה (כנהוג
בכגון דא),

מצוה כללית השקולה כנגד כל המצוות¹²²
ומקרכת את הגאולה¹²³, ומה טוב - עבור "מעות
חטים".

ויה"ר שההוספה במצות הצדקה שמקרכת את
הגאולה - תביא תיכף בפועל את צדקתו הנצחית
והעיקרית של הקב"ה, אשר תמורת ה"צדקה..
שפירזן בין האומות", יקיים הבטחתו "ולקחתי
אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות"¹²⁴,
תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן אפילו כהרף עין"¹²⁵,

ובפשטות - שעוד לפני יום השבת יהי' הענין
ד"ויקהל-פקודי" בפועל ממש, כאמור "קהל גדול
ישובו הנה", מכיון ש"ואתם תלוקטו לאחד אחד
בני ישראל"¹²⁶, "לאחד אחד" דייקא, כפי שמונין,
שימנו במנין העשירי.

וכן הענין דפרשת פרה - פרה העשירית שיעשה
המלך המשיח¹²⁷,

ואז תהי' ברכת חודש ניסן (ועאכו"כ חודש ניסן
עצמו) - "חודש של גאולה" - במעמד ומצב של
גאולה, מכיון שלפנ"ז יבוא "יום ה' הגדול"¹²⁸
(לפני "שבת הגדול", שבת שלפני הפסח¹²⁹),

(119) ופשיטא - לא לרגוז עליהם ח"ו, היתכן שכאשר מדברים
אודות ענינים הכי נעלים, יצי"מ כו', זקוקים הם ל"קליות
ואגוזים"? ! אלא, לכל לראש, יש לשמחם לפי מעמדם ומצבם,
ואח"כ יסביר להם עניני יצי"מ וכו'.

(120) שו"ע אדה"ז אור"ח סתקכ"ט ס"ז - מרמב"ם הל' יו"ט
פ"ו הי"ח (ושם: קליות ואגוזים ומגדנות).

(121) להעיר מהקשר והשייכות ד"שליחות" ל"מצוה" - ע"פ
מאדול" (תנחומא ויג' ו) "היו מכבדין את המצוות שהן שלוהי"
(הובא ונתבאר בלקו"ת ויקרא ב, א).

(122) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא פל"ז
(מח, ב ואילך).

(123) ב"ב י, א. וראה תניא שם.

(124) יחזקאל לו, כד - הפטרת פ' פרה.

(125) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(126) ישעי' כז, יב. וראה פירש"י נצבים ל, ג.

(127) עוד לפני שני בניסן, שבו נשרפה הפרה הראשונה
שעשה משה רבינו (גיטין ס, רע"ב ובפירש"י. ירושלמי מגילה
פ"ג ה"ה. הובא בפירש"י מגילה כט, א).

(128) מלאכי ג, כג.

(129) טושו"ע ואדה"ז אור"ח ר"ס תל.

1 ובוודאי ימשיכו ויצליחו בדרך זו גם בעתיד, ועוד
2 ועיקר - שלא יצטרכו לכל זה, מכיון שתיכף ומיד
3 (לא רק בעתיד, עתיד הרחוק או אפילו עתיד
4 הקרוב, אלא תיכף ומיד ממש) יקויים היעוד¹¹²
5 "ואשיבה שופטין כבראשונה ויועציך כבתחילה",
6 סנהדרין גדולה בלשכת הגזית¹¹³ שבביהמ"ק
7 השלישי.

8 ובפרט שע"י ההנהגה בדרך זו יוכלו להוסיף
9 ולעסוק בעניני תומ"צ, ובפרט בלימוד התורה
10 (כהכנה ל"אותן הימים" שבהם "תרבה הדעה
11 והחכמה"), מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף -
12 שע"ז ניתוסף גם בבריאות הגוף כפשוטו, לאורך
13 ימים ושנים טובות - כדי לקרב ולזרז עוד יותר את
14 הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

*

15 יג. כאן המקום להזכיר גם ענין שהזמן גרמא -
16 ההכנות לחג הפסח¹¹⁴, אשר זוהי גם ההכנה
17 לגאולה העתידה, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
18 נפלאות":

19 בלימוד התורה - לימוד הלכות החג¹¹⁵ (מלבד
20 שאר השיעורים הקבועים בתורה, כולל גם ההוספה
21 בלימוד התורה כהכנה ל"תרבה הדעה והחכמה",
22 כנ"ל ס"א).

23 ובצדקה - מעות חטים¹¹⁶, "חטים" דייקא - אף
24 שיוצאים י"ח אכילת מצה בכל חמשת מיני דגן¹¹⁷
25 - המשובח שבדגן, מכיון שכל עניני הפסח - "ומן
26 חרותנו" - צריכים להיות באופן של הרחבה, דרך
27 חירות¹¹⁸. ועד"ז בנוגע לשאר צרכי החג - יין לד'
28 כוסות, וכל שאר צרכי האכילה ושתי', כולל גם
29 הענינים הקשורים לשמחת יו"ט אצל הקטנים

(112) ישע"י א, כו.

(113) ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב,

(114) שלושים יום לפני החג (פסחים ו, סע"א. וש"נ), ומוסיף
והולך - ככל שמתקרבים יותר לחג, ובנדוד', בסמיכות לשבת
מברכים חודש ניסן.

(115) ראה שו"ע ארה"ז ר"ס תכט. וש"נ.

(116) רמ"א אור"ח ר"ס תכט. שו"ע אדה"ז שם סעיף ה.

(117) פסחים לה, א. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ד. טושו"ע
אור"ח ר"ס תנג.

(118) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סתע"ב ס"ז: לפיכך צריך
לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות. וראה רמב"ם הל' חמץ
ומצה פ"ז ה"ז.

14 אשכון את דכא ושפל רוח", אבל ביחד עם תנועת
15 הביטול והשפלות, ה"ה בתכלית התוקף - "עבד
16 מלך מלך"140, "מאן מלכי רבנן"141, שנעשה
17 בעה"ב על העולם כולו, כל סדר ההשתלשלות,
18 ומכיון שפוסק "דאלאי גלות", "עד מתי", אזי
19 תיכף ומיד - "לא עיכבן כהרף עין" - בא משיח
20 צדקנו!

21 ובפשטות - גאולה האמיתית והשלימה לכל
22 בני", "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"142,
23 האנשים והנשים והטף, שבאים לארצנו הקדושה,
24 "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית
25 השנה ועד אחרית שנה"143, לירושלים עיר הקודש,
26 להר הקודש, לבית המקדש ("משכן העדות"144) -
27 "מקדש אדניי כוננו ידיך"145.

28 ועוד והוא העיקר - קיום כל ענינים אלו
29 בפשטות ממש, נשמות בגופים, למטה מעשרה
30 טפחים, תיכף ומיד ממש ממש146.

(140) ב"ר פט"ז, ג. תנחומא צו יג. ספרי דברים א, ז, פירש"י:
לך-לך טו, יח. בהעלותך יב, ח. דברים שם.
(141) ראה גיטין סב, סע"א.
(142) בא יו"ד, ט.
(143) עקב יא, יב.
(144) פרשתנו (פקודי) לו, כא.
(145) בשלח טו, יז ובפירש"י.
(146) ב"פ, ע"ד "מאד מאד" (ראה לקו"ת שלח לו, א ואילך).
וכפל — ה"ז ענין הגאולה (יל"ש לך-לך רמז סד. וראה רד"ה
לך-לך תרכ"ז. תר"ל. ובכ"מ).

1 לאחרי "מעשינו ועבודתינו" ד"קהל גדול" בעשיית
2 "בית גדול", שמגדלין בו תורה ומגדלין בו
3 תפילה130, וכן צדקה וגמ"ח, בכל בית פרטי, ושכנתי
4 בתוכם131, מעין ודוגמת והכנה לביהמ"ק השלישי.
5 ותיכף ומיד - "ויקרא אל משה גו' מאוהל
6 מועד"132 (כפי שמתחילין לקרוא תיכף במנחת
7 שבת פרשת ויק"פ), "ויקרא" סתם, שלא נזכר מי
8 הוא הקורא133, כי "אני הוא הקורא ואני הוא
9 המדבר"134, עצמותו ומהותו ית', למעלה משם135,
10 ועד ש"לא אתרמיז באות וקוצא כלל"136 (למעלה
11 גם מהענין ד"יתגדל"137 ויתקדש שמי' רבא"138).

12 וגילוי זה הוא באופן דאל"ף זעירא, וענינו
13 בעבודה - ביטול ושפלות, כמ"ש139 "מרום וקדוש

(130) מ"ב כה, ט. מגילה כז, א.
(131) תרומה כה, ח. וראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.
(132) ויקרא א, א.
(133) ראה לקו"ת ר"פ ויקרא. ד"ה ויקרא אל משה העת"ר
(המשך תער"ב ח"ב ע' תתקי ואילך).
(134) ויק"ר פ"א, ט.
(135) המשך תער"ב שם (ע' תתקיא ואילך).
(136) ראה לקו"ת פינחס פ, ב.
(137) ראה ספר הפרדס (שבעה ע"ב) ע' שכו: וגאולתינו
תלו' באותו גידול השם.
(138) ראה יל"ש ישע' רמז תכט: הקב"ה יושב ודורש תורה
חדשה שעתיד ליתן ע"י המשיח, וכיון שמסיים ההגדה, עומד
וזובבל בן שאלתיאל על רגליו, ואומר יתגדל ויתקדש, וקולו הולך
מסוף העולם עד סופו, וכל באי עולם כולם עונים אמן.
(139) ישע' נד, טו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום ראשון עמ' ב

21 להקרב, לאחר פדייתה ושחיטתה אסור להפשיט את העור דרך
22 הרגלים כדי שישאר העור שלם וימכר ביוקר, כיון שזה בזיון
23 קדשים במה שמתקלקל הבשר. והקשו על כך, מדוע אסור
24 להפשיט כך את העור, הלא אם יתירו זאת וימכר העור ביוקר,
25 תפדה בהבמה מההקדש במחיר גבוה וההקדש יריות. ותיירץ רב
26 מרי, שבהפשיט זה מה שמשפית פקוד פונם בפשט - את השבח
27 שבעור הוא מפסיד בדמי הבשר שמתקלקל בכך. ובעין זה הפא
28 נמי - גם כאן נוכל לומר, מה שמשפית הירק בנבחה - בזבל שנעשה
29 מהנבחה, פונם בצל - מפסיד מחמת צל האילן, ונמצא שלא נהנה
30 כלל מהאשירה, ולכן התירו זאת חכמים במשנתנו.
31 מקשה הגמרא: וכי סבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור, (והתניא)
32 [והתנן] - הלא שנינו (ערלה פ"א מ"ט), רבי יוסי אומר, נזמין יחור של
33 ערלה - מותר לנטוע ענף מעץ ערלה, שיצמח ממנו אילן, לפי שרק
34 פרי הערלה אסור בהנאה ולא העץ, ואין נזמין אגוז של ערלה,
35 שיצמח ממנו אילן, מפני שהוא פרי, ופרי אסור בהנאה. ואמר רב
36 יהודה אמר רב, מודה רבי יוסי שאם עבר ונמץ אגוז של ערלה,
37 והאילן הוציא פירות, זכן אם הבריך ותרביע ענף של עץ ערלה
38 בעץ זקן ושכבר עברו עליו שנות ערלה והוציא פירות, מותר
39 ליהנות מהם. ונתניא נמי רבי - וכן שנינו בבביתא כדברי רב, מודה
40 רבי יוסי

1 לאבדה, ולא גרע דינה מעבודה זרה שנשברה מאליה, שהרי היא
2 בטלה, ולכן מותר רבי יוסי לזרות את השחק לרוח, ולא חשש
3 שיגרם הנאה ממנה. אולם הפא דלא קאזיל לאיבור - במשנתנו
4 נשירת הנביה אינה מבטלת את האשירה, כיון שדרך גדילת האילן
5 בכך, ונמצא שיש כאן זבל אסור, ולכן אסור לזרוע תחתיה. אלא
6 דרבנן אדרבנן קשיא - אולם עדיין קשה הסתירה בדברי חכמים.
7 מתרצת הגמרא: אישוד - הפוך את השיטות של חכמים ברבי יוסי
8 ושל רבי יוסי בחכמים באחת המשניות, ובכך ישוה שיטת חכמים
9 במשנתנו עם שיטתם במשנה לעיל, וכן שיטת רבי יוסי תהא שזה
10 בשתי המשניות, ולא נצטרך לתרץ את הסתירה בדברי רבי יוסי
11 כמו שתרצנו.
12 הגמרא מתרצת באופן אחר: ואיבעית אימא - אם תרצה תיישב את
13 הסתירה כך, ולא תיפוך את השיטות במשנה, ולכל הדעות זהו זה
14 גורם אסור. את הסתירה בדבריו דרבנן יוסי תיישב בפשט - כמו
15 שיישבנו בתחילה, שרבי יוסי אכן סבר זה וזה גורם אסור, ולעיל
16 לא חשש רבי יוסי לשחק הכלי שיהפוך לזבל, לפי שעל ידי
17 השחיקה העבודה זרה בטלה. ודרבנן - ואת הסתירה בדברי
18 חכמים יש ליישב, בפאמר - כמו שתיירץ רב מרי פריה דרב בנהא
19 קושיא אחרת בענין בהמת פסולי המוקדשים. ששנינו בבביתא
20 במסכת תמורה (כד), בהמת קדשים שנפל בה מום ונפסלה

בס"ד. משיחות ש"פ ויק"פ, פ' פרה, מבה"ח ניסן ה'תשמ"ח.

משה רבינו ועאכו"כ הלוחות (אותיות החקיקה) 26
 עצמם, נמצאים בארון שבקודש-הקדשים, ולא 27
 רואים אותם בגלוי, אבל הס"ת שכותבים בני"ה היא 28
 על-מנת ובאופן שיכולים להראות באצבע ולומר 29
 "זאת חוקת התורה", הנה התורה כפי שנמשך בה 30
 מבחי' "חוקת התורה", אותיות החקיקה⁸. 31
 ב. נוסף על האמור לעיל בענין "זאת חוקת 32
 התורה" השייך לסיום כל ס"ת - יש להתעכב 33
 ולהדגיש את הענין המיוחד השייך לסיום כתיבת 34
 ס"ת ע"י השלוחים שיחיו. 35
 ובהקדים - גודל עילוי כתיבת ס"ת ע"י כמה 36
 וכמה מישראל⁹, "ברוב עם הדרת מלך"¹⁰, הוא גם 37
 שעי"ז ניתוסף באחדותם של ישראל¹¹ ע"י ספר- 38
 תורה שמודגש בו ענין האחדות, עם היות שיש בו 39
 ריבוי אותיות, וכל אות צריכה להיות מוקפת גויל 40
 בפ"ע¹², מכל-מקום מתאחדים כל ריבוי האותיות 41
 למציאות אחת, "תורה אחת", ובאופן שלמימותה 42
 של כל אות ואות נוגעת לשלימות הספר-תורה 43

א. מהענינים המיוחדים בשבת זו - שבת פרשת 1
 פרה - הענין ד"חוקת התורה" (שנאמר בהתחלת 2
 פרשת פרה¹). 3
 ומבואר בדרושי חסידות על הכתוב². ש"חוקת 4
 התורה, לשון חקיקה, היינו, כמו שהתורה היא 5
 בשרשה ומקורה, ששם היא בבחי' אותיות 6
 החקיקה, שהיא מדרגה עליונה מבחי' התלבשותה 7
 במדרגת אותיות הכתב.. וזוהי זאת חוקת התורה.. 8
 בחי' אותיות החקיקה של התורה להיות משם ממש 9
 יורד ונמשך בבחי' אותיות הכתב, דהיינו 10
 בתושב"כ". 11
 ויש לקשר לענין זה את סיום כתיבת והשלמת 12
 הספר-תורה ע"י השלוחים שיחיו ביום חמישי 13
 הזה³, "קמי שבתא"⁴ דפרשת "זאת חוקת התורה" 14
 - ע"פ הידוע⁵ שכאשר מסיימים ספר-תורה חדש, 15
 ניתוסף (עוד ס"ת על ספרי-התורה שבעולם, וי"ל 16
 שזהו) ענין עיקרי, חידוש בכללות ענין התורה, עד 17
 לספר-תורה הראשון שכתב משה רבינו והניחו 18
 בארון⁶, ביחד עם הלוחות, אותיות החקיקה 19
 שבתורה, "חוקת התורה", היינו, חיבור והמשכת 20
 בחי' החקיקה שבתורה בבחי' אותיות הכתב בספר- 21
 תורה. 22

ויש להוסיף, ש"זאת חוקת התורה" - ענין 23
 הגילוי, מראה באצבעו ואומר זאת⁷, מודגש ביותר 24
 בספר-תורה שנכתב ע"י בני"ה, כי הס"ת שכתב 25

(8) בלקו"ת חוקת שם: "ומתושב"כ יומשך גילוי זה 8
 בתושבע"פ". וי"ל, שגם הגילוי וההמשכה לתושבע"פ שייך 9
 למצות כתיבת ספר-תורה - ע"פ מ"ש (רא"ש הלכות קטנות ריש 10
 הל' ס"ת. וראה שו"ע יו"ד הל' ס"ת סעי' ס"כ) ש"האינדא.. 11
 מצות-עשה.. לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהן . . כי 12
 מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה, כדכתיב (ויילך לא, יט) ולמדה 13
 את בני ישראל שימה בפיהם, וע"י הגמרא והפי' ידע פי' המצוות 14
 והדינים על בוריים, לכן הם הם הספרים שאדם מצווה לכותבם" 15
 (וראה גם קונטרס משיחות ש"פ ויגש שנה-זו ס"ב ואילך. ושי"ג), 16
 ולכן צ"ל גילוי והמשכת בחי' החקיקה גם בתושבע"פ, מכיון 17
 שעיקר לימוד התורה (לא רק מראה באצבע ואומר זאת, אלא 18
 לימוד בפועל, לדעת את המעשה אשר יעשון) הוא מתוך ספרים 19
 שאין בהם קדושת הס"ת, תושבע"פ דוקא. 20
 (9) נוסף לכך שעי"ז יש להם חלק בקיום מצות-עשה "כתבו 21
 לכם את השירה", "כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו כו'" 22
 (רמב"ם ריש הל' ס"ת), ע"י ספר-תורה כפשוטו ממש (ולהעיר 23
 אשר כתיבת ספר-תורה ע"ד הרוכב אינה בהישג ידו של כאו"א 24
 מישראל, כ"אם בצירוף כו"כ יחד). 25

(10) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו, ושי"ג. 1
 (11) להעיר משיעור היומי ברמב"ם - סוף הלכות סוכה ולולב, 2
 אשר ע"פ המבואר במדרז"ל מודגשת בהם ענין האחדות: סוכה 3
 - "ראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת" (סוכה כז, ב), ומצות 4
 לולב - אחדותם של ד' המינים (מצוה אחת) שרומזים לד' הסוגים 5
 דבני"ה (ויק"ר פ"ל, יב). 6
 (12) מנחות כט, א. רמב"ם הל' תפילין פ"א הי"ט. טושוע" 7
 יו"ד סרע"ד ס"ד. או"ח סל"ב ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ה. 8

(1) ר"פ חוקת. 1
 (2) לקו"ת ר"פ חוקת. וראה גם שם ר"פ בחוקות. ובכ"מ. 2
 (3) יום א"ך (טוב וחסד) אדר, יום השלושים להסתלקות 3
 הרבנית הצדקנית נ"ע. ולהעיר מהקשר והשייכות להסתלקות 4
 לענין של ספר-תורה - ע"פ מארז"ל "דומה לספר-תורה שנשרף" 5
 (מו"ק כה, א), ועאכו"כ בנוגע לתלמיד-חכם (ועד"ז אשה 6
 צדקנית) - "נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בששים ריבוא, אף 7
 נטילתה בששים ריבוא" (כתובות יז, א). ולהעיר גם מהקשר 8
 והשייכות לפ' פרה - "למה נסמכה מיתת מרים לפ' פרה אדומה, 9
 לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת, אף מיתתן של צדיקים מכפרת" 10
 (מו"ק כח, רע"א. הובא בפירש"י חוקת כ, א. וראה אגה"ק 11
 סכ"ח). 12
 (4) פסחים קו, סע"א. 13
 (5) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ נח שנה-זו ס"ב. 14
 (6) בתוך הארון, או מצד הארון (כב' הדעות - ב"ב יד, א 15
 ואילך. פירש"י וילך לא, כו). 16
 (7) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו, ב. 17

המדריגות ממדריגה למדריגה בהשתלשלות 31
העולמות, עד שנתלכשה בדברים גשמיים וענייני 32
עוה"ז, שהן רוב מצוות התורה ככולם והלכותיהן, 33
ובצירופי אותיות גשמיות בדיו על הספר וכו' 23. 34
וירידה זו - "מן השמים", אורייתא וקוב"ה 35
כולא חד, עד להתלכשות בעוה"ז הגשמי, אותיות 36
גשמיות בדיו על הקלף - הו"ע של שליחות, 37
שהקב"ה "שולח" את התורה מלמעלה למטה, כדי 38
שבנ"י יוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות (גדול 39
תלמוד שמביא לידי מעשה²⁴) בעוה"ז הגשמי 40
דוקא²⁵, אשר עי"ז תתקיים הכוונה העליונה של 41
כללות הבריאה (כולל גם "שליחות" בני"י 42
שנשמותיהם ירדו מלמעלה למטה, מאיגרא רמה 43
לבירא עמיקתא) - נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' 44
דירה בתחתונים²⁶. 45
וזהו גם תוכן ענין כתיבת ס"ת - שירידת התורה 46
למטה דוקא היא לא רק מצד ה"נותן", אלא גם 47
מצד ה"מקבל", מכיון שהאדם למטה כותב בעצמו 48
את ספר התורה, "צירופי אותיות גשמיות בדיו על 49
הספר", שבהם ועל-ידם נמשכת ומתגלה קדושת 50
התורה כפי שהיא חד עם מהותו ועצמותו ית'. 51
ונמצא, שבקדושת אותיות ס"ת (משא"כ 52
בתושבע"פ) מודגשת יותר הירידה ("שליחות") 53
למטה להתלכש "בצירופי אותיות גשמיות בדיו על 54
הספר". 55
ד. ולתוספת ביאור - שעיקר החידוש של 56
מתן-תורה הו"ע וירידה למטה, אשר ירידה זו היא 57
צורך עלי', שע"ז דוקא מתגלה ונמשכת בחי' 58
נעלית יותר בתורה: 59
מבואר בכ"מ²⁷ החידוש של מתן-תורה - אף 60
שמצינו לימוד התורה גם לפני מ"ת²⁸, אצל 61

כולו¹³. ודוגמתו בישראל - ר"ת יש ששים ריבוא 1
אותיות לתורה¹⁴ - שלמרות ההתחלקות שביניהם, 2
מתאחדים ולאחדים ממש, ובאופן ששלמותו של 3
כאו"א מישראל נוגעת לשלימות כלל ישראל, 4
כמודגש במ"ת, "אילו היו ישראל חסרים אפילו 5
אחד כו"ו¹⁵. 6
וענין זה (אחדותם של ישראל) הוא בהדגשה 7
יתירה בכתיבת ס"ת ע"י השלוחים שיחיו - מכיון 8
שבכתיבתו השתתפו שלוחים מכל המדינות בכל 9
קצוי תבל, בתור באי-כחם של כל בני"י שבכל 10
מדינות אלו, ואמרו חז"ל ורז"ל: זכין לאדם שלא 11
בפניו¹⁶. 12
ובלשון הכתוב במגילת אסתר - שקראנו בימי 13
הפורים דאזלינן מינייהו - "כל היהודים אשר בכל 14
מדינות המלך"¹⁷, "מדינה ומדינה ועיר ועיר"¹⁸, 15
שכולם מתאחדים יחדיו ע"י כתיבת ס"ת זה. 16
ובהדגשה יתירה בשנה זו, 'שנת הקהל'¹⁹ - 17
"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גו' למען 18
ישמעו ולמען ילמדו גו' את כל דברי התורה 19
הזאת"²⁰, אחדותם של כל ישראל ע"י "התורה 20
הזאת". 21
ג. ובעומק יותר - לא זו בלבד שבכתיבת ס"ת 22
ע"י השלוחים מודגשת ביותר אחדותם של ישראל, 23
אלא יתירה מזה - שתוכן ענין כתיבת ס"ת גופא 24
קשור עם ענין השליחות. 25
וביאור הענין: תורה - היא "מן השמים", "מן 26
השמים דברתי עמכם"²¹, חכמתו ורצונו של 27
הקב"ה, שלכן, הרי היא חד ממש עם מהותו 28
ועצמותו ית', "אורייתא וקוב"ה כולא חד"²². 29
ואעפ"כ "ירדה ממקום כבודו.. נסעה וירדה בסתר 30

(13) ראה תקו"ז תכ"ה. שו"ת נוב"י מהד"ת או"ח סק"ט.
אבנ"ז יר"ד ח"ב סשע"א.
(14) מגלה עמוקות, אופן קפו.
(15) דב"ר פ"ז ה, מכילתא יתרו יט, יא.
(16) עירובין פא, ב - במשנה. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית
בערכו. וש"נ.
(17) אסתר ט, כ.
(18) שם, כח.
(19) ובשנת הקהל גופא - בשבת זו פ' ויקהל, "ויקהל משה
את כל עדת בני ישראל" (ר"פ הקהל).
(20) וילך לא, יב.
(21) יתרו כ, יט. וראה סנהדרין ר"פ חלק.
(22) זהר, הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א.
ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א), ועוד.

(23) תניא פ"ד (ח, ב).

(24) קידושין מ, ב. וש"נ.

(25) להעיר, שגם בנוגע ללימוד התורה, ששייך גם בג"ע (דלא
כמצוות מעשיות שאינן שייכות אלא בעוה"ז הגשמי), יש עילוי
בעוה"ז הגשמי דוקא - שהרי התורה "לא בשמים היא" (כ"מ נט,
ב), וכש"מילגני במתיבתא דרקיעא כו' אמרי מאן נוכח, נוכח
רבה בר נחמני" (שם פו, א), נשמה בגוף דוקא. וראה אגה"ק
סכ"ו (קמד, ב ואילך).

(26) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.

(27) ראה לקו"ת במדבר יב, ג ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 211
ואילך. ועוד.

(28) ואפילו לפני ברה"ע - "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם"
(ב"ר פ"ח, כ. זח"ב מט, א. ועוד).

ה. עפ"ז מובן שכאשר נוסף ב'שליחות' של
התורה, ע"י הירידה למטה יותר - אזי נוסף גם
בגילוי התורה, שמתגלית בחי' נעלית יותר בתורה.
וענין זה מודגש גם בימי הפורים דמינייהו
אזלינן³⁵:

פורים קשור עם מ"ת - "קיימו וקיבלו
היהודים"³⁶, "קיימו מה שקיבלו כבר"³⁷, היינו,
שבימי הפורים נעשה תוקף וחיוזוק בכללות ענין
מ"ת, ובאופן שבטלה ה"מודעא רבה לאורייתא",
מכיון ש"הדור קבלוה בימי אחשורוש"³⁷.

וההסברה בזה³⁸ - שדווקא מצד הירידה
וההעלם וההסתר כו', ובלשון חז"ל³⁹ "אסתר מן
התורה מניין, שנאמר⁴⁰ ואנכי הסתר אסתיר",
נתגלה אצל בני" התוקף דמס"נ שמצד העצם⁴¹,
ונעשה קיום מ"ת בכח עצמם דוקא (ולא מצד גילוי
אור מלמעלה כפי שהי' במ"ת), שזהו"ע ביטול
ה"מודעא רבה לאורייתא", ועי"ז פעלו גם בנוגע
לגילוי מלמעלה - שנמשך גילוי נעלה יותר ממ"ת,
"עד שהגילוי שבמ"ת נק' רק החלו ("וקיבל
היהודים את אשר החלו לעשות"⁴²), התחלה, לגבי
אור ההמשכה שנמשך להם בפורים, שנקרא וקיבל,
שזהו הגמר"⁴³.

וע"ד⁴⁴ העילוי של הלוחות האחרונות (בשיעור
החומש של יום הפורים בשנה זו⁴⁵) - שדוקא מצד
הירידה של החטא כו', שע"ז באו לעבודת
התשובה, מלמטה למעלה דוקא (משא"כ במ"ת,
לוחות ראשונות כי היו במעלת הצדיקים), אזי
נוסף עילוי גדול יותר בתורה - "בלוחות הראשונות
לא היו אלא עשרת הדברות בלבד, ובלוחות

אדה"ר²⁹, וכן אצל האבות, "אברהם זקן ויושב
בישיבה"³⁰, וכן יצחק ויעקב, "קיים אברהם אבינו
כל התורה כולה"³¹ עד שלא ניתנה³² - שלפני מ"ת
לא חדר גילוי אור התורה את מציאותם של
התחתונים, ובלשון חז"ל³³ שלפני מ"ת היתה
ה'גזירה' ש"עליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא
יעלו למעלה", ובמ"ת בטלה גזירה זו, ונעשה גילוי
אור התורה באופן שחודר את מציאותם של
התחתונים, היינו, שעיקר החידוש של מ"ת הוא -
הירידה והפעולה למטה דוקא.

ועוד ועיקר, שירידת התורה למטה (במ"ת)
קשורה עם גילוי והמשכת דרגה נעלית יותר
בתורה:

איתא בגמרא³⁴ "בשעה שעלה משה למרום,
אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה.. חמודה גנוזה
שגנוזה לך.. אתה מבקשה ליתנה לבשר-ודם".
ולכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר שהתורה היא
"חמודה גנוזה שגנוזה לך" לאחר שהתורה נתגלתה
כבר לאדה"ר ולאבות?!

ועכצ"ל, שדרגת התורה שנתגלתה לפני מ"ת
היא שלא בערך לדרגת התורה שנתגלתה במ"ת, כי
במ"ת נתגלתה דרגת התורה כפי שהיא "חמודה
גנוזה שגנוזה לך" דוקא.

וב' קצוות אלו - ההמשכה למטה דוקא מחד
גיסא, והגילוי ד"חמודה גנוזה שגנוזה לך" דוקא
לאידך גיסא - תלויים זה בזה, כי כדי שיקויים מה
ש"נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", דירה
לעצמותו, הוצרך (כביכול) לגלות דרגת התורה כפי
שהיא "חמודה (מלשון חמדה ותאוה) גנוזה שגנוזה
לך". ובסגנון דלעיל - שגם הדרגה הכי נעלית
שבתורה תהי' במצב של "שליחות", לירד למטה
דוקא, כדי לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(35) להעיר מהתוקף המיוחד דימי הפורים - "זוכרם לא יסוף
מזרעם" (אסתר ט, כח. רמב"ם סוף הל' מגילה), די"ל הפירוש
בזה שכולל גם המשכם בכל השנה כולה.

(36) אסתר ט, כז.

(37) שבת פח, א.

(38) ראה גם קונטרס משיחות תענית אסתר ופורים שנה"ז
(נדפס לעיל ב'דבר מלכות' לפרשת כ"תשא).

(39) חולין קלט, ב.

(40) וילך לא, יח.

(41) ראה תו"א מג"א צז, א. שם סע"ד ואילך. צט, א ואילך.

(42) אסתר ט, כג.

(43) תו"א שם צט, סע"ב.

(44) אלא שעדיין אין זה כהעילוי של ימי הפורים, שהרי רק
אז בטלה ה"מודעא רבה לאורייתא".

(45) תשא לד, א ואילך. וראה קונטרס משיחות הנ"ל ס"ו.

(29) פרדר"א רפ"ח.

(30) יומא כח, ב.

(31) ומה מוכח שלמד "כל התורה כולה" - שהרי, קיום
התורה אינו שייך אלא ע"י לימוד התורה דוקא, ולאחרי מ"ת אין
נביא רשאי לחדש בה דבר (רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט). ולאחרי
מ"ת, גם אצל משה רבינו, "משה קיבל תורה מסיני" - ענין
התורה וענין הנבואה הם ב' ענינים ומצבים שונים (ראה צפע"נ
עה"ת ס"פ שופטים. ושו"ת). ואכ"מ.

(32) יומא שם. קידושין פב, א - במשנה.

(33) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.

(34) שבת פח, ב.

30 התורה, המשכה מבחי' הכתר, שעי"ז יכול להיות
31 הביורור והטהרה במקום הכי תחתון שמחוץ לגבול
32 הקדושה⁵⁶.

33 ולכן, בפרה אדומה מתגלה הענין ד"חוקת
34 התורה" גם בנוגע לכללות התורה - שגם בחי'
35 החקיקה שבתורה, שלמעלה מעלה מהחכמה,
36 תומשך ותתגלה בבחי' אותיות הכתב בתושב"כ,
37 בחי' החכמה⁵⁷.

38 ז. ע"פ האמור לעיל, יש להסביר הקשר
39 והשייכות וההדגשה המיוחדת של כל הנ"ל בנוגע
40 לסיום כתיבת ס"ת ע"י השלוחים שיחיו:

41 ענין השליחות - עם היות ששייך לכאו"א
42 מישראל, שנשמתו ירדה מאיגרא רמה לבירא
43 עמיקתא, כדי למלא שליחותו של הקב"ה לעשות
44 לו ית' דירה בתחתונים, מודגש הדבר וביותר⁵⁸ אצל
45 אלה שנבחרו - בהשגחה פרטית - להיות 'שלוחים'
46 של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, למלא את
47 השליחות שהוטלה עליו, לעסוק בהפצת התורה
48 והיהדות והפצת המעיינות חוצה "בכל מדינות
49 המלך", "שבע⁵⁹ ועשרים ומאה מדינה"⁶⁰,
50 "הקרובים והרחוקים".

(56) לקו"ת חוקת ס, א.

(57) ראה לקו"ת שם נט, ד: ולזה אמר עלי' שלמה המלך ע"ה
אמרת אהכמה והיא רחוקה ממני, שהיא למעלה רחוק מן החכמה
דאצילות, אלא שעי"ז נמשך המשכת אור עתיק וא"א בחו"ב, וזהו
ג"כ פ' חוקת התורה, שיהי' נמשך התורה משרשה ומקורה
שבבחי' גליף גליפו בטהירו עילאה, להתלבש ולהתגלות
בתושב"כ שהן חו"ב דאצילות.

(58) וע"ד החילוק בהדגשת תוכנה של מצוה פרטית בעת
קיומה בפועל - לגבי התכללותה בקיום מצוה אחת.
(59) אסתר א, א. שם ט, ל.

(60) להעיר ממאד"ל (אסתר"ר ספ"א) "מה זכתה אסתר למלוך
על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא כך אמר הקב"ה, תבוא אסתר
בתה של שרה שחייתה שבע ועשרים ומאת שנה, ותמלוך על שבע
ועשרים ומאה מדינה", היינו, שהעילוי דקכ"ז שנות חייו של שרה
ש"כולן שוין לטובה" (פירש"י ר"פ חיי שרה), פועל ונמשך - ע"י
עבודתה ופעולתה של "אסתר בתה של שרה" - בכל קכ"ז
מדינות מלכות אחשורוש, כל העולם כולו (שהרי אחשורוש הי'

1 השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש
2 ואגדות, הה"ד⁴⁶ ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים
3 לתושיה"⁴⁷.

4 ו. ויש לומר, שענין ה'שליחות' שבתורה הוא
5 בהדגשה יתירה בפ' פרה - "חוקת התורה", כללות
6 התורה⁴⁸:

7 פרה אדומה - "חטאת קריי" רחמנא⁴⁹,
8 ואעפ"כ, נעשית בחוץ דוקא, חוץ לשלש מחנות,
9 מכיון שעל-ידה נעשה הביורור והטהרה של
10 הענינים הכי תחתונים, עד לטומאה הכי חמורה,
11 אבי אבות כו'⁵⁰.

12 ונמצא, שבפרה אדומה מודגש ענין ה'שליחות'
13 יותר מברובם ככולם של שאר עניני התורה - שכן,
14 עם היותה קרבן חטאת (קודש), "שולחים" אותה
15 "אל מחוץ למחנה", חוץ לג' מחנות, מחוץ לגבול
16 הקדושה⁵¹, כדי לפעול הביורור והטהרה במקום
17 הכי תחתון שאין למטה ממנו. משא"כ שאר עניני
18 התורה, שאף שגם הם ירדו מלמעלה למטה, לא
19 נשלחו "אל מחוץ למחנה", כ"אם בגבול הקדושה.

20 וכדי שיוכל להיות הביורור למטה מטה ביותר,
21 מחוץ לגבול הקדושה, צ"ל גילוי בחי' נעלית יותר
22 - "זאת חוקת התורה":

23 אמרו חז"ל⁵² "אמר שלמה, על כל אלה עמדתי,
24 ופרשה של פרה אדומה חקתי ושאלתי ופשפשתי,
25 אמרתי⁵³ אחכמה והיא רחוקה ממני", וכן בנוגע
26 למשה רבינו, חכמה דקדושה - "באותה שעה
27 נתכרכמו פניו של משה"⁵⁴. כלומר, שטהרת פרה
28 אדומה הו"ע שלמעלה מהתורה כמו שהיא בבחי'
29 החכמה, "אורייתא מחכמה נפקת"⁵⁵, כ"אם "חוקת

(46) איוב יא, ו.

(47) שמו"ר פמ"ו. א.

(48) ראה בארוכה לקו"ת ר"פ חוקת.

(49) חולין יא, סע"א. ומעלות יתירות בפרה אדומה לגבי
חטאת סתם וקודש בכלל (חגיגה יח. ב)

(50) ראה אגה"ק סכ"ח.

(51) ולכן יש צורך ב"שליח" - מכיון שהמשלח "לא נמצא"
שם, כביכול, כי במקום המשלח אין מקום לענין השליחות, שהרי
מצוה בו יותר ממשלוcho (קידושין מא, א).

(52) במדב"ר סי"ט, ג (בסופר). תנחומא חוקת וא"ו.

(53) קהלת ז, כב.

(54) במדב"ר שם, ד. תנחומא שם (בסופר).

(55) זהר ח"ב סב, א, פה, א. ח"ג קפב, א. - והדיוק בזה:
נפקת כו' (לקו"ת ויקרא ה, ב. ועוד).

(* ועד"ז בנוגע לכל נשים צדקניות שבישראל - שכל אחת מהן היא
בתה של שרה. ובפרט נשים צדקניות שבדורנו, אשר בזכותן עתידים
להגאל בגאולה האמיתית והשלמה (לאחרי ובסמיכות לגאולת פורים,
מיסמך גאולה לגאולה). "ימי צאתך מארץ מצרים", ש"בשכר נשים
צדקניות שריו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים" (טוטה יא, ב).
ודגמתו בדורנו זה - הגלגול של הדור שיצא ממצרים (לק"ת וטה"ל
(להאירו"ל) עה"פ שמות נ, ד).

חיים מבחינת עץ החיים מהכתור"56, מעיינות
פנימיות התורה, מבחי' הכתר (עד לפנימיות הכתר)
שבתורה⁶⁷ (למעלה מהחכמה)⁶⁸ - ובפרט באופן
דיתפרנסון מיני⁶⁹, כפי שנתגלתה בתורת חסידות
חב"ד.

ומזה מובן גודל המעלה והחשיבות המיוחדת
בהתאחדותם של השלוחים אשר בכל מדינות
המלך, בסיום כתיבת ספר-תורה⁷⁰, ובשבוע דפרשת
זאת חוקת התורה⁷¹ - שעי"ז נוסף ביתר שאת
וביתר עוז בכל פעולות השליחות.

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לפרשת ויקרא

ובפשטות - לעזוב את המקום שהיו בו עד
עתה, ד' אמות של תורה וקדושה, ולצאת ל"מקום
רחוק", הן כפשוטו, והן (ובעיקר) במובן הרוחני,
ריחוק מד' אמות של תורה וקדושה, "מדינות
המלך אחשוורוש", "הוא אחשוורוש גו"⁶¹, "הוא
ברשעו מתחילתו ועד סופו"⁶² - על-מנת לעסוק
בהפצת התורה והיהדות והמעיינות, עד שעושים
"בכל מדינות המלך אחשוורוש" מקום של תורה
וקדושה, דירה לו ית', בדוגמת המשכן ומקדש
(שעל-דבר עשייתו מסופר בארוכה ובפרטיות
בפרשת השבוע⁶³), "ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם"⁶⁴ (כמדובר כו"כ פעמים בארוכה).

ולא עוד, אלא שפעולתם של ה'שלוחים' היא
גם עם יהודים הנמצאים "מחוץ למחנה", רחמנא-
ליצלן, יהודים שנמצאים במצב היפך הטהרה
באופן הכי חמור, טומאת מת, היפך המצב ד"אתם
הדבקים בה' אלקיכם חיים"⁶⁵ - לפעול גם אצלם
ענין הטהרה והחיים, בכחו של נשיא הדור⁶⁶, אשר
על-ידו נעשה גילוי "חוקת התורה", "המשכת מים

(67) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות. וש"נ.
(68) ראה לקו"ת חוקת שם "חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה
סדר טהרות, כי הקרבנות זהו ענין בירור ק"נ ובחכמה אתביריו,
וזהו חכמת זה סדר קדשים.. ודעת זה סדר טהרות, כי להיות
הטמא נעשה טהור, זהו ע"י הדעת שהוא ממשיך מהכתר. . וזהו
מי יתן טהור מטמא לא אחד, יחידו של עולם, שהוא כתר הנק'
יחיד, משם דוקא נמשך בחי' זו".
(69) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35.
וש"נ.

(70) להעיר, שלשון הכתוב בציווי כתיבת ספר-תורה הוא -
"ועתה כתבו לכם את השירה", ואמרז"ל "אין ועתה אלא תשובה,
שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך וגו'" (ב"ר פכ"א, ו), אף
ש"תורה" ו"תשובה" הם ב' ענינים (כדמוכח גם ממאמרז"ל "יל"ש
תהלים רמז תשב) "שאלו לתורה כו' שאלו להקב"ה כו' יעשה
תשובה" - כי, לאחר לוחות שניות ניתוסף בתורה גם מעלת
התשובה (כנ"ל ס"ה). וענין זה מודגש גם בכתיבת ס"ת
דהשלוחים - מכיון שעבודתם ופעולתם במקום רחוק דוקא, עד
"מחוץ למחנה", ע"י עבודת התשובה.

(71) ובפרט כשמקשרים זאת עם ענין ההסתלקות (יום
השלשים) - שהרי מיתת צדיקים מכפרת כמו פרה אדומה, כנ"ל
הערה ג.

מושל בכיפה), אשר בתחילתו ומצ"ע "הוא אחשוורוש, הוא
ברשעו מתחילתו ועד סופו". להיפך מ"אברם הוא אברהם, הוא
בצדקו מתחילתו ועד סופו" (מגילה יא, א).

(61) אסתר א, א.
(62) מגילה שם. פירש"י עה"פ.
(63) כולל גם הקמתו - בשיעור של יום השבת (ראה לקמן
סי"ג).

(64) תרומה כה, ח.
(65) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספ"ד.
(66) להעיר ממאמרז"ל (במדב"ר פי"ט, ו. תנחומא חוקת ח) "לך
(למשה) אני מגלה טעם פרה", והרי, נשיא הדור הוא
"אתפשטותא דמשה" (תקו"ז תס"ט).

המשך מעמוד כב

משם ונמצאים פה משך איזה זמן, הנה מורגש חוסר המשמעת והאחריות. איני יודע על ברור סיבת
הדבר. ונוגע זה ביחוד להתלמידים הבאים מאה"ק ת"ו וכמו שאמרת להם אשר היציאה מאה"ק ת"ו
הותרה רק בתנאים ידועים ובנוגע אליהם הוא ע"מ ללמוד תורה, ובמילא כשבאים לכאן ומתנהגים
בהנהגה מתאימה לרצונם הם, צריך עיון ובירור אם זהו ההיתר שאליו נתכוונו רז"ל וכו' ואין כאן
מקום להאריך, כי באמת הרי צריך זה להכתב להנהלת ישיבת לוד, אלא שבאתי אליו בהערה זו בנוגע
לבנו מר... שיי אשר לכן דעתי שעכ"פ חורף זה וכן ימי הקיץ יהי' בלוד ובאמצע הקיץ הרי בטח אקבל
מהנהלת הישיבה חוו"ד עליו, ונתייעץ עוד הפעם בזה.

בברכה לנחת חסידותי מכל יו"ח ושהוא וזוגתו שיחיו יקבלו הנחת מתוך בריאות הנכונה
בגשמיות וברוחניות.

לקוטי-שיחות פרשת פקודי כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

31 יוצא, שהתורה מפסיקה את הרצף שצריך להיות בין
32 הפסוקים "ולא יכול משה..." , "ויקרא אל משה", בענין
33 צדדי – סיפור המסעות – שאינו קשור כלל, לכאורה,
34 לענין המשכן.

ב.

ענין הקרבנות קשור לסילוק השכינה בגלל המסעות

35 כל הענינים בתורה מדוייקים, ואם נאמר במדרש
36 ש"ויקרא אל משה" (תחילת חומש ויקרא) הוא המשך
37 ל"ולא יכול משה..." (סוף פרשתנו), מובן, שיש קשר
38 גם בין תוכן של שתי הפרשיות, שהפסוקים הללו הם
39 חלק מהן.

40 כלומר, ספר ויקרא – ספר הקרבנות⁷, הוא המשך
41 לא רק לסיפור בנין והקמת המשכן, המקום שבו
42 מביאים את הקרבנות. אלא גם לפרטי אופן השראת
43 השכינה במשכן, המסופרים בפרשה, ובמיוחד בסופה,

44 ויש לומר, שזוהי הסיבה לכך שלאחר "ולא יכול
45 משה..." , מפסיקה התורה, ומספרת אודות "מסעות"
46 ישראל, כפי שהם קשורים ל"ובהעלות הענין מעל
47 המשכן..." – הסתלקות השכינה מהמשכן – כי ענין
48 הקרבנות קשור לכך שבגלל מסעות ישראל ("בכל
49 מסעיהם") נדרש (בין המסעות) ענין של טילוק
50 השכינה, יותר מאשר הוא קשור להשראת השכינה
51 במשכן (כפי שיוסבר להלן בסעיף ח').

ג.

דבר והיפוכו

52 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר את הקשר
53 שבין סוף חומש שמות לתחילתו (ככלל¹⁰: נעוץ סופן
54 בתחלתן ותחלתן בסופן), המתבטא גם בכך, ששמות
55 הפרשה הראשונה והאחרונה שבחומש מצביעות על
56 "מנין":

57 "שמות" – כפי שמפרש רש"י¹¹: "אף-על-פי

א.

מהו הקשר בין "סיפור המסעות" לבין הקמת המשכן?

1 לאחר שהתורה מספרת במפורט על הקמת
2 המשכן¹, ועל השראת השכינה בו – "ויכס הענן את
3 אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן"², ועל-כך
4 שההשראה היתה עצומה כל-כך עד אשר "ולא יכול
5 משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה'
6 מלא את המשכן"³, מספרת התורה⁴: "ובהעלות הענן
7 מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם. ואם לא
8 יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלותו".

9 יש להבין: לכאורה, שייכים שני פסוקים אלו למקום
10 שמדובר בו על סדר מסעות ישראל במדבר – שם אכן,
11 נאמרים הדברים שוב, ובהרחבה – בפרשת בהעלותך⁵.
12 מהו הקשר בין סדר המסעות (שרק "בהעלות הענן...
13 יסעו... ואם לא יעלה... ולא יסעו...") לבין תוכן
14 פרשתנו, שבה מדובר על השראת השכינה במשכן?

15 ה"ספורנו"⁶ מסביר, ש"ובהעלות הענן מעל המשכן
16 יסעו..." היא הוכחה עד כמה היתה השראת השכינה
17 קבועה במשכן, עד כדי כך "שלא היה מסתלק כלל
18 משם עד שהיו ישראל צריכים לנסוע".

19 אך הסבר זה אינו "חלק", לכאורה, כי מלשון
20 הפסוק בולט שהכוונה היא לספר על סדר המסעות,
21 כלשון המדרש⁷: "זה סיפור המסעות". ואינו מובן,
22 כדלעיל: מהו הקשר שבין "סיפור המסעות" –
23 שמקומו בפרשת בהעלותך – לבין סיפור הקמת
24 המשכן והשראת השכינה בו?

25 קושיא זו מתחזקת יותר לפי דברי חז"ל⁸, שתחילת
26 ספר ויקרא, "ויקרא אל משה", היא המשך לנאמר –
27 לפני הפסוק "ובהעלות הענן..." – "ולא יכול משה
28 לבוא אל אהל מועד..." , שהוא לא היה יכול להיכנס
29 לאהל מועד עד אשר "ויקרא אל משה" – הקריאה
30 הביאה לכניסתו לאהל מועד.

(7) לקח טוב עה"פ.

(8) תנחומא ר"פ ויקרא (א' ו'). זהר שם (ג, ב). לקח טוב שם.
תנחומא בהעלותך ו. ועוד.

(9) ראה רמב"ן בפתיחה לספר ויקרא.

(10) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(11) ר"פ שמות.

(1) פרשתנו מ, יז ואילך.

(2) שם, לד.

(3) שם, לה.

(4) שם, לו-לז.

(5) ט, טו ואילך.

(6) סוף פרשתנו.

וההגבלות של העולם, אך אין הכוונה שעל-ידי-זה
 ("בלי גבול") יתבטל הגבול, אלא שיהא חיבור בין
 "בלי גבול" לבין "גבול"²⁰.

כפי שמוצאים לגבי מנין בני ישראל, כנאמר²¹
 "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא
 יספר" – ה"מספר" יהיה כזה ש"לא ימד ולא יספר".
 וכך גם לגבי המשכן – ההשראה שלמעלה ממדידה
 והגבלה היתה בכלי המשכן שהם במנין ובמדידה,
 כדלעיל.

כי כיון שהכוונה העליונה היא "נתאוהה הקדוש"
 ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים²², צריכים
 להתקיים שני הענינים: (א) צריכה להיעשות דירה לו
 יתברך – לעצמותו יתברך²³, הנעלית לחלוטין מן
 העולם. (ב) ה"דירה" צריכה להיות ב"תחתונים" –
 ב"עולם הזה הגשמי... שאין תחתון למטה ממנו"²⁴ –
 (דוקא במידות ובהגבלות).

ה.

"דירה" לה' בנשמות ישראל כאשר ה"תחתונים" עצמם הופכים ל"דירה" לה'

שני הענינים הללו – (א) ה"דירה", לעצמותו
 יתברך, (ב) שהדירה לו יתברך תהיה "בתחתונים" –
 מתבטאים באופן כללי בהבדל שבין נשמות ישראל
 ל"עולם":

פנימיות הענין של דירה לו יתברך היא "דוקא לדור
 ולשכון בנשמות ישראל... שיהיו כנסת-ישראל מכון
 לשבתו יתברך..."²⁵ – שהרי כיון ש"ישראל וקודשא"
 בריך-הוא כולא חד²⁶, הרי ישראל הם ה"דירה"
 האמיתית לעצמותו יתברך – הם כביכול דבר אחד עם
 עצמותו²⁷.

שמנאן... חזר ומנאן... להודיע חיבתן שנמשלו
 לכוכבים... "פקודי" – מנין "משקלי נדבות המשכן...
 כל כליו לכל עבודתו"¹².

תוכנו של ספר שמות הוא גאולת ישראל¹³
 ממצרים. לפי זה צריך להיות, שענין ה"גאולה" קשור
 לענין ה"מנין", המחבר את התחלת¹⁴ הספר עם
 סופו¹⁵, ואינו מובן: "מנין" ו"גאולה" הם, לכאורה,
 ענינים סותרים: כאשר סופרים משהו הרי זאת הוכחה
 שדבר זה הוא מוגבל בכמות המנויה, וה"מנין" מדגיש
 זאת. לעומת זאת ה"גאולה" מראה על מצב של יציאה
 ממצרים, גלות והגבלות¹⁶?

דבר והיפוכו אלו נמצאים גם בתחילת החומש
 עצמו: שם הפרשה, הרומו לתוכן הפרשה כולה, הוא
 "שמות", המכוון למנין המצומצם של "בני ישראל
 הבאים מצרימה"¹⁷, ומיד אחר-כך מסופר בתורה¹⁸
 "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במדא מדא..."
 ריבוי היוצא לגמרי מגדר הרגיל. וכיון שגם זה חלק
 מספר שמות, יוצא, שגם "פרו וישרצו... במדא מדא"
 הוא חלק ממשמעות ענין ה"מנין".

ובדומה לכך מוצאים גם בסוף החומש: "פקודי
 (המשכן)" – מראה על מספר והגבלה, כדלעיל, כפי
 שכלי המשכן הם במספר ובהגבלה, ואילו בסוף פרשת
 פקודי נאמר ש"ולא יכול... כי שכן...", שהשראת
 השכינה היתה בלתי מוגבלת ("ולא יכול משה לבוא
 אל אהל מועד...") – ההשראה במשכן היתה נעלית
 אפילו מיכולת משה, ה"נבחר מכל מין האדם"¹⁹.

ד.

איחוד בין "גבול" לבין "בלי-גבול"

ההסבר הכללי בענין זה הוא: אמנם, המטרה היא
 להגיע ל"בלי גבול" – גאולה – הנעלית ממידות

דוקא בגבול "לוקחים" עצמותו ית' (ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 159,
 שלכן עבודת התפלה צ"ל קשורה דוקא עם מקום המקדש כר, עיי"ש).
 (21) הושע ב, א. לקו"ת במדבר ד"ה זה וביאורו (ו, א ואלך, ז, ג
 ואלך). ועוד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט (ע' 24; 26 ואלך).
 (22) תניא רפ"ז. ע"פ תנחומא נשא טז. ועוד.
 (23) אוה"ת בלק ריש ע' תתקצו. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג').
 ובכ"מ.
 (24) תניא שם.

(25) המשך תרס"ו ס"ע תסח. וראה תו"א משפטים עו, ד. אוה"ת שם
 ע' א'רסו. סה"מ תר"ל ע' סד. סה"מ עת"ר ריש ע' קצט ואלך.
 (26) ראה זח"ג ע"ג, א. וראה שם צג, ריש ע"ב. וראה גם דחו"ל עה"פ
 (שה"ש ה, ב) תמתי, תאומתי. ובלקו"ת שה"ש (לד, ד, לט, א).
 (27) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה (ע' 246) – שמטעם זה
 נש"י יכולים לקבל גם הינח"ר דהבוא"ר שלמעלה באין ערוך מנבראים.
 עיי"ש.

(12) לשון רש"י ריש פרשתנו. וראה רשב"ם, רמב"ן ועוד.
 (13) בלשון הרמב"ן (סוף פרשתנו) "ספר הגאולה". ובב"ר (פ"ג, ה)
 "שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה". ולהעיר, דשמות השבטים שנכללים
 בשם הספר – "שמות" – ע"ש גאולת ישראל נזכרו כאן" (שמו"ר פ"א, ה).
 (14) שהרי ההתחלה ו"יראש" של כל דבר כולל את כולו.
 (15) הדכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).
 (16) להעיר מתו"א (עא, ג ואלך) דיציאת מצרים ענינה היציאה
 מהמצרים וגבולים של כל סדר ההשתלשלות.
 (17) ועכ"פ לא יותר מבעים נפש, כמו שממשיך שם בפסוק ה'.
 (18) שם פסוק ד'.
 (19) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק היסוד הדי.
 (20) כי דוקא בזה בא לידי גילוי כח העצמות, נמנע הנמנעות,
 שביכולתו לחבר בל"ג וגבול (ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 158
 ואלך).
 ולכן שם הסדרה הוא ע"ש המנין דוקא ("שמות" ו"פקודי") – כי

הקדוש-ברוך-הוא בעצמו – הקדוש-ברוך-הוא סופרם
בתורה.

וה"סוף", כלומר ביצוע המטרה בפועל, הוא על-
ידי עשיית משכן לה' יתברך מדברים גשמיים³⁶.

ז.

גילוי האיחוד בין ישראל לה' - דוקא על-ידי
עבודה בגלות

כיון ששורש נשמות ישראל (כפי שהן מאוחדות
עם עצמותו יתברך), מתגלה דוקא בעבודה
"בתחתונים" – במקום של העלם והסתר – מובן, שזה
נעשה בעיקר על-ידי עבודה עם ה"תחתון",
שכשלעצמו אינו "כלי" לאלקות, ובאופן כללי יותר –
בעבודה בתקופת הגלות, שבה אין האלקות מאיר
בגלוי בעולם, יותר מאשר זה נעשה על-ידי עבודת
בניית המשכן – מקום של גילוי אלקות.

וזהו ההסבר לכך שבסיום הסיפור אודות מלאכת
המשכן והשראת השכינה בו, מסופר בתורה על "סיפור
המסעות" הקשור ל"ובהעלות הענן...":

תכלית המשכן – עשיית דירה לו יתברך בתחתונים
– מתבצעת בעיקר על-ידי-זה שהמשכן נותן כח, שכך
יהא גם "בכל מסעיהם"

– כפי שמבאר אדמו"ר הזקן³⁷, שהמסעות במדבר
רומזים לבירור וזיכוך "מדבר העמים"³⁸ במשך תקופת
הגלות –

שאו "שכינתא בגלותא", ואין גילוי שכינה
[ובהעלות הענן...] – הסתלקות השכינה, וישראל
"מבררים" והופכים את העלם העולם, כך שגם שם
מאיר אלקות.

1 [ואילו ה"דירה בתחתונים" לגבי העולם²⁸, היא
2 (רק), שיהא מורגש בעולם שכל מציאותו היא מצד
3 עצמותו ית' ו"מבלעדו אין שום מציאות כלל וכלל"²⁹],
4 אך ה"דירה" נעשית דוקא "בתחתונים", בעבודת
5 בני ישראל בעולם הזה התחתון, הפיכת דברים גשמיים
6 לכלי לאלקות – כי דוקא באמצעות זאת מתבטא
7 בגילוי השורש של נשמות ישראל³⁰ (כפי שהן
8 מאוחדות עם עצמותו יתברך).

9 במילים אחרות: ניכר בגלוי שישראל הם דירה לו
10 יתברך, ושהם מאוחדים עם עצמותו יתברך לגמרי, בלי
11 שום הגבלה ועיכוב, רק כאשר גם המגבלות של
12 ה"תחתונים" אינן מהוות מכשול, אלא להיפך,
13 ה"תחתונים" עצמם נהפכים על-ידי ישראל למקום
14 העשוי להיות דירה לו יתברך³¹.

ו.

ה"תחילה" וה"סוף" של תכלית הבריאה

15 בכך יובן גם מדוע "תחלת" חומש שמות היא
16 אודות מנין בני ישראל, ו"סופו" – אודות מנין כלי
17 המשכן:

18 בספר בראשית מדובר על הבריאה עצמה³², לפני
19 שהתגלתה מטרתה³³ – "בשביל התורה ובשביל
20 ישראל"³⁴,

21 אך בספר שמות כבר מדובר אודות ישראל (על
22 "הולדתם"³⁵ כעם ישראל) ואודות התורה, שעל-ידם
23 מתממשת כוונת הבריאה. ובכך יש "תחלה" ו"סוף":

24 ה"תחילה" (העיקר והפנימיות) של הכוונה היא,
25 שבני ישראל מאוחדים עם עצמותו יתברך, שזוהי
26 משמעותו של מנין בני ישראל בפרשת שמות:
27 "להודיע חזיבתו...", ולכן נעשה מנין זה על-ידי

(33) אלא ש"מ"מ גם זה חלק מתורה – כי כדי שתושלם הכוונה דדירה בתחתונים הוא ע"י זה גופא שבתחלה כוונת הבריאה היא בהעלם בה, ונש"י ע"י עבודתם עושים העולם דירה לו ית'.

(34) אותיות דרע"ק ב'. פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(35) ראה יחזקאל טז ובמפרשים שם.

(36) בסגנון אחר: בדירה בתחתונים – ב' ענינים: "פנימיות" הדירה – שהיא בנש"י דוקא, שמציאותם גופא היא כביכול העצמות: "חיצוניות" הדירה – העולם, מה שהעולם נעשה מקום מוכשר לגילוי העצמות [אלא שמ"מ אי"ז הרכבה ח"י מב' ענינים, כנ"ל הערה 31. ואכ"מ].

(37) לקו"ת דרושי אלה מסעי. וראה הנסמן בהערה הבאה.

(38) יחזקאל כ, לה. וראה בחיי, אוה"ח ועוד ר"פ מסעי. לקו"ת ר"פ נשא. ובכ"מ.

(28) וראה לקו"ש (שם). ועד"ז ח"ו [המתורגם] ע' 249 (ובהערה 13).

(ועוד) שלכן העולם הוא רק אמצעי שע"י נשלמת כוונת הבריאה, אבל לא שהכוונה היא בו גופא, עי"ש.

(29) ד"ה ולקחתם תרס"א. וראה בכ"ז לקו"ש ח"ב ע' 75 שוה"ג להערה 30.

(30) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' תצב ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש שם ע' 74 ואילך, וש"נ.

(31) שלכן זה שהדירה בתחתונים דוקא אינו ענין נוסף בה – שהרי מכיון שהכוונה דדירה בתחתונים היא בעצמותו ית' אין שייך לומר שהיא מורכבת ח"י מב' ענינים (ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 245 הערה 36) – כ"א שזה נוגע לענין ה"דירה" גופא.

(32) בלשון המדרש (ב"ר פ"ג, ה) "שבו נתעסק הקב"ה וברא את עולמו".

ח.

הקרבנות - הפיכת הגשמיים עצמה לכלי לאלקות

- 1 ענין זה (שתכלית המשכן מתבצעת בעיקר על-ידי
- 2 עבודה מחוץ למשכן) מתבטא בענין המשכן עצמו,
- 3 בכך שעיקר העבודה במשכן היא עבודת הקרבנות³⁹:
- 4 ההבדל בין עצם המשכן לבין עבודת הקרבנות
- 5 הוא: בבנין המשכן המטרה היא לעשות למטה מקום
- 6 שבו תהיה השראת השכינה מלמעלה – השראה
- 7 הנעלית לגמרי מדברים גשמיים (ולא כל-כך להעלות
- 8 את הדברים הגשמיים שמהם בנו את המשכן).
- 9 ואילו משמעות עבודת הקרבנות היא⁴⁰ "לברר"
- 10 ולהעלות את הבהמה הגשמית וכדומה, ולהפכה לקרבן
- 11 לה', לקדושה.
- 12 ולפיכך, למרות שעבודת הקרבנות, והשכנת
- 13 הקדושה שעל-ידיה, היא הכנה לעלות יותר – להשראה
- 14 שבמשכן, בארון וכו'
- 15 [שלכן ה"אל"ף של "ויקרא" היא "אל"ף זעירא",
- 16 המראה על צמצום⁴¹ – כי עבודת הקרבנות – שהיא
- 17 תוכן ספר ויקרא, ספר הקרבנות – היא אור הקדושה
- 18 שנמשך בעולם – "ויקרא" מלשון קריאה והמשכה⁴²
- 19 – אור קטן יותר מעצם ההשראה שבמשכן⁴³]
- 20 בכל זאת, דוקא על-ידי-זה מגיעים למטרה הנעלית
- 21 יותר של המשכן⁴⁴ – הפיכת הדברים הגשמיים עצמם
- 22 לכלי לאלקות.
- 23 ובכך מובן כיצד "ויקרא אל משה" (וספר הקרבנות
- 24 בכלל) הוא המשך ל"ובהעלות הענין...", כדלעיל, כי
- 25 בשני ענינים אלו מודגשת אותה נקודה, שתכלית
- 26 המשכן מתבצעת ביתר שלמות דוקא על-ידי עבודה
- 27 במקום שאין בו השראה השכינה שבמשכן.

ט.

ההוראה

- 28 למרות שבעבודה בזמן של "ויסעו" חסר גילוי
- 29 השכינה, בכל זאת, דוקא באמצעותה⁴⁵ מתגלה שרשם
- 30 של ישראל, כפי שהם מאוחדים עם עצמותו ית',
- 31 כדלעיל בהרחבה.
- 32 וזהו הפירוש הפנימי ל"ובהעלות הענין מעל המשכן
- 33 יסעו בני ישראל בכל מסעיהם": אמנם, בחיצוניות זה
- 34 נראה כסילוק השכינה, אך בפנימיות, "לוקחים" שפע
- 35 מדרגה שמועל לענין, דוקא על-ידי עבודה זו, ומורידים
- 36 אותו למשכן בחניה שאחר כך – "מסעיהם" במקום
- 37 אשר יחנו שם⁴⁶ –
- 38 וזוהי ההוראה לכל אחד ואחת בעבודה הרוחנית:
- 39 בלי התחשבות בחושך הגלות, ובמיוחד כאשר "ידע
- 40 אינש בנפשיה" – כל אחד מכיר את מעמדו ומצבו
- 41 הפרטי ואת הגלות הפרטית שאצלו – צריך לדעת,
- 42 שעל-ידי-זה שיהודי מבצע את שליחות ה' "בכל
- 43 מסעיהם", בכל מסע שהוא,
- 44 הרי אז, אם "מסעו" קשור לענין ה' (שרק "ובהעלות
- 45 הענין... ואם לא יעלה... ולא יסעו..."), והוא יודע
- 46 ש"מהו" מצעדי גבר כווננו⁴⁷, שבכל מקום ובכל מצב
- 47 שבהם הוא שרוי הוא קשור לשליחות ה' לעשות לו
- 48 יתברך דירה בתחתונים, וממילא מסעו בגלות הוא לפי
- 49 רצון ה',
- 50 הרי אז נגרם אצלו "ובהעלות הענין..." לטובה –
- 51 הוא מקבל שפע מועל לענין (למרות שגם גילוי הענין
- 52 נעלה אף יותר מיכולת דרגת משה רבנו ע"ה הקיימת
- 53 בנפשו⁴⁸, כדלעיל), והוא "ממשיך" שפע זה לחניה
- 54 שאחר-כך – עד ש"ישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא
- 55 חד".

(משיחות ש"פ פקודי תשנ"ד, תשנ"ז)

(44) אלא שמ"מ, מכיון שגם עבודת הקרבנות היא במשכן (ומקדש) עצמו – הענין דירדה בתחתונים נעשה עוד יותר ע"י "סיפור המסעות". וי"ל שזהו הטעם ש"סיפור המסעות" בארוכה הוא רק בספר במדבר (שלאחרי ספר ויקרא) – ד"במדבר" מורה על בירור "מדבר העמים". (45) וע"ד מש"כ בתניא 'חינוך קטן' בסופו: וצריך לילך ממדריגה למדריגה כו' ובין מדריגה למדריגה טרם שיגיע למדריגה עליונה ממנה הוא בבחי' נפילה ממדר' הראשון' – ואולי הוא אותו הענין המדובר בפנים (וראה בהערות ל'חינוך קטן' לר"ה מפאריטש (בסוף פלח הרמון לבראשית (הוצאת קה"ת) טעם הא' לנפילה זו). (46) פרש"י מ, לח. (47) תהלים לו, כג. וראה היום יום ע' סט. קד. (48) ראה תניא רפ"מ ב.

(39) ראה רמב"ם ריש הל' ביהב"ח: בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו' (ועד"ז כתב בסהמ"צ מ"ע כו' שם שורש יב). וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד (ע' 330 הערה 24). דמ"ש הרמב"ן (ר"פ תרומה) הוא בעיקר בענין וחפץ אשר במשכן עצמו, ולא בענין המצות שנצטוו בני' לעשות בבית הבחירה (עבודת האדם). וראה גם בארוכה לעיל ע' 469 ואילך. (40) ראה בארוכה ד"ה והוא עומד תרס"ג (קה"ת תשי"ג. ובסה"מ תרס"ג). ובכ"מ. (41) לקו"ת ר"פ ויקרא (א, סע"ב). (42) לקו"ת שם (רפ"ב). וראה תניא ספ"ז. (43) ראה לקו"ת שם (סע"ב) "ונמשך לו הארה שעי"ז יוכל אח"כ לבוא אל אוהל מועד כו'".

בראשית לו, לגילד: וַיָּמָת בְּלֶע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹכָב בֶּן־זֶרַח מִבְּצָרָה: וַיָּמָת יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו חָשֶׁם מֵאֲרִץ הַתִּימָנִי:

והוא שהניצוצין שבהעמים יתבררו ויהיו למאכל לזו"ר דקדושה.

והנה בז"א⁵ הוא בחי' שנה, כי שנה הוא בשמש הוי"ז"א, וחדש הוא במלכות, כי חדש הוא בלבנה⁶ דמלכות, ובז"א יש ז' מדות, כמו יעקב שהוא בז"א מספרו ז"פ הוי"ז⁷, ובחדש דמלכות יש י"ב חדשים לנגד שם אד' במלואו⁸ שיש בו י"ב אותיות, וכן הי"ב שבטים⁹ הם במלכות, זה שעוף השמים יתזנו ז' שנים, וחיות ברא י"ב חדשים, (והוא גם כן לנגד הג' אבות וד' אמהות שהם ז' שנים, וי"ב שבטים שהם י"ב חדשים).

עד לא תסבל ארעא ניוולא דידהו, כי במשך הז' שנים וי"ב חדשים יתבררו ויתעלו מהם כל הניצוצי קדושה שהיו מובלעים בהם, ויתעלו ויוכללו בזו"ן דקדושה, וישארו הם עצמם בתכלית הרע והמיאוס, ג' קליפות הטמאות לגמרי שאין בהם טוב כלל והם רק ריח רע, זהו שלא תסבל ארעא ניוולא דידהו, ניוול"א הוא הפסולת הגמור שאין בו טוב כלל וכו'.

הדא הוא דכתיב כי זבח לה' בבצרה, וטבח גדול בארץ אדום.

בבצרה הוא בהעמים ששרשם מז"א דתהו, שהוא¹⁰ המלך דחסד¹¹ בכלל, יוכב בן זרח מבצרה.

ראה לקוטי תורה פרשת האזינו עג, א. וז"ל: השמים היינו המדות עליונות דאצילות הנק' זעיר אנפין דאצילות כמ"ש בזהר פ' האזינו (דף רצו, ב) השמים שמים עילאין אינון דאשתמודען דאקרון שמא דקוב"ה כו', ותשמע הארץ ארץ עילאה כו' היא מדת מלכותו ית'. תורת חיים בראשית כא, ד. וש"נ.

(5) כמו שז"א (מדות) משפיע ופועל על מלכות (דיבור ומעשה), כן שנה דהוא מהלך ה"שמש" משפיע אור על חודש הלבנה.

(6) ראה גם לעיל סימן מח.

(7) ז' פעמים הוי"ז (26 x 7) = 182, כמנין יעקב. ראה תורת מנחם — התועדויות ה'תשמ"ז חלק ב' עמוד 100. תשמ"ח חלק ג' עמוד 210.

(8) ראה מאורי אור אות חית מספר ח' וז"ל: חדש נק' המלכות, וכן איתא בדברי הימים (א ד, יח) וחדש אשתו ילדה וכו', וי"ב חדשים הם י"ב אתון דאדנ"י ונקרא חדש כי תתחדש אחרי זקנותה ותתגדל שנית, ע"ש. פירוש: אל"ף, דל"ת, יו"ד, נו"ן — י"ב אותיות. [ראה גם לעיל סימן לב].

(9) ראה תורה אור פרשת וישב כז, ג.

(10) ראה עץ חיים שער (ח) דרושי נקודות פרק ד.

(11) עיין שם בלקוטי לוי יצחק שמבאר שז"א בכלל הוא חסדים, ומלכות בכלל הוא בחי' גבורה.

קכ

ביאור הוזהר, דעתיד הקב"ה לעשות נקמה באדום ע"י שהחריבו הבהמ"ק וגלו ישראל בין העמים וכו', וז"ש (ישעי' לד, ו) "כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום"

ר' אבא¹ פתח וכו' (ישעי' סג, א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו', מי זה בא מאדום זמין קודשא בריך הוא ללבשא לבושי נקמא על אדום דאחריבו ביתיה ואוקידו היכליה, וגלו לכנסת ישראל ביני עממיא ולמעבד להן נוקמת עלמין, עד דישתכחון כל טורין מטורי עלמא מליין מקטולי עמין, ולמקרי לכל עופא דשמיא עליהו וכל חיות ברא יתזנון מנייהו תריסר ירחי ועופא דשמיא שבע שנין עד לא תסבל ארעא ניוולא דידהו, הדא הוא דכתיב (שם לד, ו) כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום.

ספר הוזהר חלק ג' דף פט, א

מדה² כנגד מדה.

הם נתנו³ את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ, לכן יתנו הם למאכל לעוף השמים ולכל חיות ברא. עוף השמים שרשם מז"א כי שמים⁴ רומז על ז"א, וחיות ברא שרשם ממלכות,

(1) [תרגום ללה"ק] רבי אבא פתח, מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו', הנה מה שכתוב "מי זה בא מאדום", שעתיד הקב"ה ללבוש לבושי נקמה על אדום, על שהחריבו ביתו ושרפו את היכלו, והגלו את כנסת ישראל בין האומות, ועתיד הקב"ה לעשות בהם נקמת עולם, עד שימצאו כל ההרים מהרי העולם מלאים מהרוגי העמים, ועתיד הקב"ה לקרוא לכל עופות השמים עליהם לאכול את פגריהם, וכל חית השדה יזונו מהם י"ב חדשים, ועופות השמים שבע שנים, עד שלא תסבול הארץ את הניוול שלהם, זהו שכתוב "כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום" (ובצרה היא עיר בארץ אדום).

(2) מבאר הטעם, דבחיות השדה הוא י"ב חדשים — א) למה המספר הוא י"ב דוקא, ב) למה דוקא "חדשים"?

ובעוף השמים הוא ז' שנים — א) למה המספר הוא ז' דוקא, ב) למה "שנים" דוקא?

(3) תהלים עט, ב.

(4) דשמים וארץ הם ע"ד ז"א (מדות) ומלכות (דיבור ומעשה). ראה גם לעיל סימן ע. צו.

דוקא.

טבח גי'י¹⁴ י"ט חו"ה¹⁵, שהוא נוקבא מל'.לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות דברים עמוד שטו
ראה תורת מנחם — תורת לוי יצחק ויקרא סי' קנט, ע' קצד.

וטבח גדול בארץ אדום הוא בהעמים ששרשם
ממלכות דתהו, ולכן כתיב כאן בארץ, ארץ הוא מלכות,
ואדום אודם¹² מן האם דנוקבא, בחי' גבורות, והוא
המלך דגבורה¹³ בכלל חשם מארץ התימני, מארץ

(12) עפ"י הגמרא נדה לח ע"א, תנו רבנן ג' שותפין יש באדם . . . אמו
מזרעת אודם ע"ש. אם — נוקבא, בחי' מלכות ודל'.

(13) ראה בהנמקן בערה 10.

(14) י"ט חו"ה: ראה סידור עם דא"ח עמוד קטו, ב וז"ל כידוע דאדם
בגי' מ"ה והגי' דמ"ה הוא בד' אותיות דשם הוי"ה עם המילוי שלו
דוקא, כי גי' דהוי"ה כ"ו, והמילוי שלו יו"ד הא ואו הא הוא גי' י"ט
והוא גי' דחיה כידוע, ואין מספר מ"ה רק בצירוף המילוי דשם הוי"ה
שהוא מספר י"ט בגי' דחיה אשת אדם, והוא בחי' המ"ל שנק' אם כל
חי בחי' כח הפועל בנפול והוא בחי' אלקים ואדני כידוע דיו"ה הן
בחי' אדם וחיה כמ"ש בזהר בפי' ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור.

וא"כ הרי מובן מכל זה דעיקר בחי' אדם שם מ"ה אינו אלא בחי'
הנוק' שלו שהוא בחינת המילוי דשם הוי"ה ואם לאו לא נק' אדם
בגי' מ"ה ולא עוד אלא שהמ"ל יותר עיקר שהרי נעשית בחי' עטרת
לבעלה מטעם הנ"ל 11.

וכן יובן למעלה בבחי' המ"ל שהוא בחי' המילוי דשם הוי' בגי'
חיה כי היא היתה אם כל חי (בבחינת העלם ועיבור תחלה באותיות
דהוי"ה עצמו) שהוא בחי' גילוי ההעלם דהוי"ה להאיר למטה והוא
בחי' דבור העליון בי' מאמרות להיות אם כל חי מאין ליש כידוע,
ע"ש כל הביאור.

(15) ראה גם לקמן סימן קנא.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' ב

שדירנים אלו היו המטבעות שעמן השתמשו בירושלים, ורוב
כספה היה שייך להקדש, ועירבו הנכרים את הכספים שהיו
בירושלים שרובם של הקדש, עם שאר הכסף שהיה ברשותם, עד
שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר, שנאמר וְכָאֵן בָּהּ פְּרִיצִים
וְחִלְלוּהָ, דהיינו שכשנכנסו הנכרים להיכל חיללו את כל הנמצא
בו והוציאוהו לחולין, וכיון שאינו שייך להקדש הוא הפקר ומותר
להשתמש בו. ואם כן אף כאן באבני המזבח שיצאו לחולין מותר
להשתמש בהן, ומדוע לא נטלו אותן אנשי בית חשמונאי לעצמם.
משיבה הגמרא: הָתָם – שם, בכספי ההקדש, לא אֶשְׁתַּמְשׁוּ בָּהוּ
לְבִיָּה – לא השתמשו בהם וגברי ההקדש לגבוה, אלא רק היו
שייכים להקדש, ולכן כשיצאו לחולין מותרים. אולם הָתָם – כאן,
באבני המזבח, בִּיּוֹן דְּאֶשְׁתַּמְשׁוּ בָּהוּ – שהשתמשו בהן לְבִיָּה
בהקרבת הקרבנות, לֹאֻ אִזְרָה אֶרְעָא לְאֶשְׁתַּמְשׁוּ בָּהוּ דְּהִיּוּמָא – אין
זה דרך ארץ שהדיוט ישתמש בהן לצרכיו, על אף שיצאו לחולין.

משנה

משנתינו דנה בענין ביטול עבודה זרה, מי יכול לבטלה, ואיזו
עבודה זרה ניתן לבטל: עֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל ו– יכול לבטל עֹבֵד
בּוֹכְבִּים שֶׁלֹּא, וכן עבודת כוכבים שֶׁל חֲבִירֵי הַגִּי. ואילו יִשְׂרָאֵל אֵין
מְכַבֵּל עֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים, שדווקא על נכרי נאמר
(דברים ז כה) פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם, ודרשו (לעיל ע"א) מפסוק זה שיכול
לפסול ולבטל את אלוהו, אך ישראל אינו יכול לבטל אלוה של
נכרי.
המשנה מבארת דין ביטול משמשי עבודה זרה: נכרי הִמְכִּיל
עֹבֵד בּוֹכְבִּים, מְכַבֵּל בכך גם את מִשְׁמָשִׁי, ואף שלא עשה בהם
עצמם מעשה לבטלם, כיון שלא נאסרו אלא משום ששימשו
לעבודה זרה, וכאשר ביטל את העבודה זרה עצמה, גילה דעתו
שאף אינו רוצה עוד לייחד את משמשיה עבודה. אמנם אם בִּיטֵל
את מִשְׁמָשִׁי, רק הִמְשִׁמִּין מוֹתְרִין, כיון שנתבטלו משימושם
לעבודה זרה, וְאִלּוּם הִיא – העבודה זרה עצמה נשארת אֶסוּדָה,
ואינה מתבטלת בביטול משמשיה.

גמרא

הגמרא דנה האם ניתן לבטל עבודה זרה של ישראל: מִתְּנִי לִיה –
שנה ולימוד רבי ו– רבינו הקדוש לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי את דברי
משנתנו, עֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל עֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁלֹּא חֲבִירֵי. אָמַר
לִיה רבי שמעון, רַבִּי, ממה ששנית לנו עתה שנכרי יכול לבטל

עבודה זרה של חבירו, מדויק שעבודת כוכבים של ישראל
אין הנכרי יכול לבטל, והרי שְׁנִית לִנוּ בִּילְדוּתָךְ – בצעירותך, עֹבֵד
בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל עֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁלֹּא חֲבִירֵי.
הגמרא מקשה על דברי רבי בילדותו: תמזה הגמרא, ועבודת
כוכבים דִּישְׂרָאֵל, מִי קָא מְכַבֵּלָה – וכי יש לה ביטול, וְהָא – והרי
וְיִשְׂרָאֵל בְּתִיב בְּפִסּוּק (דברים כו טו), ומבואר (ע"א) שהיא טעונה
גניזה ולא מועיל לה ביטול, וכיצד שנה רבי בצעירותו שמתבטלת
על ידי נכרי.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי חֵילֵל בְּרִיָּה – (בנו) דְּרַבִּי וּלְסָה, לֹא נִצְרָה
המשנה ששנה רבי בילדותו, לומר הלכה זו שנכרי יכול לבטל
עבודה זרה של ישראל, אלא לאופן שֶׁיֵּשׁ לוֹ – לנכרי בָּהּ שׁוֹתֵפוֹת
עם ישראל, שמשום כך יכול לבטל אף את חלקו של ישראל בה,
אך עבודה זרה שאף רק של ישראל לא ניתן לבטלה כלל. וזאת
שנה רבי בצעירותו, אך בוקנותו חזר בו, ושנה, שאף אם יש לנכרי
שותפות עם ישראל בעבודה זרה, אינו יכול לבטל את חלקו של
ישראל בה, אלא רק את החלק שלו.
מבארת הגמרא: בִּילְדוּתוֹ מֵאֵי קָסְבֵּר רַבִּי כְּשֶׁאִמֵּר שִׁיכּוּל לִבְטֹל אֵת
חלקו של ישראל בעבודה זרה, וּבִקְוֵנוּתוֹ מֵאֵי קָסְבֵּר שְׁחֹזַר בּוֹ וְאִמֵּר
שאינו יכול.
מבארת הגמרא: בִּילְדוּתוֹ סָבֵר, יִשְׂרָאֵל אֲדַעְתָּא דְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים פְּלָח
– ישראל עובד עבודה זרה זו על דעתו של שותפו הנכרי, כלומר
שאינו עובדה מפני שמקבל יראתה עליו, אלא מפני שהנכרי
עובדה והוא עושה כמעשיו כדי שלא תתבטל חזקתו בה, ואלמלא
שותפות הנכרי בה היה משברה או מוכרה, ולכן נחשבת רק של
הנכרי, וּבִיּוֹן דְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל דְּנַפְשִׁיה – חלק עצמו, דִּישְׂרָאֵל
נִמְי מְכַבֵּלָה – אף החלק של ישראל בה מתבטל בביטולו. וּבִקְוֵנוּתוֹ
סָבֵר, יִשְׂרָאֵל אֲדַעְתָּא דְּנַפְשִׁיה פְּלָח – ישראל עובד עבודה זרה זו
על דעת עצמו ולא מפני שותפות הנכרי, ומקבל יראתה עליו,
וממילא נחשבת אף שלו, ולכן כי מְכַבֵּל עֹבֵד בּוֹכְבִּים דְּנַפְשִׁיה –
כשמבטל הנכרי חלקו, דִּישְׂרָאֵל לֹא מְכַבֵּל – החלק של ישראל בה
אינו מתבטל.
הגמרא מביאה שיטה אחרת על מה אמר רבי חילל את דבריו:
אִיבָא דְּמִתְנִי לֵיה אִסְיָא – יש ששונים את דברי רבי חילל בן רבי
וולס על הסיפא של המשנה, ששנו בה, יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ מְכַבֵּל – אינו
יכול לבטל עֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים, ועל זה קשה, פְּשִׁימָא
הלא דין זה פשוט הוא, שהרי ישראל אינו יכול לבטל עבודה
זרה שלו, אלא טעונה גניזה כמבואר לעיל (ע"א), ואם כן פשוט
שגם עבודה זרה של נכרי אינו יכול לבטל.
מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי חֵילֵל בְּרִיָּה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל

לה, ג – לא תבערו אש בכל מושבותיכם
ביום השבת

א. טוב טעם למה שיבחר אלקים היום הזה לתת לנו... מצות השבת רמז גדול והוא לעולם הבא שהוא עולם שכולו טוב, וזה השבת דמיון מה אליו כמו שז"ל שבת א' מס' מעולם הבא וכן שנו במכילתא לדעת כי אני ה' מקדשכם לעולם הבא כגון קדושת שבת שהוא מעין עולם הבא, וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת... ורמז לשבת הגדול שהוא עולם המנוחה אמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם כי עם היות המצוה כפשוטה יש בה רמז, כי אין ביד האדם להדליק נר נשמתו בעה"ב אם לא קדמה לה האורה בעה"ז כי היום לעשותם ולא למחר לעשותם.

יפה עינים

ב. [של"ה] דף של"ד ע"א לא תבערו אש כדאיתא בגמרא במקום שחילול שבת מצוי דליקה מצוי' ובזכות שבת זוכין לגאולה ובאש עתיד לבנות כמ"ש אהי' לה חומת אש עכ"ל. ועמ"ש סד"ה והי' מספר בני' שעכשיו רוח שהוא חכמה הוא למעלה מבחי' אש שהוא בינה ולעתיד ע"י התשובה שהיא יסוד האש יתעלה בחי' אש להיות למעלה מבחי' רוח וע' מזה בתנאי פרק חמשים בענין שלע"ל יהיו הלויים כהנים, ולכן לעתיד באש אתה עתיד לבנותה.

אור התורה חלק חמישי שמות – פ' ויקהל עמוד ב' קנ

ג. אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם וגו'. ע"ד מוסר השכל, כבר רמזתי בקונטרס קנה חכמה בפ' תרומה רמזים בעשיית המשכן המרמזים איך יתנהג האדם עם בוראו, ועיין בקונטרס הדרשות רמזים בענין המנוחה. וגם כעת הארכתני בענין הקרש עם שני אדנים הרומז לבן אדם שיש לו שני אדונים יצ"ט ויצה"ר ומ"מ שניהם תחת הקרש האחד שהם תחתיו אם ירצה יתנהג בהם כרצונו לעבודת בוראו ע"ד ואתה תמשל בו (בראשית ד, ז), ועי"ז יחדיו יהי' תמים שבשניהם עובד ה' בכל לבבך בשני יצירך (כברכות נ"ד ע"א).

והנה האפוד המכפר על ע"ז (ערכין ט"ז ע"א) וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו פי' שמחשבתו של ע"ז הרי הוא כעושה מעשה כידוע (קידושין מ' ע"א).

ושתי כתפות חוברת לו הם שני עבירות תכופות וסמוכות לע"ז הם גילוי עריות ושפיכת דמים, ועיין עוד מ"ש לקמן אי"ה בפרשת פקודי בענין וויס לעמודים. והנה העיקר שיקחו מוסר מעשיית המשכן וכל כליו ויהי' הם בעצמם בהתנהגותם כן. וידוע כשישראל עושים רצונו של מקום יעמדו זרים ורעו צאנם מלאכתן נעשית ע"י אחרים (ברכות ל"ה ע"ב), וכל יום נקרא שבת ששבתו ממלאכתן ועובדים ה', אמנם בשבת עצמו נתוספת הקדושה עד שאפילו עונג הגופני הוא כולו קדש ולכן כ"ע מודים דבשבת בעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג (פסחים ס"ח ע"ב).

וזהו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, פי' דברים של מלאכת המשכן צוה ה' לעשות ולתקן בהם את ישראל שיהי' תבנית המשכן וכליו ליזכרון בין עיניהם שיהיו כמותו ועי"ז ששת ימים יעשה מלאכה ע"י אחרים וביום השביעי יהי' לכם קדש, פי' שגם תאות הגוף הנקרא לכם יהי' קדש, ואז יקראו שבת שבתו לה' בכפל כי השבוע כולו נקרא שבת אלא שעתה הוא שבת שבתון כפולה.

ולא תבערו אש היצר בכל מושבותיכם, והארכתני בענין ופרשתי בזה משאחז"ל בב"ק ס' ע"ב פתח בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו שלם ישלם המבעיר את הבערה, להורות שאשו משום חציו וגו' אני שהצתי אש בציון וגו'.

לפע"ד הכוונה ע"ד דכתיב (מיכה ד' ו') ואשר הרעותי, הניח היצה"ר קצת אצל ישראל גם במתן תורה להתאוות לנשיהם וע"י שהי' לו אחיזה במקצת הטעם לעשות העגל ע"י שהראה להם משה מת והתגרה בהם עד שנחרבו ב' מקדשות, והנה כביטול גרם כל זאת שהצית אש היצר בנו ואף שיהי' סבה רחוקה מ"מ הרי אמרו אשו משום חציו ע"כ עליו לבנותו ודו"ק.

תורת משה – חתם סופר

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' א

הצל, וכן זורעים תחתיה בימות הגשמים ואינם נאסרים מחמת
הזבל של הנביה, אולם לירידתו דאמרייתו – לשיטתכם שאמרתם זה
זה גורם אסור, ולכן אסרתם לזרוע בימות החמה, אודו לי מיהת
יש לאסור לזרוע אף ירקות בימות הגשמים, שהרי גם זבל של
נביה הוא גורם של איסור. וירבנן המתירים זריעת ירקות בימות
הגשמים, טעמם בראשון רב מרי בריה דרב פהנא, שמה שמשיב
הנביה פוגם הצל, ונמצא שאיננו נהנה מהאשירה ואין כאן גורם
של איסור.
הגמרא מכריעה כמי ההלכה במחלוקת זו ומביאה מעשה בענין
זה: אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבני יוסי שזה וזה גורם
מותר. וכן היה מעשה בההוא גינתא – גינה דאזינבל בובלא דעבודת
בובלים, שלח רב עמרם שאלה קמיה – לפניו דרב יוסף, אמר ליה
רב יוסף, הכי אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבני יוסי שזה
זה גורם מותר.

לאחר שנדחתה האפשרות ליישב את הסתירה בין הברייתות
במחלוקת רבי אליעזר וחכמים, שבה הגמרא ליישב את הסתירה
בין הברייתות על פי שיטת רבי יוסי וחכמים, ומבארת באופן אחר
מדוע אסר רבי יוסי לזרוע ירקות תחת האשירה. מבארת הגמרא:
אלא לעולם יש ליישב את הסתירה בברייתות כפי שביארנו לעיל,
הא – הברייתא המתירה ליהנות משדה שנודבלה מעבודה זרה,
בשיטת רבי יוסי היא הסובר זה וזה גורם מותר, שהרי התיר את
היוצא מנטיעת אגוז של ערלה, וכן התיר בבלי שיש עליו צורת
עבודה זרה לשחוק ולזרות לרוח, ולא חשש לזבל של איסור, והא
– והברייתא האוסרת בשיטת רבנן היא הסוברים זה וזה גורם
אסור, ומה שאסר רבי יוסי במשנתו לזרוע ירקות בצל האשירה
אף בימות הגשמים, אין זה לשיטתו, אלא רבי יוסי לירבנן דרבנן
אמר להו – לשיטת חכמים החולקים עליו אמר את הדברים. וכך
היא כוונת רבי יוסי במשנה, לירי – לשיטתי זה וזה גורם מותר,
וזורעים ירקות תחת אשירה בימות החמה ואינם נאסרים מחמת

♦ יום ראשון י"ז אדר ♦

לה (א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּם:

א וַאֲכַנֵּשׁ מֹשֶׁה יָת כָּל כְּנֻשָּׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֵלֵין פְּתֻמְיָא דִּי פְקֻד יְיָ לְמַעַבְד יְתְהוֹן:

כ"ז - וַיִּקְהַל מֹשֶׁה • לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשִׁירֵד מִן הָהָר. וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּעִיל, שְׂאִינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים

בְּיָדִים, אֵלֹא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דְּבוּרוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: וַאֲכַנֵּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, ה'תש"ט. תורת מנחם כרך כה, עמ' 81-87)

לידי נסיון! וכפי שמצינו אפילו בדוד המלך ש"הביא עצמו לידי נסיון ונכשל", ובדאי שאין תובעים ממנו שיהיה גדול מדוד המלך... די לו אם יהיה מדרגה אחת למשה מדוד המלך!...

וזוהי הוֹרָאָה מִפְּרָשְׁתָּנוּ:

כשהיה צריך להקהיל את ישראל למטרת בגין המשכן, ו"שכנתי בתוכם", שזוהי מטרה היותר געלית, תכלית הפונה של כל ההשתלשלות, ונוסף לזה היתה ההקהלה על־ידי משה רבנו, וזמן ההקהלה היה למחרת יום הכפורים, שבו דומין בני ישראל למלאכים כו' - הנה לאחריו כל זה, הצרכו להבטיח שלא להקהיל אנשים ונשים יחד.

ומכאן הוֹרָאָה לְכָל הַזְמָנִים: כְּאִשֵּׁר מִתְאַסְּפִים יחד, לאִיזוֹ מִטְרָה שְׁתִּיהֶיהָ, וְלוֹ הַקְדוּשָׁה בְּיֹתֵר - אֲסוּר לְהִבְיֵא עֲצָמָם לִידֵי נְסִיוֹנוֹת, וְדוֹקָא עַל־יְדֵי הַנְּהִיגָה זו - אֲפִשֵׁר לְגִשֵׁת לְקוּיָם הַעֲנִין שֶׁל "וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם".

לכל־לראש - על האדם להקהיל ולְאַסֵּף ("צונויפקלייבן") אֶת כָּל כְּחוֹתָיו לְעִנֵּן הַתַּפְּלָה.

עבודת התפלה צריכה להיות לא רק בדבור בלבד, ואילו המחשבה תהיה עסוקה בענינים זרים מהתפלה, או שכל המחשבה שלו יעשה ענינים אחרים - היפך פסק־דין ה'שלחן־ערוך' שבשעת התפלה ובכפת המזון אסור לעסוק בכל המחשבה בענינים אחרים, אלא כל לבושי המחשבה דבור ומעשה שלו צריכים להיות מְלַבְּשִׁים בַּתַּפְּלָה.

ולא די בכך שהלבושים דמחשבה דבור ומעשה יהיו עסוקים בתפלה, אלא נוסף לזה עליו להקהיל את כל כחות נפשו - "כל עדת בני ישראל" - גם הכחות הפנימיים דהבנה וְהַשְׁגָּה, שגם הם יהיו שקועים בתפלה, והיינו, על־ידי ההתבוננות כו'.

על הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני־ישראל" איתא בזהר: "אלין גוברין, דְּכָנִישׁ לוֹן וְאַפְרִישׁ לוֹן לְחֻדְיֵיהוּ". והינו שמדיק מלשון "עדת בני ישראל", בני ישראל ולא בנות ישראל.

ומבאר בזה ה'אור החיים' הקדוש: "ומן הסתם לא יכחיש שלא נדמנו הנשים לשמע דבר ה', ובפרט להביא נדבת המשכן, וכן הוא אמר ויבאו האנשים על הנשים, אלא כוון לומר כי הקהיל האנשים בפני־עצמם והנשים בפני־עצמן. והטעם שהצרכו להיות האנשים בפני־עצמם והנשים בפני־עצמן - לא כהטועים שאחד מהם הוא פחות במדרגה, אלא כדי למנע נסיונות כו'.

ההוֹרָאָה מַעֲנִין זֶה:

ישנם אלו שרצונם להראות "קונוץ", ומכניסים את עצמם בנסיונות, בטענה שפאשר אין להם נסיונות אין כל "קונוץ" בכך שהנהגתם היא כדבעי... ולכן - טוענים הם - יש צורך ללכת למקומות כו', ואף־על־פי־כן להפגוע מענינים שאינם כדבעי, ואזי יהיה זה "קונוץ"!!!

- כ"ק מו"ח אדמו"ר דבר פעם אודות מי שטוען: וכי "קונוץ" הוא לשבת בבית־המדרש? צריכים ללכת ברחוב, ושם להתנהג כדבעי! וממשיך - וכי קונוץ הוא ללכת ברחוב בלבד? יש ללכת לתיאטרות כו', ושם להתאפק מלנהוג שלא כראוי, ובכך יראה את "גבורתו" - "איזהו גבור הכובש את יצרו"! וגם בכך אינו מסתפק, אלא הולך למקומות האסורים משום צניעות כו'; וגם בכך לא די לו, אלא רצונו לנהוג כדברי הגמרא בנוגע לענין התשובה, שצריך להיות "באותה אשה באותו פרק כו'..."

והמענה לזה - שאין זקוקים ל"קונוץ" שלהם!

כל אחד ואחד מישראל מבקש מהקב"ה "ואל תביאנו לידי נסיון", ועל־אחת־פמה־וכמה שאסור לאדם לְהִבְיֵא עֲצָמוֹ

שהוא ענין האמונה שיש בכל אחד ואחד מישראל בירושה מהאבות, ובהתאם לכך צריכה להיות ההתמסרות לענין שלמעלה מהשגה, שמקבלים מהאבות ומרבותינו שבכל דור ודור.

ועל-ידי ההקדמה ד"ויקהל משה גו'" – אזי יכול הוא לבנות את המשכן ולהקריב בו קרבנות, שהוא ענין התפלה.

אמנם, כל זה הוא ענין ההקלה שהאדם פועל בכוחותיו מצד עצמו, ועל-פי האמור לעיל, אין זה מספיק עדן, אלא צריך להיות גם הענין ד"ויקהל משה".

וענינו ברוחניות – שלא די בכך שהאדם מקהיל ואוסף את כוחותיו ועושה מהם מקדש פסי השגתו, אלא צריך להיות גם ענין הבטול למדרגה שלמעלה מהשגתו, וכמדגש בכך שהתחלת עבודת היום באמירת "מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ",

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, תשי"ט)

והעלאתם למעלה, וענין זה – בטול והעלאת הנבואים – הוא כלי להענין ד"ושכנתי בתוכם".

תכן הענין ד"ויקהל גו'" את כל עדת בני ישראל" הוא אסיפת והקלה (ציונויפקל"ב") כל כחות הנפש

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, תשי"ט)

למעלה, לפעל בישראל בטול אמיתי – הנה גם המשכת השכינה **מלמעלה למטה** היתה בכוו של משה דוקא, כיון שמושה הוא "שוכביןא דמלכא", שהוא הממשיך המשכת עצמותו למטה...

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל": עצם ההקלה של בני ישראל, שבני ישראל מצד-עצמם מתקלים לעשות המשכן – אינה מספקת, אלא ההקלה צריכה להיות על-ידי משה דוקא.

ונוסף על פעולתו של משה בענין ההעלאת **מלמעלה**

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת-קודש פרשת ויקהל תשמ"ט)

שימת אהבה ורעות, יום עזיבת קנאה ותרירות" (ובסגנון תורת החסידות – זה יום גלוי ה'יחידה' שבנפש, היא נקודת היהדות שבה כל ישראל שוים). החידוש הוא, שאחדות זו נמשכת גם **למחרת** יום-הכפורים. כלומר, גם לאחר ירידת משה מהר-סיני ולאחר 'ירידת' ישראל בחזרה לעניגי העולם, מוסיפה האחדות לשרור ביניהם עד-כדי-כך שהדבר ניכר אף במקוונם.

אחד הגורמים העיקריים להעדר אחדות הוא המוון, שרב הסכסוכים בין אדם לחברו באים בעטיו. נמצא, שמעלה יתרה היתה בהתאחדות בני ישראל על-ידי נדבת מוונם למלאכת המשכן.

זו הסבה (הפנימית) שרש"י מדגיש את העובדה שאסיפת כל ישראל לשמע את הצווי על מלאכת המשכן היתה "למחרת יום-הכפורים":

על היום הקדוש הזה נאמר (בנוסח התפילה) שהוא "יום

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

ושכנתי בתוכם, כמו שהיה בתחלת הבריאה, כאשר עולם על מילואו נברא, שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

הוצרך לזה הקלה כל עדת בני ישראל, כי המשכן הוא ענין כללי ששיך לכללות ישראל, שהרי ענין המשכן הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

דוקא, בחינת מ"ה, ומ"ה דמ"ה, שעל-ידי-זה אפשר להיות המשכת אלקות במשכן כמו בתחלת הבריאה, ולמעלה יותר, שזהו ענין ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל גו', שהוצרך להיות קבוצ כל הכחות, הלבושים דמחשבה דבור ומעשה, וגם הכחות הפנימיים, וההקלה הוצרכה להיות על-ידי משה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 210)

השניות ובפיו בשורת 'סלחתי' – לא היה זה המקום והזמן למסר לישראל צוויים חדשים, שכן הם היו שקועים כל פלם בקבלת התורה מחדש ובבשורת הסליחה.

למחרת יום הכפורים, קשינד מן ההר (רש"י לה, א) יש לשאל, מדוע לא מסר לבני ישראל את צווי הקמת המשכן מייד עם רדתו מן ההר, אלא המתין למחרת יום כפור. ויש לומר, שמייד לאחר ירידתו מן ההר, קשינדיו הלוחות

טעם בפילות פֶּרְטִי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן

נקפלת בתורה.

ויש לומר שעל-דרך-זה, כאן, דָּוָה שהתורה כופלת את פֶּרְטִי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן, זהו מצד חביבותו לפני הקב"ה. דמכיון שעל-ידי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן נהיתה השקצות השכינה אצל בני ישראל, וכמו שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובפרט שהיה בזה "עדות לישראל שיותר להם הקב"ה על מעשה העגל" (פירש"י פקודי לח, כא), הנה פרשה זו חביבה היא ביותר אצל הקב"ה.

ואף שאין הפרשה כוללת אפילו הדינים איך לבנות המשכן, אלא תאור בְּנֵית וְעִשִּׂית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל את המשכן, הנה מצד חביבותה "יפה שיחתו", אפילו מ"תורתו", ונקפלת בתורה.

בְּפִרְשֵׁי וִיקְהֵל-פְּקוּדֵי וְשָׁנָה תְּמִימָה גְּדוּלָּה:

אחרי שמפרט בכתובים על ציווי ה' למשה אודות בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן בפרשיות תרומה ותצוה, היה צריך להיות כתוב 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה' וכיוצא בזה, ומדוע מפרטים שוב בכתובים כל הפרטים דבְּנֵית הַמִּשְׁכָּן? ויש לומר הבאור בזה בפשטות:

מצינו באלעזר עבד אברהם שנקפלה התורה את המאמרות שארעו עמו, ופירש רש"י שזהו מצד ש"יפה שיחתו של עבדי אבות מתורתו של בנים", והינו שדבר החביב לפני הקב"ה, הרי מצד חביבותו כופלת התורה את ספורו. דעומק הפרוש בזה הוא, דלפעמים אפילו "שיחה" שאינה כוללת הוראות ודינים – "תורה", אלא רק ספור המתאר מצב או פעלה, הנה אם חביבה היא אצל הקב"ה הרי היא

בשפת יומין תתעבד עבדתא וביומא שביעא יהי לכוון קודשא שבא שבתא קדם יי כל דיעבד בה עבדתא יתקטל:

(ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כֹּל־הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת:

ש"י ~ שֵׁשֶׁת יָמִים • הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 187-190)

בשעה שאינו אלא ממלא תפקיד – כגרזן ביד החוצב בו. תורת החסידות מסבירה, שבצורה 'דקה' יותר – עצם ההתמסרות וריבוי ההשתדלויות והתחבולות בעסקים – גם הם מעין עבודה-זרה חסין-שלום, משום שהאמת היא פי 'ברפת ה' היא תעשיר', וכל השקעת השקל והתחבולות, מתוך מחשבה שרק יתעשר יותר – כמוה כהשתחוויה (הרקנת הראש) ל'ממזע'.

רק התנהגות של "ששת ימים תעשה מלאכה", הינו ללא השקעת ראשו ורבו, וללא התעסקות יתר – היא העוקרת ומבטלת את שרש החטא של עבודה-זרה.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב)

ציווי זה נאמר למחרת יום הכפורים (רש"י ריש פרשתנו) מה הקשר בין מחרת יום-הכפורים ל"ששת ימים תעשה מלאכה"?

אלא, ביום הכפורים אמר הקב"ה למשה "סלחתי כדברך", שנתכפר לישראל חטא העגל; ו"ששת ימים תעשה מלאכה" הוא סדר התקון לחטא העגל, וכדלהלן:

על חטא עבודה-זרה אומר הרמב"ם (ריש הלכות עבודה-זרה), שהוא נובע מקדש שבגיהאדם טעו והחשיבו את הפוכים והמזלות – אשר דרכם עוברת ההשפעה העליונה – למציאות עצמאית והשתחוו להם. הם סגדו ל'ממזע',

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל תשל"ג)

עצם ענין שמירת שבת (ולא כהציווי דפרשת תשא, שבו נאמר הציווי רק בקשר למלאכת המשכן).

ויתרה מזו: משמעות הכתוב "ויקהל משה וגו' ששת ימים וגו'" ורק אחר-כך "ויאמר משה וגו' קחו מאתכם גו'" משמע שהקהלת כל עדת בני ישראל היתה בעיקר בשביל אזהרת

עם היות דציווי ואזהרת אסור מלאכה בשבת כאן הוא רק פרט בציווי דמלאכת המשכן ("לומר שאינו דוחה את השבת"), בכל זאת עשאו משה ענין עקרי בפני-עצמו והזהירם באמירה מיוחדת בפני-עצמה; ומשום זה חזר על האזהרה שבעשרת הדברות, בה נצטוו מפי הקב"ה על

שְׁבֹתָ, וְרָק אַחֲרָיֶךָ אָמַר לָהֶם גַּם-כֵּן צִוִּי מִלְאָכֶת הַמִּזְשָׁקוֹ,
שֶׁעַל-יְדֵי־זֶה יִהְיֶה "וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְכֶם" שֶׁתִּשְׁרָה שְׁכִינָה
בֵּינֵיהֶם.
וּמִזֶּה הוֹרָאָה בְּאֶפֶס וְגַדֵּל הָעֵינָן ד' לְאַפְרוּשֵׁי מְאֻסְרָא׃
גַּם כְּאֲשֶׁר הוּא עֹסוֹק בְּעִנְיָנִים הֵכִי נְעִלִים, וְעַד - בְּעִנְיָן הֵכִי

הַתְּעַסְקוּת בַּפְּרִנָּה רַק עִם פֶּחַ הַמַּעֲשֶׂה

**שָׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָהִיהָ לְךָ
קָדָשׁ שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן לַיהוָה** (לה, ב)

שֶׁ לְבָאָר זֶה עַל־פִּי דָרָךְ הַחֲסִידוֹת: כְּתִיב (תהלים קכח, ב)
"יָגִיעַ כִּפְיוֹ כִּי תֹאכַל". דִּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ לְפָרֹגֶס
עַצְמוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, הֵרִי זֶה צָרִיר לִהְיוֹת רַק בְּ"כִפְיוֹ" – בְּכַח
הַמַּעֲשֶׂה, וְלֹא לְהַשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ בָּזֶה, "יָגִיעַ רֹאשִׁי".

וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, כִּי בְּאֻמּוֹת אֵין מִזְנוֹנוֹת הָאָדָם מִגִּיעִים לוֹ
עַל־יְדֵי עֶסֶקוֹ, אֲלֵא הַקֶּבֶ"ה הוּא הַזֵּן וּמַפְרִגֶס אֶת הָעוֹלָם
כָּלוֹ, וְהָעֶסֶק אֵינוֹ אֲלֵא "כְּלִי" וְ"אִמְצָעִי" שֶׁעַל־יְדֵיו מַשְׁפִּיעַ
הַקֶּבֶ"ה פְּרֻנְסָתוֹ.

וּכְשִׁיכִיר הָאָדָם בְּאֻמַּת שְׁהַפְרֻנְסָה מִגִּיעָה מֵהַקֶּבֶ"ה, אָזִי יְבִין
שֶׁגַם עַל־יְדֵי הַתַּעֲשָׁקוֹת וַיִּגִּיעָה יִתְרָה לֹא יוֹרִיחַ יוֹתֵר מִמָּה
שֶׁהַקֶּבֶ"ה רוֹצֵה לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ, וּמִמִּילָא לֹא יַשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ
בְּמִלְאכְתּוֹ, אֲלֵא יַעֲסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ עִם כָּח הַמַּעֲשֶׂה בְּלִבָּד,

(ג) לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: פ

(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר:
זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

כַּ"י ◀ זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה ה' • לִי, לֵאמֹר לָכֶם.

(ה) קָחוּ מֵאֲתֶכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נָדִיב לְבָוֹ
יביאה את תְּרוּמַת יְהוָה זֶהב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת:

רש"י ◀ נָדִיב לָבוֹ • עַל-שֵׁם שֶׁלָּבוֹ נָדָבוֹ, קָרוֹי נָדִיב לֵב. כָּבֵד פְּרִשְׁתִּי נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן וּמִלֹּאכְתּוֹ בְּמָקוֹם צִוְּיָתָם.

(ו) וּתְכַלֶּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:

בְּשַׁבָּת. תּוֹרָה ד
(ה) קָחוּ מֵאֲתָכֶם. אַתֶּם בְּחָרוּ אֲנָשִׁים
שִׁיקְבְּלוּ מֵאֲתָכֶם תְּרוּמָה לַה'.

(ג) **לֹא תִבְעֲרוּ אִשׁ.** אָף עַל פִּי שְׁהִבְעָרָה בַּעֲצָמָה הִיא קִלְקוּל עַל הָרֵב, מִכָּל מָקוֹם בְּהִיוּתָהּ בְּלִי לִכְל הַמִּלְאכּוֹת אוֹ לִרְבֵּן הִיא אֲסוּרָה

שיעור יומי ליום ראשון י"ז אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת ויקהל-פקודי

נא (ז) וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שֹׁטִים:

ח (ח) וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטָרֶת הַסָּמִים:

ט (ט) וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:

י (י) וְכָל-חֲכָם-לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

יא (יא) אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלוֹ וְאֶת-מִכְסֵּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחוֹ אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:

יב (יב) אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בִּדְיוֹ אֶת-הַכֹּפֶתֶת וְאֶת פָּרְכָת הַמִּסָּךְ:

יג (יג) אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

יד (יד) וְאֶת-מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נִרְתֶּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

טו (טו) וְאֶת פָּנֵיהָ • מְלָקְחִים וּמִחְתּוֹת • נִרְתֶּיהָ • לְצִינִי"ש בָּלַע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נִתְּנִין בָּהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכָמֵי-לֵב,

טז (טז) וְאֶת פָּנֵיהָ • כָּבֵד פִּרְשֵׁתִי, עַל-שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֲשׂוֹי כַּמִּין תְּכָה פְּרוּצָה.

יז (יז) וְאֶת מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נִרְתֶּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

יח (יח) וְאֶת פָּנֵיהָ • מְלָקְחִים וּמִחְתּוֹת • נִרְתֶּיהָ • לְצִינִי"ש בָּלַע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נִתְּנִין בָּהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכָמֵי-לֵב,

יט (יט) וְאֶת פָּנֵיהָ • כָּבֵד פִּרְשֵׁתִי, עַל-שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֲשׂוֹי כַּמִּין תְּכָה פְּרוּצָה.

כ (כ) וְאֶת מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נִרְתֶּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

כא (כא) וְאֶת פָּנֵיהָ • מְלָקְחִים וּמִחְתּוֹת • נִרְתֶּיהָ • לְצִינִי"ש בָּלַע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נִתְּנִין בָּהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכָמֵי-לֵב,

כב (כב) וְאֶת פָּנֵיהָ • כָּבֵד פִּרְשֵׁתִי, עַל-שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֲשׂוֹי כַּמִּין תְּכָה פְּרוּצָה.

כג (כג) וְאֶת מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נִרְתֶּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

כד (כד) וְאֶת פָּנֵיהָ • מְלָקְחִים וּמִחְתּוֹת • נִרְתֶּיהָ • לְצִינִי"ש בָּלַע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נִתְּנִין בָּהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכָמֵי-לֵב,

כה (כה) וְאֶת פָּנֵיהָ • כָּבֵד פִּרְשֵׁתִי, עַל-שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֲשׂוֹי כַּמִּין תְּכָה פְּרוּצָה.

טו וְנָתַתְּ מִדְּבַחָא דְקִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְנָתַתְּ אֲרִיחֹהִי וְנָתַתְּ מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְנָתַתְּ קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְנָתַתְּ פָּרְסָא דְתַרְעָא לְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא :

(טו) וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטָרֶת וְאֶת־בְּדִיּוֹ וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת־מִסַּךְ הַפֶּתַח לִפְתַּח הַמִּשְׁכָּן:

כ"ט • מִסַּךְ הַפֶּתַח • וּלְלוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קָרָשִׁים וְלֹא יָרִיעוֹת.

טז וְנָתַתְּ מִדְּבַחָא דְעֻלְתָּא וְנָתַתְּ סִרְדָּא דְנִחְשָׁא דִילָלָה יֵת אֲרִיחֹהִי וְנָתַתְּ כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְנָתַתְּ בְּסִיסָה :

(טז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לֹא אֶת־בְּדִיּוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:

יז יֵת סִרְדֵי דִרְתָּא יֵת עֲמוּדֹהִי וְנָתַתְּ סִמְכָהָ וְנָתַתְּ פָּרְסָא דְתַרְעָא דִרְתָּא :

(יז) אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:

חֲמִשִּׁים רַחֲב, וְסָתוּמִין הֵימָנוּ לְצַד צָפוֹן ט"ו אָמָּה וְכֵן לְדָרוֹם, שְׁנַאֲמַר (לעיל כו) : "וְחִמְשָׁה עֶשְׂרֵה אָמָּה קָלָעִים לִפְתָּח".

כ"י • אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ • הָרִי חֲצֵר קְרוֹי כָּאֵן לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הֵרֵבָה. וְאֵת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר • וּלְלוֹן פְּרוּשׁ לְצַד הַמִּזְבֵּחַ עֶשְׂרִים אָמָּה אֲמָצְעִיּוֹת שֶׁל רַחֲב הַחֲצֵר, שֶׁהִיא

יח יֵת סָפִי מִשְׁכָּנָא וְנָתַתְּ סָפִי דְדִרְתָּא וְנָתַתְּ אֲטוּיָהּוֹן :

(יח) אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֲצֵר וְאֵת מִיתְרֵיהֶם:

כ"י • יִתְדֹת • לְתַקַּע וְלִקְשֹׁר בָּהֶם סוּפֵי הַיָּרִיעוֹת בְּאַרְצָן שֶׁלֹּא יָנוּעוּ בָרוּחַ. מִיתְרֵיהֶם • חֲבָלִים לִקְשֹׁר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שלא ינועו ברוח

אף האָמַת אֵינָה כֵּן, שֶׁאִם רוּחָהּ הַמְּחַנֵּף שֶׁהַתְּלַמִּיד "לֹא יָנוּעַ בָּרוּחַ" וְלֹא יִפֹּל מִה"רִּחוּתוֹ" הַמְּנַשְׁבוֹת בְּעוֹלָם, עָלָיו "לְתַקַּע וְלִקְשֹׁר" וְלַחֲזֹק אֶצֶל הַתְּלַמִּיד גַּם "סוּפֵי הַיָּרִיעוֹת". וְהֵינּוּ, שֶׁצָּרִיף הוּא לְהַעֲמִיד אֶת הַתְּלַמִּיד בְּאֶפֶן שֶׁכָּל פֶּרֶט וּפְרָט שָׂבוּ, מֵרָאשׁוּ עַד רַגְלָיו, יֵהִיו שְׁלֵמִים וְחֻזְקִים בְּכָל הַפְּרָטִים. כִּי אִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, אֵי־אֶפְשָׁר לְדַעַת מֵאִיזָה צַד וּמֵהִיכָן יִפֹּל אוֹתוֹ ה"רִּחוּחַ". וְרַק כִּשְׁהַתְּלַמִּיד שֶׁלֵּם לְגִמְרֵי "עַד סוּפֵי הַיָּרִיעוֹת" בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, אָז יוֹכַל לְהִיּוֹת סְמוּךְ וּבְטוּחַ שֶׁ"לֹא יָנוּעַ בָּרוּחַ", וְיִשָּׂאֵר אֵיתָן וְחֻזֵּק בְּאַמוּנָתוֹ ה'.

אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֲצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:
יִתְדוֹת – לְתַקַּע וְלִקְשֹׁר בָּהֶם סוּפֵי הַיָּרִיעוֹת בְּאַרְצָן שֶׁלֹּא יָנוּעוּ בָרוּחַ (לה, יח. ובפירוש רש"י)
יֵשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ: כְּאֶשֶׁר אָדָם מְחַנֵּף אֶת תְּלַמִּידוֹ לְעֻמָּד עַל דֶּרֶךְ הַיִּשָּׁר וְהָאָמִת, וְשִׁיעֵמַד אֵיתָן נֶגֶד הָרִחוּתוֹת הַרְעוֹת הַמְּנַשְׁבוֹת בַּחוּץ, אֶפְשָׁר שִׁיחֲשֹׁב הַמְּחַנֵּף שֶׁהֵינִי קוֹרֵא לְחֻזֵּק אֶצֶל הַתְּלַמִּיד אֶת הַיִּסּוּדוֹת וְעֵיקְרֵי הַדְּבָרִים, אֵף בְּדָבָרִים הַנּוֹרָאִים כְּטַפְלִים אֵין הוּא צָרִיף לְהִתְעַסֵּק עִם הַתְּלַמִּיד, כִּי גַם בְּלֹא זֶה יִשָּׂאֵר חֻזֵּק בְּאַמוּנָתוֹ.

יט יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמֹרֶשֶׁת לְשִׁמְשָׁא בְּקִידָשָׁא יֵת לְבוּשֵׁי קִידָשָׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְנָתַתְּ לְבוּשֵׁי בְּנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא :

(יט) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרָת בְּקִדְשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

כ"י • בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • לְכִסּוֹת הָאָרוֹן, וְהַשְּׁלֵחָן, וְהַמִּנְוָה וְהַמִּזְבְּחוֹת בִּשְׁעַת סְלוּק מַסְעוֹת.

כ וּנְתַתְּ קֹדֶשׁ כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל מִן קֹדֶם מִשָּׁה :

(כ) וַיֵּצְאוּ כָּל־עַרְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:

(כא) וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלֵעַבְדָּתוֹ וְלִבְגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ:

כא וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלֵעַבְדָּתוֹ וְלִבְגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ:

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָזָג וְטַפַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

כב וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָזָג וְטַפַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

כ"א • על הנשים • עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שבהתרגום הניח 'על' כפשוטו, משום שלא מתרגם: 'ויבאו האנשים' ואתו גבריא, כמו שמתרגם לעיל מינה, רק מתרגם: 'ומיתן', ורצה לומר, שהביאו חח וזגם בעודן על הנשים, כמו

שפכת רש"י על "טוה את העצים"). חח • הוא תכשיט של זהב עגל, נתון על הזרע, והוא הצמיד. וכוז • כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פרשו שם כומז, כאן מקום זמה.

(כג) וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:

כג וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא עִמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:

כ"א • וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ • תְּכֵלֶת אוֹ אַרְגָּמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי אוֹ עוֹרוֹת אֵילִים אוֹ תַּחֲשִׁים, כָּלם הֵבִיאוּ.

(כד) כָּל-מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֵצִי שֹׁטִים לְכָל-מִלְאכַת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

כד כָּל מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֵצִי שֹׁטִים לְכָל-מִלְאכַת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 217)

בנדבת בני ישראל למלאכת המשכן, היה דבר והיפוכו: מצד אחד - כל איש ואשה הביאו כפי נדבת לבם וכפי מה שהיה בידם, ומצד שני - כל בני ישראל ללא יוצא-מהכלל השתתפו בנדבה זו. משמעות הדברים בפנימיותם: יש פרטים שבהם כל ישראל שווים, כדגמת המצות המעשיות. לעומת זה, יש ענינים, דגמת אהבת ה' ויראת ה', שבהם יש חילוקי דרגות. תכלית הפונה היא שהאחדות תבוא לידי ביטוי גם באותם דברים שבהם יש הבדלים בין איש לרעהו. דהיינו, שיהיה

ניכר כי למרות ההבדלים, כולם מאחדים ושווים לפני הקב"ה. רעיון זה בא לידי ביטוי הן בנדבת המשכן, כאמור, והן בעשיית המשכן בפועל, כפרוש רש"י על הכתוב בפרשה, "ולהורות נתן בלבם, הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן": "ואהליאב משבט דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשונה המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר ולא ניכר שזע לפני דל".

ספורנו

הניף תנופת זהב, כענין אמרם: שורה שכלה כסף כסף, שכלה זהב זהב, לא היו מערבים. תורה כג

דבר מועט. וכל איש אשר הניף תנופת זהב. ועם הנשים אשר התנדבו תכשיטי זהב בא גם כן כל איש אשר

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים. עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלים מן הנשים אלא

כה וְכָל אֲתָתָא חֲכִימָת לְבָא בִידְהָא מְעֻלָּא
וּמִמֶּנּוּ כַּד עָזַל יְת תְּכֵלָא וְיֵת אֲרָגְנָא יֵת צָבַע
זְהוּרִי וְיֵת בּוּצָא:

(כה) וְכָל-אִשָּׁה חֲכֵמַת-לֵב בִּידֶיהָ טוֹו וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה
אֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאֲרָגָן אֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-
הַשֵּׁשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 207 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

השעם שרק הנשים התעסקו בטויה

ועל-פי-זה יש לומר דמכיון שר'ב האנשים חטאו בחטא
העגל, לא היתה להם נאמנות שיעשו מלאכתם לשמה,
ולכן לא התירו להם להתעסק בטויה (ורק אלו שבזהם בחר
הקב"ה שיתעסקו במלאכת המשכן, ונדאי הדבר שיעשו
מלאכתם לשמה).
מה-שאין-כן הנשים שלא חטאו בחטא העגל, אין טעם
לומר שלא יעשו מלאכתן לשמה, ולכן התירו להן
להתעסק בטויה.

וְכָל-אִשָּׁה חֲכֵמַת-לֵב בִּידֶיהָ טוֹו וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה (לה, כה)
מצינו שהנשים טוו את התכלת והארגמן וכו' למלאכת
המשכן, מה-שאין-כן האנשים שרק הביאו את "התכלת
והארגמן גו'" אך לא הכינו אותן בעצמם למלאכת המשכן.
ויש לעין בטעם החלוק.
ויש לומר בזה: דהנה מלאכת המשכן היתה צריכה להיות
"לשמה" כדפירש רש"י "ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית
קדשה".

כו וְכָל נָשִׂיא דְאִתְרַעֵי לְבָהּ עֲמִהּ בְּחֻמָּא
עֲזִלָּן יֵת מְעֻזָּא (במ"ג רפ"ו: מעזיא):

(כו) וְכָל-הַנָּשִׂים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבָן אֶתְנָה בְּחֻמָּה טוֹו
אֶת-הָעֵזִים:

כז"י • טוֹו אֶת הָעֵזִים • (שבת צט) היא היתה אֶמְנוּת יִתְרָה, שְׁמַעֲלָ גַבִּי הָעֵזִים טוֹוִין אוֹתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 456)

מכאן הוראה, שפאשר הקב"ה מעניק לאדם חושים
וכשרונות מיוחדים, עליו לנצלם לעבודת ה' - לעשות
מהעולם משכן ודירה לה' יתברך.

הנשים לא נצטוו לעשות את הטויה על-גבי העזים, אלא
נתעוררו לכך מצד עצמן. הנשים הבינו שאם זכו לכשרון
מיוחד זה מאת ה', מטרת הדבר היא - המשכן.

כו וַיִּבְרְכֵינָא אִיתִיאוּ יֵת אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְיֵת
אַבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא
וּבְחֻשְׁנָא:

(כו) וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי
הַמִּלֵּאִים לְאִפּוּד וְלַחֲשֹׁן:

צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו): "והמלאכה היתה
דיים", אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות? הביאו את
אבני השהם וגו'. לכך התנדבו בתנפת המזבח
תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם,
והנשאים "כתיב".

כז"י • וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ • אמר רבי נתן: מה ראו
נשיאים להתנדב בתנפת המזבח בתחלה, ובמלאכת
המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו
נשיאים: "יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה
שמחסרין, אנו משלימין אותו". כיון שהשלימו

כח וְיֵת בּוּסְמָא וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהִירוּתָא
וּלְמִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְלִקְטֻרֶת בּוּסְמָיָא:

(כח) וְאֶת-הַבֹּשֶׂם וְאֶת-הַשֶּׁמֶן לְמֵאֹר
הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֻרֶת הַפָּמִים:

(כט) כָּל-אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אֹתָם לְהָבִיא
לְכֹל-הַמִּלָּאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד-מֹשֶׁה
הָבִיאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: פ

כט כל גבר ואשתו אשר נדב לבם אתם להביא
לאיתאם לכל עבודתא די פקד יי למעבד
בידא דמשה איתאו בני ישראל נדבא
קדם יי:

♦ יום שני י"ח אדר ♦

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה:

כ"י חור • בנה של מרים היה.

ל ואמר משה לבני ישראל חזו דרבי יי
בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה:

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 212)

בנה של מרים היה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר
כתב פן לעיל. ועוד, מדוע לא כתב פן בפרשת פייטשא
(לא, ב), שגם שם מיוחס בצלאל לחור. ויש לומר, שרש"י
זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק

לד). כלומר: הכתוב מודיע גדל יחוסו של בצלאל גם מצד
האם, שבה מתקנים טפי השונות ה'שוע' ל'דל'. אבל
בפרשת פייטשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור הוא
מצד מעלותיו של **חור** המפגשות בכתוב (וברש"י).

(לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה בְּתִבּוּנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל-מִלָּאכָה:

לא ואשלים עמה רוח נבואה מן קדם יי
בחכמתא בסוכלתנו ובמדע ובכל עבידא:

(לב) וּלְחָשֵׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַפֶּסֶף וּבַנְחָשֶׁת:

לב ולא לפא אימננו למעבד בדהבא ובכסף
ובנחשא:

(לג) וּבַחֲרֻשֶׁת אֲבָן לְמִלָּאֵת וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל-מִלָּאכַת מַחֲשַׁבֹּת:

לג ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובנרות
אעא למעבד בכל עבדת אימננו:

(לד) וּלְהוֹרֹת נֹתֵן בְּלָבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אַחִיסָמֶךְ
לְמַטֵּה-דָן:

לד ולא לפא יחב בלבה הוא ואהליאב בר
אחיסמך לשבטא דדן:

כ"י • **ואהליאב** • משבט דן, מן הירודים | **לצלאל** למלאכת המשפן, והוא מגדולי השבטים,
שבשבטים, מבני השפחות. והשוהו המקום | **לקים** מה שנאמר (איוב לד): "ולא נפר-שוע לפני-דל".

(לה) מִלָּא אֹתָם חֻכְמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מִלָּאכַת
חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקִם בְּתִכְלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֶשֶׂי כָּל-מִלָּאכָה וְחָשְׁבֵי מַחֲשַׁבֹּת:

לה אשלים עמהון חכמות לבא למעבד כל
עבדת נגר ואמן וציר בתכלא ובארגמא
בצבע זהורי ובבושא ומחי עבדי כל עבדא
ומלפי אימננו:

(א) וַעֲשֵׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֻכְמַת-לֵב
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֻכְמָה וְתִבּוּנָה בְּהֶמָּה לַדַּעַת
לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִלָּאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אִשֶּׁר-
צִוָּה יְהוָה:

א ועבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכם
לבא דיהב יי חכמא וסוכלתנותא בהון
למדע למעבד ית כל עבדת פלחן קודשא
לכל די פקד יי:

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצַלָּאֵל וְאֶל-אֶהֱלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חֹכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל-אִשׁ נִשְׁאוֹ לִבּוֹ לְקִרְבָּהּ אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

ב ויקרא משה לבצלאל ולאהליאב ולכל גבר חכים לבא דיהב יי חכמתא בלבה כל דאתרעו לבה למקרב לעבדתא למעבד יתה:

(ג) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר:

ג ונסיכו מן קדם משה ית כל אפרשותא די אניתאו בני ישראל לעבדת פלחן קודשא למעבד יתה ואנון מיתן לה עוד נדבתא בצפר בצפר:

(ד) וַיָּבִאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:

ד ואתו כל חכמיא דעבדין ית כל עבדת קודשא גבר גבר מעבדתה דאנון עבדין:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

ה ואמרו למשה למימר מסגן עמא לאיתא מפת פלחנא לעבדתא דפקד יי למעבד יתה:

כ"י • מדי העבדה • יותר מדדי צרף העבודה.

(ו) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֲלִיעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלָא הָעָם מֵהֵבִיא:

ו ופקד משה ואעברו כרוזא במשריתא למימר גבר ואיתא לא יעבדו עוד עבדתא לאפרשות קודשא ופסק עמא מלאיתא:

כ"י • ויפלא • לשון מניעה.

(ז) וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ׀

ז ועבדתא הות מפת לכל עבדתא למעבד יתה ויתרת:

ז'הותר • כמו (לעיל ח): "והחבד את לבו", (מלכים ב ג): "והכות את מואב".

כ"י • וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה וּמְלָאכֶת הַהִבָּאָה הִיְתָה דִּים שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּשְׁכָּן, לְכָל הַמְּלָאכָה שֶׁל מִשְׁכָּן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וְלִהְיוֹתָהּ.

ספורנו

(ו) וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים. וּמְלָאכֶת הַמִּתְנַדְבִּים בְּכָל דָּבָר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הִיְתָה דִּי לְעוֹשֵׂי מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן. לְכָל הַמְּלָאכָה. לְכָל מְלָאכָה וּמְלָאכָה שָׁבוּ. לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ, וְהוֹתֵר. לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ הַמְּלָאכָה וְלִהְיוֹתָהּ, בְּאִפְּן שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים לְצַמְצֵם אִפֹּן עֲשִׂיתָם מִדְּאָגָה פֶּן יִחָסֵר הַחֹמֶר. תורה ח

לא פענין בבנין שלמה והורדוס. תורה ו (ו) אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. לא הכריז שלא יביאו נדבה כרצונם, אבל הכריז שלא יעשו עוד מלאכה, כמו מלאכת הטויה שאמר "ויביאו מטויה" (לעיל לה, כח), ומלאכת תקון העצים שאמר "עצי שטים לכל מלאכת העבודה הביאו" (לעיל לה, כד), ותקון העורות וזולתם. תורה ז

לו (ד) איש איש ממלאכתו. ספר אמונת כל אהד מהאמנים ונדיבות ישראל בכל הצריך לכל אחת מהמלאכות. תורה ה (ה) למלאכה אשר צוה ה' לעשות אותה. הנה נדבת העם היא יותר ממה שצריך לאותה "המלאכה שצוה ה' לעשות אותה" בלבד, בלי תוספת וגרעון, שנתן מדה וקצב למשכן ולכל פליו, עליהם אין להוסיף ואין לגרע.

ח וַיַּעֲבְדוּ כָל חַכְמֵי לֵבָב בַּעֲבָדֵי עֲבֹדָתָא יְתַּ מִּשְׁכָּנָא עֲשֵׂר יִרְעֶן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵה זָהָרִי צוֹרֵת כְּרוֹבִין עוֹבֵד אֶמֶן עֲבֹד יְתֵהוֹן :

ט אֲרָכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא עֲסֵרִין וְתַמְנָא אֶמֶן וּפּוֹתָא אַרְבַּע אֶמֶן דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא :

י וְלִפְּי יְתַ חֲמִשׁ יִרְעֶן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִשׁ יִרְעֶן לִפְּי חֲדָא עִם חֲדָא :

יא וְעֲבֹד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לּוֹפִי בֵּן עֲבֹד בְּסִפְתָּא דִּירֵיעָתָא בְּסִטָּרָא בֵּית לּוֹפִי תַנְיָתָא :

יב חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבֹד בִּירֵיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבֹד בְּסִטָּרָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לּוֹפִי תַנְיָתָא מְכוּנָן עֲנוּבִיא חֲדָא לְקַבֵּל חֲדָא :

יג וְעֲבֹד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדִהָב וְלִפְּי יְתַ יִרְעֶתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוֹרְפִיא וְהוּהּ מִשְׁכָּנָא חֲדָא :

יד וְעֲבֹד יִרְעֶן דְּמַעֲזִי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשֵׂר יִרְעֶן עֲבֹד יְתֵהוֹן :

טו אֲרָכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין בְּאַמִּין וְאַרְבַּע אֶמֶן פּוֹתָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֵד עֲשֵׂר יִרְעֶן :

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְּרָכִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:

(ט) אַרְךָ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרַחֵב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת לְכָל־הִירֵיעֹת:

(י) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמִשׁ הִירֵיעֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת וְחֲמִשׁ יִרְעֵת חִבֵּר אֶחָת אֶל־אֶחָת:

(יא) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֵת עַל שַׁפַּת הִירֵיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת בֵּן עָשָׂה בַּשַּׁפַּת הִירֵיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית:

(יב) חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בַקֶּצֶה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל־אֶחָת:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְפִי זָהָב וַיַּחֲבֹר אֶת־הִירֵיעֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת בְּקָרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ

(יד) וַיַּעַשׂ יִרְעֵת עֲזִים לְאַהֵל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתִי עֲשָׂרָה יִרְעֵת עָשָׂה אֹתָם:

(טו) אַרְךָ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחֵב הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת לְעֲשָׂתִי עֲשָׂרָה יִרְעֵת:

ספורנו

שְׁבַבְלִים נַעֲשָׂה עַל יְדֵי בְּצִלָּא שְׁהִיָּה הַגְּדוֹל שְׁבַבְלִים, בְּאַמְרָם וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ: יוֹדַע הָיָה בְּצִלָּא לְצַרֵּף אוֹתוֹת שְׁבָהָם נִבְרָאוּ שְׁמִים וְאַרְץ (ברכות נא, א). תורה ט

הִירֵיעוֹת עֲבוֹת כְּמוֹ הַפְּרָכָה. וְכַפֵּל בְּפָרָשָׁה זוֹ כָּל הָאֲמוֹר לְמַעַלָּה בְּצוּוֵי בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁעָשׂוּ הַכֹּל כְּכוּוֹן, לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן מִי שֶׁצִּוָּה וּלְתַכְלִיתוֹ. וְהָאֲרוֹן שְׁהִיָּה הַמִּיָּחֹד

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכָמֵי לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה. הַיּוֹתֵר חֲכָמִים שְׁבָהָם עָשׂוּ "אֶת הַמִּשְׁכָּן", שְׁהִיָּה מַעֲשֶׂה חוֹשֵׁב עַל צוּרוֹת שׁוֹנוֹת מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁהִזְכִּירוּ וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ, וְלֹא הָיוּ

(מז) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:

טז וְלָפָף יָת חֲמִשׁ יְרִיעֹן לְחוּד וְיָת שֵׁת יְרִיעֹן לְחוּד:

(יח) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית:

יז וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לופי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לופי תְּנִיתָא:

(יח) וַיַּעַשׂ קֶרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחֹבֵר אֶת־הָאֹהֶל לַהִיָּת אֶחָד:

יח וַעֲבַד פּוֹרְפִין דְּנְחֹשָׁא חֲמִשִּׁין לְלִפְפָּא יָת מִשְׁכָּנָא לְמַהְרֵי חָד:

(יט) וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעֹלָה: ם

יט וַעֲבַד חוּפָּאָה לְמִשְׁכָּנָא מִשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מִסְמָקֵי וְחוּפָּאָה מִשְׁכֵּי דְסִסְגוּנָא מְלַעֲלָא:

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:

כ וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאָעֵי שְׁטִין קְיָמִין:

(כא) עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְבֵּי הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כא עֶשֶׂר אַמִּין אַרְבָּא דְּדָפָא וְאַמָּתָא וּפְלָגוּת אַמָּתָא פּוֹתִיָּא דְּדָפָא חָד:

(כב) שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּכֶת אַחַת אֶל־אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קֶרֶשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:

כב תְּתִינן צִירִין לְדָפָא חָד מְשֻׁלְבִין חָדָא לְקַבֵּל חָדָא כֵּן עֲבַד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרָשִׁים לִפְּאֵת נֹגֵב תִּימָנָה:

כג וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא עֶסְרִין דְּפִין לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא:

(כד) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:

כד וְאַרְבַּעִין סְמָכִין דְּכֶסֶף עֲבַד תַּחוֹת עֶסְרִין דְּפִין תְּרִין סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא חָד לְתִרִין צִירוּהֵי וְתִרִין סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא חָד לְתִרִין צִירוּהֵי:

(כה) וּלְצַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לִפְּאֵת צָפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קֶרָשִׁים:

כה וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִיתָא לְרוּחַ צְפוּנָא עֲבַד עֶסְרִין דְּפִין:

(כו) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כו וְאַרְבַּעִין סְמָכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא חָד וְתִרִין סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא חָד:

(כו) וְלִירֵכְתִי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה עֲשֵׂה שְׂשֵׁה קִרְשִׁים:

כו ולסיפי משכנא מערבא עבד שתא דפין:

(כז) וְשָׁנִי קִרְשִׁים עֲשֵׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתִים:

כז ותריין דפין עבד לזוית משכנא בסופיהון:

(כח) וְהָיוּ תוֹאמֹם מְלֻמָּטָה וַיְחַדּוּ יִהְיוּ תַּמִּים אֶל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּפֶעֶת הָאֶחָת כֵּן עֲשֵׂה לְשִׁנֵּיהֶם לְשָׁנִי הַמִּקְצַעַת:

כח והיו מכוננין מלרע וכחדא הוו מכוננין על רישה לעזקתא חדא כן עבד לתרויהון לתריין זונין:

(ל) וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קִרְשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׂשֵׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שָׁנִי אֲדָנִים שָׁנִי אֲדָנִים תַּחַת הַקִּרָּשׁ הָאֶחָד:

ל והיו תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתא עשר סמכין תריין סמכין תריין סמכין תחתות דפא חד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

לא לא ועבד עברי דאצי שטין חמשא לדפי סטר משכנא חד:

(לב) וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יִמָּה:

לב לחמשא עברין לדפי סטר משכנא תניחא וחמשא עברין לדפי משכנא לסופיהון מערבא:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתִּיכֵן לְבָרֶחַ בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִן־הַקָּצֵה אֶל־הַקָּצֵה:

לג לא ועבד ית עברא מציעא לא עברא כגו דפיא מן סיפי לסופי:

(לד) וְאֶת־הַקִּרְשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־טִבְעֹתָם עֲשֵׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֹם וַיִּצֹף אֶת־הַבְּרִיחֹם זָהָב:

לד לזית דפיא חפא דהבא וית עזקתהון עבד דהבא אתרא לעברא וחפא ית עברא דהבא:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עֲשֵׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים:

לה לא ועבד ית פרכתא תכלא וארגמא וצבע זהרי ובויץ שזיר עובד אמן עבד יתה צורת כרובין:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עֲמוּדֵי שֹׁטִים וַיִּצַּפֵּם זָהָב וַיִּהְיוּ זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

לו לו ועבד לה ארבעא עמודי שטין וחפנן דהבא וניהון דהבא ואתיר להון ארבעא סמכין דכסף:

(לז) וַיַּעַשׂ מִסָּד לִפְתָח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִם:

לז לו ועבד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגמא וצבע זהרי ובויץ שזיר עובד ציר:

(לח) וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וָוֵיהֶם וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם זָהָב וְאַדְנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: פ

לח לח וית עמודיה חמשא וית וניהון דהבא וסמכיהון רישיהון וכבושיהון דהבא וסמכיהון חמשא נחשא:

אָנעבד בצלאל ית אַרונא דאָעץ שטין
תרמין אמין ופלגא ארבה ואמתא ופלגא
פתיא ואמתא ופלגא רומא:

לז (א) ויעש בצלאל את־הארן עצי שטים אמתים
וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו:

נשי׳ ויעש בצלאל • לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 163)

הפּפּרֶת וְאֵת הַכְּרוּבִים, גּוֹשׁ זָהָב בַּעַל מִשְׁקַל עָצוֹם, וּמוֹבָן
שְׁאֵדָם אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲבֹד גּוֹשׁ כָּזֶה וּלְהַנִּיחוֹ עַל הָאָרוֹן
(ומסבּה זוֹ נֶאֱמַר "וְעָשׂוּ אֲרוֹן", וְלֹא "וְעָשִׂיתָ" כְּבִשְׂאָר הַכֵּלִים).

לפי שנתן נפשו על המלאכה... נקראת על שמו (רש"י לז,
א) יש לשאל, מדוע אינו מפרש כפשוטו, שבצלאל עשה את
הארון לבדו. יש לומר, דהנה מלאכת הארון כללה גם את

ב נחפיה דהב דכי מגו ומברא נעבד לה
דיר דדהב סחור סחור:

(ב) ויצפּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר
זָהָב סָבִיב:

ג ואמין לה ארבע עזן דדהב על ארבע
זוניה ותרמין עזן על סטרה חד ותרמין
עזן על סטרה תניחא:

(ג) ויצק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו
וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי
עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:

ד נעבד אריחי דאָעץ שטין ונפא יתהון
דקבא:

(ד) ויעש בדי עצי שטים ויצף אתם זָהָב:

ה ואצל ית אריחא בעזקתא על סטרי
ארונא למטל ית ארונא:

(ה) וַיָּבֵא אֶת־הַכְּרוּבִים בַּטַּבַּעֲתֵי עַל צִלְעֹת הָאָרוֹן
לִשְׂאֵת אֶת־הָאָרוֹן:

ו נעבד פפרמא דהב דכי תרמין אמין
ופלגא ארבה ואמתא ופלגא פתיא:

(ו) וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחָצִי אַרְפָּה
וְאֶמָּה וְחָצִי רַחְבָּהּ:

ז נעבד תרין כרובין דדהב נגיד עבד יתהון
מתרין סטרי כפרמא:

(ז) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרוּבִים זָהָב מְקֻשָּׁה עֲשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:

ח כרובא חד מסטרא מכא וכרובא חד
מסטרא מכא מן פפרמא עבד ית כרובא
מתרין סטרהי:

(ח) כְּרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מְקֻצָּה מִזֶּה
מִן־הַכַּפֹּרֶת עֲשָׂה אֶת־הַכְּרוּבִים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו:

ט ויהו כרובא פריסן גדפיהון לעלא נטלין
גדפיהון על פפרמא ואפיהון חד לקבל
חד לקבל כפרמא הו אפי כרובא:

(ט) וַיְהִיו הַכְּרוּבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרוּבִים: פ

י נעבד ית פתורא דאָעץ שטין תרמין אמין
ארבה ואמתא פתיא ואמתא ופלגא רומא:

(י) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְפּוֹ
וְאֶמָּה רַחְבּוֹ וְאֶמָּה וְחָצִי קִמְתּוֹ:

(יא) וַיַּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהָב סָבִיב: יא וְחָפָא זָתָה דְּהָב דְּכִי וְעָבַד לָהּ דִּיר דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר:

(יב) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְנֶגֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָרָהָב לְמִסְנֶגֶתוֹ סָבִיב: יב וְעָבַד לָהּ גְדֻנְפָא רֹמְמָה פּוּשְׁכָא סְחֹר סְחֹר וְעָבַד דִּיר דְּדָהָב לְגְדֻנְפָה סְחֹר סְחֹר:

(יג) וַיַּצֵּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: יג וְנִצְתִּיד לָהּ אַרְבַּע עֲזָזִין דְּדָהָב וַיִּהְיֶה זֵת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זִנְתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלָהּ:

(יד) לָעֵמֶת הַמִּסְנֶגֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בָּתִּים לְבָדִים לָשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: יד לְקַבֵּל גְּדֻנְפָא הָווּ עֲזָקְתָא אֶתְרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטֵּל זֵת פְּתוּרָא:

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיַּצַּף אֹתָם זָהָב לָשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: טו וְעָבַד זֵת אַרְיִחְיָא דְאָעִי שְׁטִין וְחָפָא יְתֵהוֹן דְּהָבָא לְמַטֵּל זֵת פְּתוּרָא:

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכִּלִּים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרָתוֹ וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מְנִקְיָתוֹ וְאֶת־הַקְּשֹׁת אֲשֶׁר יִסֹּד בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ טו וְעָבַד זֵת מְנִיָּא דִּי עַל פְּתוּרָא זֵת מְגִיסוּהִי וְזֵת בְּזִיכּוּהִי וְזֵת מְכִילְתָּהּ וְזֵת קְשֻׁתָּא דִּי יִתְנַסֵּף בָּהֶן דְּהָב דְּכִי:

♦ יום שלישי י"ט אדר ♦

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֶרֶה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשָׂה אֶת־הַמְּנֶרֶה יִרְכָה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֶה הָיוּ: יז וְעָבַד זֵת מְנֶרֶתָא דְּהָב דְּכִי נְגִיד עָבַד זֵת מְנֶרֶתָא שִׁידָה וְקִנָּה פְּלִידָהּ חֲזוּרָהּ וְשׁוּשְׁנָהּ מְנָה הָווּ:

(יח) וַיִּשְׁעָה קָנִים יִצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֶרֶה מִצִּדֶּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֶרֶה מִצִּדֶּה הַשֵּׁנִי: יח וְשִׁתָּא קִנִּין נִפְקִין מִסְטֶרֶה תִּלְתָּא קִנִּי מְנֶרֶתָא מִסְטֶרֶה חַד וְתִלְתָּא קִנִּי מְנֶרֶתָא מִסְטֶרֶה תְּנִינָא:

(יט) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפֹּת וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה אֶחָד כַּפֹּת וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֶרֶה: יט וְשׁוּשׁן וְתִלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּא חַד חֲזוּר וְשׁוּשׁן וְתִלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּא חַד חֲזוּר וְשׁוּשׁן בֵּן לְשִׁתָּא קִנִּין דְּנִפְקִין מִן מְנֶרֶתָא:

(כ) וּבַמְּנֶרֶה אַרְבַּעָה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: כ וּבַמְּנֶרֶתָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהּ וְשׁוּשְׁנָהּ:

כא וַחֲזוֹר תַּחֲתֵי תְּרִין קִנִּין מִנֶּה וַחֲזוֹר תַּחֲתֵי
תְּרִין קִנִּין מִנֶּה וַחֲזוֹר תַּחֲתֵי תְּרִין קִנִּין מִנֶּה
לְשֹׁמֵר קִנִּין דְּנִפְקִין מִנֶּה:

(כא) וּכְפָתֹר תַּחֲתֵי שְׁנֵי הַקִּנִּים מִנֶּה וּכְפָתֹר תַּחֲתֵי
שְׁנֵי הַקִּנִּים מִנֶּה וּכְפָתֹר תַּחֲתֵי שְׁנֵי הַקִּנִּים מִנֶּה
לְשֹׁשֶׁת הַקִּנִּים הַיֵּצְאִים מִנֶּה:

כב חֲזוֹרִיהוֹן וְקִנְיָהוֹן מִנֶּה הוּא כְּלֵה נְגִידָא
חֲדָא דְּהֵב דְּכִי:

(כב) כְּפָתֹרֵיהֶם וְקִנְתָּם מִנֶּה הוּא כְּלֵה מְקֻשָּׁה
אַחַת זֶהָב טָהוֹר:

כג וַעֲבַד יֵת בּוֹצִינְהָא שְׁבָעָא וַצְבִּיתְהָא
וּמְחַתְתִּיהָ דְּהֵב דְּכִי:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־גִּרְתִּיהָ שְׁבָעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחַתְתִּיהָ
זֶהָב טָהוֹר:

כד כְּפָרָא דְּהֵב דְּכִי עֲבַד יֵתָה וְיֵת כָּל מִנְהָא:

(כד) כְּפָר זֶהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: פ

כה וַעֲבַד יֵת מְדַבְּחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְאָעִי
שְׁטִין אִמְתָּא אֲרַכָּה וְאִמְתָּא פְתִיָּה מְרַבָּע
וּתְרִיתִין אִמְיִן רוּמָה מִנֶּה הוּא קְרַנְהוּי:

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטָרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אַרְבֹּ
וְאֲמָה רָחֲבֹ רְבֹוע וְאֲמָתִים קָמָתֹ מִנֶּה הָיוּ קְרַנְתָּיו:

כו וַיִּצֶף אֹתוֹ זֶהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ
סָבִיב וְאֶת־קְרַנְתָּיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זֶהָב סָבִיב:

(כו) וַיִּצֶף אֹתוֹ זֶהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ
סָבִיב וְאֶת־קְרַנְתָּיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זֶהָב סָבִיב:

כז וַתְּרִיתִין עֲזָן דְּדֵהָב עֲבַד לָהּ מְלָרַע
לְדִירָה עַל תְּרִיתִין וְזִימָה עַל תְּרִין סְטֹרָה
לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמִטְל יֵתָה כְּהוֹן:

(כז) וַיִּשְׁתִּי טַבְעֵת זֶהָב עָשָׂה־לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל
שְׁתֵּי צְלַעָתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׁאֵת
אֹתוֹ בָּהֶם:

כח וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאָעִי שְׁטִין וְחָפָא
יֵתָהוֹן דְּהָבָא:

(כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֶף אֹתָם זֶהָב:

כט וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא קוּדְשָׁא וְיֵת
קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ:

(כט) וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֵת
הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: ס

♦ יום רביעי כ' אדר ♦

א וַעֲבַד יֵת מְדַבְּחָא דְעֻלְתָּא דְאָעִי שְׁטִין
חֲמֵשׁ אִמְיִן אֲרַכָּה וְחֲמֵשׁ אִמְיִן פְתִיָּה מְרַבָּע
וּתְלָתָא אִמְיִן רוּמָה:

(א) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֻלָּה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁ
אַמּוֹת אַרְבֹּ וְחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רָחֲבֹ רְבֹוע וְשֹׁלֶשׁ
אַמּוֹת קָמָתוֹ:

ספורנו

מְקִיָּם מִפְּסֻלָּת, כְּאִמְרוּ "מְמַלֵּחַ טָהוֹר"
(שם פסוק לח). תורה א

"קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם" (לעיל ל, לא).
וְאֵת קִטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר. בְּבִשְׁמִים

לו (כט) וַיַּעַשׂ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
קֹדֶשׁ. בְּכֹנֶנֶת הָיוּתוֹ בְּלִתִּי נִפְסָד, כְּאִמְרוּ

בַּוְעֶבֶד קִרְנוּהִי עַל אֲרֻבַּע זְוִיָּתָהּ מִגֵּה הָיוּ
קִרְנוּהִי וַחֲפֹא יָתָה נֶחֱשָׂא :

וַעֲבַד יְתָ כָּל מְנֵי מַדְבַּח יְתָ פִּסְכֵּת־רֹתָ
וְיָת מְגִרְפֵּיתָ וְיָת מְזִרְקָתָ יְתָ צְנוּרֵיתָ
וְיָת מַחְתֵּיתָ כָּל מְנוּהֵי עֶבֶד נַחֲשָׁא :

וְיַעֲבֹד לְמִדְבָּחָא סָרְדָא עוֹבֵד מִצְדָּתָא
דְּנִחְשָׂא תַחֲוֹת סוֹבְבָה מְלָרַע עַד פְּלָגָה :

הַיְאֲתִיךָ אַרְבַּע עֶזְקָתָא בְּאַרְבַּע סְטֻרָתָא
לְסַרְדָּא דְנִחְשָׂא אֲתֵרָא לְאַרְיֵיחָא :

וַיַּעֲבֹד יֵת אֲרִיחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן
נַחֲשָׂא :

וַיֹּאעִיל יְתָ אֲרִיחָא בַּעֲזָקְתָּא עַל סִטְרֵי
מִדְבָּחָא לְמַטְל יְתָהּ בְּהוֹן חֲלִיל לְיוֹחִין עֶבֶד
יְתָה :

ל עֲצִי שְׁטִים לְכָל רוּחַ, וְהִחָלֵּל
בְּאַמְצֵעַ.

חַ וְעַבְדְּ יְת פִּיּוּרָא נַחֲשָׂא וְיֵת בְּסִיסָה נַחֲשָׂא
בְּמַחֲזִיזִין נְשִׂיאָ דְּאֵתִינִן לְצִלָּאָה בְּתֵרַע מִשְׁפָּן
זְמַנָּא :

מביאות לבצעליהן לידי תאנה, ונזקקות
ברות ויולדות שם, שנאמר (ש"ש ח):
יח עוררתיד", וזהו שנאמר: "במראות
ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום
אשתי, להשקות ממם שבתוכי למי
בעלה ונסתרה. ותדע לך שהן מראות
נאמר: "ונחשת התנופה שבעים כפר
הגו" וכיור וכו' לא הזכירו שם. למדת,
אשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש
הרמב"ם, וכן תרגם אונקלוס: 'במחזין נשיא',

כִּי־אֵל בְּמִקְרָאת הַצְבָּאוֹת • בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ בִּידֶן מִקְרָאוֹת שְׂרֹאוֹת בָּהֶן כָּשְׁהֶן מִתְקַשְּׁטוֹת, וְאִף אוֹתָן לֹא עָכְבוּ מִלְהַבִּיא לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהִיא מוֹאֵס מִשֶּׁה בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁשְּׂשׂוּיִים לִיצֵר הָרָע. אֲמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'קִבֵּל, כִּי אִלּוּ חֲבִיבִין עָלֶי מִן הַכֹּל, שֶׁעַל-יְדֵיהֶם הָעַמִּירוּ הַנָּשִׁים צָבָאוֹת רַבּוֹת בַּמִּצְרִים, כָּשְׁהֵיוּ בַעֲלֵיהֶן יֹגְעִים בַּעֲבוּדַת פָּרָה, הֵיוּ הוֹלֵכוֹת וּמוֹלִיכוֹת לָהֶם מֵאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וּמֵאֲכִילוֹת אוֹתָם, וּנּוֹטְלוֹת הַמִּקְרָאוֹת וְכָל אַחַת רוֹאֶה עֲצָמָה עִם בַּעֲלָהּ בַּמִּרְאֵה וּמִשְׁדַּלְתּוֹ בַּדְּבָרִים, לוֹמֵר: אֲנִי נָאָה מִמֶּךָ,

וְהָיָה תְּרַגְּמוֹם שֶׁל מִקְרָאוֹת, מִירֹאשׁ בִּלְעִז, | "וְהִגְלִינוּם" מִתְּרַגְּמִינָן: 'וּמַחֲזִינָא'. אֲשֶׁר צָבֵאוּ •
(שפיעגעל), וְכֵן מְצִינוּ בִישׁעִיָּה (ישעיה ג):
לְהָבִיא נִדְבָתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

מִקְרָאוֹת הַצֹּבְאוֹת הָיוּ מְנוּחָשֶׁת, כִּי כָּדִי לִפְעוֹל לְמִטָּה צְרִיכָה | הַתּוֹרָה, וְזֶה מְרֻמָּז גַּם כֵּן בְּתִיבַת נְחֹשֶׁת, רִאשִׁי-תִיבוֹת
לְהִיט הַעֲבֹדָה בְּאוֹפֵן דְּמֻצָּחָה נְחוּשָׁה, כְּמֵאֲמַר הוּא עַז כְּנִמּוֹר | נוֹבְלוֹת חֲכָמָה שֶׁלְּמַעַלָּה תּוֹרָה.
כּו', שֶׁלֹּא יְבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים כּו'. וְהִכָּח לָזֶה הוּא עַל-יְדֵי

(ט) וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָה נֶגֶב תִּמְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר
שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֲמָה:

ט וַיַּעַבְדַּת דִּרְתָּא לְרוּחַ עֲבָר דְּרוּמָא סְרְדִי
דִּרְתָּא דְּבוּנָא שְׁזִיר מֵאָה בָּאֲמִין:

י עֲמוּדֵיהֶן עֶסְרִין וְסִמְכֵיהֶן עֶסְרִין נְחֹשָׁא
וְיֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהֶן דְּכֶסֶף:

(י) עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְיֵי
הָעֲמוּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

יא וְלָרוּחַ צְפוּנָא מֵאָה אֲמִין עֲמוּדֵיהֶן עֶסְרִין
וְסִמְכֵיהֶן עֶסְרִין נְחֹשָׁא וְיֵי עֲמוּדֵיָא
וְכַבּוּשִׁיהֶן דְּכֶסֶף:

(יא) וְלַפֶּאֱתָה צְפוֹן מֵאָה בָּאֲמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים
וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְיֵי הָעֲמוּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם
כֶּסֶף:

יב וְלָרוּחַ מְעֻרְבָא סְרְדִין חֲמִשִּׁין בָּאֲמִין
עֲמוּדֵיהֶן עֶסְרָא וְסִמְכֵיהֶן עֶסְרָא וְיֵי
עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהֶן דְּכֶסֶף:

(יב) וְלַפֶּאֱתָתִים קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֲמָה עֲמוּדֵיהֶם
עֶשְׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרָה וְיֵי הָעֲמוּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם
כֶּסֶף:

יג וְלָרוּחַ קְדוּמָא מְדִינָתָא חֲמִשִּׁין אֲמִין:

(יג) וְלַפֶּאֱתָה קִדְמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה:

יד סְרְדִין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אֲמִין לְעִבְרָא עֲמוּדֵיהֶן
תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהֶן תִּלְתָּא:

(יד) קִלְעִים חֲמִשֶּׁ-עֶשְׂרָה אֲמָה אֶל-הַפֶּתָּה עֲמוּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

טו וְלְעִבְרָא תְּנִיחָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרְע דִּרְתָּא
סְרְדִין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אֲמִין עֲמוּדֵיהֶן תִּלְתָּא
וְסִמְכֵיהֶן תִּלְתָּא:

(טו) וְלַפֶּתָּה הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים
חֲמֵשׁ עֶשְׂרָה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה:

טז כָּל סְרְדֵי דִּרְתָּא סְחוּר סְחוּר דְּבוּנָא שְׁזִיר:

(טז) כָּל-קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:

יז וְסִמְכָא לְעֲמוּדֵיָא נְחֹשָׁא וְיֵי עֲמוּדֵיָא
וְכַבּוּשִׁיהֶן דְּכֶסֶף וְחֲפּוּי רִישִׁיהֶן דְּכֶסֶף
וְאֲנֹן מְכַבְּשִׁין דְּכֶסֶף כָּל עֲמוּדֵי דִּרְתָּא:

(יז) וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְיֵי הָעֲמוּדִים
וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם
מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֲצֵר:

שיעור יומי ליום רביעי כ' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת ויקהל-פקודי סה

(יח) וּמִסֹּד שֶׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֶׂה רָקַם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אָרְךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר:

כ"י" – לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר • כְּמִדַּת קַלְעֵי הַחֲצֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 445)

כְּמִדַּת קַלְעֵי הַחֲצֵר (רש"י לח, יח) הֵינּוּ שְׂבָא הַפְּתוּב לַתַּן טַעַם מִדּוּעַ הָיָה הַמִּסֹּף בְּגָבָה חֲמִשׁ אַמּוֹת (ולא כְּמִסֹּף שֶׁעַר הָאֵהָל, שֶׁהָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת – ראה רש"י תרומה כו, לו). זֶהוּ

(יט) וְעֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וְוֵיָהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רֹאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(כ) וּכְלִי־הַיִּתְּדוֹת לַמִּשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: סָסִם

קכ"ב פסוקים, סנוא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן הָעֹדֶת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

כ"י" – אֵלֶּה פְּקוּדֵי • בִּפְרָשָׁה זוֹ נִמְנוּ כָּל מִשְׁקְלֵי נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן לְכֶסֶף וְלַזָּהָב וְלַנְּחֹשֶׁת, וְנִמְנוּ כָּל כְּלָיו לְכָל עֲבוּדָתוֹ. הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן • שְׁתֵּי פַעַמִּים, רָמַז לַמִּשְׁכָּן שְׁנַת־מִשְׁכָּן בְּשָׁנֵי חֲרָבְנִין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. מִשְׁכָּן הָעֹדֶת • עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל, שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל, שֶׁהָיָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"ו. 673)

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֲדוּת (לח, כא) הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן. שְׁנֵי פַעַמִּים, רָמַז לַמִּקְדָּשׁ שְׁנַת־מִשְׁכָּן בְּשָׁנֵי חֲרָבְנִין (רש"י)

ספורנו

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן. כָּל אֶחָד מִחֻלְקֵי הַמִּשְׁכָּן הַכְּתוּבִים לְמַעַלָּה (פרשת ויקהל) הֵם אוֹתָם הַפְּקוּדִים שֶׁנֶּאֱמָר עֲלֵיהֶם וּבִשְׁמוֹת תִּפְקְדוּ אֶת כָּל־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם.. בֶּן־אִיתָמָר" (במדבר ד, לג). וְזֶה, כִּי כָּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה רֹאזִי לְהִיּוֹת נֹחֵשֶׁב וּלְהַקְרֹא בְּשֵׁם בָּאֶשֶׁר הוּא זֶה הַפְּרִטִי, לֹא בְּלִבְד בָּאֶשֶׁר הוּא מִנְּה הַמִּין, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצִּדֵּק זֶה עַל כָּל אֶחָד מִכָּלִי הַקְּדוֹשׁ אֲשֶׁר בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי

קָהֵת. וְזֶה לֹא נִפְסְדוּ, בְּאֶמְרָם וְכָרוֹנָם לְכַרְכְּה: שֶׁמָּא תֵּאמָר אֲבָד סִבְרָם וּבִטֵּל סְבוּיָן, תִּלְמוּד לומר "עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים" (לעיל כו, טו), שְׁעוּמְדִים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים (יומא עב, א), וְגַם כֵּן לֹא נִפְּל דָּבָר מֵהֶם בֶּן־הָאוֹנִיָּבִים, עַל הַפֶּה מִה שֶׁקָּרָה לְמִקְדָּשׁ שְׁלֵמָה וְכָלִיו, כַּמְבֹאֵר בְּהַרְבֵּן בֵּית רֶאשׁוֹן, עַל יְדֵי גְבוּרָאָדוֹן, שֶׁלֹּא נִזְכָּר שָׁם דָּבָר מִעֲנִיָּנֵי מִשְׁכָּן מִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם (ריב"ז

הַיִּמִּים ב' לו, י"ז).

מִשְׁכָּן הָעֹדֶת. סֵפֶר מַעֲלוֹת זֶה הַמִּשְׁכָּן, שֶׁבְּשִׁבְלֵם הָיָה רֹאזִי לְהִיּוֹת נֹחֵשֶׁב וְשֶׁלֹּא לִפְּל בֶּן־אוֹנִיָּבִים: רֶאשׁוֹנָה, שֶׁהָיָה "מִשְׁכָּן הָעֹדֶת", שֶׁהָיָה בּוֹ לִחוּת הָעֲדוּת. אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה. שֶׁהָיָה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר. כִּי אִמְנָם מִשְׁמֶרֶת כָּל חֻלְקֵי הַמִּשְׁכָּן בֶּן־אִיתָמָר הָיָה. תוֹרָה כב

השלישי יחזרו בשלמותן כל המעלות שהיו בשני הבתים הקודמים.
הבטוי "משכן העדות" רומז גם לכך, שכל מה שעתידי לבא בימות המשיח, תלוי במעשיהם ועבודתם של ישראל בזמן הקלות:
הקב"ה קרא לישראל 'עדים', כדכתיב (ישעיה מג, ט), "אתם

עדי", כי הם המגלים, 'מעידים' ומספרים את הקב"ה בעולם. כשם שאברהם אבינו הקריא את שמו הגדול לבאי עולם, כך בני ישראל בונים (במעשיהם ועבודתם עכשו) את "משכן העדות" שעליו ועל בית-המקדש אמרו חז"ל בגמרא (שבת כב, ב), "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתועדות שבת קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"א)

חז"ל אומרים (בבא-מציעא מב, א) שאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, ועל-כן ספירת הדבר מהנה גורם מפריע לברכה. אבל כאשר הספירה נעשית "על-פי משה", הדבר מביא את המשכת השכינה וממשיך ברכה בלתי מגבלת.
לכן ההלכה קובעת שאין למנות את ישראל, אפילו לדבר שבקדשה - כדי לדעת, למשל, אם יש 'מנין' - אלא באמצעות פסוק. ויש לומר שגם מנין זה הוא בכלל "אשר פוקד על-פי משה", שהרי הפסוק הוא מתורת משה'.

באיזה פסוק מונים? בספר הפרדס לרש"י מובא שהפסוק הוא "ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוו אל היכל קדשך ביראתך", שיש בו עשר מלים. ואולם, אף שתכן הפסוק קשור במיוחד לבית-הכנסת, נהגו בדורות האחרונים למנות בפסוק "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם". ויש לומר שהסבה לכך היא, משום שבעקבות דמשיחא, כאשר יהודים נפגשים יחד, הבקשה והמשאלה הראשונה שלהם היא "הושיעה את עמך" - שתבא כבר הגאולה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמוד 198)

אלה פקודי המשכן משכן העדות (לח, כא)
הלשון הפסול "המשכן משכן" רומז לשני המשכנים - המשכן הרוחני שלמעלה, והמשכן הגשמי שלמטה.
אף המלה "העדות" נאמרה במשכן השני דוקא - המשכן

הגשמי. כי 'עדות' שייכת רק בדבר מקסה ונעלם; על דבר גלוי אין צורך בעדות. ומאחר שבמציאות הגשמית, לא נראית אלקות בגלוי, לכן זקוקים לעדות על כך שבמשכן הגשמי היתה השכינה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 175)

רמז למקדש שנתמשכן . . על עזנותיהן של ישראל
(רש"י לח, כא) יש לשאל, מדוע נרמז חרבן המקדש בפרשתנו, העוסקת בבנין המשכן. ויש לומר, שהוא למעלייתא, היינו רמז לנצחיות המקדש. דהנה, משפון הרי נמצא בשלמות, אלא שעובר מן הלוח אל המלוח למשך

זמן מסים, ואחר-כך חוזר אל הלוח. ואף כאן: חרבן המקדש אין משמעותו בטול המקדש, ח"ו, אלא הקב"ה לקחו כמשכון, ואחר כך החזירו, ושוב לקחו, ועתיד להחזירו לנו.

(כב) **ובצאלל בן-אורי בן-חור למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:**

כבוצלאל בן אורי בן חור לשבט יהודה עבד ית כל די פקיד יי ית משה:

מ"י • **ובצאלל בן-אורי וגו' עשה את כל-אשר-צוה ה' את-משה •** 'אשר צוה אותו משה' אין פתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה', אפלו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסני, כי משה צוה לבצאלל לעשות

תחלה פלים ואחר-כך משפן (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להפך צוה הקדוש-ברוך-הוא בפרשת 'תרומה', מתחלה הפלים: שלחן, מנורה, יריעות, ואחר-כך צווי הקרשים. וצווי משה רבינו עליו-השלום, ריש 'ויקהל', תחלה

ספורנו

העדות, ולא פקד כי אם על פי כרש (עורא, א א, א), ולא היו שם בני לוי, כמו שהעיד עזרא באמרו: "ואבינה בעם ובכהנים, ומבני לוי לא מצאתי שם" (שם ט טו), ומן המותעסקים בבנינו היו צידונים וצורים, כמבאר בספר עזרא (ג, ז). תורה כג

(כב) **ובצאלל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה.** שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו, מייחסים יצדיקים שבדור, ובכן שרתה שכינה במעשי ידיהם, ולא נפל ביד אויבים. אבל מקדש שלמה שהיו עובדי המלאכה בו מצור, אף על פי ששרתה

בו שכינה, נפסדו חלקיו, והצריך לחזק את ביד הבית (מלכים ב כב, ה ח), ונפל בסוף הכל ביד אויבים. אבל בית שני שלא היה בו גם אחד מכל אלה התנאים, לא שרתה בו שכינה, ונפל ביד אויבים, כי אמנם בית שני לא היה "משכן העדת", שלא היו בו לוחות

המשכן ואָהֶלוֹ, ואַחֲר־כֵּן הָכִלִּים. אֲלֹא מִיָּרִי לַעֲנִן צוּרִי לְפֹעֵל, אִיךָ יַפְעֵל בְּסֶדֶר, וְתַמְצָא בְּפִרְשֵׁת 'כִּי־תִשָּׂא': "רָאָה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצִלָּאֵל וְגו'", הַזְכֵּר מִתְחֵלָה "אֵת אֹהֶל מוֹעֵד", ואַחֲר־כֵּן הָכִלִּים, אֲבָל לַעֲנִן לְהַתְנַדֵּב לְהַכִּין מִה שִׁיְהִי צָרִיכִין, מִה לִּי מִה שֶׁמִּתְנַדֵּב תְּחֵלָה, וְעִנֵּן בְּ"תוֹסֵפוֹת" פֶּרֶךְ הַרְוָאָה (בְּרֻכּוֹת ט.). וְאִם תֹּאמַר, מִנָּלָן שֶׁמֶשֶׁה רַבִּינוּ עֲלִי־הַשְּׁלוֹם צִוָּה לְבַצֵּלֵאֵל הַפֶּךָ הַעֲנִן? וַיֵּשׁ לֹאמַר דְּכָתִיב בְּפִרְשֵׁת 'וַיִּקְרָא מֶשֶׁה אֶל בְּצִלָּאֵל וְאֶל אֹהֲלִיאֵב

וְגו'" וְקָצַר מִה שֶׁדָּבָר עִמָּהֶם, וְהָיָה קָרָא מִדְּכָתִיב: "כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה" חֲזִינֵן דְּהִיָּה מְצִוָּה לָהֶם (בְּהַפֶּךְ, וְדוֹק הֵיטֵב), אָמַר לוֹ בְּצִלָּאֵל: מִנְהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תְּחֵלָה בֵּית, וְאַחֲר־כֵּן מְשִׁים כָּלִים בְּתוֹכוֹ. אָמַר לוֹ: כֵּן שֶׁמֶעֱתִי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: בְּצִלָּאֵל אֵל הֵייתָ? כִּי בְּרֹאֵי כֵן צִוָּה לִי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְכֵן עָשָׂה, הַמְשָׁכֵן תְּחֵלָה וְאַחֲר־כֵּן עָשָׂה כָּלִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך א, עמוד 199)

מְקוֹם לְהַשְׁרָאָה הַשְׂכִּינָה. הַתְּפִלָּה אִף הִיא מַעֲלָה עֲנִינִים אֲרֻצִּים לְמַעֲלָה, כִּידוּעַ שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּבַחֲנֵית "סוּלָם מִצָּב אֲרֻצָּה (עֲנִינִים אֲרֻצִּים) וְרֹאשׁוֹ מְגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה". כֵּשֶׁם שֶׁתְּפִלָּה עֲנִינָה לְהַעֲלוֹת אֵת הַחֲקָרִיּוֹת הַנְּמוּכָה שֶׁל הָעוֹלָם, כֵּן עֲלֶיהָ לְהַעֲלוֹת גַּם אֵת הַחֲלָקִים הַתְּחַתּוֹנִים וְהַנְּחוּתִים שֶׁבִּנְפֹשׁ. לָכֵן מוֹנִים אֵת י"ח הַצְּוִיִּים וְרַק מִהַתְּנוּבוֹת שֶׁבָּהֶם נִזְכְּרוּ גַם בְּצִלָּאֵל וְגַם אֹהֲלִיאֵב, כִּי בְּצִלָּאֵל הָיָה מְגֻדְּלִי הַשְּׁבָטִים, וְאִילוֹ אֹהֲלִיאֵב הָיָה מִהַשְּׁבָטִים הַיְּרֻדִים (רש"י שְׁמוֹת לז, לד). וְכֹאמֹר, הַתְּפִלָּה עֲנִינָה הוּא לְהַעֲלוֹת לֹא רַק אֵת ה'בְּצִלָּאֵל' שֶׁבִּנְפֹשׁ אֲלֵא גַם אֵת ה'אֹהֲלִיאֵב' שֶׁבָּהּ.

וּבְצִלָּאֵל... עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה (לח, כב) בְּ"רוֹשׁ־לְמִי" (בְּרֻכּוֹת פֶּרֶךְ ד' הֵלכָה ג) מוֹבָא שִׁי"ח הַבְּרֻכּוֹת שֶׁבַתְּפִלָּת שֶׁמוֹנֶה־עֲשָׂרָה, הֵן כִּנְגֵד י"ח הַצְּוִיִּים ("כָּאֲשֶׁר צִוָּה ה'") הַמוֹפִיעִים בְּפִרְשֵׁתָּנוּ, מִ"וְאֵתוֹ אֹהֲלִיאֵב" (פֶּסוּק כג) עַד לְסוּף הַפֶּרֶשָׁה. אֲבָל "אֲשֶׁר צִוָּה ה'" הָאִמּוֹר בְּפֶסוּק ז' אֵינֶנּוּ מִן הַמִּנִּין, מֵאַחֲרֵ שֶׁנֶּזְכֵּר בּוֹ רַק בְּצִלָּאֵל בְּלִי אֹהֲלִיאֵב. וַיֵּשׁ (לְהִבִּין: א) מִה הַקָּשֶׁר בֵּין בְּרֻכּוֹת הַתְּפִלָּה לְמִשְׁכָּן? (ב) מִדּוּעַ מוֹנִים אִף וְרַק אֵת הַפֶּסוּקִים שֶׁנֶּזְכֵּר בָּהֶם גַּם אֹהֲלִיאֵב?

אֲלֵא: תִּכּוֹן הַמְשָׁכֵן וְתִכּוֹן עֲנִין הַתְּפִלָּה - חֵד הוּא: בְּרוּר וְזָפוּךְ הַדְּבָרִים הַנְּחוּתִים בְּיוֹתֵר, וְהַפִּיכֶתָם לְמִשְׁכָּן לְהַשְׁרָאָה הַשְׂכִּינָה. הַמְשָׁכֵן נִבְנָה מִחֲמִירִים גִּשְׁמִיִּים שֶׁעַל־יָדָם נַעֲשֶׂה

כג וְעַמָּה אֹהֲלִיאֵב בְּרֹאשִׁימָקוֹד לְשִׁבְטָא דְדָן נֶגֶד וְאִמֵּן וְצִיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָן וּבְעֵבֶר זְהוּרִי וּבְבִרְצָא:

(כג) וְאֵתוֹ אֹהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטְהֵרֵן חֲרָשׁ וְחֲשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלָל וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשֵׁם: ס

כד כָּל דְּהִבָּא דְּאֵתְעֵבֶד לְעִבְדָא בְּכָל עִבְדִּית קוּדְשָׁא וְהָיָה דְּהִב אֲרַמּוּתָא עֲסָרִין וְחֲשֵׁע פֶּסְרִין וְשִׁבְע מָאָה וְתַלְתִּין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא:

(כד) כָּל־הַזֹּהֵב הָעֲשׂוּי לְמִלֻּאכָה בְּכָל מִלֻּאכֶת הַקֹּדֶשׁ וְהִי: זֶהֱב הַתְּנוּפָה תִּשַּׁע וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

בְּפִרְשֵׁתוֹט כָּל הַשִּׁקְלִים שֶׁפְּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מִשְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים, שְׂאִין מְגִיעִין לְכֶפֶר.

יט"א • כֶּכֶר • שְׂשִׁים מִנָּה, וּמִנָּה שֶׁל קֹדֶשׁ כְּפוּל הָיָה, הָרִי הַכֶּפֶר ק"כ מִנָּה, וְהַמִּנָּה כ"ה סְלַעִים, הָרִי כֶּכֶר שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שִׁקְלִים. לְפִיכֵךְ, מִנָּה

כה וּכְסָף מִנְיָנִי כְּנִשְׁתָּא מָאָה כְּכָרִין וְאֵלֶף וּשְׁבַע מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִשָּׁא סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא:

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֲדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

ספורנו

קִצְבַת הָעֶשֶׂר וְגִדְל הַבִּנְיָן יִהְיוּ סִבָּה לְהַשְׁרָאָה הַשְׂכִּינָה בִּישְׂרָאֵל, אֲבָל רֹצָה ה' אֵת יִרְאִיו וּמַעֲשִׂיהֶם לְשַׁכְנֵו בְּתוֹכָם. תוֹרָה כה

וְיוֹתֵר מִמֶּנּוּ הָעֶשֶׂר שֶׁהָיָה בְּבִנְיָן הוֹרְדוֹס. וְעַם כָּל זֶה, יוֹתֵר הַתְּמִיד מֵרָאָה כְּבוֹד ה' בְּמִשְׁכָּן שֶׁל מֹשֶׁה מִמֶּה שֶׁהַתְּמִיד בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, וְלֹא נִרְאָה כָּלִל בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. וְכֵן הוֹרָה, שֶׁלֹּא

(כז) כָּל הַזֹּהֵב. הָעֵיד עַל קִצְבַת הַזֹּהֵב וְהַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת שֶׁנִּבְנְסָה בְּמִלֻּאכֶת הַמְשָׁכֵן, שֶׁהָיָה דָּבָר מוֹעֵט מְאֹד בְּעֶרְךָ אֶל הָעֶשֶׂר שֶׁהָיָה בְּבֵית רִאשׁוֹן, כְּמִבְּאֵר בְּסֶפֶר מְלָכִים (מְלָכִים א ג, ב לה, ז, ח ז, ט)

(כו) בַּקֶּע לַגְלַגְלֹת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

כו תקלא לגלגלתא פלגות סלעא בסלעי קודשא לכל דעבר על מנינא מבר עשרין שנין ולעלא לשית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשים:

נ"י • בקע • הוא שם משקל של מחצית השקל. לשש מאות אלף וגו' • כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר 'במדבר', ואף עתה בנדבת המשכן כך היו, ומנין חצאי השקלים של שש מאות אלף עלה מאת כפר, כל אחד של

שלשת אלפים שקלים, כיצד? שש מאות אלף חצאין הרי הן ג' מאות אלף שלמים, הרי מאת כפר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים.

(כז) וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לַצֵּקֶת אֶת אֲדֹנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדֹנֵי הַפְּרֻכָּת מֵאֵת אֲדֹנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדֹן:

כו והיה מאה כפרין דכסף לאתבא זית סמכי קודשא וזית סמכי דפרכתא מאה סמכין למאה כפרין כפרא לסמכא:

נ"י • לצקת • כתרגומו: 'לאתבא'. את אדני הקדש • של קרשי המשכן שהם מ"ח קרשים ולחם

צ"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים "נחשת" כתיב בהם.

(כח) וְאֶת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיֹּוִם לַעֲמֻדִים וַצִּפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֵׁק אֹתָם:

כח וזית אלפא ושבע מאה ושבעין וחמשה עבר וזין לעמודיא וחפא רישיהון וכבש יתהון:

נ"י • וצפה ראשיהם • של עמודים, מהן, שפכלן כתיב: "וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף".

(כט) וַנַּחֲשֵׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאֲלָפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:

כט ונחשאת דאנופא שבעין כפרין ותריין אלפין וארבע מאה סלעין:

(ל) וַיַּעַשׂ כֹּה אֶת־אֲדֹנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:

ל ועבד כה זית סמכי תרע משכן זמנא וזית מדבחא דנחשא וזית סרדא דנחשא די לה זית כל כלי מדבחא:

(לא) וְאֶת־אֲדֹנֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדֹנֵי שַׁעַר הַחֹצֵר וְאֶת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֹצֵר סָבִיב:

לא וזית סמכי דדרתא סחור סחור וזית סמכי תרע דרתא וזית כל כלי משכנא וזית כל כלי דרתא סחור סחור:

לט (א) וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשָׂרָת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

א ומן תכלא וארגנא וצבע זהורי עבדו לבושי שמושא לשמושא בקודשא ועבדו זית לבושי קודשא די לאהרן כמא די פקיד זי זית משה:

שיעור יומי ליום חמישי כ"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לט – פרשת ויקהל-פקודי ט

שְׁמַכְסִים בָּהֶם כָּלִי הַקֹּדֶשׁ בְּשַׁעַת סְלוֹק מִסְּעוֹת,
שֶׁלֹא הָיָה בָּהֶם שֵׁשׁ.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

♦ יום חמישי כ"א אדר ♦

בַּעֲבֹד יָת אֶפֹּדָא דְהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא
וְצִבְעָה זָהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר:

(ב) וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר:

גִּירָדִידוֹ יָת טְסִי דְהָבָא וְקִצְצֵי חוּטִין
לְמַעַבְדָּא בְּגוֹ תְּכֵלָא וּבְגוֹ אֶרְגָּמָנָא וּבְגוֹ צִבְעָה
זָהוּרִי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבֵד אֶמֶן:

(ג) וַיִּרְקְעוּ אֶת־פָּחִי הַזֶּהָב וְקִצְצֵי פְתִילִם לַעֲשׂוֹת
בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב:

הַטֶּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתָן פְּתִילִים מְעֻרְבִין עִם כָּל מִין
וּמִין בַּחֲשֵׁן וְאַפֹּד, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶן "זָהָב", חוּט אֶחָד
שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכֵן עִם כָּל
מִין וּמִין, שֶׁכָּל הַמִּינִים חוּטִין כְּפוּל שֵׁשׁ, וְהַזָּהָב
חוּט שְׁבִיעִי עִם כָּל אֶחָד וְאַחֶד.

וַיִּרְקְעוּ • כְּמוֹ (תְּהִלִּים קלו): "לִרְקַע הָאֶרֶץ".
כְּתוּבָה: "וַיִּרְדִּידוּ טְסִין", הָיוּ מְרַדְּדִין מִן הַזָּהָב,
אֲשֶׁר נִדְרָא בְּלַע"ו (אִיזִידֶהנֶע), טְסִין דְּקוֹת. כָּאן
הוּא מְלַמֵּד הֵאָדָּה הָיוּ טוֹוִין אֶת הַזָּהָב עִם הַחוּטִין,
מְרַדְּדִין טְסִין דְּקִין וְקוֹצְצִין מִהֶן פְּתִילִים לְאַרְךָ

ד כְּתוּבָה עֲבָדוֹ לֵה מְלַפֵּן עַל תְּרִין סְטְרוֹהִי
וְתַלְפָּה:

(ד) כְּתִפֹּת עָשׂוּ־לוֹ חֲבֵרֹת עַל־שָׁנִי קְצוֹתָיו חֲבֵר:

הַזָּהָב מְקוּנָה דִּי עֲלוּהִי מִנָּה הוּא
כְּעוֹבְדוּהִי דְהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה
זָהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יָת
מִשָּׁה:

(ה) וַיַּחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ
זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר
כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

וּבְעֹבְדוֹ יָת אֶבְנֵי בּוֹרְלָא מִשְׁקָצִין מְרַמְצִין
דְּדָהָב גְּלִיפִין כְּתִב מִפְּרֵשׁ עַל שְׁמֵהֶן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(ו) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסַּבֵּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב
מִפְתָּחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְשֵׁשׁ יִתְהוֹן עַל כְּתִפָּא דְאַפֹּדָא אֶבְנֵי
דוּכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יָת
מִשָּׁה:

(ז) וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתִפֹּת הָאֶפֶד אֲבְנֵי זָכָר וְלְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

חַוְעֵבֵד יָת חוּשְׁנָא עוֹבֵד אֶמֶן כְּעוֹבְדֵי
אֶפֹּדָא דְהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה זָהוּרִי
וּבּוּץ שְׁזִיר:

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲשֵׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד
זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר:

ספורנו

עֲשֵׂה שְׁעוֹ הָאֶמֶן הֵיחָדָּה כְּתוּבָה
לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הָאֵל וְיִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ זָה
לְמִשָּׁה. תוֹרָה ו

וְקִצְצֵי פְתִילִים. הָאֶמֶן קִצְצֵי פְתִילִים
מֵאֻתָּם הַפְּחִים הַמְרַקְעִים
שֶׁהֵנָּה בּוֹ. תוֹרָה ד
(ה) כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. בְּכָל

(ג) וַיִּרְקְעוּ אֶת פָּחִי הַזָּהָב. הַמְתַּנְדְּבִים
שֶׁהֵנָּה בְּגִידֵי כְּהֵנָה רִקְעוּ
פָּחִים לְהִיּוֹתָם מוֹכְנִים שֶׁיַּעֲשׂוּ הָאֶמֶן
מִהֶם פְּתִילִים.

(ט) רְבוּעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אֲרָבֹו וְזֶרֶת רַחְבּוֹ כְּפֹל:
ט מרבע הוה עיף עבדו ית חושנא זרתא
ארבה וזרתא פתיה עיף:

(י) וַיִּמְלְאוּ־בֹו אֲרֻבָּעַה טוּרֵי אָבֶן טוּר אָדָם פִּטְדָה וּבְרָקֶת הַטּוּר הָאֶחָד:
י ואלאו-בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטדה
וברקת הטור האחד:

(יא) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נָפֶד סָפִיר וַיְהִלֶם:
יא וסדרא תנינא אזמרגדין שבזיו
וסבהלום:

(יב) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וַאֲחֻלְמָה:
יב וסדרא תליתאה קנברי טרקנא ועין
עגלא:

(יג) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ שָׁהֶם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסַפֹּת מִשְׁבַּצֹּת זָהָב בְּמִלֵּאתָם:
יג וסדרא רביעאה פרום ימא ובורלא
ופנתרי משקען מרמץן דדהב
באשלמותהון:

(יד) וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁבַט:
יד ואבנא על שמות בני ישראל הנה שתים
עשרי על שמותהון כתב מפרש כגלוף
דעזקא גבר על שמה לתרין עשר שבטין:

(טו) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשָׁרֹת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֹבֶד זָהָב טָהוֹר:
טו ועבדו על חושנא תפין מתחקן עובד
גדילו דהב דכי:

(טז) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצֹּת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
טז ועבדו תרתין מרמץן דדהב ותרתין עזון
דדהב ויהבו ית תרתין עזקתא על תרין
סטרי חושנא:

(יז) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעִבְתֹּת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
יז ויהבו תרתין גדילתא דדהב על תרתין
עזקתא על סטרי חושנא:

(יח) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעִבְתֹּת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֶם עַל־כִּתְּפֹת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:
יח ואת שתני קצות שתני העבתות נתנו על-שתני
המשבצות ויתנם על-כתפת האפד אל-מול פניו:

(יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּשְׁיִמוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָה:
יט ועבדו שתני טבעת זהב וישלימו על-שתני קצות
החשן על-שפתו אשר אל-עבר האפד ביתה:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנֶם עַל־שְׁתֵּי כִתְּפֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעֹמֶת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
כ ועבדו שתני טבעת זהב ויתנם על-שתני כתפת
האפד מלמטה ממול פניו לעומת מחברתו ממעל
לחשב האפד:

שיעור יומי ליום שישי כ"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לט – פרשת ויקהל-פקודי עא

כא וַיִּכְדּוּן יְת חוֹשֶׁנָּא מַעֲזָקְתָּה לְעִזְקָתָא
דְּאַפּוֹדָא בְּחוּטָא דְּתַכְלָתָא לְמַהוּי עַל הַמִּין
אַפּוֹדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשֶׁנָּא מַעֲלֹוי אַפּוֹדָא
כְּמָא דִּי פִקִּיד יֵי יְת מִשָּׁה:

(כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִמִּבְעֵתָיו אֶל־טִבְעַת הָאָפֹד
בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיֵּת עַל־חֹשֶׁב הָאָפֹד וְלֹא־יִזְחַ
הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

♦ יום שישי כ"ב אדר ♦

כב וַעֲבַד יְת מַעֲיִלָא דְּאַפּוֹדָא עוֹבֵד מַחֵי גְמִיר
תְּכֵלָא:

(כב) וַיַּעַשׂ אֶת־מַעֲיִל הָאָפֹד מַעֲשֵׂה אֹרֶג בְּלִיל
תְּכֵלֶת:

כג וּפּוֹס מַעֲיִלָא כְּפִיל לְגִוָּה כְּפּוֹס שְׂרִין
תּוֹרָא מִקֶּף לְפּוֹמָה סְחוּר סְחוּר לֹא יִתְבָּזַע:

(כג) וּפִי־הַמַּעֲיִל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחְרָא שְׂפָה לְפִיו סָבִיב
לֹא יִקָּרַע:

כד וַעֲבַדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲיִלָא רְמוּנֵי תְּכֵלָא
וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְע זָהוּרִי שְׁזִיר:

(כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיִל רְמוּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מִשְׁזֹר:

כה וַעֲבַדוּ זִגְא דְּהִב דְּכִי וַיַּהֲבּוּ יְת זִגְא כְּגוּ
רְמוּנֵיָא עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲיִלָא סְחוּר סְחוּר כְּגוּ
רְמוּנֵיָא:

(כה) וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים
בְּתוֹךְ הָרְמוּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיִל סָבִיב בְּתוֹךְ
הָרְמוּנִים:

כו זִגְא וְרְמוּנָא זִגְא וְרְמוּנָא עַל שְׂפּוּלֵי
מַעֲיִלָא סְחוּר סְחוּר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דִּי פִקִּיד
יֵי יְת מִשָּׁה:

(כו) פַּעֲמָן וְרִמֹּן פַּעֲמָן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיִל סָבִיב
לְשִׁרְתָּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כז וַעֲבַדוּ יְת כְּתוּנִין דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחֵי
לְאַהֲרֹן וְלִבְנָוָהי:

(כז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן
וְלִבְנָיו:

כח וַיְתֵּן מִצְנַפְתָּא דְּבוּצָא וַיְתֵּן שֹׁכֵב כּוֹבְעֵיָא
דְּבוּצָא וַיְתֵּן מִכְנָסֵי בּוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר:

(כח) וְאֵת הַמִּצְנַפֶּת שֵׁשׁ וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעַת שֵׁשׁ
וְאֶת־מִכְנָסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מִשְׁזֹר:

זש"י • וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעַת • תַּפְאֶרֶת הַמִּגְבָּעוֹת, הַמִּגְבָּעוֹת הַמִּפְאָרוֹת.

כט וַיְתֵּן הַמִּזְנָא דְּבוּץ שְׁזִיר וְתְּכֵלָא וְאַרְגָּוָנָא
וְצִבְע זָהוּרִי עוֹבֵד צִיר כְּמָא דִּי פִקִּיד יֵי יְת
מִשָּׁה:

(כט) וְאֶת־הָאֲבִגֵּט שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רָקֵם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 126)

חבונן עולה יפה. אמנם, זהו בעניני העולם בלבד, בהם
מרגשת בתקף 'מציאותה' של כל מדה; אבל בקדשה,

וְאֵת הָאֲבִגֵּט שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
(לט, כט) צִמְד וּפְשִׁתָּן הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים, חֲסֵד וּגְבוּרָה, שְׂאִין

שענינה בטול להקב"ה, אין שתי המדות מנגדות זו לזו, ולא עוד אלא שלשיתיהן יש אותו תכן: **עבודת ה'.** וכמאמר רז"ל: "אין לה אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה, אלא במדת הקב"ה בלבד".

(ל) ויעשו את ציין נזר הקדש זהב מהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה:

(לא) ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה כאשר צוה יהוה את משה: ס

כ"י: «לתת על המצנפת מלמעלה • ועל-ידי הפתילים היה מושיבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי ב'שחיתת קדשים' שנינו: 'שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין, והציץ היה נתון על המצח'. הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו 'על המצנפת מלמעלה'? ועוד הקשיתי בה: כאן הוא אומר "ויתנו עליו פתיל תכלת", ובענין הצנפה הוא אומר (לעיל כח): "ושמת אתו על-פתיל תכלת", ואומר אני: פתיל תכלת זה, חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאזן לאזן, ובמה יקשרנו במצחו? והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולוהו במצנפת כשהוא

בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשר, ואין דרך קשיחה בפחות משני חוטין. לכן נאמר על פתיל תכלת: "ועליו פתיל תכלת". וקושר ראשיהם השנים כלם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תתמה שלא נאמר: 'פתיל תכלת', הואיל וימרבין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד "וירכסו את החשן וגו'", ועל כרחוק, פחות משנים לא היו, שהרי בשני קצות החשן היו ב' טבעות החשן, ובכ' כתפות האפוד היו ב' טבעות האפוד שפגגדן, ולפי דרך קשיחה ד' חוטין היו, ומכל-מקום פחות משנים אי אפשר.

(לב) ויתכל כל-עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה בן עשו: פ

כ"י: «ויעשו בני ישראל • את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך יא, עמוד 127)

כך גם בעבודת האדם לבוואו: בתחלה על האדם לעבד את עבודתו ככל 'יקלתו ולמצות את כל אפשרויותיו, אף עדן אין זה מספיק להשראת השכינה ב'בית-מקדשו' הפרטי. עליו להביא את מלאכת עבודתו ולהתקשר אל ה'משה' שבדור ("אתפשטותא דמשה בכל דרא"), אשר מחבר את בני ישראל לאביהם שבשמים ("אנכי עומד בין ה' וביניכם"), ורק אז יוכל ה'משכן' הפרטי לקום ולהתקיים.

ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה... ויביאו את המשכן אל משה (לט, לב-ג)

שלא היו יכולים להקימו... ומשה העמידו (רש"י)

שני פסוקים אלו מלמדים אותנו כיצד יכול האדם להגיע לתכלית שלמותו בהקמת ה'משכן' הפרטי לה' יתברך. בבנין המשכן הגשמי נדרשו בני ישראל לעשותו תחלה עם כל פרטיו ("ככל אשר צוה ה'"), אף עדן לא נתנה להם הרשות להקימו, ורק כשהביאווה אל משה הוקם המשכן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 458)

ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו (לט, לב)

מדוע חזרה התורה על כל פרטי עשיית המשכן וכליו

(בפרשיות ויקהל-פקודי), ולא הסתפקה בפסוק "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו?"

אלא, כאשר התורה כופלת ענין מסים, הרי זה מפני

שיעור יומי ליום שישי כ"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לט – פרשת ויקהל-פקודי עג

השיכניה, כה יקר וחביב לבני ישראל, עד שמשום זה כפלה התורה את כל פירוטיו.

חביבות הדבר. לכן, למשל, נכפלה פרשת אליעזר בתורה, כי "יפה שיחתו של עבדי אבות לפני המקום מתורתו של בנים" (רש"י בראשית כד, מב). המשכן, מקום השקט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמוד 169)

בני ישראל היה משכן גשמי. לכן, אף שכתב נאמרו כל פירוטיו המשכן בפרשיות תרומה ותצוה - חזרו ונכפלו בפרשיות ויקהל ופקודי, כי בכל אחת מהפרשות מדבר במשכן 'שונה'.

ועוד: על המשכן "אשר צוה ה' את משה", מספר בפרשיות תרומה ותצוה. ועל המשכן שעשו בני ישראל, מספר בפרשיות ויקהל-פקודי. שני אלה מרמזים לשני ה'משכנות' - הרוחני והגשמי. המשכן שהראה הקב"ה למשה הוא משכן רוחני, המשכן שלמעלה; והמשכן שעשו

לג ואיתיו ית משכנא למשה ית משכנא וית כל מנוהי פורפיהי דפוהי עברוהי ועמודיהי וסמכוהי:

(ג) וַיִּבְיֹאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קָרְסוּ קִרְשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו:

הקדוש-ברוך-הוא: איך אפשר הקמתו על-ידי אדם? אמר לו: עסק אתה בידך, נראה במקומו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר: "הוקם המשכן", הוקם מאליו, מדרש רבי תנחומא.

כ"י וַיִּבְיֹאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וגו' • שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקדוש-ברוך-הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כבוד הקדושים, שאין כח באדם לזקוף, ומשה העמידו. אמר משה לפני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 222)

דהנה בריש פרשת ויקהל, על הפסוק "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר", פרש רש"י "צוה ה' לי לאמר להם". ומפיון שהצווי היה שבני ישראל יבנו את המשכן, אסור היה למשה לעשות זאת.

שלא עשה משה שום מלאכה במשכן (רש"י לט, לג) ממה שכתב "שום מלאכה" משמע שפגנתו גם להבאה (נדבת המשכן), שנקראת 'מלאכה' (ויקהל לו, יז). ותמוה, איך לא קים את צווי ה' "קחו מאתכם תרומה". ויש לומר,

לד וית חופאה משכי דדכרי מסמקי וית חופאה משכי דססגונא וית פרכתא דפרסא:

(ד) וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתַּחֲשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָד:

לה ית ארונא דסהדותא וית אריחיה וית פפרתא:

(ה) אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:

לו ית פתורא ית כל מנוהי וית לחם אפיא:

(ו) אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

לז ית מנרתא דכיתא ית בוצינהא בוציני סדרא וית כל מנהא וית משחא דאנהריתא:

(ז) אֶת־הַמִּנְרָה הַטְּהֹרָה אֶת־נִרְתִּיהָ גֵרֶת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

לח ית מדבחא דדבחא וית משחא דרבוהא וית קטרת בוסמאי וית פרסא דתרע משכנא:

(ח) וְאֶת מִזְבַּח הַזֶּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:

ספורנו

והקדשים והבריחים והעמודים והאדנים כלי המשכן היו. תורה לו

את האהל. ריעות עזים. ואת כל כליי. של משכן, כי הקרסים

(ג) וַיִּבְיֹאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן. את היריעות מעשה חושב.

(לט) אֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לֹא אֶת־בְּדִיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:

(מ) אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־
הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֵת
כָּל־כְּלָי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲל מוֹעֵד:

(מא) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי
הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כַּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

(מב) כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּן עֲשׂוֹ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:

(מג) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: פ

כ"י • וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶ�ה • אָמַר לָהֶם: יְהִי רָצוֹן
שְׁתַּשְׁרָה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, (תהלים ז): "וַיְהִי נָעַם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נר יא עמ' 171)

שהתחלת המזמור הוא, אכן, של משה, אבל סיומו הוא
מה שענו בני ישראל על דבריו. אבל כיון שגם המזמורים
של אחרי־זה אומרים משה, מובן שגם מה שכתוב באמצע -
הכל הוא מדברי משה.

והוא אחד מאחד עשר מזמורים ש"תפלה למשה"
(רש"י לט, מג) וקשה, לשם מה מצוין רש"י דבר זה, והרי
פסוק זה מופיע בסיום "תפלה למשה" עצמו. ויש לומר:
אם היה רק זה המזמור של משה, היה אפשר לומר

♦ שבת קודש כ"ג אדר ♦

מ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקְיָם אֶת־
מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:

(ג) וַיִּשְׁמַת שָׁם אֵת אַרְוֹן הָעֹדוֹת וְסִכַּת עַל־הָאָרֶץ
אֶת־הַפְּרָכֶת:

כ"י • וְסִכַּת עַל־הָאָרֶץ • לְשׁוֹן הַגָּנָה, שְׁהִי מְחַצֶּה הָיְתָה.

ספורנו

האמנים בעשייתם ומביאי המשכן
בהבאתם. תורה א

אחר כך בהקמת המשכן. תורה מג
(מג) בן עשו. באותו הסדר עצמו עשו

(מב) כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה בֶּן
עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל
הָעֲבֹדָה. בסדר ש"צוה ה' אֵת מֹשֶׁה

א ומליל יי עם משה למימר:

ב פי'א ירחא נדמאא בחד לירחא תקים
ית משכנא משכן זמנא:

ג ותשוי תמן ית ארונא דסהדותא ותטל על
ארונא ית פרקתא:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ג אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת ויקהל-פקודי עה

ו) וְהִבֵּאתְ אֶת־הַשְּׁלֶחַן וְעִרְכָּתָ אֶת־עֶרְכּוֹ וְהִבֵּאתְ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהַעֲלִיתְ אֶת־נִרְתִּיהָ:

כ"י • וְעִרְכָּתָ אֶת עֶרְכּוֹ • שְׁתֵּי מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים.

ה) וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבַּח הַזֶּהָב לְקַמָּרְתָּ לִּפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וּשְׁמִיתְ אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:

ה ונתת את מדבחת הזהב לקמרת לפני ארון
קדם ארוןא דטהדותא ותשוי את פרסא
דתרעא למשכנא:

ו) וְנִתְּתָה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד:

ו ונתת את מדבחת העולה לפני פתח משכן
משכנא משכן זמנא:

ז) וְנִתְּתָ אֶת־הַפִּזִּיר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָ שָׁם מַיִם:

ז ונתת את פזיר בין משכן זמנא ובין
מדבחת ונתת שם מים:

ח) וּשְׁמִיתְ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָ אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:

ח ותשוי את דרמא סחור סחור ונתת את
פרסא דתרע דרמא:

ט) וּלְקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:

ט ותסב את משחא דרבוותא ותרבי את
משכנא ואת כל די בה ותקדש יתה ואת כל
מנוהי ויהי קודשא:

י) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:

י ותרבי את מדבחת העולה ואת כל מנוהי
ותקדש את מדבחת ויהי מדבחת קדש
קודשין:

יא) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַפִּזִּיר וְאֶת־כָּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אוֹתוֹ:

יא ותרבי את פזיר ואת כניסיה ותקדש
יתה:

יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:

יב ותקרב את אהרן ואת בנוהי לתרע משכן
זמנא ותסחי יתהון במים:

יג) וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אוֹתוֹ וְכִתֵּן לִי:

יג ותלבש את אהרן את בגדי הקדש ומשחת
ותרבי יתה ותקדש יתה וישמש קדמי:

יד) וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כְּתִנֹת:

יד ואת בנוהי תקרב ותלבש יתהון כתינן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 288)

וְאֵת בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אוֹתָם כְּתִנֹת (מ, יד) וְאֵלֹהֵי בְּכָרְשֶׁת תִּצְוָה (כט, חט) נִזְכְּרוּ גַם הָאֲבָנִים וְהַמִּזְבֵּעַ. וְנִשְׁכַּח הַבְּגָדִים כְּדִי לְחַנּוּכָם לְכַהֵנָה, וְלִכְּנֵי הַלְבִּישׁ מִשָּׁה אוֹתָם אֶת

כל הבגדים, כי זה תפקידו - לחנכם בכהנה. אבל ביום
השמיני לבשו את הבגדים בתפקידם **בכהנים**, ולכן הלביש

טו ויתרבי יתהוון כמא די רביתא זת אבוהון
וישמעון קדמי ויהי למהוי להון רביתאון
לכהנות עלם לדריהון:

(טו) וּמִשְׁחַת אֹתָם בַּאֲשֶׁר מִשְׁחַתְּ אֶת־אֲבִיהֶם
וְכִהְנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשְׁחַתָּם לְכַהֲנֵת
עוֹלָם לְדֹרֹתָם:

טז ועבד משה ככל די פקיד יי ויהי פן
עבד:

(טז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן
עָשָׂה: ׀

יז ויהי בירחא קדמאא בשמא תניתא כחד
לירחא אתקם משקנא:

(יז) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיתָ בַּאֲחֶד
לַחֲדָשׁ הַזֶּה מִשְׁכֵּן:

יח ואקם משה זת משקנא ויהי זת סמכוהי
ושוי זת דפוהי ויהי זת עברוהי ואקם זת
עמודוהי:

(יח) וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֹדְנָיו וַיֵּשֶׁם
אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו:

יט ופרס זת פרסא על משקנא ושוי זת
חופאא דמשקנא עלוהי מלעלא כמא די
פקיד יי זת משה:

(יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיֵּשֶׁם אֶת־
מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כ"י ויפרש את האהל • הן יריעות העזים.

כ ונסכי ויהי זת סהדווא לארונא ושוי זת
אריחא על ארונא ויהי זת פפרתא על
ארונא מלעלא:

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֶדֶת אֶל־הָאָרֶן וַיֵּשֶׁם אֶת־
הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן
מִלְמַעְלָה:

כ"י א את העדת • הלוחות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 434 ואילך)

ובלמוד לישראל תורה. אמר לו בצלאל: והיכן התורה
נתונה? אמר לו . . הארון.
ולכאורה תמוה, הרי ידועים דברי הרמב"ן ש"עקר החפץ
במשכן . . מקום מנוחת השכינה שהוא הארון", דהשקאות
השכינה היתה בעיקר בארון, ואם כן מדוע איתא במדרש
שהארון הוא בשביל התורה?

בלמוד התורה - נמצא הקב"ה בשכלו של האדם
על הפסוק "ויקח ויתן את העדות אל הארון" (מ, כ) מפרש
רש"י, העדות - הלוחות.
והנה איתא בשמות רבה (פ"ג, ב) "בשעה שאמר הקב"ה
למשה, עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל. אמר לו: מהו
המשכן הזה? אמר לו: שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו,

ספורנו

הבנין, והם האדנים והקשרים
והבריחים והעמודים והאהל, היו
להעמיד המשכן ולכסותו. תורה יט

בדבריהם וקרונם לברכה, ועל זה
הסדר נעשה והובא אל משה. כי
אמנם אותן עשר יריעות הן היו עקר
בנין המשכן, ושאר הנכנס באותו

מ (יח) ויקם משה את המשכן. עשר
היריעות מעשה חושב שנקראו משכן
הוקמו קדם הקמת הקשרים, אם ביד
אדם מחזיקין בו, ואם על דרך נס,

שיעור יומי לשבת קודש כ"ג אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת ויקהל-פקודי עז

שחכמת ה' בקרבך, שורה הקב"ה בעצמו בשכלו של האדם. ונמצא, דשכל האדם בעצמו מאחד עם הקב"ה (וראה בזה בארוכה תניא פ"ה).

וזה גם החלוק בין כללות המשכן והארון עצמו: "מקום ארון אינו מן המדנה". שבארון, מפנין שבו היו הלוחות - התורה - הנה בתוך "מקומו" ו"מדתו" שרתה השכינה בגלוי. אבל בשאר המשכן, אף שגם שם שרתה השכינה, אבל מקום המזבח (על-דרך-משל) נשאר במדתו, ולא שרתה שם שכינה באותו אופן כבארון.

ויש לומר דהא גופא מרמז המדרש, שהשראת השכינה באפן הכי נעלה היא דוקא על-ידי התורה. דהנה השראת השכינה בבני ישראל היא על-ידי למוד התורה וקיום המצוות. והחלוק ביניהם הוא:

בקיום המצוות - מקום האדם רצון הקב"ה, אבל האדם והמצוה אינם מתאחדים, ולדוגמא יד העוסקת בנטילת לולב, הנה אף שבנד זו קיים רצון הקב"ה, מפל-מקום אין היד עצמה מתאחדת עם הקב"ה בעצמו.

מה שאין-כן בלמוד התורה, מפנין ש'אורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד", הנה בהבנת דבר תורה, על-ידי

כא ואעל ית ארונא למשכנא ושוי ית פרכתא דפרסא ואטל על ארונא דסהדותא כמא די פקיד יי ית משה:

(כא) ויבא את-הארון אל-המשכן וישם את פרכת המשך ויסך על ארון העדות כאשר צוה יהוה את-משה: ם

כב ויהב ית פתורא במשכן זמנא על צדא דמשכנא צפונא מברא לפרכתא:

(כב) ויתן את-השלחן באהל מועד על ירך המשכן צפנה מחוץ לפרכת:

כג על ירך המשכן צפנה • (יזמא לג) ברחצי הצפוני של רחב הפית. ירך • בתרגומו: 'צדא', כדרך הנה שהוא בצדו של אדם.

כד וישוי ית מנרתא במשכן זמנא לקבל פתורא על צדא דמשכנא לדיומא:

(כג) ויערף עליו ערף לחם לפני יהוה כאשר צוה יהוה את-משה: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 227)

עריכת הלחם - הזמן הקבוע לכך הוא בשבת, ויום השמיני למלואים היה יום ראשון. הדלקת הנרות - הזמן הקבוע לכך הוא בין הערבים, ומשה נצטוה להדליקם בבקר.

ויערף עליו ערף לחם . . ויעל הנרת . . ויקטר עליו קטרת סמים . . ויעל עליו את העלה ואת המנחה (מ, כב-כט) ואלו בצווי ה' למשה (לעיל פסוק ד) נזכרו רק עריכת הלחם והדלקת הנרות. ויש לומר, שמפנין ששתי עבודות אלה נעשו שלא בזמן הרגיל, היה צריך בצווי מיוחד עליהן.

כד וישוי ית מנרתא במשכן זמנא לקבל פתורא על צדא דמשכנא לדיומא:

(כד) וישם את-המנרה באהל מועד נכח השלחן על ירך המשכן נגבה:

כה ואדלק בוצינהא קדם יי כמא די פקיד יי ית משה:

(כה) ויעל הנרת לפני יהוה כאשר צוה יהוה את-משה: ם

כו וישוי ית מדבחא דזהב במשכן זמנא קדם פרכתא:

(כו) וישם את-מזבח הזהב באהל מועד לפני הפרכת:

(כו) וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כ"י • וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת • שְׁחִירֵית וְעֶרְבֵית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ל): "בַּבֶּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנְּרוֹת וְגו'".

(כז) וַיֵּשֶׁם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
כח וַיְשׂוּי יֵת פָּרָסָא דְתַרְעָא לַמִּשְׁכָּנָא:

(כט) וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־
מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כ"י • וַיַּעַל עָלָיו וְגו' • אף ביום השמיני למלואים,
שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב
קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום,
שנאמר (ויקרא ט): "קרב אל המזבח וְגו'". אֶת־
הָעֹלָה • עלת תמיד. וְאֶת־הַמִּנְחָה • מנחת
נסכים של תמיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כט): "וַעֲשֹׂן סֹלֶת
כָּלוּל בַּשֶּׁמֶן וְגו'".

(ל) וַיֵּשֶׁם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֲצָה:

(לא) וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:

כ"י • וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו • יום שמיני למלואים השווה כָּלֵם לכהנה, ותרגומו: 'וַיִּקְדְּשׁוּן
מִנִּיה'. בו ביום קדש משה עִמָּהֶם.

(לב) בַּבֹּאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀
כ"י • וּבִקְרַבְתֶּם • כְּשִׁיקְרָבוֹ.

(לג) וַיִּקֶּם אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן
אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־
הַמִּלֻּאכָה: ׀

(לד) וַיְכַסּוּ הָעֲנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלָא
אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

(לג-לד) וַיְכַל מֹשֶׁה.. וַיְכַסּוּ הָעֲנָן. תכף
אחר שכלה משה את המלאכה
הצריכה להשורות השכינה, והיא
מלאכת ההקמה והעבודה בו, כִּסָּה
הָעֲנָן וְשָׁרְתָהּ שְׂכִינָה.
מִלָּא אֶת הַמִּשְׁכָּן. נגלה בכל חלק
מִהַמִּשְׁכָּן, וְלֹא
כָּלֵל. תורה לה

שיעור יומי לשבת קודש כ"ג אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת ויקהל-פקודי עט

(לח) וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֲנַן וַיִּכָּבֹד יְהוָה מֵלֶא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

כ"י • וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תורת כהנים פרשת ויקרא) וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (במדבר ז'): "וַיִּכָּבֵד מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד", בֵּא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ

(לו) וַיִּהְיֶה הָעֲנַן מַעַל הַמִּשְׁכָּן יָסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

(לז) וְאַם־לֹא יַעֲלֶה הָעֲנַן וְלֹא יָסְעוּ עַד־יֹם הָעֲלֹתוֹ:

(לח) כִּי עָנַן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְלַיְלָה תִּהְיֶה לַיֶּלֶה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

כ"י • לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם • בְּכָל מַסַּע שֶׁהָיוּ נֹסְעִים, הָיָה הָעֲנַן שׁוֹכֵן בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִחַנוּ שָׁם. מָקוֹם חֲנִיתָן אֲף הוּא קָרוֹי מַסַּע, וְכֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 238)
בְּכָל מַסְעֵיהֶם (מ, לח) לִפִּי שְׁמֹמָקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ, לָכֵן נִקְרָאוּ כָּלָן מַסְעוֹת (רש"י) בַּתְּחִלַּת הַסֵּפֶר מְסַפֵּר עַל יְרִידָה גְּדוּלָּה – גָּלוּת מִצְרַיִם. לְאַחֵר מִכֵּן מְסַפֵּר עַל הַתְּעֻלּוֹת גְּדוּלָּה – הַמִּשְׁכַּת אֱלֻקוֹת לְמֹטָה עַל יְדֵי יִצְיָאֵת מִצְרַיִם, מִתֵּן תּוֹרָה, וְהַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן. וּבִסְיוֹם הַסֵּפֶר מְדַגֵּשׁ,

סימן פרשת פקודי (מתוך אגרת להרה"ג ר' אלכסנדר סענדר וידאסין ע"ה, נדפסה בסוף ספרו תורת על הש"ס – מתוך 'לקראת שבת')
בְּרַב הַחֲמִשִּׁים נִכְתָּב בְּסִיּוֹם כָּל פְּרָשָׁה מִגִּזְרֵי הַפְּסוּקִים שֶׁבַּפְּרָשָׁה עִם סִימָן לְמַנְּנוֹ זֶה, אֲף בְּסוֹף פְּרַשְׁת פְּקוּדֵי לֹא נִרְשָׁם סִימָן, וּבַפְּשׁוּט הוּא טְעוּת הַדְּפוס.
וְאוֹלֵי יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁבַּמִּקּוֹר הָיָה כְּתוּב "בְּלִי כָל סִימָן", וְהַכְּנָה

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן. (-ראה אג"ק חלק כ"א עמוד רכח)

חסלת פרשת פקודי

חוק חוק ונתחוק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפה

ספורנו

(לח) אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. תוֹף הִזְרִיעוֹת מִחוּץ לְפָרְכָת. תוֹרָה לוֹ
(לו) וַיִּהְיֶה הָעֲנַן. וְכָל כֶּף הִיָּתָה שְׂרִית הַשְּׂכִינָה קָבַע בַּמִּשְׁכָּן, שְׁלֹא הָיָה

וּכְתוּב בַּמִּהְרָה בְּקִימָה, בְּאִמְרוֹ "וְאֵינִי אֹהֶיָה לָהּ נָאם ה' חֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וְלִכְבוֹד אֹהֶיָה בְּתוֹכָהּ" (וּכְרִיה טו). תוֹרָה לוֹ

מִסְתַּלַּק בְּכָל מַשָּׁם עַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צָרִיכִים לְנִסְעָה. וְזֶה לֹא הָיָה בְּשִׁילָה וְלֹא בְּבֵית רֹאשׁוֹן וְלֹא בְּבֵית שָׁנִי. אֲבָל יוֹתֵר מִזֶּה יִהְיֶה בְּבֵית שְׁלִישִׁי יוֹב"ב (יִבְנָה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ז אדר מפרק פג עד סוף פרק פז	יום רביעי - כ' אדר מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שני - י"ח אדר מפרק פח עד סוף פרק פט	יום חמישי - כ"א אדר מפרק קד עד סוף פרק קה
יום שלישי - י"ט אדר מפרק צ עד סוף פרק צו	יום שישי - כ"ב אדר מפרק קו עד סוף פרק קז
שבת קודש - כ"ג אדר פרק כ מפרק קח עד סוף פרק קיב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מד, והנה ביאור משל... עד עמ' 88, ביחוד גמור.

ליקוטי אמרים

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור

השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחו בפתיחה בלי שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתיחה, אלא על ידי מעשים טובים דוקא, - שהאדם עושה, המשמשים כ"שמן" לאורו אור, ולא די לו בנשמתו, שהיא חלק אלוה ממעל, להיות היא - שהנשמה תהיה בשמן לפתיחה - כלומר, שהנשמה תשמש "שמן" לפתיחה, הגוף, שהרי טבע האש להימשך למעלה, ואין היא נאחזת למטה, כראם עלי ידי אחיזתה בפתיחה הבוררת או בעץ הבורר; אך מאידך הפתיחה עצמה נאכלת במהירות, והאש נעתקת ממנה מהר; זאת ועוד: אש כזו הבאה מהפתיחה בלבד לא תפיק אור זך, מכיון שאין הפתיחה מותאמת לגמרי להיהפך לאש - ולכן נוקטים לשמן, שהוא חומר הנהפך לגמרי לאש, ואז מתקיימת האש ומאירה אור זך. מכאן מובן מדוע אין הגוף יכול לשמש כשמן לאור השכינה השורה על האדם, כי הגוף נשאר במציאותו ואינו נהפך לחלק מהאש עצמה. אבל הנשמה שהיא חלק אלקה, יכולה לבאורה, להיעשות לשמן לאור השכינה, מכיון שביכולתה להיפך לאור הקדושה השורה על האדם. ואם כך - מדוע על האדם להזדקק למעשים טובים דוקא. שהם ישמשו כשמן? מבאר ומוכן לכל משביל, - רבנו הזקן מסביר להלן, שנשמתו של אדם - אף של צדיק גמור שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים - בכל זאת, אין היא בטלה במציאות, עד כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי היא בכל זאת איזו מציאות - שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב; וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו. ולכן, אין הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים טובים, שכפי שיסביר להלן, הם דבר אחד עם אור ה' - יכולים לשמש כשמן לאור ה' המאיר ביהודי. ועל כך הוא אומר ב"תניא": כי הנה נשמת האדם, אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים - שהוא מרגיש באהבה את התענוג מאלקות, דבר הנחשב למדריגה נעלית ביותר; אף על פי כן אינה - נשמתו איננה בטלה במציאות לגמרי לטמל

העליון, אליהם על ידי צמצומים רבים והסתתרות פנים של רצון העליון ברוך הוא - "פנים" היינו פנימיות, פנימיות של הרצון העליון מסתתרת, ומאירה רק חיצוניותו של הרצון וירידת המדרגות, - ממדריגה עליונה לתחתונה ממנה, עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש מאין - ושיוכלו להיות ודבר נפרד בפני עצמו, ולא יבטלו במציאות - שכן, אילו התהוותם מהרצון העליון היתה שלא על ידי הצמצומים הרבים ו"הסתרת פנים" וכו' - לא היו הם בציור של "יש" ו"דבר נפרד", אלא היו בטלים במציאות לגמרי. דוקא כשפנימיות הרצון העליון "מסתתרת" וגם חיצוניות הרצון העליון באה לידי גילוי על ידי צמצומים רבים וירידת המדרגות - קיימת אפשרות להתהוותם של העולמות והנבראים, כנזכר לעיל, מה שאין כן המצוות, שהן פנימיות רצונו יתברך, ואין שם הסתת פנים כלל - שכן, המצוות הן הן רצונו הפנימי של הקב"ה בכל הבריא. למשל: אדם עוסק במסחר ומרווח, וברוח זה הוא מפרנס את משפחתו - הרי שרצונו לעסוק במסחר ולהרוויח הנו רצון חיצוני בלבד; הרצון הפנימי והאמיתי הוא לפרנס את משפחתו - ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם להרוויח, ולשם כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך גם בהקשר לענייננו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות ונבראים

והנה באור משל זה, - שב"זהר", שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחו בפתיחה בלי שמן, וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתיחה, אלא על ידי מעשים טובים דוקא, - שהאדם עושה, המשמשים כ"שמן" לאורו אור, ולא די לו בנשמתו, שהיא חלק אלוה ממעל, להיות היא - שהנשמה תהיה בשמן לפתיחה - כלומר, שהנשמה תשמש "שמן" לפתיחה, הגוף, שהרי טבע האש להימשך למעלה, ואין היא נאחזת למטה, כראם עלי ידי אחיזתה בפתיחה הבוררת או בעץ הבורר; אך מאידך הפתיחה עצמה נאכלת במהירות, והאש נעתקת ממנה מהר; זאת ועוד: אש כזו הבאה מהפתיחה בלבד לא תפיק אור זך, מכיון שאין הפתיחה מותאמת לגמרי להיפך לאש - ולכן נוקטים לשמן, שהוא חומר הנהפך לגמרי לאש, ואז מתקיימת האש ומאירה אור זך. מכאן מובן מדוע אין הגוף יכול לשמש כשמן לאור השכינה השורה על האדם, כי הגוף נשאר במציאותו ואינו נהפך לחלק מהאש עצמה. אבל הנשמה שהיא חלק אלקה, יכולה לבאורה, להיעשות לשמן לאור השכינה, מכיון שביכולתה להיפך לאור הקדושה השורה על האדם. ואם כך - מדוע על האדם להזדקק למעשים טובים דוקא. שהם ישמשו כשמן? מבאר ומוכן לכל משביל, - רבנו הזקן מסביר להלן, שנשמתו של אדם - אף של צדיק גמור שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים - בכל זאת, אין היא בטלה במציאות, עד כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי היא בכל זאת איזו מציאות - שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב; וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו. ולכן, אין הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים טובים, שכפי שיסביר להלן, הם דבר אחד עם אור ה' - יכולים לשמש כשמן לאור ה' המאיר ביהודי. ועל כך הוא אומר ב"תניא": כי הנה נשמת האדם, אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים - שהוא מרגיש באהבה את התענוג מאלקות, דבר הנחשב למדריגה נעלית ביותר; אף על פי כן אינה - נשמתו איננה בטלה במציאות לגמרי לטמל

ליקוטי אמרים

6 מסתיר עליהן, הרי במילא: 1 פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל
7 אין החיות שבהם – 2 אלא הוא מיוחד וכלל ברצונו י' והיו לאחדים ממש
8 שבמצוות, דבר נפרד 3 ביחוד גמור.

9 כִּפְנֵי עֲצָמוֹ כָּלָל, אֵלָא
10 הוּא מִיָּחָד וְכָלָל בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבַּרַּךְ, וְהָיוּ לְאַחֲרִים מִמֶּשׁ בִּיחוד
11 גָּמוּר. – ולכן מובן הדבר, שרק המצוות יכולות לשמש "שמך"

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה ענין השראת... עד עמ' מה, וכו').

ליקומי אמרים

והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי
אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והיינו לומר
שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי
שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא
בטל אליו במציאות לגמרי אין אור ה' שורה ומתגלה
בו ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה הרי לית
מחשבה תפיסא ביה כלל באמת כי אמיתת ה' אלהים
אמת הוא יחודו ואחדותו שהוא לברו הוא ואפס בלעדו
ממש. וא"כ זה האורב שהוא יש ולא אפס לית מחשבה
דיליה תפיסא ביה כלל ואין אור ה' שורה ומתגלה בו
אלא ע"י קיום המצות שהן רצונו וחכמתו ית' ממש
בלי שום הסתר פנים*

וּבְאִשֶּׁר שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי עֵ"ה פִ' וְיִטְעֶם לִמֵּשׁ בַּעֲ"ח שְׁאוֹר אִ"ם בִּ"ה אִינוּ מִתִּיחָד אִפִּי בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אֵלָּא עֵ"י הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחֲלָה בִּסְפִי חֲכָמָה וְהֵינּוּ מִשּׁוּם

42 התבטלות. **אָבֵל כָּל מֵה** 16 והנה כשהאדם עוסק
43 **שְׁלֹא בָּטָל אֵלָיו** 17 בתורה אזי נשמתו שהיא
44 **בְּמַצִּיאוֹת לְנִמְרִי - אֵין** 18 נפשו האלהית עם שני
45 **אֹרֶחַ ה' שׁוֹרֶה וּמְתַנֶּה** 19 לבושיה הפנימים לבדם
46 **בּוֹ. וְאֵם צְדִיק נְמוֹד** 20 שהם כח הדבור ומחשבה
47 **שְׁמִתְדַבֵּק בּוֹ - בַּחֲבֶה,**
48 **בְּאַחֲבֶה רֶבֶה** - שהיא מדריגה נעלה ביותר בדרגות האהבה
49 והדבקות להקב"ה, בכל זאת: **חֲרִי לִית מַחֲשָׁבָה תִּפְסָא בֵּיה**
50 **כָּלֵל בְּאַמַּת,** - אין מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) את
51 הקב"ה באמת. **כִּי אִמַּתַּת - הַעֲנִין שֶׁל "ח' אֱלֹהִים אִמַּתַּת -**
52 **הוּא יְחִידוֹ וְאַחֲדוֹתוֹ,** - של הקב"ה, **שְׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאַפִּס**
53 **בְּלִעְדּוֹ מִמֶּנּוּ,** - כפי שלמדנו בפרק כ', שאמיתת ענין אחדות
54 ה' אינה מתבטאת רק בכך שהוא אֵל אחד; אלא, שרק הוא
55 נמצא, ובלעדו אין שום דבר קיים - כי הכל בטל להקב"ה.
56 **וְאִם־כֵּן זֶה הָאוֹהֵב,** - הצדיק, עליו אנו אומרים שהוא אוהב

מתאחד בשום דבר, רק אחרי שהוא מתלבש תחילה בספירת
החכמה. שכן, אור איין־סוף מתאחד רק בדבר שהוא בטל
במציאות והוא "נרגש" בו
כמו ש"הוא לבדו ואין
זולתו". הרגשה זו היא,
כאמור, מדריגת החכמה.
תוכנה של הגהה זו, הוא
ענין עמוק בחסידות,
ובעזרת ה' יובן בהרחבה
יותר בהמשך השיעורים.
ממה שלמדנו עד עתה,
מובן מדוע המצוות דוקא
נעשות ל"שמך" לאור
השכינה, ולא הנשמה
עצמה, או העבודה הרוחנית של דבקות ואהבה.

משמעות התלבשותו של הקב"ה בספירת החכמה; ו"טעם" –
מדוע אין הוא מתייחד בשום דבר רק אחרי התלבשותו בספירת
החכמה. וְהִינּוּ מְשׁוּם
שְׁאִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
הוא אחד האמת, – בלי שום הסתר פנים*
והנה כשהאדם עוסק
בתורה אזי נשמתו שהיא
נפשו האלהית עם שני
לבושיה הפנימים לבדם
שהם כח הדבור ומחשבה
נכללות באור ה' א"ס ב"ה
ומיוחדות בו ביחוד גמור
והיא השראת השכינה על
מתלבש בספירת החכמה;
אור איין־סוף מתגלה כמו ש"הוא לבדו ואין זולתו", ולכן אין הוא

יום שלישי י"ט אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה כשהאדם עוסק... עד עמ' מה, וכל הגוף.

נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, כְּמֵאִמֶר רַז"ל⁶ שְׁאֵפְלוּ אֶחָד שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק
בְּתוֹרַת שְׂכִינָה עִמּוֹ. – השכינה שורה אז על נפשו האלקית
ושני לבושיה, מחשבה ודיבור, בהם היא מתלבשת כשהוא
חושב ומדבר תורה. אֵךְ כִּדִּי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶז וְהָאֶרֶץ הַשְׂכִּינָה
גַּם עַל גּוּפוֹ וְנִפְשׁוֹ
הַבְּהִמִית, שְׁהִיא – הנפש
הבהמית, תְּחִינִית,
הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ –
היא מחיה את הגוף בחייו
הגשמיים – צִרְיָךְ לְקַיֵּם
מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַנַּעֲשׂוֹת
עַל־יְדֵי הַגּוֹף מִמֶּשׁ, –
בכוח המעשה. שְׁאֵז בָּךְ
הַגּוֹף מִמֶּשׁ שְׂבַעֲשִׁיָה זֶז
– למשל: כשאדם מניח
תפילין, ישנו כאן הכוח
הגופני המניע את היד
ומבצע אתה מצות הנחת
תפילין בפועל ממש.
במילא מהווה כוח זה חלק
מאותה מצוה – שיהודי
מניח תפילין – ולכן הוא
נִכְלָל בְּאֹרֶז ה' וְרִצּוֹנוֹ

ליקוטי אמרים

הגהה

(ובאשר שמעתי ממורי ע"ה פי'
ומעם למ"ש בע"ח שאור א"ס
ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם
האצילות אלא ע"י התלבשותו
תחלה בספ' חכמה והיינו מושם
שא"ס ב"ה הוא אחד האמת
שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא
מדרגת החכמה וכו'):

נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית כְּמֵאִרְז"ל שאפי' אחד שיושב ועוסק
בתורה שכינה עמו. אֵךְ כִּדִּי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶז וְהָאֶרֶץ
השכינה גם על גופו ונפשו הבהמית שהיא החיונית
המלוכשת בגופו ממש צריך לקיים מצות מעשיות
הנעשים ע"י הגוף ממש שאז כח הגוף ממש שבעשיה
זו נכלל באור ה' ורצונו ומיוחד בו ביחוד גמור והוא
לבוש השלישי של נפש האלהית ואזי גם כח נפש
ומיוחד בו ביחוד גמור, והוא – כוח הגוף, לְבוֹשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל
נִפְשׁ הָאֱלֹהִית. – כמו שלמדנו בפרק ד', שמעשה המצוות
מבוצע על ידי הלבוש השלישי – לבוש המעשה – של הנפש
האלקית. וְאֵז – כשכוח המעשה נכלל ומיוחד עם הרצון

31 להלן יוסבר שבמצוות עצמן קיים הבדל בענין: על ידי מצוות
32 המחשבה ודיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית.
33 ואילו, כדי להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית,
34 הרי זה דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול
35 יתר של כוח הנפש
36 הבהמית המחיה את
37 הגוף. וְהִנּוּ, כְּשֶׁהָאָדָם
38 עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֵז
39 נִשְׁמָתוֹ, שְׁהִיא נִפְשׁוֹ
40 הָאֱלֹהִית, עִם שְׁנֵי
41 לְבוּשֵׁיהָ הַפְּנִימִים לְבָדָם,
42 שֶׁהֵם כֹּחַ הַדְּבֹר
43 וּמַחְשָׁבָה – "מחשבה" –
44 הכוח לחשוב, היא לבוש
45 פנימי של הנפש, בהיותה
46 מאוחדת עם הנפש; שלכן
47 המחשבה פועלת תמיד,
48 בלי הפסק, מפני שהיא
49 קשורה בקירוב יותר עם
50 הנפש – והנפש הרי
51 נמצאת תמיד. כך גם כוח
52 הדיבור, הוא לבוש פנימי
53 של הנפש – בהשוואה
54 לכוח המעשה הפועל בדבר שהוא נפרד לגמרי מן האדם.
55 ובשעה שאדם לומד תורה, הרי הנפש האלקית ושני הלבושים:
56 דיבור ומחשבה, נִכְלָלוֹת בְּאֹרֶז ה' – שהוא אִין־סוֹף בְּרוּךְ־
57 הוּא וּמִיּוּחָדוֹת בּוֹ בְּיָחוד גָּמוּר. וְהִיא הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה עַל

היא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, הכוונה היא
(וכאן זה נוגע ומודגש) לתיווך בפעולת הנפש האלקית בגוף;
הנפש האלקית הרוחנית יכולה להפעיל את הגוף (לעשות
מצוה) רק באמצעות הנפש החיונית הבהמית, שהיא בעצם
המלוכשת ממש בדם
הגשמי. — כאן לא מדובר
(כפי שיכולים לשגות
ולומר) בנפש הבהמית
בתור "ממוצע" בעצם
ההתאחדות של הנפש
הרוחנית עם הגוף הגשמי
(שכן, ענין זה אינו נוגע
כאן כלל). וכ"ק אדמו"ר
שליט"א מוסיף (מלבד
זאת שאין זה נוגע כאן) גם הסבר, שלא שייך כאן כלל לדבר
אודות הנפש הבהמית בתור "ממוצע" במובן של התחברות
הנפש עם הגוף — שכן, לאמיתו של דבר, עצם ההתחברות של
הנפש (גם של הנפש הבהמית) עם הגוף, בא על ידי "כח
המפליא לעשות", כלומר: בצורה פלאית ועל־טבעית (ולא שזה
מתאפשר על ידי ממוצע). הנפש הבהמית היא כזו, שהגשמיים
שברוחניות שלה, יש לה שייכות ובאפשרותה להתלבש
ברוחניות שבגשמיים של האדים העולים מן הדם. ומכיון
שהנפש הבהמית היא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף,
ועל ידה "פועלת" הנפש האלקית בגוף ועושה את מעשה
המצוה — לכן נכלל גם כוחה בקדושה בשעת עשיית המצוה.

העליון, גם כח נפש החיונית שבגופו ממש שמקלפת נגה,
— כפי שלמדנו בפרק א' שהנפש הבהמית היא מקליפת נוגה,
נתהפך מרע לטוב ונכלל ממש בקדושה כנפש האלהית
ממש, מאחר שהוא — כוח זה, הוא הפועל ועושה מעשה
המצוה, — אף שעשיית
מצוה באה מהנפש
האלקית, מעיר כאן רבנו
הזקן, שהנפש האלקית
לבדה אין בכוחה לפעול
על הגוף לבצע פעולה
גשמית, כהנחת תפילין.
אלא, דוקא על־ידי הנפש
הבהמית, שהיא
ה"ממוצע" בין הנפש
האלקית לבין הגוף, יכול הגוף להיות מופעל מהנפש האלקית,
שבִּלְעָדוֹ — בלי כוחה של הנפש החיונית, לא היתה נפש
האלהית פועלת בגוף כלל, כי היא — הנפש האלקית,
רוחנית, והגוף גשמי וחסר, — ורוחניות וגשמיים הן שני
דברים נגדיים; והממוצע ביניהם — בין הנפש האלקית לבין
הגוף, היא נפש החיונית הבהמית המלכשת בדם האדם
שבִּלְבּוֹ וְכָל הַגּוּף. — והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "המדובר
(ונוגע) ומודגש כאן הוא עניין הפעולה. ויש לומר גם כן שהוא
מפני הדהתחברות הנפש (גם הנפש הבהמית) בגוף הוא בכח
המפליא לעשות (ש"ע אורח)". כ"ק אדמו"ר שליט"א מתכוון
(לפע"ד) בהערתו זו: במדובר כאן שהנפש החיונית הבהמית

ליקוטי אמרים

החיונית שבגופו ממש שמקלפת נוגה נתהפך מרע
ל טוב ונכלל ממש בקדושה כנפש האלהית ממש
מאחר שהוא הוא הפועל ועושה מעשה המצוה
שבִּלְעָדוֹ לא היתה נפש האלהית פועלת בגוף כלל כי
היא רוחנית והגוף גשמי וחומרי והממוצע ביניהם
היא נפש החיונית הבהמית המלוכשת בדם האדם
שבִּלְבּוֹ וְכָל הַגּוּף

יום רביעי כ' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מה, ואף שמהותה ועצמותה... עד עמ' 90, יבין.

לשלוט עליהם, על ידי התבוננות בגדלות הוי' ברוך־הוא במוחו,
ולפעול על הלב בקשר לעשיית מצוות בפועל, וְהֵן — המדות
הרעות של הנפש הבהמית, הן בִּשְׁעָה זו — כשהנפש האלקית
מתבוננת בגדלות של הקב"ה, בְּבַחֲנֵית גְּלוּת וְשִׁנָּה, — הן
כאילו ישנות ונמצאות

51 להלן מסביר רבנו הזקן, כיצד על ידי קיום מצוה אחת, ישנה
52 השראת השכינה על כל גוף האדם: ואף שמהותה ועצמותה
53 של נפש הבהמית שבִּלְבּוֹ, שֶׁהֵן מִדּוּתֶיהָ הָרָעוֹת, עֲדוֹן לֹא
54 נִכְלָלוּ בְּקִדּוּשָׁה, — שכן, רק הלבושים וכוחות הביצוע של הנפש

ליקוטי אמרים

ואף שמהותה ועצמותה של נפש
הבהמית שבִּלְבּוֹ שהן מדותיה הרעים עדיין לא נכללו
בקדושה מ"מ מאחר דאיתכפין לקדושה ובע"כ עונין
אמן ומסכימין ומתריצין לעשיית המצוה ע"י התגברות
נפשו האלהית שבמוח ששליט על הלב והן בשעה זו
בבחי' גלות ושינה כנ"ל ולכך אין זו מניעה מהשראת
השכינה על גוף האדם בשעה זו דהיינו שכח נפש
החיונית המלוכשת בעשיית המצוה הוא נכלל ממש
באור ה' ומיוחד בו ביחוד גמור וע"י זה ממשיך הארה

55 הבהמית, שעל ידם
56 המצוה נעשית, נכללים
57 בקדושה, ולא המדות שהן
58 המהוות עצם הנפש
59 הבהמית — כפי שלמדנו
60 בפרק י"ב, שבצדיקים
61 בלבד, נכללות המדות
62 בקדושה; מְכַל־מְקוֹם
63 מֵאַחֵר דְּאִתְּכַפִּין
64 לְקִדּוּשָׁה, — מכיוון
65 שהמדות הרעות נכנעות
66 לקדושה, וְכַעֲל־בְּרִית
67 עוֹנִין אִמּוֹן, — למעשה של הנפש האלקית, ומסכימין
68 ומתריצין לעשיית המצוה, עַל־יְדֵי הַתְּגַבְּרוֹת נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית
69 שֶׁבְּמִחָ שְׁשִׁלִּיט עַל הַלֵּב, — כפי שלמדנו בפרק י"ב, שעל אף
70 שרגשי הלב ב"בינוני" לא נכללו בקדושה, אבל יש בו הכוח

בגלות, בְּנִזְכָּר לְעִיל, —
בפרק י"ב. וְלִכְךָ אֵין זו
מְנִיעָה — אין בכך משום
מניעה, מֵהִשְׁרָאת
השכינה על גוף האדם
בִּשְׁעָה זו. — להלן ממשיך
רבנו הזקן להסביר כיצד
אכן ישנה השראת
השכינה על כל גוף האדם
על ידי מצוה אחת. דְּהֵינּוּ,
— כלומר: שִׁבְחָה נִפְשָׁה
החיונית המלכשת בעשיית המצוה, — למשל: כוח המעשה של
היד המניחה תפילין, הוא נכלל ממש באור ה' ומיוחד בו
בִּיחוד גָּמוּר, — הכוח הזה מתמזג ומתאחד לגמרי עם אור ה'
שבמצוה, וְעַל־יְדֵיָּה מְמַשֵּׁךְ הָאֲרָחָה — אור אלקי שבבחנת

35 וְשָׁלוֹם בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא רַבּוֹי, - העובדה שקודם לא היתה
36 השראת השכינה ולאחר מכן היא ישנה - אינה אומרת
37 שבהקב"ה נשתנה או ניתוסף משדו ח"ו על מה שהיה קודם,
38 כְּדֵאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין¹¹ - כמו שהגמרא אומרת במסכת
39 סנהדרין: ד"אמר ליה
40 ההוא מִינָא לְרַבִּן
41 גְּמִלְיָאֵל, - "מין" מסוים
42 אמר לרבן גמליאל:
43 אֲמַרְתּוּ כָּל בִּי עֲשֶׂהָ
44 שְׂכִינְתָא שְׂרִיא, - אתם
45 אומרים שעל כל עשרה
46 מישראל שורה השכינה,
47 כְּמָה שְׂכִינְתָא אֵית
48 לְבוֹ? - אם כן, כמה
49 שכינות יש לכם? וְהַשִּׁיב
50 לוֹ - רבן גמליאל: מִשָּׁל
51 מֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּכְנָס

52 בְּחִלּוֹנוֹת רַבִּים בּוֹ, - אף שאור השמש מאיר על ידי חלונות
53 איך-ספור, אין בכך משום "ריבוי" של כל מיני אורות, אלא הוא
54 אור אחד - אור השמש; כך גם כשאור השמש מאיר דרך
55 זכוכית צבועה, והאור מקבל את צבע הזכוכית - הרי שאין
56 בכך משום "שינוי" באור עצמו - אור השמש נשאר תמיד
57 בגוונו העצמי. רק שבעיני המסתכל נראה האור בגוון אחר,
58 מפני שהוא מקבל את האור על ידי השתקפותו בזכוכית
59 הצבועה. ומכאן ה"שינוי" כביכול, הנראה לו. משל נוסף על כך
60 (קרוב יותר לחושו של אדם): מים הנמצאים בכלי של זכוכית
61 ומקבלים צבע הכלי - הרי שהמים עצמם לא נשתנו בצורתם,
62 כי בהוצאת המים מהכלי, אין להם יותר צבע הכלי. כך גם
63 בנמשל, ביחס להשראת השכינה, שהאור עצמו הוא אותו
64 אחד, בלי שינוי וריבוי ח"ו; כל ההבדל נובע רק מן הצורה שבה
65 אור זה מתקבל בעצם שעליו הוא שורה, וְהַמְשָׁכִיל יֵבִין: - בין
66 חסידים היתה ל"המשכיל יבין", הוספה של ביטוי: "והעובד
67 מרגיש". כלומר: מי שעובד את ה' מרגיש את הענין, שהוא
68 למעלה בהרבה מאשר להבין.

1 "הארה", לְכַלּוֹת נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית שֶׁכָּבַל הַגּוּף, וְגַם עַל הַגּוּף
2 הַנֶּפֶשׁ, - ולא רק על האבר המקיים את המצוה, באיזו צורה
3 נמשכת ההארה על כל נפש החיונית ועל כל הגוף? - בְּכִינְתָּ
4 מִקֵּיף מְלַמְעָלָה מֵרָאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו. - בהקיפה את הנפש
5 הבהמית ואת הגוף. וְהוּא
6 שְׂכִינְתּוֹ⁷: "וְשְׂכִינְתָּא
7 שְׂרִיא עַל רִישָׁהּ"⁸ -
8 "על" דִּיקָא. - על דוקא,
9 על הראש, בבחינת מקיף;
10 וְכֵן "אֶבֶל בִּי עֲשֶׂהָ
11 שְׂכִינְתָא שְׂרִיא". - וכך
12 גם מה שחכמינו ז"ל
13 אומרים, שעל כל עשרה
14 יהודים שורה שכינה,
15 שאין הכוונה שהשראת
16 השכינה מורגשת בתוכם,
17 אלא היא שורה עליהם,

18 באופן של מקיף⁹. מכיוון שלפי האמור, קיימים הבדלים בדרגות
19 השונות של השראת השכינה: כפי שהיא בנפש האלקית, כפי
20 שהיא בכוח הנפש הבהמית העושה את המצוה¹⁰, כפי שהיא
21 בנפש הבהמית בכלל, וכפי שהיא בגוף שהיא בבחינת מקיף
22 בלבד, על ידי עשיית מצוה, על עשרה שאינם עוסקים במצוה,
23 על אחד שאינו עוסק במצוה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א -
24 כלומר: בהשראת השכינה על הגוף עצמו, אפשר גם לחלק בין
25 ההשראה הבאה על ידי קיום מצוה, להשראה שעל עשרה
26 מישראל וכו' - כמפורט). - בא רבנו הזקן לומר שכל אחד
27 מאופני השראת השכינה, אינו פועל שינוי ח"ו או ריבוי באור.
28 ההבדל הוא רק בכך, כיצד קולטים את ההשראה אותם גופים
29 שעליהם שורה השכינה. ואילו באור עצמו אין שום שינוי.
30 ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינַת הַמְּשָׁכָה אִתּוֹ הַשְּׂכִינָה,
31 שְׁהִיא בְּחִינַת גִּלּוּי אִתּוֹ אֵיין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא - שכן, הקב"ה
32 הרי נמצא בכל מקום, אלא שהוא מוסתר מהנבראים -
33 החידוש שבהשראת השכינה הוא, שישנה ההתגלות של אור
34 איך-סוף, גילוי זה של אור איך-סוף אֵינוֹ נִקְרָא שְׁנוֹי חֶסֶד

7. "הוא לשון הזהר דלעיל" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון שאיסור גילוי הראש (דבזהר) הוא תמיד - גם שלא בשעת עשיית מצות, מובן דהטעם ע"ז - דשכינתא שריא - הוא ג"כ תמיד, דתמיד שריא (ולא שנעשה זה ע"י עשיית מצוה), ולכן צ"ע בפ"י התניא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם זה אינו שייך לעשיית מצוה (ובזה תובן קצת השייכות כאן)". הרבי שליט"א מתרץ בהערותו האמורה: לכאורה אין למאמר חכמינו ז"ל זה כל שייכות לענינו בו מדובר אודות האור המקיף הנמשך על הנפש הבהמית ועל הגוף על ידי מצוה, שכן מה שהשכינה שורה על כל עשרה בישראל, זהו תמיד, גם כשאין הם עוסקים במצוה. אלא, מתרץ הרבי שליט"א: אדרבה, היא הנותנת. רבנו הזקן רוצה הרי לומר שהארת השכינה מאירה בדרך מקיף על כל הנפש הבהמית ועל כל הגוף (כפי שאומר הלשון "מראשו ועד רגליו") ולא רק על אותו חלק בגוף או אותו כוח של הנפש הבהמית המבצע את המצוה בפועל. לכן מביא רבנו הזקן מאמר חכמינו ז"ל זה, המדבר אודות כל כי עשרה - גם כשאין הם בשעת מעשה עוסקים במצוה - ובכל זאת שורה השכינה עליהם - בדרך מקיף על כל פנים. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע - שה"ה נכלל באור ה'. ולא עוד - "שנכלל ממש". 11. לט, א.

יום חמישי כ"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 90, פרק לו והנה... עד עמ' מז, מהאר"י ז"ל.

ליקוטי אמרים

פרק לו והנה מודעת זאת מאור"ל שתכלית

בריאת עולם הזה הוא שנתאווה

הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. והנה לא שייך

לפניו ית' בחי' מעלה ומטה כי הוא ית' ממלא כל עולם

בשורה. אלא ביאור הענין כי קודם שנברא העולם

היה הוא לבדו ית' יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הזה

שברא בו העולם וגם עתה כן הוא לפניו ית' רק

שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו ואורו ית' שמקבלים

ע"י לבושים רבים המכסים ומסתירים אורו ית' כדכתיב

כי לא יראני האדם וחי וכדפי' רז"ל שאפי' מלאכים הנק'

חיות אין רואין בו' וזהו ענין השתלשלות העולמות

1 פרק לו. בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו"

2 (מלת הסיום של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך

3 לעשותו") – שתכלית הכל היא "לעשותו", לקיים מצוות במעשה. וזאת

4 משום שעל ידי מעשה, נמשך אור השכינה גם על הנפש הבהמית והגוף

5 ולא רק על הנפש האלקית.

6 ברם, עדיין הדברים טעונים

7 הסברה: מהי המעלה הגדולה

8 המיוחדת בהמשכת האור על

9 הנפש הבהמית והגוף,

10 שבגללה מהווה המעשה את

11 התכלית? – לכן יסביר רבנו

12 הזקן בפרק לו, שכל תכלית

13 בריאת העולמות היא, כי

14 נתאווה הקב"ה להיות לו

15 "דירה בתחתונים", בעולמות

16 התחתונים ובנבראים –

17 ובעיקר בעולם הזה, שהוא

18 העולם התחתון ביותר, בו

19 שורר חושך כפול ומכופל. והכוונה היא להפוך את החושך לאור, ושיאיר

20 בו אור אין-סוף במדה מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים. ולכן,

21 מתבטאת ה"תכלית", בקיום מצוות במעשה דוקא. שכן, על-ידיה

22 מתבצע ענין הדירה בתחתונים, שבנפש הבהמית ובגוף, ובאמצעותם

23 בכל העולם כולו – יאיר אור אין-סוף.

24 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת מֵאִמֶּר רַז"ל, – ידוע מאמרם של רבותינו

25 וזכרונם לברכה, שְׁתַּכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה הוּא שְׁנִתְאָוָה

26 הַקָּדוֹשׁ-בְּרִוך־הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים. – כלומר:

27 שבתוך הנבראים התחתונים תתגלה עצמות אור אין-סוף כמו

28 שהוא, בלי כל לבוש והסתרה: כאדם, למשל, הגר בדירה,

29 שעצם האדם נמצא בדירה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמשמעות

30 ("דירה) בתחתונים" היא: בעולם הזה. ברם, כדי להקל את

31 המשך הלימוד, מן הראוי להקדים הסבר קצר לגבי מה

32 שחכמינו ז"ל אומרים, שנתאווה הקב"ה להיות לו "דירה

33 בתחתונים": אין לומר שלגבי הקב"ה נחשבים עולמות אלה

34 בתחתונים וכבעלי מדריגה פחותה יותר לעומת עולמות אחרים

35 הנחשבים כאילו לעליונים וכבעלי מדריגה נעלה יותר – שכן,

36 משמעות קביעה כזו היא, שלגבי הקב"ה העולמות העליונים

37 קרובים אליו מפני שהם במדריגה עליונה יותר מאשר העולמות

38 התחתונים שרחוקים ממנו מפני שהם במדריגה פחותה יותר –

39 וזה אינו אמת, כי לגבי הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש

40 הדבר: לגבי הקב"ה אין העולמות והמדריגות העליונות ביותר

41 תופסים מקום כלל, בדיוק כפי שהדבר ביחס לעולמות

42 ולמדריגות התחתונות; הקב"ה נמצא בתחתונים באותה מדה

43 שהוא נמצא בעליונים. לכן, מן ההכרח לומר, שמשמעות

44 "בתחתונים" היא לגבי העולמות: בהם ולגביהם קיים סדר

45 השתלשלות של עולמות שהם עליונים ותחתונים במעלה

46 ובמדריגה. העליונות והנחיתות מתבטאות בכך שבעולמות

47 העליונים ישנו גילוי אלקות, אלקות היא שם בהתגלות; ואילו

48 בעולמות התחתונים האלקות מוסתרת ונעלמת. ובהתאם לכך

49 – עולמנו אנו, העולם

50 הזה, הוא התחתון ביותר,

51 מפני שבו האלקות

52 מוסתרת ונעלמת יותר

53 מאשר בכל שאר

54 העולמות. וְהֵנָּה, לֹא שִׁיךְ

55 לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת

56 מַעֲלָה וּמִטָּה, – עליון

57 ותחתון במדריגה, כִּי הוּא

58 יִתְבָּרַךְ מִמְּלֵא כָּל עֲלָמִין

59 בְּשָׂוָה. – הוא נמצא

60 בעולמות התחתונים

61 באותה מדה כמו שהוא

62 נמצא בעולמות העליונים,

63 ולכן, אין הבדל לגביו בין העולמות העליונים והעולמות

64 התחתונים, אֵלָּא בְּאִוֶּר הָעֵינָן, – מה שחכמינו ז"ל אומרים,

65 שהקב"ה נתאווה להיות לו "דירה בתחתונים", שאין הכוונה

66 לתחתונים לגביו יתברך, אלא, כפי שיסביר, שלגבי העולמות

67 עצמם הם נקראים תחתונים, כִּי כָּדָם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם –

68 כלומר, כל העולמות, הֵיךְ הוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ יָחִיד וּמִיּוֹחַד,

69 וּמִמְּלֵא כָּל הַמָּקוֹם הוּא שֶׁבְּרָא בּוֹ הָעוֹלָם, – כל שיכול היה

70 להיחשב כמקום וכאפשרות לבריאת העולמות – היה ממולא

71 באור אין-סוף; וְגַם עֲתָה – לאחר בריאת העולמות, כֵּן הוּא

72 לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. – כלומר: לגבי הקב"ה אין הבדל בין לפני

73 הבריאה לבין אחרי הבריאה; הבריאה כולה לא יצרה שום

74 שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט. רַק שֶׁהַשְּׁנוּי הוּא אֵל

75 הַמְּקַבְּלִים חַיּוּתוֹ וְאוֹרֵי יִתְבָּרַךְ, – לגבם נתהווה שינוי: לפני

76 הבריאה לא היו בנמצא "מקבלים" לקבל את החיות והאור,

77 ואילו לאחר הבריאה – ישנם "מקבלים", שְׁמִקְבָּלִים – את

78 החיות והאור ממנו יתברך, עַל יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים הַמְּכַסִּים

79 וּמְסַתְּרִים אוֹרֵי יִתְבָּרַךְ, – שכן, בלי אותם לבושים לא היו

80 יכולים לקבל את החיות והאור והיו מתבטלים במציאות לגמרי.

81 בְּדִבְרֵיכֶם: – כמו שכתוב: "כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחַי", – ולא

82 רק האדם, שהוא בעל גוף גשמי, אלא גם הנבראים הרוחניים,

83 כמלאכים, אינם יכולים לקבל את האור והחיות האלקית בלי

84 לבושים המסתירים; וְכִדְרָשׁוֹ רַז"ל שֶׁאִפְלוּ מְלָאכִים

85 הַנִּקְרָאִים "חַיּוֹת" – הקודש, אֵין רֹאִין בּוֹ. – אלקות, אלא

86 על-ידי לבושים המסתירים ומאפשרים שיוכלו לקבל. הרי, שכל

87 העולמות והנבראים מקבלים את חיותם האלקית על ידי

88 לבושים והסתרים. ובכך, כפי שיוסבר כאן מיד, מתבטא ההבדל

1 בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים: החיות האלקית
2 בעולמות העליונים היא יותר בהתגלות, והסתרתה היא במדה
3 פחותה יותר. ואילו בעולמות התחתונים – החיות האלקית
4 מוסתרת יותר. וזהו ענין השתלשלות העולמות וירידתם
5 ממדרגה למדרגה, –
6 כלומר, ההשתלשלות
7 והירידה המדרגת של
8 העולמות, מעולם לעולם,
9 מתבטאת במדת ההסתרה
10 שלהם, עלידי רבוי
11 הלבושים המסתירים
12 האור והחיות שממנו
13 יתברך, – ככל שרבים
14 הלבושים וההסתרה גדלה
15 – כך גדלה הירידה, עד
16 שנכרך עולם הנה
17 הנשמי והחמרי ממש, –
18 העולם הזה הוא "גשמי" –
19 שלכן לא נראית בו כלל
20 האמת שהחיות האלקית
21 מחיה כל דבר, ונוסף לכך
22 הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם השקר כאמת, והוא – העולם
23 הזה, התחתון במדרגה, – בין כל העולמות, שאין תחתון
24 למטה ממנו, בענין הסתר אורו ויתברך וחשך כפול ומכפל,
25 – אין עולם שבו האור כל כך מוסתר כמו שהוא בעולם הזה, עד
26 שהוא – עולם הזה, מלא קליפות וסמרא-אחרא, שהן נגד ה'
27 ממש, לומר: "אני ואפסי עוד". – הקליפות אומרות על עצמן
28 שהן הן המציאות הבלעדית ומלבדן – אפס. מכל האמור מובן,
29 שהמשמעות של "בתחתונים", היא – העולם הזה, בהיותו
30 התחתון ביותר במדרגה. מעתה, כיוון שקיימת השתלשלות
31 אחת של עולמות עליונים ותחתונים, יש מקום לדון, אלו מהם
32 הם עיקר ותכלית ההשתלשלות: העולמות העליונים שבהם
33 ישנו גילוי אלקות, ואילו העולמות התחתונים באים רק כדי
34 להבליט מעלת העליונים, כי כשקיים חושך והעלם ניכרת אז
35 מעלת האור והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות התחתונים
36 בהם אלקות בהעלם (אלא, שכדי שיווצרו עולמות תחתונים,
37 היה צריך להיות סדר ההשתלשלות, והיבראותם המוקדמת של
38 העולמות העליונים). אך כיוון שאין שום תכלית בהעלמת האור
39 האלקי – הרי הכוונה היא להפוך את החושך וההעלם לאור

ליקוטי אמרים

וירידתם ממדרגה למדרג' ע"י ריבוי הלבושים המסתירים
האור והחיות שממנו ית' עד שנברא עו"הו הגשמי
והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון
למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל
עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני
ואפסי עוד. והנה תכלית השתלשול' העולמו' וירידתם
ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליוני' הואיל
ולחם ירידה מאור פניו ית' אלא התכלית הוא עו"הו
התחתון שכך עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו
ית' כד אתכפא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר
אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והס"א של כל
עו"הו כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך
מהארתו בעולמות עליונים שמאיר שם ע"י לבושים

וגילוי. – וזהו תוכן מאמר חכמינו ז"ל ש"בתאור הקב"ה להיות
לו דירה בתחתונים": שהתכלית היא שבכל העולמות
התחתונים, בהם שורר חושך והעלם – יומשך אור וגילוי במדה
מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים, עד כדי שיוכלו להיות
ל"דירה" לו יתברך – כפי
שיוסבר להלן. והנה,
תכלית השתלשלות
העולמות וירידתם
ממדרגה למדרגה – אינו
בשביל עולמות
העליונים, – בהם ישנו
גילוי אלקות, הואיל
ולחם – לעולמות
העליונים מהווה הדבר
ירידה מאור פניו
יתברך, – שכן, בהיותם
"עולם", מלשון העלם, אין
האלקות בהתגלות גמורה
בהם, אלא על ידי אי אלו
לבושים, והרי זו ירידה
לגבי מה שהיה לפני

בריאת עולמות אלה, שאז היתה אלקות בהתגלות גמורה –
ולכן אי אפשר לומר שהתכלית היא בגילוי האלקות שבעולמות
העליונים, מאחר שגילוי זה הוא העלם וירידה לגבי מה שהיה
קודם, והתכלית היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם ובירידת
האור, אלא התכלית הוא עולם הנה התחתון, – וכל
העולמות העליונים נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד
בהשתלשלות ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות
עולם של חושך והעלם – עולם הזה – ודוקא העולם הזה הוא
התכלית, מפני ששך עלה ברצונו יתברך להיות נחת רוח
לפניו יתברך, כד אתכפא סמרא-אחרא – כשהסמרא-
אחרא נכפפת ונכנעת לקדושה, ואתהפך חשוכא לנהורא, –
וחושך הקליפות נהפך לאור של קדושה, ששאיר אור ה'
אין-סוף ברוך-הוא במקום החשך והסמרא-אחרא של כל
עולם הנה כלל, ביתר שאת ויתר עז – ביתר עליונות וביתר
חזק, ויתרון אור מן החשך, – כשהחושך עצמו נהפך לאור,
באה מזה מעלה נוספת באור. כלומר: האור מאיר בעולם הזה
ביתר תוקף, מהארתו בעולמות עליונים, – מאשר הארת
האור האלקי בעולמות העליונים, ששאיר שם עלידי

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה מבאר דעוה"ז (ע"י העבודה, דרך בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערתו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיים (שהעולם הזה הוא ה"תכלית". מפני שכן "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפא...") (ורבנו הזקן מוסיף, שאור אין סוף ברוך הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה ביתר שאת ויתר עז מהארתו בעולמות עליונים – אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכונת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור אין סוף ברוך הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור אין סוף ברוך הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפך", האפשרית רק בעולם הזה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אין סוף ברוך הוא ביתר שאת ויתר עז מאשר בעולמות העליונים כו".

הוא ממשיך בסיום הפסוק: וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִיד³⁸,
 - את הקב"ה; וּכְתִיב³⁹: "כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ וְגו'", - העין
 שלמטה תראה את העין שלמעלה, כלומר: יראו בפועל את
 ההתגלות של אור הוי'; וּכְתִיב⁴⁰: "לֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד

הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגו',

כִּי ה' יִהְיֶה לָךְ לְאוֹר

עוֹלָם וְגו'". - את אור

ה' שיאיר לעתיד-לבוא

בלי שום לבוש, יוכלו

לקבל על ידי התורה

שלומדים עתה, ורבנו

הזקן מסיים את מה

שאמר קודם: שתכלית

כל העולמות היא העולם

הזה, במקום החושך

והקליפות דוקא. שעל ידי

עבודה נשברת הסטרא

אחרא והחושך נהפך

לאור. ועלי-ידיה יאיר

בעולם הזה אור גדול

בהרבה מאשר בעולמות

העליונים. ברם, גילוי

אור כזה בעולם הזה,

יאיר הרי רק לעתיד-לבוא, ואילו כעת האור הוא בהעלם -

על כך אומר רבנו הזקן להלן, שימות המשיח וזמן תחיית

המתים הוא, אכן, כל התכלית והשלמות של בריאת העולם

הזה: וְגוֹדֵעַ, שִׁימוֹת הַמְּשִׁיחַ, וּבִפְרָט בְּשִׁיחֵי הַמְּתִים, הֵם

תְּכֵלִית וּשְׁלֵמוֹת בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה, שְׁלֵכָךְ

נִבְרָא מִתְחַלְתּוֹ. - שיהיה כמו בימות המשיח ותחיית

המתים.

* הגהה (וּקְבָלַת שָׁכָר - עבור העבודה שבעולם הזה, עֲקָרוֹ

בְּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, - שכן, לכאורה ימות המשיח ותחיית המתים

הם הזמן של קבלת שכר, ולא הזמן כשהעולם הוא כך מצד

תכלית בריאתו - לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השכר

הוא באלף השביעי, ועד אז נוצרת בעיקר בעולם התכלית

והשלמות של בריאתו, כְּמוֹ שְׂכָנוֹ בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה⁷³

מִהָאָר"י ו"ל):

1 לְבוּשִׁים וְהִסְתַּר פָּנִים, - שגם בעולמות העליונים ההארה

2 היא על ידי לבושים, שפנימיות האור מסתתרת, הַמְּסַתִּירִים

3 וּמַעֲלִימִים - הלבושים והסתר פנים מעלימים ומסתירים על

4 אור אֵין-סוֹף בְּרוֹךְ-הוא שְׁלֹא יִכְבְּלוּ - העולמות, בְּמִצִּיאוֹת.

5 - שכן, אם האור היה

6 מאיר בלי לבושים, היו

7 העולמות בטלים

8 במציאות. נמצא

9 שבעולמות העליונים אין

10 אור אֵין-סוֹף מאיר כמו

11 שהוא; ואילו בעולם הזה

12 יאיר האור כמו שהוא

13 בלי לבושים באמצעות

14 הכנעת הסטרא-אחרא,

15 כאמור. ברם, הדבר טעון

16 הסברה: מאחר שאף

17 העולמות הרוחניים

18 והעליונים יותר אינם

19 יכולים לקבל את האור

20 רק על ידי לבושים,

21 כיצד, איפוא, יוכלו

22 לקבל את האור בעולם

23 הזה בלי לבושים! - את

24 זה מסביר רבנו הזקן בהמשך הדברים, שלשם כך נתן הקב"ה

25 את התורה, הנותנת כוח לקבל את אור אֵין-סוֹף כמו שהוא,

26 ועם זאת לא להיות בטלים במציאות: וְלֹא - ולכן, נִתֵּן

27 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּקְרָאת עוֹ

28 וְכֵת, - והיא הנותנת כוח לקבל את גילוי אור אֵין-סוֹף בלי

29 לבושים, וּכְמֵאמַר רַ"ל²⁵ שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוא נוֹתֵן כֹּחַ

30 בְּצִדִּיקִים לְקַבֵּל שָׁכָר לְעֵתִיד לְבָא, - ולשם מה, ומהו

31 פעולתו של כוח זה? - כִּדִּי שְׁלֹא יִתְבַּטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת מְשִׁשׁ

32 בְּאוֹר ה', הַנִּגְלָה לְעֵתִיד בְּלִי שׁוּם לְבוּשׁ, בְּדִבְתִּיבִי: -

33 כמו שכתוב: "וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרִיד [פְּרוּשׁ, שְׁלֹא יִתְפַּסֵּס

34 מִמֶּךָ בְּכִנּוּף וּלְבוּשׁ], - שהקב"ה לא "יתכסה" עוד. שכן,

35 ישנו פירוש המפרש את כוונת הפסוק על אֵין-עצירת גשמים,

36 ולכן מפסיק רבנו הזקן באמצע הפסוק ומפרשו כפירוש רש"י,

37 שהקב"ה לא יכסה את עצמו בכנף ובלבוש - ולאחר מכן

ליקוטי אמרים

והסתר פנים המסתירים ומעלימים אור א"ם ב"ה שלא
 יכבולו במציאות. ולזה נתן הקב"ה לישראל את
 התורה שנקר' עוז וכח וכמאור⁷¹ ל"ה שהקב"ה נותן כח
 בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא שלא יתבטלו
 במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש
 כדכתיב ולא יכנף עוד מוריד [פי' שלא יתכסה ממך
 בכנף ולבוש] והיו עיניך רואות את מוריד וכתוב כי
 עין בעין יראו וגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור
 יומם וגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'. ונודע שימות
 המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות
 בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

הגהה

(וקבלת	שכר	עיקרו	באלף
השביעי	כמ"ש	בלקוטי	תורה
	מהאר"י ו"ל):		

וגם כבר היה לעולמים
 מעין זה בשעת מתן תורה
 כדכתי' אתה הראת לדעת
 כי ה' הוא האלהים אין

יום שישי כ"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מז, וגם כבר ה'... עד עמ' 92, ארצך וגו'.

ליקוטי אמרים

75 וְגַם - לא זו בלבד שזה

76 יהיה לעתיד, אלא כְּכָר

77 הָיָה לְעוֹלָמִים מִעֵין זֶה,

78 - מעין גילויי ימות המשיח

79 ותחיית המתים, כבר היה

(וקבלת	שכר	עיקרו	באלף
השביעי	כמ"ש	בלקוטי	תורה
	מהאר"י ו"ל):		

וגם כבר היה לעולמים

מעין זה בשעת מתן תורה

כדכתי' אתה הראת לדעת

כי ה' הוא האלהים אין

40 - מל תורה מתייחזר בו". - הרי, שהכוח להחיות, בא מבחינת
41 "טל" שבתורה. ובאותו טל החזיר הקב"ה את הנשמות לישראל
42 בשעת מתן תורה - בלי ענינה של תחיית המתים - שלא
43 יתבטלו במציאות לנוכח גילוי האור האלקי שהתגלה אז באופן
44 של מעין ימות המשיח
45 ולעיתיד לבוא. רק
46 שאחר כך - אחרי מתן
47 תורה, גרם החטא -
48 שחטאו ישראל, ונתגשמו
49 הם והעולם, עד עת קץ
50 הימים, - כשיתגלה
51 "מינו" של הקב"ה, שאז
52 יודבק גשמיית הגוף
53 והעולם, ויוכלו לקבל
54 גילוי אור ה', שיאיר
55 לישראל על-ידי התורה
56 שנקראה "עז". - והיא
57 הנותנת כוח לקבל את
58 ההתגלות. ומיתרן
59 ההארה לישראל - יגיע
60 חשך האמות גם כן,
61 כדכתיב: - כמו
62 שכתוב¹⁵: "והלכו גוים
63 לאורך וגו'", - של
64 ישראל; וכתיב¹⁶: -
65 אומות העולם יאמרו לבני
66 ישראל: "בית יעקב לבו
67 ונלכה באור ה'",
68 וכתיב¹⁷: "ונגלה כבוד
69 ה', וראו כל בשר יחדו וגו'", - "כל בשר" - כל אדם, גם של
70 אומות העולם; וכתיב¹⁸: "לבוא בנקרת הצורים ובסעפי
71 הסלעים מפני פחד ה' ויחדר גאונו וגו'", - זה מוסב על
72 האומות, שיהיו אז חדורים ברוב פחד - שכן, על בני ישראל
73 שיהיו אז מיוחדים ומאוחדים עם הקב"ה, לא מתאים לומר שהם
74 ימהרו להתחבא בצורים וכו'. וכמו שאומרים¹⁹: "והופע
75 בחדר גאון עז על כל יושבי תבל ארצך וגו'"; - כל - גם
76 אומות העולם. הרי, שתהיה אז התגלות אלקות בעולם גם
77 בשאר העמים. בכך מתבטאת תכלית ושלמות העולם הזה, כפי
78 שהעולם יהיה בימות המשיח ותחיית המתים.

1 ממש, בראיה חושית, - כי, כשאומרים "הראת" - הראת את
2 עצמך, הרי הכוונה שראו אותו, זוהי ראייה מוחשית, כדכתיב:
3 - כמו שכתוב¹⁰: "וכל העם רואים את הקולות" - "רואים
4 את הנשמע", - את כל גילויי מתן תורה שקלטו - הם ראו
5 ממש; ופרשו רז"ל:
6 מסתכלים למורה
7 ושומעין את הדבור
8 יוצא אנכי בו, - ה'
9 אלקיך, וכן לארבע
10 רוחות ולמעלה ולמטה,
11 - מכל צד שאליו הסתכלו
12 נשמע משם הדבור "אנכי
13 ה' אלקיך". וכדפרש
14 ב'תקונים' - וכמו
15 שמפרש ב'תיקוני זוהר':
16 דלית אתר דלא מליל
17 מניה עמהון בו. - שאין
18 מקום ממנו לא דיבר -
19 הקב"ה - אתם. והינו, -
20 כך היה הדבר, מפני גילוי
21 רצונו יתברך בעשרת
22 הדבורות, שהן כללות
23 התורה, שהיא - התורה,
24 היא פנימית רצונו
25 יתברך וחכמתו, ואין
26 שם הסתר פנים כלל, -
27 ומשום כך היתה התגלות
28 אלקות בכל העולם. כמו
29 שנאמר¹²: "כי באור
30 פניך נתת לנו תורת חיים". - הרי שתורה באה מ"אור פניך"
31 - האור הפנימי של אלקות. ולכן - מפני שהיתה התגלות
32 אלקות, היו - בני ישראל בשעת מתן תורה, בטלים במציאות
33 ממש, במאמר רז"ל¹³ שעל כל דבור פרחת נשמתו בו, -
34 כלתה נפשם ונתבטלו במציאות, אלא שהתורה הקדושה
35 ברוך הוא להן - את הנשמה, בטל שעתיד להחיות בו את
36 המתים, והוא מל תורה - שכן, בתורה ישנן בחינת "מטר"
37 ובחינת "טל", שנקרא "עז", - החזק והכוח לקבלת ההתגלות
38 האלקית ושלא להתבטל במציאות, כפי שזכר לעיל בקשר
39 לצדיקים לעתיד לבוא. במאמר רז"ל¹⁴: "כל העוסק בתורה

יום שבת קודש כ"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 92, פרק לז. והנה... עד עמ' מז, התפלה.

79 פָּרָק לז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל:
80 "נתאזהר הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", היא - העולם הזה - בעיקר,
10. שמות כ, טו; במכילתא (מובא ברש"י) על הפסוק. 11. ראה שמות רבה ה, ט. 12. בתפילת שמונה עשרה. 13. שבת פח, ב. 14.
ראה שבת קיא, ב. 15. ישע"י ס, ג. 16. שם, ב, ה. 17. שם, מ, ה. 18. שם, ב, כא. 19. בנוסח התפילה של ראש השנה.

בפיה, - בפיו של יהודי לאכילה, וכן אתרוג שאינו ערלה, -
 בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, מדוע אין האתרוג נעשה
 מצוה, אם הוא עדיין בשנות ערלה: * הנהגה (שהערלה היא
 משלש קלפות הטמאות לגמרי שאין להם עליה לעולם, -
 ערלה איננה יכולה
 להתעלות, אף פעם,
 לקדושה. וכך גם כל
 אותם דברים המקבלים
 חיותם משלוש הקליפות
 הטמאות, אינם יכולים
 להתעלות לקדושה, גם
 כשעושים בהם מצוה,
 כמו שפירוש פ' עין
 חיים, וכן כל מצוה
 הנבאה בעברה חס'
 ושלום - כי העבירה, הרי
 מקבלת חיותה משלוש
 הקליפות הטמאות לגמרי,
 ולכן אין היא יכולה
 להתעלות לקדושה; וקצת
 ומעט הצדקה שאין
 גול, וכיצא בהם, -
 דברים גשמיים אחרים
 בהם עושה מצוה, שלפני
 עשיית המצוה בהם, היו
 תחת ממשלת קליפת נוגה
 וקיבלו חיותם ממנה, ועל
 ידי עשיית המצוה בהם,
 מתאחדים הדברים עם הרצון העליון. ברם, כשהדברים בהם
 הוא מקיים מצוה, הם דברים מותרים וטהורים, וזה נעשה שלא
 על ידי עבירה - פועלת המצוה באותם דברים, שהיו עד אז
 תחת ממשלת קליפת נוגה, להתעלות ולהתאחד עם אור איך
 סוף ברוך-הוא, ובלשון ה"תניא": ועכשו שמקנים בהם מצות
 ה' ורצונו - הרי החיות שבהם - החיות שבקלף התפילין, או
 האתרוג, או דמי הצדקה, עולה ומתבטל ונכלל באור
 איך-סוף ברוך-הוא, שהוא רצונו ותפלה המלכש בהם, -
 כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, שרצונו של הקב"ה משובש
 במצוה, שהקב"ה רוצה שיהודי יעשה אותה מצוה; מאחר
 שאין שם בחינת הסתר פנים כלל להסתיר אורו ותפלה.
 - לכן נכללת החיות של דברים אלה ברצון העליון. עד כאן
 למדנו אודות החיות של אותם דברים שבהם נעשית המצוה,
 כחיות הקלף של התפילין, או החיות של האתרוג, וכדומה.
 להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח הנפש החיונית הבהמית
 המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת נוגה - ועל ידי
 ההשתמשות בכוח נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם כוח זה
 בקדושת המצוה שהיא הרצון העליון. וכן פ' נפש החיונית

ובו רצה הקב"ה שתהיה לו נחת רוח, על ידי הפיכת חושך העולם הזה לאור,
 שיאיר בעולם הזה אור איך-סוף בלי שום לבושים, ובהתגלות יותר מאשר
 בעולמות העליונים. דבר זה יוממש בימות המשיח ותחיית המתים, שאז תהיה
 תכלית השלימות של העולם הזה. שכן, הוא נוצר מלכתחילה בכוונה זו,
 שתאיר בו אלקות בגילוי
 מוחלט, עד שאפילו אמונת
 העולם יראו אלקות.
 והנה, תכלית השלימות
 הנה של ימות המשיח
 ותחיית המתים, שהוא
 גילוי אור איך-סוף ברוך
 הוא בעולם הזה הנשמי
 תלוי במעשינו
 ועבודתנו כל זמן משך הגלות כי הגורם שבר המצוה
 היא המצוה בעצמה כי בעשייתה ממשיך האדם גילוי
 אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה להתלבש בגשמיות
 עוה"ז בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת קליפת
 נוגה ומקבל חיותה ממנה שהם כל דברים הטהורים
 ומותרים שנעשית בהם המצוה מעשיית כגון קלף
 התפילין ומוזוה וספר תורה וכמאמר רז"ל לא הוכשר
 למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפך. וכן
 אתרוג שאינו ערלה*
 ומעט הצדקה שאין גול
 וכיצא בהם ועכשו
 שמקיים בהם מצות ה'
 ורצונו הרי החיות שבהם
 הנהגה המצוה -
 היא המצוה עצמה, -
 שבר המצוה הרי הוא
 התגלות אור איך-סוף
 ברוך-הוא, וה"גורם",
 המביא ויוצר התגלות זו,
 הרי זה המצוה עצמה. והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלא
 כדוגמת ממון שבעל השדה משלם לזה שחורש וזורע את שדהו
 (שאינו הזורע מייצר את הממון בו) מה שאין-כן בנידון דידן
 שהמצוה עושה את השכר שלה". כי בעשייתה - של המצוה,
 ממשיך האדם גילוי אור איך-סוף ברוך-הוא מלמעלה
 למטה, להתלבש בגשמיות עולם הזה, בדבר שהיה תחלה
 תחת ממשלת קליפת נוגה, ומקבל חיותה ממנה, - שיומשך
 גילוי אור איך-סוף ברוך-הוא בדבר הגשמי, שהרי כל דבר גשמי
 מותר מקבל חיותו מקליפת נוגה ונתון לשליטתה, כפי שהוסבר
 בפרקים הקודמים, שהם כל דברים הטהורים ומותרים
 שנעשית בהם המצוה מעשיית, כגון: - והערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: "ומביא דוגמא מהחי, צומח, דומם: קלף התפילין
 ומוזוה וספר תורה, - הקלף הרי מקבל חיותו מקליפת נוגה,
 ועל ידי הפיכתו למצוה של תפילין, או מוזוה, או ספר תורה,
 נמשך באותו קלף, גילוי אור איך-סוף הנמשך על ידי המצוה. -
 הכרחי הרי שהדבר בו נעשה המצוה, יהיה טהור ומותר -
 וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה: לא הכשר למלאכת
 שמים - לדבר שיעשה בו מצוה, אלא טהורים ומותרים

את פעולת הנפש האלקית בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: 47
מכיוון שהדיבור בתורה ותפילה בא על ידי הפעלת אברי 48
הדיבור הגשמיים — נמצא שאין הנפש האלקית יכולה לבצע 49
זאת אלא על-ידי הנפש החיונית — וְכָל מֶה שְׁמַדְבֵּר בְּכַח גְּדוּל 50
יִתְרֵה — ככל שהוא 51
משקיע יותר כוח בדיבורי 52

התורה והתפילה, הוא 53
מְכַנֵּים וּמַלְבִּישׁ יוֹתֵר 54
כחות מְנַפֵּשׁ הַחַיּוֹנִית 55
בְּדַבּוּרִים אֵלֶּי. — וממילא 56
מנוצלים בקדושה כחות 57
רבים יותר המקבלים 58
חיותם מקליפת נוגה. וְזֶהוּ 59
שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב: "כָּל 60
עֲצָמוֹתֵי תַאֲמָרְנָה וְגו'". 61
— ה' מי כמוך — כלומר: 62
תיבות התורה והתפילה 63
צריכות להיאמר באופן 64
של "כל עצמותי 65
תאמרנה", להשקיע בהן 66
כח רב יותר ככל האפשר 67
של הגוף. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר 68
רְבוּתֵינוּ וְכָרֻנָם 69
לְבָרְכָהּ: "אם — התורה, 70

עֲרוּכָה — חדרה, בְּכָל רִמ"ח אֲחָרִים — מְשַׁתְּמָרָה, — בזכרוננו 71
של האדם הלומד תורה, וְאִם לֹא — אֵינָה מְשַׁתְּמָרָה", — 72
ועלולה להישכח, כִּי הַשְׁכָּחָה — של עניני תורה, הִיא — 73
מקורה, מְקַלְפֶּת הַגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵן 74
מְקַלְפֶּת נֶגְהָ הַנִּכְלָלֶת לַעֲמִים בְּקִדְשָׁהּ, — ואז, כשקליפת 75
נוגה נכללת בקדושה, אין כל סיבה לשכחה; וְהֵינּוּ בְּשִׁמְתִּישׁ 76
בָּהֶן — של הגוף והנפש החיונית, וּמִכְנִים כָּל בָּהֶן בְּקִדְשָׁהּ 77
הַתּוֹרָה אוֹ הַתְּפִלָּה: — זוהי המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח 78
אברים" — הוא לומד באופן שהיא חודרת את כל רמ"ח אבריו, 79
— אז היא "משתמרת", היא נשמרת בזכרוננו, כי בכך הסיור את 80
הסיבה המביאה לשכחה. 81

עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית — הבהמית שמקליפת 82
נוגה, כשמקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה — נכלל 83
בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל 84
בקדושה על ידי מצוה; אלא גם כל המאכלים שמהם ניזונים 85
הנפש החיונית ומקבלת חיותה מהם — גם מאכלים אלה היו 86
תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה — הרי כשהנפש 87
החיונית מקיימת מצוה באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים 88
אלה, נכללת אז בקדושת המצוה גם החיות של אותם מאכלים. 89
בכך גם יסביר רבנו הזקן, איך שהחיות של כל העולם הזה, 90
השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך לקדושה לעתיד-לבוא: על 91
ידי שכל נשמה תקיים תר"ג מצוות — להישמר מלעבור על 92

הַבְּהֵמִית שְׁבִאֲבָרֵי נוֹף הָאָדָם הַמְּכַנֵּים הַמְּצוּהָ — הוא 1
מְתַלְבֵּשׁ נִסְיָן בְּעִשְׂיָה זו, וְעוֹלָה מְהֻלָּלָה, — תחת 2
ממשלתה היה נתון עד אז, כחלק מהנפש החיונית הבהמית 3
שהיא נפש של קליפה, וְנִכְלָל בְּקִדְשָׁהּ הַמְּצוּהָ שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ 4
יְתֵרָה, וְכִמְלָא בְּאוֹר אֵיךְ 5
סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. — הרי, 6

שכוח הנפש הבהמית 7
שמקליפת נוגה, מתעלה 8
בקדושה על ידי עשיית 9
מצוה. עתה יוסבר, שלא 10
דוקא על ידי עשיית 11
מצוות מעשיות נכלל כוח 12
הנפש החיונית בקדושה, 13
אלא גם מצוות כלימוד 14
תורה, קריאת-שמע 15
ותפילה — מצוות 16
שמקיימים אותן בדיבור 17
בלבד, ולא בכוח המעשה 18
— גם בקיומן שלהן 19
משתמשים בכוח הנפש 20
החיונית הבהמית 21
שמקליפת נוגה, ולכן 22
נכלל אותו כוח בקדושה. 23
וְגַם בְּמִצְוֹת תַלְמוּד 24

תּוֹרָה וְקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפִּלָּה וְכִיּוּצָה בָּהֶן, — נכלל על ידן 25
כוח הנפש החיונית הבהמית באור איך-סוף ברוך-הוא, אֵיךְ 26
שְׁאֵינֶן בְּעִשְׂיָה נִשְׁמִית מְמִשׁ — אף שמצוות אלו לא קויימו 27
באמצעות עשיה גשמית ממשית, שֶׁתַּחַת מְשַׁלֵּת קַלְפַּת נֶגְהָ 28
— אלא על-ידי דיבור בלבד. מְכַלְמֶקוֹם הָא קִיּוּמָאֵלֶן — הרי 29
מקובל עלינו, דְּהַרְהוּר לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי, — ש"הרהור" 30
31 (מחשבה) אינו כמו דיבור, וְאֵינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ — באותן 32
מצוות שיש להשתמש בהן בדיבור, עַד שְׁיִוְצֵא בְּשַׁפְּתָיו, — 33
שמן ההכרח שבאותן מצוות — יהיה דיבור, וְקִיּוּמָאֵלֶן — 34
ומקובל עלינו, דְּעֻקְיָמָת שְׁפָתָיו — בשעת אמירת המלים, הֵיךְ 35
— הוא, מְעִשָׂה, — גם מעשה כזה שייך לנפש החיונית הבהמית 36
שתחת ממשלת קליפת נוגה, כשם שהדבר במעשה גשמי ממש, 37
באמור לעיל — כ"ק אדמו"ר שליט"א. כִּי אִי אֶפְשָׁר לַנֶּפֶשׁ 38
הַאֱלֹהִית לְכַמֵּא בְּשַׁפְּתָיו וְפֶה וְלִשׁוֹן וְשִׁנָּים הַנִּשְׁמִיִּים, — 39
שהם "מוצאות הפה" דרכם באים לידי ביטוי בגשמיות, כל סוגי 40
הַבְּהֵמִית הַמְּלַבֵּשֶׁת בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף מְמִשׁ, — כפי שלמדנו בפרק 41
ל"ה בקשר לעשיית מצוה במעשה, שהיות והנפש האלקית היא 42
כולה רוחנית ואילו הגוף הוא גשמי — אין האפשרות לנפש 43
האלקית לפעול ולעורר את הגוף לעשיה גשמית של מצוה, רק 44
באמצעות הנפש החיונית המחזיה את הגוף, והיא ה"ממוצע" בין 45
הנפש האלקית לגוף הגשמי — הנפש החיונית היא המביאה 46

והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון
העליון ומביאה התגלות אלקות. וכשכל נשמות ישראל
ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו
לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל – הרי שיחוד עם
זה יעלו בכך גם את החיות הכללית של העולם הזה – כל
נשמה את חלקה בעולם, ובעולם ישורר גילוי אלקות בפועל
ממש.

שס"ה (365) מצוות לא־תעשה, שהן כנגד שס"ה (365) גידי
האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא לשמור
שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו – כך גם
שומרות שס"ה מצוות הלא־תעשה שהחיות (של קדושה) לא
תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה תקיים
רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי
האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

ב"ה – נאמר על נח (שס"ו) 'צדיק תמים' ו'תמים' היינו שאין בו מום
העושהו טריפה.
מקשה הגמרא: דלמא כוונת הפסוק שהוא תמים בדרךיו, שמידותיו
טובות ומתוקנות, שהוא עניו, שפל רוח וסבילן, ולא שאינו טריפה.
מתרצת הגמרא: לענין דרכיו, 'צדיק' בתיב ב"ה, ללמדנו שדרכיו
טובים, וממילא 'תמים' שנאמר שם היינו שאינו טריפה. מקשה
הגמרא: דלמא כוונת הפסוק שהיה תמים בדרךיו, שמידותיו טובות
ומתוקנות, וצדיק במעשיו, שמעשיו היו טובים בלא מעשי עוול
וחסם, ולא בא ללמד שלא היה טריפה.
הגמרא מוכיחה באופן אחר שנח לא היה טריפה: לא מצית אמרת
– אינך יכול לומר דנח גופיה טריפה הוה – שאף נח עצמו היה
טריפה, דאי סלקא דעתך נח טריפה הוה – שאם תעלה בדעתך
שנח היה טריפה, יקשה, שהרי אמר לו ה' 'אתך' והיינו דומים לך,
וכי יתכן דאמר ליה רחמנא, דכוותך עיל – דוקא טריפות הדומים
לך הכנס לתיבה, אך שלמין לא תעיל – אל תכניס לתיבה, הרי
ודאי לא יתכן לומר כן, ומכך שאמר לו ה' להכניס בעלי חים
הדומים לו, מוכח שלא היה טריפה, וציווהו ה' להכניס בעלי חיים
שאינם טריפות.
הגמרא מבררת מה למדים למסקנא מהפסוק 'לחיות זרע'. מקשה
הגמרא: השתא דנפקא מ'אתך' – עתה שלמדים מהפסוק 'להחיות
אתך' למעט טריפה, והיינו שגם הביא לתיבה בעלי החיים הדומים
לו, שאינם טריפה, אם כן הפסוק (להחיות) 'ל'חיות' זרע' למה לי –
מה בא ללמד. מתרצת הגמרא: אי – אם היינו למדים את דין
הקרבן בבן נח רק מתיבתא 'אתך', הוה אמנא – היינו אומרים שיכול
נח להכניס לתיבה בעלי חיים שהיו לו לציוותא בעלמא – רק
לשהות עמו לכבודו, והטעם שהקפידה התורה שלא יכניס
טריפות הוא מחשש שימותו ויתבטל הצוות, אך בעלי חיים שאינם
טריפות הוא יכול להכניס, ואפילו בעל חיים שהוא זקן, ואפילו
כרים, שאינם טריפה, אך אינם יכולים להוליד, יכניסם לתיבה,
ולא היינו ממעטים אותם מהקרבנה, קא משמע לן הפסוק (להחיות)
'ל'חיות' זרע', שלא יכניס מי שאינו מוליד, משום שגם הוא פסול
לקרבן.
הגמרא מבארת את הדין בזביחה ששייכת בפנים לעבודה זרה
שאין זו דרכה: אמר רבי אלעזר, מנין למדים לשוחט בהמה
למקדלים, שהוא חייב, אף שאין דרכו של המקדלים בזביחה אלא
בזריקת אבנים, שנאמר לאחור החיוב להביא את הקרבנות לאהל
מועד, ולא יזבחו עוד את זבחיכם לשעירים אשר הם זנים אחריהם
(ויקרא יז ט), כלומר שיש איסור ליבוח לעבודה זרה, ואם אינו ענין
לכדרכה – לאסור זביחה לעבודה זרה שדרכה בכך, שכן איסור זה
כבר נלמד מדכתיב 'איכה יעזבו היום האלה את אלהיהם ואעשה
בן גם אני' (דברים יב ט), תגהו ענין לשלא בדרך – לאסור זביחה
לעבודה זרה שאין דרכה בכך, כגון הוובת בהמה למקדלים,
שחייב.
הגמרא מקשה על הלימוד מהפסוק 'ולא יזבחו' וגו' לאיסור
עבודה זרה: והא – וכי פסוק זה 'ולא יזבחו' להכי הוא דאמא – לכך
הוא בא, לאסור זביחה לעבודה זרה אף שאין זו דרכה, הרי האי
מכיע' ליה – פסוק זה נצרך לבדנא – ללמד איסור אחר ששנינו
בברייתא (תורת הכהנים אדרי פ"ט),

עבודה כעין זביחה שבפנים.
הגמרא מבארת דין נוסף הנלמד מכך שאיסור עבודה זרה הוא
בעבודה כעין פנים: אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, מנין לזיבח
בהמה בעלת מום לעבודת בוכבים, שהוא פסול, שנאמר (שמות כב יט)
זיבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, וזיבח לאלהים פירושו זיבח
לעבודה זרה (סנהדרין סו, ו) יחרם היינו יומת, וממה שנאמר שם
'בלתי לה' לבדו' מוכח, שלא אסרה תורה אלא זביחה שהיא כעין
פנים, ואילו בהמה בעלת מום אינה ראויה להקריבה לה, ואינו
חייב עליה.
הגמרא מבררת במה מדובר: הוי בה רבא – דן רבא בדין זה, במאי
– באיזה מום מדובר, אילימא – אם נאמר שמדובר בדופן שפיעון
– בקרום המכסה את העין, קשה, השתא לבני נח הוה לגביה בכהמה
דידהו – הרי בהמה עם מום כזה מותר לבני נח להקריבה לפני ה'
במה שלחם, ורק בהמה מחוסרת אבר נאסר להם להקריבה לה,
לעבודת בוכבים מיכנא – וכי צריך לומר שהזיבח לעבודת
כוכבים בהמה כזו חייב, והרי על ידי זה נחשבת זביחתה כעין
זביחה שבפנים. אלא ודאי צריך לומר, שמדובר בבעל חי מחוסר
אבר, שאינו ראוי כלל להקריבה לה, ודין זה הוא בדרבי אלעזר,
דאמר רבי אלעזר, מנין למדים לבעל חי מחוסר אבר שהוא אסור
בהקריבה לבני נח, שנאמר לנח קודם המבול (בראשית ו יט) 'ומכל החי
מכל אשר שנים מכל הארץ אל התבה להחיות אתך', ומריבוי
הכתוב 'ומכל החי' יש לדרוש שאמרה התורה 'הבא בהמה שחיוני
כל ראשי האברין שלה', אבל אם חסר בה אבר לא יביאנה לתיבה,
משום שהיה גלוי וידוע לפני ה' שלאחר המבול עתיד נח להקריב
מן הבהמות שהביא לתיבה, ובהמה שחסר לה אבר אסורה
בהקריבה.
מקשה הגמרא על דרשת רבי אלעזר: הרי האי 'ומכל החי' מיכיע
ליה למעוטי טריפה – פסוק זה נצרך לאומרו כדי למעט שאין
להביא לקרבן בהמה טריפה שאינה יכולה לחיות. מתרצת
הגמרא: המיעוט של טריפה, (מלהחיות) [מ'לחיות] זרע' נפקא –
הוא נלמד, שנאמר לנח קודם המבול (שם a) שיביא לתיבה גם
מעוף השמים וגו' 'לחיות זרע על פני כל הארץ', ומדויק מתיבות
'לחיות זרע', שצריך להביא בהמה הראויה ללדת ולחיות זרע,
ולא טריפה, שאינה ראויה ללדת.
ממשיכה הגמרא ומקשה: הניחא – הדבר מובן למאן דאמר (תוספתא
חולין פ"ג ה"ז) שפריפה אינה יולדת – אינה יכולה ללדת, וניתן
למעט מ'לחיות זרע', אלא למאן דאמר שפריפה יולדת, מאי איכא
למימר – כיצד נבאר זאת ונלמד למעט טריפה מקרבן, הלא
לדבריו אין למעט טריפה מ'לחיות זרע', אלא צריך למעט
מומקל דחיי, ואם כן אין הפסוק מיותר למעט מחוסר אבר.
מתרצת הגמרא: אמר קרא (שם ו יט) 'תביא אל התבה להחיות אתך',
ויש לדייק מלשון 'אתך', שכוונתו שיהיו בעלי החיים בדימין לה,
וכשם שנח אינו טריפה כך בעלי החיים שמביא אל התיבה לא יהיו
טריפה.
מקשה הגמרא: ודלמא נח גופיה טריפה הוה – ושמן נח עצמו היה
טריפה, וממילא אין למעט טריפה מ'אתך' בדומים לך, אלא יש
ללמוד למעט מלשון הפסוק 'ומכל החי' שהוא לשון ריבוי, והיינו
שצריך להיות חי ובריא ולא טריפה. מתרצת הגמרא: 'תמים' בתיב

יום ראשון

יום שני

יז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: והנה באמת . . . 76 בתולדותו.

א סך יִאָהֲרֶעַן נֶאָךְ פֶּעֶטֶר־בּוֹרֵג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאל ארויס צום עולם און האָט געזאָגט: אין גן עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואָלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמ' רבא פון א אידען, אז ער זאָגט בכל כחו כפירוש בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאנצען אין דעם.

דאָס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האָט געפועלט אזא התלהבות והתלהטות בא די הערער, אַז א גאנץ יִאָהֲרֶעַן האָט מען געזאָגט איש"ר מיט א ברען.

שָׁנִים רַבּוֹת לִפְנֵי פֶּעֶטֶר־בּוֹרֵג (שם הָיָה הַמָּאָסֶר בְּשָׁנַת תִּקְנִ"ט) יָצָא פֶּעַם רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן אֶל הַקָּהָל וְאָמַר: בְּגֵן עֵדֶן חֲשִׁים בִּיקְרוֹ שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה; לֹא רַק מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, (אַלָּא) גַם נְאֻצָּלִים הָרִאשׁוֹנִים – הָיוּ מוֹתָרִים עַל הַכֹּל בְּעִבּוֹר "אָמֵן יֵהֵא שְׁמִיהּ רַבָּא" שֶׁל יְהוּדֵי שְׁאוּמֵר בְּכָל כְּחוֹ, כְּפִירוּשׁוֹ, בְּכָל כּוֹנֵנְתּוֹ – כְּלוּמֵר שֶׁכָּלוּ מִנְּחָ בָּזָה.
זֶה הָיָה כָּל הַמָּאָמֵר. וְהוּא פֶּעַל אֲצֵל שׁוּמְעֵיו הַתְּלַהֲבוֹת וְהַתְּלַהֲטוֹת כְּזוֹ, שֶׁכָּל הַשָּׁנָה אָמְרוּ "אָמֵן יֵהֵא שְׁמִיהּ רַבָּא" בְּלֵהֲטָה.

יום רביעי

יז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: ונמצא כי . . . מח גידיה.

בְּאַמִּירַת תְּהִלִּים (פז, ז) אוֹמְרִים "כָּל מַעֲיָנִי" – הֵכָ"ף בְּקֶמֶץ. בְּסֹדֶר בְּרַכַּת הַמְּזוֹן – הֵכָ"ף בְּחוּלָם.

יום שני

יום שלישי

יח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: והנה באמת . . . 76 באריכות.

בְּבִרְכָּה מַעֲיָן שְׁלֹשׁ, אִם שְׁתֵּה יִין וְאָכַל פְּרוֹת מִזֵּי הַמִּינִים, חוֹתֵם: וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְעַל הַפְּרוֹת, בְּרוּךְ אַתָּה ה' עַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְהַפְּרוֹת (וְלֹא "וְעַל" הַפְּרוֹת) .

יום חמישי

יח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: כי כללות . . . מח יצירה עשיה.

אֲדֹנֵי אָבִי זִקְנֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהַר"ש] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמָּאמְרָיו: צְרִיכִים לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב עִם פְּרוּשׁ רִש"י, שֶׁזֶּהוּ תְּרוּמוֹת מִדְּרָשֵׁי רַז"ל... וְלִכְלֹל הַפְּחוֹת צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְלַמֵּד מִסְּכַת גִּמְרָא בְּשָׁנָה.

יום
שלישי

יום רביעי

יט אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: וכל שלא . . . לט הצדקה וכה"ג.

החסידים, אפלו הבינונים, היו בקיאים בתנ"ך [=תורה נביאים וכתובים]. ומנהג מסדר היה אצלם, אשר אחר למוד שעור משניות שאחרי תפלת שחרית, בשעת קפילת הטלית ותפלין היו אומרים שעור תנ"ך, באפן אשר במשך שלשה חדשים היו גומרים את התנ"ך.

יום ששי

יט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, ששי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: וכל ניצוח . . . 96 ניצוחין כו'.

ר' משה מייזליש סיפר: דער רבי (רבינו הזקן) האט אונז געלערענט, אז דער אלף פון חסידות איז, אויסצוניצען די טבעות אין עבודה. און ראשית העבודה זאל זיין אויסצוניצען די טבע הכחות, ווי למשל די טבע פון מוח שליט על הלב.

ר' משה מייזליש ספר: הרבי (רבנו הזקן) למד אותנו, שה'אלף' של חסידות הוא, לנצל את הטבעיות ב'עבודה'; וראשית העבודה תהיה לנצל את טבע הכחות, כמו למשל את הטבע של מוח שליט על הלב.

יום
רביעי

יום חמישי

כ אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צז"קג.

תניא: ואפילו בבחי' . . . לט ושנה כו'.

ניט עבודה איז אז עבודה זאל זיין באמת, נאך אמת אליין איז אן עבודה, אז די נעגעל זיינען אמת. וואס ווערסטו נתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא. א) ונפל על פניו.

אין משמעותה של 'עבודה', ש'עבודה' תהיה באמת, אלא האמת עצמה היא עבודה, שהצפרנים הנן חדירות באמת. מה אתה מתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא, א) ונפל על פניו.

שבת

כ אדר שני, פרשת פרה

ה'תש"ג

הפטורה: ויהי דבר ה' גו' - דברתי וצוית.

אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: צו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צז"קג.

תניא: ובזה יובן . . . (פרק כג).

רבנו הזקן ספר: מהתורות שאמר מורי (הרב המגיד) לפני ביחידות, היתה תורה על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה", דהגם שהאש יורד מלמעלה באתערותא דלעלא, מצוה להביא [=להדליק האש] מן ההדיוט, כי באתערותא דלתתא אתערותא דלעלא, כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, רוח מלמטה אייתי רוח מלעלא, ואמשיך רוח מלעלא ולעלא. ומצות עשה להבעיר

אש על המזבח, מזבח הוא "אדם כי יקריב מכם", וההקרבה עצמה אינה מספקת, וצריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכם, ואש זה לא תכבה, שהיא מכבה את ה"לא".
את התורה הזאת אמר מורי לפני עשר פעמים – כדי לחקקה בעשר כחות נפשי – ויאמר לי: אתה, תלמיד, הנך נצרך להאש תמיד, לפי שעליך הטל לכבות "לא" (של המנגדים) גדול. אתה תכבה את ה"לא", והשם יתברך יהפך את ה"לא" להן.

ה'תש"ג

כא אדר א

יום ששי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: אבל באמת . . . בשגגות.

שם "חסיד" הוא שם קדום הנמצא בדרושי רז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח, ב), והוא תאר השלמות וההפלגה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדיו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תאר "חסיד" הוא מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולמודה ומצבו בקיום המצות. יודע הוא מה שחסר לו, ונותן לב ודואג למלאת את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת על.

ה'תש"ג

כא אדר שני

יום ראשון

שיעורים. חומש: שמיני, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: פרק לח. והנה . . . נ אברי הגוף.

ה"צמח צדק" אמר בסיום ספור הנ"ל (כ אדר שני): זקני – רבנו הזקן – הוא משה רבנו בתורת חסידות חב"ד. במשה אמרו רז"ל שהתורה נתנה לו, אלא שנהג בה טוב עין. אש תמיד האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד – נתן הרב המגיד לזקני, וזקני נהג בה טוב עין ויתנה לכל העוסקים בתורת החסידות. ברור לי, אשר כל הלומד עם חסידו ומעורר בו את האש תמיד האלקי, הנה שכרו אתו אשר זכותו זה לא תכבה לעד.

ה'תש"ג

כב אדר א

שבת

יום
שישי

הפטורה: וישלח אחאב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קז.
תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: הא דסעודה שלישית היום לא גו', הינו שאין צריך פת, אבל צריך לטעם איזה דבר, ואמר רבי יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות. תורת רבנו הזקן בתחלת בואו לליאזנא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה". יתרון תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהיא באמצע היום, בשעה שבני אדם עסוקים וטרוידים בענייניהם, ומפסיקים לתפלת המנחה. וזהו: לעולם, עבודת האדם בעולם היא, שיהא אדם שכל המאיר ופועל במדות, זהיר יאיר, הינו התגברות הצורה על החמר, וזה נכר בענין תפלת המנחה.

ה'תש"ג

כב אדר שני

יום שני

שיעורים. חומש: שמיני, שני עם פירש"י.

תהלים: קורקו.

תנאי: אך אעפ"כ . . . נ כל חי.

בְּרַפְת כְּהִנִּים הוּא הַמִּשְׁכַּת הַמִּחִין, הַגְבֵּהַת הַיָּדִים הוּא הַעֲלָאת הַמְּדוּת, וּמִבְּרָכִים לְיִשְׂרָאֵל
שֶׁהֵם בְּנֵי מְלָכִים – מְלָכוּת, הָרִי פְרָצוֹף שָׁלֵם שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת.

שבת
קודש

ה'תש"ג

כג אדר א

יום ראשון

שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קח"קב.

תנאי: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.

הַרְבֵּנִים וּבְעֵלֵי תוֹרָה וְקָרְאִים עֵינֵי הָעֵדָה וְרָאִשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁהָרָאשׁ הוּא בָּרִיא אֲזִי גַם
הַגּוֹף בָּרִיא.

ה'תש"ג

כג אדר שני

יום שלישי

שיעורים. חומש: שמיני, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קח"קב.

תנאי: ואף שבשניהם . . . 100 והתפשטות.

אֲמַמּוֹ"ר אָמַר לְרַב אֶחָד – בַּעַל עֲבוּדָה וּמִתְמִיד בְּלִימּוּדוֹ: א רב בעדארף בכל עת
ובכל רגע געדיינקען, אז תמיד שטייט ער אויף דעם שוועל וואָס צווישען מזכי הרבים
און ח"ו מחטיאי הרבים, אויף דעם שוועל פון עומק רום און עומק תחת, און אלע
ענינים בעדארף נוגע זיין אין פנימית נקודת הנפש ממש, ווייל בנפשו הוא.

אֲדִנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר לְרַב אֶחָד – בַּעַל עֲבוּדָה וּמִתְמִיד בְּלִימּוּדוֹ: רַב צָרִיךְ לְזָכֹר
בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, כִּי תִמְיֵד נֶצֶב הוּא עַל הַסֵּף שֶׁבֵּין מְזִכֵּי הַרְבֵּים, וְחָס וְשָׁלוֹם, מִחֲטִיאֵי הַרְבֵּים;
עַל הַסֵּף שֶׁל עֲמָק רּוּם וְעֲמָק תַּחַת – וְכָל הָעֲנִינִים צָרִיכִים לְגַעַת בְּפָנִימִיּוֹת נִקְדַּת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, כִּי
בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' א

8 אף לבהמה שאינה שלו שעשה בה מעשה לעבודה זרה, שאסרה.
9 יש לדחות, וְלִמָּא – והרי יתכן שיש לחלק בזה בדבריו דְּרַב פִּפְא
10 (לעיל שם), ששם מצאו פסוק מיוחד לאוסרם, שנאמר (יחזקאל ז כב)
11 וְכָאֵו כֶּה פְּרִיצִים וְחֻלְלוּהָ, ולמדו ממנו בית חשמונאי, שכיון
12 שנכנסו היונים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון שיצאו לחולין זכו
13 בקן הנכרים ואסרום משום עבודה זרה, אך דבר אחר שאינו שלו
14 אינו יכול לאסרו משום עבודה זרה אף אם עשה בו מעשה לשמה.

1 שנאסרו לשמש לגבוה כיון שבני דעה הם, וקנסום חכמים, אך
2 בהמה שאינה שלו אינה נאסרת אף על ידי מעשה, כיון שאין בה
3 דעת ולא שייך לקנסה.
4 וְאִלָּא נאמר שלמדים זאת מֵאֲבֵי הַמִּזְבֵּחַ, שהשתמשו בהן אנשי יון
5 לעבודה זרה, וגנוזם בית חשמונאי משום שנאסרו לגבוה, כמבואר
6 לעיל (נב), ומוכח שאף שלא היו האבנים שלהם אלא של הקדש
7 נאסרו על ידי שעשו בהן מעשה לשם עבודה זרה, ומזה יש ללמוד

יום ראשון י"ז אדר ה'תשע"ח

זיקנה הפוסלת את הקרבן

המקדש צריכה העולה להיות מן הזכר אבל ב'בימת יחיד' אפשר להקריב עולה נקבה.

ולדעת הרמב"ם שפר זקן (מעל שלש שנים) פסול להקריבה, בלאו הכי צריך לומר שזו היתה 'הוראת שעה', כי הפרות שהעלו אנשי בית שמש היו מעל שלש שנים (כך מוכיחה הגמרא שם), ומוזה שאין הגמרא אומרת כך יש להוכיח שמעל שלש שנים עדיין אינם 'זקנים' וכשרים להקריבה!

ומישיב ה'שפת אמת' (ראש השנה י, א, ד"ה שהיה) על פי דברי ה'משנה למלך' (הל' איסור"מ פ"ב ה"ו):

לכתחילה אין מקריבים פר מעל שלוש שנים (מדרבנן), כלשון המשנה (פרה פ"א מ"ב) "אין מביאים זקנים מפני הכבוד", אבל אינו 1090 להקריבה, ולכן יכלו אנשי בית שמש להקריב את הפרות. ומה שכתב הרמב"ם (הל' איסור"מ שם) שזקן 1090 לקרבן, היינו זקן שתש כוחו, כתיאורו בהלכות ביאת המקדש (פ"ו ה"ב): "זקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד..."

הלכות מעשה הקרבנות פרק א, הלכה יא: השלמים באים... ומן הפקר... עד שלש שנים... יתר על זה - הרי הוא זקן, ואין מקריבין אותו.

לדעת הרמב"ם, פר מעל שלש שנים הוא זקן, וכתב ה'טורי אבן' (ראש השנה י, א ד"ה עגל), שאם כן הרי הוא פסול להקריבה גם בדיעבד, כי הגמרא (בכורות מ, א) לומדת דין זה מהפסוק "מן הצאן... פרט לזקן ולחולה", ומאותו פסוק ממעטים "פרט לרובע ונרבע ונעבד", הפסולים גם בדיעבד, ואם עלו על גבי המזבח - ירדו.

והקשה ה'טורי אבן':

הגמרא (עבודה זרה כד, ב) דנה במסופר (שמואל א ל, יד) באנשי בית שמש שהביאו את ארון ה' מארץ פלשתים על גבי שתי פרות, ולאחר שהגיע הארון לבית שמש הקריבו את הפרות עולה לה'. ובתחילה רוצה הגמרא להוכיח שהקרבנות הפרות היתה על פי 'הוראת שעה' (הוראה שאינה מתאימה להלכה ונאמרה לשעתה בלבד), שהרי העולה אינה קריבה אלא מן הזכר ואין הקריבו הפרות, ודוחה זאת, כי אפשר לומר שרק בבית

יום שני י"ח אדר ה'תשע"ח

האם יום כולל לילה?

ובספר 'מעשי למלך' (על הרמב"ם כאן) ביאר: במצווה המתקיימת לאורך משך זמן, כגון שביתת שבת ויום טוב, מפרשים את תיבת 'יום' במשמעותה הרחבה, דהיינו שיש להימנע ממלאכה במשך כל היממה – גם ביום וגם בלילה, אך במצווה כגון מילה ולולב המתקיימת פעם אחת – ביום או בלילה, מפרשים שתיבת 'יום' מכוונת ליום ולא ללילה.

ובשו"ת מהרי"א אסאד (סי' קצ) כתב: המשמעות הפשוטה של תיבת 'יום' כוללת גם את הלילה, וכמו שהוכיח ה'אבן עזרא' (בתחילת פרשת בשלה) מהכתוב 'ביום הכותי כל בכור' והרי מכת בכורות היתה בלילה! ובאותם הדינים שנאמר בהם 'יום' וחז"ל קבעו שאינם מתקיימים בלילה, היינו משום שיש בהם איזו הוכחה מהכתוב שתיבת 'יום' באה למעט את הלילה (ויתכן שלגבי קרבנות מפרשים שהפסוק 'ביום צוותו' בא למעט את הלילה משום שמילים אלו הן מיותרות, ולכן בהכרח שבאו למעט את הלילה).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ד, הלכה א: כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר: "ביום צוותו את בני ישראל להקריב" - "ביום" ולא בלילה.

בהלכה כאן מבואר שמשמעות המילה 'יום' בתורה אינה כוללת את הלילה, וכן מצאנו בדינים נוספים, כגון מצות מילה שנאמר בה "וביום השמיני ימול" ולמדו מכאן שאינה כשרה בלילה. מאידך, דיני שבת ויום טוב וכדומה נוהגים בלילה כמו ביום, ויש להבין אם כן: האם 'יום' כולל גם לילה או לא?

מבאר ה'טורי אבן' (מגילה ז, ב):

במצוות שקיומן הוא על ידי מעשה, כגון מילה שופר ונטילת לולב, המילה 'יום' מתפרשת על היום דווקא, אך במצוות שקיומן הוא בהעדר עשייה כגון שביתת שבת ויום טוב תיבת 'יום' מתפרשת על כל היממה.

אך הוסיף כי כלל זה עצמו עדיין טעון ביאור: מדוע לעיתים תיבת יום מתפרשת על היום בלבד ולעיתים גם על הלילה?

יום שלישי י"ט אדר ה'תשע"ח

איזה 'דם קדשים' אינו מקבל טומאה?

ראוי להזהא, אין הבגד טעון כיבוס (ולא כדעה (נבחים) צג, א וראה 'לחם משנה' (כאן) שרק אם נטמא הדם קודם נגיעתו בבגד אינו חייב כיבוס, אבל אם נטמא בעת נגיעתו בבגד וטומאת הדם וחייב הכיבוס באים כאחד, אין הטומאה מבטלת את חובת הכיבוס. וב'מרכבת המשנה' ביאר שהיות וחייב הכיבוס הוא משום שהדם נבלע בבגד, ולא משום נגיעתו בו, לעולם טומאת הדם קודמת, כי כשנגע בבגד כבר נטמא, וחייב הכיבוס בא אחר כך, כשנבלע בבגד).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ח, הלכה ט: נתן על פגד טמא, אינו טעון כבוס.

בגד שניתן עליו מדם החטאת טעון כיבוס רק אם הדם ראוי להזהא על המזבח, אבל אם הדם נפסל להזהא, אין הבגד טעון כיבוס (לעיל ח"ג). וסובר הרמב"ם שאם דם חטאת ניתן על בגד טמא, היות והדם נטמא בעת נגיעתו בבגד ואינו

והקשו אחרונים (מרכבת המשנה, פסוקה"ק פ"א הל"ו. מראה כהן, זבחים צב, א. ועוד):

בהלכות 'פסולי המוקדשין' (שם) פסק הרמב"ם: "דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל". ואם כן הדם שניתז על בגד טמא אינו נפסל ומדוע אינו טעון כיבוס? ומבאר ה'מרכבת המשנה':

דם קדשים אינו מקבל טומאה משום "שנאמר בדם 'על הארץ תשפכנו כמים' דם שנשפך כמים הוא הנחשב כמים ויקבל טומאה, אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מקבל טומאה" (רמב"ם שם). ולכן רק דם המתקבל בכלי לשם הזאה אינו נשפך כמים ואינו מקבל טומאה, אבל מה שניתז מהכלי על הבגד ואינו ניתן להזאה, נחשב 'נשפך כמים' ומקבל טומאה.

אך ב'עמודי אור' (ס"ט ע) הוסיף להקשות:

מלשון הרמב"ם (שם) "כל דם הקדשים אינו מקבל טומאה" משמע שאפילו דם שנפסל להזאה אינו מקבל טומאה, כי כיון שבתחילתו היה ראוי להזאה ולא נשפך כמים, גם בסופו אינו מקבל טומאה. וכן משמע מלשונו בהלכות טומאת אוכלין (פ"י הט"ז) שאין לבשר הקדשים אפשרות להיות 'מוכשר' לקבל טומאה (על ידי שיבוא עליו משקה) רק במשקים שילפו על הבשר מחוץ לעזרה (כי דם קדשים שבעזרה אינו מקבל טומאה ואינו מכשיר), ואם דם קדשים שנפסל מקבל טומאה (ו'מכשיר') הלא יש בעזרה גם דם קדשים שנפסל? אלא בהכרח לומר שגם דם קדשים שנפסל אינו מקבל טומאה ואינו מכשיר, כיון שבתחילתו, קודם שנפסל, לא היה 'נשפך כמים'. ולפי זה יש לתמוה: מדוע דם שניתז על בגד טמא אינו טעון כיבוס, הרי קודם שנגע בבגד, היה ראוי להזאה? וצריך עיון.

מצות אכילת קדשים - מה שיעורה?

יום רביעי כ' אדר ה'תשע"ח

וגם ה'דורש לציון' (סוף דרוש א, בהגהה מבין ה'נודע ביהודה') כתב שדחוק לומר שמצות אכילת קדשים מתקיימת בפחות מכזית, שהרי אין זו 'אכילה', אלא כיון שלא היה שיעור כלכל כהן, היה אחד נותן לחברו את חלקו, במתנה או במכירה, כדי שיהיה לו שיעור כזית.

אך ה'חתם סופר' (ש"ת א"ח סי' קמ) סובר שבאכילת קדשים המצוה אינה על היחיד ('עברא') אלא המצוה מתקיימת בצירוף הכהנים האוכלים את כולו, כמשמעות הפסוק (שמות כט, לג) "ואכלו אותם אשר כופר בהם", ורק באכילת קרבן פסח מצוה על כל אחד לאכול כזית.

וכתב ה'מגן אברהם' (א"ח סי' נג סקכ"ו) ומקורו מה'דרכי משה' (שם): "אין להתקוטט בעבור שום מצוה, שהרי שנינו הצנועין מושכין את ידיהם מלחם הפנים". ולדעתם הימנעות הצנועין מאכילת לחם הפנים היא כדי לא לבוא לידי קטטה, ואף שהאכילה היא פחות מכשיעור, 'קצת מצוה' יש באכילת קדשים גם בפחות מכשיעור ('מחצית השקל' שם).

[ואדמו"ר הזקן כתב (שם סכ"ט) שהצנועין שמשכו ידיהם מלחם הפנים נמנעו מקיום 'מצות עשה של תורה' ומשמע שסובר כשיטת ה'חתם סופר', שבצירוף אכילת הכהנים את כל הלחם מתקיימת המצוה על ידי כל אחד ואחד]

הלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה א: אכילת החמאת והאשם - מצות עשה, שנאמר: "ואכלו אותם אשר כפר בהם".

לדעת ה'תוספות ישנים' (יומא לט, א) מצות אכילת קדשים היא בכזית, ככל מצוות של אכילה, אך אכילה המשביעה יש בה מצוה גם בפחות מכזית, ולכן בימי שמעון הצדיק שהיתה ב'לחם הפנים' ברכה ושבעו גם באכילה מועטת, כהן שקיבל פחות מכזית ('כפול') קיים את המצוה באכילה זו. אך לאחר תקופת שמעון הצדיק כאשר לא היתה הברכה מצויה וכמות קטנה לא השביעה, הצנועים מבין הכהנים שקיבלו פחות מכזית היו מושכים את ידיהם, כי אין בו כדי שביעה ואין מצוה לאוכלו.

והאחרונים (מנחת חינוך מ' קלד. מהר"צ חיות יומא שם) הוכיחו מכאן כדעת ה'משנה למלך' (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז) שרק באיסורים יש דין 'חצי שיעור' (ואף פחות מכשיעור אסרה תורה והשיעור הוא רק לענין עונשין), אבל במצוות עשה, כגון האוכל מצוה פחות מכזית, אין דין 'חצי שיעור' ו'האוכל פחות מכשיעור לא עשה ולא כלום', כי אם המצוה היא גם בפחות מהשיעור לא היו הצנועים מושכים את ידיהם מאכילת 'לחם הפנים', גם אם קיבלו פחות מכזית.

כוח המחשבה

יום חמישי כ"א אדר ה'תשע"ח

ממנה עובר על איסור מעילה. אך לדעת המאירי (שבוטות שם) אין בכוח המחשבה להחיל קדושה על הבהמה, אלא רק ליצור חיוב על האדם לקיים את מחשבתו ולהביאה לקרבן, אך בינתיים היא עדיין חולין. ומה דעת הרמב"ם בעניין?

ומלשון הרמב"ם "גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה הרי זה חייב להביא" דייק ה'אבני נזר' (יו"ד סי' שו, ה) שאין הבהמה עצמה מתקדשת על ידי מחשבתו אלא רק שחל עליו חיוב להביאה לקרבן.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יד, הלכה יב: גנדרים וגנדרות, אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חוב. ביצד? גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה - הרי זה חוב להביא, שנאמר: "כל נדיב לבו יביאה" - גנדיבת הלב יתחייב להביא.

מבואר כאן שאדם חייב לקיים את נדרו אף כשלא הוציא מפיו אלא רק הרהר בלבו, ונחלקו הראשונים בביאור דין זה: לדעת רש"י (קידושין מא, ב), על ידי מחשבת האדם חלה קדושה על הבהמה, ודינה מעתה כבהמת קדשים והנהנה

אך הרבי (אגרות קודש א' ע' רלט הערה ח) הוכיח מלשון הרמב"ם להיפך, שהבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו ולא רק שחל חיוב על האדם להקריבה, שהרי הרמב"ם כותב 'הרי זה חייב להביא', ולא הזכיר שצריך קודם להקדישה בפיו, ואילו לדעת המאירי שהבהמה עדיין לא התקדשה על ידי מחשבתו הרי עליו קודם להקדישה בפיו רק לאחר מכן להביאה כקרבן, ובהכרח שלדעת הרמב"ם הבהמה כבר התקדשה על ידי מחשבתו ולא נותר לו אלא להביאה לבית המקדש (וראה רשימות

שיעורים קידושין סי' מ).

והוסיף, כי בגמרא (קידושין שס) השוו קדשים לתרומה לעניין זה ששניהם חלים במחשבה, והרי לגבי תרומה בוודאי נעשים הפירות עצמם תרומה על ידי המחשבה, וכדברי הרמב"ם בהלכות תרומות (פ"ד הט"ז): "הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום הרי זו תרומה", ומסתבר אם כן שגם לגבי קדשים שהושוו לתרומה המחשבה מועילה להחיל קדושה על הבהמה עצמה (לקוטי לרי"צ – אגרות ע' דש).

יין הנסכים טעון מלח? יום שישי כ"ב אדר ה'תשע"ח

כולו על גבי השיתין ככל הנסכים, ומדוע אם כן נותן עליו מלח?

ומבאר ה'מקדש דוד' (קדשים סי' יג, א):

לדעת שמואל (זבחים צא, ב) יין שנדברוהו בפני עצמו צריך לזלפו על גבי אש המזבח, ואין לנסכו על גבי השיתין ככל הנסכים. ומבאר מהר"י קורקוס: הרמב"ם לא פסק כשמואל, אלא סובר שמנסכו על גבי השיתין, כי הגמרא (שם) מבארת ששמואל התיר לזלף על גבי אש המזבח אף שיביא לכיבוי האש משום שסובר כרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר. אך לדעת הרמב"ם זהו 'פסיק רישא', כי זילוף היין בהכרח יכבה את האש.

ומכיון שאיסור זילוף היין על גבי אש המזבח נובע מסיבה צדדית (איסור כיבוי) אבל דינו בעצם להיות מוקטר על אש המזבח – לכן צריך לתת מלח על היין כדין כל המנחות המוקטרות על המזבח שטעונות מלח.

הלכות ממעשה הקרבנות פרק טז הלכה יד: מִי שֶׁנָּדַר אוֹ הִתְנַדֵּב... בֵּינָן הֵבֵא בִפְנֵי עֲצֻמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מֶלֶח, וּמְנַסְכוֹ בְּלוֹ עַל גְּבִי הַשִּׁיתִין בְּכָל הַנִּסְכִּים.

הקשה ה'כסף משנה': דברי הרמב"ם כאן סותרים לכאורה את דבריו לעיל (הל' איסור פ"ה ה"א), שיון הנסכים קרב למזבח בלא מלח (ומקורו במסכת מנחות כא, א)?

ותירץ: נסכים הבאים עם הקרבן (לקרבנות הבאים עם יין המתנסך על המזבח – לעיל פ"ב ה"א) אכן קרבים בלי מלח, אך כאן מדובר בנסכי יין הבאים בפני עצמם, בנדר או בנדבה, ללא קרבן (ראה לעיל פ"ד ה"א), ונסכים אלו טעונים מלח.

והקשה ה'לחם משנה': בגמרא (שם) מבואר שמקרבן מנחה למדים שרק דבר המוקטר על אש המזבח ('עולה לאישים') טעון מליחה לפני הקרבנות, ולכן יש להוציא מכלל חובת מליחה יין נסכים שאינו ניתן על גבי אש המזבח אלא נשפך לתוך הספל שעל המזבח ומשם יורד לשיתין (מנחות עד, ב), ונסכי יין הבאים בפני עצמם אינם עולים לאש המזבח, אלא "מנסכו

זמן הקרבת הפסח שבת קודש כ"ג אדר ה'תשע"ח

בלבד" (התמיד). ומדוע כתב הרמב"ם שהטעם הוא כי אי אפשר להקריב את הפסח בשתי שעות?

ומבאר ה'כתר תורה' (להג"ר לוי הקדוש):

לדעת הרמב"ם, הקרבת פסח פסח שני היא קודם תמיד של בין הערבים, כמובן מכך שרק בהקרבת פסח ראשון כתב (כאן ובהל' ק"פ פ"א ה"ד) ששחיטתו אחר תמיד של בין הערבים ואילו בפסח שני (שם ריש פ"ה) לא הזכיר זאת.

וצריך להבין: מה נשתנה פסח שני מראשון, והרי אם פסח ראשון בא אחר התמיד משום שבקרבן פסח נאמר גם 'בערב' וגם 'בין הערבים' ו'יאחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים' – צריך להיות הדין כך גם בפסח שני (וגם מדין 'תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם', יש להקדים את קרבן התמיד)?

לכן כתב הרמב"ם כאן, בפסח ראשון, כי היות "שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות" הוצרכו לבטל את ה'עשה' של 'עליה השלם' ולהקריב את הפסח לאחר התמיד, אך בפסח שני שרק יחידים מקריבים אותו ואין מניעה שכולם יקריבו קודם התמיד – עומד בתוקפו הדין של 'עליה השלם' ויש להקריב את הפסח קודם התמיד.

הלכות תמידין ומוספין פרק א, הלכה ג: תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים... לֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם אֶלָּא בְּשִׁמוֹנֶה שָׁעוֹת וּמִחֲצָתָה... וְלֹא שׁוֹחֲטִין קֶרֶבֶן אַחֵר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים, חוּץ מִקֶּרֶבֶן פֶּסַח לְבָדוֹ, שָׂאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּקְרִיבוּ בְּלִי יִשְׂרָאֵל פִּסְחִיהֶן בְּשֵׁתִי שָׁעוֹת.

אחר תמיד של בין הערבים אין מקריבים קרבנות נוספים, כי מצות עשה היא 'והקטיר עליה חלבי השלמים', ולמדו מכאן, 'עליה השלם כל הקרבנות' (פסחים שם). אך לגבי קרבן פסח נפקע 'עשה' זה, כי אם היו שוחטים את הפסח קודם התמיד היו נשארות רק שתי שעות (משש ומחצה עד שמונה ומחצה), ואי אפשר שיקריבו כולם את פסחיהם בשתי שעות, אך כאשר מקריבים את הפסח לאחר התמיד, יש שלש שעות ומחצה (משמונה וחצי עד הערב).

והקשה ה'לחם משנה': בגמרא (פסחים נט, א) מבואר שהקריבו קרבן פסח לאחר קרבן התמיד, כי בתמיד נאמר רק 'בין הערבים' ('את הכבש השני תעשה בין הערבים') ואילו בפסח נאמר גם 'בערב' ('תזבח את הפסח בערב') וגם 'בין הערבים' ('ושחטו אותו... בין הערבים'), ו'יאחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים' (הפסח) לדבר שלא נאמר בו 'בערב' אלא 'בין הערבים'.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ז כ"ג אדר תשע"ח

יום ראשון י"ז אדר ה'תשע"ח

הלכות מעשה הקרבנות

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת. עֶשְׂרֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פָּרָטָן: (א) לַעֲשׂוֹת הַעֹלָה כְּמַעֲשִׂיהָ הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּדֶר. (ב) שְׁלֹא לֵאכֹל בָּשָׂר עֹלָה. (ג) סֵדֶר חֲטָאת. (ד) שְׁלֹא לֵאכֹל מִבָּשָׂר חֲטָאת הַפְּנִימִית. (ה) שְׁלֹא יִבְדִּיל בְּחֲטָאת הַעֹף. (ו) סֵדֶר הָאֶשֶׁם. (ז) שְׁיֵאכְלוּ הַכֹּהֲנִים בָּשָׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בְּמִקְדָּשׁ. (ח) שְׁלֹא יֵאכְלוּ חוּץ לְעֹזָרָה. (ט) שְׁלֹא יֵאכֹל זֶר מִקְדָּשֵׁי קִדְשִׁים. (י) סֵדֶר הַשְּׁלָמִים. (יא) שְׁלֹא לֵאכֹל בָּשָׂר קִדְשִׁים קָלִים קִדְּם זְרִיקַת דָּמִים. (יב) לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּסֵדֶר מַעֲשִׂיהָ הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה. (יג) שְׁלֹא יֵשִׁים שָׁמֶן עַל מִנְחַת חוּטָא. (יד) שְׁלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה. (טו) שְׁלֹא תֵאכֹל מִנְחַת כֹּהֵן. (טז) שְׁלֹא תֵאכֹל מִנְחַת חֹמֶץ. (יז) שְׁיֵאכְלוּ הַכֹּהֲנִים שְׁנֵי מִנְחֹת. (יח) שְׁיֵבִיא אָדָם כָּל נִדְרֵיו וְנִדְבוֹתָיו בְּרִגְלָא שְׁפָגַע בּוֹ רֵאשׁוֹן. (יט) שְׁלֹא יֵאָחֵז נִדְרוֹ וְנִדְבוֹתָיו וְשָׁאֵר דְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן. (כ) לְהַקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה. (כא) לְהֵבִיא קִדְשֵׁי חוּצָה לְאַרְץ לְבֵית הַבְּחִירָה. (כב) שְׁלֹא לִשְׁחַט קִרְבָּנוֹת חוּץ לְעֹזָרָה. (כג) שְׁלֹא לְהַקְרִיב קִרְבָּן חוּץ לְעֹזָרָה.

ובאור מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(1) יבואר בו כי קרבנות מנפש חיה באים מחמשה מינים, ושקרבנות ציבור ויחיד הם ארבעה מינים.

1 א. כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁל מִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה בָּאִין מִחֲמֵשָׁה
2 מִינֵין בְּלִבְדִּי: מִן הַבֶּקָר, וּמִן הַכֹּכְשִׁים, וּמִן הָעֲצִים,
3 וּמִן הַתּוֹרִים,⁴ וּמִן בְּגֵי הַיֹּנָה.

(2) הם דברים פשוטים ומבוארים בפסוקי התורה. וכן כתב בהקדמה למשניות סדר קדשים. (3) מין ממיני היונים. ואינם כשרים אלא אם הם גדולים (פרק ג מהלכות איסורי המזבח הלכה ב). (4) נקראו "בני היונה", לפי שאינם כשרים אלא בהיותם קטנים.

4 ב. וְכָל הַקִּרְבָּנוֹת,⁵ בֵּין שֶׁל צִבּוֹר בֵּין שֶׁל יָחִיד,
5 אֲרֻבָּעָה מִינֵין:⁶ עֹלָה, וְחֲטָאת, וְאֶשֶׁם, וְשְׁלָמִים.⁷

(5) מנפש חיה. (6) שנאמר (ויקרא ז, לו) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". הרי ארבעה מיני קרבנות של נפש חיה שהם לדורות, פרט למנחה שהיא סולת ומילואים שלא היו אלא לשעה (פירוש המשנה לזבחים פרק ה משנה ח).

(7) בהקדמה לסדר קדשים שם כתב רבינו וזה לשונו: "החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים", ובפירוש המשנה שם ביאר דבריו וזה לשונו: "מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם, לא הייתה כוונתנו אלא על אלה השלושה קרבנות רצונו לומר הבכור, והמעשר והפסח לפי שהן דומין לשלמים וכו', וכאן אי אפשר לומר שבכור ומעשר ופסח הם בכלל שלמים, שהרי מנה אותם להלן לחוד, אלא הכוונה לתורה שנקראת שלמים.

6 ג. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם שְׁלֹשָׁה מִינֵי קִרְבָּן יָחִיד, וְהֵם:
7 הַפֶּסַח, וְהַבְּכוֹר, וְהַמַּעֲשֹׂר.⁸

(8) מעשר בהמה.

8 ד. כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר הֵן עֹלָה או חֲטָאת. וְאֵין
9 בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר שְׁלָמִים, חוּץ מִשְׁנֵי כֹכְשִׁים הַבָּאִים
10 עִם לֶחֶם הַתְּנוּפָה בַּעֲצֶרֶת,⁹ וְהֵם הַנִּקְרָאִים זִבְחֵי
11 שְׁלָמִי צִבּוֹר.¹⁰ וְאֵין הַצִּבּוֹר מִקְרִיבִין אֶשֶׁם לְעוֹלָם¹¹
12 וְלֹא עוֹף.¹²

(9) כלומר, מנחת שתי הלחם, הקריבה בחג השבועות, כמו שנאמר (ויקרא כג, יד) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים וגו' והקרבתם על הלחם וגו' ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", ונקראו "לחם תנופה" משום שנאמר (שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגו'". (10) בזבחים נד: במשנה "זבחי שלמי צבור ואשמות". (11) שכל האשמות הכתובים בתורה נאמרו אצל יחיד, וכן מפורש בתמורה יד. "אשם ביחיד איתה, בצבור ליתה". (12) כלומר, אף קרבן עוף אין הצבור מקריבים. ומקור הדברים בתמורה שם, בזבחים ד. ומנחות ה. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ו למדו זאת ממה שנאמר בויקרא (א, יד) "ואם מן העוף קרבנו" - "קרבנו (=בלשון יחיד), היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף".

13 ה. קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר הֵם: שְׁנֵי תַמִּידִין¹³ שֶׁל כָּל יוֹם,
14 וּמוֹסָפֵי שְׁבֹתוֹת וְרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים וְהַמּוֹעֲדוֹת,¹⁴ וְשַׁעֲרֵי
15 חֲטָאת שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים.¹⁵ וְכֵן אִם שָׁגְגוּ בֵּית דִּין¹⁶
16 וְהוֹרּוּ בַּעֲבוּרָה זָרָה - מִבֵּיא כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט פֶּרֶ וְשַׁעֲרֵי.
17 הַפֶּר עֹלָה, וְהַשַּׁעֲרֵי חֲטָאת. וְאֵלּוּ הַשַּׁעֲרִים הֵם
18 הַנִּקְרָאִים שַׁעֲרֵי עֲבוּרָה זָרָה. וְאִם שָׁגְגוּ וְהוֹרּוּ בַּשָּׂאֵר
19 הַמִּצְוֹת - מִבֵּיאִין פֶּר לְחֲטָאת, וְהוּא הַנִּקְרָא פֶּר הָעֵלָם
20 דָּבָר שֶׁל צִבּוֹר.

(13) כבש לעולת התמיד של שחרית וכבש לעולת התמיד של בין הערביים. (14) פסח, עצרת [=שבועות], סוכות, שמיני עצרת, ראש השנה ויום הכיפורים. (15) והוא שעיר הפנימי הנשרף, בן זוגו של שעיר המשתלח. אבל השעיר החיצוני הנאכל, הוא בכלל מוספי המועדות, וכמו כן איל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ז אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העם שבא ביום הכיפורים, הוא בכלל המוסף. (16) בית דין הגדול.

1 ו. קָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד הֵם: הַבֶּכּוֹר וְהַמַּעֲשֹׂר¹⁷ וְהַפֶּסַח.
2 וְהַחֲגִיגָה, וְהָיָא שְׁלָמִים. וְהָרֹאֵה, וְהָיָא עֹלֹת.
3 וְקָרְבֵּן הַגֵּר¹⁸. וְהוּא עֹלָה מִן הַבֶּהֱמָה; אוֹ שְׁנֵי בָנֵי
4 יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים, וְשְׁנֵיהֶן עֹלָה¹⁹; אוֹ שְׁתֵּי
5 בְּהֵמוֹת, אַחַת עֹלָה וְאַחַת שְׁלָמִים²⁰. וְהַנֹּדֶר²¹ אוֹ
6 הַמִּתְנַדֵּב²² עֹלָה אוֹ שְׁלָמִים. וְשְׁלָמִים הַבָּאִין עִם
7 הַלֶּחֶם, הֵם הַנֶּקְרָאִים תּוֹדָה²³. וְכֵן קָרְבָּנוֹת הַנְּזִיר²⁴,
8 וְהֵן עֹלָה וְחֹטֵאת וְשְׁלָמִים²⁵. וְקָרְבָּנוֹת מִצְרָעָה²⁶, וְהֵן
9 חֹטֵאת וְאַשֶׁם וְעֹלָה²⁷. וְקָרְבָּנוֹת זִבְיִם²⁸ וְיוֹלְדוֹת²⁹,
10 וְהֵן חֹטֵאת וְעֹלָה³⁰. וְקָרְבֵּן הַשּׁוֹגֵג בְּמִצְוֹת לֹא
11 תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ כֹּהֵן כֶּתֶר, וְהוּא חֹטֵאת³¹. וְאֵם נִסְתַּפֵּק
12 לוֹ אִם עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה אוֹתוֹ הַחֹטֵא - מִבֵּיא
13 אֶשֶׁם³², וְהוּא הַנֶּקְרָא אֶשֶׁם תְּלוּי³³. וְיֵשׁ עֲבֻרוֹת
14 שֶׁמִּבֵּיא עָלֵיהֶן אֶשֶׁם³⁴, וְהוּא הַנֶּקְרָא אֶשֶׁם וְדֹאֵם³⁵.
15 וְכֵן אֵיל הָעֹלָה וּפֶר הַחֹטֵאת שֶׁמִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל
16 מִשְּׁלֹו בְיוֹם הַכִּפּוּרִים³⁶ - הָרִי הֵן קָרְבֵּן יָחִיד. וּפֶר
17 הָהוּא הַנֶּקְרָא פֶּר יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל אֵלוֹ הַקָּרְבָּנוֹת
18 מִפְּרִשֵׁי הֵן בַּתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֲרוּ דִּנְיֹו
19 בְּמִקְוָמוֹ.

(17) מעשר בהמה. (18) ראה בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד"ה, שאם ירצה הגוי להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה, טבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" - אף גר כן (שחוק ממילה וטבילה צריך גם קרבן - כישראל). (19) בברייתא כריתות ח: אמרו שאף על פי שהושווה גר לישראל, ובישראל נאמר שהביאו גם עולה וגם שלמים, - לא הושווה כי אם במקצת, ולא לכל הקרבנות, אלא שמביא רק עולות, לפי שנאמר בו (במדבר שם, יד) "ועשה אשה ריח ניחוח לה" - "איזהו דבר שכולו לה' הוי אומר עולת העוף", שהרי בעולת בהמה, הכהנים נהנים מהעור, מה שאין כן בעוף, ואמרינן שם בגמרא "כל הקנינן שבתורה אחד חטאת ואחד עולה, כאן (בגר) שתיהן עולות, הביא חובתו מן הבהמה (עולה אחת) - יצא". (20) בכריתות שם: "הביא חובתו מן הבהמה יצא, עולה ושלמים יצא, מנחה ושלמים לא יצא", וכתב רש"י שם: "עולה ושלמים לאו דווקא (שהרי יצא בעולה לבד) אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא". ובהשמטות וחידושים משיטה מקובצת שם אות יט כתב, שיש לפרש דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף, שדווקא מנחה ושלמים לא יצא, שאינו מין זבח. אבל רבינו הרי כתב מפורש "שתי בהמות". ויש אומרים, שכיוון שהפריש עולה ושלמים אינו יוצא עד שיקריב שתיהן. (21) הוא האומר: "הרי עלי". (22) הוא האומר: "הרי זו". (23) ויקרא ז, יא - יג "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על

תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו' על זבח תודת שלמיו". (24) שמביא ביום מלאת ימי נזרו. (25) שנאמר (שם, יד) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים". (26) שמביא ביום השמיני לטהרתו. (27) כמו שנאמר (שם, י - יט): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו' את הכבש האחד וגו' לאשם וגו' ועשה הכהן את החטאת וגו' ואחר ישחט את העולה". (28) זב וזבה שמביאין ביום השמיני לטהרתם. (29) שמביאה ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה. (30) זב וזבה מביאים כל אחד מהן: שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ויולדת מביאה כבש אחד לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחת לחטאת. (31) קרבן חטאת, שנאמר "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא". (32) שנאמר "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם ונשא עונו וגו' והביא איל תמים מן הצאן בערךך לאשם". (33) "מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיוודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". (34) ואלו הן: על שפחה חרופה ועל הגזל ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה". (35) "שהרי אינו בא משום ספק". (36) שנאמר "וזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה".

ז. כָּל קָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד³⁷ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן וּבְאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶן, חוּץ מִן הַנֶּדְבָה³⁸. וְכָל קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר³⁹ אֵינָן חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן וְלֹא בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶן⁴⁰. וְאֵם קָרְבֵּן⁴¹ הַזִּבְחָה - חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶם. וְקָרְבֵּן יָחִיד⁴² שֶׁקָּבַע לוֹ זִמָּן - הָרִי הוּא כְּקָרְבֵּן צִבּוּר, וְאֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָו⁴³.

(37) שלא קבוע להם זמן. (38) הרי זו עולה או שלמים. (39) והם הקרבנות שקבוע להם זמן. (40) ש"עבר זמנו - בטל קרבנו". (41) גמרא בתמורה שם. לפי שזמן הנסכים אינו עובר, ומביא אדם נסכיו לאחר זמן. (42) כגון קרבן פסח או פר ואיל של יום הכיפורים. (43) שהרי קבוע להם זמן.

ח. כָּל עֹלֹת בְּהֵמָה אֵינָה בָּאָה אֶלָּא מִן הַזָּכָרִים בְּלִבְד⁴⁴. וְהָיָא בָּאָה מִן הַכֹּהֲנִים וּמִן הָעֲזִים⁴⁵ וּמִן הַבָּקָר⁴⁶, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים⁴⁷. וּמִן הַתּוֹרִים וּבָנֵי יוֹנָה⁴⁸, וְאֶחָד בֵּהֶן הַזָּכָר וְהַנֶּקֶבָה⁴⁹.

(44) שנאמר (ויקרא א, ג) "אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו". וכן נאמר (שם א, י) "זכר תמים יקריבנו". (45) שנאמר (שם) "ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה וגו'". (46) שנאמר (שם, ג) "אם עולה קרבנו וגו'". (47) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייולד והיה שבעת ימים תחת אמו וביום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". (48) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני

לקרבת אשה לה". וגם "כשב" (הנאמר שם ג, ז) הוא בן שנה (להלן שם) ו"מן הבקר" (הנאמר שם ג, א) הוא מן הגדולים. (61) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה", ודרשו בספרא (שם דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ב) "העוף עולה, ואין העוף שלמים". (62) שבכל הקרבנות, והם כבש וכבשה שבצאן, ועגל שבבקר. (63) שנאמר (שם כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה". (64) פרה פרק א משנה ג: "כבשים בני שנה", ולא יותר משנה. (65) שם במשנה. כלומר, שנה שלו ולא שנה של עולם הנגמרת בתשרי, שנאמר (שם יב, ו) "כשב בן שנתו" ודרשו (נדה מז:): "שנתו שלו ולא שנה של מנין העולם". (66) וכשר עד שיעברו עליו שלושה עשר חודש. ומקור הדברים בתוספתא פרה פרק א בדעת חכמים ש"כבשים בני שנה האמורים בתורה - מאחד בניסן לאחד בניסן, מתשעה באב לתשעה באב, ונתעברה שנה נתעברה לו". (67) בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים, שנאמר (במדבר ח, ח) ופר שני ("שני" זה מיותר, והוא מתפרש: בן שתיים) בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים אף בני שלוש, רבי מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הלכה כחכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום רצונו לומר הזקן ותש כח". וסובר רבינו שלא בא ר' מאיר לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שמה שאמרו "אף בני שלוש", אין הכוונה שיותר משלוש פסולים, אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד, ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו, שהזקן אינו כשר לעבודה, היינו בזקן שתשש כחו, וזקן זה פסול (משנה) למלך בהלכות איסורי מזבח שם ובפרק א מהלכות פרה אדומה הלכה א).

יב. אף על פי שכל הקרבנות כשרין מיום השמיני והלאה - אין מקריבין לכתחילה אלא מיום שלשים והלאה.⁶⁸ חזון מן הבכור⁶⁹ ומן הפסח ומן המעשר⁷⁰, שאם רצה להקריבן פשמיני לכתחילה - מקריב.

(68) בפרה שם משנה ד: "כשרין מיום ל' והלאה, ואף ביום ל' ואם הקריבם ביום שמיני כשרים". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמר אם הקריבם ביום השמיני יצא זה לשון התורה (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה" ואמר בבכור (שמות כב, כט) "ביום השמיני תתנו לו", ואמרו: אמו אמו לגזירה שווה, מה אמו האמור בבכור כשר לשמיני עצמו אף אמו האמור כאן כשר לשמיני עצמו, וזה שהתיר הקרבנו בדיעבד, אבל לכתחילה לא תקרב אלא מיום שלשים, כאמרו: "והלאה יירצה". (69) שם במשנה. שלא נאמר בו "והלאה", אלא "ביום השמיני תתנו לו", להורות שמותר לכתחילה ביום השמיני. (70) "שנשנתו לבכור לענין מתן דמים בחמישי מזבחים". ובמשנה שם נזכרו גם נדרים ונדבות שמקריבם לכתחילה ביום השמיני, וצריך עיון, למה השמיטם רבינו.

יג. שעות מונית לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת⁷¹

היונה את קרבנו". וראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב, כי תורים קטנים ובני יונה גדולים - פסולין. (49) שנאמר (שם כב, יח"ט) "איש איש וגו' אשר יקריבו לה' לעולה לרצונכם תמים זכר בבקר בכבשים ובעזים", הרי ציינה התורה "תמים זכר בבקר בכבשים ובעזים" וזמה למדו (תמורה יד. ל. מנחות ו. כה. קדושין כד:): כי יש "תמות וזכרות בכמה, ואין תמות וזכרות בעופות".

ט. החטאת פאה מחמשת המינים⁵⁰ האלו, מן הזכרים ומן הנקבות⁵¹, מן הגדולים ומן הקטנים⁵².

(50) מן הבקר, מן הכבשים, מן העזים, מן התורים ומן בני היונה. כלומר, יש חטאת הקריבה ממין זה, ויש הקריבה ממין זה וכו'. בכהן משיח נאמר פר (שם ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר וגו' לחטאת", וכמו כן נאמר בהעלם דבר של צבור (שם, יג"ד) "ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובנשיא נאמר שעיר עזים (שם, כב"ג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". ובשגגת הדיוט - כבשה, שנאמר (שם, לב) "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה", ובקרבן עולה ויורד נאמר (שם ה, ז) "שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה". (51) בנשיא נאמר (שם ד, כג) "שעיר עזים זכר תמים", בכהן משיח (שם, ג) והעלם דבר של צבור (שם שם, יד) נאמר "פר בן בקר", ובשגגת הדיוט נאמר (שם, לב) "נקבה תמימה". (52) פר ושעיר הם גדולים, בני שתיים, וכבשה היא קטנה, בת שנה.

י. האשם אינו פא אלא מזכרי כבשים בלבד⁵³. יש אשם פא מגדולי מין זה⁵⁴, ויש אשם פא מן הקטנים⁵⁵.

(53) כן נאמר שם ה, ט"ח, כה "איל תמים", וכן נאמר בנוזר (במדבר ו, יב) "והביא כבש בן שנתו לאשם". (54) האשמות שבספר ויקרא (שם) הם אילים, בני שנתיים. (55) אשם של נזיר שבספר במדבר (שם) הוא כבש בן שנתו.

יא. השלמים באים מן הכבשים⁵⁶ ומן העזים⁵⁷ ומן הבקר⁵⁸, מזכרים ומנקבות⁵⁹, מן הגדולים ומן הקטנים⁶⁰. ואין העוף פא שלמים⁶¹. הקטנים⁶² הם מן שמנת ימים⁶³ עד שנה⁶⁴ תמימה מיום ליום⁶⁵. אם נתעברה שנה - נתעברה לו⁶⁶. והגדולים: בבקר - עד שלש שנים שלמות מיום ליום, ובצאן - עד שתי שנים שלמות מיום ליום. ויתר על זה - הרי הוא זקן, ואין מקריבין אותו⁶⁷.

(56) שנאמר (ויקרא ג, יז) "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים וגו' אם כשב הוא מקריב את קרבנו". (57) שנאמר (שם, יב) "ואם עז קרבנו". (58) שנאמר (שם, א) "ואם זבח שלמים קרבנו, אם מן הבקר הוא מקריב". (59) שנאמר (שם ג, יז) "ואם זבח שלמים קרבנו וגו' אם זכר אם נקבה וגו', ואם מן הצאן קרבנו וגו' זכר או נקבה". (60) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה יירצה

22 וְנִשְׁפָּתָה⁹³. וְהוּא פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת. וְהַשְּׁלִישִׁי
23 - פֶּר שֶׁמֶכִּיָּא כִּהְיָ גָדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהוּא חֲטָאֵת,
24 וְנִשְׁפָּרָה⁹⁴.

(83) היינו כל שעירי ראשי חדשים והמועדות. (84) פר העלם דבר של צבור בשאר המצוות (חוץ מעבודה זרה). (85) כל זה מפורש בפסוקי התורה. (86) שנאמר (ויקרא ד, כז, כח, לב) "ואם נפש אחת תחטא וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה", וכמו כן אצל עולה ויורד (שם ה, ו) "והביא וגו' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת". (87) משנה זבחים נג. "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, כב) "כל זכר בכהנים יאכל אותה". ואף שעירת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו, כז) בכלל זה, ודלא כדעת רבינו נסים שהביא הראב"ד להלן הלכה טז. (88) שלא נאמר אלא "כשבה או שעירת עזים לחטאת", כנ"ל. (89) שאינן דומות לשאר חטאות היחיד. (90) כלומר, אינה באה אלא מן העזים, ולא מן הכבשים כשאר חטאות, ובא זכר ולא נקבה, שנאמר (ויקרא ד, כג) "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (91) ככל החטאות החיצוניות. (92) ולא כשאר חטאות, שנאמר (שם, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (93) כדין חטאות הפנימיות, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו וגו'". (94) כלומר, גם זה אינן כשאר החטאות, שנאמר (שם טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת". וכמו כן אינן נאכל כשאר חטאות, אלא נשרף כחטאות הפנימיות, שנאמר (שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'".

25 טז. כָּל חֲטָאוֹת שֶׁל צִבּוּר נִאֲכָלוֹת⁹⁵, חוּץ מִשְׁעִיר
26 שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחִבְרוּ מִשְׁתַּלַּח⁹⁶, וְכֵן שְׁעִירֵי
27 עֲבוּדָה זָרָה⁹⁷ וּפֶר הָעֵלָם⁹⁸. וּפֶר הַבָּא עַל כָּל
28 הַמִּצְוֹת⁹⁹ וּפֶר הָעֵלָם נִקְרָאִים פָּרִים הַנִּשְׁפָּרִין,
29 וּשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה נִקְרָאִים שְׁעִירֵים הַנִּשְׁפָּרִים.
30 הָא לְמַדָּתָ, שֶׁחֲמֵשׁ חֲטָאוֹת הֵם הַנִּשְׁפָּרוֹת, שְׁתֵּים
31 לְיָחִיד¹⁰⁰ וְשֶׁלֹּשׁ לְצִבּוּר¹⁰¹.

(95) כן הוא בזבחים נב. נג. במשנה: חטאות הצבור והיחיד וכו' ונאכלין כו' לזכרי כהונה". (96) שהוא נשרף, שנאמר (שם) "ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (97) שאם הורו בית-הדין הגדול בשגגה להחרי עבודה זרה ושגגו העם בהוראתן ועשו העם וכו' ואחר כך נודע חטאתן חייבין כל שבט ושבט להביא שעיר לחטאת ופר לעולה (במדבר טו, כד). ואף על פי שלא מפורש שם שדינם בשריפה, למדו זאת בספרא (ויקרא ד, כא) דבורא דחובה פרו ו הלכה י' ממה שנאמר (ויקרא ד, כא) "חטאת הקהל הוא" - בניין אב לכל חטאות הקהל שישרפו". ובזבחים לט: למדו מן הפסוק "כאשר עשה לפר החטאת", ששעירי עבודה זרה צריכים הזאות בפנים. (98) פר העלם דבר של צבור, שאם שגגו בית-דין בשאר

1 או פָּחָתוּ שְׁעָה⁷² - פִּסּוּלִין. פִּיעֵד? קָרְבֵּן שְׁמִצְוֹתוֹ
2 לְהִיּוֹת בֶּן שָׁנָה⁷³, אִם הוֹסִיף עַל הַשָּׁנָה שְׁעָה אַחַת -
3 נִפְסָל. אֲפֹלוּ הָיָה בֶּן שָׁנָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ וְהוֹסִיף עַל
4 הַשָּׁנָה בְּשַׁעַת זְרִיקָהּ - נִפְסָל⁷⁴, עַד שִׁיְהִיָּה בֶּן שָׁנָה
5 עַד שְׁעַת זְרִיקָהּ. וְכֵן בְּכָל הַזִּבְחִים.

(71) כגון שנולד בארבעה עשר בניסן בשעה התשיעית, הוא כשר עד שעה זו, ומכאן ואילך הוא פסול. (72) כגון באילים שצריכים להיות בני שנתיים, היינו שנה ושלושים ואחד יום, אם נולד בשנה התשיעית, אינו כשר אלא כשיהיה בן שנה ושלושים ואחד יום ובשעה התשיעית. (73) ולא יותר. (74) שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה", "שיהא תמים וכן שנה בשעת שחיטה, בקבלה בהולכה בדריקה מניין? תלמוד לומר "יהיה" כל הוויתויו לא יהיו אלא תם וכן שנה" (זבחים שם).

6 יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה כִּבְשׁ אוּ כִּבְשָׁה אוּ
7 כִּבְשִׁים - הָרִי אֵלָיו בְּנֵי שָׁנָה⁷⁵. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
8 אֵיל אוּ אֵילִים⁷⁶ - הֵם הַזִּכְרִים בְּנֵי שְׁנָתִים⁷⁷.
9 וּמֵאִמָּתִי יִקְרָא אֵיל? מִשְׁפָּכָם בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה אַחַד
10 וְשְׁלִשִׁים יוֹם⁷⁸. אֲבָל בְּיוֹם שְׁלִשִׁים אֵינוּ כֶּשֶׁר לֹא
11 לִכְבֹּשׁ⁷⁹ וְלֹא לְאֵיל, וְהוּא הַנִּקְרָא פִּלְגָּס⁸⁰. וְכָל מְקוֹם
12 שֶׁנֶּאֱמַר בּו עֶגְל - הָרִי זֶה בֶּן שָׁנָה⁸¹. פֶּר - בֶּן
13 שְׁתֵּים⁸². שְׁעִיר עִזִּים - [בֶּן שָׁנָה. שְׁעִיר] - בֶּן שְׁתֵּים.
14 כָּל שָׁנָה שְׁנִיָּה הוּא נִקְרָא שְׁעִיר.

(75) פרה שם משנה ג: "כבשים בני שנה", כלומר, בתוך השנה, ולא יותר משנה. (76) פרה שם: "ואילים בני שתיים", שאלו לשון קשה, כמו את אילי הארץ (יחזקאל יז, יג. ראה ביבמות כא.), אף כאן קשה - בן שתי שנים. (77) ולא פחות. (78) פרה שם במשנה: "בן שלושה עשר חודש ויום אחד הרי זה איל". (79) לכבש אינו כשר, לאחר שמלאה לו שנה, ואפילו בתוך שלושים יום. (80) שם: "רבי טרפון קורוהו פלגס", "פלגס מלה מורכבת, פלג גס, רצה לומר העדר הגדר, - שיצא מגדר מה, ולא הגיע לגדר שאחריו, אבל נשאר בין הגדרים". (81) ראש השנה י. "שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם - בן שנה", ולא יותר משנה, "שכתוב (ויקרא ט, ג) ועגל וכבש בני שנה". (82) כלומר, לא פחות מבן שתיים, אבל יותר מבן שתיים, עד שלוש שנים שלימות - כשר. ומקור הדברים בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים וכו' וחכמים אומרים אף בני שלוש". וסובר רבינו כי לא נחלקו אלא ביותר משתי שנים, אבל בפחות משתי שנים - לדברי כולם פסולים.

15 טו. כָּל קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר - זִכְרִים. וְכָל חֲטָאוֹת שֶׁל
16 צִבּוּר - מִן הָעִזִּים⁸³ אוּ מִן הַבָּקָר⁸⁴, וְאֵין כִּהְיָ מִן
17 הַכִּבְשִׁים. וְכָל עוֹלוֹת הַצִּבּוּר⁸⁵ - מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן
18 הַבָּקָר, וְאֵין לָהֶן עוֹלָה מִן הָעִזִּי. כָּל חֲטָאֵת יָחִיד -
19 נִקְבָּה⁸⁶, וְתֵאֵכֶל לַכֹּהֲנִים⁸⁷, וְאֵינָהּ בָּאָה מִן הַבָּקָר⁸⁸.
20 חוּץ מִשְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁸⁹: חֲטָאֵת נָשִׂיא, שֶׁהִיא עִזִּי⁹⁰,
21 וְנִאֲכָלָתָ⁹¹. וְחֲטָאֵת כִּהְיָ מִשִּׁיחַ, שֶׁהוּא פֶּרָה⁹²,

הכליות יסירנה", "והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד", והיינו אצבע הכבד שזכור בתמיד פרק ד משנה ג. (109) בספרא (ויקרא שם הלכה ז): "הדבר שקול (=ספק) שיטול מן הכבד על היותה [אן] (ו)מן היותה על הכבד (=אם שניית מעט מהיותה על הכבד והשאר יסירנה ויהיה פירוש הכתוב ואת היותה הנשאר חוץ מהכבד יסירנה ויקטירנה, או את היותה עם מעט הכבד יסירנה, - דרך הקדש) כשהוא אומר ואת היותה על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה, שיטול מן הכבד על היותה". ובמקום אחר (ויקרא ט, י) הוא אומר: "ואת היותה מן הכבד". (110) שם (ג, ז"ט): "אם כשב הוא מקריב וגו' והקריב וגו' אשה לה' חלבו האליה תמימה". (111) כלומר, "עם החוליות הסמוכות לה, והן החוליות אשר בין הירכיים שקורין אותם הטבחים שדרתא". (112) בספרא (שם פרק יט הלכה ג): "יכול יטלנה עם השדרה תלמוד לומר לעומת העצה, אי לעומת העצה יכול לא ייכנס לפנים מן העצה, תלמוד לומר יסירה, ייכנס לפנים מן העצה". ומשמע לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה, ולא מיעט אלא שלא ייטול את כל השדרה (כסף משנה). (113) שנאמר (שם, ה) "והקטירו אותו בני אהרן המזבחה על העולה", וזהו מזבח החיצון, שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו אלא קטורת כמפורש בשמות ל, ט (כסף משנה).

16 יט. היתה הבהמה מעברת, אף על פי שפלו חדשיו
17 של עבר, ואפלו נמצא חי¹¹⁴ - אינו מעלה חלבו עם
18 חלב אמו, אלא חלב אמו בלבד¹¹⁵, והרי העבר
19 כפאחד מאיבריה.

(114) שחלבו כחלב הבהמה והאוכלו חייב כרת.
(115) בספרא ויקרא (שם פרשה יד הלכה ה): "למה נאמר חלב ושתי כליות באשם מוציא מכלל השליל (שהרי זכר הוא האשם), אף חלב ושתי כליות [ה]אמורין כאן (בשלמים) מוציא מכלל השליל" (=עובר שנמצא במעי הבהמה).

פרק שני

(1) יבאר בו דיני נסכים ומנחת נסכים, ואיזה קרבן טעון נסכים, ומה הוא שיעורם של נסכים.

20 א. היין והסלת שמביאין עם הקרבן² הם הנקראין
21 נסכים³, והסלת לבדה נקראת מנחת נסכים⁴. ומנחת
22 נסכים אינה טעונה לא תנופה⁵ ולא הגשה⁶ ולא
23 לבונה⁷, אבל טעונה מלח⁸. וכלה נשרפת⁹ על מזבח
24 החיצון¹⁰. ויתנסף היין על המזבח. ואין נותנין אותו
25 על האש¹¹, אלא מגביה ידו¹² ויוצק על היסוד¹³
26 והוא יורד לשיתין¹⁴.

(2) היינו עולת בהמה ושלמים וחטאת מצורע ואשמו הטעונין נסכים (להלן הלכה ב). (3) ראה זבחים ה. ט. ברכות טו: (ועיין רש"י שם) ופסחים צו: ועוד. (4) ראה שבועות יא. זבחים קט: מנחות ח. ועוד. (5) "תנופה היא שמנענים לארבע הרוחות" (רבינו בפירוש המשנה מנחות

כריתות, מביא כל שבט ושבט פר לחטאת, והוא נשרף, שנאמר (שם, יג-כא) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו' והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (99) הוא פר כהן משיח, ראה למעלה הלכה טו. (100) פר כהן משיח, ופר כהן גדול ביום הכיפורים. (101) שעירי עבודה זרה, שעיר יום הכיפורים הפנימי (חברו של שעיר המשתלח) ופר העלם דבר של צבור.

1 יז. פל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות
2 והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת
3 נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של יחיד
4 והפכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים¹⁰².

(102) ושחיתתן בכל מקום בעזרה ונאכלין בכל העיר.

5 יח. האיברים ששורפין אותן על גבי המזבח מן
6 החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים הם
7 הנקראין אמורין¹⁰³. ואלו הן האמורין של שור או
8 של עז: החלב אשר על הקרב¹⁰⁴, ובכללו חלב
9 שעל גבי הקבה¹⁰⁵, ושתי הפליות וחלב שעליהן¹⁰⁶
10 עם החלב אשר על הפסלים¹⁰⁷, ויותרת הפכד¹⁰⁸,
11 ונוטל מן הפכד מעט עם היותרת¹⁰⁹. ואם היה
12 הקרבן ממין הפכשים - מוסיף על אלו האליה
13 תמימה¹¹⁰ עם החליות מן השדרה¹¹¹ עד מקום
14 הפליות; שנאמר: לעמת העצה יסירנה¹¹². וכל
15 האמורין נשרפין על מזבח החיצון¹¹³.

(103) "רצונו לומר הדברים שציווה (שאמר) ה' לשרפן" (רבינו בהקדמה לסדר קדשים). והערך (ערך מר) פירש, שנקראו כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים. ובמשנה למלך כאן כתב, שזהו מלשון "את ה' האמרת - יתאמרו כל פועל און". (104) שם, "והקריב וכו' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב". ובתוספתא חולין סוף פרק ט אמרו: "ואלו הן אמורין שתי כליות ויותרת הכבד ואליה, ואלו הן החלבים האסורים באכילה. וכן צריך לפרש בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים ואמורין". וראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש ברכות פרק א משנה ג שגם הוא כתב כדברי רבינו שאמורים וחלבים היינו הך]. (105) בתוספתא שם ובספרא ויקרא (דבורא דנדרבה פרשה יד הלכה ו): "את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקבה, רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים" ופסק רבינו כר' ישמעאל. והכסף משנה כאן תמה, למה לא פסק רבינו כרבי עקיבא? וראה בלחם משנה פרק ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו ובמשנה למלך פרק י"ג מהלכות שגגות הלכה ה, מה שתיירץ בזה. (106) ויקרא שם: "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן". (107) שם: "ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים" ומפרש רש"י שם: "החלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה, וזהו החלב שתחת המתניים וכו' הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו". (108) שם: "ואת היותרת על הכבד על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ז אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טעונים נסכים²⁰. אכל העוף²¹ והאשמות והחטאות²²
 - אין מביאין עמהם נסכים; חוץ מחטאת מצרע
 ואשמו²³, שנתפרשו נסביהם בתורה²⁴.

(15) ולא עולת העוף, ראה המשך ההלכה. (16) משנה
 במנחות ז': "כל קרבנות הציבור והיחיד טעונים נסכים חוץ
 מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם", ובגמרא שם:
 "תנו רבנן, ועשיתם אשה לה" (במדבר טו, ג וגו' ויין לנסך)
 יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים וכו', תלמוד לומר
 (שם) "עולה". שלמים מנין, תלמוד לומר (שם) זבח וכו'.
 (17) עולת יולדת (ויקרא יב, ו). (18) שם טז, ג "ואיל
 לעולה". (19) אף-על-פי שאינם באים בנדר ונדבה (ראה
 להלן הלכה ג). (20) שנתברו במיוחד במה שנאמר
 (במדבר טו, הו') "ויין לנסך רביעית וגו' לכבש האחד או
 לאיל וגו'", - "לכבש זו עולת יולדת, לאיל לרבות אילו של
 אהרן" (מנחות צא:). (21) שם בגמרא ז': לפי ר' יאשיה
 למדו כן ממה שנאמר (שם, ג) "מן הבקר או מן הצאן" -
 ולא עולת העוף, ולפי ר' יונתן ממה שנאמר (שם) "זבח",
 ועוף אינו זבח, שהרי הוא במליקה ולא בשחיטה.
 (22) במשנה שם: "חוץ מן הבכור וכו' והחטאת והאשם".
 וראה להלן הלכה ג שנתמעטו מן הפסוק. וטעם הדבר, אמר
 ר' שמעון (סוטה טו). "שלא יהא קרבנו מהודר", מאחר
 שהם באים על חטא. (23) שם במשנה: "אלא שחטאתו
 של מצורע ואשמו, טעונים נסכים", ובסוטה שם: "שאינן
 באין על חטא". (24) למדו כן שם צא. ממה שנאמר
 (ויקרא יד, י): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים
 וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת
 מנחה בלולה בשמן ולוג אחד שמן", ואמרו (שם): "במנחה
 הבאה מן הזבח הכתוב מדבר וכו', ועדיין אינו יודע אם
 טעונה נסכים ואם לאו, תלמוד לומר (במדבר טו, ה) "ויין
 לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש
 האחד" - "עולה" זו עולת מצורע. "זבח" זו חטאת מצורע.
 "או לזבח" זו אשם מצורע". הרי ששלשתן טעונים נסכים.

ג. ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם?
 שנאמר: לפלא נדר או נדבה - דבר הפא בנדר
 ונדבה²⁵; יצאו חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח,
 הואיל ואינן באין בנדר ונדבה - אין טעונים נסכים.
 ומניין להביא שלמי חגיגה ועולת ראיה²⁶ לנסכים?
 שנאמר: או במעדיכם²⁷.

(25) מנחות ז': (26) אע"פ שאינם באים בנדר ונדבה.
 (27) מנחות שם.

ד. כמה הוא שעור נסכים? נספי כבש או כבשה -
 עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך
 רביעית ההין²⁸. וכן נספי העז²⁹, בין קטן בין גדול³⁰,
 בין זכר בין נקבה³¹, או נספי רחל, אף על פי שהיא
 גדולה³². אכל נספי איל הן שני עשרונים סלת בלול
 בשלישית ההין שמן, ויין לנסך בשלישית ההין³³.
 ונספי הפר או העגל, בין זכרים בין נקבות - שלשה

פ"ה משנה ה). (6) "הגשה היא שמגישין לקרן המזבח
 וכו', והוא מה שנאמר והגישו אל המזבח או והגישו"
 (רבינו שם). ובמשנה מנחות סא. שנינו: "ומנחת נסכים אין
 טעונות הגשה ולא תנופה", תנופה אין בה, שהרי לא כתוב
 בה, והגשה אין בה שנתמעטה בגמרא (שם ס: סא). ממה
 שנאמר במנחת מרחשת (ויקרא ב, ח) "והקריב אל הכהן
 והגישו אל המזבח", "והקריבה" משמע מיעוט, אותה,
 שבאה בגלל עצמה. ולא מנחת נסכים שאינה באה בגלל
 עצמה, אלא בגלל הזבח. (7) שם נט. במשנה "מנחת
 נסכים טעונה שמן ואין טעונה לבונה". ולמדו זאת בגמרא
 שם, ממה שנאמר במנחת העומר (שם ב, טו) "ושמת עליה
 לבונה" - עליה לבונה, ולא על מנחת נסכים לבונה.
 (8) מנחות כ. ולמדו זאת ממה שנאמר (שם, יג) "על כל
 קרבנך תקריב מלח". וראה גם בספרא פ' ויקרא (דבורא
 דנדבה פרק יד הלכה ג). ורק המנחה, כלומר הסולת, טעונה
 מלח. אבל היין אינו טעון מלח (פ"ה מהלכות איסורי מזבח
 הלכה יא). (9) משנה במנחות עד: "ומנחת נסכים למזבח,
 ואין בהן לכהנים". (10) שהרי על המזבח הפנימי אסור
 להעלות אלא קטורת בלבד, ראה למעלה פ"א הערה קמח.
 (11) פשוט הוא בסוכה מח: מט: . וגם שמואל האומר
 (זבחים צא:): "המתנדב יין מביא ומזלפן על גבי האישים",
 לא אמר כן אלא במתנדב יין, אבל בנסכים הבאים בשביל
 הקרבן הכל מודים שמתנסך על גבי המזבח (עיי' רש"י
 שם), ורבינו פסק (להלן פט"ז הלכה יד), שגם המתנדב יין
 מנסכו כולו על גבי השיתין (הר המוריה). (12) לאו דוקא,
 שלא אמרו בסוכה מח: "הגבה ידך" (ראה פ"י מה' תמידין
 ומוספין הלכה ח) - אלא בניסוך המים דוקא שאינו מפורש
 בתורה, אלא הוא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים
 בזה, ולפיכך חששו שמא כהן זה צדוקי הוא ויסוך על
 רגליו, אבל בניסוך היין המפורש בתורה, אין חשש זה קיים
 (כסף-משנה). (ראה עוד להלן). (13) הראב"ד השיג עליו,
 וכתב: "זה שיבוש, שלא היה יוצק על היסוד, אלא בספל
 של יין שהיה בקרן מערבית דרומית" (ראה בסוכה מח.
 ובדברי רבינו להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז).
 והכסף-משנה כתב שלא נזכרו ספלים אלא בניסוך של חג,
 אבל ניסוך של כל ימות השנה היה על היסוד. (ולפי דבריו
 יש להבין, גם ממה שאמר רבינו למעלה "מגביה ידו",
 שמכיון שמנסך על היסוד, ולא בספלים שבראש המזבח,
 בוודאי הוא עומד על היסוד, ומכיון שמקומו של ניסוך הוא
 למעלה מחוט הסיקרא (זבחים סג. ולהלן פ"ז הלכה י), אם
 לא יגביה ידיו, נמצא מנסך למטה מחוט הסיקרא, אבל אם
 הוא מגביה ידיו - הרי הוא ארבע אמות ויותר, שהן עשרים
 וארבעה טפחים ויותר, ויחד עם חמשת הטפחים של היסוד
 למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ז), הרי הוא מנסך
 למעלה מעשרים ותשעה טפחים שהוא מחצית המזבח
 (למעלה שם הלכה ח). וצריך עיון, למה לא הרגיש בזה
 הכסף-משנה). (14) שהיו ביסוד המזבח, ראה למעלה שם
 הלכה יא.

ב. אין טעון נסכים אלא עולת בהמה¹⁵ ושלמים
 בלבד¹⁶, בין היי קרבן צבור או קרבן יחיד. או כבש
 יולדת¹⁷ ואילו של כהן גדול¹⁸, הואיל והן עולות¹⁹

35) שכתוב (שם, ג) "ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' או שלמים וגו'". (36) לא פחות ולא יותר. (37) שאפילו מביא כמה קרבנות ממין אחד בבת אחת, צריך נסכים לכל אחד ואחד (מנחות צא.). (38) ספרי פ' שלח (לבמדבר טו, יב). (39) משנה במנחות כז. "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו (=שאם חיסר כל שהוא פסול), היין מיעוטו מעכב את רובו, השמן מיעוטו מעכב את רובו", ובגמרא שם אמרו: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא (ויקרא ו, ח) מסלתה, שאם חסרה כל שהוא פסולה. היין מיעוטו מעכב את רובו, ככה (במדבר, שם), השמן מיעוטו מעכב את רובו, דמנחת נסכים, ככה (שם). ומנחת נרבה אמר קרא (ויקרא שם) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה", וראה בתוספתא מנחות פ"ח "כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות, או שהיתה מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה - הרי אלו פסולות" וכתב הכסף-משנה כי משמע שזה כלל בין ליין בין לשמן (וראה בפ"א מה' פסוהמ"ק ה"ט, כי בשמן אינו פסול עד שירבה שני לוגין שמן לכל עשרון סולת). (40) ראה ויקרא (כג, יב) "ועשיתם ביום הניפכם את העומר, כבש תמים בן שנתו לעולה לה'". (41) סולת, שכתוב (שם, יג) "ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה'". (42) וכן הביא רבינו בהקדמתו לפיה"מ מסכת מנחות, כי שני העשרונים בלולים בשלישית ההין שמן. ומה שאמרו במנחות פט: מה יין רביעית ההין, אף שמן רביעית ההין (ראה השגת הראב"ד) – כפי הנראה אין זה אלא תוספת מפירש"י (מרכבת משנה). (43) משנה מנחות שם: "אעפ"י שמנחתו כפולה, לא היו נסכיו כפולים". (44) שכתוב (שם) "ונסכה יין רביעית ההין".

- 12 ו. המצריע מביא עם שלשה פכשים שלו, שהן
- 13 חטאת ואשם ועולה⁴⁵, שלשה עשרונים⁴⁶. ומפי
- 14 השמועה למדו⁴⁷, שהן באין בכלל הזבחים שלו⁴⁸.
- 15 עשרון עם פל פכש בלול ברביעית ההין שמן,
- 16 ורביעית יין עם פל עשרון משלשתן⁴⁹, כשאר נסכי
- 17 הפכשים. והמקריב⁵⁰ את הפלגס - מביא עמו נסכי
- 18 אלו⁵¹ ולא עולה לו זבח⁵².

(45) ראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (46) שנאמר (ויקרא יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן". (47) במנחות צא. (48) שנאמר (שם יד, כ) "והעלה הכהן את העולה ואת המנחה", הוי אומר במנחה הבאה עם הזבח. ובהגהת הרש"ש על הרמב"ם, ובאור-שמח מגיהים: "שהן באין בגלל הזבחים שלו". (49) שנאמר (במדבר טו, ד"ה) "והקריב וגו' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (מה תלמוד-לומר לעולה או לזבח, שכבר כתובים בראש הפרשה שם, ג), אלא: "עולה" זו עולת מצורע, "זבח" זו חטאת מצורע, "או לזבח" זו אשם מצורע (מנחות צא.), הרי ששלשתן טעונים נסכי יין. (50) פרה פ"א משנה ג. כלומר, בדיעבד שאינו כשר לא לכבש ולא לאיל, ראה

1 עֲשָׂרוֹנִים סֹלֶת בָּלוּל בְּחִצֵּי הַהֵינן שֶׁמֶן, וַיֵּינן לְנִסְךָ חֲצִי
2 הַהֵינן³⁴.

(28) כן מפורש בתורה (שם, ד"ה) "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין תעשה לעולה או לזבח לכבש האחד". וראה להלן הלכה ז מה היא מדת ההין. (29) שנאמר (שם, יא) "ככה יעשה וגו' לשה בכבשים או בעזים". (30) במנחות צא: אמרו: "או בעזים" (שם), מה תלמוד-לומר (והלא עזים בכלל כבשים הם - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לבין נסכי איל (ראה בהמשך ההלכה), יכול בין נסכי גדי (=קטן) לנסכי שעיר (=גדול), תלמוד-לומר או בעזים, וכן הוא בשקלים פ"ה משנה ג (הובא במנחות צב.). (31) שקלים שם: "ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל, זכר, גדי, וחוטא. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים וזכרים ונקבות (=שמאותו חותם שכתוב עליו גדי, היו לוקחין נסכים לקרבן צאן, בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות - רש"י מנחות שם) חוץ משל אילים". (32) במנחות צא: "או לשה בכבשים (במדבר שם, יא), מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם, ה' "או לזבח לכבש האחד" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין נסכי כבשה לנסכי רחלה, תלמוד-לומר או לשה בכבשים", וכמו כן נאמר שם בגמרא "בדיק לן רבא, נסכי רחלה בכמה, ופשיטנא ליה ממתניתין" (דשקלים שם). (33) במדבר שם, ו: "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים בלולה בשמן שלישיית ההין, ויין לנסך שלישיית ההין תקריב ריח ניחוח לה'". (34) שם, ח"א: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה', והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין, ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה'. ככה יעשה לשור האחד", ואמרו במנחות שם: "לשור האחד, מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר (שם) "והקריב על בן הבקר" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם, ה"ו) בין נסכי איל לנסכי כבש, יכול נחלק בין נסכי פר לנסכי עגל, תלמוד-לומר לשור האחד". וכן הוא בשקלים שם: "עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים וזכרים ונקבות". ומה שאמר "בין זכרים בין נקבות" אפשר ללמוד ממה שנאמר שם: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה'", ושלמים באים בין מן הזכרים ובין מן הנקבות, ראה למעלה פ"א הלכה יא.

- 3 ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים³⁵.
- 4 פשעור הזה³⁶ לכל אחד ואחד³⁷; שנאמר: כמספר
- 5 אשר תעשו, ככה תעשו לאחד כמספרם. אין
- 6 מוסיפין³⁸ על השעורין האלו ואין גורעין מהן.
- 7 ואם גרע או הוסיף פל שהוא - פסול³⁹. חוץ
- 8 מןכבש העולה שמקריבין ביום הנפת העמר⁴⁰,
- 9 שהנסכים שלו שני עשרונים⁴¹ בלול בשלישית
- 10 ההין שמן⁴². אף על פי שנקפלה סלתו, לא נכפלו
- 11 יינו⁴³ [ושמנו], אלא יין לנסך רביעית ההין⁴⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ז אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובגמרא (שם פז:) למדו זאת מן הפסוקים. (59) שם, ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה טז. (60) כלומר, שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, כמו ששינו (שם במשנה) למדוד בכל מדה בהן לקרבן הראוי לו. וראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז. (61) משנה שם פח. (62) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא ולא כר' אליעזר בן יעקב. ובברייתא שם פט. נלמד זאת לפי החכמים ממה שנאמר במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וגו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן" – לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן).

- ט. בְּרוּצֵי הַמִּדּוֹת שֶׁל סֹלֶת - חֵל, שְׁאִין גַּב הָעֶשְׂרֹן קֶדֶשׁ.⁶³ וּבְרוּצֵי הַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן - קֶדֶשׁ, לְפִי שֶׁהוּא יוֹרֵד עַל גַּב הַכֵּלִי, וּכְלִי הַלֵּחַ נִמְשָׁחוּ מִבְּפָנָיו וּמִבְּחוּצוֹ.⁶⁴ וְלָמָּה יִתְקַדְּשׁוּ הַבְּרוּצִין אִף עַל פִּי שְׁאִין פְּנֹת הַמִּוֹדֵד אֲלָא לְמָה שֶׁבְּפָלִי בְּלִבָּד?⁶⁵ כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: מוֹצִיאִין מִכֵּלִי שְׁרֵת לְחֵל.⁶⁶

(63) משנה במנחות צ. כתנא-קמא. "ומה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו בירוצין" (רש"י שם). (64) כלומר, מדת היבש לא נמשחה בחוץ לקדשה אלא בפנים. ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יט. ולמדו זאת ממה שנאמר (במדבר ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" – אותם, למעט מדת היבש מבחוץ. (65) ראה בהלכות כלי המקדש שם. (66) וראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ, כי כלי השרת אין מקדשין אלא מדעת. (67) בגמרא שם אמרו כן לפי דברי ר' יוסי, אבל סובר רבינו שגם לתנא-קמא צריך לומר כן (משנה למלך).

- י. מָה הָיוּ עוֹשִׂין בְּבִירוּצֵין?⁶⁸ אִם יֵשׁ זָבַח אַחֵר - יִקְרִיבוּ עִמּוֹ, וְאִם לֹנוּ - יִפְסְלוּ בְּלִינָה⁶⁹; וְאִם לְאוֹרֵינוּ⁷⁰ - מְקַצִּין בָּהֶן הַמְּזֻבָּחִים.⁷¹

(68) ברייתא שם צ: והכוונה לבירוצי הלח שנתקדשו, אבל בירוצי היבש הם חולין גמורים, כמבואר למעלה הלכה ט. (69) "שכיון שיש שם זבח אחר, נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה" (כסף משנה). ועיין ברש"י שם שכתב: "ואם לנו, לפי שאין שם זבח אחר", הרי שלניה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר, וראה במשנה-למלך. (70) לדעת כסף-משנה (ראה למעלה) המדובר כשלא היה שם זבח אחר, שאף-על-פי שלנו, אינם נפסלים בלינה, שהרי לא נתקדשו. ולדעת רש"י, המדובר כשאין להם זבח אחר, וגם לא לנו. (71) שם בברייתא. וכן הוא בשקלים (פ"ד משנה ד) במותר נסכים לדעת רבי חנניה סגן הכהנים, וראה בפ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יג. ולשון מקיצין מפרש בגמרא (שבועות יב: ועיין רש"י שם) שהוא כאדם שמביא בקינות סעודה מיני מתיקה, והוא מלשון קץ, כמו שנאמר (שמואל-ב טז, ב) הלחם והקין לאכול לנערים, כלומר, מקריבין אותם שלא לשם תמידין, אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה (כסף משנה).

- יא. כִּיצַד?⁷² לֹקְחִין בָּהֶם⁷³ עוֹלוֹת, הַפֶּשֶׁר לְשֵׁם וְהַעֲזוּרוֹת לְכֹהֲנִים.

למעלה פ"א הלכה יד. (51) שהם שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין, ראה למעלה ה"ד, שם במשנה. וראה חולין כג, ומנחות צא: כי לפי ר' יוחנן שסובר פלגס בריה בפ"ע, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, הוא משום ריבוי מיוחד מהפסוק "או לאיל" (במדבר טו, ו) לרבות את הפלגס, שמביא נסכי איל אף שאינו איל אלא בריה בפ"ע, ולכך פדא האומר שפלגס הוא ספק כבש ספק איל, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, כלומר, מביא ומתנה ואומר אם הוא איל יהיו כל הנסכים שלו, ואם הוא כבש הרי עשרון סולת ורביעית ההין שמן ורביעית ההין יין יהיו נסכים שלו, היתר יהיו נדבה. וראה שם בחולין בעיית ר' זירא, אם נוסף להיותו ספק כבש ספק איל, הוא גם ספק בריה או לא, ומשום כך לפי ר' זירא צריך גם להתנות ולומר אם בריה בפ"ע הוא, שיהיו כל הנסכים נדבה (ע"ש שנשאר הדבר בתיקון). ורבינו שלא מזכיר כאן שצריך להתנות, נשמע שסובר כר' יוחנן שאין זה ספק אלא ודאי בריה בפ"ע, אבל ראה להלן פט"ז ה"ב שפסק רבינו שהוא ספק אם יצא ידי נדר או לא, הרי מפורש שאינו סובר כר' יוחנן אלא כבר פדא, ראה קריית-ספר ולחם-משנה שם. (52) שם במשנה. כלומר, בין אם נדר איל ובין אם נדר כבש, או אמר איזה שארצה. ולפי ר' יוחנן משום שאינו איל ואינו כבש אלא בריה בפ"ע, ולפי בר פדא משום שהוא ספק כבש ספק איל, או ספק בריה כפי בעיית ר' זירא. ובאופן שנדר איל, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא כבש. ובאופן שנדר כבש, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא בריה בפ"ע (ומשום שמא הוא איל, היה עולה לו זבחו, ראה להלן פט"ז ה"א, כי הנודר קטן והביא גדול יצא), זה גם אם אמר מאיזה שארצה (ראה להלן שם ה"ב).

- ז. הָהֵין הוּא שְׁנִים עֶשְׂרִי לֶאֱגָ.⁵³ וּכְכֹר הוֹדְעָנוּ שְׁעוֹר הֵלֵג עִם מִדּוֹת אַחֲרוֹת בְּהִלְכוֹת עֶרְוִבִין.⁵⁴ וְהָעֶשְׂרֹן הוּא הָעֶמֶר⁵⁵, שֶׁהוּא שְׁעוֹר חֵלָה. וּכְכֹר בְּאֶרְנוּ שְׁעוֹר בָּעֲנָן חֵלָה.⁵⁶

(53) במנחות פט. למדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, כד) "ושמן זית היין", ונאמר עוד (שם, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" – "זה" בגימטריא שנים-עשר. (54) פ"א הלכה יג, כי "הלוג – ארבע רביעיות", ובהלכה יב שם "והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב". (55) שהוא עשירית האיפה (שמות טז, לו). (56) בפ"ז מהלכות ביכורים הלכה טו. וראה גם בפיה"מ לרבינו עדיות פ"א משנה ב, ובחלה פ"ב משנה ו, ובסוף הקדמתו למסכת מנחות.

- ח. כְּשֶׁמוֹדֵדִין הַנִּסְכִּים או הַמִּנְחוֹת, בֵּין מִנְחַת יָחִיד בֵּין מִנְחַת צִבּוּר⁵⁷ - אֵין מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּה שֶׁל שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֹנִים לְפָר או שְׁלֹשָׁה לְאֵיל⁵⁸, אֲלָא מוֹדֵד הַכֹּל בְּעֶשְׂרֹן אֶחָד שֶׁהִיא בְּמִקְדָּשׁ⁵⁹. וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁל נִסְכִּים מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּתוֹ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ⁶⁰. וְשֶׁמֶן שֶׁל מִנְחוֹת הַיָּחִיד - בִּלְג שֶׁבְּמִקְדָּשׁ⁶¹. כְּמִנְחַן הָעֶשְׂרֹנוֹת כֶּף מִנְחָן הֵלֵגִין.⁶²

(57) ראה להלן פ"ב הלכות ג"ד. (58) משנה במנחות פז.

וחטאת את המקדש" - "חטאת, עולה היא. א"ר יוחנן, פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רב אשי אמר, מילואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה". ופסק רבינו כרב אשי. ומפרש שדברי נבואה אלו הם על הבית השלישי (ולא מפרש כפירש"י, שהנבואה של יחזקאל היא על בית שני), וכמו שבבית שני הקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות, כמו שהקריבו בימי משה, כן יקריבו גם בבית שלישי (לחם משנה). וראה בספר המצוות כלל ג, וברמב"ן במגילת אסתר שם.

טו. וכשם שהקריבו הנשיאים בחנכת המזבח⁸⁷ דברים שאין פמותן לדורות והקריבו בשבת⁸⁸, כך הנשיא מקריב חנכתו בשבת לעתיד כאשר מפרש שם⁸⁹. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי⁹⁰ - מילואים היו ואין נוהגין לדורות. אבל דברים הנוהגים לדורות⁹¹ הם דברי תורה שפרשנו⁹² כמו שהעתיקום מפי משה רבנו, אין להוסיף עליהם ואין לגרע⁹³.

(87) במדבר ז. (88) מועד קטן ט. (89) ביחזקאל מו, ד. (90) עזרא פרק ח, לה: "הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלקי ישראל, פרים שנים-עשר על כל ישראל, אילים תשעים וששה, כבשים שבעים ושבעה, צפירי חטאת שנים-עשר, הכל עולה לה". (91) בהוריות ו. על הפסוק הנ"ל "הכל עולה" מקשים, "הכל עולה וכו', אפשר שחטאת עולה? (הלא היו גם צפירי חטאת), אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת", ומסיק שם בסוף, כי הוראת שעה היתה, וכוונת הדברים לפי רבינו כי מילואים היו. (92) למעלה הלכות ד"ו. (93) ראה למעלה הלכה ה.

פרק שלישי

(1) בו יבואר דין שנים הרוצים להביא קרבן שלמים או עולה בשותפות, ואם מקבלים קרבן מגוי או ממומר.

א. שנים שרצו להביא שלמים או עולה בשותפות²⁴ - מביאין, בין פנדר בין פנדרה³. ואפילו עוף יבוא בשותפות²⁶.

(2) משנה, מנחות קד, ב. ולמדו זאת ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנבחה, פ"ג ה"א) מן הפסוק (ויקרא א, ב) "תקריבו את קרבנכם" - "מלמד שהיא באה נדבת שנים". ובשלמים נאמר (שם כב, כא) "ואיש כי יקריב זבח שלמים לה", ולמדו זה ב'ספרא' (אמור פ"ז ה"ז) לרבות את השותפין. (3) במנחות, שם: "תניא, רבי אומר, אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה" (שם, יח) הכל באין בשותפות. ומשמע מכאן שחטאת ואשם אינם באים בשותפות, ומה שאמרו ביומא נ, א - הוריות ו, ב - תמורה טז, ב: "חטאת של שותפות", היינו פר של יום הכיפורים, או פר העלם דבר של ציבור (הר המוריה). (4) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה" והקריב וגו', ולמדו מזה ב'ספרא' (ויקרא פ"ח ה"א): "והקריב, מלמד שהיא באה נדבת שנים".

(72) מקיצים בהם את המזבח. (73) כלומר, פודים את היין והשמן וקונים בדמיהם עולות. וראה עוד בהלכות כלי המקדש שם.

יב. הסלת עם השמן של נסכים אין מעפבין את המין⁷⁵, ולא המין מעפבין⁷⁶. ולא הנסכים מעפבין את הנבחה⁷⁷, אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים⁷⁸. אחד יחיד ואחד צבור⁷⁹. והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתן לכלי שרת, אם לנו - יפסלו בלינה⁸⁰.

(74) משנה במנחות מד: שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (75) שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו דמנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחנו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (הר המוריה). (76) כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (77) מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (78) לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (הר המוריה). (80) משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ה.

יג. אין מביאין נסכים אלא מן החליין⁸¹. לא יביאם לא מן התרומה ולא ממצעו שני ולא מן הבכורים⁸². ואפילו תודה, שמביא לחמה מן המעשר⁸³, לא יביאו נסכים אלא מן החליין⁸⁴.

(81) משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82) תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו'". (83) כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84) שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל".

יד. כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל⁸⁵ ומנחן אותן הקרבנות וסדרי העבודה הקתיבים שם - כלן מילואים הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא צנה ופרש פיצד יהיו מקריבין המילואין עם חנכת המזבח בימי המלך המשיח בשיבנה בית שלישי⁸⁶.

(85) פרק מה. (86) במנחות מה. הקשו על הפסוק ביחזקאל (שם, יח) "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים

ב. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אוֹ עֲבָדִים מְבִיאִין כֹּל
הַקֶּרְבָּנוֹת. אֲבָל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֵין מְקַבְּלִין מִן
אֱלֹהֵי עוֹלוֹת בִּלְבָד⁶, שֶׁנֶּאֱמָר⁷: וּמִדָּ בֶן נָכָר לֹא
תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם⁸. אֲפֹלוּ עוֹלֹת הָעוֹף
מְקַבְּלִין מִן הַנְּכָרִי⁹, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה
זָרָה¹⁰. אֲבָל אֵין מְקַבְּלִין מִן שְׁלָמִים¹¹ וְלֹא מִנְחוֹת¹²
וְלֹא חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹³. וְכֵן עוֹלוֹת שְׂאִינָן פְּאוֹת
בְּנֶדֶר וּנְדָבָה אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן מִן הַנְּכָרִי¹⁴, כִּגְוֹן
עוֹלֹת יוֹלָדוֹת¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מַעֲלוֹת שְׂאִינָן פְּאוֹת
מְשׁוּם נֶדֶר וְלֹא מְשׁוּם נְדָבָה.

(שם כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל", וב'ספרא' (אמור שם ה"א) "בישראל, לרבות נשים ועבדים". (6) כרבי עקיבא במנחות עג, ב. ולא כרבי יוסי הגלילי. (7) בפרשת המומין. (8) וגו': "מכל אלה" – "מכל אלה (= מבעלי מומין) אין את מקריב, לוקח אתה תמימים ומקריב" ('ירושלמי' עבודה זרה פ"ב ה"א, ועי' 'תוספות' מנחות שם ד"ה איש איש). ומכיון שנאמר "את לחם אלקיכם", ולחם היינו עולה (ראה ב'ספרא' שם פ"ז הי"ב) – יש ללמוד שרק עולה הם מקריבים ולא קרבן אחר. ובבבלי (מנחות שם, וחולין ג:) למדו זאת ממה שנאמר (שם) "איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה", "איש איש" לרבות את הגויים שנודדים נדרים ונדבות כישראל – "לעולה, אין לי אלא עולה בלבד". (9) במנחות שם, נחלקו רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, שרבי יוסי הגלילי סובר שמביא אפילו עופות ויין ולבונה ועצים, וכן שלמים ותודה, ורבי עקיבא חולק וסובר "אשר יקריבו לה' לעולה", אין לי אלא עולה בלבד, וסובר רבינו כי רבי עקיבא לא ממעט עוף, כי עוף אינו יוצא מכלל עולה סתם, ראה זבחים פג, ב (כסף-משנה ו'ה' המוריה). וראה ב'מעשה רוקח' כאן. (10) מקבלין ממנו נדרים ונדבות. ואף כי בישראל אין מקבלים קרבנות ממוכר לעבודה-זרה (ראה להלן ה"ד), והו' משום שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס", "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר", אבל מגויים מקבלים. ודרשו חז"ל (חולין ה.) "מכס" – "בכס חלקתי (= להוציא את המומר, שהרי נאמר שם "איש איש מבית ישראל"), ולא באומות (= שכולם, גם עובדי עבודה-זרה, מתנדבים, ומקבלים מהם)". (11) כרבי עקיבא במנחות שם, ראה למעלה בתחילת ההלכה. ועי' להלן בתחילת ה"ג שהם קריבים לעולה. (12) במנחות שם אמרו, שמה ששינוי "אלו מנחות נקמצות וסיריהן לכהנים, מנחת עכו"ם", אינו אלא לדעת רבי יוסי הגלילי, ולא לדעת רבי עקיבא (ראה למעלה), ודעת רבינו כי לרבי עקיבא אין הגוי מביא מנחה כלל (ולא כדעת רש"י שם ד"ה שלמי עכו"ם, וה'תוספות' שם סא: ד"ה בישראל, שאף לרבי עקיבא מביא מנחה אלא שהיא כולה כליל לה' כמו עולה). (13) בשקלים פ"א מ"ה: "ואין מקבלים מידם (= של גוי וכוותי) קיני זבים וקיני יולדות חטאות ואשמות. זה הכלל כל שנידר ונידב מקבלין מידם וכו'". ובנוסחאות אחרות שם (וכן היה לפני רבינו בפירוש המשנה, שם): "אבל מקבלין מהם נדרים

ונדבות חטאות ואשמות וכו'". וזה אינו אלא בכותי (לפני שעשאוהו כגוי). שכיון שנתכוין לכפרה, אולי ישוב, אבל הגויים אין מקבלין מהם חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). ואחר שגזרו על הכותים שיהיו כגויים לכל דבריהם – גם הם אינם מביאים חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). (14) שקלים שם. שנאמר (ויקרא כב, יח) "לכל נדריהם ולכל נדבותם", ראה מנחות עג, ב – וב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה, פ"א ה"א) דרשו מהפסוק (שם ד, ב) "דבר אל בני ישראל לאמר, נפש כי תחטא" – "בני ישראל מביאין חטאת, ואין הגויים מביאין חטאת" (פירוש הרא"ש שם). (15) ראה מס' שקלים, שם "ואין מקבלים מידם וכו' וקיני יולדת וכו'. זה הכלל, כל שנידר ונידב – מקבלים מידן, כל שאינו נידר ונידב – אין מקבלין מידן".

ג. נְכָרִי שֶׁהֵבִיא שְׁלָמִים - מְקַרְבִּין אוֹתָן עוֹלוֹת¹⁶; שֶׁהָעוֹבֵד כוֹכָבִים לְבֹו לְשָׁמִים. נֶדֶר שְׁלָמִים¹⁷ וְנִתְּנָם לְיִשְׂרָאֵל¹⁸ עַל מְנַת שְׁתַּכְפֹּר בָּהֶן לְיִשְׂרָאֵל - אוֹכְלִין אוֹתָן הַיִּשְׂרָאֵלִים כְּשֶׁלְּמֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם נִתְּנָן לְכֹהֵן - פֶּהֶן אוֹכְלִין.

(16) במנחות עג, א. עג, ב: "אמר רב הונא, שלמי העכו"ם, עולות. איבעית אימא קרא, ואיבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא, עובד כוכבים לבו לשמים (= כוונתו היא שיהיו קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו – רש"י שם), ואיבעית אימא קרא "אשר יקריבו לה' לעולה" (ויקרא שם) כל דמקריב, עולה ליהוי. (17) מנחות, שם. (18) (כלומר, כן התנה בשעת נדרו: על מנת שיתכפר בו ישראל (וכן נראה לשון הגמרא שם). שאם לא כן, הרי "המוכר עולתו ושלמיו, לא עשה כלום". כמפורש בפסחים פט, ב. וראה בפ"ד מהל' מעילה ה"ח).

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מוֹמֵר לְעֲבוֹדָה זָרָה¹⁹ אוֹ מִחֻלָּל שֶׁבַת בְּפִרְהֶסְיָא²⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרְבֶּן כָּלִל²¹. אֲפֹלוּ הָעוֹלָה, שֶׁמְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַנְּכָרִים²², אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַמוֹמֵר הַזֶּה. שֶׁנֶּאֱמָר: אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכָּס. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ²³: 'מִכָּס' - וְלֹא כוֹלְכֶם, לְהוֹצִיא אֶת הַמוֹמֵר²⁴. אֲבָל אִם הָיָה מוֹמֵר²⁵ לְשֶׂאֶר עֲבֻרוֹת²⁶ - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ כֹּל הַקֶּרְבָּנוֹת²⁷, כְּדִי שִׁיחֲזֹר בְּתַשׁוּבָה²⁸. הָיָה מוֹמֵר לְעֲבֹרָה וְהוּא מְפָרֵס²⁹ וְיִדְוֵעַ לְעֲשׂוֹתָהּ וְהִרְגֵּל בָּהּ, בֵּין לְהִכְעִיס²⁹ בֵּין לְתַאֲבוֹן³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרְבֶּן לְאוֹתָהּ עֲבֹרָה³¹. כִּי צִירָה? כִּגְוֹן שֶׁהָיָה רִגִּיל לְאָכֵל חֶלֶב, בֵּין לְהִכְעִיס בֵּין לְתַאֲבוֹן, וְשֶׁגַּם וְאֲכָל חֶלֶב³² וְהֵבִיא חֲטָאת - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

(19) עובד עבודה-זרה בזדון. (20) לעין כל. אבל המחלל שבת בצנעא, הרי הוא כמומר לעבירה אחרת, ראה בעירובין סט, א. (21) אף על עבירה אחרת. ומקור הדברים בחולין ה, א: "אדם כי יקריב מכס" (שם א, ב) "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר (לכל התורה) וכו'", "מן הבהמה" להביא בני אדם שדומים לבהמה (= מומרים לעבירה אחת), מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל (מומר לדבר אחד)

נסכיה). ופסק רבינו כרבי עקיבא, ומפרש כה"ש מפרשים שב'שיטה מקובצת' שם, כי "אזרח" לא בא לומר אלא שאין כופין את הגוי להביא נסכים עם קרבנו כמו שכופין לישראל (מנחות שם), אבל אם רצה להביא – מביא, כמו שכתב בפ"ד מהל' שקלים ה"ג: "וכן הגוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים, יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה", הרי שאם רצה – משלח עמה נסכים. ובנוסחא אחרת שם: "וכן מי ששלח וכו'", ראה ב'מעשה רוקח' שם, וב'לחם-משנה ו'הר המוריה' כאן. (35) מתרומת הלשכה, ראה בהל' שקלים שם, וכן בפירוש המשניות סוף פ"ז דשקלים, וז"ל: "ובכל מקום שאומר משל ציבור, הכוונה בו שיביא מתרומת הלשכה". (36) לעיכובא, שכל העולות וכו' טעונות נסכים. (37) משנה, מנחות צג, א. ונלמד בגמרא שם, ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "בני ישראל – בני ישראל סומכין, ואין העכו"ם סומכין, וראה להלן ה"ח. (38) שנאמר (שם) "בני ישראל" – "בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל סומכות" (חגיגה טז:). וראה להלן ה"ח.

- ו. פל קרבנות בהמה³⁹ שיקריב היחיד⁴⁰, בין חובה⁶
- בין נדרבה⁴¹, סומך עליה⁴² כשהן חייין⁴³; חוץ מן⁷
- הבכור והמעשר והפסח⁴⁴. שניאמר: וסמך ידו על⁸
- ראש קרבנו. מפי השמועה למדו⁴⁵, שפל קרבן⁹
- במשמע, חוץ מפסח ובכור ומעשר¹⁰.

(39) בין מן הבקר ובין מן הצאן, ראה 'ספרא' ויקרא (דיבורא דנדרבה, פ"ד ה"ה). (40) ראה להלן ה"י, כי רוב קרבנות הציבור אינם טעונים סמיכה. (41) 'ספרא' שם ה"ג, ומנחות צג, ב. (42) משנה, מנחות צב, א. (43) 'ספרא' שם, פ"ב ה"א, ומשנה מנחות צד, א. סא, א. ובגמרא שם סב, ב. (44) שם, משנה צב, א. (45) ב'ספרא' שם פ"ז ה"דו, ובמנחות צב, ב.

- ז. העוף אינו טעון סמיכה⁴⁶. וכן פל המעלות שדינן¹¹
- שיפלו לתבות של נדרבה, שפכר בארנו בהלכות¹²
- שקלים⁴⁷ שפלן יבואו עולות – אין בעל אותן¹³
- המעלות סומך על אותה העולה⁴⁸, ואינו מביא עליה¹⁴
- נסכים, אלא נסכיה משל צבור⁴⁹. ואף על פי שהיה¹⁵
- בהן⁵⁰ – עבודתה ועזרה של אנשי משמר⁵¹.

(46) שנאמר (ויקרא א, ד) "וסמך ידו על ראש העולה", ודרשו ב'ספרא' שם פ"ד ה"ז: "העולה, פרט לעולת העוף", וראה גם בגיטין כח, ב. (47) פ"ב ה"ג, ופ"ג הי"ד. (48) משנה, תמורה כ, ב. (49) משנה, שם. ומשום שכיון שנפלו לתיבות, הרי הן קרבנות ציבור, ואין בהם סמיכה (ראה להלן ה"י). ומאותו הטעם אינו מביא נסכים משלו. ומכיון שכתוב בהם (במדבר טו, יג) "ככה" שהוא לעיכובא – מביא נסכים משל ציבור ('קריית ספר'). (50) וראה בפ"ד מהל' כלי המקדש ה"ז, כי כהן שהיה לו קרבן, הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה וכו', והעור של קרבנו ואכילתו שלו. (51) משנה שם, משום שאין זה קרבנו.

- ח. הפל סומכין⁵², חוץ מחרש שוטה וקטן⁵³ ועבד¹⁷
- ואשה וסומא ונכרי⁵⁴. ואין השליח סומך⁵⁵; שאין¹⁸

וכו' חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא (שהם דומים למומר לכל התורה, כי כל המודה בעבודה-זרה, ככופר בכל התורה כולה (שם). וכמו כן המחלל שבת בפרהסיא, כופר במעשיו ומעיד עדות שקר, שחס-וחלילה לא שבת הקב"ה במעשה בראשית, ראה רש"י שם). (22) אפילו אלה העובדים עבודה-זרה. ראה למעלה ה"ב. (23) חולין, שם. (24) לכל התורה (שם). ועובדי עבודה-זרה ומחללי שבת בפרהסיא הרי הם כמומרים לכל התורה כולה, כנ"ל. (25) לתיאבון, אבל המומר להכעיס, הרי הוא מין (פ"ג מהל' תשובה ה"ט, ופי"א מהל' עבודה זרה ה"ב, ופ"ד מהל' רוצח ה"י, וראה להלן). (26) כלומר, לעבירה אחת מיתר העבירות שבתורה, חוץ מעבודה-זרה וחילול שבת. (27) חוץ מקרבן הבא לכפר על עבירה זו, שהוא מומר עליה, ראה להלן. (28) שם בחולין: "מכאן אמרו, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה. (29) כלומר, בין להכעיס, שעליו אין לדבר, שהרי הוא מין, ואין מקבלים ממנו שום קרבן (ראה למעלה), אלא אפילו לתיאבון, שמביא קרבנות על עבירות אחרות – אין מקבלים ממנו קרבן על אותה עבירה שהוא מומר עליה. וראה ב'מעשה רוקח'. (30) שאינו אוכל איסור אלא אם אין לו היתר. (31) בחולין ה, ב – אמרו: "מעם הארץ (ויקרא ד, כז), פרט למומר. רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" (שם, כב) השב מידיעתו (= אם יידע ישוב בתשובה) מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו וכו'. ואמר רב המנונא, מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם, איכא בינייהו (לתנא-קמא מומר שמו, ולא מקבלין ממנו. ולרבי שמעון, שב מידיעתו הוא בדם, ומקבלין ממנו, רש"י שם) ורבא אמר (בהוריות יא). הכל מודים שמומר לאכול חלב אינו מומר לדם, אלא הכא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו בשומן קמיפלגי, מר סבר (תנא-קמא) כיון דלתיאבון אכיל במזיד, מומר הוא, ומר סבר (רבי שמעון בן יוסי) כיון דאילו אשתכח דהתירא לא אכל דאיסורא – לאו מומר הוא". ובדעת רבינו יש לומר בשני פנים: א. שסובר כתנא-קמא לדעת רבא (כסף-משנה כאן). ב. שסובר כרבי שמעון לדעת רב המנונא (לחם-משנה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). וראה בפ"ג מהל' שגגות ה"ז. (32) כלומר, נעלם ממנו כי הוא חלב.

- ה. עולות העובדי כוכבים³³ אין מביאין עמהן¹
- נסכים³⁴, שניאמר: פל האזרח יעשה פכה; אבל²
- נסכיהם קריבין משל צבור³⁵, שניאמר: פכה תעשו³
- לאחד פמספרי³⁶. ואינן טעונות סמיכה; שאין⁴
- סמיכה אלא בישראל³⁷, פאנשים ולא פנשים³⁸.

(33) ראה למעלה ה"ב. (34) כלומר, אין כופין אותם (כמו שכופין לישראל, ראה מנחות פא:). להביא נסכים. מקור הדברים שם עג, ב: "מאן תנא להא דתנו רבנן, אזרח (במדבר טו, יג), אזרח מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים, יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים, תלמוד-לומר ככה (שם, יב) וכו'. ואי רבי עקיבא, הא אמר עולה אין, מידי אחרינא לא וכו'. ואיבעית אימא רבי עקיבא, עולה וכל חברתה" (=

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ז אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שצריכים סמיכה: בפר העלם דבר של ציבור, נאמר (שם ד, טו) "וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר", ובשעיר המשתלח נאמר (שם טז, כא), וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי וגו', ושלה ביד איש עתי המדברה". (67) על פר העלם דבר של ציבור. כן הוא במשנה סנהדרין ב, א: "סמיכת זקנים (= על ראש פר העלם דבר של ציבור) ועריפת עגלה בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר בחמשה, ופסק רבינו כרבי שמעון. ואף-על-פי שאמרו: רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה (עירובין מו:); – הרי אמרו (שם מז). שבכמה הלכות פסקו כרבי שמעון, ומפורש אמרו ב'ירושלמי' פ"א מסנהדרין ה"ב, ופ"ט מסוטה ה"א, "אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה בעריפה וכו', ונראין דברי רבי שמעון בסמיכה". (68) כן הוא במנחות צב, א: "אמר רבינא, גמירי שתי סמיכות בציבור".

- 12 יא. אין סומכין אלא בעצרה⁶⁹. סמך חוץ לעצרה -
- 13 חוזר וסומך מבפנים⁷⁰. ואם היה בעל הקרן עומד
- 14 בחוץ והכניס ידו⁷¹ לפנים וסמך - סמיכתו פשוטה⁷².
- 15 והוא שייסמך בכל כחו⁷³. ואין סומך אלא טהור.
- 16 ואם סמך הטמא - סמך⁷⁴.

(69) שנאמר (ויקרא א, ג) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'", וסומך לו בפסוק השני "וסמך ידו על ראש העולה", ומקרא נדרש לפניו "לפני ה' וסמך", מכאן שהסמיכה בעזרה. (70) ב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדרבה (פ"ד ה"א): "לפני ה' וסמך, אע"פ שסמך מבחוץ יחזור ויסמך בפנים". (71) בקריית ספר: העתיק "ידי". וכן צריך להיות, ראה להלן הי"ג. (72) כן הוא בזבחים לב, א - דסמיכה אפשר להכניס ידיו. (73) ראה להלן שם. ומה שאמרו בזבחים לג, א: "ליעייל לידיה ולסמוך וכו', אמר רב יוסף כל הסומך, ראשו ורובו מכניס, מאי טעמא כל כחו בעינן, הילכך לא אפשר – אין זה אלא בדרך הרגילה, אבל בהתאמצות אפשר לו לסמוך בכל כחו אף-על-פי שאינו מכניס אלא ידיו (הר המוריה). (74) בזבחים לב, א - למדו מן הפסוק "וסמך ושחט", להשוות אחת לשניה. וכשם שזו דווקא בטהורים, כמו כן השניה אינו אלא בטהורים ולא בטמאים. ומכיון שבשחיטה שנינו: "כל הפסולין ששחטו שחיטתם כשרה" – הוא-הדין בסמיכה, שכשירה בדיעבד אף אם הוא טמא.

- 17 יב. ובמקום שסומכין שוחטין⁷⁵. ותכף לסמיכה
- 18 שחיטה⁷⁶. ואם שחט במקום אחר או ששחה -
- 19 שחיטתו פשוטה⁷⁷. והסמיכה שירי מצוה היא⁷⁸.
- 20 לפיכך, אם לא סמך - פטר, ואינה מעפכת. ואף על
- 21 פי כן מעלין עליו כאלו לא פטר⁷⁹.

(75) משנה במנחות צג, א. ובגמרא (שם צג:): הטעימו: "במקום (= באותו מקום בעזרה) שסומכין - שוחטין, שתיכף לסמיכה שחיטה", שאם ישחט במקום אחר, אין זה "תיכף". (76) היינו שלא ישהה, אלא ישחט מיד. ולמדו זאת ב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדרבה, פ"ד ה"א) ממה שנאמר (ויקרא א, דה) "וסמך – ושחט", "במקום שסומכין – שוחטין, ותיכף לסמיכה שחיטה". ושיעור השהיה, אמרו ב'תוספות' (סוטה לט. ד"ה כל) שאם שהה כדי הליכת

- 1 סמיכה אלא בפעלים, שפאמר: וסמך ידו - לא יד
- 2 אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו⁵⁶.

(52) משנה, מנחות צג, א. (53) (כשהביא אביהם קרבן עבורם (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה, ופ"ג שם ה"ו). וראה ב'תוספות חדשים' שם, וב'מנחת חינוך' מצוה קטו). (54) בקרבנות שלהם. ושם בגמרא, נתנו טעם לכולם: חרש שוטה וקטן לאו בני דעה הם (מנחות, שם), אשה נתמעטה ממה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל", בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות (וראה למעלה ה"ה). ועבד אינו סומך מפני שהוקש לאשה, ראה ב'מנחת חינוך' שם. וסומא, למדו בגמרא שם ב'גזירה-שוה' מסמיכת זקני העדה על פר העלם דבר של ציבור (שם ד, טו) שאינה בסומא, שהרי סומא אינו ראוי להיות בסנהדרין, כמו כן כל סמיכה אינה בסומא (ראה בפירוש המשנה, שם). וגוי נתמעט (שם) מה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל" – "בני ישראל סומכים, ואין הגוים סומכים", וראה למעלה ה"ה. (55) משנה, מנחות שם. (56) מנחות צג, ב.

- 3 ט. חמשה שהביאו זבח אחד⁵⁷ - פלן סומכין עליו⁵⁸
- 4 זה אחר זה⁵⁹, לא שייסמכו פלן בבת אחת⁶⁰. מי
- 5 שמת⁶¹ והניח קרבנו עולה או שלמים⁶² - הרי יורשו
- 6 מביאו וסומך עליו⁶³ ומביא נסכיו⁶⁴.

(57) ראה למעלה ה"א. (58) מנחות צג, ב - במשנה, ו'ספרא' ויקרא פ"ב ה"א, ופי"ז ה"א "קרבנו" לרבות כל בעלי חוברין (= חבורה שנשתתפו בקרבן) לסמיכה. (59) תוספתא שם, ו'ספרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ו ה"ג. (60) משום חציצה, ראה להלן הי"ג ('קריית ספר' ו'חסדי דוד' בתוספתא, שם). (ואף-על-פי ש"מין במינו אינו חוצץ" (סוכה לו: ופי"ז מהל' לולב הי"ב) – אין זה אלא בדבר שאין צורך בו אלא בנגיעה בלבד, אבל בסמיכה, שאנו צריכים ל"כל כחו" (להלן הי"א), אין כאן סמיכה בכל כחו על הקרבן). (61) מנחות צב, א - במשנה. (62) אבל חטאות ואשמות לא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות (פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א), וכל שבחטאת מתה, באשם ירעה עד שיתאב (שם הי"ד). (63) משנה, שם. ולמדו זאת (שם צג.) מדין תמורה, שנאמר (ויקרא כז, י) "המר ימיר", שהיורש ממיר. ולמידים סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחילת הקדש יורש ממיר, שהרי הוא כבעל הקרבן, אף סוף הקדש – יורש סומך. (64) משנה, שם. שכיון שהוא סומך ואינו כשליח, שהרי השליח אינו סומך (למעלה ה"ח) – מביא נסכים כמו בעל הקרבן ('אור גדול' מנחות פ"ט מ"ח).

- 7 י. אין סמיכה בקרבנות הצבור⁶⁵, חוץ משתי
- 8 סמיכות: על שעיר המשתלח ועל פר העלם דבר⁶⁶.
- 9 ושלשה מן הסנהדרין סומכין עליו⁶⁷. ודבר זה
- 10 הלכה מפני משה רבנו, שאין בצבור אלא שתי
- 11 סמיכות⁶⁸.

(65) משנה מנחות צב, א. שלא הוזכרה סמיכה בתורה אלא בקרבנות יחיד. (66) משנה, שם. שבשניהם מפורש

ועשרים ושנים אמות, בודאי הוא הפסק. וכן פסק הרמ"א באור"ח סי' קסו, לענין הפסק שבין נטילת ידים לבציעת הפת, וראה במ"א שם ס"ק ג, והגר"א שם ס"ק ג. לדעת 'אור שמח' – הסמיכה כשרה, שהרי היתה במקומה לפני ה', מה שאין כן בסמך מחוץ לעזרה שלא היתה כסמיכה לפני ה', שצריך לחזור ולסמוך בפנים (ראה למעלה הי"א), אבל ה'קריט ספר' וה'כסף משנה' מפרשים שהשחיטה כשרה, אף שהסמיכה אינה כשרה, לפי שהסמיכה אינה מעכבת, ראה בהמשך ההלכה. (וממה שאמרנו בזבחים לג, א: "כל הסמיכות שהיו שם, קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזה (=מצורע) שהיה בשערי ניקנור וכו'"), נראה שסמיכה שאינה במקום השחיטה, וגם לא תיכף לשחיטה – סמיכה כשרה היא, שאם לא כן, למה הוא סומך? (78) משנה, מנחות צג, א. והיינו מצוה שהיא שיריים ואינה עיקר הכפרה, שכן גם שיירי הדם הנשפכים ליסוד, אינם מעכבים (להלן פי"ט ה"ד). (79) ברייתא, שם צג, ב. כלומר, לא קיים מצוה מן המובחר. "וסמך ונרצה (ויקרא א, ד), וכי סמיכה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר (שם יז, יא) "כי הדם הוא בנפש יכפר", אלא לומר לך שאם עשאה לסמיכה שיירי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר."

טו. פיצד מתודה? ⁹³ אומר: חטאתי עויתי פשעתי ⁹⁴ ועשיתי כף וקף ⁹⁵, וחרתי בתשובה לפניך וזו פפרתי. היה הקרבן שלמים - סומך בכל מקום שירצה מן העזרה ⁹⁶ במקום שחיטה ⁹⁷. ויראה לי, שאינו מתודה על השלמים ⁹⁸, אכל אומר דברי שכתב ⁹⁹.

(93) ראה בפ"א מהל' תשובה ה"א. (94) יומא שם, כדעת חכמים. (95) ראה פ"ב מהל' תשובה ה"ה, שהמתודה צריך לפרט החטא, וראה 'ירושלמי' סוף יומא. (96) שהרי קדשים קלים הם, ונשחטים בכל מקום בעזרה, ראה להלן פ"ה ה"ב-ד. (97) שבמקום שסומכין - שוחטין (למעלה הי"ב). (98) שהרי אינם באים על חטא, ולא כתוב בו "ונרצה". (99) כמו מזמור לתודה ('אור שמח'), וכן הוא בתרגום רב יוסף לדברי הימים-ב (ל, כב) על הפסוק: "מזבחים זבחי שלמים ומתודים לה' אלקי אבותיהם" – "דבחי דבחי נכסת קודשיא ומהודן קדם ה' אלקי דאבהתהון" (הגר"י ליינר ב"סיני" כרך מז עמוד נא-נב).

יום שני י"ח אדר ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) יתבאר בו שאין מביאים קרבן אלא ביום, ושצריך שתהא עבודת הקרבנות לשמה.

- א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן ¹⁷ אלא ביום, שנאמר: ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם - ביום ולא פלילה. לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום ¹⁸, ואין זורקין דמים אלא ביום ¹⁹ השחיטה ²⁰; שנאמר: ביום הקריבו את זבח - ביום הזבחה תהיה ההקרבה. ובין ששקעה החמה נפסל הדם ²¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם כו'".

ענין מעשה הקרבנות בעבודת ה' של יהודי, הוא הקרבת עצמו – "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" – ולהביא עצמו למצב שכל כולו הוא קרבן לה', כדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה". ובזה גופא צריך להיות ביום דווקא, היינו באור ובגילוי, כי עבודה זו לא רק שאינה פוגעת ח"ו בבריאות אלא שמוסיפה בריאות ואריכות ימים ושנים

- 1 יג. וצריך הסומך לסמך בכל פחו ⁸⁰ בשתי ידיו ⁸¹ על ראש ההמה ⁸², שנאמר: על ראש העלה - לא על הצואר ⁸³ ולא על הצדדין ⁸⁴. ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין ההמה ⁸⁵.

(80) בחגיגה טז, ב: "אמר רמי בר חמא, שמעמינה סמיכה בכל כחו בעינין", וראה למעלה הי"א, ובפ"א מהל' חגיגה ה"ט. (81) משנה, מנחות צג, א. ובגמרא (שם ע"ב), אמר ריש לקיש, דאמר קרא (ויקרא טז, כא) בשעיר המשתלח "וסמך אהרן את שתי ידיו", כתיב ידו, וכתוב שתי, זה בנה אב: כל מקום שנאמר (בסמיכת בהמה) ידו, הרי כאן שנים, עד שיפרט לך הכתוב אחת (= ידו אחת). (82) משנה, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 528 2) "ולא היה מניח ידיו זו על גבי זו". (83) ברייתא, שם צג, ב. (84) של הראש. וכגון שסמך על הלחיים (רש"י שם). בעיא שנפשטה שם בגמרא, מברייטא של אבא ביראה, ש"ידו על ראשו ולא ידו על הצדדין". (85) שם בגמרא "בעי רבי ירמיה, מטלית מהו שתחוך, תא-שמע ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח".

- 5 יד. וכיצד סומך? ⁸⁶ אם היה הקרבן קדש קדשים - מעמידו בצפון ⁸⁷ ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ⁸⁸, ומתודה ⁸⁹ על חטאת עון חטאת ⁹⁰, ועל אשם עון אשם ⁹¹, ועל העלה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שנתק לעשה ⁹².

(86) ברייתא, יומא לו, א. (87) שקדשי קדשים שחיטתן בצפון, ראה להלן פ"ה ה"ב-ג. וראה בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"טז, מהו צפון. (88) ברייתא, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (עמוד 528 1) "מניח שתי ידיו על גבי קרניו".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ח אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אלא שיעיקר המצוה היא ביום, היינו בענייני יום ואור – תורה ומצוות – שבהם בעיקר ישנו הציווי "כל חלב לה'", כלומר שגם תענוג הבא לאדם מחידוש תורה שחידש, אל לו ליהנות ממנו כִּי־אם רק מהעובדה שמקיים רצון ה' בלימוד התורה והחידוש בה.

(על־פי לקו"ש חלק ג' עמוד 948)

(5 זריקת הדם. 6 כלומר, אימוריו או אבריו. 7) אבל כל שלא קרב מתיריו ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשרפות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". (8 שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". (9) "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה מהם דבר אחר עלות השחר". (10) במשנה שם: "הקטר חלבים ואברים". (11) משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואברים מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואברים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על הקטר חלבים ואברים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זריזים הם, ואין שבות במקדש.

ג. אף על פי שמתר להקטיר אימורין ואיברים בלילה – אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הפל ביום. חביבה מצוה בשעתה. שהרי הקטר אימורין ואיברים, אף על פי שפשוטים בלילה, דוחין את השבת בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אע"פ שמוותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה, אין מאחרין אותן לדעת".

בלילה אין עבודה בבית המקדש, ומה שהקטר חלבים ואיברים כשרים כל הלילה הוא שמעלים אותם על המזבח והם נקטרים מאליהם כל הלילה, ורק כשלא הספיקו להקטירם ביום.

(על־פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 62 הערה 48)

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום¹², כגון הקמץ¹³ והלבונה והקטרת¹⁴ ומנחות הנשרפות¹⁵ – מתר להקטירן עם מבוא השמש¹⁶, והם מתאכלין והולכין כל הלילה כאיברי עולה¹⁷.

(12) שלא קרבו מתיריו ביום. (13) כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. (14) כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. (15) ראה

טובות ומתוך הרחבה, בדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה" והאריך ימים יותר מכל האבות. ואפילו אם נהיה מצב של "לילה" היינו העלם והסתר ח"ו, הנה "מותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה", כי הקב"ה נתן כח ליהודי להפוך את ה"לילה" ליום, ולא רק עד חצות כדעת הרמב"ם, אלא גם כל הלילה כדעת רש"י, שזה נוגע במיוחד לדרא דעקבתא דמשיחא, הלילה של הגלות סמוך לבוקר הגאולה.

(על־פי יין מלכות' ספר עבודה סימן 12)

(2) מגילה כ: במשנה. (3) במגילה שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. (4) ולא ביום המחרת אלא רק ביום הזביחה.

ב. כל שֶׁקָּרְבוּ מִתִּירֵי⁵ בַּיּוֹם - מַעֲלִין אוֹתוֹ⁶ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה⁷. פִּינֵד ? וְכַחֲסִים שֶׁנִּזְרַק דָּמָם בַּיּוֹם - מִקְטִירִין אִמּוּרֵיהֶן בַּלַּיְלָה עַד שִׁיעֲלָה עֲמוֹד הַשַּׁחַר. וְכֵן אֵיבָרֵי הָעוֹלוֹת מִקְטִירִין אוֹתָן בַּלַּיְלָה עַד שִׁיעֲלָה עֲמוֹד הַשַּׁחַר⁸. וְכִדִּי לְהַרְחִיק מִן הַפְּשִׁיעָה⁹, אֲמָרוּ חַכְמִים, שֶׁאֵין מִקְטִירִין הָאִמּוּרִין¹⁰ וְאֵיבָרֵי הָעוֹלָה אֲלָא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... וכדי להרחיק את האדם מן הפשיעה, אמרו חכמים שאין מקטירין האימורין ואברי העולה אלא עד חצות".

והיא מחלוקתם המפורסמת של רש"י והרמב"ם בפירוש המשנה הראשונה בש"ס, שרש"י סבר שמה שגזרו חכמים עד חצות הוא על קריאת־שמע, אבל לא על הקטר חלבים ואיברים. ואילו הרמב"ם בפירוש המשניות למד שגם על חלבים ואיברים גזרו חכמים שיהיו עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

והנה, לשיטת הרמב"ם קשה לכאורה מהכלל שכל מה שהתירה תורה בפירוש, אין כח לחכמים לאסור, ובעניין זה אמרה תורה בפירוש "כל הלילה עד הבוקר", וא"כ איך יתכן שיהיה כח ביד חכמים לאסור זאת.

ויש לומר התירוץ בזה, שהרמב"ם סבר שמה שאמרה תורה "כל הלילה עד הבוקר", הוא לא לגלות שמצוותן בלילה, אלא שכל עוד שלא עלה עמוד השחר לא עבר על איסור נותר, אבל עיקר המצוה היא ביום.

מהיוצא מפירוש זה, יש לומר בפנימיות העניינים: חלב מורה על תענוג, ועל כך אומרת התורה "כל חלב ה'", היינו שכל תענוג שיש לאדם בעולם הזה, עליו למוסרו לה'. והנה על־פי הנ"ל שיעיקר הקטר חלבים ואיברים הוא ביום, אין לאדם לומר שמסירת התענוג צריכה להיעשות רק בעניינים של "לילה", היינו מסירת התענוג מתאוות העולם,

ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. (26) מליקת העוף (ראה ויקרא א, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" - לאפוקי לילה. (27) הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב (שם) "ביום צוותו". (28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. (29) זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחטאות הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו". (30) שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנותנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה. (31) קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו". (32) נלמד שם ממה שנאמר (שם, לו) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. (33) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (שם כא.).

- 15 ז. כל הזבחים אין שוחטין אותן לפתחלה אלא
- 16 בספיין מפלי שרת³⁴; ואם שחט בכל דבר ששוחטין
- 17 בו החלין, אפילו בקרומית של קנה³⁵ - כשרין³⁶.

(34) בסוטה יד: אמרו "מירי דהווה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה", הרי שסכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ, מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. (35) "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה". (36) תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה".

- 18 ח. וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מפדי הזזה³⁷ -
- 19 לא נתקדש הדם. וצריך להתפנן לקבל כל הדם³⁸.
- 20 פיצד הוא עושה? או חזו הסמינים³⁹ פידו ומוציאן
- 21 עם הורידין לתוף המזרק⁴⁰, ושוחט שנים או רב
- 22 שנים, פדי שיתקבל הדם פלו בפלי. ומגביה הספיין
- 23 למעלה, פדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן
- 24 הצנאר⁴¹. ודם שפספין - מקנחו בשפת המזרק⁴².

(37) אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הזייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הזייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. (38) כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הזייה אחת - קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא

להלן פרק י"ב שם כי מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשרפות כליל על גבי המזבח, ואינן נקמצות. (16) זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני השקיעה, והם נקלטים על גבי המזבח". (17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמידין ומוספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשרפות אין לשורפם על המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם אחר התמיד.

- 1 ה. הנסכים הבאים עם הזבח¹⁸ - אין קריבין אלא
- 2 ביום; ונאמר: ולנסכים ולשלמים - מקיש
- 3 נסכים לשלמים: מה שלמים ביום, אף נסכים ביום.
- 4 אבל הנסכים הבאים בפני עצמן¹⁹ - מתקדשין²⁰
- 5 בלילה וקריבין בלילה²¹. לפיכך²², אם נזדמנו לו
- 6 נסכים הבאים בפני עצמן - מקדישין ומקריבין
- 7 בלילה²³. ועלות השחר פוסלת בהן, פאיברי
- 8 העולות²⁴.

(18) שהביאם עם הזבח. (19) שלא הקדישם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים. (20) על ידי נתינתם בכלי שרת. (21) שכיוון דלא קדשו בשחיטת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכים ולשלמים", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה (=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. (22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקריבים בלילה. (23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום זריזות מצוה, שמיד שנזדמנה לו המצוה, אין להחמיצנה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קריבין אפילו בלילה, נזדמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". (24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אהבה ועלות השחר פוסלת בהן כאברין" שהקדישין ולא הקריבין.

- 9 ו. כל היום פשר לסמיכה ולשחיטה²⁵ ולמליקה²⁶,
- 10 להקטר²⁷ להגשה²⁸ ולהזיה²⁹, ולתנופה³⁰ ולקמיצה³¹
- 11 ולקרבן המוספין³². וכל הלילה פשר להקטיר
- 12 אמוירין ואיברים³³. זה הפלל: דבר שמצותו ביום -
- 13 פשר כל היום, ודבר שמצותו בלילה - פשר כל
- 14 הלילה. ואף על פי כן, זריזין מקדימין למצות.

(25) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמך

בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "ואת כל דם הפר ישפך" וכו', אם אינו עניין לשריית וכו' תניהו עניין לקבלה". (39) הקנה והוושט. (40) כלומר, על אוויר המזרק. בזבחים שם: "אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: השוחט צריך שיתן וורידין לתוך הכלי", ומפרש רש"י האי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר, אלא על אווירו של תוך כלי, וראה להלן בסוף ההלכה "אוויר הכלי הרי הוא ככלי", "ודעתו שמתחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, אף שעדיין לא גמר השחיטה, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות (מעילה ה. דיבור המתחיל היתר שחיטה, זבחים קי. דיבור המתחיל ואי ובבא קמא עו: דיבור המתחיל כל העומר). (41) בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר שמואל: השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר (שם, ה) "ולקח וכו' מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר (=סכין). (42) "פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא ייכנס דם במזרק" (כסף משנה). והוא בזבחים שם: "ודם סכין במאי מקנה ליה, אמר אב"י בשפת מזרק כדכתיב (עזרא א, י) "כפורי זהב", כלומר, שמזרקין נקראים בשם כפורי זהב על שם קינוח.

ט. **אָויר הַכֵּלִי הָרִי הוּא כְּכֵלִי⁴³. הִיָּה מְקַבֵּל הַדָּם⁴⁴**
וְנִפְתָּחוּ שׁוּלֵי הַמְּזָרֵק קִדְּם שְׂגִיעֵה הַדָּם לְאָוִיר
הַמְּזָרֵק⁴⁵ הַנִּפְתָּח - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם; שֶׁהָאָוִיר שָׁאִין
סוּפוֹ לָנוּחַ - אֵינוֹ כְּמִנְחָה⁴⁶.

(43) כלומר, אין צורך שיכניס את הווורידין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הווורידין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפתחו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: (44) באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). (45) כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפתחו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק - נתקדש הדם. (46) בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפתחו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמנחת דמי או לא כמנחת דמי", ואמרין שם: "אם תמצי לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמנחת דמי, אוויר שסופו לנוח מאי? וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר" ראה לחם משנה.

י. **כָּל הַזִּבְחִים צָרִיף הַעֹבֵד שֶׁתְּהִיָּה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם**
הַזִּבְחָה⁴⁷ וְלֹשֶׁם בְּעָלֶיהָ⁴⁸ בְּשַׁעַת זְבִיחָהּ, וּבְשַׁעַת קִבְּלַת
הַדָּם, וּבְשַׁעַת הוֹלֶכֶת הַדָּם, וּבְשַׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל
הַמִּזְבֵּחַ; שְׁנָאֲמַר: וּבִשְׂרָר זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמִי - שֶׁתְּהִיָּה
זְבִיחָה עִם שְׂאֵר אֲרֵבַע הָעֲבוֹדוֹת⁴⁹ לְשֵׁם שְׁלָמִי⁵⁰.
וְכֵן שְׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת⁵¹. וְאִם שָׁחַט וְעִבַּד שְׂאֵר
עֲבוֹדוֹת⁵² סֵתָם וְלֹא חָשַׁב כְּלָל⁵³ בְּעוֹלָה וּבִשְׁלָמִים -
הָרִי הֵן כְּשָׂרִים, וְעָלוּ לְבַעֲלִים⁵⁴.

(47) עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. (48) קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'.

יא. **וְצָרִיף שֶׁתְּהִיָּה מִחֻשְׁבָּתוֹ⁵⁵ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתוֹ⁵⁶**
הָעוֹלָה⁵⁷ לְשֵׁם שְׂשֵׁה דְּבָרִים: לְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלֹשֶׁם
הַזִּבְחָה, וְשֶׁהַזִּבְחָה לְהֵשֵׁם בְּרוּךְ הוּא, וְשֶׁיִּקְטְרוּ
לְאֲשָׁמִים⁵⁸, וְשֶׁהִקְטְרוּ לְרִיחַ בִּלְבָד⁵⁹, וְשֶׁרִיחַ זֶה נִחַח
רוּחַ לִפְנֵי הַשָּׁמַיִם⁶⁰. וְאִם שָׁחַט סֵתָם - כְּשָׂרִי⁶¹, כְּמוֹ
שֶׁבָּאֲרָנוּ. וְהַשּׁוֹחֵט חֲטָא וְאִשָּׁם צָרִיף שֶׁתְּהִיָּה
מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּא עָלָיו.

(55) של העובד. (56) דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. (57) לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא. ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח,

ג. ומניין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון?⁹
 שהרי נאמר בעולה: ושחט אתו על ירך המזבח¹⁰
 צפנה¹⁰, ובחטאת הוא אומר: במקום אשר תשחט
 העלה תשחט החטאת¹¹; וכשם¹² שהחטאת נקראת
 קדש קדשים¹³, כך העולה נקראת קדש קדשים¹⁴.
 ובאשם הוא אומר¹⁵: במקום אשר ישחטו את העלה
 ישחטו את האשם. ושלמי צבור¹⁶ הקשו לחטאת,
 שנאמר: ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני
 כבשים בני שנה לזבח שלמים¹⁷; לפיכך הן קדשי
 קדשים פחטאת, ונשחטין במקום שחטאתה. ומקום
 שחטאתה הוא מקום הקבלה¹⁸.

(9) זבחים מח. (10) ובגמרא שם אמרו: "אשכחן בן צאן
 (שהרי הפסוק הנ"ל נאמר בצאן, שנאמר שם א, י "ואם מן
 הצאן קרבנו, מן הכבשים או מן העזים לעולה"), בן בקר
 מנא לן, אמר קרא "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין
 ראשון, וילמד עליין (=בן בקר, שנאמר בויקרא שם, לפני
 כן) מן התחתון (=מן הצאן)". (11) שם מח: (12) עיין
 כסף-משנה. (13) בויקרא שם: "זאת תורת החטאת וכו'
 קודש קדשים הוא". (14) בזבחים נג: במשנה: "העולה
 קדשי קדשים וכו'". ואף-על-פי שלא כתוב בתורה שהיא
 קדשי קדשים, - למדו מחטאת ואשם, לפי שהיא שווה
 להם בשחיטתה ובקיבול דמה (פירוש המשנה זבחים פ"ה
 משנה א). ועוד, שהרי היא כולה לגבוה, ואין לך קדשי
 קדשים כזה (רש"י שם). (15) ראה במשנה זבחים נד:
 (16) הם כבשי עצרת, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (17) שם
 במשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' שחיטתן בצפון
 וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וכו'". ובגמרא (שם נה).
 אמרו: "מנא לן דבעי צפון, דתני רבה בר רב חנן קמיה
 דרבא, ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, מה חטאת בצפון
 אף שלמי ציבור. אמר ליה רבא, וכי חטאת מהיכן למדה
 מעולה, דבר הלמד מהיקש, חזור ומלמד בהיקש? אלא
 מדתני רב מרי בריה דרב כהנא, על עולותיכם ועל זבחי
 שלמיכם (במדבר י, י) מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי
 שלמי ציבור קדשי קדשים. מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי
 ציבור בצפון". ורבינו הביא את הדרשה שנודחתה, ראה
 בכסף-משנה ולחם-משנה. (18) כי מיד עם תחילת
 השחיטה צריך לקבל הדם לתוך הכלי. כלומר, שיהיה נוזל
 בכלי מיד (למעלה פ"ד הלכה ח), ואם כן, מקום השחיטה
 הוא מקום הקבלה. וראה עוד למעלה הלכה ב.

ד. ומניין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה,²⁰
 אפלו אחורי ההיכל?¹⁹ שהרי נאמר בשלמים:
 ושחטו פתח אהל מועד²⁰ - להכשיר פל הרוחות,
 שהרי לא יחד להם רוח. והוא הדין לשאר הקדשים
 קלים. ואם שחטם בהיכל - פשרים²¹. אכל אם
 שחטן בגגו של היכל - פסולין; שאין הגגות
 ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה²².

(19) בזבחים נה: "דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן
 היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר

לשם זובח, להשם, ושיקטירו לאישים. אבל לריח ולניחות
 לא נאמרו בשלמים בפסוקים המדברים בהקדשה לשם, ראה
 ויקרא ג, ג-ט. (58) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על
 האש, ולא לעשותו צלי לאכילה. (59) ושלא יצלה אברים
 מחוץ למערכה ואחר כך יצלה אותן על המערכה, כי אז
 שוב אין בהם ריח. (60) שם בגמרא וזה לשונו: ניוחח,
 לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם.
 (61) מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה
 שלמעלה, ואם כן אם שחט בכוונה הפכית בכל אחד מששת
 הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי
 בפרק י"ב מהלכות פסולי המוקדשין (הלכה א) לא מנה
 רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא
 לשם זובח, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים אין שום פגם
 אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה.

פרק חמישי

(1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום
 השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים.

א. כבר בארנו² ששחיטת הקדשים פשרה בזרים,
 ומקבלת הדם ואילך מצות כהנה. וכל הזבחים -
 קבול דמן בכלי שרת³ ביד כהן; אבל מקום
 שחיטתן ומקום קבול דמן אינו שוה בכלל⁴.

(2) בפ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. (3) שנאמר
 בעולה ושלמים בסיני (שמות כד, ה') "ויעלו עולות וזבחו
 זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם
 באגנות" (ראה זבחים צז: ומנחות פב:). ואם בשלמים צריך
 כלי קל-וחומר לשאר קדשים (רש"י במנחות שם). ובספרא
 ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ה) אמרו: "ולקח,
 נאמר כאן לקיחה, ונאמרה להלן לקיחה, מה לקיחה
 האמורה להלן בכלי, אף כאן בכלי" ובמלבי"ם שם מפרש
 כי הכוונה היא ללמוד חטאת מעולה ושלמים, שבחטאת
 נאמר (ויקרא ד, כה): "ולקח הכהן", ובעולה ושלמים נאמר
 (שמות שם): "ויקח משה", מה קיחה של עולה ושלמים
 בכלי, אף קיחה של חטאת בכלי (וראה גם בקרית-ספר
 כאן). ואשם נלמד (בזבחים מז:). מחטאת, שנאמר (ויקרא
 יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא", "מה חטאת טעונה כלי,
 אף אשם טעונה כלי". (4) כן הוא בהלכות ביאת המקדש
 שם. ולמדו כן ממה שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני
 אהרן", מקבלה ואילך מצות כהונה (זבחים לב.). (5) ראה
 להלן הלכה ב.

ב. כיצד? קדשי קדשים - אין שוחטין אותן ואין
 מקבלין את דמן אלא בצפון⁶ המזבח, בכל המקום
 שבארנו גבולותיו בתחלת ספר זה⁷. וקדשים קלים
 - שחיטתן וקבול דמן בכל מקום מן העזרה⁸.

(6) זבחים מז. ומז: וראה להלן הלכה ג. (7) בפ"ה מהלכות
 בית הבחירה הלכה טז. (8) זבחים נה. במשנה: "קדשים
 קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה". וראה למעלה פ"ד הלכה
 ח, כי מיד עם תחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך
 הכלי, ומכיוון ששחיטה בכל מקום בעזרה, גם קיבול דמן
 כן. וראה להלן סוף הלכה ג.

בברייתא שם (כסף משנה). (32) כלומר, שתי הקרנות תהיינה זו מול זו באלכסון, היינו קרן מזרחית צפונית, ונגדה באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיו "שתי מתנות שהן ארבע". (33) בקנים פ"א משנה א: "עולת בהמה דמה למטה", משום שנאמר (ויקרא ד, יח - כה) "אל יסוד מזבח העולה", הרי שדם עולה למטה במקום שיש יסוד, ושאר קרבנות כגון האשם והשלמים שהם למטה, למדו (זבחים י:): ממה שנאמר בחטאת בהמה (שם ו, יט) "הכהן המחטא אותה", "אותה" דמה למעלה, ואין דמו של אחר למעלה (ראה בפי' הרא"ש לקנים שם). (34) בתמיד פ"ד משנה א: "בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה, מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה". וראה יומא טו: כי משום כך היה נותן בשתי הקרנות הנ"ל, ולא בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, משום שעולה טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד (ראה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י). ומפני ש"כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין" הקדימו לזרוק בקרן מזרחית צפונית שבה פוגש תחילה כשמתחיל להקיף את המזבח מימין, ואח"כ נותן בקרן מערבית דרומית (יומא שם). (35) אות יונית, עשויה ככף פשוטה שלנו (רש"י שם). (36) בעולה נאמר (שם א, יא) "וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב", וכן נאמר בשלמים (שם ג, ב) וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". (37) שנאמר בו סביב (שם ז, ב) "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ואמר התנא-קמא בברייתא בזבחים שם: "יכול יורקנו זריקה אחת, תלמוד-לומר סביב. אי סביב, יכול יקיפנו כחוט, תלמוד-לומר וזרקו. הא כיצד, כמין גמא, שתי מתנות שהן ארבע". (38) שפיכת שיריים ליסוד, לא נזכרה אלא בחטאות (שם ד, יח, כה, ל, לד), ולמדו (זבחים נא). שאר הקרבנות מחטאת, שנאמר (שם, כה) "אל יסוד מזבח העולה", ודרשו (שם) "תן יסוד למזבח של עולה", כלומר, "תן תורת שפיכת שיריים, יסוד להלכות מזבחה של עולה, שיהא המזבח טעון בעולה, ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד" (רש"י שם) וראה עוד בזבחים לו. (39) בספרים אחרים: "על גג היסוד" (שם נב.). (40) שם נג. במשנה. ושם בגמרא למדו כן מחטאות פנימיות, שכשם שבחטאות פנימיות שופך בסמוך לו, דהיינו ליסוד מערבי שבו פוגע תחילה כשיוצא מבפנים, כמו כן בשאר קרבנות שופך לקרן שפוגע בה תחילה כשיורד מהכבש, והיינו יסוד דרומי. וראה להלן פ"ז הלכה י, שהכוונה לקרן דרומית מערבית.

את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיתת קדשים קלים", ובתוספתא זבחים פ"ז: "וכן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שני פספסין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ת' אמות שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי הכפורת, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו'". ועיין בתוספות שם ד"ה שנים, שהקשו הלא אינו רואה פתח אהל מועד (ראה להלן הלכה ה). ותיצו, שמה שרואה קודש הקדשים, לא גרע מרואה פתח ההיכל. (20) כן למדו בתוספתא שם (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) בזבחים סג. ומנחות ח. "אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (שם) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר", שאם בפתח ההיכל כשר, כל-שכן בהיכל עצמו. (22) כן הוא בזבחים קז: שגגו של היכל אינו ראוי לשחיטת כל זבח.

1 ה. שְׁלָמִים²³ שֶׁשָּׁחַטְנוּ קֹדֶם שֶׁיִּפְתְּחוּ דְּלָתוֹת הַהִיכָל
2 - פְּסוּלִין; שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד - בְּזֶמֶן שִׁפְתוֹחַ.
3 אֶפְלוּ הָיוּ דְּלָתוֹתָיו מוֹגְפוֹת²⁴ - הָרִי זֶה כְּעוֹל²⁵. אֲבָל
4 הַפֶּרֶת שְׁעָלָיו אֵינָהּ²⁶ פּוֹסְלֶת²⁷.

(23) זבחים נה: וכדעת רש"י (שם סא.), שדין זה אינו אלא בשלמים שכתוב בהם "פתח אהל מועד", ולא בשאר קרבנות. ומה שאמרו בתמיד פ"ג משנה ז: "לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח", אין זה אלא למצוה, ולא לעכב. ראה בתוספות מנחות צה. ד"ה מר אמר, וב'תוספות יום טוב' בתמיד שם. (24) סגורות ולא נעולות במנעול. (25) כן הוא בזבחים שם: "פשיטא מוגף כנעול דמי". (26) על פתח ההיכל, כמבואר פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יז (אור שמח). (27) שם בזבחים בעיא שנפשטא: "וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח", ופירשו רש"י ותוס' שם, שעשו הוילון לשם צניעות, שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה.

5 ו. הָעוֹלָה וְהָאֵשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל
6 צִבּוּר, זְרִיקַת דָּם שֶׁלִּשְׁתֵּן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ שְׁוֶה²⁸
7 לְעוֹלָם²⁹. וְכִיצַד הוּא עוֹשָׂה? כְּשֶׁלֹּקֶחַ הַפֶּהֶן הַדָּם
8 בַּמִּזְרֶק, וְזוֹרֵק מִמֶּנּוּ בַּמִּזְרֶק³⁰ שְׁתֵּי זְרִיקוֹת עַל שְׁתֵּי
9 זְוִיּוֹת הַמִּזְבֵּחַ³¹ בְּאַלְכֶסוֹן³² מִחֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה³³:
10 עַל קֶרֶן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית וְעַל קֶרֶן מְעֻרְבִית דְּרומִית³⁴.
11 וּמִתְפֹּנֵן כְּשֶׁיִּזְרֹק הַדָּם עַל הַקֶּרֶן שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם מִקִּיף
12 עַל הַזְוִיּוֹת מִמֵּין ג'ם³⁵, כְּדִי שֶׁיִּמָּצֵא הַדָּם שֶׁל שְׁתֵּי
13 מִתְּנוֹת עַל אַרְבַּעַת פְּתָלֵי הַמִּזְבֵּחַ. לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּעוֹלָה
14 וּבְשְׁלָמִים סְבִיב³⁶. וְהוּא הַדִּין לְאִשָּׁם³⁷. וְשִׁירֵי הַדָּם
15 נִשְׁפָּכִין³⁸ עַל הַיִּסוּד³⁹ הַדְּרומִי⁴⁰.

(28) כן הוא בזבחים נג: (בעולה) נד: (לענין שלמי ציבור ואשמות), ונה. (לענין שלמי יחיד): "ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". (29) כן בדפוס יומי (ר"מ) וויניציאה ועוד. בדפוסים החדשים: לעולה. (30) ראה להלן הלכה ט, כי "אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד". (31) זבחים נג: כשמואל וכתנא-קמא

16 ז. הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת⁴¹ - דָּמָן טֵעוֹן אַרְבַּע מִתְּנוֹת
17 עַל אַרְבַּע קֶרְנוֹת⁴² הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴³ מִחֲצֵי מִזְבֵּחַ
18 וּלְמַעְלָה⁴⁴, לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר פֶּה: עַל קֶרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ⁴⁵.
19 וְכִיצַד הוּא עוֹשָׂה? כְּשֶׁלֹּקֶחַ הַפֶּהֶן הַדָּם בַּמִּזְרֶק,
20 מוֹלִיכֵוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ, וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית
21 הַסְּמוּכָה לַגּוֹדֵל בְּדָם⁴⁶, וְסוֹמֵךְ בְּאֶצְבָּעוֹ⁴⁷ הַגְּדוּלָּה
22 מִפָּאן וּבַגּוֹדֵל מִפָּאן וּמִחֲטָא⁴⁸ וְיוֹרֵד כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל
23 קֶרֶן עַד שֶׁיִּכָּלָה כָּל הַדָּם שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ⁴⁹. וְכֵן הוּא עוֹשָׂה

- 1 **בְּכָל קָרָן וְקָרָן⁵⁰. וְאִם נָתַן סָמוּךְ לְקָרָן פָּאֵמָה אַחַת**
2 **מִקָּאָן אוֹ מִקָּאָן - כִּפּוּר⁵¹.**
3 **בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא חֲטָאת בְּלִבָּד⁵⁵, שְׁנֹאֲמַר בָּהּ: וְטָבֵל**
4 **אֶצְבָּעוֹ בְּדָם⁵⁶. וְצִרְיָה שִׁיהִיהָ שֵׁם דָּם כְּדֵי טְבִילָה,**
5 **לֹא שִׁיטְפָג אֶצְבָּעוֹ מִדָּם⁵⁷.**

(55) אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, ראה למעלה הלכה ו. (56) קיצר רבינו לשון הפסוק, שנאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם". ופסק זה בחטאת הפנימית, אבל בחטאת החיצונה, נאמר (שם, כה): "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", ואף בה ישנה טבילת אצבע, אלא שאינה מפגלת כמפורש בזבחים יד. (משנה למלך). (57) כלומר, נוסף למה שצריך שבעת קבלת הדם יקבל בכלי כדי הזייה (ראה למעלה פ"ד הלכה ח) - יש צורך שבעת ההזייה יהיה שם דם כדי טבילה, ואם בעת קבלת הדם קיבל כשיעור כדי הזייה, אינו רשאי לחלק את הדם אחר-כך לכמה כלים. ושיעור כדי הזייה, הוא שיהיה בכלי כמות דם שיוכל לטבול אצבעו, ולא שיהיה שם רק כמות שיוכל לקנח אצבעו בדפנות הכלי (משנה למלך). ולמדו דבר זה (בזבחים מ:). ממה שנאמר (שם) "וטבל" - "ולא מספג".

- 6 **י. וּמִזֵּין הוּא מִתְחִיל⁵⁸? עוֹלָה בִּפְכָשׁ⁵⁹ וּפּוּנָה**
7 **לִימִינוֹ⁶⁰ וּמִהֶלֶךְ עַל הַסּוֹבֵב⁶¹ וְנוֹתֵן בְּקָרָן דְּרוֹמִית**
8 **מִזְרְחִית תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף בְּקָרָן הַשְּׂנִיָּה הַסְּמוּכָה**
9 **לָהּ, שֶׁהִיא מִזְרְחִית צְפוֹנִית, וְאַחֵר כֶּף בְּקָרָן**
10 **שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא צְפוֹנִית מְעַרְבִית,**
11 **וְאַחֵר כֶּף בְּקָרָן רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מְעַרְבִית**
12 **דְּרוֹמִית. וְעַל יָסוֹד אוֹתָהּ הֶקְרָן שֶׁהֶשְׁלִים בָּהּ**
13 **הַמִּתְנֹת הוּא שׁוֹפֵף שְׁנֵי הָדָם; שְׁנֹאֲמַר: וְאֵת כָּל**
14 **הָדָם יִשְׁפֹּף אֶל יָסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה⁶² - זֶה יָסוֹד**
15 **דְּרוֹמִי⁶³.**

(58) כלומר, על איזה קרן מזה ראשונה (משנה בזבחים נג.). (59) ראה למעלה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יג, כי הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, וראה שם עוד בפ"א הלכה יז. (60) שהוא לצד מזרח. כי "כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין, שנאמר (יחזקאל מג, יז) ומעלותיהו פונות קדים" (זבחים סב:). (61) ראה למעלה שם הלכה ז. (62) בספר מוגה: "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח". והוא בויקרא ד, ל בחטאת יחיד, וכן נכון, שהרי הפסוק שבספרים שלנו הוא בחטאות הפנימיות, ושם הוא שפך השיריים ליסוד מערבי, ראה להלן הלכה יא (כסף משנה). ובהר המוריה הגיה "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה" (שם, כה), הנאמר שם קודם, בחטאת נשיא. (63) במשנה זבחים שם. ובגמ' שם: "ת"ר, אל יסוד מזבח, זה יסוד דרומי וכו' ילמד ירידתו מן הכבש" (ממזבח העולה בחטאות הנאכלות) לציאתו מן ההיכל (בחטאות הנשרפות שמזין הדם על מזבח הזהב), מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו (ששופך את הדם על יסוד המערבי של מזבח העולה שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, ראה להלן הלכה יא), אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו (שהוא יסוד דרומי).

- 16 **י. כָּל הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת⁶⁴ - דָּמָם נִכְנָס לְפָנִים**
17 **לְהִיכָל⁶⁵ וּמִזֵּין מִמֶּנּוּ שֵׁם כְּאֶשֶׁר מִפָּרֶשׁ בַּתּוֹרָה⁶⁶.**

(41) ראה למעלה פ"א הלכה טז. וראה להלן הלכות יא דין חטאות הנשרפות. (42) משנה שם נב: (43) שהוא מזבח העולה, שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה". (44) קנים פ"א משנה א: "חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן וכו' ואם שינה וכו' פסול", ובברייתא (זבחים נג.) "דמים העליונים ניתנין מחוט הסקרא ולמעלה, התחתונים ניתנין מחוט הסקרא ולמטן, דברי רבי. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו' בחטאת בהמה וכו' על גופה של קרן", ופסק רבינו כרבי, ולא כר' אלעזר ב"ר שמעון (כסף משנה). (45) בחטאות הנאכלות, נאמר "קרנות מזבח העולה". והיינו למעלה מחוט הסקרא, ראה למעלה. (46) ברייתא זבחים נג. "וטובל באצבעו הימנית (=של יד ימין) המיומנת שבימין, מן הדם שבמזרק". ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח) למדן כן בגזירה-שזה "נאמר כאן (ויקרא שם) "אצבעו", ונאמר להלן (במצורע - שם יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמורה להלן, הימנית (שכן מפורש שם) המיומנת שבימין, אף אצבעו האמורה כאן, הימנית - המיומנת שבימין". (47) שם בברייתא: "וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה". ולפני רבינו היתה הנוסחא שם כבספרים אחרים שם, שהובאה ב'שיטה מקובצת' שם. ובתוספתא זבחים פ"ו (עמ' 448 19) "נותן גדול מכן וגדולה מכן", ורבינו גרס שם: "נותן גדול מכן וגדולה מכן" (תוספתא ראשונית שם). ("גדולה" היינו אצבע אמה שהיא הגדולה שבאצבעות). (48) "זריקת (דם) חטאת קרויה חיטוי, כמו הכהן המחטא אותה" (רש"י שם). (49) שם בברייתא. משום שנאמר (שם ד, כה) "ולקח וכו' ונתן", שנשמע מזה שיתן כל מה שלקח באצבעו (ראה בקרית ספר). (50) ברייתא שם. (51) בגמרא זבחים שם, נחלקו בזה האמוראים (אליבא דרבי, האומר כי דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, ראה בהתחלת ההלכה כאן), חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא יורד כנגד חודו של קרן, ואמרו שם כי אף הסובר "נותן אמה אילך ואמה אילך", אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה מצוה בחודה, ופסק רבינו כמותו, וראה בכסף-משנה.

- 18 **ח. וְצִרְיָה לְטָבֵל אֶצְבָּעוֹ עַל כָּל קָרָן וְקָרָן⁵².**
19 **וּכְשֶׁנֹּאֲמַר הַתְּנִיחָה עַל הֶקְרָן - מִקָּנָה אֶצְבָּעוֹ בִּשְׂפַת**
20 **הַמִּזְרֵק⁵³, וְאַחֵר כֶּף טוֹבֵל פַּעַם שְׁנִיָּה; שְׁשִׁירֵי הָדָם**
21 **שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ פְּסוּלִין לְתֵן מִקֵּן עַל קָרָן אַחֶרֶת⁵⁴.**

(52) בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח): "וטבל והזה, על כל הזייה טבילה", וראה זבחים צג: ומנחות ז: וברש"י שם. (53) זבחים שם: "אצבעו כמה מקנח. אמר אב"י, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, י) כפורי זהב". וראה למעלה פ"ד הלכה ח. (54) שם: "אמר רבי אלעזר, שיריים שבאצבעו פסולין".

- 22 **ט. אֵין בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת קָרָן שֶׁשְּׁעוֹן הִזִּית דָּם**

שמונה הזאות של דם הפר והשעיר שזמה על הפרוכת, הוא מזה כנגד הארון (ואף-על-פי שדברי הספרא הנ"ל הם בפר כהן משיח, לא הביא זאת רבינו אלא בפר ושעיר של יום הכיפורים, וראה בהר המוריה). וזהו מה שכתב כאן "ואם לא כיון", היינו שלא כיון לבין הבדים. וראה בקרית ספר כאן, ובחזון-איש להלן בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב).

- יג. פרים הנשקפים⁷⁴ ושעירים הנשקפים⁷⁵ - זורק דם מפל אחד מהם שבע הזיות על הפרכת⁷⁶ המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים⁷⁷, וארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב⁷⁸.

(74) פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. (75) שעירי עבודה-זרה. (76) שנאמר (ויקרא ד, ו בכהן המשיח) "וזהו מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש", וכעין זה (שם, יז) בפר העלם דבר של ציבור. ושעירי עבודה-זרה נלמדו בספרא ויקרא (שם פרק ו הלכה ה) ממה שנאמר (שם, כה) "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת", - "החטאת, לרבות שעירי עבודה-זרה", וראה להלן הלכה טז. (77) שם, ו: "את פני פרוכת הקודש". (78) שם, ז - זי.

- יד. וכל הדמים הנתנין על מזבח הזהב⁷⁹, כשהוא נכנס⁸⁰ - עומד בין המזבח למנורה⁸¹ והמזבח לפניו⁸², ונותן על קרנות המזבח מבחוץ⁸³. מתחיל מקרן מזרחית צפונית⁸⁴, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית.

(79) היינו פר ושעיר של יום הכיפורים (למעלה הלכה יב) ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (למעלה הלכה יג), וראה להלן. (80) (כן הוא בתוספתא זבחים פ"ו (שם עמוד 488 10) לענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים: "כיון (כן הוא בכ"י ווין) - נספחות לתוספת ראשונים חלק ב עמוד 299) ששחט זורק דמן, נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה, מזבח היה לפניו ממנו, טבל וזהו שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים וכו' נתן על הקרן מכן וכן וכו'. אבל בפר ושעיר של יום הכיפורים לא שייך לומר "כשהוא נכנס", שהרי ההזאה על הפרוכת, שלפני ההזאה על הקרנות, היתה בעמדו בין המזבח ולפרוכת (יומא נח: וראה בפ"ד מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ב, ובהר המוריה כאן בשם הפרייחדש שטעות-סופר שם בדברי רבינו), ואם כן ההזאה על קרנות המזבח היתה ביציאתו ולא בכניסתו. ומה שאמרו בתוספתא יומא פ"ב (צוקרמנדל פ"ג עמוד 185 23) "ונכנס בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה וכו'" - שם המדובר על הכניסה הראשונה של הכהן הגדול להיכל ולקודש-הקדשים, עיין (שם). (81) תוספתא שם. כלומר, בדרום, כי הרי המנורה היתה בדרום. ומכאן שדעת רבינו כסתם משנה ביומא נב: נג: ששתי הפרוכות שהיו (ראה בפ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב) היתה החיצונה פרופה מן הדרום, ופנימית פרופה מן הצפון, וכניסתו היתה בדרום. (82) כלומר, הוא עומד בין המזבח למנורה, אבל כולו חוץ למזבח. כלומר, למזרחו, שכן נאמר ביום הכיפורים (שם טז, יח) "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", ודרשו חכמים (יומא

- 1 ושיעיר הדם שופכן על יסוד המערבי של מזבח
2 החיצון⁶⁷, שהוא פוגע בו תחלה בצאתו מן ההיכל.

(64) שהן שתיים ליחיד: פר כהן משיח ופרו של כהן גדול ביום הכיפורים, ושלוש לציבור: שעירי עבודה-זרה ושעיר יום הכיפורים הפנימי (זוגו של שעיר המשתלח), ופר העלם דבר של ציבור, ראה למעלה פ"א הלכה טז. (65) ראה למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה. (66) ראה להלן הלכה יב והלכה יג. (67) משנה זבחים מז: ולמדו כן בגמרא (שם נא). ממה שנאמר (שם, יח) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", ובצד מערב הוא פוגע תחילה. ואילו בחטאות הפנימיות, לא נאמר "אשר פתח אהל מועד", ושם הוא שופך ליסוד דרומי, שבו הוא פוגע תחלה (למעלה הלכה י).

- 3 יב. והיכן מוין מדמן? וכמה מזה מהם? פר⁶⁸
4 ושעיר⁶⁹ של יום הכיפורים - דם כל אחד מהן טעון
5 שמונה הזיות על בין הבדים⁷⁰ ושמונה על הפרכת.
6 ומערב דם הפר והשעיר, ומזה משניהם ארבע
7 הזאות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע
8 הזיות על אמצעו של מזבח זה⁷¹, כמו שיתבאר
9 בהלכות עבודת יום הכיפורים⁷². ואם לא כן פהזיות
10 שפפנים⁷³ - כשרות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פר ושעיר של יום הכיפורים, דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיות על בין הבדים, ושמונה על הפרוכת כו".

ויש לבאר דיוק המספר 'שמונה' בהזיות שבין הבדים ועל הפרוכת, התשובה ביו"כ צריכה להיות תשובה עילאה בתכלית שלימותה, ותשובה זו צריכה להיות מתוך שמחה דווקא כפס"ד אדה"ז בשו"ע "הלו בשק מחמת תשובה צריך לפשטו ביו"כ מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקיה", היינו שצום יו"כ אינו קשור עם ההנהגה של "קרעו בגדיכם" ולבוש "שק", אלא שצריך להיות מתוך שמחה. ענין זה קשור למתן-תורה שביו"כ "יום שניתנו בו לוחות אחרונות" כי תשובה עילאה ענינה תורה, ובתורה נאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ענין של שמחה. וזה שמדייק במספר 'שמונה' בהזאות של יו"כ, כי המספר שמונה מורה על תשובה עילאה שהיא בספירת הבינה, וספירת הבינה ענינה "אם הבנים שמחה" - עניין השמחה, ובנוסף בינה היא "רחובות הנהר" המשכת הגילוי ד'עתיקא קדישא' למטה באופן של הרחבה.

(על"פ יין מלכות' ספר עבודה סימן 12)

(68) כלומר, פר של כהן גדול. (69) זוגו של המשתלח. (70) בדי הארון, ראה בפ"ד מהלכות עבודת יוהכ"פ ה"ב. (71) בצד הדרום (שם). (72) שם. (73) מנחות כז: (יתכן, כי כוונתו למה שאמרו בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ה הלכה י) "לפני ה' - מלמד שהוא מכוון כנגד הבדים". וזהו מה שכתב בהלכות עבודת יום הכיפורים שם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ראה למעלה שם. וראה במשנה-למלך אם צריכים לכתחילה כהן משיח. (93) ראה להלן פ"ז הלכות ג-ד. (94) לטמא בגדיו, ראה בפ"ה מהלכות פרה אדומה הלכה ד. ומה שנראה מדברי רבינו שלמים שעירי עבודה-זרה מפר העלם דבר, צריך עיון, שהרי בפר העלם דבר לא נאמרה טומאה, וכולם למדנו מפר ושעיר של יום הכיפורים (ראה בזבחים פג. ובספרא פ' אחרי פרשה ט הלכה ד, ובהר המוריה).

יז. **הַבְּכוֹר⁹⁵ וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח - דָּם כָּל אֶחָד מֵהֶן טְעוֹן מִתְּנֶה אַחַת, בְּשִׁפְיָהָ⁹⁶ כְּנֶגֶד הַיִּסּוֹד⁹⁷, בְּאֵי זו רֹחַ שְׂיִרְצָה מִשְׁלֹשׁ זֵוִיּוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שְׁהָרִי קָרָן מִזְרְחִית דְּרוֹמִית לֹא הִיָּה לָהּ יִסּוֹד⁹⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹⁹. וּמִנֵּיין שְׂאִינֵן טְעוֹנִין אֶלָּא מִתְּנֶה אַחַת? שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּבִכּוֹר: וְאֵת דָּמָם¹⁰⁰ תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּ¹⁰¹, שְׁהוּא הִדִּין בְּמַעֲשֵׂר וּבִפֶּסַח שְׁנוֹתֵן דָּמָן מִתְּנֶה אַחַת בְּבִכּוֹר.**

(95) זבחים נו: במשנה. (96) ע"י המזרק בסמוך למזבח ולא מרחוק. וראה גם בפ"א מהלכות קרבן פסח ה"ו. (97) תוספתא זבחים פ"ו: "הבכור והמעשר והפסח שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד, הרי אלו פסולין", וראה גם זבחים נו: במשנה, וראה לח"מ כאן. (98) מדות פ"ג משנה א. (99) בפ"ב מהלכות בית הבחירה ה"י. (100) צ"ל "את" בלא וי"ו, ואמרו בספרי (פרשת קרח פסקא קיח) "את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת". (101) בספרי שם: "רבי יאשיה אומר, קדש הם (הנאמר אצל בכור, במדבר שם) למה נאמר, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה. ר' יצחק אומר אינו צריך, שהרי כבר נאמר (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת" (וראה גם ספרי ראה פיסקא עח). וראה זבחים לו. פסחים סד, וראה לח"מ כאן.

יח. **כָּל הַזִּבְחִים מְקַטְרִין אֲמִירֵיהֶן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אַחֵר שְׂזוּרְקִין הַדָּם תַּחֲלָה¹⁰². וְכָל הַזִּבְחִים מְפָשְׁטִין אוֹתָן¹⁰³ אַחֵר כֶּף מוֹצִיאִין אֶת אֲמִירֵיהֶן¹⁰⁴, וְאֵין מְפָשְׁטִין אוֹתָן עַד שְׂיִזְרֹק הַדָּם¹⁰⁵. חוּץ מִחֻטְאֹת הַנִּשְׂרָפוֹת¹⁰⁶, שְׂאִין מְפָשְׁטִין אוֹתָם כָּלָל; שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת עוֹרָם וְאֶת בָּשָׂרָם¹⁰⁷. נִמְצְאָת אֹמֵר: זוֹרֵק תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף מְפָשִׁיט, וְקוֹרֵעַ¹⁰⁸ וּמוֹצִיא הָאֲמִוּרִין וּמְקַטְרִין.**

(102) שבכולם כתוב זריקה קודם, ואחרי כן כתוב הקטרה, וכמו שכתוב אצל בכור (במדבר שם) "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" (ראה קרית ספר כאן). (103) את העור. (104) כמו שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשט את העולה ונתח אותה לנתחיה" (ראה קרית ספר). (105) בזבחים קג: "נתבאר דכו"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה, וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ, ובסוף הלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט) כתב רבינו, זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל" (כסף משנה), ובקריית ספר כאן כתב, משום שנאמר (שם, ה) "וזרוק את הדם על

נח: "ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכוליה מזבח", וכמו כן בפריש הנשרפים ושעירים הנשרפים, למדו ממה שנאמר (שם ד, ז) "מזבח קטורת הסמים לפני ה'" "מזבח לפני ה'", ואין כהן לפני ה'. הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה" (יומא שם). (83) תוספתא זבחים שם: "נתן על הקרן מכן ומכן כשרה, מן הקרן ולפנים פסול". (84) כסתם משנה, ביומא שם. וסובר רבינו כי גם למי שסובר שתי פרוכות היו, והחיצונה פרופה מן הדרום, צריך להתחיל מקרן מזרחית צפונית, שהרי מקרן מערבית דרומית שבה פוגע תחלה, ביציאתו ביום הכיפורים, אינו מתחיל, משום שנאמר "ויצא אל המזבח" כנ"ל, ובדרומית מזרחית גם אינו מתחיל, שאם-כן נמצא שקרן מערבית דרומית תהיה האחרונה מכולן, ולפיכך התחיל ממזרחית צפונית, באופן שקרן מערבית דרומית תהיה לפני הקרן האחרונה (הר המוריה). ובפריש הנשרפים ושעירים הנשרפים, שאינו יוצא מבפנים, אלא נכנס מבחוץ – בוודאי שצריך להתחיל ממזרחית צפונית, שהיא בימינו.

1 טו. **פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ הֵבֵא עַל כָּל הַמִּצְוֹת⁸⁵ - כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ עֲצָמוֹ מְקַבֵּל דָּמוֹ וּמִנֵּיין⁸⁶ מִפְּשָׁנִים⁸⁷. וְאִם קָבַל וְהָיָה כֹּהֵן הַדְּיוּט - כָּשֵׁר⁸⁸.**

(85) בויקרא ד, ג: "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". ודין פר העלם דבר של ציבור, כדין פר כהן משיח, ראה משנה-למלך. (86) שנאמר (שם, ה"ו) "ולקח הכהן המשיח מדם הפר, והביא אותו אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה וגו' לפני ה' את פני פרוכת הקודש" (ראה ספרא המובא בסמוך). (87) הזיות שעל המזבח הפנימי. (ונראה ששפיכת שיריים ליסוד המזבח החיצון) (למעלה הלכה יא), אינה צריכה אף לכתחלה לכהן משיח. (88) בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ו): "ולקח הכהן המשיח, אין לי אלא המשוש בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין. תלמוד-לומר הכהן, אם סופינו לרבות כהן אחר, מה תלמוד-לומר ולקח כהן המשיח, אלא מצוה שיקבל כהן משיח, ואם קבל כהן אחר (בילקוט שמעוני שם העתיק: "הדיוט") עבודתו כשרה".

4 טז. **שְׁעִירֵי עֲבֹדָה זָרָה⁸⁹, וְהֵן שְׁעִירֵין הַנִּשְׂרָפִין, לֹא נִתְפָּרֵשׁ בָּהֶן בַּתּוֹרָה⁹⁰ כִּיצַד נוֹתֵן דָּמָן וְלֹהֵיכֶן הוּא נוֹתֵן. אֶלָּא לְפִי שֶׁהֵן חֻטְאֵת הַקֹּהֵל - דִּינָן כְּדִין פֶּר הָעֵלָם, שְׁהוּא חֻטְאֵת הַקֹּהֵל, לְכָל הָאָמֹר בּוֹ⁹¹: לְמַתֵּן דָּמִים⁹², וְלִשְׂרָפָה⁹³, וְלִטְמֹא אֶת הַשּׂוֹרֶף⁹⁴.**

(89) ראה למעלה פ"א הלכה טז. (90) במדבר טו, כב – כו. (91) ספרא שם פרק ו הלכה י והלכה ה, ממה שנאמר (ויקרא ד, כ"א) "ועשה לפר כאשר עשר לפר החטאת" – "החטאת לרבות שעירי עבודה-זרה" (למתן דמים, ראה למעלה הלכה יג). "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא" – "או אינו אלא פר ישרף, ואין שעירי עבודה-זרה נשרפים, תלמוד-לומר חטאת הקהל, בנין אב לכל חטאות הקהל, שישרפו". וראה בזבחים מא. (92) שזורק שבע הזיות על הפרוכת, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ח אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 **כא. המתפס עולתו לבדק הבית¹²⁰, וכן המקדיש**
 12 **נכסיו והיו בהן זכרים, שדינן שיקרבו עולות¹²¹ -**
 13 **אין עורותיהן לפניהם; שנאמר: עלת איש - פרט**
 14 **לעולת הקדש¹²². אלא ימקרו העורות ויפלו לבדק**
 15 **הבית¹²³. אחד עולת איש או אשה¹²⁴ או עבד**
 16 **בוכבים¹²⁵ או עבד עורותיהן לפניהם, לא נאמר**
 17 **'איש' אלא להוציא ההקדש.**

(120) כלומר, מקדיש עולה לבדק הבית ולא למזבח.
 (121) כר' יהושע בשקלים פ"ד מ"ד: "המקדיש נכסיו, והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות וכו'". ורבינו סותר עצמו, שפסק בפרק ה מהלכות ערכין הלכה ז כר"א, וראה לחם-משנה כאן. (122) זבחים קג. "ת", עולת איש, פרט לעולת הקדש, דברי ר' יהודה וכו', מאי פרט להקדש וכו'. רבי אייבו א"ר ינאי, פרט למתפס עולה לבדק הבית וכו'. אלא מר, במאי מוקים לה (להא דתני לעיל, פרט לעולת הקדש, רש"י) א"ל מוקמינא לה במקדיש נכסיו, ורבי יהושע וכו'". (123) שם בגמ': "הני מילי בשר, אבל עור תפיס וכו' ואפילו לר' יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר, אבל עור תפיס (לבדק הבית כשאר נכסיו שלו, רש"י)". (124) משנה שם: "אחד עולת האיש ואחד עולת האשה, עורותיהן לכהנים". (125) בגמ' שם: "ת", עולת איש (ויקרא ז, ח), אין לי אלא עולת איש, עולות גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד-לומר (שם) עור העולה, ריבה". ונוסחת רבינו שם: "גוים", במקום "גרים", ראה בהגהה בגמרא שם. וכתב הכסף-משנה כי נוסחת רבינו נראית נכונה, שהרי לנוסחא שלפנינו קשה, היאך יעלה על הדעת לחלק בין גר לישראל.

פרק ששי

(1) יבאר בו מצות עשיית העולה, וכיצד הם מעשיה.

18 **א. מצות עשה לעשות העולה² כמשפטה³ התובח⁴**
 19 **בתורה. וכיצד מעשה העולה? שוחט וזורק הדם**
 20 **כמו שבארנו⁵, ומפשיט ומנתח⁶ ומקטיר כל הנתחים**
 21 **על גבי המזבח; שנאמר: והקטיר הפהן את הפל**
 22 **המזבחה.**

(2) שנאמר (ויקרא א, ג"ד) "אדם כי יקריב מכם וגו' אם עולה קרבנו וגו'", ועוד נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט". וראה ב'ספר המצוות' (עשה סג).
 (3) "הכתוב". וכן הוא בדפוס רומי. (4) למעלה פ"ה ה"א-ג לענין שחיטה, ושם ה"ו לענין זריקה. (5) כלומר, מפשיט את העור ואחר-כך מנתח את העולה לנתחיה, שנאמר (שם א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה", ועי' זבחים נג, ב - במשנה. וראה להלן ה"ה-ט, כיצד מנתחין את העולה.

23 **ב. צמר שבראשי פבשים⁶ ושער שבזקן התישים,**
 24 **והעצמות והגידים והקרננים והטלפים⁷: בזמן שהן**
 25 **מקטירין⁸ - מקטירין את הפל⁹, ואם פרושו¹⁰ - לא**

המזבח", ואחר-כך נאמר (שם, ו) "והפשיט את העולה". (106) בבית הדרן מחוץ לירושלים. (107) הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", כלומר, ילפינן פר ושעיר יוה"כ מפרו של כהן משיח. וכן אמרו בברייתא זבחים נ. "רבי אומר, נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופרש, ונאמר להלן (אצל פר כהן משיח, ויקרא ד, יא) עור ובשר ופרש, מה להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט (בתו"כ ויקרא חובה רפ"ה: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא וכו'. מלמד שהוא מוציא כולו כשהוא שלם, יכול יוציאנו שלם וישרפנו שלם, ת"ל ראשו וכרעיו, מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י ניתוח, אף כאן ע"י ניתוח. אי מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י הפשט, אף כאן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו) אף כאן ע"י ניתוח שלא בהפשט" (ראה הר המוריה כאן). (108) לבטנו, ראה פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו.

1 **יט. כל עורות קדשי הקדשים - לפניהם¹⁰⁹, בין**
 2 **בקרבת צבור בין בקרבת יחיד; שנאמר: עור**
 3 **העלה אשר הקריב¹¹⁰. אבל עורות קדשים קלים -**
 4 **לבעלים¹¹¹. וכל עולה שלא זכה המזבח בפשה¹¹²**
 5 **- לא זכו הפניהם בעורה¹¹³; שנאמר: עלת איש -**
 6 **עולה שעלתה לאיש¹¹⁴.**

(109) משנה זבחים קג. (110) לכהן יהיה. כלימודו של התנא-קמא בברייתא שם: "עור העולה, אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מנין, ת"ל "עור העולה אשר הקריב". אבל ר' ישמעאל, וכן במשנה שם למדים זאת מקל-וחומר, ומה אם אלו שלא זכו (כהנים) בבשרו זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרה (=חטאות ואשמות לכהנים) אינו דין שיזכו בעורה". (111) במשנה שם, ונתמעטו בברייתא שם, "יכול שאני מרבה אף קדשים קלים, ת"ל עולה. מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים". (112) "כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, שלא היתה לה שעת היתר למזבח" (רש"י זבחים שם). (113) שם במשנה. (114) שם. "רוצה לומר שעלתה לגבי מזבח" (רבינו בפי"ה מ"ש).

7 **כ. כל קדשי הקדשים שארע בהן פסול קדם**
 8 **הפשטן - אין עורותיהן לפניהם¹¹⁵; לאחר הפשטן**
 9 **- עורן לפניהם¹¹⁶. וכל העורות מחלקין אותן אנשי**
 10 **משמר¹¹⁷ ביניהן¹¹⁸ מערב שבת לערב שבת¹¹⁹.**

(115) משנה שם קג: אלא העור כבשר וישרף הכל (ראה פי"ט מהלכות פסולי המוקדשין ה"ט). (116) שם במשנה. הואיל והופשט קודם הפסול, כבר זכו בהן הכהנים. (117) ראה פ"ד מהלכות כלי המקדש ה"ג. (118) ראה שם הלכה כא. (119) תוספתא זבחים פ"א, ומנחות פ"א: "בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה, והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום, והיו גדולי כהונה (=בעלי זרוע, פסחים נז). באים ונוטלים אותם בזרוע, התקינו שיהיו מחלקים אותם בערבי שבתות לכל משמר ומשמר".

עדיין, וצריך להחזיר אפילו לאחר חצות, שהרי הוא אומר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". (21) בגמרא (שם): "לא צריכא, בשרירי", ומפרש רש"י: "קשים שנתקשו מחמת האש (שליחכה האש כל לחותן ושלטה בכולן אלא שלא נעשו פחם - 'שיטה מקובצת'), אלא כעצים יבשים הם מתוכם". (22) כלומר, יבשו פני הבשר למעלה. (23) שם בגמרא: "אמר רבי יוחנן, ממשמע שנאמר כל הלילה (= היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר) איני יודע שעד הבוקר, מה תלמוד-לומר עד הבוקר, תן בוקר לבקר של לילה" (כלומר, להקדים את הבוקר).

- ד. כְּשֶׁמִנְתַּח 24 אֵיבָרֵי הָעוֹלָה, מוֹלִיכִין אֶת כָּל הַנֶּחֱמִים לִכְבֹּשׁ 25 וּמוֹלְחִין אוֹתָם שָׁם 26. וְאַחֵר כֶּף מַעְלִין כָּל הָאֵיבָרִים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ 27. וּמִסִּיר גֵּיד הַנֶּשֶׁה פְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמְשִׁלִּיכוֹ עַל גְּבִי הַדֶּשֶׁן שְׂבָאֲמָצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ 28. וְזוֹרֵק כָּל הָאֵיבָרִים עַל הָאֵשׁ 29, שְׂנֹאֲמָר: הַפֶּשֶׁר וְהֵדֶם - כִּשֶׁם שֶׁהֵדֶם בְּזִרְיָה 30, כֶּף כָּל הַפֶּשֶׁר בְּזִרְיָה 31. וְאַחֵר שְׂזוֹרְקֵן חוֹזֵר וְעוֹרֵף אוֹתָן עַל הָאֵשׁ 32, שְׂנֹאֲמָר: וְעוֹרֵף הַכֶּהֶן אֹתָם. וְאֵיבָרִים שְׂצֻלָּאן וְאַחֵר כֶּף הָעֵלֶן לַמִּזְבֵּחַ - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם יְרִיחַ נִחוּחַ 33.

(24) כלומר, כשגמר לנתח. (25) משנה, יומא כה, א: "הפיס השני מי שוחט וכו' ומי מעלה אברים לכבש", וכן הוא במשנה תמיד לא, ב: "הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה במערבו". וראה להלן ה"יית: "בכמה מוליכין את האברים לכבש". וגם בפ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ו. (26) במס' תמיד, שם: "הלכו ונתנום מחצי הכבש וכו' ומלחום", וכן בתוספתא מנחות פ"ו (מובאת במנחות כא:): "בשלשה מקומות המלח נתונה, בלשכת המלח ועל גבי הכבש ובראשו של מזבח וכו', על גבי הכבש ששם מולחים את האברים וכו'". וראה גם בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ג. מקור הדבר, במה שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"א. (27) משנה, יומא כו, א: "הפיס וכו' הרביעי מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". וכן במשנה תמיד לב, ב: "אמר להם הממונה וכו' בואו והפיסו, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". ובוודאי כל העלאה על גבי המזבח היתה דרך זריקה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' בית הבחירה ה"ג: "ואזיר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים בזריקה" (מרכבת המשנה), וראה גם 'משנה למלך' כאן. (28) דברי רב הונא בחולין צ, ב: "גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח" הוא "האפר הצבור באמצע המזבח" (פירוש המשנה, תמיד פ"ב מ"ב). ולמדו זאת (חולין שם) ממה שנאמר (יחזקאל מה, טו) ממשקה ישראל למנחה ולעולה "מן המותר לישראל" (וגיד הנשה אסור לישראל, ולכן אינו מקטירו). ושאלו (שם בברייתא) "ומאחר שחולצו למה מעלהו, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבחו נא לפחתך" (וגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, ולכך מעלהו כשהירך שלם, ועל המזבח חולצו ומשליכו לדשן, ראה רש"י שם). (29) זבחים קד, א. כרבי אליעזר, שבוה גם רבי יהושע לא חולק עליו, וגם רבי שמעון סובר כמותו

- 1 יַעֲלוּ 11; שְׂנֹאֲמָר: עַל־הַיֵּד הַפֶּשֶׁר וְהֵדֶם 12. וְכָלֵן 13
- 2 שְׂפָקְעוּ 14 מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ 15 - לֹא יַחְזִיר 16. וְכֵן גַּחְלַת 17
- 3 שְׂפָקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יַחְזִיר.

(6) זבחים פה, ב - במשנה. וברש"י שם: "שהראש אינו בכלל הפשט, וקרב עם עורו כדאמר בשחיטת חולין (כז:): אין לי אלא נתחים, שישנן בכלל הפשטה וישנן בכלל הקטרה, מניין לרבות את הראש שכבר הותו בשחיטה, שאף-על-פי שאינו בהפשטה, ישנו בהקטרה וכו', ויש צמר בגובה ערפו אצל ראשו". (7) הפרסות. (8) לבשר חיבור טבעי. (9) משנה, זבחים שם, שנאמר (שם, ט) "והקטיר הכהן את הכל המזבחה", לרבות כל אלו. (10) כלומר, ניתקו מהבשר ואינם מחוברים אליו. (11) שם במשנה. ואף אם עלו - ירדו (פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). (12) הרי שרק בשר ודם מקטיר, ולא דבר אחר (משנה, שם). ומה שנאמר "והקטיר הכהן את הכל", שנשמע מזה, שמקטיר הכל - שם מדובר במחוברין, אבל אם אינם מחוברים - אינו מקטיר (ברייתא שם פו.). (13) משנה, שם פו, א. והיינו בין אלה, שדינם "אם עלו לא ירדו", ובין אלה המחוברים שדינם לעלות כנ"ל (רש"י, שם). (14) עפו. "כמו שאנו רואים במוקדי האש שכל דבר שיש בתוכו לחות, הוא עף מן האש כשמתחיל אותו לחות להתנועע ולצאת" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (15) לארץ. אבל אם פקעו על המזבח עצמו - יחזיר, וכמו כן אצל גחלת (מעילה ט:). (16) משנה, שם פו, א. וכן בברייתא שם בדברי תנא-קמא של רבי, הממעט ממה שנאמר (שם): "ועשית עולותיך הבשר והדם, לומר לך עיכולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות". אבל צריך עיון, הרי רבי דורש מהפסוק הנ"ל שאם פירשו, אפילו הם בראש המזבח - ירדו, ורבינו פסק כמותו (להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הט"ז), ואם כן היאך אפשר ללמוד מזה שגם במחוברים, אם פקעו לא יחזיר. וראה ברש"י שם שפירש "לא יחזיר" "אין צריך להחזיר", ועיי"ש ב'תוספות'. ורבינו העתיק לשון המשנה כצורתה, מבלי לבאר דעתו בזה. (17) גם זה, במשנה שם.

- 4 ג. אֵיבָרִים 18 שְׂפָקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: אִם יֵשׁ בָּהֶן מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ פָקְעוּ אַחֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה 19 - יַחְזִיר, שְׂנֹאֲמָר: עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה; וְאִם אֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ פָקְעוּ קֳדָם חֲצוֹת - לֹא יַחְזִיר 20.
- 8 נִתְחַרֵף הַפֶּשֶׁר 21 וְיִבֵּשׁ עָלֵיהֶן 22 פְּעֵין וּפָקְעוּ: קֳדָם חֲצוֹת - יַחְזִיר, אַחֵר חֲצוֹת - לֹא יַחְזִיר 23.

(18) משנה וגמרא, שם. (19) באופן שלענין נתחרף הבשר ויבש, יש הבדל בין קודם חצות לבין אחר חצות (ראה להלן). (20) שם במשנה: "איברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר וכו', לאחר חצות לא יחזיר", ובגמרא שם אמרו: "אי דאית בהו ממש, אפילו לאחר חצות נמי. אי דלית בהו ממש, אפילו קודם חצות נמי לא. לא צריכא, בשרירי". וביאור הדברים הוא, שאם אין בהם ממש, הרי זה כמו אפר, ונעשתה מצוותן, ואין צורך להחזיר אפילו קודם חצות. אבל אם יש בהם ממש, הרי לא נעשתה מצוותן

המוריה' בשם הגר"א. (40) "רגלי הבהמה, ועל שם כריעה נקראים כרעים" (המפרש), ורוצה לומר שחותך ארבע הרגלים (רא"ש ומפרש), עד הארכובה (רא"ש). ומשום כך צריך לפרש מה שכתב קודם אלא נוקבו ותולה בו, "ר"ל שנוקבו למעלה מהברכיים, במקום צומת הגידין, שאי אפשר לתלותו ברגליו ממש, שהרי צריך לחתכם עד הברכיים בעוד שאר הבהמה נשאת תלויה בעמוד" (תפארת ישראל). (41) שם. כלומר, לא לזה שקיבל הראש. (42) שם במשנה: "מירק (= גמר) את ההפשט". (43) שם במשנה. שכשהשה צמאה, גונחת בשעת השחיטה, וממשכת את הדם מבית השחיטה, והוא הדם הקרוש הנמצא בלב, ודינו כדם שנשפך ולא נתקבל בכלי שפסול למזבח (ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין הכ"ה) – הראש"ש שם. וקריעת הלב היתה דרך בית השחיטה שתוחב ידו עד שמגיע ללב וקורעו ופותחו בעודו מחובר, ואין הכוונה כאן שקרע הלב ממקום חיבורו, שהרי עדיין הבהמה סגורה והיא לפני הקריעה דלהלן, שהרי להלן אמר רבינו: "ואח"כ קורע את הבהמה עד שיגלו את המעינים" (תפארת ישראל, ודלא כהרא"ש). (44) כלומר, חותך שתי הרגלים הקדמיות מן הארכובה עד לכתפיים, שהרי עד לארכובה כבר חתך לפני כן, ראה למעלה "וחותך את הכרעים". ומשום שהידים סמוכות למקום הלב, חותכן מיד אחר שקרע הלב, לפי שאין מעבירין על המצוות (הראב"ד תמיד, שם). והמפרש שם כתב: משום שעדיין כובד הבהמה ברגלים והבהמה נתלית, משום כך אין חותך את הרגל הימני לפני שחתך את הידים. (45) "מפני שהקרבת תלוי ונתעסק בו מלמטה אצל החזה והראש, שייך למיתני לשון "עלה", שהוא מגביה ידו כלפי הרגל לחתכו, ויתכן גם שכשהיה צריך להתעסק ברגלים היה עולה גבי מעלה" (הראב"ד, שם). והיינו הרגל האחורית מימין, מן הארכובה ולמעלה עד החיבור בגוף, אבל מן הארכובה ולמטה כבד חתך לפני כן, ראה מה שכתב למעלה: "וחותך את הכרעים". (46) שם במשנה: "ועלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה, וב' ביצים עמה" (שהרי העולה בא לזכר), ולהלן שם במשנה: "נמצאו כולם עומדים בשורה והאברים בידם, הראשון בראש וברגל וכו' הראש בימניו, ורגל הימנית בשמאלו", ועדיין הבהמה נשאת תלויה ברגל שמאל. (47) שם במשנה. "ובדין הוא שהיה לו להתעסק בשני רגלי הכבש שהם מבחוץ ואח"כ לקרוע ולהתעסק בפנים, אבל אם היה חותך שני רגליו לא היה יכול לתלות, ולפיכך על-כרחך היה מניח רגל אחת מלחתוך שבה היה תלוי ואח"כ קורע" (ראב"ד). (48) "חלב שעל הקרב" (רא"ש). (49) שם במשנה. והיינו: "לכסות לכלוך מדם השחיטה, ודרש לה מקרא בפ"ב דחולין (כו). דכתיב (ויקרא א, יב) "את ראשו ואת פדרו וערך" (רא"ש). "וזהו דרך כבוד של מעלה" (חולין, שם), שהרי כשהיה נושא את הראש היה הופך בית השחיטה למעלה, ראה להלן הי"א, ולכלוכו הוא גנאי. (50) המעינים. (51) שם במשנה.

(שם סב:) וראה ב'לחם משנה'. (30) זבחים, שם. שהרי ברם נאמר מפורש כמה פעמים בתורה "וזרקו", שהוא עומד בארץ וזורק הדם למזבח. (31) שאויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח, כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה (למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג). (32) ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד הי"ב) "ועשית עולותיך הבשר והדם וכו' אף הבשר בזריקה. יכול יהא זורק ורובג (= "פירוש שיתן אחד על אחד כמו מרבג של אבנים" – "ערוך" ערך רבג), תלמוד-לומר וערך הכהן אותם, הא כיצד, זורק ועורך". ולדעת רבינו, כן הוא פירוש: שלא יעריך בעת שזורק מרחוק, אלא זורק ואחר-כך עומד ליד המערכה ועורך. ועי' תוספתא זבחים פ"ד (עמ' 485). (33) זבחים מו, ב – מימרא של רב. וראה למעלה פ"ד הי"א.

ה. פיצד מנתחין את העולה? לא היה³⁴ שוֹבֵר אֶת הָרֶגֶל³⁵, אֶלָּא נֹקְבוּ וְתוֹלָהּ בּוֹ וּמִפְשִׁיט³⁶. וְאִם הָיָה שוֹר - מִפְשִׁיטוּ בְּלִי תִּלְיָה³⁷. וּמִפְשִׁיט עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לַחֲזָה³⁸. הַגִּיעַ לַחֲזָה, חוֹתֵךְ אֶת הָרֶאֶשׁ³⁹ וְנוֹתְנוֹ לִכְהֵן. וְחוֹתֵךְ אֶת הַכְּרָעִים⁴⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁴¹, וּמִשְׁלִים אֶת הַהֶפְשֵׁט⁴². וְקוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ⁴³. וְחוֹתֵךְ אֶת הַיָּדִים וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁴⁴. עֲלָה לְרֶגֶל יְמִינִי⁴⁵ - חוֹתְכוֹ וְנוֹתְנוֹ לְמִי שְׁזָכָה בְּרֶאֶשׁ, וּשְׁתֵּי בִיצִים עִמָּה⁴⁶. וְאַחֲרָי כֶּף קוֹרֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה עַד שֶׁיִּגְלוּ הַמְּעִים⁴⁷, וְנוֹטֵל אֶת הַפֶּדֶר⁴⁸ וְנוֹתְנוֹ עַל הָרֶאֶשׁ מִלְּמַעְלָה עַל בֵּית הַשְּׁחִיטָה⁴⁹, וְנוֹטֵל אֶת הַקְּרָבִים⁵⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁵¹.

(34) תמיד פ"ד מ"ב. (35) כדרך שהקצבים עושים שחותכים הכרעים קודם הפשט. (36) לפי שגם הכרעים צריכים הפשט לפני הניתוח (תפארת ישראל). וראה להלן שאע"פ שהם צריכים הפשט – מותר לנתחם לפני שגמר להפשט את כל הבהמה. (37) כך נראה גם להלן פ"ט הי", שכתב "אזיהו חזה, כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר, למטה עד הכרס". ומקורו מהתוספתא חולין פ"ט (ובגמרא חולין מה. היא שנויה להיפך), ואם כן מדובר בשלא תלה, ועל-כרחנו כי בשור הדברים אמורים, ויתכן כי מחמת כובדו לא תלוהו. (38) שם במשנה: "היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה", כלומר, מתחיל להפשט מן הרגלים ויורד עד לחזה, "ואז הניח מלגמור ההפשט עד שיחתוך תחילה הראש וכו' ואם יפשוט תחילה החזה יפול העור ממילא למטה עד סמוך לראש, שהרי הצוואר אין העור מחובר בו (כחולין פ"ט מ"ג) ועל-ידי-זה יהיה קשה לחתוך הראש בצמצום סמוך לצוואר" (תפארת ישראל). (39) משנה, שם. "עם העור, שאינו בכלל הפשטה, כדאמרין בחולין כז" (הרא"ש תמיד, שם). ומשום שהראש הוא הראשון להקטרה, לפיכך נאה לחתכו ראשון (המפרש, שם). וממה שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשט ונתח", למדו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"א) כי ההפשט הוא לפני ניתוח האברים, ולכן אינו חותך הראש לפני התחלת ההפשט (תפארת ישראל). ומתוך מה שנאמר (שם, ח"ט) נתחים ראש וכרעיים, יש ללמוד שהראש והכרעיים אינם בכלל נתחים, ולפיכך הם נחתכים לפני גמר ההפשט (יהר

ו. הוֹלֵךְ וּמִדִּיחֵן בְּמִים⁵², שְׁנֹאֲמַר: וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים יִרְחֵץ בְּמִים - לֹא בְּיַיִן⁵³, וְלֹא בְּמִזְגָּג⁵⁴, וְלֹא בְּשֶׁאֶר מִשְׁקִין⁵⁵. וְכָל הַמֵּימוֹת בְּשִׁירִין⁵⁶. כִּמְהָ מִדִּיחֵן? הַפֶּרֶס

ממקומה", ומפרש הראב"ד בפירוש ראשון שלא היה מזוי את הריאה. ובפירוש שני כתב, שלא היה מזוי את אצבע הכבד (וכן פירשו המפרש והרע"ב שם), אבל רבינו מפרש, שהכוונה שאינו מזוי את הכבד, וכן הוא ב'מאירי' שם. וזהו מה שאמרו במשנה שם: "והכבד תלויה בה", ראה להלן בסוף ההלכה. (65) שם במשנה: "נוקב החזה ונותנו למי שזכה בה", וברא"ש שם: "שעושה כמין ארובה, שחותך את שומן החזה הרוואה את הקרקע מראשי הצלעות, ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות". (66) שם במשנה. "מן הראוי היה לבוא לאלתר אצל הגרה, דהיינו הצואר שהקנה והלב תלויין בו עם אצבע הכבד, שזה היה כסדר, אבל לא יתכן דבר זה לעשות, שכיון שמתעסק בדבר שהוא מצלעות הבהמה כגון החזה, דין הוא שגם בו (= בדופן הימנית) מתעסק קודם הצואר, שאינו מצלעות הבהמה, לפיכך היה חוזר ועולה לדופן הימנית" (ראב"ד, שם). (67) שם במשנה. "כלומר, היה חותך ויורד בעמקו של צלע כלפי השדרה" (ראב"ד, שם). (68) משנה, שם. "כלומר, לא היה חותך השדרה עצמה כלל" (ראב"ד, שם), והיא נשארת כולה שלמה בדופן השמאלי (ראה להלן סוף ה"ח). (69) "היינו שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה", כמו שמבואר להלן ה"ח (ה' המוריה'). (70) שם במשנה.

- ח. בא לו⁷¹ לגרה⁷², מניח בה שתי צלעות מִכָּאן⁷³ וּשְׁתֵּי צִלְעוֹת מִכָּאן⁷⁴ וְנוֹתְנָהּ לְאַחֵר, וְהַקֶּנֶה וְהַלֵּב וְהָרֵאָה תְּלוּיִין בָּהּ. בָּא לוֹ לְדַפֵּן הַשְּׂמָאלִית וּמִנִּיחָהּ בָּהּ⁷⁵ שְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוּת מִלְּמַעְלָה⁷⁶ וּשְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוּת מִלְּמַטָּה⁷⁷, וְכֵן הָיָה מְנִיחָהּ בְּחִבְרָתָהּ⁷⁸. נִמְצָא מְנִיחָהּ בְּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת⁷⁹ אַרְבַּע צִלְעוֹת בָּזוּ וְאַרְבַּע צִלְעוֹת בָּזוּ. חוֹתְכָהּ⁸⁰ וְנוֹתְנָהּ לְאַחֵר, וְהַשְּׂדֵרָה עֲמָה, וְהַטְּחוֹל תְּלוּי בָּהּ.

(71) משנה, תמיד שם. (72) לצואר, ונקרא גרה על כי הוא מעלה גרה (כסף-משנה). (73) "שתי צלעות הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני, ועכשיו הניח בה שתי צלעות מצד אחר, והן אותן צלעות שהן בדופן אצל חזה, ועדיין לא חתך דופן השמאלי, לכך שייך לומר והניח בה שעדיין הן מחוברות לדופן" (המפרש), כלומר, לוקחן לצלעות עם הצואר כשמחברים לו. (74) לצואר מן הדופן השמאלי. (75) אין כאן הכוונה "ומניח" שהניח שתי הצלעות מחוברות לדופן כמו "מניח" שאצל הצואר, שפירשו מחובר לצואר, אלא רוצה לומר: הניח אצל הדופן שתי צלעות, היינו ששתי הצלעות האלו חסרות מהדופן למטה, וכן למעלה (תפארת ישראל). (76) "אותם הנשארים דבוקים עם העוקץ" (רא"ש). אבל הראב"ד מפרש שגם שתי צלעות מלמעלה היו סמוכים לצואר. (77) שכבר נטלו כשהן מחברים עם הצואר. (78) משנה, שם. היינו שגם בדופן הימני היה מניח שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה, ראה למעלה ה"ז. (79) כלומר, אצל שתי הדפנות בשעה שחתכן מהבהמה מניח ארבע צלעות בזו (בימין), שתיים מהן מחוברות לעוקץ ושתיים מהן מחוברות לצואר, וכמו כן ארבע צלעות בזו (בשמאל), גם הן שתיים מחוברות לעוקץ ושתיים מחוברות לצואר, באופן שלעוקץ מחוברות

- 1 מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית [הַמְדִיחִין]⁵⁷ כָּל צָרְפָה⁵⁸;
2 הַקֶּרְבִּים אֵין פּוֹחֲתִין מְשַׁלֵּש פְּעָמִים⁵⁹. וּמְדִיחִין אוֹתָן
3 עַל שְׁלֻחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֲמוּדִים⁶⁰.

(52) שם במשנה. (53) 'ספרא' פ' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ד, הובא בזבחים כב, א. (54) יין עם מים ממוזגים יחד, שני חלקי מים ואחד יין (רש"י זבחים, שם). וראה להלן פ"ח ה"ב. (55) שאם מיצעטו (שם ושם) "במים וכו' ולא במוזג", כל-שכן שיש ללמוד: במים ולא בשאר משקין. (56) שם ושם: "במים להכשיר את כל המים", ומפרש רש"י בזבחים שם: "ואפילו מכוונסין". (57) במדות פ"ה מ"ג: "לשכת המדיחין, ששם היו מדיחין קרבי הקדשים", והכוונה לכרס "שלא היו רוצין להוציא כל הפרש בעזרה, לכן הוליכו אותו ללשכת המדיחין" (רא"ש), אבל יתר הקרבים מדיחים על שולחנות של שיש שבין העמודים, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"ז. (58) תמיד, שם. כלומר, בלי קצבה עד שתהא יפה לכל הצורך (רא"ש). (59) שם במשנה: "והקרבים מדיחין שלשה פעמים במעוטה". "עניינו שאין מדיחין אותן במים בפחות משלש פעמים, ומוסיפין על זה כל מה שאפשר להדיחם" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (60) שם במשנה: "על שולחנות של שיש שבין העמודים", כמו ששנינו (פ"ו ממס' שקלים מ"ד, הובאה בתמיד לא:) "שלשה עשר שולחנות היו במקדש, שמונה של שיש בבית המטבחים שעליהן מדיחין את הקרבים" (ראה גם בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"ד). ובגמרא תמיד שם, אמרו: למה עשו השולחנות משיש ולא מכסף וזהב "מפני שהוא מרתח". כלומר, מחמם את הבשר ומקלקו (רא"ש שם). וב'ירושלמי' (שקלים שם ה"ג) אמרו, שאף-על-פי שאחד הנסים הוא שלא הסריח בשר הקודש מעולם – אין מזכירין מעשה נסים (כלומר, אין סומכין על הנס).

- 4 ז. נָטַל אֶת הַסִּכִּין⁶¹ וּמִפְרִישׁ אֶת הָרֵאָה מִן הַכֶּבֶד⁶²,
5 וְאַצְבַּע הַכֶּבֶד מִן הַכֶּבֶד⁶³, וְאֵינוֹ מְזִיז הַכֶּבֶד
6 מִמְּקוֹמָהּ⁶⁴, וְנוֹקֵב אֶת הַחֲזָה וְנוֹתְנָהּ לְאַחֵר⁶⁵. וְעוֹלָה
7 לְדַפֵּן הַיְּמִנִית⁶⁶ וְחוֹתְךָ וְיוֹרֵד עַד הַשְּׂדֵרָה⁶⁷, וְלֹא יַגַּע
8 בַּשְּׂדֵרָה⁶⁸, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוּת⁶⁹,
9 חוֹתְכָהּ וְנוֹתְנָהּ לְאַחֵר, וְהַכֶּבֶד תְּלוּיָהּ בָּהּ⁷⁰.

(61) שם מ"ג. ועד עכשיו לא היה לו צורך לסכין לא בנטילת הפדר ולא בנטילת הקרבים, שהם דברים שנוטלים ומפרידים בלא סכין (המפרש). (62) שם. "לפי שהכבד קרב עם הדופן הימני (ראה בסוף ההלכה) והריאה עם הגרה", ראה להלן ה"ח (הרא"ש ומפרש). (63) שם במשנה, "כי אצבע הכבד היתה קריבה עם העוקץ והכליות (ראה להלן ה"ט), כמו בשאר הקרבנות שנאמר בהם (ויקרא ג, ד, י, טו) "היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", ופירש רש"י ז"ל שיהא מעט מן הכבד עם הכליות" (רא"ש). ואצבע הכבד הוא יותרת הכבד, ראה בהקדמת רבינו לסדר קדשים, שכתב וז"ל: "היותרת הכבד, והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבורן מן היד" (ראה ב'ה' המוריה' למעלה פ"א ה"א). (64) שם במשנה: "ולא היה מזיזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ח אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דהיינו כלפי ראשי אצבעותיו, דהכי שפיר טפ"י (תפארת ישראל), כי זה דרך כבוד שלמעלה (ראב"ד).

ארבע צלעות, ולצוואר – ארבע צלעות. (80) לדופן השמאלית מהבהמה.

יב. השני⁹⁵ - בשתי הידים. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאל⁹⁶. ובית עורן לחוץ⁹⁷.

ט. פא לו לעקץ⁸¹, חותכו ונותנו לאחרי⁸², והאלה ואצבע הפכד ושתי פליות עמה⁸³. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה לאחרי⁸⁴. וכסדר⁸⁵ זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה⁸⁶, ואלו הן הנתחין האמורין בתורה: ונתח אתה לנתחיה.

(95) הכהן השני. שם. (96) שם. "דרך חשיבותן מוליכין אותם למזבח" (מפרש). (97) שם.

יג. השלישי⁹⁸ - בעקץ וברגל⁹⁹. העקץ בימינו, והאלה מלדלת בין אצבעותיו¹⁰⁰, ואצבע הפכד ושתי הפליות עמו¹⁰¹. והרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ¹⁰².

(81) הראב"ד (תמיד לג.) והמפרש (שם, וכן בדף לא.) כתבו שהוא הזנב, ואילו הערוך (מובא ב'תוספות יום טוב' שם פ"ג מ"א), כתב שהיא העצה הנזכרת בויקרא (ג, ט) "לעומת העצה", והרא"ש (שם לא:) כתב "שהוא סוף השדרה הסמוך לאליה", וראה רע"ב פ"ג שם. (82) שם לא, א. כלומר, "חתכו אצל הרגל השמאלי שעדיין הבהמה תלויה בו" (המפרש, והראב"ד). (83) שם, במשנה. "וכן שתי הצלעות שמכאן ושתי הצלעות שמכאן, שנשארו מחוברות" (ראה למעלה ה"ח), ולא חש לפרשם "מפני שקטנות וקצרות הן ואינן ניכרין" (תפארת ישראל). (84) שם במשנה: "נוטל רגל השמאלי ונותנה למי שזכה בה". ובהגהת 'באר אברהם' על הרמב"ם כתב, שצ"ל "ונותנה לו", כלומר, לזה שקיבל את העוקץ, ראה להלן הי"ג. (85) שנאמר בתמיד שם אצל טלה (שקרבן תמיד הוא טלה). (86) בעולת בקר. וכן הוא ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ג) "אין לי אלא עולת בקר, עולת הצאן מנין, ודין הוא: נאמר הבא עולה מן הבקר והבא עולה מן הצאן, מה עולת בקר טעונה הפשטה, אף עולת הצאן תטען הפשטה".

(98) הכהן השלישי. שם, היינו הרגל השמאלית, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה הי"א. (100) האליה דבוקה בעוקץ (מפרש), והיה מניח את ראש העוקץ שהוא עב למעלה בין אצבעותיו, וראשו השני (עם האליה שהיא ארוכה) היה תלוי כדי שלא יעכבו ויוכל להחזיק על פס ידו גם אצבע הכבד ושתי כליות עמו (ראה פירוש הראב"ד). (101) שם. כלומר, עם העוקץ על יד ימין. (102) שם.

יד. הרביעי¹⁰³ - בקצה ובגרה¹⁰⁴. הקצה בימינו, והגרה בשמאלו, וצלעותיה בין אצבעותיו.

י. בכמה מוליכין את האברים לפכש? אם מן הצאן היא העולה - מוליכין אותה ששה⁸⁷.

(103) הכהן הרביעי. (104) משנה, שם.

טו. החמישי¹⁰⁵ - בשתי דפנות¹⁰⁶. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.

(87) ביומא כז, א: "למדנו לטלה שטעון ששה".

טז. הששי¹⁰⁷ - בקרבים, נתונין בקרן¹⁰⁸, וכרעים על גביהן מלמעלה¹⁰⁹. אם היתה העולה פכש או עז. אבל אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים¹¹⁰. וכן הסלת של נסכה¹¹¹ ביד אחד¹¹², והיין ביד אחד¹¹³. ואם היה איל¹¹⁴ - הסלת בשנים, והיין בשנים¹¹⁵.

יא. הראשון⁸⁸ - פראש וברגל⁸⁹. פראש בימינו⁹⁰, והטמו כלפי זרועו, וקרניו בין אצבעותיו⁹¹, ובית שחיטה למעלה, והפדר עליה⁹². והרגל של ימין בשמאלו⁹³, ובית עורה לחוץ⁹⁴.

(107) הכהן הששי. שם. (108) "בזך" היא כף גדולה (ראה במפרש וברע"ב). ורבינו פירש שם "קערה". (109) שם. שנאמר (שם, יג) "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר המזבחה", הרי שהכרעים על הקרב, ראה ברא"ש שם. (110) משנה, יומא כז, ב. והטעם הוא: שהאיל גדול וכבד מן הכבש, שהרי הכבש הוא בן שנה והאיל בן שנתיים (ראה למעלה פ"א הי"ד), ואין הכוונה לחלק את הקרבים לשני הכהנים, אלא שניהם נושאים ביחד (תפארת ישראל) יומא פ"ב מ"ו). (111) שלאחר הקטרת אברי העולה, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת. (112) שם במשנה: "השביעי בסולת". (113) שם: "התשיעי ביין". ומה שרבינו לא מנה כאן חביתין שמובא במשנה שם "השמיני בחביתין", משום שהמשניות הנ"ל בתמיד וביומא מדברות בעולת התמיד, אבל רבינו כאן מדבר מקרבן עולה סתם שאין בה מנחת חביתין, אבל בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"ה שמדבר רבינו בקרבן תמיד, מביא שם גם חביתין (הר המוריה). (114) יומא, שם. (115) משום שסולת הכבש היא עשרון

(88) הכהן הראשון. שם, והיינו רגל הימנית ושתי ביצים עמה, ראה למעלה ה"ה, וכן להלן בהמשך ההלכה. (90) ביד ימינו, "שהראש קודם לכל האברים, שנאמר (ויקרא א, יב) ונתח אותה לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו, הילכך הראש בימינו" (מפרש). ועוד, שהרי "הכבד כבד יותר מן הרגל, ולפיכך לוקחו בימינו" (תפארת ישראל). (91) שם במשנה. "כשחוטם הבהמה פונה נגד זרועו, אז קרניו בין אצבעותיו" (מפרש), "כדי שיחזיק בו בטוב שלא יפול" (ראב"ד). (92) שם במשנה. וראה למעלה ה"ה. (93) ביד שמאל (שם במשנה), "ומשום דהולכת אברים למזבח הוה עבודה דלא מעכב כפרה, לכך אין צריכה ימין (כמו ביתר העבודות, שעבודה פסולה בשמאל), ולכך מוליך שני אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין ואחד בשמאל" (רא"ש). (94) שם. כלומר, "שהרגל במקום חיבורו בגוף אין עליו עור, וקאמר הכא דצד החוץ של הרגל שמפשיטין משם העור יהיה ביד הנושא נמי כלפי חוץ,

הלכה יד. (127) הוא הסובב שהזכיר רבינו למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה ה"ז). ואף-על-פי שאמרו (זבחים סה.) "מה הקטרה בראש המזבח, אף מליקה בראש המזבח" – הרי המשך הברייתא שם מוכיח שהסובב דינו כראש המזבח לענין זה (עיי"ש), וטעם הדבר בסוף הסוגיא שאפשר לעשות מערכה על גבי הסובב ולהקטיר שם האימורים. ורק בזמן שהיתה עולת העוף נעשית בקרן מערבית דרומית (להלן פ"ז ה"י), אז היה עולה בראש המזבח ממש, כי לא היה כבש קטן בכבש הגדול לצד מערב, ראה רש"י זבחים סד. ד"ה צבר, ו'תוספות' שם ד"ה יותר, ו'תוספות' יום-טוב' זבחים פ"ו מ"ג. ודלא כ'תפארת ישראל' שם מ"ה אות כח). (128) משנה, שם. והטעמינו בגמרא (שם סד.) משום שהיא קרובה לבית הדרשן, שמשליך שם את המוראה והעור עם הנוצה ובני המעיים, ראה להלן הכ"א. וראה להלן פ"ז ה"ז כי בזמן שעולת העוף רבה, ואין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה, נפנין לקרן דרומית מערבית. (129) ראה להלן הכ"ג כיצד מולקין. (130) "ערפה" הוא אחורי פני העוף. כלומר, גובה ראש, ו"מול ערפה" הוא למטה, והוא אחורי הצוואר. ראה רש"י זבחים שם, ורע"ב ו'תפארת ישראל' שם. ועולת העוף לא ביאר בה הכתוב "ממול עורף", אבל למדנו (שם סה.) מליקת העולה ממליקת החטאת, "נאמר כאן (בעולה – ויקרא א, טו) "ומלק", ונאמר להלן (בחטאת – שם ה, ח) "ומלק", מה להלן (בחטאת) ממול עורף (כמפורש שם: "ומלק את ראשו ממול ערפו"), אף כאן (עולה) ממול עורף". (131) כלומר, חותך שני הסימנים כדלהלן הכ"ג. אבל העור אינו מעכב (חולין כ: - וראה להלן פ"ז ה"ו, ובי'לחם משנה' שם). ולמדו זאת (זבחים סה.) ממה שנאמר (שם א, טו) "ומלק והקטיר" – מה הקטרה, הראש לעצמו והגוף לעצמו, אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו. אבל רבינו (בפירוש המשנה, שם) כתב שממה שנאמר בחטאת העוף (שם ה, ח) "ולא יבדיל", ידענו כי בעולת העוף הוא מבדיל. וראה ב'תוספות' יום-טוב' זבחים שם. (132) שם סד, ב - במשנה "הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה, פסל". ובי'תוספות' שם (סה: ד"ה הבדיל) הקשו: הניחא בחטאת, כמו שדרשו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה פ"ח ה"ט) "חטאת, שיהו כל מעשיה לשם חטאת. הוא, פרט למלקו שלא לשמו", ומשם יש ללמוד שכל המשנה בחטאת פוסל. אבל בעולה, קשה - מנלן? ועוד שהרי מהקטרה למדו: מה הקטרה, הראש בעצמו והגוף בעצמו, ואם כן יש לומר גם: מה הקטרה אינה מעכבת, אף הבדלה אינה מעכבת, עיי"ש. ויתכן כי לכך כתב רבינו בפירוש המשניות, שלמדו זאת ממה שכתב בחטאת "ולא יבדיל": בחטאת ולא יבדיל, אבל בעולה מבדיל, והרי זה כמו ששנה עליו הכתוב לעכב, וצריך עיון ('הר המוריה'). (133) שדוחק מקום המליקה שבראש ובגוף לקיר המזבח, שנאמר (שם א, טו) "ונמצה דמו על קיר המזבח", ובי'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדרבה פ"ז ה"ז) אמרו: "ונמצה דמו, דם כולו אוחו בראש ובגוף ומוצה משניהם". (134) קנים (פ"א מ"א): "עולת העוף נעשית למעלה, ואם שינה פסול". ולמדו זאת (זבחים סה.): "ומלק והקטיר ונמצה דמו (שם), וכי תעלה על דעתך לאחר שהקטיר חוזר וממצה, אלא לומר לך: מה הקטרה בראש

אחד בלול ברביעית ההין שמן, ואילו סולת האיל שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן, ונסכי הכבש הם יין רביעית ההין, ונסכי האיל הם שלישית ההין יין (ראה למעלה פ"ב ה"ד). אולם לא היו מחלקים את הסולת לשני כהנים ואת היין לשני כהנים, אלא שני כהנים נושאים ביחד את הסולת, ושני כהנים אחרים נושאים ביחד את היין ('תפארת ישראל' יומא, שם). וראה למעלה.

1 יז. נמצאת למד, שהפכש או העז מוליקין אותו
2 שמונה¹¹⁶ למזבח, והאיל מוליקין אותו אחד
3 עשר¹¹⁷.

(116) כהנים. שנוסף לששה הנ"ל, ישנם שנים הנושאים הסולת והיין. (117) כהנים. היינו חמשה שעד הלכה טו (והיא בכלל), שנים לקרבים, שנים לסולת ושנים ליין, הרי כאן אחד עשר.

4 יח. השור מוליקין אותו ארבעה ועשרים¹¹⁸. הראשון
5 מוליק את הראש. והשני והשלישי מוליקין הרגל של
6 ימין. והרביעי והחמישי מוליקין את העקץ. והששי
7 והשביעי מוליקין את הרגל של שמאל. והשמיני
8 מוליק את החזה. והגרה מוליקין אותה שלשה,
9 תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליקין שתי הידיים
10 בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסולת¹¹⁹
11 והיין¹²⁰ בשלשה שלשה. הרי ארבעה ועשרים.

(118) יומא, שם במשנה. משום שהשור הוא גדול ואיכריו כבדים, לכן יש צורך בכהנים נוספים. (119) שהוא שלשה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן (ראה למעלה פ"ב ה"ד). (120) שהוא חצי ההין (שם).

12 יט. ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור
13 לחלקים? שנאמר: ונתת אתה לנתחיה - ולא נתחיה
14 לנתחים¹²¹. במה דברים אמורים¹²²? בעולות
15 הצבור; אבל עולות היחיד, אם רצו להוליק נתחיה
16 בפחות מאלו או ביותר - מוליקין¹²³.

(121) 'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדרבה פ"ה ה"ז. וכן הוא בגמרא חולין יא, א. (122) שצריך מספר זה של כהנים. (123) משנה יומא, שם.

17 כ. עולת העוף כיצד היתה נעשית¹²⁴? עולה
18 לפכש¹²⁵ ופונה¹²⁶ לסובב¹²⁷ ובא לו לקרן דרומית
19 מזרחית¹²⁸, והיה מולק¹²⁹ שם את ראשה ממול
20 ערפה¹³⁰ ומבדיל¹³¹. ואם לא הבדיל - פסולה¹³².
21 וממזה דם הראש ודם הגוף על קיר¹³³ המזבח
22 למעלה מן החוט שבאמצע המזבח¹³⁴. ואם מצה דם
23 הראש ולא מצה דם הגוף - פסולה¹³⁵. מצה דם
24 הגוף ולא מצה דם הראש - כשרה.

(124) משנה, זבחים סד, ב. (125) שהרי נעשית למעלה מחוט הסקרא, ראה בהמשך ההלכה. (126) על-ידי הכבש הקטן שבכבש הגדול, ראה למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה

ישראל'). (145) שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' (שם ה"ו): "יכול אם יבדיל פסל, תלמוד-לומר והקטיר" ('אור שמח'). וב'ספר המצוות' (כלל שמיני) הסביר רבינו, כי "לא יבדיל" זה, לא בא לאזהרות לאו, אלא לפטור מהבדלה, בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותו לנתחיה, והיה עולה על הדעת שגם עולת העוף כמותה, לכן אמר שאינו צריך להבדיל, אבל ישסעוהו בלבד, ואם הבדיל כשר. (146) שם במשנה. שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (147) שם במשנה. שנאמר (שם א, יז) "והקטיר אותו הכהן המזבח על העצים אשר על האש, עולה הוא אשה ריח ניחוח לה". (148) שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' שם.

12 כג. פיצד מולקין? קוצץ ויורד¹⁴⁹ בצפון¹⁵⁰ ממול
13 ערף¹⁵¹. אם רצה להוליך ולהביא¹⁵² - מוליך ומביא,
14 ואם רצה להיות דורס ויורד בצפון - דורס¹⁵³. ואם
15 נעקרו הסימנים¹⁵⁴ - אינו חושש¹⁵⁵. וחותר¹⁵⁶
16 שדרה¹⁵⁷ ומפרקת¹⁵⁸ בלא רב פשר¹⁵⁹; שאם חתך רב
17 פשר - הרי זו כמותה קדם שניגוע לסימנים¹⁶⁰. וצריך
18 לחתך שני הסימנים בעולה פשהוא ויורד¹⁶¹. והמולק
19 בספינין¹⁶² או מן הצדדין¹⁶³ - אינה מליקה, אלא כמי
20 שחנק או נחר. וכל הערף פשר למליקה¹⁶⁴.

(149) חולין כ, א: "אמר רב כהנא, מצות מליקה, קוצץ ויורד וזו היא מצותה". ומפרש רש"י "בלא הולכה והובאה". כלומר, הוא דוחק וחותר למטה כמי שחותך צנן, וזהו דורס שלהלן בהמשך ההלכה (וראה בפ"ג מהל' שחיטה הי"א). (150) ב'ספרא' (שם פ"ז ה"ג, וכן בזבחים סה). אמרו: "יכול ימלקנו בסכין וכו', תלמוד-לומר (שם, טו) "הכהן ומלק" וכו', שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן". ובתוספתא זבחים פ"ז, אמרינן: "כיצד מולק בחטאת העוף וכו', היה מולק בצפורן ממול ערפה וכו', כשם שמולק בחטאת העוף, כך מולק בעולת העוף, אלא שבעולת העוף היה מבדיל וכו'". (151) ראה למעלה ה"כ. (152) כלומר, לחתוך בצורת מוליך ומביא (כמו שחותכים לחם) וכדין שחיטה. ראה פ"ב מהל' שחיטה ה"ז. (153) בחולין שם, על דברי רב כהנא שאומר מצות מליקה קוצץ ויורד (= דורס ויורד), אמרו: "סבר רבי אבין למימר: קוצץ ויורד אין, מוליך ומביא לא, אמר ליה רב ירמיה, כל-שכן שמוליך ומביא במליקה כשר, ומאי "זו היא מצותה", אימא: "אף זו היא מצוותה". (154) ראה פ"ג מהל' שחיטה הי"ד: "עיקור כיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה או הוושט, ונשמט אחד מהן או שניהן קודם גמר שחיטה". (155) חולין, שם: "תני רמי בר יחזקאל, אין עיקור סימנים בעוף", ובעמ' ב שם: "אמר רבינא, אמר לי רבין בר קיסי, הא דתני רמי בר יחזקאל וכו' לא אמרן אלא במליקה, אבל בשחיטה יש עיקור", ופירש רש"י "כיון דדרסה וחלדה לא פסלו בה, עיקור סימנים נמי לא פסיל בה". (156) ברייתא, זבחים סה, ב. וחולין כא, א. וכח, א. (157) חוט השדרה, רש"י זבחים שם, וראה פ"ט מהל' שחיטה ה"ג: "עד היכן חוט השדרה, תחילתו מבחוץ לפולין שבתחילת העורף". (158) עצם הצוואר, רש"י שם. (159) המקפת סביב, רש"י שם. (160) כ"דאמרין (חולין כ:): נשברה

המזבח, אף מיצוי בראש המזבח". וראה למעלה הערה כו, שהסובב נקרא גם ראשו של מזבח. (135) זבחים, שם במשנה. וב'ספרא' (שם פ"ט ה"ז, הובא בגמרא שם טו.) "עולה, אע"פ שמיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש, או יכול אע"פ שמיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף, תלמוד-לומר הוא". ובגמרא שם: "אמר רבינא, מסתברא דרוב דמים, בגוף שכיח".

1 כא. ונטול את הראש ומקיף בית מליקתו למזבח
2 וסופגו במלח¹³⁶ וזורקו על גבי האש¹³⁷. ובא לו
3 לגוף¹³⁸ והסיר את המראה¹³⁹ והעור שעליה בידו עם
4 הנוצה¹⁴⁰ ואת פני מעים היוצאים עמה¹⁴¹ ומשליכן
5 לבית הדשן¹⁴².

(136) שם במשנה: "וממצה את דמה על קיר המזבח, נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח, וסופגו במלח". ופירש שם רש"י: והקיף את בית מליקתו למזבח, סומכו ודחקו בקיר, כדי שיתמצה הדם". וכן פירש הרע"ב שם. אבל לרבינו שכתב למעלה "וממצה דם הראש ודם הגוף", ע"כ כי הקפה זו, כלומר הקרבה זו למזבח אינה לצורך מיצוי שהרי כבר מיצה. (137) שם במשנה. כלומר, על אש המזבח. (138) שם במשנה. (139) "הוא הזפק שבו המאכל, והוא בעוף כנגד האצטומכא באדם" (רבינו בפירוש המשניות). (140) כלומר, מסיר את הזפק עם העור שעליו, ועם הנוצה שעל העור. שם במשנה: "והסיר את המוראה ואת הנוצה", כמו שנאמר (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה", ומכיון שמסיר את המוראה והנוצה, הרי על-כרחך שהוא מסיר גם את העור שעל המוראה, שהרי הנוצה היא על העור. ומה שכתב רבינו "בידו", הוא כדברי תנא-קמא (זבחים סה). ודלא כתנא דבי רבי ישמעאל, האומר "קודרה בסכין כמין ארובה". ונוצתה היא הנוצה שעליה, והוא חותר אותה עם העור והנוצה שעליה" (רבינו בפירוש המשניות). וכן כתב הרמב"ן (בפירושו לתורה, שם) שנוצה היא נוצה ממש, אבל רש"י (זבחים שם, ובחומש שם) פירש "נוצתה" מלשון פרש ודבר מאוס, כמו "כי נצו גם נעו (איכה ד, טו). (141) שם סה, ב - במשנה, וכדעת אבא יוסי (זבחים סה). האומר: "נוטלה ונטול קורקנה עמה", ראה בפירוש הרמב"ן על התורה, שם. (142) משנה, שם. כמו שנאמר (ויקרא שם) "והשליך אותה אצל המזבח קדמה, אל מקום הדשן", כלומר למזרחו של כבש ('ספרא' שם פ"ט ה"ג). ושם היו נותנים הדשן לאחר הרמתו (להלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב).

6 כב. ושסע אתו בכנפיו - בידו בלא ספינין¹⁴³. ואינו
7 צריך להבדיל¹⁴⁴, שנאמר: לא יבדיל. ואם הבדיל -
8 פשר¹⁴⁵. וסופגו במלח¹⁴⁶ וזורקו על גבי האש¹⁴⁷.
9 לא הסיר את המראה ולא את הנוצה ולא את פני
10 מעים ולא ספגה במלח - כל ששנה בה מאחר
11 תמצית הדם פשרה¹⁴⁸.

(143) זבחים סה, ב: "תנו רבנן: ושסע, אין שסע אלא ביד, וכן הוא אומר (שופטים יד, ו) וישסעוהו כשסע הגדי". (144) "אינו קורע שני חלקי הגוף זה מזה" (תפארת

קדוש תיאלכ בחצר אהל מועד, והוא עניין לפנים מן הקלעים. והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים במשכן.

7 ב. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה חֲטָאוֹת הַנְּשָׁרְפוֹת? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק 12
8 דָּמָם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, 13 וְאַחֲרָיָהּ קוֹרְעֵם 14 וּמוֹצִיא
9 הָאֱמוּרִים 15 וְנוֹתֵן בְּכָלִי 16, וּמוֹלֵחַן 17 וְזוֹרֵק עַל גְּבִי
10 הָאֲשִׁים. וּמוֹצִיא שְׁאָרֵיהֶן 18 חוּץ לְעִיר 19, וּמִנְתְּחִין
11 אוֹתָן שֵׁם כְּנִתְחֵי הָעוֹלָה בְּעוֹרָן 20, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן שֵׁם
12 בְּבֵית הַדֶּשֶׁן 21.

(12) באצבע (למעלה פרק ה הלכה ט). (13) למעלה בפרק ה הלכות א"ב לעניין שחיטה, ובהלכות יא"ב לעניין זריקת הדם. (14) ואין מפשיטין אותן, שהרי חטאות הנשרפות נשרפות עם עורן. (15) משנה יומא פז: "קרען והוציא את אימוריהן". (16) כלי שרת. שם במשנה "נתן במגיס", "נראה דהא דבעינן כלי בחטאות הנשרפות טפי משאר זבחים, משום דכתיב בהו לשון הרמה, כדכתיב (שם ו, ג) והרים, והוי בכלי". (17) שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (18) עורו, בשרו, ראשו, כרעיו, קרבו ופרשו (שם ד, יא). (19) חוץ לירושלים, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", ואמרו: "אל מחוץ למחנה, חוץ לשלוש מחנות, אתה אומר חוץ לשלוש מחנות או אינו אלא מחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה (שם, כא) אל מחוץ למחנה שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם) כאשר שרף את הפר הראשון, ליתן לו מחנה שנייה, כשהוא אומר מחוץ למחנה בדרשן (שם ו, ד), "והוציא את הדרשן אל מחוץ למחנה", שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם ד, יב) על שפך הדרשן ישרף - ליתן לו מחנה שלישית". והעזרה היא מחנה שכינה וזה הבית, מחנה לווייה וירושלים מחנה ישראל, שהיא מחנה שלישית. (20) כלומר, מוציאין מן העיר כשהן שלמות, ושם מנתחן כנתחי העולה, אבל בלא הפשט העור לפי שנאמר (שם, יא"ב) "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא". ואמרו (זבחים נ. יומא שם וספרא שם, הלכה ב) "מלמד שמוציאו שלם, יכול ישרפנו שלם, נאמר כאן ראשו וכרעיו ונאמר להלן (בעולה שם א, ח"ט) ראשו וכרעיו, מה להלן אצל עולה על ידי ניתוח (שנאמר שם א, ו "ונתח אותה לנתחיה") אף כאן על ידי ניתוח, אי מה להלן בהפשט (שהרי נאמר שם "והפשט את העולה) אף כאן נמי הפשט, תלמוד לומר וקרבו ופרשו - כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו". (21) שנאמר (שם ד, יב) "על שפך הדרשן ישרף".

13 ג. שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת לְשִׁרְפָה 22: אֶחָד - בְּתוֹךְ
14 הָעֶזְרָה 23. וְכוּ שׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין 24, וְאֱמוּרֵי
15 קִדְּשִׁים קָלִים שֶׁנִּפְסְלוּ 25, וּפְרִים וּשְׁעִירִים שֶׁל
16 חֲטָאוֹת הַנְּשָׁרְפוֹת אִם אֲרַע בָּהֶם פְּסוּל בֵּין לִפְנֵי
17 זְרִיקָה בֵּין לְאַחֲרֵי זְרִיקָה 26, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁטָמְאוּ אוֹ שִׁיעָאוּ
18 חוּץ לְעֶזְרָה עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַן לְצִאתָהּ 27, אוֹ שֶׁלֶן
19 הַבֶּשֶׂר אוֹ לָנוּ הָאֱמוּרִין שֶׁלֶחָן 28.

(22) בזבחים קד: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא וכן תני

מפרקת ורוב בשר עמה - נבילה, ומטמאה ואפילו מפרכסת, הילכך אי הוי חותך רוב בשר קודם הסימן (ובעולה, קודם הסימנים) היא ליה מתה ולא מהניא בה מליקה, וסימנין הלכה למשה מסיני הן" (רש"י שם). (161) כלומר, שלא תהיה שום שהיה בין סימן אחד לשני, אלא חותך שני הסימנים מיד כשהוא יורד, ואחר-כך חותך הבשר, וכדברי אביי זבחים סה, ב. (162) משנה, זבחים סח, א. (163) משנה, חולין יט, ב: "השוחט מן הצדין - שחיטתו כשרה, המולק מן הצדין - מליקתו פסולה", ו"צדין" הוא, ששוחט לצד הצוואר (רש"י), ומשום כך מליקתו פסולה, "דבמליקה כתיב ממול ערפו, דהיינו מאחוריו" (רש"י שם). (164) במשנה, חולין שם: "שכל העורף כשר למליקה", כלומר, כל רוחב העורף כשר למליקה, אבל כל האורך אינו כשר, אלא אך ורק מול העורף (שהוא כל אחורי הצוואר), וראה למעלה ה"כ.

יום שלישי י"ט אדר ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1) בו תבואר מצות עשיית החטאת, וכיצד היא נעשית, ודין חטאות הנשרפות.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת הַחֲטָאוֹת כְּמִצְוֹתֵן הָאֱמוּרָה
2 בְּתוֹרָה 2. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה חֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלֹת? שׁוֹחֵט וְנוֹתֵן
3 דָּמָם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, 4 וּמִפְשִׁיטָה 5 וּמִפְרִישׁ הָאֱמוּרִים 6,
4 וּמוֹלֵחַן 7 וְזוֹרֵק 8 עַל גְּבִי הָאֲשִׁים 9. וְאִם רָצָה לְתֵן אֶת
5 הָאֱמוּרִין בְּכָלִי כְּשֶׁמוֹלֵחַן לְמִזְבֵּחַ - נוֹתֵן 10. וְשִׁאָר
6 בְּשָׂרָה נֶאֱכָל לְזִכְרֵי כֹהֵנָה בְּעֶזְרָה 11.

(2) שנאמר (ויקרא ו, יח) "זאת תורת החטאת וגו'", ומבואר (שם ד, א"ל) איך יקרב ומה ממנה נקטר ומה יאכל. (3) ראה למעלה פרק א הלכה ט"טז איזו חטאת נאכלת ואיזו נשרפת. (4) למעלה פרק ה הלכה א"ב, לעניין שחיטה, ובהלכה ז לעניין זריקת הדם. (5) מעורה. (6) כלומר, מוציא את האימורים, ראה למעלה שם הלכה יח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהם, חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל". (7) במנחות כ. על הפסוק "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (שם ב, יג) אמרו: "ואין לי אלא קומץ (מנחה), מנין לרבות את הלבונה וכו', אימורי חטאת ואימורי אשם וכו', תלמוד לומר (שם) "על כל קרבנך תקריב מלח". (8) למעלה פרק ו הלכה ד כתב כן רבינו בקרבן עולה ולמדה מן הפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם", וצריך עיון מהיכן למדו כן בחטאת? (9) שנאמר (שם ד, ח"י) "ואת כל חלב וגו' שתי הכליות וגו' והקטירים הכהן על מזבח העולה". (10) בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבין וכו' ונתנן על גבי האשנים בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו הרי אלו כשירין". ואף על פי שכל מעשה חטאת טעון יד ימין (עין זבחים יא.) לעניין הולכת חלבין ואימורים, שגם בשמאל כשר, מותר גם בכלי. (11) משנה בזבחים נג. "ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה". שנאמר בתורה על החטאת (שם ו, יט) במקום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 בָּדֵם יִמָּצֵה עַל יָסוֹד הַמְּזֻבָּח; מִכָּלֵל שֶׁהִנָּתִינָה עַל קִיר
19 שֶׁהִשְׁרִיחַ שָׁלוֹ מִתְמַצִּין אֶל יָסוֹד, וְזֶהוּ קִיר הַתַּחְתּוֹן.

(34) "יכול ימלקנו בסכין וכו'" הכהן ומלק" וכו' (ויקרא א, טו) מלמד שלא תהיה מליקה אלא בעצמו של כהן". (35) הקנה והוושט. (36) בזבחים סד: במשנה: "חטאת העוף וכו' היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבדיל", והיינו, שלא יבדיל הראש מהגוף. (37) כדן כל לאו שיש בו מעשה. (38) משנה זבחים שם. שנאמר (ויקרא ה, ט) "והיזהר מדם החטאת על קיר המזבח". והזאה זו, שאוחז בראש ובגוף (ולא באצבע ולא בכלי) ומזה על קיר המזבח. (39) כלומר, למטה מחוט הסקרא. (40) שם במשנה, ומפרש רש"י שם "שמקיף ומקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד".

20 ז. ומצוי דם חטאת העוף מעכב. ואין למזבח בה
21 אלא דמה⁴¹, והשאר נאכל לזכרי כהנה⁴² כבשר
22 חטאת הבהמה.

(41) משנה שם, משום שלא נאמרו בה אלא הזאה ומיצוי הדם בלבד. (42) ולמדו כן ממה שנאמר "כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם וגו'" קדש קדשים לך הוא ולבניך, בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך" - "ולכל חטאתם, לרבות חטאת העוף" (שנאכלת לזכרי כהונה).

23 ח. פיצד אוחז חטאת העוף בשעת מליקה? אוחז
24 שתי רגליה בין שתי אצבעותיו⁴³, ושתי אגפיה בין
25 שתי אצבעותיו⁴⁴, ומותח צווארה אל רחב שתי
26 אצבעותיו ומולק⁴⁵. וזו מעבודות קשות שבמקדש⁴⁶.
27 ואם שנה ואחז בכל מקום - פשרה.

(43) "של יד השמאלית", שהרי ביד ימין מולק. כלומר, "מכניס שני רגליה בין אצבע קטנה (=זרת) לקמיצה" (רש"י שם). (44) כלומר, שתי הכנפיים מכניס בשתי האצבעות האחרות של אותה יד שמאלית, דהיינו "בין אמה לאצבע". (45) כלומר, "העוף על גב ידו לא שיהיה בפנים על הכף ומושך צווארו על הבהן כשיעור רוחב שתי אצבעות ומולק ממול העורף". (46) גם קמיצה וחפינה הן עבודות קשות במקדש.

28 ט. וכל מקום מן המזבח פשר למליקתה, ובלבד
29 שיהיה דמה למטה מאמצע המזבח⁴⁷. ואם היה בכל
30 מקום - פשרה. והוא שיתן למטה מעט מדם הנפיש.

(47) במשנה שם סג. "ובכל מקום הייתה כשרה אלא זה היה מקומה".

31 י. שלשה דברים היתה קרן דרומית מערבית
32 משמשת למעלה⁴⁸, ושלשה למטה⁴⁹. מלמטה:
33 חטאת העוף, והגשת המנחות⁵⁰, ושירי הדם של
34 עולות⁵¹ וחטאות הנאכלות⁵² ואשמות ושלמים⁵³
35 ששופכים עליה. והשלשה של מעלה: נסוף המים
36 שמונסיין בה⁵⁴, ונסוף היין של נסכים⁵⁵, ועולת

לוי "שלושה בית הדשנין הן" היינו שלושה מקומות לשריפה, אבל בית הדשנים להניח שם הדשן, היו יותר, שהרי חוץ משלושה הנ"ל היה בעזרה מקום להרמת הדשן (ולא מקום שריפה) ששם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה, ונקרא בית הדשן, והיה במזרחו של כבש. (23) זבחים שם. והיה במזרחו של מזבח. (24) פסולי קדשי קדשים ולמדו זאת (פסחים כד. ועוד) ממה שנאמר (שם ו, כג) "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" ודרשו "בקדש באש תשרף", ומכאן למדו לפסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים שנשרפים בקדש = בעזרה, ופירש רש"י שרק פסולי קדשי קדשים, שאכילתם בעזרה, נשרפים בעזרה. אבל פסולי קדשים קלים, שנאכלים בכל העיר, אף שריפתם בכל העיר. (25) כלומר, "אפילו של קדשים קלים, הואיל והקטרת הכשירין בעזרה, אף שריפת פסוליהם בעזרה". (26) זבחים שם. כי אפילו אחר זריקה, אף שהגיע הזמן לצאת, הואיל ועדיין לא יצאו - נשרפין בעזרה. (27) כלומר, קודם זריקה. (28) שבדבר הנקטר, אין כל ספק שלינה פוסלת. והוא הדין לאימורים שיצאו שוודאי נפסלו וודאי נשרפים בעזרה, שהרי אין סופם לצאת.

1 ד. והמקום השני - בהר הבית, ושמו פירה. ובו
2 שורפין חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול אחר
3 צאתן מן העזרה²⁹. והמקום השלישי - חוץ
4 לירושלים, והוא הנקרא בית הדשן³⁰. ושם שורפין
5 חטאות הנשרפות בזמן שנה נשרפות כמצותן.

(29) בגמרא שם: "תני לוי וכו' ובית הדשן היה בהר הבית ששם שורפין פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהן פסול ביציאתן", ומפרש רש"י: "ביציאתן, לאחר שיצאו". (30) במשנה שם: "פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים בזמן שהן נשרפין כמצוותן נשרפים בבית הדשן". ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה".

6 ה. ושרפת כל הנשרפין פשרה בזר ובלילה. וכל
7 הנשרפין חוץ לעזרה³¹ - כל העצים פשרין
8 לשרפתן, אפילו בקש ובגבבא³²; שנאמר: על עצים
9 באש - אש מכל מקום. ולמה נאמר עצים? להוציא
10 את הסיד ואת הרמץ³³.

(31) אבל הנשרפים בפנים, נשרפין רק בעצים הכשרים למערכה. (32) "זבל השדות". (33) "אפר חם שיש בו שארית מן האש".

11 ו. חטאת העוף פיצד היתה נעשית? מולק אותה
12 בקרן דרומית מערבית כמו שבארנו, ויורד בצפונה³⁴
13 עד שיתחתך הסימנין³⁵ או רב אחד מהן, ואינו מבדיל
14 הראש מן הגוף³⁶. ואם הבדיל - פסל, ולוקה³⁷;
15 שנאמר: ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל.
16 ומזה מדמה על קיר המזבח³⁸ למטה מאמצעו³⁹,
17 ושירי הדם מתמצים על היסוד⁴⁰. שנאמר: והנשאר

יב. לפיכך, המנסף מים או יין, כשהוא מקיף את המזבח לא יהיה בידו פלוס⁶⁸. ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, ולא יהיה בידו פלוס. וכשמגיע למערבית דרומית נותנין המים או היין בידו ומנסף. ואם לא הקיף - עולה ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

68 משנה בתמיד לג: "בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, נתנו לו יין לנסך", ומפרש הרא"ש שם וכן פירש רש"י בזבחים סד. כי משנה זו דווקא בכהן גדול, אבל כהן הדיוט פונה לשמאל לקרן דרומית מערבית, כמבואר למעלה. אבל רבינו כתב בפירושו המשנה: "הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול, אלא כל המקיף את המזבח כך הוא מקיף", וכן כתב המאירי שם. באופן שהכל תלוי ברצונו של הכהן: רצה לעלות עם הנסכים בידו, עולה דרך שמאל, רצה לעלות בלי הנסכים עולה לימין וכשבא לקרן מערבית דרומית נותנים בידו הנסכים.

פרק שמיני

1 יבואר בו דין בגד שניתן עליו מדם חטאת.

א. חמר בחטאת הבהמה משאר קדשי קדשים², שדם חטאת הבהמה³ שנתנו מן הכלי שקבל בו⁴ הדם⁵ קדם הניחה על הפגד - טעון פסוס⁷ במים⁸ בעזרה⁹; שנאמר: ואשר יהיה מדמה על הפגד אשר יהיה עליה תכבס במקום קדש¹⁰.

2 לשון המשנה בזבחים צג: (3) ולא דם חטאת העוף, ראה להלן הלכה ב. (4) שם צג. במשנה. אבל לא שניתנו מן הצוואר או מקרן המזבח, ראה להלן הלכה ו. (5) ולא שנשפך מן הצוואר על הרצפה, ואספו בכלי וניתנו מן הכלי (משנה שם), וראה להלן הלכה ו. (6) אבל לא הדם שנשאר לאחר ההזיה, ראה להלן הלכה ז. (7) שם במשנה. (8) ראה להלן הלכה י. והנה, בגמרא לא מפורש שהכיבוס במים (ושם צה. אמרו שמעבירים עליו שבעה סממנים). ויתכן כי רבינו למד כן מההיקש שבין כיבוס למריקה ושטיפה (ראה בספרא צו פרק ו הלכה ז, שלמדו מהיקש זה לענין מריקה ושטיפה במקום קדוש, הביאו רבינו להלן הלכה יא), ושם נאמר (ויקרא ו, כא) "ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף במים", כמו כן כיבוס של בגד הוא במים. אלא שיש ספק בדבר אם גם בכיבוס אין להכשיר אלא מים דוקא, ולא יין ולא מזוג, ראה להלן הלכה יב לגבי מריקה ושטיפה. (9) שם צד: במשנה. (10) והיינו בעזרה.

ב. אחד הפגד ואחד העור הרף¹¹ ואחד השק¹² טעונים פסוס. אבל העור הקשה - הרי הוא פסעין¹³, וגורד הדם מעליו¹⁴. ואחד דם חטאת הנאכלת או דם חטאת הנשרפת¹⁵, אבל לא דם חטאת העוף; שנאמר: תשחט החטאת¹⁶ - בנשחטת הפתוב מדבר, לא בנמלקת¹⁷.

העוף⁵⁶ בזמן שהיא רפה⁵⁷, ואם אין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה - נפנין לקרן דרומית מערבית ועושין אותה שם⁵⁸.

48 מחוט הסקרא שבאמצעו של מזבח. (49) מחוט הסקרא. (50) שם במשנה: "וההגשות", והיינו הגשה אל המזבח. (51) בזבחים נא. למדו כן ממה שנאמר בשעיר נשיא (שם ד, כה) "אל יסוד מזבח העולה" - "תן יסוד למזבח של עולה" היינו שכל הקרבים על מזבח העולה טעונים שפיכת שיריים ליסוד. (52) אבל חטאות הנשרפות שופך דמן על היסוד המערבי. (53) וכל אלו, הנקרבים על המזבח החיצון, נלמדו מהחטאות הנשרפות, שכשם ששפיכת השיריים שלהן היא על היסוד המערבי, מפני שבו הוא פוגע תחילה בצאתו מן ההיכל, כמו כן הנקרבים על המזבח החיצון נשפכים על היסוד שבו הוא פוגע תחילה, והוא היסוד הדרומי הפוגע בו בירידתו מן הכבש שהוא בדרום, ולפי שהיסוד שבדרום לא תפס אלא אמה אחת בלבד - הרי זה קרן מערבית דרומית. (54) חג הסוכות, ש"כל שבעת ימי החג מנסכים את המים על גבי המזבח". (55) אף הם של חג [=הסוכות], אבל נסכים של כל השנה, קרבו למטה כי "בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין והם הנקראים שיתין". (56) שעיקר מקום מליקתן הוא בקרן דרומית מזרחית. (57) שיש הרבה כהנים באותה קרן, העוסקין בעולות. (58) משום שקרן זה יותר קרוב לבית הדשן (ששם זורק מוראה ונוצה) מיתר שתי הקרנות.

יא. כל העולין למזבח - עולין דרך ימין⁵⁹, ומקיפין ויורדין דרך שמאל⁶⁰; חוץ מן העולה⁶¹ לאחד משלושה דברים אלו⁶² שלמעלה⁶³ בקרן זו⁶⁴, שהן עולין ונפנין על השמאל לקרן, ועושין מלאכתן וחוזרין לעקב⁶⁵. ומפני מה נפנין לשמאל? כדי שיעצו בקרן מערבית דרומית תחלה; שאם נפנין על ימין ומקיפין את כל המזבח עד שגיעו לקרן דרומית מערבית, שמא יתעשן המים והיין⁶⁶ או שמא ימות העוף בעשן המזבח⁶⁷.

59 כלומר, עולין לכבש ומשם פונים לקרן מזרחית דרומית, בצד ימין של כבש, וראה שם סב: "כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזבח". (60) של כבש. (61) למזבח. (62) ניסוך המים והיין ושיירי הדם. אבל בשלושה הדברים שמקומם למטה מחוט הסקרא, אינו עולה למזבח ואינו מקיף, אלא עומד על הרצפה. (63) מחוט הסקרא. (64) דרומית מערבית. (65) כלומר, מהצד שעלו, ונמצאת פנייתם לימין. (66) שם סד. "אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו בעשן המזבח בשעת סובבו ויפסיד ריחו ואנו צריכים תמימים יהיו לכם ונסכיםם". ויין מעושן פסול למזבח ומיכן שהוא הדין למים מעושנים שהם פסולים. (67) שם המשך דברי רבי יוחנן "ועולת העוף שמא תמות בעשן". [שהרי במערבו של הכבש הגדול לא היה כבש קטן לרדת בו אל הסוכב והוצרכו לעלות לראש המזבח ממש.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין הנותר במזרק כשר לזריקה, ולא תימא ויחזור הכשר ויזרוק.

ד. אין טעון כבוס אלא מקום הדם בלבד²³. והוא שיהיה על פלי²⁴ שראוי לקבל טמאה²⁵ וראוי לכבוס²⁶; אבל אם נתז על פלי עץ²⁷ או פלי מתכת - אינו טעון כבוס, לפי שאין ראויין לכבוס, אלא גורדן בלבד²⁸.

23 שם צג: במשנה, ובגמרא (שם צד). "יכול ניתן על מקצת בגד, יהא כל הבגד טעון כיבוס, תלמוד לומר (שם, כ) אשר יזה, לא אמרתי לך אלא מקום דם בלבד". 24 כלומר, לאו דוקא על הבגד, אלא גם על כל כלי, וכו' יהודה (שם) שמרבה מ"בגד" כל דבר שמקבל טמאה. 25 שם במשנה: "אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם, ודבר שהוא ראוי לקבל טמאה". ובגמרא (שם צד). אמרו: סתמא כרבי יהודה (האומר שם צג: בברייתא, - "מה בגד הראוי לקבל טמאה, אף כל הראוי לקבל טמאה"). 26 שם במשנה. 27 ראה למעלה הלכה ב. 28 בגמרא (שם צד). "ראוי לכיבוס למעוטי כלי, דבר גרירה הוא". ומפרש רש"י שאין מכבסין אותו אלא גוררו. וכן בברייתא שם, לא נחלקו אלא לענין עור. אבל לענין כלי, הכל מודים שמגררו (=מגרדו). [וראה להלן (הלכה ט) שפסק רבינו, שרק בליעת הדם מחייבת כיבוס, ולא הנגיעה. ואם כן, למה הוצרכו למעט כלי מתכת מפני שאינם ראויים לכיבוס, הרי אין הדם נבלע בהם, וצריך עיון].

ה. נתז על עור הדג - אינו טעון כבוס, לפי שאינו ראוי לקבל טמאה²⁹. אבל אם נתז על עור הפהמה: עד שלא הפשט - אינו טעון כבוס³⁰, אחר שהפשט טעון כבוס³¹; שאף על פי שאינו מקבל טמאה עתה, הרי הוא ראוי לקבל טמאה לאחר שיתעבד³².

29 נלמד ממה שאמרו (שם צג: במשנה, וראה למעלה הלכה ד) כי אינו טעון כיבוס אלא דבר שראוי לקבל טמאה, וראה פ"ז ממסכת כלים משנה יג (ובדברי רבינו להלן פ"א מהלכות כלים הלכות ג"ד), כי כל שבים אינו מקבל טמאה. וראה גם בפ"י ממסכת כלים משנה א, ובדברי רבינו בפכ"א מהלכות טומאת מת הלכה א, משום שנאמר (שם יא, לב) "או בגד או עור", מפי השמועה למדו (בספרא פ' שמיני פרשה ו הלכה י) "מה בגד מין הגדל בארץ, אף עור מין הגדל בארץ" (רבינו בהלכות כלים שם). ולפי מה שכתב רבינו בהלכות כלים שם הלכה ד, כי עור העוף אינו מקבל טמאה, גם עור העוף אם ניתן עליו דם החטאת - אינו טעון כיבוס. 30 זבחים שם במשנה לדברי הכל. ובגמרא שם אמרו הטעם, ממה שנאמר (שם "בגד", מה בגד הראוי לקבל טמאה, אף כל הראוי לקבל טמאה. ועור עד שלא הופשט, אינו ראוי לכלי ואינו מקבל טמאה. 31 שם במשנת כדעת רבי יהודה. 32 כן הוא בשבת מט: ועיי' בתוספות שם ד"ה לא אמרו, ובזבחים שם ד"ה מגין. ולדברי רבינו, הכל מיושב אל נכון, וראה בלחם-משנה.

ו. נתז מן הצואר על הפגד³³ או מעל קרן המזבח³⁴,

11 שם צג: במשנה: "אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעונין כיבוס". ובגמרא שם הביאו ברייתא: "בגד (שם) אין לי אלא בגד, מנין לרבות עור משהופשט, ת"ל אשר יזה עליה תכבס (שם) וכו' דברי ר' יהודה", וראה להלן הלכה ה, כי דווקא אחר שהופשט טעון כיבוס, ולא לפני ההפשט. 12 "בגד" הוא מצמר או מפשתים, ו"שק" הוא מנוצה של עזים (ראה רש"י שם). 13 ראה להלן הלכה ד כי אם ניתן על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאין ראויין לכיבוס, אלא גורדן בלבד. 14 שם צד. פלוגתא בין רבנן ואחרים אם מכבסים את העור, או שמגררים (=מגרדים) אותו. ורבא מעמיד חלוקתם בעור קשה. אבל עור רך, מכבסים אותו לדברי הכל. ורבינו פוסק כרבנן כי העור הקשה אינו בר כיבוס. 15 משנה שם צב. "דם חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס, אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (שם ו, יט) במקום קדוש תאכל, אחר הנאכלות ואחד הפנימיות (=הנשרפות) טעונות כיבוס, שנאמר (שם, יח) תורת החטאת, תורה אחת לכל החטאות, וראה גם תוספתא זבחים פ"י (עמ' 495' 2). 16 וסמוך לו נאמר (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש". 17 זבחים צב. כדברי ריש לקיש בשם בר קפרא.

ג. חטאת שנפסלה - אין דמה טעון כבוס¹⁸, בין שהיתה לה שעת הפשר¹⁹ בין שלא היתה לה שעת הפשר. אי זו היא שהיתה לה שעת הפשר? שלזה, ושנפסלה, ושיצאת חוץ לעזרה²⁰. ואי זו היא שלא היתה לה שעת הפשר? שנפסלה בשחיטה²¹ או בזריקת הדם²².

18 משנה שם, ובברייתא שם צג. "מדמה (שם) מדם כשרה, ולא מדם פסולה". 19 סתם משנה שם, ובברייתא (שם צג) נחלקו בזה: ר' עקיבא אומר היתה לה שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס. לא היתה לה שעת הכושר ונפסלה, אין דמה טעון כיבוס. ר' שמעון אומר, אחד זה ואחד זה אין דמה טעון כיבוס. מאי טעמיה דר' שמעון, כתיב (שם, כב) אותה (=כל זכר בכהנים יאכל אותה), וכתיב (שם, כ) מדמה, חד להיכא דהיתה לה שעת הכושר (וחד ללא היתה לה שעת הכושר). ופסק רבינו כר' שמעון, וכסתם משנה שם. וראה בתוספות יום טוב' שם פ"א משנה ז מה שתמה על דברי רבינו כאן, ממה שכתב להלן הלכה יד. 20 שם במשנה. אבל השחיטה והזריקה היו כדין. ואם כן, לפני שנפסלה היתה לה שעת הכושר. 21 ראה במשנה שם "שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה", כלומר, חשב בשעת שחיטה שיאכלו אותה או יזרקו דמה מחוץ לזמן או מחוץ למקום, וכמו כן אם נשחט שלא לשמו, כי החטאת שנעשתה במחשבת שינוי השם - פסולה (להלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). 22 כגון שקיבלו פסולין וזרקו דמה. שם במשנה, וראה שם ברש"י שלא גרס "וזרקו דמה", שהרי אף דם הכשרה, שניתז דמה לאחר זריקה, אין הבגד טעון כיבוס (ראה להלן הלכה ז), אבל ראה בתוס' ד"ה ושקיבלו פסולין וזרקו את דמה, שכתבו כי איצטריך בפסולין לומר דדם דחוי הוא,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקנה אצבעו בשפת המזרק, ואחר-כך טובל פעם שניה, ששיירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהם על קרן אחרת."

- ט. נתנו מן הבגד לבגד שני - אין הבגד השני טעון כבוס⁴⁴. נתנו על בגד טמא - אינו טעון כבוס⁴⁵. נתנו דם החטאת על הבגד, ונתנו על דם החטאת דם חלין - טעון כבוס⁴⁶. אבל אם נתנו דם החלין תחלה, (או אפילו דם עולה), ונתנו עליו דם החטאת - אינו טעון כבוס, שהרי לא נבלע בו⁴⁷.

(44) שם צב: "בעי מיניה לוי מרבי, ניתנו מבגד לבגד מהו, מבגד קמא אידחי ליה לכיבוס (=שכיון שנוקק לכיבוס, נדחה הוא ממזבח, ואינו ראוי להזאה ואינו טעון כיבוס), או דילמא לא. אמר ליה, זו שאלה (=יפה שאלת - רש"י שם), טעון כיבוס ממה-נפשך, אי אוספו וכשר (ואע"פ שנוקק לכיבוס, אינו בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבסו, והרי הוא כנשפך מן הכלי על הרצפה - רש"י, וראה למעלה הלכה ו) הא כשר (וטעון כיבוס) ואם תמצא לומר (כגירסת רש"י שם) שגם אוספו מן הראשון פסול (משום שהזרק לכיבוס בטיל ליה מתורת דם - רש"י) אנא כר' עקיבא סבירא-לי דאמר היתה לו שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס (והאי הרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בפילתו על בגד ראשון - רש"י שם)". והרי רבינו פוסק תמיד כ"אם תמצא לומר" שבגמרא, ואם כן דם זה נדחה הוא ופסול, והרי פסק כתנא-קמא (ולא כר' עקיבא), שאפילו אם היתה לה שעת הכושר, אינה טעונה כיבוס (למעלה הלכה ג), לפיכך פסק כאן שאינו טעון כיבוס. ועיי' בכסף-משנה. [ואף-על-פי שדם זה שעל הבגד, שטעון כיבוס, נדחה מהזאה, כנ"ל, ואע"פ שיש אומרים שניתנו על בגד טמא (שטומאתו והתזתו באין כאחד), אינו טעון כיבוס (ראה להלן), אין לערער על כל דין של דם חטאת שניתנו על בגד שטעון כיבוס, ולומר: כיון שטעון כיבוס, נדחה הוא מהזאה, ופסולו והזאתו באין כאחד, ולמה צריך כיבוס? - שאם נפסוק להלכה שאינו צריך כיבוס, שוב אינו נפסל כלל מהזאה, וחוזר חלילה]. (45) שם צג. "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא, ניתנו על בגד טמא מהו וכו', היתה לה שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כיבוס. הני מילי בזה אחר זה, אבל בבת אחת לא. או דילמא לא שגא. אמר ליה, פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן וכו' בדנין טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה קמיפלגי" (בגן מי חטאת שנטמאו לפני הזאת, אם אפשר להשוותם להזאה על נדה שטומאת המים וההזאה באין כאחד (רש"י), שרבי אליעזר סבר דנין, ורבנן סברי אין דנין. וניתנו דם חטאת על בגד טמא, גם כך תלויה בפלוגתא ר' אליעזר ורבנן, שלרבי אליעזר אין טעון כיבוס, שטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה, ולרבנן לא דמו אהדדי). ולפי זה הגיה ר"י קורקוס (הובאו דבריו בכסף-משנה) בדברי רבינו "ניתנו על בגד טמא טעון כיבוס", וכדעת רבנן ולא כדעת רבי אליעזר. ולפי מה שפסק רבינו להלן בסמוך שהבליעה בבגד מחייבת את הכיבוס ולא הנגיעה, נמצא שבניתנו על בגד טמא באה הטומאה לפני חיוב הכיבוס, שהרי היא באה משעת נגיעה, ולכן אינו צריך כיבוס לדברי הכל, אפילו לדברי רבנן (חק

- או ששפף הדם על הרצפה ואספו³⁵ ונתנו ממנו על הבגד - אינו טעון כבוס; שנאמר: ואשר יזה מדמה - לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת, וראוי להזיזה³⁶, ויש בו כדי הזיזה³⁷.

(33) שם צג. במשנה: "ניתנו מן הצואר על הבגד, אינו טעון כיבוס". (34) שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס". (35) שם המשנה: "נשפך על הרצפה ואספו, אינו טעון כיבוס", שכיון שנשפך לו מן הצואר על הרצפה, אינו ראוי שוב להזאה, אף-על-פי שיאספוהו אחר-כך בכלי שרת (להלן פ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כה). אבל אם קיבל מן הצואר בכלי, ואחר-כך נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו, שהדם ראוי לזריקה (להלן בהלכות פסולי המוקדשין שם) אם ניתנו על הבגד, טעון הבגד כיבוס. וכן מפורש בספרא פ' צו פ"ו הלכה ה, ועיי' בזבחים צב: וברש"י שם ד"ה אי אוספו. (36) שם במשנה: "אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה", ובבביתא שם: "יכול ניתנו מן הצואר על הבגד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה (=שנתקבל בכלי - רש"י שם)". ואף ניתנו מן הקרן מתמעט מהפסוק הנ"ל "אשר יזה", פרט לזה שכבר הוזה (בביתא שם). (37) אבל אם אין בו כדי הזיזה, אינו טעון כיבוס (שם צג:), לפי שפסול להזאה. ראה למעלה פ"ד הלכה ח, ופ"ה הלכה ט.

- ז. נתנו ארבע המתנות³⁸ ואחר כך נתנו מן הכוס על הבגד משיירי הדם - אינו טעון כבוס, אף על פי שעדיין לא זרק השירים על היסוד³⁹. וכן בפתאות הנשפרות⁴⁰.

(38) ראה למעלה פ"ה הלכה ז, כי "החטאות הנאכלות, דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון". (39) שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס", ובגמרא (שם לט.) אמרו "מן הקרן, מן הקרן ממש. מן היסוד, מן הראוי ליסוד (=שיירי הדם הראויין לישפך ליסוד)", ראה רש"י שם במשנה, ובבביתא שם צג. אמרו "יכול ניתנו מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, פרט לזה שכבר הוזה". (40) לאחר שנתן המתנות הראויות להן, ראה למעלה פ"ה הלכות יב"ג, אין הדם הנשאר מצריך כיבוס לבגד אשר ניתנו עליו, ולא כר' נחמיה שסובר (שם לט.) כי שיירי הדם הפנימיים טעונים כיבוס, וראה כסף-משנה ולחם-משנה.

- ח. נתנו מאצבעו⁴¹ אחר שניצאת הזיזה מידו - אינו טעון כבוס⁴²; ששיירי הדם שפאצבע פסולין להזיזה⁴³.

(41) ראה למעלה פ"ה ה"ט, ש"אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד, שנאמר בה וטבל אצבעו בדם". (42) שם צג: והיינו אפילו אם נתן, לא נתן אלא מתנה אחת בלבד שהדם שבמזרק ראוי להזאה, וטעון כיבוס, - הדם הנשאר באצבע אינו טעון כיבוס, ראה להלן. (43) שם. וראה למעלה פ"ה הלכה ח: "וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן, וכשגומר הנתינה על הקרן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ט אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קדוש", נאמר בחטאת הנאכלת, ואעפ"כ כתב רבינו למעלה (הלכה ב) כי אחד דם חטאת הנאכלת ואחד דם חטאת הנשרפת טעונו כיבוס – לענין כיבוס ריבתה התורה בפסוק מיוחד (ראה שם צב. במשנה וצב: בברייתא), אבל לענין מריקה ושיטה (ראה להלן הלכה יג) ולענין שבירת כלי חרס, לא ריבתה התורה. (55) משנה שם צג: (56) שנאמר (שם, כא) "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים", "הכיבוס המופלג עד שמסיר מה שנדבק בכלים יקרא מריקה, ותוספת הנקיות יקרא שיטה, והוא שיתן מים לתוך הכלי ואינו ממרק בידו הכלי אלא משפשף" (רבינו בפי"ה"מ צו:). וראה להלן הלכה יב. (57) שם במשנה. (58) וגומר: "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים" הרי שבירה ומריקה ושיטה. (59) ספרא פ' צו פרק ו הלכה ז, וזבחים צד: (60) ששפך. (61) משנה שם צה: "אחד שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח", ובספרא שם (פרק ז הלכה א) "אין לי אלא שבישל בה. עירה לתוכה רותח מנין, תלמוד-לומר (שם), אשר תבושל בו ישבר". כלומר, מכיון שנסמך "בו" ל"ישבר" – הרי זה בא ללמדנו שאפילו אם רק נבלע בו – ישבר (רש"י).

- 14 יב. מריקה - בחמין, ושיטה - בצונן. ⁶² 'במים' -
- 15 לא ביו, ולא בצונן, ⁶³ ולא בשאר משקין. והמריקה
- 16 והשיטה - במריקת הפוס ושיטתו. ⁶⁴ והשפוד
- 17 והאסקלה ⁶⁵ - מגעילן במים חמים על גבי האש
- 18 ואחר כך מדיחין. ⁶⁸

(62) כדעת חכמים בברייתא שם צז. ולא כרבי, וכן הוא בסתם משנה שם צו: לפי גירסת רבינו שם: "מריקה בחמין, ושיטה בצונן" (ראה בפירוש המשנה). וכן הוא במשנה שבמשניות. ומריקה בחמין, היינו הגעלה (שם צו: וברש"י שם ד"ה אלא למאן דאמר, ותוספות שם ד"ה לא צריכא). וראה להלן הלכה יד. (63) שם צו: וספרא שם הלכה ג. ומזג הוא תערובת יין ומים, וראה למעלה פ"ו הלכה ו. (64) משנה שם: "מריקה כמריקת הכוס, ושיטה כשיטת הכוס", רוצה לומר, שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל הרושם (רבינו בפירוש המשנה שם). (65) ברזל דק שחורזים עליו נתחי בשר וצולים אותם על האש. (66) "שבכה של ברזל שצולין עליה בשר" (רבינו בפירוש המשנה). ורק בקדשים הסתפקו בהגעלה, לפי שבשעת הבליעה היה היתר, אבל שפוד ואסכלא שבלע איסור – טעונים ליבון על האש (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות – הלכה ג). (67) במשנה שם צז. "השפוד והאסכלא (=שצלו בהן בשר חטאת) מגעילן בחמין". "ופירוש מגעילן, שיסיר השמנונית שנבלעה בשפוד, שהנפש מואסת אותה מגזירת געלה נפשי (צ"ל: "געלה נפשם" – ויקרא כו, מג) מענין הזה, נשתמשו בכל דבריהם: גיעול, גיעולי גוי, ומגעילן. וזולתן, רוצה לומר להסיר ההגעלה. וסדר המעשה הזה לתת אותן הכלים לתוך המים רותחין כשהן על גבי האש, ושופכין עליהן מאותן המים ושוטפן במים קרים" (=כלומר, זהו מה שאומר רבינו מיד בסמוך "ואחר כך מדיחין") – פיה"מ שם. וראה בפירוש המשנה בעבודה זרה עו. (68) כלומר, שוטף בצונן, כנזכר לעיל. ונראה שגזירת הכתוב

(נתן). (46) שם צח. צח: "אמר רבא, פשיטא לי דם חטאת ודם עולה למעלה (=נפל דם חטאת תחילה על הבגד וחזר וניתז דם עולה על אותו כתם – רש"י) טעון כיבוס (דהא דם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו – רש"י)". ורבינו העתיק "דם חולין" לפי שבענין זה אין הבדל בין דם עולה לדם חולין, שהרי זהו החומר שבהם חטאת על כל יתר הקרבנות, שרק דמה טעון כיבוס (למעלה הלכה א). (47) שם: "בעי רבא, דם עולה למטה ודם חטאת למעלה מהו, משום נוגע הוא (כלומר, אם כל הדין שדם החטאת בניתז על הבגד שטעון כיבוס הוא משום שהדם נוגע בבגד) והוא נוגע (כלומר, דם החטאת נוגע באופן זה בבגד, שדם עולה נבלע בבגד, וכשנפל דם החטאת עליו נוגע הוא בבגד, אם כי אינו נבלע דהא שבע ליה בבלוע דם עולה – ראה רש"י שם), או דילמא משום בלוע הוא (שכל זה, שדם החטאת שניתז על הבגד טעון כיבוס, הוא משום שהדם נבלע בבגד, ואם נוגע ולא נבלע אינו טעון כיבוס) והא לא בלע. הדר פשטה, שאין טעונו כיבוס (שמשום בלוע הוא, והרי נבלע).

- 1 י. פְּשֵׁמֶכְבֶּסִין אֶת מְקוֹם הַדָּם ⁴⁸ - מְכַבְּסִין אוֹתוֹ
- 2 בְּמִים ⁴⁹ יָפָה יָפָה עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאָר לוֹ רִשָּׁם ⁵⁰. וְכָל
- 3 שְׂבִיעַת הַסִּמְמָנִים שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם ⁵¹ מַעֲבִירִין עַל
- 4 דָּם חֲטָאת ⁵², חוּץ מִמֵּי רִגְלִים, שְׁאִין מְכַנְּסִין מִי
- 5 רִגְלִים לְמַקְדָּשׁ ⁵³.

(48) ראה למעלה הלכה ד. (49) ראה למעלה הלכה א. (50) יתכן כי אם לא נשאר שום רושם, אין צורך עוד בשבעה סממנים (מרכבת המשנה פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). (51) אם נמצא כתם על בגד של אשה, וספק הוא אם זה דם נדה או צבע אדום, מעבירין עליו שבעה סממנים שהם: רוק תפל, לעיסת גריסין של פול, מי רגלים שהחמיצו, בורית, נתור, קימוניא ואשלג, אם עבר או כהה עינו, הרי זה כתם דם וטמאה. ואם עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהור (פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' לר"ל). (52) וזבחים צה. "אמר רבה בר אבוח, דם חטאת ומראות נגעים צריכין שבעת סממנין". (53) שם בברייתא. אבל בגמרא שם אמרו, שמבליעים את מי הרגלים בתוך הרוק התפל. ויתכן כי גם רבינו נתכוין לומר שאין מכניסים מי רגלים לחוד, לבית המקדש, אבל הבלעה ברוק תפל מכניסים אותם (הר המוריה).

- 6 יא. כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּתְפַּשְׁלָה בּוֹ הַחֲטָאת הַנֶּאֱכָלֶת טְעוֹן
- 7 שְׂבִירָה ⁵⁴ בְּעֶזְרָה ⁵⁵. וְכָל מִתְּכֹת שֶׁנִּתְפַּשְׁלָה בּוֹ טְעוֹן
- 8 מְרִיקָה וְשִׁטָּפָה בְּמִים ⁵⁶ בְּעֶזְרָה ⁵⁷. שְׁנֵאמַר: וְכָלִי
- 9 חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבַּר ⁵⁸. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר
- 10 קָאן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ - הֲרִי דִּינָן קָדִין הַכְּפּוּס: מָה
- 11 כְּפּוּס הַבֶּגֶד בְּקָדָשׁ, אָף שְׂבִירַת כְּלִי חֶרֶס וְשִׁטָּיֶת
- 12 כְּלִי מִתְּכֹת וּמְרִיקָתוֹ בְּקָדָשׁ ⁵⁹. וְאַחַד כְּלִי שֶׁבִּשַׁל בּוֹ
- 13 או כְּלִי שֶׁהֶעֱרָה ⁶⁰ לְתוֹכוֹ רֹתַח ⁶¹.

(54) שנאמר (ויקרא ו, כא) "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר". ופסוק זה נאמר בחטאת הנאכלת, ואף כי גם הפסוק (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד וגו' תכבס במקום

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ט אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חטאת, כל הקדשים מגין, תלמוד לומר (ויקרא ו, כב) קודש קדשים היא (= "כל זכר בכהנים יאכל אותה, קדש קדשים היא"). יכול שאני מרבה את התרומה, תלמוד לומר אותה (= כל זכר בכהנים יאכל אותה), פרט לתרומה, דברי ר' יהודה. רבי שמעון אומר, קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה, קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה וכו'".⁶⁹ ופסק כר' יהודה נגד ר' שמעון (ראה בעירובין מו:). וראה הלכה ג ובהגהה שנדפסה בדפוסים חדשים, וכן ב'תוספות יום טוב' זבחים פ"א משנה ז, ובלחם-משנה שם, ובהר"ם המוריה כאן. (76) כלומר, מיד עם גמר האכילה (כסף-משנה), לפני שיהיה נותר (לחם-משנה), וכדברי חכמים במשנה שם צו: שאמרו "בישל בתחילת הרגל, יבשל בו עד זמן האכילה". ובגמרא שם צו. "מאי קאמר, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא, ממתין לה עד זמן אכילה, והדר עבד לה מריקה ושטיפה. מנהני מילי, א"ר יוחנן משום אבא יוסי בן אבא, כתיב (שם, כא) ומורק ושוטף, וכתיב (שם, כב) כל זכר בכהנים יאכל. הא כיצד, ממתין לה עד זמן האכילה, והדר עבד לה מריקה ושטיפה". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "שלא יאחר למרקו אלא כפי זמן האכילה בלבד, וכשתכלה האכילה ממרק אותו", ועיין בראב"ד וברש"י שנוסחתם במשנה ובגמרא שם: "זמן האכילה", ולא "עד זמן אכילה". (77) כן נראה במשנה שם לדברי חכמים (כסף-משנה). (78) [מלה זו מיותרת, שהרי כבר כתב "יגעיל" דהיינו מריקה, ראה למעלה הלכה יא. ואם נפרש כאן על-פי מה שכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שמריקה היא שפיתת מים חמים על הכלי לאחר העגלה, יהיה קשה ממה שכתב למעלה הלכה יב "והשפוד והאסכלה מגעילן במים חמים על גבי האש, ואחר-כך מדיחין", הרי שמריקה היינו העגלה. וראה עוד להלן]. (79) והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "ומה שאמר בכלי חרס טעון מריקה ושטיפה, טעות היא בידו. ובהדיא בתוספתא (זבחים פ"י) שאין טעון אלא שבירה, אבל הכל טעון מריקה ושטיפה, פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים", ובכסף-משנה כתב "שרבינו מפרש דלא קיימא תוספתא אלא לחטאת בלבד, שהרי לא מצינו שהצריכה תורה שבירה לכלי חרס, אלא בחטאת בלבד. אבל שאר קדשים, אף כלי חרס אינם טעונים אלא מריקה ושטיפה". וראה בברכת הזבח, שמקשה על רבינו ממה שאמרו בפסחים ל: "התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם", הרי שבכלל האיסורים הוא טעון שבירה. וראה במעשה רוקח ובהר"ם המוריה. [ואם נאמר שדעת רבינו שמריקה ושטיפה הן לאחר הגעלה, יתכן כי הכוונה כאן שלאחר הכשרו של כלי החרס על-ידי ליבון באש (ראה בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כב) – הוא טעון מריקה ושטיפה, וראה למעלה]. (80) בספרא פ' צו פרק ז הלכה ב: "ואם בכלי נחושת בושלה, מלמד שמבשל ושונה ומשלש, ובאחרונה מורקו ושוטפו. אין לי אלא כלי נחושת, שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו. ומנין לכלי חרס שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה שובר, תלמוד לומר ישר וכו' ואם בכלי נחושת בושלה", וסבור רבינו כי המדובר רק בחטאת, אבל בקדשים אחרים – אף כלי חרס מורקו ושוטפו (הר"ם המוריה). (81) כלומר, עד סוף זמן אכילה מבשל ושונה ומשלש, וראה הר"ם המוריה.

היא, שהרי רק בקדשים אמרו כן ולא בתרומה. וטעם שטיפה זו, ראה בזבחים צו: ובפס"ו מהלכות תרומות הלכה יט. ועוד, שהרי בישל במקצת הכלי צריך מריקה ושטיפה בכל הכלי, ראה להלן הלכה יג. [ומה שכתב רבינו בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג ששוטף בצונן, אינה אלא חומרא בחמץ, שחששו שמא יחזור ויבלע הכלי מהמים החמים (ראה בטור אורח-חיים סימן תנב בשם רב האי גאון ורש"י), אבל בשאר האיסורים לא הזכיר רבינו שטיפה בצונן, ראה בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכות ג"ד].

1 יג. במה דברים אמורים? שבישל בהן אחר שגזר
2 דמה פהלקתו; אבל אם בשל קדם זריקה⁶⁹, או
3 שבישל בה פשוט חטאת הנשרפת⁷⁰ – אינו טעון
4 מריקה ושטיפה. בשל במקצת הכלי – פלו טעון
5 מריקה ושטיפה⁷¹.

(69) ברייתא שם צו: "חומר בהזאה מבמריקה ושטיפה וכו' שהזאה ישנה בחטאות החיצוניות ובחטאות הפנימיות וישנה לפני זריקה, מה שאין-כן במריקה ושטיפה", וגזירת הכתוב היא כנ"ל. (70) שם בברייתא, וכמו כן ברייתא שם צב: ובספרא פ' צו פרשה ג' הלכה יא. וראה למעלה הלכה יא. (71) שם צו: בעיא שנפשטה, ממה שמפורש בברייתא "חומר מריקה ושטיפה מבהזאה וכו' בישל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין-כן בהזאה וכו'". ובגמרא שם אמרו "וטעמא מאי, אמר קרא (ויקרא ו, כא) ואם בכלי נחושת בושלה, ואפילו במקצת כלי (=מורק ושוטף כולו)", כי גזירת הכתוב היא, ראה למעלה.

6 יד. צלה הפשוט באויר תנור של חרס⁷² – יש פדבר
7 ספק אם ישבר, הואיל ונתבשרה בו, או לא ישבר,
8 הואיל ולא נגעה בו⁷³. ולא בחטאת בלבד, אלא כל
9 הכלים שמשותמין בהן בקדשים על ידי חמין⁷⁴,
10 בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, טעונין מריקה
11 ושטיפה⁷⁵ עקב אכילה⁷⁶. וכן השפוד⁷⁷ והאסכלה –
12 מגעילן עקב אכילה. ואינו מניחן עד זמן אכילה
13 שניה, אלא פשישלים לאכל – יגעיל השפוד
14 והאסכלה, וימרק⁷⁸ וישטף הפלי, בין פלי מתכות
15 בין פלי חרס; חוץ מן החטאת ששובר בה פלי
16 חרס⁷⁹. ומבשל ושונה ומשלש מיד, בין בפלי
17 מתכות בין בפלי חרס, וממרק ושוטף⁸⁰ עד סוף
18 אכילה⁸¹.

(72) ראה להלן בהערה הסמוכה. (73) שם צה: בעיא שלא נפשטה, ונראה שם שהבעיא היא גם בתנור של מתכת, אם צריך מריקה ושטיפה או לא, וא"כ יש להבין למה כתב רבינו רק תנור של חרס, ולא הזכיר גם תנור של מתכת (ראה לחם-משנה והר"ם המוריה). (74) שם צה. במשנה "אחר שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח". ראה למעלה הלכה יא. (75) משנה שם צה: כדעת חכמים, שאמרו: "אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים, טעונין מריקה ושטיפה", ולא כר' שמעון האומר "קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה". ובברייתא שם צו: "חטאת, אין לי אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

95) שאין ששים בחולין נגד הקדשים, וכמו כן אין ששים בקדשים קלים נגד קדשי הקדשים. (96) משנה שם צו. וספרא צו פרק ז הלכה ז. (97) ראה שם במשנה "אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלים נאכלים כחמורים, ואין טעוין מריקה ושטיפה", ובגמרא שם אמרו: "מאי קאמר, חסורי מחסרא והכי קתני (ראה הגהה שם), אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלין נאכלין כחמורים, וטעוין מריקה ושטיפה, ופוסלין במגע. אין בהם בנותן טעם, אין הקלין נאכלים כחמורים, ואין טעוין מריקה ושטיפה, ואין פוסלין במגע". (98) כגון שבקלים יש ששים נגד הקדשי-קדשים, או בחולין יש ששים נגד הקדשים. (99) שהרי החמורים בטלו בתוך הקלים. (100) כנראה מדברי הראב"ד (למעלה הלכה יד), שבספר הרמב"ם שלו היה כתוב "הכל". ונוסחתנו עיקר (כספ-משנה). (101) שם בגמרא, לפי מה שביארו במשנה, שאם "אין בהם בנותן טעם וכו' אין טעוין מריקה ושטיפה", הקשו: נהי דקדשי-קדשים לא בעי (כלומר, אין צורך במריקה לסוף זמן אכילת קדשי-קדשים, שהם מועטים והם בטלים - רש"י) קדשים קלים ניבעי (= יצטרכו מריקה מחמת קדשים קלים). אמר אביי, מאי אין טעוין דאמר, קדשי קדשים. אבל קדשים קלים, טעוין. רבא אמר, הא מני ר' שמעון היא, דאמר קדשים קלים אין טעוין מריקה ושטיפה", ורבינו פוסק כי טעון מריקה ושטיפה בגלל הקדשים-קלים, לכל הדיעות. אם כדברי אביי, הרי גם דעת המשנה כן. ואם כדברי רבא, הרי המשנה היא כר' שמעון, ורבינו פוסק שלא כר' שמעון, ראה למעלה הלכה יד.

יט. בגד שנתנו עליו דם החטאת ויצא חוץ לעזרה
- מתזירו לעזרה ומכבסו שם¹⁰². נטמא חוץ
לעזרה¹⁰³ - כיצד יעשה? קורעו¹⁰⁴ כדי שיהיה¹⁰⁵,
ומכניסו ומכבסו בפנים¹⁰⁶. וצריך להניח בו שלם
כדי מעפרת¹⁰⁷. לפי שנאמר בגד¹⁰⁸, צריך לכבס
בגד¹⁰⁹. ואף על פי שהוא טמא מדבריהם מפני כדי
המעפרת שנשארה בו, כיון שנקרע רבו טהור מן
התורה ומתר להכניסו למקדש לכבס הדם¹¹⁰.

(102) שם צד: במשנה וספרא פר' צו פרק ו הלכות זח. (103) שמענתה אסור להכניסו לעזרה (למעלה פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה טז, וירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד). (104) רוב הבגד, ראה להלן בהמשך ההלכה. והמדובר בכלי בגד, בין בגד של חול ובין בבגדי כהונה, וכיון שאינו קורעו דרך השחתה, אינו לוקה, ראה בפ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. וראה להלן הלכה כ לגבי מעיל, ובמשנה-למלך שם. (105) ראה בפכ"ג מהלכות כלים הלכה יא. (106) משנה וספרא שם. (107) "כדי רוחב סודר" (רש"י שם). (108) "ואשר יזה מדמה על הבגד". (109) שם בגמרא: "מתקין לה רבינא, קורעו - בגד אמר רחמנא ולא בגד הוא ("בגד אמר רחמנא, שיהא בגד עליו בשעת כיבוסו" (רש"י - שם) - דמשייר כדי מעפורת". (110) שם בגמרא: "איני, והאמר רב הונא, לא שנו אלא שלא שייר בה כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי (וברש"י שם: והאמר רב הונא בפרק העור והרוטב (חולין קכג): לא שנו דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעה, כיון

טו. כלי גללים⁸² וכלי אבנים וכלי אדמה⁸³ - אינן טעונין מריקה ושטיפה, אפילו בחטאת, אלא הדחה בלבד⁸⁴. נאמר בחטאת: כל אשר יגע בבשרה יקדש - להיות כמורה⁸⁶. אם פסולה היא - הנוגע בה פסול, ואם פשרה - הנוגע בה יאכל כמורה ובקדשתה⁸⁷.

(82) "הם כלים העשויים מרפת בקר והעפר" (פירוש המשנה לכלים פ"י משנה א). (83) שלא נצרפו בתנור ואינם ככלי חרס. (84) תוספתא זבחים פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמוד 495 14). [וראה בשער המלך לפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג בשם הר"ר יונה]. (85) כאן התחלת הלכה טז. וכן נראה בדפוס רומי. (86) ספרא צו פרשה ג ה"ה, וברייתא זבחים צו. פסחים מה. ושם נסמן. (87) בברייתא וספרא, הלשון "ואם כשרה, יאכל כחמור שבה", ומפרש רש"י, שנאכל רק לזכרי כהונה וליום ולילה ובעזרה, כחטאת. והר"ח (ראה תוס' פסחים וחולין שם) גורס: "כחמור שבה", ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט היום, נאכל כחומר החטאת ואינו נאכל למחר.

טז. במה דברים אמורים?⁸⁹ פשנבלעה בו; אכל גייעה בלא הבלעה אינה מקדשת⁹⁰. ואחד החטאת ואחד שאר קדשים, בין קדשים קלים בין חמורים⁹¹; שנאמר: זאת התורה לעלה למנחה⁹².

(88) התחלת ההלכה היא למעלה (הערה פד), וכן נראה בדפוס רומי. (89) ש"כל אשר יגע בבשרה יקדש" (למעלה הלכה טו). (90) ספרא וברייתא בזבחים ופסחים שם "כל אשר יגע (שם), יכול אפילו שלא בלע, תלמוד-לומר (שם) בבשרה, עד שיבלע בבשרה (=כגון המחה שומן חטאת, וסך ממנו צלי של שלמים ונבלע בו - רש"י)". (91) כלומר, קדשי קדשים. (92) זבחים צו: "אשכחן חטאת דמקדשת בבלוע, שאר קדשים מנלן. אמר שמואל משום ר"א, זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (שהוקשו כולם זה לזה, ולמידים כולם מחטאת), "מה חטאת מקדשת בבלוע, אף כל מקדשת בבלוע" (שם צח.).

יז. נגע בשרה ברקיק⁹³ ונבלע במקצתו - לא נתקדש פלו, אלא חותך מקום הבלעה⁹⁴.

(93) "רקיק סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא בתרא יט:). וראה בתרגום אונקלוס (שמות כט, ב): "וריקי מצות" - "ואיספוגין פטירין", וראה בפירוש המשנה לחלה פ"א משנה ד. (94) משנה שם צו. וברייתא שם צו:

יח. כלי שפשל בו קדשים וחלין או קדשי קדשים וקדשים קלים: אם יש בהן בנותן טעם⁹⁵ - הרי הפל נאכל כחמור שבהן⁹⁶, וטעון הפלי מריקה ושטיפה⁹⁷, והפל כחמור שבהן לכל דבר; ואם לא נתן טעם זה בזה⁹⁸ - אין הקלין נאכלין כחמורים⁹⁹, ואינן פמותן לכל דבר, אכל הפלי¹⁰⁰ טעון מריקה ושטיפה¹⁰¹.

(116) משנה שם צד: ולמדו זאת מדין כבוס, שמפורש בו "תכבס במקום קדוש", וסמוך לו נאמר "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר", מה כיבוס במקום קדוש, אף שביה במקום קדוש, ראה למעלה הלכה יא. (117) שם: "כלי חרש וכו', נטמא חוץ לקלעים, נוקבו ונכנסו ושוברו במקום קדוש". ובגמרא (שם צה.) אמרו "כלי חרש שיצא נוקבו, כלי אמר רחמנא, ולא כלי הוא – שניקב בשורש קטן". וצריך לומר, כי אם ניקב כשורש קטן נטהר מדאורייתא וטמא מדרבנן (ראה תוספות שם סוף ד"ה לא שנו), שעדיין חשוב הוא כלי לקבל זיתים (ראה להלן פי"ט מהלכות כלים הלכה ב) וכדי לקיים מצות שבירה בכלי חרש, לא אסרו חכמים להכניסו בפנים. ראה למעלה הלכה יט. (118) אף-על-פי שלגבי טומאה הרי הוא ככלי שבור – לענין שבירה במקדש עדיין הוא כלי. (119) צריך להבין, הרי כתב רבינו בהלכות כלים שם, ש"אם ניקב כמוציא זיתים טהור, והרי הוא ככלי גללים ואבנים שאין מקבלים טומאה, ועדיין כלי הוא חשוב, להציל בצמיד פתיל עד שיפחת רובו". אם כן, למה אם ניקב נקב גדול מזה של כשורש קטן אינו שוברו בפנים שהרי אינו כלי, הלא הוא נחשב לכלי לענין להציל בצמיד פתיל. ויתכן שהוא רק ככלי גללים וכלי אדמה, ואילו דין כלי חרש ירד ממנו בשעה שניקבו נקב כמוציא זיתים, ולפיכך אינו צריך שבירה. (120) שם צה. כלי אמר רחמנא (=וכלי חרש וגו' ישבר, ויקרא ו, כא) – כשהוא כלי ישבר. (121) שם צד: במשנה. ולמדו כן בהיקש מכיבוס, כמו שלמדו שבירה בכלי חרש. ראה למעלה הלכה יא. (122) שם. "כלי מתכות אינו טהור בנקב כל שהוא, אלא בנקב גדול" (רש"י שם). וראה בפ"א מהלכות כלים הלכות א"ב. (123) שם צה. בגמרא "והא לאו כלי הוא – דרציף ליה מרציף", ופירש רש"י: "אחר שפוחתו, מכין עליו בקורנס ומחברו וחזר שם כלי עליו". ואף כי אחרי תיקון הכלי, חוזרת טומאתו הישנה (פ"ב מהלכות כלים הלכה א) – אין זה אלא מדברי סופרים (שם הלכה ב) ובמקום מצות מריקה, בפנים לא גזרו, ראה למעלה הלכה יט. (124) שם בגמרא.

פרק תשיעי

(1) תתבאר בו מצות עשיית האשם, וכיצד הוא נעשה.

- 17 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת פֶּלֶא הָאֲשָׁמוֹת פְּמִצָּתָן
- 18 הָאֲמִוּרָה פְּתוּרָה.² וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הָאֲשָׁמוֹת? בֵּין אֲשֶׁם
- 19 וְדַאי בֵּין אֲשֶׁם תְּלִי - שׁוֹחֵט וְזֹרֵק הֵדֶם כְּמוֹ
- 20 שְׂבָאֲרָנִי,³ וּמִפְשִׁיט⁴ וּמוֹצִיא הָאֲמִוּרָה⁵ וּמוֹלֵחִין⁶
- 21 וְזֹרֵק⁷ עַל גֵּב הָאֲשִׁים.⁸ וְאִם רָצָה לְהוֹלִיכֵן⁹ בְּכָלִי -
- 22 מוֹלִיף¹⁰. וְשָׂאָר בְּשָׂרָם נֶאֱכָל לְזָכְרִי פְּהִנָּה בַּעֲזָרָה¹¹
- 23 בַּחֲטָאֵת.¹²

(2) שנאמר (ויקרא ז, א) "וזאת תורת האשם". וראה ב'ספר המצוות' עשה סה. (3) למעלה פ"ה ה"ב לענין שחיטה, ובה"ו שם לענין זריקה. (4) העור. (5) ראה למעלה שם הי"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר-כך מוציאין את אימוריהן". (6) במנחות כ, א: "מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם וכו' ואימורי קדשים קלים וכו' תלמוד-לומר (שם ב, יג) "על כל קרבנך

שנקרע רובה טהורה, אלא שלא שיר באותו מיעוט כדי מעפורת. אבל שיר בה כדי מעפורת, חיבור הוי ועדיין הוא בטומאתו). מדרבנן הוא (גזירה דילמא לא אתיא למיקרע רובה, אבל מדאורייתא טהורה, ומותר להכניסה משום מצות כיבוס – רש"י). כלומר, כדי לקיים מצות כיבוס, לא אסרו חכמים להכניס בעזרה דבר שהוא טמא מדרבנן. וראה לחם-משנה כאן, ובמשנה-למלך הלכות כלים שם.

- 1 כ. מַעֲלִיל¹¹ שְׁנַתָּה עָלָיו דָּם חֲטָאת וְיֵצֵא וְנִטְמָא לְחוּץ
- 2 - פִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? וְהָרִי הַקּוֹרֵעַ אוֹתוֹ - לֹקָה¹¹²,
- 3 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנִי.¹¹³ מִכְּנִיסוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ
- 4 אֶצְבָּעוֹת וּמִכְכָּסוֹ בְּפָנִים¹¹⁴, וְאַחֵר שְׂיִתְכַּבֵּס כָּל הַדָּם
- 5 מַעַט מַעַט מִטְבִּילִין אוֹתוֹ בַּחוּץ¹¹⁵.

(111) מבגדי הכהן הגדול. (112) אף אם קרעו שלא כדרך השחתה. (113) למעלה פ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. (114) שם צה. "אמר ריש לקיש, מעיל שנטמא, מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר (שמות כח, לב) לא יקרע" (=מעיל של בגדי כהונה שניתן עליו דם חטאת, ויצא חוץ לקלעים ונטמא, מכניס מקום הדם לפנים בפחות משלש על שלש, שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה, לפי שאי-אפשר לקורעו ולהכניסו, משום שנאמר לא יקרע – רש"י), "ואפילו למאן-דאמר בריש כל הפסולין (שם לב:) ביאה במקצת שמה ביאה, שאני בגד הואיל ויכול לחותכו, לא חשיב כאילו נכנס כולו" (תוספות שם ד"ה מכניסו), כלומר, אין הבגד דומה לאדם. שבאדם, החיות שבו מאחדת את כל האיברים, מה-שאי-כן בבגד, שאין חיבור פנימי בין חלקיו, ומה שנכנס בפנים אין לו קשר עם מה שנשאר בחוץ, שהרי יכול לחתכו, אע"פ שאסור לעשות כן, ראה בהר המוריה (אנציקלופדיה תלמודית ערך ביאה במקצת, ח"ג עמ' קב). (115) ולהטבילו קודם בחוץ, ואחר-כך להכניסו בפנים לכיבוס אי-אפשר, שהרי שרייתו של בגד במים זהו כיבוסו, ואם כן הרי הוא מכבסו בחוץ, והתורה אמרה "תכבס במקום קדוש", ראה למעלה הלכה א (משנה-למלך להלן פכ"א מהלכות כלים הלכה יא). וכל זה הוא במעיל שאסור לקרעו, אפילו שלא כדרך השחתה, אבל למעלה הלכה יט לא הביא רבינו שמטבילו, מפני ששם מדובר בבגד שאפשר לקרעו ועל-ידי-זה יטהר גם מטומאה דרבנן, וראה הר המוריה כאן.

- 6 כ.א. כָּלִי חֲרָס שְׂבִשְׁל בּוֹ הַחֲטָאת וְיֵצֵא - מִכְּנִיסוֹ
- 7 וְשׁוֹבְרוֹ בְּפָנִים¹¹⁶. נִטְמָא בַּחוּץ - נּוֹקְבוּ בְּכָדִי שְׂרָשׁ
- 8 קָטָן כְּדִי שְׂיִטְהַר¹¹⁷, וּמִכְּנִיסוֹ וְשׁוֹבְרוֹ בְּפָנִים¹¹⁸. וְאִם
- 9 נּוֹקְבוּ נֶקֶב גָּדוֹל מִזֶּה - אֵינוֹ שׁוֹבְרוֹ בְּפָנִים; שְׂהָרִי
- 10 אֵינוֹ כְּלִי¹¹⁹, וְאִין שׁוֹבְרִין בְּפָנִים אֲלָא כְּלִים¹²⁰. וְכֵן
- 11 כָּלִי מִתְּכוֹת שְׂבִשְׁל בּוֹ וְיֵצֵא חוּץ לַעֲזָרָה - מִכְּנִיסוֹ
- 12 וּמוֹרָקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּפָנִים¹²¹. נִטְמָא כְּשִׁיעָא - פּוֹחֲתוֹ
- 13 עַד שְׂיִטְהַר וּמִכְּנִיסוֹ בְּפָנִים¹²², וְחוּזָר וּמְרַדְדוֹ עַד
- 14 שְׂיִסְתָּם הַפָּחַת וְיִחְזַר כְּתִבְנִית הַכְּלִים, וְאַחֵר כֶּף
- 15 מוֹרָקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בַּעֲזָרָה¹²³; שְׂנִאֲמַר: וְאִם כְּלִי נִחְשָׁת
- 16 וְגוֹמֵר - אִין מוֹרָקִין בְּפָנִים אֲלָא כְּלִים¹²⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 הַלֶּחֶם בַּנֶּדֶר אוֹ נֶדְבָה. וְזֶהוּ הַנֶּקְרָא תֹדָה²⁵. וְאוֹתוֹ
17 הַלֶּחֶם נֶקְרָא לֶחֶם תֹּדָה. וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי - שְׁלָמִים
18 שֶׁמֶקְרִיב הַנֶּזִּיר בַּיּוֹם מְלֵאת נִזְרוֹ, וְהֵם בָּאִים עִם
19 לֶחֶם²⁶. וְזֶהוּ הַנֶּקְרָא אֵיל נִזְרִי²⁷.

24 שהם באים חובה (להלן פ"א מהל' חגיגה ה"א), וישנם
גם שלמי נדבה. (25) כמו שכתוב (שם ז, יא-יב) "וזאת
תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על
זבח התודה, חלות מצות וגו'". (26) כמו שכתוב (במדבר
ו, יד-טו) "ואיל אחד תמים לשלמים, וסל מצות סולת חלות
בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן". (27) זבחים
נה, א - במשנה.

20 ו. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה שְׁלִשְׁתָּן? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק הַדָּם כְּמוֹ
21 שֶׁבֶּאֱרָנוּ²⁸, וּמַפְשִׁיט וּמוֹצִיא הָאֵמּוּרִין²⁹, וְאַחֵר כֶּף
22 מְנַתֵּחַ אֶת הַבֶּשָׂר³⁰ וּמַפְרִישׁ הַחֹזֶה וְשׁוֹק הַיָּמִין, וְנוֹתֵן
23 הָאֵמּוּרִין עִם הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק³¹ עַל יְדֵי הַבְּעָלִים³², וְכֹהֵן
24 מְנִיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים³³ וּמְנִיחַ הַכֹּל לַפְּנֵי ה'
25 בַּמִּזְבֵּחַ³⁴. וְכֵן כָּל הַטְּעוֹן תְּנוּפָה - בַּמִּזְבֵּחַ מְנִיפִין
26 אוֹתוֹ³⁵.

(28) למעלה פ"ה ה"ב לענין שחיטה: "וקדשים קלים
שחיתתן וקיבול דמן בכל מקום בעזרה". וראה שם ה"ד:
"ומנין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה וכו'". ולענין
זריקת הדם, ראה שם ה"ו: "העולה והאשם והשלמים בין
של יחיד בין של ציבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח
שזה לעולם, וכיצד הוא עושה וכו'". (29) ראה למעלה
פ"ה ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר-כך
מוציאין את אימוריהם". (30) במנחות עז, ב: "אמר רב
חסדא אמר אבימי, שלא ינתח בשר קודם שיטול אימורין".
(31) מנחות סא, א - במשנה: "אלו טעונות תנופה וכו'
ואימורי שלמי יחיד, וחזה ושוק שלהן". (32) כלומר, על
גבי הידים שלהם. וראה להלן ה"ח: "כיצד מניחין על ידי
הבעלים". (33) שם סא, ב: "או אינו אלא זה כהן המקריב
(= שהוא מניף, ולא הבעלים) כשהוא אומר (ויקרא ז, ל)
ידי תביאנה, הרי בעלים אמור, הא כיצד? כהן מניח ידיו
תחת ידי הבעלים ומניף". וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה כהן)
כי הכוונה בזה שהבעלים אווזים באוגני הכלי, והכהן אווז
למטה, באופן שאין חציצה כלל. (34) שם במשנה:
"תנופה היתה במזרח", כלומר, ממזרח של המזבח. ובגמרא
שם אמרין "לפני ה'" (שם יד, כד) במזרח. יכול במערב,
אמרי: הני מילי מנחה דאיקרי חטאת, וחטאת טעונה יסוד,
וקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד. אבל הכא, לפני ה'
קרינא ביה", ומפרש רש"י: "כלומר, אפילו במזרח קרינא
ביה לפני ה' - וכל-שכן במערב". אבל מדברי רבינו נראה,
שדווקא במזרח (ראה בכסף-משנה). וכן נראה ב'ספרי' פ'
נשא על הפסוק "והניף את המנחה לפני ה'" (במדבר ה,
כה) "לפני ה'" במזרח, שבכל מקום שנאמר לפני ה', הרי
הוא במזרח, עד שיפרוט לך הכתוב" (ובעל 'תורה תמימה'
הביא שם את הגמרא בסוטה (גבי הגשת המנחה שהיא
במערבית דרומית), ובאמת אין לזה קשר לשם). וראה גם
ב'ספרא' פ' צו פט"ז ה"ג. (וצריך לומר ש"לפני ה'" הוא

תקריב מלח". וכן הוא ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה
פ"ח ה"ג). וראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א.
(7) צריך עיון, מהיכן למדו כן באשם, וראה למעלה פ"ו
ה"א, ופ"ו ה"ד, ולהלן ה"ד. (8) שנאמר (שם ז, ג-ה)
"ואת כל חלבו וגו' את האליה ואת החלב המכסה את הקרב
ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן וגו' והקטיר אותם
הכהן המזבחה אשה לה' אשם הוא". (9) את האימורים
למזבח. (10) תוספתא זבחים פ"א: "הקטר חלבים שנתנן
על גבי האישים, בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו,
הרי אלו כשרין". וראה למעלה פ"ו ה"א. (11) משנה,
זבחים נד, ב: "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה",
שנאמר (שם ו, ו) "כל זכר כהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל
קדש קדשים הוא". (12) ראה למעלה פ"ו ה"א, שנאמר
(שם ז) "כחטאת כאשם, תורה אחת להם".

1 ב. אֲשֶׁם מִצָּרַע יֵשׁ בַּקֶּבֶל דָּמוֹ שְׁנִי, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר
2 בְּהִלְכוֹת מַחֲסֵרִי כְּפָרִי¹³. וְאַף עַל פִּי כֵן, שָׂאָר
3 מַעֲשֵׂיו וְזִרְיָת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאַכִּילָתוֹ - כְּשֶׂאָר
4 הָאֲשָׁמוֹת לְכָל דְּבָר¹⁴.

(13) פ"ד ה"ב. (14) שהרי נאמר באשם מצורע (שם יד, יג)
"ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת וגו' כי
כחטאת האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא".

5 ג. עֲשִׂיתָ כָּל שְׁלָמִים כְּמִצְוַתְךָ - מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁵. וְהֵן
6 אַרְבָּעָה מִיָּנִין: הָאֶחָד שְׁלָמִי צְבוּר¹⁶, וְהַשְּׁלִשָּׁה שְׁלָמִי
7 יָחִיד¹⁷.

(15) שכתוב (שם ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", ואמר עוד
להשלמת המעשה (שם ז, יא-יב) "וזאת תורת השלמים -
אם על תודה יקריבנו" ('ספר המצוות' עשה סו). (16) והם
שני כבשי עצרת, שנאמר (שם כג, יט) "ושני כבשים בני
שנה לזבח שלמים". וראה למעלה פ"א ה"ד. (17) ראה
להלן ה"ה.

8 ד. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה שְׁלָמִי צְבוּר? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק הַדָּם
9 כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ¹⁸, וּמַפְשִׁיט וּמוֹצִיא הָאֵמּוּרִים¹⁹
10 וּמוֹלֵחַן²⁰ וּמַקְטִירֵן²¹, וְהַשָּׂאָר נֹאכַל לְזִכְרֵי כֹהֲנָה
11 בְּעִזְרָה²² כְּחֹטָאת וּכְאָשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קֳדָשִׁי קְדָשִׁים
12 כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ²³.

(18) למעלה פ"ה ה"ב-ג לענין שחיטה, ובה"ו שם לענין
זריקה. (19) ראה שם ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין
אותן ואחר-כך מוציאין את אימוריהן". (20) מנחות כ, א.
ראה למעלה ה"א. (21) שנאמר (שם ג, ג-ה) "והקריב
מזבח השלמים אשה לה', את החלב וגו' והקטירו אותו בני
אהרן המזבחה". (ולא הביא רבינו כאן דין זריקת האימורים
על גבי האישים, וכן הוא להלן ה"א, וראה למעלה ה"א).
(22) משנה, זבחים נד, ב. (23) למעלה פ"א ה"ז, ופ"ה
ה"ג.

13 ה. שְׁלָמִי יָחִיד שְׁלִשָּׁה מִיָּנִין: הָאֶחָד הוּא הַבָּא
14 שְׁלָמִים בְּלֹא לֶחֶם, כְּגֹוֶן שְׁלָמִי חֲגִיגָה וְשִׁמְחָה²⁴.
15 וְזֶהוּ הַנֶּקְרָא שְׁלָמִים. וְהַשְּׁנִי - שְׁלָמִים הַבָּאִים עִם

וְהָאֱמֹרִיץ⁴⁶ וּמִנִּיחַ הַפֶּלַעַל יְדֵי הַנְּזִיר, וְהַפֶּהֶן מִנִּיחַ¹³
יְדֵיו תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמִנִּיחַ הַפֶּלַעַל⁴⁷ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹן⁴⁸.¹⁴

(42) ראה למעלה ה"ו: "ומפשיט ומוציא האימורים ואחר-כך מנתח את הבשר ומפריש החזה והשוק". (43) ראה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"ז-ח, ש"ארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה (של עזרת נשים) וכו' ומה הם משמשות: דרומית מזרחית לשכת הנזירים, ששם מבשלים את שלמיהם וכו'", שכתוב (יחזקאל מו, כד) "ויאמר אלי, אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם (בחצר, ראה בפסוקים שם, והיינו עזרה) משרתי הבית את זבח העם" (פי' הרא"ש מדות פ"ב מ"ה). (44) שנאמר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל", ומדסתם רבינו דבריו, משמע ששאר האיל היה מבשל כשהזרוע מחוברת בו, ופלוגתא היא וכדעת תנא-קמא של רבי שמעון (חולין צח:), וכלשון הראשון שבגמרא. ועיי"ש ב'תוספות' שם ד"ה מר, כי לתנא-קמא מבשלו כשהזרוע מחובר בו, וכפשוטו לשון הפסוק (כסף-משנה). וראה להלן ה"י "אי זהו הזרוע". (45) ראה להלן הכ"ג כי הנזיר היה מביא עשרים חלות מצות, מהן עשרה ריקקין משובחין בשמן, ועשר חלות וכו' והכהן לוקח מהן שתי חלות: אחת מכל מין. (46) נלמד ממה שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל – כסף-משנה). (47) שנאמר (במדבר שם, י"ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, מצה אחת מן הסל וריקק מצה אחד, ונתן על כפי הנזיר וגו' והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קודש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה". וגם אימורים היה מניף עמהם, ראה למעלה ה"ו. (48) למעלה ה"ו. וראה בפ"ח מהל' נזירות ה"ד.

י. אי זהו חזה? כל הרוֹאֶה אֶת הַקֶּרֶקַע, לְמַעַלָּה עַד¹⁵
הַצֹּאֵר, לְמַטָּה עַד הַכֶּרֶס⁴⁹. וְחוֹתֵף עִמָּה שְׁתֵּי צִלְעוֹת¹⁶
אֵילָף וְאֵילָף⁵⁰. וְאִי זֶהוּ זָרוֹעַ?⁵¹ מִן הַפֶּרֶק שֶׁל¹⁷
אֶרְכָּבָה עַד בֶּף שֶׁל יָד, שֶׁהֵם שְׁנֵי אֵיבָרִים מְעַרְבִין זֶה¹⁸
בְּזֶה⁵². וְהַזָּרוֹעַ הָאֲמֹרָה הִיא זָרוֹעַ שֶׁל יָמִין⁵³.¹⁹
וְשֶׁנִּפְגְּגָהּ בְּרִגְלָהּ הִיא הַשּׁוֹק הָאֲמֹר בְּכָל מְקוֹם⁵⁴.²⁰

(49) תוספתא חולין פ"ט: "איזה הוא חזה, כל שרואה את הארץ, מלמעלה ועד שמגיע לצוואר, מלמטה עד שמגיע לכרס", ובחולין (מה). הובאה להיפך "למטה עד הצוואר, למעלה עד הכרס", וזהו כשתולין אותו ברגליו וראשו למטה (עי' רש"י שם). והתוספתא עוסקת בשור שאין תולים אותו, ראה למעלה פ"ו ה"ה, ועי' ב'הר המוריה'. (50) חולין, שם: "איזהו חזה, זה הרואה את הקרקע וכו' חותך שתי צלעות משתי דפנות אילך ואילך, וזהו החזה הניתן לכהנים". ומפרש רש"י: "וחותך ב' צלעות הקטנות העליונות עמו משתי דפנות, אחד מכאן ואחד מכאן, והן שסביב הקנה", אבל הר"ח (ב'תוספות' ד"ה וחותך) מפרש שחותך שתיים מכאן ושתיים מכאן, וראה למעלה פ"ו ה"ח. (51) ראה פ"ט מהל' ביכורים ה"ח. (52) במשנה חולין קלר, א: "איזהו הזרוע, מן הפרק של ארכובה עד כף של יד והוא של נזיר (= זרוע בשלה, האמור בנזיר)". הידים והרגלים מורכבות משלשה פרקים (= אברים), ומקום

באמת במערב בקודש הקדשים, אלא ששתי דרכים בזה: א. שהוא עומד במזרחו של המזבח ופניו כלפי מערב, ב. שעומד ממש במערב המזבח, אף-על-פי שאין פניו למערב. וזהו מה שאמרו במנחות וב'ספרי' שם, שלעולם לפני ה' הוא במזרח, כלומר, ופניו למערב, וזה עדיף. אבל במקום שפירטה התורה כגון בהגשת מנחה, שצריכה יסוד, על-כרחנו ש"לפני ה'" היינו שעומד במערב. וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה אבל, ובכסף-משנה כאן. (35) ראה פ"א מהל' תמידין ומוספין ה"א במנחת העומר, ובפ"ג מהל' סוטה ה"טו גבי מנחת סוטה.

ז. וְכִיצַד הוּא מִנִּיחַ? מוֹלִיף וּמִבִּיא, מַעַלָּה וּמוֹרִיד³⁶.
וְאֵם הִיָּה הַקֶּרֶבֶן תּוֹדָה - לּוֹקֵחַ מִן הַלֶּחֶם הַפָּא עִמָּה³⁷
אֶחָד מִעֲשָׂרָה³⁸ וּמִנִּיחוֹ עַם הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק וְהָאֱמֹרִים,³⁹
וּמִנִּיחַ הַפֶּלַעַל³⁸ עַל יְדֵי הַבְּעָלִים³⁹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹן⁴⁰.

(36) במשנה מנחות סא, א: "כיצד הוא עושה, נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים, ומניח שתי ידיו למטה, מוליך ומביא מעלה ומוריד, שנאמר (שמות כט, כז) אשר הונהג ואשר הורם". ובפירוש המשנה שם, כתב רבינו כי מוליך ומביא לארבע רוחות. (וכן נראה בסוכה לו, ב: "מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו) וכן פירש רש"י במנחות סב, א: "מוליך ומביא לצפון ודרום ומזרח ומערב, כדי לעצור רוחות רעות הבאות מארבעה רוחות, מעלה ומוריד לעצור טללים רעים". ודעת ה'תוספות' שם ד"ה כדי, היא ש"לא בכל תנופות עושים כן, אלא דווקא בתנופה של שתי הלחם דעצרת", אבל רבינו סובר שבכל התנופות עושים כן, וכן נראה ברש"י שם סא, א - במשנה ד"ה שתי. וכן הוא ב'ספרא' צו, פט"ז ה"ג, וב'ספרי' פ' נשא, פ"ה הכ"ה. עם התורה מביא ארבעה מיני לחם, שבכל אחד ואחד עשר חלות (להלן ה"י-ד) והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין ומין, והיינו חלק אחד מעשרה. (38) ראה מנחות פא, א: "משום דאיכא ארבע להניף", ומפרש רש"י ד"ה משום, "דאיכא ארבע חלות (תודה) דתרומה שצריך להניף". ואע"פ שלא נאמרה תנופה בפירוש לגבי תודה – למדוה משלמים ('ספרא' צו, פ"ה ה"ד). (39) כלומר, כל הנ"ל מונח על הידים של הבעלים, וככה הוא מונף ע"י הכהן והבעלים. (40) למעלה ה"ו.

ח. וְכִיצַד מִנִּיחֵן עַל יְדֵי הַבְּעָלִים? נוֹתֵן אֶת הַחֲלָבִים⁵
עַל יְדֵי הַבְּעָלִים, וְחוֹזֶה וְשׁוֹק לְמַעַלָּה, וְשְׁתֵּי הַפְּלִיּוֹת⁶
וְיוֹתֵר הַפֶּדֶר לְמַעַלָּה מֵהֶם, וְאֵם יֵשׁ לָחֶם - מִנִּיחוֹ⁷
לְמַעַלָּה, וּמִנִּיחַ הַפֶּלַעַל⁴¹.⁸

(41) ב'ספרא' (שם פט"ז ה"ג): "כיצד הוא עושה, יביא את החלבים על ידי הבעלים, וחוזה ושוק למעלה מהם, שתי כליות ויותרת על הכבד למעלה מהם, אם (יש) שם לחם נותן למעלה מהם וכו'".

ט. הִיָּה הַקֶּרֶבֶן אֵיל נְזִיר - מוֹצִיא הָאֱמֹרִין וּמִפְרִישׁ⁹
חֹזֶה וְשׁוֹק⁴², וּמִבְשֵׁל שְׁאֵר הָאֵיל בַּעֲזֵרֶת הַנָּשִׁים⁴³,
לּוֹקֵחַ הַפֶּהֶן הַזָּרוֹעַ בְּשִׁלָּה מִן הָאֵיל⁴⁴ עִם אֶחָד¹⁰
מִעֲשָׂרָה מִן הַלֶּחֶם הַפָּא עִמּוֹ⁴⁵ עַם הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק¹²

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) ראה להלן הכ"א. 61) ראה להלן הכ"ג. 62) שנאמר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל". 63) משנה, מנחות עז, ב - בחלות תודה, "והשאר נאכל לבעלים". "ושאר הלחם (שבאיל הנזיר) עם שאר הבשר נאכל לבעלים כשלמי תודה שלא נתחדש באיל נזיר אלא זרוע בשלה" ('קריית ספר' כאן). 64) ראה למעלה הי"א. 65) בבא-קמא קי, ב. זבחים נה, א. חולין קלג, ב. ותוספתא חלה פ"ב.

12. יג. הִלָּחֵם הַמּוֹרֵם מִן הַתּוֹדָה סֶפֶק תְּרוּמָה הוּא⁶⁶.
13. לְפִיכָךְ אֵין חֵיבִין עָלָיו מִיתָה וְחֹמֶשׁ פְּתוּמָה⁶⁷.
14. וְאֵינוּ מְדַמְּעִים פְּתוּמָה⁶⁸.

66) במנחות שם: "בעי רבא, תרומת לחמי תודה חייבין עליהן מיתה וחומש או אין חייבין עליהן מיתה וחומש, כיון דאיתקש לתרומת מעשר (שנאמר בה בויקרא ז, יד "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'") כתרומת מעשר דמי, או דילמא בו וחמישיתו (= בו, נאמר שם כב, "ומתו בו כי יחללוהו", וחמישיתו, נאמר שם, יד "ויסף חמישיתו עליו") מיעט רחמנא (בו, בתרומת מעשר חייב מיתה ולא בתרומה אחרת, וחמישיתו, בתרומת מעשר חייב חומש ולא בתרומה אחרת), מדמעת או אינו מדמעת, תיקו". ולא הסתפקו אלא במורם מן התודה שנקרא "תרומה", כנ"ל, אבל במורם מאיל נזיר, שלא נקרא תרומה, אין כל ספק. 67) ראה פ"ו מהל' תרומות ה"ו, כי "זו שאכל תרומה בודון וכו' חייב מיתה בידי שמים וכו' ולוקה על אכילתה וכו' ואם אכל בשגגה מוסיף חומש", ואילו כאן במורם מן התודה, כיון שהדבר ספק, אין חזר חייב מלקות בודון, ואינו מוסיף חומש בשגגה. וראה ב"כסף משנה" ר"מ שנה למלך. 68) ראה פ"ג מהל' תרומות ה"א-ב, כי "סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חולין ונתערב הכל, מפריש מן הכל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר מותר לזרים וכו'. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע, וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה", ואילו כאן שהדבר ספק, וכל ענין הדימוע אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה הכל בטל ברוב (פט"ו מהל' מאכלות אסורות הי"ג), פסק רבינו לקולא כדין ספק דרבנן (ראה 'מרכבת המשנה' כאן). (וכן מפורש בדברי רבינו בפ"ד מהל' תרומות ה"ז "שספק התרומה בטל ברוב החולין").

15. יד. הִיָּה פֶּעַל הַתּוֹדָה פָּהֵן - הִרִי שָׁאֵר הִלָּחֵם נֶאֱכַל⁶⁹.
16. לְבַעְלִים פְּתוּמָה יִשְׂרָאֵל; שָׁאֵין הִלָּחֵם הֶבֶא עִם⁷⁰.
17. הַתּוֹדָה אוֹ עִם אֵיל נְזִיר קָרִי מִנְחָה⁷¹.

69) ולפיכך אין דינם כמנחת כהן שמקטירים אותה כליל על המזבח (להלן פ"ב ה"ט). וכן הוא במנחות מו, ב' "אטו תודה ולחמה, מי לא מנדבי כהנים ואכלי להו וכו' לחמי תודה לא איקרו מנחה", ומשם למד רבינו גם ללחם הבא עם איל נזיר, שאינו נקרא מנחה. וראה גם בהקדמת רבינו לפירושו למשנה, מס' מנחות בתוך ד"ה והחלק השלישי.

18. טו. שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלָמִים בְּשִׁתְּפוּת - הָאֶחָד מִנֵּיהֶם⁷².
19. בְּרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ. אֶפְלוּ הֵם מֵאָה - אֶחָד מִנֵּיהֶם עַל יָדֵי⁷³.
20. כִּלְיָן⁷⁴. מֵה שָׁאֵין בֶּן בְּסִמְכָה⁷⁵.

החיבור של הפרק הראשון הוא הירך הסמוך לגוף, עם הפרק השני, נקרא "ארכובה עליונה" (ראה פ"ח מהל' שחיטה הי"א) ומקום החיבור של הפרק השני עם הפרק התחתון (שבסופו מחובר עם הפרסה) נקרא "ארכובה הנמכרת עם הראש", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שהזרוע הוא הפרק התחתון והפרק שלמעלה ממנו מהיד, שהם שני הפרקים המתחילים אחרי הפרק הסמוך לגוף. אבל רש"י מפרש שהכוונה לפרק הסמוך לגוף והפרק שאחריו (= האמצעי). 53) יד ימין, בחולין שם: "תנו רבנן, הזרוע (דברים יח, ג) זה זרוע ימין, אתה אומר זה זרוע ימין או אינו אלא זרוע שמאל, תלמוד-לומר הזרוע, מאי תלמודא, כדאמר רבא הירך המיומנת שבירך, הכי נמי הזרוע המיומנת שבזרוע". 54) שם במשנה: "וכנגדו ברגל שוק", ולפי פירוש רבינו, שהזרוע הוא שני הפרקים התחתונים, כן גם ברגל, השוק הוא שני הפרקים התחתונים. וראה ברש"י שמפרש שם: "שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא, דהיינו כל הירך", וראה למעלה.

1. יא. וְאַחֲרֵי שֶׁמִּנִּיפֵן מוֹלֵחַ הָאֱמּוּרִין⁵⁵ וּמִקְטִירֵן עַל⁵⁶.
2. גְּבֵי הַמְּזֻבָּח⁵⁷. אֶכֶּל הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק נֶאֱכַל לְפָנֵיהֶם,
3. שְׁנֵאמַר: כִּי אֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שּׁוֹק הַתְּרוּמָה⁵⁸.
4. וְשָׁאֵר הַשְּׁלָמִים נֶאֱכָלִים לְבַעְלִים⁵⁹. וְאֵין הַפָּנִינִים
5. זֹכִין בַּחֲזֵה וְשׁוֹק אֲלָא לְאַחֲרֵי הַקָּטֹר הָאֱמּוּרִין⁶⁰.

55) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל"א) "ידיו תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה וגו'". הרי שמניף ואחר-כך מקטיר. וראה במנחות כ, א: "אין לי אלא הקומץ (שטעון מלח), מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וכו' תלמוד-לומר על כל קרבנך תקריב מלח". 56) ראה למעלה פ"ז ה"א, ובפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"ג. 57) וגו': "לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל". 58) שנאמר (שם ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל", וב"ספרא' ויקרא, דיבורא דנבחה פט"ז ה"ב: "שלמים (= משום כך נקראים שלמים) שהכל שלום בהן, הדם והאימורין למזבח, החזה ושוק לכהנים, העור והבשר לבעלים". 59) ברייתא, פסחים נט, ב. ר'ספרא' צו פט"ז ה"ד: "מנין שאין אהרן ובניו זכאים בחזה ושוק אלא לאחר הקטרת חלבים, תלמוד-לומר (שם, לא) והקטיר את החלב המזבחה, ואחר-כך והיה החזה לאהרן ולבניו". וכן הוא בפסחים נט, ב. והוא-הדין שאין הבעלים אוכלים חלקם עד לאחר הקטרת אימורים, וכמו שכתב רבינו בפ"ח מהל' פסולי המוקדשים ה"ז: "והאימורין מתירין את הבשר לאדם".

6. יב. וְכֵן הִלָּחֵם שֶׁמִּנִּיפֵן בַּתּוֹדָה⁶¹ וּבְאֵיל נְזִיר⁶² וְהַזְרֹעַ
7. הַבְּשֻׁלָה⁶³ נֶאֱכָלִין לְפָנֵיהֶם, וְשָׁאֵר הִלָּחֵם⁶⁴ עִם שָׁאֵר
8. הַבְּשֻׁרִים⁶⁵ נֶאֱכָל לְבַעְלִים. וְהִלָּחֵם שֶׁמִּנִּיפֵן עִם הַחֹזֶה
9. וְהַשּׁוֹק - הֵם הַנִּקְרָאִין מוֹרֵם מִתּוֹדָה; וְהַזְרֹעַ בְּשֻׁלָה
10. עִם הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק עִם הִלָּחֵם שֶׁמִּנִּיפֵן - הֵם הַנִּקְרָאִין
11. מוֹרֵם מֵאֵיל נְזִיר⁶⁶.

79) שנאמר (ויקרא ז, יב) "וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן", ואמרו ב'ספרא' פרשה צו (פי"א ה"ז): "סולת מורבכת, למדנו לרבוכה שהיא סולת, מניין לכולן שיהו סולת, תלמוד-לומר סולת חלות, מה חלות האמורות ברבוכה סולת, אף חלות האמורות בכולן סולת, והלא ריקקים לא נאמר בהם חלות, ומניין שיהיו סולת, תלמוד-לומר מצות מצות, מה מצות האמורות בחלות סולת, אף מצות האמורות בריקקים סולת", וכן הוא בובחים ג, א. 80) משנה, מנחות שם. וראה להלן בהערה הסמוכה, ולהלן הי"ח, כיצד עושה אותן חמץ. 81) שם. ובגמרא שם עז, ב - למדו זאת ממה שנאמר (שם, יד) "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'", "איני יודע מכמה היא (= מכמה חלות נוטל אחת, רש"י). נאמר כאן תרומה, ונאמר בתרומת מעשר תרומה, מה להלן אחד מעשרה, אף כאן אחד מעשרה וכו', למדנו לתרומה שהיא אחד מעשרה, אבל איני יודע מכמה היא חלה (= מכמה סולת עושה חלה אחת, נאמר כאן לחם (= "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו", שם יג), ונאמר להלן בשתי הלחם (שם כג, יז) לחם (= "מושבתיכם תביאו לחם תנופה, שתיים שני עשרונים סולת תהיינה") וכו'. מה להלן עשרון לחלה, אף כאן עשרון לחלה, למדנו עשרה לחמץ (= שחלות החמץ באות מעשרה עשרונים) עשרה למצה, מנין (= שגם חלות המצות באות מעשרה עשרונים), תלמוד-לומר (שם ז, יג) "על חלות לחם חמץ", נגד חמץ - הבא מצה, נמצאו עשרים עשרונות לחמי תודה, עשרה לחמץ ועשרה למצה (וראה להלן הי"ח כי מהעשרה עשרונים של מצה עושה שלשים חלות), וראה עוד שם עו, א - במשנה, ובשבועות טו, א. וב'ספרא' אמור פי"ג ה"א.

- 10 יח. וכיצד מחמץ? מביא שאור פדי חמוץ⁸²
- 11 ונותנו לתוך המדה⁸³ וממלא את המדה. אף על פי
- 12 שסופה להיות חסרה או יתרה מפני השאור,
- 13 שפעמים יהיה עבה וקשה⁸⁴ ופעמים רך⁸⁵ - אין
- 14 משגיחין אלא על מדתה עתה, והרי הוא מודד
- 15 עשרון עשרון⁸⁶ שלמים⁸⁷. והעשרה עשרונים של
- 16 מצה עושה מהן שלשים חלות שוות⁸⁸, עשר חלות
- 17 מכל מין: עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות
- 18 ריקקים⁸⁹, ועשר חלות מרבכת⁹⁰.

82) כרבי יהודה במשנה, מנחות נב, ב. 83) מדת עשרון. 84) "ומחזיק מן המדה מקום קטן" (פירוש המשנה, שם) "ונמצא העשרון יתר (מאילו היה קמח) לפי שאם לא היה שאור מגובל (עבה וקשה) היה נפחו גדול מעכשיו" (רש"י שם). וראה בגמרא שם נג, ב. 85) "נפוח ורך מחזיק מקום גדול" (רבינו שם). "ונמצא העשרון חסר, שאם לא בשביל המים לא היה מלא" (רש"י שם), וראה בגמרא שם. 86) ראה למעלה פ"ב ה"ח "כשמודדין הנסכים או המנחות וכו' אין מודדין אותן במדה של שלשה עשרונים לפי או של שנים לאיל, אלא מודד הכל בעשרון אחד שהיה במקדש". 87) כלומר, כיון שעכשיו כל עשרון ועשרון הוא מלא, אף כי בסוף יהיה יתר או חסר, אין משגיחין אלא על מדתה עתה. 88) במנחות עז, א - במשנה: "ועשרה

70) משנה, מנחות צג, ב: "חומר בסמיכה מבתנופה וכו' שאחד מניף לכל החברים ואין אחד סומך לכל החברים", ובגמרא שם צד, א - אמרו: "משום דלא אפשר, היכי ליעביד, לינפו כולהו להדדי הדדי קא הויה חציצה (וראה למעלה ה"ו מה שכתבנו בשם ה'תוספות'), ליניף וליהדר וליניף, תנופה אמר רחמנא ולא תנופות" (אבל בסמיכה לא כתוב סמיכה כ"אם "וסמך" סתם, ויכול לסמוך ולחזור ולסמוך, רש"י שם). 71) ראה למעלה פ"ג ה"ט.

- 1 טז. היתה אשה בעלת הקרבן - אינה מניפה⁷², אבל
- 2 הפה מניף⁷³; שקרבנה טעון תנופה, והיא פסולה
- 3 לתנופה⁷⁴. ולעולם אין אשה מניפה, אלא הסוטה
- 4 והנזירה בלבד⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. ותנופה קודמת
- 5 להגשה בכל מקום⁷⁷.

72) משנה, קידושין לו, א. "הסמיכות והתנופות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים", ובגמרא שם, ובמנחות סא, ב - למדו כן ממה שנאמר (שם ז, כט) "דבר אל בני ישראל", בני ישראל מניפים ואין בנות ישראל מניפות. וכן הוא ב'ספרא' פ' צו שם. 73) ברייתא, מנחות סב, ב. ותוספתא מנחות פ"י: "והאשה, כהן מניף על ידיה", וראה גם ב'ספרא' שם. 74) משנה, שם סא, א: "ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן, אחד אנשים ואחד נשים". ובגמרא (שם סא: "מאי קאמר, אמר רב יהודה, הכי קאמר: אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה, ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים". 75) קידושין שם במשנה: "הסמיכה והתנופות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות", ובגמרא (שם לו: "אתיא יד יד משלמים, כתיב הכא (אצל סוטה במדבר ה, כא) ולקח הכהן מיד האשה, וכתיב התם (ויקרא ז, ל) ידי תביאנה, מה כאן כהן, אף להלן כהן. מה להלן בעלים, אף כאן בעלים. הא כיצד? כהן מכניס ידו תחת ידי בעלים ומניף. אשכחן סוטה, נזירה מנלן, אתיא כף כף מסוטה", "לפי שנאמר בסוטה (שם במדבר, יח) ונתן על כפיה את מנחת הזכרון, ונאמר בנזיר (שם ו, יט) ונתן על כפי הנזיר, ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן שוה, למה שנאמר בתחילת הפרשה (שם, ב) איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר, והוא מה שאמר אתיא 'כף' 'כף' מסוטה" (רבינו בפירוש המשנה, קידושין שם). 76) פ"ח מהל' נזירות ה"ד לענין נזירה, ופ"ג מהל' סוטה ה"ט לענין סוטה. 77) משנה, מנחות סא, א: "תנופות קודמות להגשות", "ומנין שהתנופה קודם? דכתיב במנחת סוטה (שם ה, כה) והניף את המנחה לפני ה', ואחר-כך נאמר והקריב אותה אל המזבח" (רש"י במשנה, שם). והיינו במנחת העומר ובמנחת סוטה שטעונות גם תנופה וגם הגשה (רש"י שם).

- 6 יז. כיצד הוא הלחם שבביא עם התודה? לוקח
- 7 עשרים עשרון⁷⁸ סלת⁷⁹ ועושה מהם עשרה עשרונים
- 8 חמץ ועשרה מצה⁸⁰. העשרה של חמץ עושה אותם
- 9 עשר חלות⁸¹.

78) כלומר, עשרים עשירות מאיפה, שהן שתי איפות, וכל איפה שלש סאין, ראה מ"א בפרק התודה (מנחות עו:).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 **כא. החלות¹⁰¹ - לולות¹⁰² הסלת שלחן בשמינית של**
 10 **שמן, ואחר כך לש ואופה אותן¹⁰³. והקיקין -**
 11 **מושחין בשמינית שלחן אחר אפייתן¹⁰⁴. והפנה לוקח**
 12 **מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין ומין; שנאמר:**
 13 **אחד מכל קרבן¹⁰⁵.**

(101) היינו חלות מאפה תנור. ורוצה-לומר: כיצד הן עשויות? (102) מרטיב. (103) בברייתא מנחות עה, א: "תנו רבנן, סולת כלולה (ויקרא ב, ה) מלמד שנבללת סולת. רבי אומר, חלות בוללן (= בולל אותן לאחר האפיה), שנאמר (שם, ד) חלות כלולות, אמרו לו: והלא לחמי תודה נאמר בהן חלות, ואי אפשר לבוללן כשהן חלות אלא סולת". (104) מנחות, שם. וראה להלן פ"ג ה"ח, שכתב "ויראה לי, שאחר אפייה מושח אותן". (105) משנה, שם עז, ב: "מכולם היה נוטל אחד מעשרה תרומה, שנאמר (ויקרא שם) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה".

14 **כב. ולחמי תודה שאפה אותן ארבע חלות - יצא.**
 15 **לא נאמר ארבעים אלא למצה¹⁰⁶. והוא שפירש**
 16 **החלה שלחן¹⁰⁷ אחת מכל קרבן פשה בצק¹⁰⁸, שאין**
 17 **מפרישין פרוסה¹⁰⁹; שנאמר: אחד מכל קרבן -**
 18 **שלא יטל פרוס¹¹⁰.**

(106) כשמואל במנחות עז, א. ולא כרב הונא (שם עז, ב:). (107) כלומר, ארבע החלות שנותן לכהן. (108) שם, וראה בנדרים יב, ב - כי הר"ן והרא"ש סוברים כי עשה עשר חלות מכל מין ומין כשהם בצק, ולאחר שמפריש אחד מכל מין, עשה מכל מין - חלה אחת, אבל בתוספות שם נראה שלא עשה עשר חלות אלא הפריש מן העיסה חלק עשירי, ומהנשאר אפה ד' חלות, חלה חלה מכל מין ומין, וכנראה שגם רבינו סובר כן שמפריש מן העיסה, ואין צורך שבשעת ההפרשה יהיו עשר חלות. (109) כלומר, אין מפרישין חלה חתוכה כ"אם שלימה. (110) מנחות עז, ב. ונדרים, שם.

19 **כג. וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר? לוקח**
 20 **ששה עשרונות ושני שלישי עשרון¹¹¹ ועושה מהן**
 21 **עשרים חלות¹¹² שוות, והכל מצה¹¹³. עשרה קיקין**
 22 **מושחין בשמן, ועשר חלות לולות הסלת שלחן**
 23 **בשמן, והכל מאפה תנור¹¹⁴. ושמן שלחן רביעית¹¹⁵.**
 24 **ושעור זה הלכה למשה מסיני¹¹⁶. והפנה לוקח מהן**
 25 **שתי חלות, אחת מכל מין¹¹⁷.**

(111) משנה, מנחות עה, א: "נזירות היתה באה שתי ידות כמצה של תודה, חלות ורקיין ואין בה רבוכה, נמצא עשרה קבין ירושלמיות שהן ששה עשרונות ועודיין (= שני שלישי)", ובברייתא שם אמרו: "שלמי (ויקרא ז, יג) לרבות שלמי נזיר לעשרת קבין ירושלמיות ולרביעית שמן, יכול לכל מה שאמור בענין, תלמוד-לומר (במדבר ו, טו) מצות (= וסל מצות סולת חלות כלולות בשמן ורקיין מצות משוחים בשמן). מאי תלמודא, אמר רב פפא, דבר שנאמר בו מצות, לאפוקי רבוכה דלא נאמר בו מצות. דבי רבי

למצה, ובמצה שלש מינין: חלות, רקיקין ורבוכה, נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין ושלוש חלות לעשרון", ובגמרא (שם עז:): "יכול עשרה שבמצה לא יהו כולן אלא ממין אחד, תלמוד-לומר (שם, יב) אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה חלות מצות כלולות בשמן ורקיין מצות משוחים בשמן, סולת מורבכת חלות כלולות בשמן, נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין, ושלוש חלות לעשרון". (89) "רקיק, סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא-בבא יט:). וראה תרגום אונקלוס, ורקיין מצות (שמות כט, ב. ויקרא, שם) "ואיספוגין פטירין". וראה בפירוש המשנה, חלה פ"א מ"ד. (90) "רוצה לומר, שקוצה בשמן" (פירוש המשנה, מנחות פ"ז מ"א). ושם פ"ט מ"ג, כתב רבינו: "והמילה הזאת אין לה גזרה כל עיקר ממה שיש בידינו מן הלשון, אמנם נתחזקה דעתי בענין רבוכה שהיא ריבוי השמן, מאשר מצאתי מרבית השמן בחביתי כהן גדול ובמין רבוכה מאשר מיני התודה וכו' ודעתי נוטה, שענין רבוכה היא ענין קליה, כמו שקולין דבר שנקרא בלשון ערב וזולאיה, ר"ל, שצפה על פני השמן, שקולין אותה בה, ולכן הוצרך בריבוי שמן, והוא שנאמר בשמן תעשה", וראה להלן ה"ט וה"כ.

1 **יט. וכיצד היא המרבכת? חולטה⁹¹ ברותחין⁹²**
 2 **ואופה אותה מעט⁹³, ואחר כך קולה אותה בשמן**
 3 **על האלפס⁹⁴ וכיצא בו⁹⁵ כדרך שקולין הספגנין,**
 4 **ומרבין בשמנה. וזהו הרבוב האמור בכל מקום⁹⁶.**

(91) "כשנותנין המים הרותחים על הקמח קורים אותו חליטה" (פירוש המשנה, חלה פ"א מ"ו). (92) ב'סיפרא' צו פ"ד ה"ד: "תעשה מורבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה", וכן הוא גם במנחות נג, א. ומפשות דברי רבינו נראה, שהחליטה היא במים, אולם בפירוש המשנה מנחות פ"ט מ"ג, כתב: "מה שאמרו ב'סיפרא' בפירוש ענין מלת מורבכת, מלמד שכל מעשיה ברותחין, והענין הזה הוא שיהא כל שמן שעושין עמה רותח", וראה ב'הר המוריה' כאן. (93) ראה להלן בפ"ג ה"ג. (94) "מרחשת" (ראה בפירוש המשנה, חלה פ"א מ"ו). (95) "מחבת", ראה להלן שם. (96) שתהיה בו קליה בהרבה שמן, ראה למעלה הערה פט בשם פירוש המשנה, וב'לחם משנה' להלן פ"ג שם בסוף ההלכה.

5 **כ. ובכמה שמן הוא עושה השלישים חלות?⁹⁷ בנצי**
 6 **לג שמן⁹⁸. ושעור זה הלכה למשה מסיני⁹⁹. רביעית**
 7 **ממנו לרבוכה, ושמינית לחלות, ושמינית**
 8 **לרקיקין¹⁰⁰.**

(97) של מצה, אבל עשר החלות של חמץ, אינן טעונות שמן. וכן מפורש במנחות פט, א. וב'סיפרא' צו פ"א ה"ו: "מביא חצי לוג שמן וחוציהו (חציו) לחלות ולרקיקין, וחציו לרביכה". הרי שחלות של חמץ אינן טעונות שמן. וראה בפירוש המשנה מנחות פ"ז מ"ד. (98) משנה, מנחות פח, א: "חצי לוג, מה היה משמש, חצי לוג מים לסוטה וחצי לוג שמן של תודה". (99) כרבי אלעזר בן עזריה (מנחות פט. ו'סיפרא' שם). (100) מנחות ו'סיפרא' שם.

מלח, וראה פ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א. (124) על גבי המזבח, ראה זבחים נז, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר ("אך בכור שור או בכור כשב וגו') את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" – במדבר יח, יז) חלבו לא נאמר אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונים מתן דמים ואימורים לגבי מזבח. וראה פ"א מהל' קרבן פסח הי"ד, ובהל' בכורות פ"א ה"ב וה"ז, ובפ"ו שם ה"ד. (125) ראה בהל' בכורות פ"א ה"ב. (126) ראה פ"ו שם, ה"ד.

יום רביעי כ' אדר ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) יבאר בו מצות-עשה של אכילת קדשי קדשים לכהונה, ובאיזה מקום הם נאכלים.

- א. אכילת החטאת והאשם מצות עשה, שנאמר: ¹⁰ וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם - הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבָעֲלִים מִתְּכַפְּרִים.¹¹ וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקֳּדָשִׁים שְׂאוֹכְלִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים,¹² שְׂאֹכְלִתָן מִצֻּה.¹³

(2) ובספרא פרשת שמיני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י, יז) ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים." (3) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילתם אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות-עשה. [וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח"].

- ב. וכן אכילת שיירי מנחות מצות עשה, שנאמר: ¹⁴ וְהִנֹּחֲתָתָם מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֲהֲרֹן וּבָנָיו.¹⁵

(4) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. (5) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" ולשון ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שיירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות-עשה לא דבר של רשות בלבד.

- ג. ואין חטאת ואשם ושיירי מנחות נאכלין אלא לזכרי כהנה בעזרה; ואם נאכלו ביהכל? - נאכלו.¹⁶ שנאמר: לְכָל מִנְחָתָם וּלְכָל חֲטָאתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ, כָּל זָכָר יֹאכֵל אֹתָם.¹⁷ וכן שלמי צבור הרי הם פחטאת וקאשם,¹⁸ כמו שפאָרנו.¹⁹

(6) ולענין שיירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפנין מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפנין מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב:) לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה

ישמעאל תנא, מצות - כלל, חלות וריקין - פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, חלות וריקין אין, מידי אחריני לא". (112) שהרי למדו חלות נזיר מחלות תורה (מנחות עח). וחלות תורה היו עשר לכל מין ומין. (113) משנה שם, כמפורש בתורה (במדבר, שם). (114) מפורש בויקרא ב, ד. כי חלות וריקין הם מאפה תנור (כספ-משנה). (115) משנה, מנחות פח, א: "רביעית (= מדת רביעית שהיתה במקדש) מה היתה משמשת, רביעית מים למצורע ורביעית שמן לנזיר". (116) שם פט, א: "חצי לוג שמן לתורה, ורביעית שמן לנזיר, ואחד עשר יום שבין נדה לנדה - הלכה למשה מסיני". (117) שנאמר (במדבר י, יט-כ) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל וריקין מצה אחד וגו' קודש הוא לכהן וכו'".

- כד. שני מיני לחם שפאָרנו¹¹⁸ וארבעה מיני לחם שבתורה מעפבין זה את זה¹¹⁹. ומעשה הלחם של שניהן חוץ לעזרה.¹²⁰

(118) ריקין וחלות (למעלה בהלכה הקודמת). (119) שם כז, א - במשנה. היינו שאם אין לנזיר שני המינים או לבעל התורה ארבעת המינים, אינם מביאים כלום. ונלמד בגמרא (שם) ממה שכתוב בנזיר (שם, כא) "כן יעשה על תורת נזיר", ו"כן יעשה" משמע ככה ולא באופן אחר, עי' רש"י שם. ותורה הוקשה לנזיר, שנאמר (ויקרא ז, יג) "על זבח תורת שלמיו", וקיבלו חכמים כי "שלמיו" לרבות שלמי נזיר (גמרא, שם). (120) כלומר, גם לישתם וגם אפיתם - חוץ לעזרה, מפני שאין התנור מקדשם, אלא שחיטת הקרבן מקדשתם, כמפורש במנחות עח, ב. עט, א. ('הה המוריה'). (אבל זה לא מספיק, שהרי גם שתי הלחם של עצרת אינן קדושות אלא בשחיטה (שם מז). ואף-על-פי-כן אפיתן בפנים (שם צה: במשנה). ונראה שמקור דברי רבינו, ממה שאמרו (שם עח:) השוחט את התורה לפניו, ולחמה חוץ לחומת בית פאגי, לא קדש הלחם, אבל אם היה לפניו מחומת בית פאגי, אף-על-פי שהוא חוץ לעזרה - קדש הלחם, וכן הוא באיל נזיר (ראה בפ"ב מהל' פסולי המוקדשין הט"ד-יח) ומכאן שהם נעשים מחוץ לעזרה, ועי' משנה-למלך בשם 'ברכת הזבח').

- כה. כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח? אחר שזורק דמן כמו שפאָרנו¹²¹ מפשיט ומוציא האמורים¹²² ומולחן¹²³ ומקטירן¹²⁴. ושאר בשר הבכור נאכל לכהנים¹²⁵. ושאר בשר המעשר נאכל לבעלים¹²⁶. ושאר הפסח נאכל למנויו בהלכותיו, כמו שיתבאר בהלכות הפסח.

(121) למעלה פ"ה הי"ז. (122) ראה למעלה שם הי"ח: "וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר-כך מוציין את אימוריהם, ואין מפשיטין אותן עד שזורק הדם וכו' נמצאת אומר זורק תחלה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא את האימורים ומקטירן". (123) שם כ, א. "אין לי אלא הקומץ (שטעון מלח), מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וכו', תלמוד-לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ' אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. (18) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כירושלים.

ו. השלמים נאכלים ביום הזביחה וכל הלילה וכל יום המחרת עד שתשקע החמה¹⁹; שנאמר: ביום הקריבו את זבחו יאכל ומחרת, ואם האכל יאכל מבשר-זבח שלמי ביום השלישי וגומר²⁰. נמצאת למד, שהן נאכלין לשני ימים ולילה אחד. בין חלק הכהנים בין חלק הפעלים²¹. והוא הדין לבכור ומעשר²², שהרי הן קדשים קלים פשלים.

(19) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין בדמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". (20) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". (21) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורם מהם (=חלק הכהנים) כיוצא בהם". (22) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

ז. אכל התודה, אף על פי שהיא קדשים קלים, אינה נאכלת אלא ביום הזביחה עם הלילה²³; שנאמר בה: ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר. וכן איל נזיר²⁴. והלחם הבא עמנו²⁵ - פיוצא בהן²⁶, בין חלק הכהנים בין חלק הפעלים²⁷. והוא הדין לחטאת ולאשם ושלמי צבור ולשירי מנחות, שהכל נאכל ליום ולילה; שנאמר: ביום קרבנו יאכל - כל הקרבנות בפשע²⁸. חוץ מן השלמים, שפרש בהן הכתוב, ובכור ומעשר הדומים להם.

(23) שלאחריו. (24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו.) ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. (25) עם התודה ועם איל הנזיר. (26) שם לו. אמרינן: "לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". (27) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התודה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתודה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". (28) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תודת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי מ"קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמר בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה).

ח. כל אלו הנאכלין ליום ולילה - דין תורה שהן נאכלין עד שיעלה עמוד השחר; וכדי להרחיק מן העברה²⁹, אמרו חכמים, שאין נאכלין אלא עד חצות הלילה.

לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש. בחצר אוהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בבני אהרן יאכלנה" (7) ראה פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושתן נקראים היכל. (8) כלומר, היא אכילה כשרה. (9) ואמרו במנחות ח: "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושיירי מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו". (10) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה.

ד. חזה ושוק של שלמים נאכלין לכהנים זכרים ונקבות¹¹, שנאמר בהם: לה נתתם ולבניך ולבנותיך. וכן המורם מתודה והמורם מאיל נזיר, שנאמר: כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה נתתם לה ולבניך ולבנותיך¹².

(11) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". (12) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י, יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'".

ה. וכן הבכור¹³, שהרי נאמר בו: ובשרם יהיה להן כחזה התנופה ובשרם הימין¹⁴. וכל אלו הנאכלים לכהנות - נאכלים לעבדי הכהנים ולנשיהם¹⁵ בתרומה¹⁶. וכלן נאכלים בכל העיר, שנאמר: את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור. לא נאמר בהן במקום קדוש, שהיא העזרה, אלא טהור, שהוא כל מחנה ישראל. שפגדו לדורות - ירושלים. והוא הדין למעשר ופסח¹⁷, שהרי הן קדשים קלים פשלים. והחלונות ועבי החומה - כלפנים¹⁸.

(13) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (14) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה בזבחים נו, שמהפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פרק ו: "הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". (15) לנשי הכהנים. (16) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל חזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחוזרת לבית אביה הכהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. (17) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה להן כחזה התנופה וכשוק

צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושילוק - אוכל מבושל ושילוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (45) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה.

15 יא. היתה להם אכילה מועטת - אוכלין⁴⁶
16 עמה⁴⁷ חלין ותרומות, כדי שתהיה נאכלת עם
17 השבוע⁴⁸. היתה להן אכילה מרבה - אין אוכלין
18 עמה חלין ותרומה, כדי שלא תהיה נאכלת
19 אכילה גסה⁴⁹. וכן פשירי המנחות⁵⁰.

(46) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (47) ועיין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (48) על השובע, "דרך גדולה" (קריית ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (49) ואכילה גסה אינה אכילה. (50) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותרומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה".

20 יב. אין מבשלין חטאת או אשם⁵¹ עם מורם מתודה
21 או מאיל נזיר⁵², מפני שממעט באוכליהן⁵³ ובמקום
22 אכילתן⁵⁴. ולא מורם מתודה ומאיל נזיר עם בכור
23 או עם חזה ושוק של שלמים⁵⁵, מפני שממעט זמן
24 אכילתן⁵⁶. ולא מורם משלמים של אמש⁵⁷ עם
25 חטאת ואשם של יום, מפני שממעט באוכליהן⁵⁸
26 ובמקום אכילתן⁵⁹ ובזמן אכילתן⁶⁰. אבל חטאת
27 ואשם מתבשלין זה עם זה⁶¹, ותודה ואיל נזיר זה
28 עם זה⁶². והבכור וחזה ושוק זה עם זה⁶³. חתיכה
29 של קדשי קדשים⁶⁴ או של פגול⁶⁵ או נותר⁶⁶
30 שנתבשלה עם חתיכות אחרות⁶⁷ - אותן החתיכות
31 אסורות לזרים ומתרות לכהנים⁶⁸.

(51) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה. (52) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (53) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (54) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים אלא ליום ולילה. ועל אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים, שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה. (55) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (56) שהרי

(29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

1 ט. כל הקרבנות, בין קדשי קדשים בין קדשים
2 קלים, אין אוכלין אותם אלא הטהורים³⁰ בלבד
3 המולין³¹. אפלו הערים שמשו³² ולא הביא פפרתו³³
4 - אינו אוכל בקדשים³⁴. והטמטום³⁵ אסור לאכל
5 בקדשים, לפי שהוא ספק ערל³⁶. אבל
6 האנדרוגינוס³⁷ - יראה לי שאוכל בקדשים קלים³⁸.

(30) שנאמר (במדבר יח, יא) "כל טהור בביתך יאכל אותו". (31) אבל הערלים אינם אוכלים בקדשים, שאצל פסח (שהוא מקדשים קלים) נאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו", ומזה אפשר ללמוד שהוא הדין בקדשים קלים אחרים, ואילו קדשי קדשים יש ללמוד בקל וחומר. (32) כלומר, אפילו טבל הטמא וגם שקעה שמשו של יום הטהרה שבתרומה הוא מותר. (33) קרבן טהרה, כגון חזב והזבה היולדת והמצורה. (34) ולמדו זאת (יבמות עד:) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן (אף על פי שטבל והעריב שמשו) אינו אוכל בקדשים. (35) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (36) שמה הוא זכר. (37) שיש לו גם זכרות וגם נקבות. (38) אם נימול (כסף משנה). לפי שגם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרים - אינו אוכל שמה הוא נקבה.

7 י. ומתיר לאכל את הקדשים בכל מאכל³⁹. אפלו
8 הפהנים⁴⁰ מתירין לאכל חלקם, בין מקדשים קלים
9 בין מקדשי קדשים, בכל מאכל, ולשנות באכילתן⁴¹,
10 ולאכלם צלויים שלוקים⁴² ומבשלים⁴³, ולתת לתוכן
11 תבלין של חלין, אבל לא תבלין של תרומה, שלא
12 יביאו את התרומה לידי פסול⁴⁴. והעצמות
13 הנשארות⁴⁵ - מתרות, ועושה אדם מהם כל כלים
14 שיצרצה.

(39) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושילוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשילוק, יאכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 לְאָכַל אֶפְלוֹ פְּשִׁיטָהּ לְעֶרֶב. אֲכַל לְעֶנְנִי חֲלָקָה -
13 הַכֹּל לְאִנְשֵׁי בֵּית אָבִי⁷² שֶׁמֶקְרִיבִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכֹלָם
14 חוֹלְקִים בְּכָל קֹדֶשִׁי הַמִּקְדָּשׁ אִישׁ בְּאָחִיו, בֵּין זֶה
15 שֶׁהֶקְרִיב בֵּין אָחִיו שֶׁעָמְדוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁלֹא הֶקְרִיב⁷³.

71) אף על פי שלא עבד. והמדובר כשראוי גם לאכילת קדשים. 72) ספרא שם. [ומה שאמרו (זבחים צט.) "והרי משמרה כולה דאין מחטיין (=זורקים הדם על גבי המזבח) ואוכלים", לא אמרו כן אלא להיתר אכילה, שהרי בתחילת הסוגיא שם לא דיברו על חלוקה, וראה בלחם משנה. ומה שאמרו בפסחים נז. שתיקנו שיחלקו בערב שבת לכל המשמר (ולשון הגמרא "דאיתין כולהו משמרות", לאו דווקא) - אין זה אלא בעורות, אבל בבשר אי אפשר לתקן כן, שהרי ייפסל בנותר]. 73) אלא שראוי להקריב.

16 טו. וְלָמָּה חֲלַק הַקְּתוּב בַּמִּנְחוֹת בֵּין מִנְחוֹת הָאֶפְסוּיֹת
17 וּמִנְחוֹת הַסֵּלֶת? שֶׁהָרִי בְּאֶפְסוּיֹת הוּא אוֹמֵר: כָּל
18 הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תֹּאכְלָה בַּתְּנוּרָה, לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ
19 תִּהְיֶה⁷⁴; וּבַמִּנְחוֹת הַסֵּלֶת הוּא אוֹמֵר: וְכָל מִנְחָה
20 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֻרְבָּה, לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ
21 בְּאָחִיו⁷⁵. שֶׁהָאֶפְסוּיָה, כְּשֶׁחוֹלְקִין אוֹתָהּ אִנְשֵׁי בֵּית אָבִי,
22 כָּל שֶׁיֵּגִיעַ לוֹ חֲלָקוֹ, אֶפְלוֹ בְּזֵית פֶּת - הָרִי הוּא רֹאֵי
23 לוֹ, שֶׁהָרִי אוֹכְלוֹ מִדֵּ; אֲכַל הַסֵּלֶת, אִם יִחְלְקוּהָ
24 בִּנְיָיִן, נִמְצָא מִגִּיעַ לָזֶה מִלֵּא כִּפּוֹ סֵלֶת אוֹ פָּחוֹת,
25 שְׂאִינּוּ רֹאֵי לֹא לָלוֹשׁ אוֹתוֹ וְלֹא לְאֶפְסוֹתוֹ, לְפִיכָף
26 הָיָה עוֹלָה עַל הַדֶּעַת שֶׁיִּחְלְקוּ מִנְחָה כְּנֶגֶד מִנְחָה⁷⁶,
27 וְלֹא יִחְלְקוּ מִנְחָה זוֹ בְּפָנֵי עֲצָמָה עַל כָּל אִנְשֵׁי בֵּית
28 אָבִי; הַצֵּרֶף הַקְּתוּב לֹמֵר בָּהּ: לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה
29 אִישׁ בְּאָחִיו - לֹמֵר שֶׁיִּחְלְקוּהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה. מִפְּאֵן
30 אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין חוֹלְקִין מִנְחָה כְּנֶגֶד מִנְחָה, אֶפְלוֹ
31 מִעֲשֵׂה מִחְבֶּת כְּנֶגֶד מִעֲשֵׂה מִחְבֶּת אוֹ סֵלֶת כְּנֶגֶד
32 סֵלֶת; אֲלֹא כָּל אַחַת וְאַחַת חוֹלְקִין שְׁרִיָּה בְּפָנֵי
33 עֲצָמָה.

74) שהיה נראה שכל המנחה שייכת לכהן המקריב. 75) שמכאן למדו שהיא נחלקת לכל אנשי בית אב, ולא אמרה התורה דין חלוקה במנחת סולת. 76) כלומר, מנחה שלמה, שאם היו עשרים כהנים בבית אב והיו שם עשרים מנחות, יקבל כל אחד מנחה שלמה, ולא שכל אחד ואחד יקבל חלק אחד מעשרים מכל מנחה ומנחה.

34 טז. וְכֵן אֵין חוֹלְקִין עוֹף כְּנֶגֶד עוֹף⁷⁷, וְלֹא חֲטָאֵת
35 כְּנֶגֶד חֲטָאֵת, וְלֹא חֲזָה וְשׁוֹק כְּנֶגֶד חֲזָה וְשׁוֹק⁷⁸; וְ
36 אֲלֹא כָּל חֲלָק וְחֲלָק חוֹלְקִין אוֹתוֹ בִּנְיָיִן בְּשׁוּהָ.

77) היינו חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה. 78) (ויקרא ז, י"ב) איש כאחיו - וסמך ליה ואם על תודה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים.

37 יז. אֵין הַקֶּטֶן חוֹלֵק⁷⁹ אֶפְלוֹ בְּקֹדֶשִׁים קְלִים⁸⁰, אִף
38 עַל פִּי שֶׁמֶתֶר לְהַאֲכִילוֹ קֹדֶשִׁים קְדָשִׁים⁸¹. וְכֵן אִשָּׁה
39 וְאִנְדְּרוּגִינוֹס אֵין חוֹלְקִים לָהֶם בְּקֹדֶשִׁי הַמִּקְדָּשׁ

מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה, והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים ולנקבות. 57) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד לאכילה. 58) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. 59) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. 61) לפי שדינם שווה. 62) שדינם שווה. 63) שאף הם דינם שווה. 64) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. 65) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" שבסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשלו עם החתיכות - אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. 66) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ למקומו. 67) של חולין או של קדשים קלים. [והמדובר כשהיה בהן כדי ביטול, דהיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים - במאה]. והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כאן בעיה של "חתיכה הראויה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. 68) [כן כתב רבינו גם בהלכות פסולי המוקדשין (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת [טהורה] או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאין כאן אלא הפסד מועט - ואף על פי שתרומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט - בקדשים החמירים)].

1 יג. בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים אוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים קְלִים
2 שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם בֶּשֶׂר תֹּאנָה - הָרִי⁶⁹ בֶּשֶׂר הַתֹּאנָה אֶסוּר
3 לְטִמָּאִים וּמִתֵּר לְטָהוּרִים⁷⁰.

69) בשר חולין. 70) כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאווה, אוכלין הכל טהורי הכהנים וכו'. ואם יהיה בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאווה, אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחד משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו".

4 יד. נֹאמַר בְּעוֹלָה: עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הֶקְרִיב לִפְנֵי לוֹ
5 יְהוָה; וְנֹאמַר בְּחֲטָאֵת: הַכֹּהֵן הַמְּחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה;
6 וְנֹאמַר בְּאֶשֶׁם: הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לוֹ יְהוָה; וְנֹאמַר
7 בְּשִׁלְמִים: לִפְנֵי הַזֶּרֶק אֵת דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהוָה;
8 וְנֹאמַר בְּמִנְחָה: הַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ יְהוָה. אֵין
9 הַקְּתוּב מְדַבֵּר בְּכָל אֵלּוּ אֲלֹא בְּרֹאֵי: שֶׁהַכֹּהֵן הָרֹאֵי
10 לְעִבּוּדָה⁷¹ - זֶהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲלָק לְאָכַל; וּמִי שְׂאִינּוּ
11 רֹאֵי בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָּן, כְּגוֹן שֶׁהָיָה טָמֵא - אֵין לוֹ חֲלָק

14 בְּיוֹם הַקְּבוּרָה⁹⁵, בֵּין כְּהֵן גְּדוֹל⁹⁶ בֵּין כְּהֵן הַדְּיוּט, אֵין
15 חוֹלְקִין לְאָכֹל לְעֶרֶב.

(90) [נוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה - אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעט, שהרי ממילא הוא ממועט, והוא הדין לאשה ואנדרוגינוס, ועיין בלחם משנה]. (91) כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן הלכה כג), וכגון שהקריבו הסהורים, אבל בהקריבו הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים שנטמאו. (92) כל שנטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין לא העריב שמש. (93) כגון הזב, הזבה, היולדת והמצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתו (=קרבן טהרה), (94) "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות, ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול בקדשים כל זמן שהוא באינינו. (95) היינו כשיום הקבורה אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחריו אפילו מדרבנן. (96) אף על פי שהוא מקריב.

16 כ. כל שְׂאִינוּ רָאוּי לְאָכֹל - אֵינוּ רָאוּי לְעֶבֶד; חוּץ
17 מִכְּהֵן גְּדוֹל הָאוֹנָן, שֶׁהוּא מְקַרֵּב וְאֵינוּ אוֹכֵל⁹⁷, כְּמוֹ
18 שְׂבָאֲרָנוּ. וְכָל שְׂאִינוּ רָאוּי לְעֶבֶד - אֵינוּ רָאוּי לְאָכֹל;
19 חוּץ מִבְּעַל מוֹם, שֶׁהָיָה נִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה⁹⁸.

(97) והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב בכהן גדול) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים משום שנאמר (שם י, יט באהרן הכהן הגדול) ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבן נטמא ואינו ראוי לאכילה. (98) ויקרא ו, כב, "כל זכר בכהנים" לרבות בעל מום.

20 כא. כל שְׂאִין לוֹ חֵלֶק בַּבֶּשֶׂר - אֵין לוֹ חֵלֶק
21 בַּעֲוֹנוֹת⁹⁹. אֲפֹלוּ טָמֵא בַּשְּׂעֵת זְרִיקַת דָּמִים וְטָהוֹר
22 בַּשְּׂעֵת הַקָּטָר חֲלָבִים¹⁰⁰ - אֵינוּ חוֹלֵק בַּבֶּשֶׂר¹⁰¹.
23 שְׂנֵאָמֶר: הַמְקַרֵּב אֶת דָּם הַשְּׂלָמִים וְאֶת הַחֲלָב מִבְּנֵי
24 אֶהְרֹן, לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְה - עַד שִׁיְהִי טָהוֹר
25 וְרָאוּי לְעִבּוּדָה מִשְׂעֵת זְרִיקָה עַד אַחֵר הַקָּטָר
26 חֲלָבִים¹⁰².

(99) ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן". (100) כלומר, בלילה. שטבל והעריב השמש. (101) להשמיענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטרה. (102) למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים.

27 כב. נְטָמָא אַחֵר זְרִיקָה וְטָבֵל, וְהָיָה טָהוֹר אָף
28 בַּשְּׂעֵת הַקָּטָר חֲלָבִים - הַדְּבָר סָפֵק אִם חוֹלֵק אִם
29 אֵינוּ חוֹלֵק. לְפִיכָךְ, אִם תִּפְס - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.

1 כָּלֵל⁸², שְׂנֵאָמֶר: אִישׁ כָּאֲחִיו⁸³. אֲבָל בְּעַל מוֹם, בֵּין
2 קָבוֹעַ בֵּין עוֹבֵר, בֵּין שְׁנוּלָד בְּמוֹמוֹ בֵּין שֶׁהָיָה תָמִים
3 וְנִפְסָל⁸⁴ - חוֹלֵק⁸⁵ וְאוֹכֵל; שְׂנֵאָמֶר: לָחֶם אֲלֵהִיו
4 מִקֹּדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים⁸⁶ וְגוֹמֵר. וְהוּא שִׁיְהִי רָאוּי
5 לְאִכְלִיָּה⁸⁷. אֲבָל אִם הָיָה טָמֵא - אֵינוּ חוֹלֵק לְאָכֹל
6 לְעֶרֶב.

(79) כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר (שם ז, י) "איש כאחיו" ודרשו (קידושין ומנחות וספרא שם) "איש חולק וכו' ואין הקטן חולק וכו'". (80) שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאין הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. (81) זבחים צט. "הרי קטן דאינו ראוי לחיטוי - ואוכל", וכתב רש"י שם בדיבור המתחיל קטן: "דאמרין במנחות (עג). איש כאחיו, איש חולק ואין קטן חולק ומדמעית ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב" (ויקרא ו, יא; ז, ו). והרי הפסוק הראשון מדבר במנחה והפסוק השני במנחה ובאשם, ושניהם קדשי קדשים. (82) כלומר, לא רק בקדשי קדשים שאסורים בהם באכילה - אינם חולקים, אלא אפילו בקדשים קלים שמותרים להם באכילה, אינם חולקים בהם, כדין הקטן. (83) עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - "בני אהרן ולא בנות אהרן". (84) ונתרבה ממה שכתוב (ויקרא ז, ו) אצל אשם "כל זכר בכהנים יאכלנו". (85) יש לו חלק. (86) בזבחים שם למדו מפסוק זה שבעל מום אוכל בקדשים, ואילו זכות חלוקה בקדשים למדו ממה שנאמר שלש פעמים "כל זכר": (א) אצל מנחה (שם ו, יא; ב) אצל חטאת (שם, כב; ג) אצל אשם (שם ז, ו), אנו למדים מפסוק אחד כי בעל מום חולק, אף כי אינו ראוי לעבודה. ומפסוק שני - כי גם הנוול במומו חולק, ומהפסוק השלישי - כי גם בעל מום קבוע בכלל זה. (87) בזבחים צט. "בעי ריש לקיש בעל מום והוא טמא מהו שיחלקו לו כיוון דלא חזי ורחמנא רבייה לא שנא מה לי טמא מה לי בעל מום, או דלמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבה תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול בערב, שמע מינה ראוי לאכילה בערב, שמע מינה".

7 יח. וְכֵהֵן גְּדוֹל אוֹכֵל⁸⁸ שֶׁלֹא בַּחֲלָקָה, אֲלֵא נוֹטֵל כָּל
8 מַה שִׁירָצָה⁸⁹.

(88) בקדשי המקדש אבל לא בקדשי הגבול. (89) בספרא פרשת צו פרשה ב הלכה ח על מה שנאמר (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", דרשו: "לאהרן ובניו", לאהרן תחילה ואחר כך לבניו, לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת, מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים שלא במחלוקת".

9 יט. כָּל הָרָאוּי לְאִכְלִילַת הַקֹּדְשִׁים⁹⁰ בַּשְּׂעֵת הַקָּרְבָּן -
10 חוֹלֵק לְאָכֹל; וְכָל מִי שְׂאִינוּ רָאוּי לְאָכֹל בַּשְּׂעֵת
11 הָעִבּוּדָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְעִבּוּדָה⁹¹ וְהָיָה הוּא
12 רָאוּי לְאָכֹל לְעֶרֶב - אֵין חוֹלֵק כִּדִּי לְהִנִּיחַ חֲלָקוֹ
13 לְעֶרֶב. פִּיעֵד? טָבוֹל יוֹם⁹² וּמְחַסֵּר כְּפוּרִים⁹³ וְהָאוֹנָן⁹⁴

במנחת כהנים: כליל תהיה לא תאכל; כל שהוא כליל
למזבח - אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בכזית¹².
וכן האוכל כזית מבשר חטאות הנשרפות¹³ - לוקה¹⁴;
שנאמר: וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד
לא תאכל, באש תשרף¹⁵.

(9) האימורים של כל הקרבנות ולא רק של עולה. (10) ראה
ברייתא מנחות עד: המובא בדברינו להלן בהמשך ההלכה.
(11) ראה לחם-משנה למעלה ה"א. (12) כלומר, נוסף על
איסור מעילה (ראה למעלה הלכה א, ולהלן פ"א ופ"ב
מהלכות מעילה), לוקה גם על כל לאו של "כליל תהיה לא
תאכל". מקור הדברים במנחות עד. עד: "בעא רבינא, כהן
שאכל מן האימורין מהו, לאו דורות (=וזר לא יאכל קודש
– שמות כט, לג) לא קמיבעיא לי (=שאינו חייב ודלא
כפירש"י), שלא נאמר הלאו הזה אלא בדבר הנאכל לכהנים,
אבל אימורים שאינם נאכלים לכהנים, אין בהם הלאו של
"וזר לא יאכל קודש", ראה מכות יח. ובתוספות מנחות שם
– הר המוריה, וראה להלן הלכה ח), כי קמיבעיא לי לאו
דכליל תהיה, מאי (מי) הוי כהן חייב משום לאו דכליל
תהיה, כמו שהוא חייב על אכילת מנחת כהן – רש"י), אמר
רב אהרן לרבינא, תא שמע, דתניא רבי אליעזר אומר כל
שהוא בכליל תהיה, ליתן לא-תעשה על אכילתו". וראה גם
מכות יח: וספרא צו פרק ה הלכה ד. (13) שאינם בכלל
כליל תהיה, שהרי אינם נקרבות על המזבח אלא נשרפות
בבית הדשן (למעלה פ"ז הלכות ב"ד, וראה לחם-משנה
למעלה הלכה א, ומשנה-למלך כאן ובפ"א מהלכות מעילה
הלכה ג). (14) כלומר, נוסף על זה שלוקה מטעם מעילה
(ראה להלן פ"א מהלכות מעילה הלכה ג, ופ"ב שם הלכה
ד). (15) ספרא צו פ"ח הלכה ה, ופסחים פג. וזבחים פב.

ד. כל האוכל כזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים
קלים, קדם זריקת דמם¹⁶ - לוקה. שנאמר: לא תוכל
לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך
ונדבתיך. כלומר, לא תוכל לאכל נדבתיך בשעריך
קדם שזורקין דמן בשערי המקום. מפי השמועה
למדנו¹⁷, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קדם
זריקת דמים. והוא הדין לשאר קדשים, בין קלים
בין חמורים¹⁸. וששה דברים שבתודה, שהם: החלב
והבשר, והסלת¹⁹ והשמן והיין, והלחם - פלן
מצטרפין לכזית²⁰.

(16) שאין בהם דין מעילה, ראה להלן פ"ב מהלכות מעילה
הלכה א. (17) מכות יז. וספרי ראה (לדברים שם).
(18) במכות שם אמרו, כי בכור וחטאת ואשם ועולה נלמדים
בקל-וחומר מתודה ושלמים. (19) שהרי התודה טעונה
נסכים (מנחות צ:). (20) משנה במעילה טו: "חמשה
דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה וכו'. וששה בתודה,
הבשר והחלב והסולת והיין והשמן והלחם".

ה. כל האוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה
- לוקה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר
דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך; מפי

כג. קרבן צבור הפא בטמאה, אף על פי שהטמאים
מקריבין אותו¹⁰³ - אין חולקין עם הטהורין לאכל
לערב, מפני שאינם ראויים לאכילה¹⁰⁴.

(103) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא
הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין
הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שנטמאו.
(104) בזבחים צט. "בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור
(=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרינן המחטא
אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה
חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע
כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב,
שמע מינה ראוי לאכילה בעינן שמע מינה".

פרק אחד עשר

(1) יבוארו בו איסורי אכילת בשר עולה ואיסורי שאר
הקרבנות גם לכהנים, ובשר קדשי קדשים לזר.

א. כל האוכל כזית² מבשר העולה, בין לפני זריקת
דמה⁴ בין לאחר זריקת דמה - לוקה. שנאמר: לא
תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך
וגומר וכל נדריך אשר תדר; מפי השמועה למדנו⁵,
שזו אזהרה⁶ לאוכל בשר העולה.

(2) בין כהן ובין ישראל (רש"י במכות יז:). (3) אף-על-פי
שכתב רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קמו) כי הלאו הזה
של "לא תוכל לאכול וגו'" הוא האזהרה לכל מועל (וכן
כתב הכסף-משנה כאן, והמשנה-למלך בפ"א מהלכות
מעילה הלכה ג), ובמעילה אין שיעור של כזית אלא שזה
פרוטה (הלכות מעילה שם הלכה א) – עולה לאחר שחיטה
שאינה ראויה לכלום, אלא להקריבה על גבי מזבח, אין לה
ערך של ממון כלל, ולפיכך דנו בה בשיעור כזית ככל
איסורי המאכלות ולא בשוה פרוטה (ראה במנחת-חנינוך
מצוה תמו). (4) מה-שאין-כן בקדשים הנאכלים, ראה
להלן הלכה ד. (5) בספרי פ' ראה (לדברים יב, יז) ומכות
יז. (6) "נדריך זה עולה" (שם ושם).

ב. והלכה ובשרה וסלתה ושמןה ויין של נסכיה -
חמשותף מצטרפין לכזית⁸.

(7) כי קרבן עולה טעון נסכים (למעלה פ"ב הלכה ב) ומנחת
נסכים נשרפת כולה על המזבח, והיין מתנסך על המזבח
ויורד לשיתין (שם הלכה א). (8) להלקות. מעילה טו:
במשנה: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה",
ופירש שם רבינו, וכן רש"י שם שמצטרפין גם לענין מעילה,
שאם אכל מכולם כזית אחד הרי זה מעל, וחייב מלקות, וכן
פירש"י שם. ואף-על-פי שיש שיעורו תמיד ברביעית, אין
זה אלא בשתייה. אבל בדרך אכילה, כגון ששרה פתו ביין
– שיעורו בכזית (תוספות זבחים קט. ד"ה עולה, וראה
במנחת-חנינוך מצוה קמח).

ג. וכן האוכל כזית מפל האמורין⁹, בין לפני זריקה
בין לאחר זריקה, בין פהו בין ישראל¹⁰ - לוקה.
שהאמורין כליל למזבח ככל העולה¹¹, והרי נאמר

כשר, וראה גם שם פב: "בשר הנכנס לפניו כשר", ולא חילקו בין קדשי קדשים לבין קדשים קלים.

ח. זרי³¹ שאכל פזית מבשר קדשי קדשים בעזרה¹⁶ אחר זריקת דמים - לוקה. שניאמר: ואכלו אתם אשר כפר בהם וגומר, וזר לא יאכל וגומר; במקום שהפכה אוכל³² ובעת שראוי לאכל³³, אם אכלו שם הזר - לוקה³⁴. אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אוכל בחוץ³⁵, לא משום זר שאכל קדש³⁶, שהרי אינם ראויין שם לפניהם³⁷. וכן אם אכלו בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם זריקה בלבד, לא משום זרות³⁸.

(31 מכות יח: (32 בעזרה. (33 אחרי זריקת הדמים. (34 במכות שם: "איתמר, אמר רב גידל אמר רב, זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. מאי טעמא, דאמר קרא, ואכלו אותם אשר כופר בהם, כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, קרינן ביה וזר לא יאכל קודש. וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, לא קרינן ביה וזר לא יאכל". ומכאן שגם מחוץ לעזרה הוא פטור, לפי שאין שם "ואכלו אותם אשר כופר בהם", וראה גם שם יח. "זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לר' שמעון לוקה חמש. ולילקי נמי משום זר לא יאכל כי קודש הם, הני מילי היכא דלכהנים חזי, הכא דלכהנים נמי לא חזי", ראה בהמשך ההלכה. (35 ראה למעלה הלכה ה. (36 שם יח. (37 ראה למעלה הלכה ד. (38 דברי רב גידל שם.

ט. זר³⁹ שאכל פזית מחטאת העוף⁴⁰ - לוקה שתיים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה. שכל מליקה נבלה היא, וקשהתרה - לפניהם⁴¹, לא לזרים; והרי הן שני אסורין הבאין בקאחד⁴², כמו שבארנו⁴³.

(39 יבמות לב: כר' חייא. (40 לאחר הזאה ומיצוי (ראה למעלה פ"ז הלכות ויז), אבל לפני כן אינו לוקה על איסור זרות (ראה למעלה הלכה ח). (41 שם בגמרא. וראה למעלה פ"ז שם. (42 כלומר, מיד אחד הזאה ומיצוי, שאז פקע איסור מעילה (כי אין מעילה בדבר הנאכל) - חלים שני האיסורים הנ"ל, של זרות ונבלה כאחד (יבמות שם, ועיין שם ברש"י ותוספות). (43 בפ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח. וראה גם להלן פ"ד מהלכות שגגות הלכה א.

פרק שנים עשר

(1 יבאר בו המנחות הבאות עם הקרבן, והבאות בפני עצמן, וכמה הן.

א. המנחות הם מן הקרבנות². והמנחות הבאות בפני עצמן ואינן באות משום נסכים - מהם מנחת צבור, ומהם מנחת יחיד³.

(2 שהרי נאמר בהן (ויקרא ו, ז) לשון הקרבה ('קרית ספר').

השמועה למד²¹, שזו²² אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה. והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים²³, שהוא לוקה; שחומת ירושלים לקדשים קלים פחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם או שירי מנחות²⁴.

(21 מכות וספרי שם. (22 בקרך וצאנך. ולא כתב רבינו שלוקה גם משום "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (ראה להלן הלכה ו), לפי שיתכן כי הבשר לא יצא חוץ לעזרה, אלא הוא עמד בחוץ והכניס ראשו בפנים. ורק על ר' שמעון שמנה חמש מלקיות בזר שאכל מן העולה לפני זריקה, מקשה הגמרא (מכות יח). למה לא מנה גם לאו של "ובשר בשדה", לחיבו בשש מלקיות, וראה בלחם-משנה. (23 מכות יז. במשנה וספרי שם. ובגמרא שם: "ונדבותיך זו תורה ושלמים". (24 ראה למעלה פ"י הלכה ג, כי "אין החטאת והאשם ושירי מנחות נאכלים אלא לזכרי כהונה בעזרה".

ו. בשר קדשי קדשים שניצא חוץ לחומת העזרה, ובשר קדשים קלים שניצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל ונאסר לעולם²⁵, ואף על פי שחזר למקומו - אסור לאכלו²⁶. והאוכל ממנו פזית - לוקה²⁷; שניאמר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו - פיון שניצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטרפה, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות²⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיון שיצא הבשר חוץ למחיצתו, נעשה טריפה".

בפנימיות העניינים, 'טריפה' מרמז על זמן הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה כו", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, וכאשר עם ישראל נמצאים חוץ למחיצתן, היינו בגלות - הרי הם כטריפה שאין להם שלימות אמיתית, היינו החיות והחירות.

(על-פי 'לקוטי שיחות' חל"ב עמוד 42)

(25 חולין סח: מכות יח. זבחים פב. (26 חולין שם. (27 מכות שם. כלומר, בין אם חזר למקומו ובין לא חזר למקומו. (28 פ"ה הלכה ט.

ז. נכנס²⁹ בשר קדשים קלים³⁰ להיכל - הרי זה פשוט.

(29 זבחים פב: (30 כלומר, בשר קדשי קדשים בוודאי אינו נפסל, שהרי בשעת הדחק, גם ההיכל הוא מקום אכילה (זבחים סג). ולמעלה פ"י הלכה ג), אלא אפילו קדשים קלים שהבעלים הישראלים האוכלים אותם אסורים ליכנס להיכל לאכלן - גם הם אם נכנס הבשר שלהם להיכל הרי הוא כשר, שהרי אמר ר' יוחנן (זבחים סג). "שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (ויקרא ג, ב) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר" (ראה למעלה פ"ה הלכה ד). הרי שאם נכנס בשר קדשים קלים להיכל הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ' אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 מִנְחַת הַקֶּנָאוֹת²², שֶׁפָּקַד נִתְּפָרְשׁוּ מֵעֲשִׂיהָ²³. הַמִּנְחָה
15 שֶׁמִּקְרִיב כָּל כֹּהֵן תַּחֲלָה כְּשִׁיפֶנֶס לְעֹבֹדָה²⁴, שֶׁמִּקְרִיב
16 אוֹתָהּ בְּיָדוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת²⁵ מִנְחַת חֲנוּף. הַמִּנְחָה
17 שֶׁמִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם²⁶, וְהִיא הַנִּקְרָאת²⁷
18 חֲבִיתִין²⁸. מִנְחַת הַסֵּלֶת²⁹. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.
19 מִנְחַת הַמִּחְבֶּת³⁰. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת
20 הַמִּרְחֶשֶׁת³¹. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת מֵאֶפֶה
21 תַּנּוּר³². וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת רִקְיָיִן³³.
22 וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.

(20) כלומר, טענות הגשה והקטרת הקומץ, וראה להלן.
(21) ויקרא ה, יא. וראה פ"י מהל' שגגות ה"ד.
(22) המוזכרת בבמדבר (ה, טו) "כי מנחת קנאות הוא",
וראה גם במנחות ב, א. ונט, א. (23) בפ"ג מהל' סוטה
ה"ב טו. וראה במדבר שם, טו-כו. (24) ראה למעלה פ"ה
מהל' כלי המקדש הט"ז, ובי"ספרא צו פ"ג ה"ג. (25) ראה
להלן פ"ג ה"ד. (26) ראה להלן פ"ג ה"ב-ד. ופ"ג מהל'
תמידין ומוספין ה"ה. (27) משנה, מנחות נ, ב. (28) "על
שם מחבת קרו להו חביתין, דכתיב (ויקרא ו, יד) על מחבת
בשמן תעשה" (רש"י מנחות, שם). וכל אלו ארבע המנחות
אינן באות נדבה כי-אם חובה, אבל יתר חמשת המנחות,
אינן באות חובה כי-אם בנדר ונדבה, ראה להלן.
(29) ויקרא ב, א: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת
יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ונקראת
מנחת סולת משום שנקמצת כשהיא סולת (ירמינו גרשום)
מנחות נט. וראה גם רש"י שם) וראה להלן פ"ג ה"ה "כי-צד
היתה נעשית". (30) ויקרא שם, ה: "ואם מנחה על המחבת
קרבנך סולת בלולה בשמן מצה תהיה וגו'". וראה להלן
פ"ג ה"ו כי-צד היתה נעשית. (31) שם, ז: "ואם מנחת
מרחשת קרבנך סולת בשמן תעשה וגו'". וראה להלן שם
ה"ו-ז כי-צד היתה נעשית, ומה בין מחבת למרחשת.
(32) שם, ד: "וכי תקריב מנחה מאפה תנור, סולת חלות
מצות בלולות בשמן", וראה להלן שם ה"ח. (33) אף הוא
מאפה תנור, אלא שהנודב מנחת מאפה תנור, יכול להביא
או חלות או ריקיין, כמו שנאמר (שם) "וכי תקריב קרבן
מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות בלולות בשמן וריקיין
מצות משוחים בשמן", וראה להלן פ"ג שם.

23 ה. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבוֹת לְגִבִּי הַמִּזְבֵּחַ³⁴ - אֵין כָּל
24 אֶחָת מֵהֶן פְּחוּתָהּ מֵעֲשָׂרוֹן³⁵. וּמַעֲוִטוֹ מֵעֶבֶב אֶת
25 כָּל³⁶. וְחֻמֶּשׁ מִנְחֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה - יֵשׁ לוֹ
26 לְהַתְּנִיב וּלְנָדֹר מֵהֶן כָּל מָה שִׁירָצָה, אֶפְסוֹ אֱלֹף
27 עֲשָׂרוֹן³⁷. אֲבָל מִנְחַת הָעֶמֶר וּמִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת
28 קֶנָאוֹת וּמִנְחַת חֲנוּף וְהַחֲבִיתִין - כָּל אֶחָת מֵהֶן עֲשָׂרוֹן
29 אֶחָד, לֹא פָחוֹת וְלֹא יֵתֵר³⁸.

(34) אבל המנחות שאינן קריבות לגבי המזבח, כגון שתי
הלחם ולחם הפנים, יש להם שיעור אחר, וכמו שבבואר
במקומם, בפ"ה ופ"ח מהל' תמידין ומוספין. (35) סולת,
وهוא עשירית האפה. ויתכן כי למדו כן ממה שנאמר
(במדבר כח, יג) "ועשרון עשרון סולת מנחה" להורות כי

יש לפרש עוד כי הם קרבנות עצמן ואינן טפילות לקרבן
אחר כמו מנחת הנסכים הבאה עם הקרבנות, ראה למעלה
פ"ב ה"א שנשרפת כולה, עי"ש. וראה להלן בסמוך.
(3) מבואר להלן ה"ג-ד בדברי רבינו.

1 ב. וְכָל הַמִּנְחֹת סֵלֶת⁴ חֲטִיף⁵; חוץ מִמִּנְחַת סוּטָה⁶
2 וְעֶמֶר הַתְּנוּפָה⁷, שֶׁהֵם מִן הַשְּׁעוּרִים.

(4) סוטה טו, א. והוא קמח מנופה ונקי מפסולת. (5) משנה,
שם יד, א: "כל המנחות באות מן החיטים, וזו (= מנחת
סוטה) באה מן השעורים". (6) שבאה שעורים וקמח בלתי
מנופה (משנה, שם). וראה פ"ג מהל' סוטה ה"ב.
(7) הקרב ביום שני של פסח שהוא יום טז בניסן, והוא נזכר
בספר ויקרא (ב, יד וכג, י. וראה להלן פ"ז מהל' תמידין
ומוספין ה"ג). והוא בא מן השעורים (משנה, שם), ואף-על-
פי-כן הוא בא "גרש", כלומר, מנופה ונקי מכל פסולת
(שם), וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין שם ה"ב.

3 ג. שֶׁלֹשׁ מִנְחֹת לְצִבּוֹר: עֶמֶר הַתְּנוּפָה. וְהוּא קֶרֶב
4 לְמִזְבֵּחַ⁸, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁹. וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁמִּבִּיאִין בְּיוֹם
5 עֲצֵרָת¹⁰. וְאֵלּוּ¹¹ נִקְרְאוּ מִנְחָה¹², וְאֵינָן קְרִיבִין לְגִבִּי
6 הַמִּזְבֵּחַ¹³, וְהֵן חֲמִיץ¹⁴. וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: קֶרֶן רֶאשִׁית
7 תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַה', וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ¹⁵. וְהַמִּנְחָה
8 הַשְּׁלִישִׁית הוּא לֶחֶם הַפָּנִים שְׁעוּשִׁין בְּכָל שַׁבָּת¹⁶.
9 וְאֵינָן קֶרֶב לְגִבִּי הַמִּזְבֵּחַ¹⁷, אֲלֹא כֹל נֶאֱכָל לַפְּהִנִים¹⁸,
10 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר¹⁹.

(8) כלומר, מקטירים ממנה את הקומץ, על המזבח, ראה
להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ב. (9) בהל' תמידין
ומוספין, שם. (10) ראה ויקרא כג, טז-יז. וראה בפ"ח
מהל' תמידין ומוספין ה"א. (11) שתי הלחם. (12) מנחות
מו, ב. שכן נאמר (שם, טז) "והקרבתם מנחה חרשה לה'",
ועוד נאמר (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם
מנחה חרשה לה'". (13) כלומר, אין מהם לאישי המזבח
(ספרא ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ג ה"ח). וראה להלן פ"ח
מהל' תמידין ומוספין ה"א. (14) משנה, מנחות נב, ב:
"כל המנחות באות מצה, חוץ מחמץ שבתורה ושתי הלחם,
שהן באות חמץ", שכן נאמר (שם כג, יז) "ממושבותיכם
תביאו לחם תנופה שנים שני עשרונים סולת תהינה חמץ
תאפינה". (15) ואמר במנחות נח, א - כי פסוק זה מדבר
בשתי הלחם. (16) ויקרא כד, ה-ח. וראה בפ"ה מהל'
תמידין ומוספין והם נקראים מנחות, כמו שנראה במשנה
מנחות נט, א וסא, א. ובגמרא שם נז, א. ראה להלן ה"ט.
וראה עוד ברש"י על התורה (שם, ט) ובי"ספרא יום-טוב/
מנחות פ"ה מ"ג. (17) כלומר, אינו טעון הגשה למזבח
(מנחות סא. במשנה), ואין ממנו לאישי המזבח (ספרא/
שם). (18) שנאמר (שם, ט) "והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו
במקום קדוש". (19) להלן בפ"ד מהל' תמידין ומוספין
ה"יב, ובפ"ה שם ה"ה.

11 ד. וְתִשַּׁע מִנְחֹת הַיָּחִיד, וְכֹלֶן קֶרֶבִין לְמִזְבֵּחַ, וְאֵלּוּ²⁰
12 הֵן: מִנְחַת חוּטָא. וְהִיא הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב הָעֹנֵי
13 כְּשִׁיתְחִיב חֲטָאת וְלֹא תִגִּיעַ יָדוֹ²¹. מִנְחַת סוּטָה. וְהִיא

10 עֲשָׂרוֹן⁴⁹, כִּמּוֹ שִׁיתִּבְאָר⁵⁰. חוץ מִמִּנְחַת קִנְאוֹת
11 וּמִנְחַת חוּטָא⁵¹, שֶׁנֶּאֱמָר⁵²: לֹא יֵשִׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא
12 יִתֵּן עָלֶיהָ לִבְנָה⁵³.

46 ראה משנה, מנחות נט, א. ושמך נאמר בכל המנחות
(חוץ מסוטה וחוטא), ולבונה נאמרה רק במנחת הסולת,
וממנה למדו (שם) לשאר המנחות, שטעונות לבונה.
47 משנה, מנחות פח, א. וכדברי תנא קמא, ובברייתא (שם
פט.) נלמד זאת ממנה שכתוב במצורע עני (ויקרא יד, כא)
"ואם דל הוא וכו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה
ולוג שמן", לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן), וראה
למעלה פ"ב ה"ח. 48 כלומר, אף-על-פי שהשמן הוא
לוג לכל עשרון, ואם הביא ששים עשרונים מביא ששים
לוגין – בלבונה אין הדבר כן, אלא מביא קומץ אחד לכל
כמות של סולת, בין לעשרון אחד ובין לששים עשרונים,
ראה תוספתא מנחות פ"ז, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנרבה
פ"ט ה"ג). 49 לפיכך אינו מביא קומץ אחד אלא לששים
עשרון, אבל אילו היה אפשר להביא יותר מששים עשרון
בכלי אחד, היה מביא קומץ אחד של לבונה גם ליותר
מששים עשרון. 50 להלן פ"ז ה"א. 51 שם נט, א -
במשנה. 52 במנחת חוטא. 53 ובמנחת קנאות נאמר
(במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה".

13 ח. נְתַן⁵⁴ וְהִקְרִיב⁵⁵ - לֹקֶה עַל הַשֶּׁמֶן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ
14 וְעַל הַלְּבוֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה⁵⁶. נְתַן⁵⁷ כְּלִי שֵׁשׁ בּוֹ שֶׁמֶן
15 אוֹ לְבוֹנָה⁵⁸ עַל גְּבִיָּהּ - אֵינוֹ עוֹבֵר, וְלֹא פִסְלָה⁵⁹. מִנְחַת
16 חֲנוּף וְהִתְבַּחֵין - מוֹסִיף לְכָל אַחַת מֵהֶן שֶׁמֶן⁶⁰, כִּמּוֹ
17 שִׁיתִּבְאָר⁶¹.

54 שמן ולבונה על מנחת קנאות או על מנחת חוטא.
55 דעת רבינו, כי אינו לוקה אלא על ההקרה, אבל נתן
ולא הקריב אינו לוקה. וכן הוא ב'ספר המצוות' לא-תעשה
קד, לענין שמן במנחת סוטה. וראה שם עוד בלא-תעשה
קב-קג, וקה. 56 משנה, מנחות נט, ב. וכתבו ה'תוספות'
(שם ס. ד"ה יכול) בשם רבינו-תם כי אם נתן שמן במנחה,
שנפסלה (משנה שם, ולהלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין
ה"ה) – שוב אינו חייב על הלבונה שנתן עליה, שכן מצינו
גם לענין מחמץ שהמחמץ מנחה פסולה אינו לוקה (להלן
ה"ח). ועי' משנה-למלך. 57 משנה, שם. 58 בפירוש
המשנה שם, הזכיר רבינו רק שמן (וכן ברש"י שם). (ונראה
שפירשו כן מפני שבמשנה אמרו: "נתן כלי על גבי כלי לא
פסלה", ואילו בלבונה לא שייך פסול (ראה בהל' פסולי
המוקדשין, שם). אבל כאן שכתב גם "אינו עובר" הזכיר גם
לבונה, וראה ב'תוספות הגרע'א' במשנה, שם). 59 שם
במשנה: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה". רוצה-לומר,
שיתן כלי שיש בו שמן (או לבונה) על הכלי שיש בו
המנחה. וכתב רבנו בפירוש המשנה: "לא פסלה, ואין אנו
אומרים כבר עבר על מה שאמר לא יתן עליה שמן, לפי
שהכוונה לשם שלא יבלול הסולת או הקמח בשמן".
ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו "לא פסלה" – למד רבינו
ש"אינו עובר" ממנה שאמרו בגמרא שם ס, א: "עליה בגופה
של מנחה הכתוב מדבר", והרי גם בלבונה כתוב "עליה",

כל מנחה צריכה עשרון סולת ('קריית ספר'). וראה להלן.
36 משנה, מנחות כז, א: "עשרון, מיעוט מעכב את רובו",
"שאם היתה שום מנחה בפחות מעשרון היא פסולה"
(פירוש המשנה, שם). ולמדו זאת (גמרא שם, ו'סיפרא'
ויקרא, דיבורא דנרבה פ"ט ה"ח) ממנה שנאמר (שם, ב)
"מסלתה", שאם חיסר סלתה כל שהוא פסולה, וראה גם
במנחות ט, ב. 37 כך נשמע מדברי המשנה שם פח, א.
ומה שנאמר (במדבר כח, יג) "עשרון סולת מנחה" (ראה
למעלה) אינו אלא שלא יפחות מן העשרון, אבל אם רוצה
להביא יותר – יביא ('קריית ספר'). וראה להלן ה"ז שנותן
לוג שמן לכל עשרון ועשרון. 38 במנחות עו, ב: "תנו
רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיצט במדת
עשרונן פסולות". ופירשו ה'תוספות' שם ד"ה כל, כי
המדובר במנחת נסכים, וגזירת הכתוב היא, שהרי נאמר
בהם "שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל", ואין
לשנות. ולפי זה, הוא-הדין לכל המנחות שאינן באות בנדר
ונדרבה, שאין להוסיף על העשרון (ראה כסף-משנה ו'הר
המזריחה"). שהרי במנחת סוטה נאמר (ויקרא ה, יא) "עשירית
האיפה", וכן נאמר (במדבר ה, טו) במנחת קנאות, וכן נאמר
(ויקרא ו, יג-טו) במנחת חינוך ובמנחת חביתין, וכן למדו
בעומר מה שנאמר (שמות טז, לו) "והעומר עשירית האיפה
הוא" (עי' רש"י מנחות סג:). וראה ב'קריית ספר'.

1 ו. כָּל הַמִּנְחוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוֹנוֹת
2 הַגִּשָּׁה³⁹ בְּמַעֲרֵב⁴⁰ כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קֶרֶן דְּרוֹמִית
3 מַעֲרִבִית⁴¹, וְאֵינֶן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה⁴²; חוץ מִמִּנְחַת
4 סוּטָה⁴³ וְעוֹמֵר הַתְּנוּפָה⁴⁴, שֶׁשְׁנֵיהֶן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה
5 וְהַגִּשָּׁה⁴⁵.

39 למזבח. ראה משנה, מנחות ס, א. ונלמד זאת בגמרא
שם מן הפסוקים. 40 של המזבח, שם סא, א - במשנה:
"והגשה במערב". 41 משנה זבחים סג, א: "ושלשה
דברים היתה אותה קרן (= דרומית מערבית) משמשת וכו'
חטאת העוף וההגשות וכו'", רוצה-לומר (הגשת) המנחה,
לפי שנאמר בה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני
המזבח, ואין נכון להיות פני המזבח לפני ה' אלא בקרן
מערבית דרומית" (פירוש המשנה, שם) וכן הוא בסוטה יד,
ב: "לפני ה', יכול במערב? תלמוד-לומר אל פני המזבח.
אי אל פני המזבח, יכול בדרום? תלמוד-לומר לפני ה', הא
כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית, כנגד חודה של קרן,
ודי", וראה למעלה פ"ז ה"ה, ופ"ט ה"ו. 42 מנחות ס, א
- במשנה. 43 ראה למעלה פ"ט ה"ז. 44 ראה להלן
פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"יב. 45 שם סא, א -
במשנה. תנופה מפורשת בשניהם בתורה, והגשה במנחת
סוטה גם כן מפורשת בתורה (במדבר ה, כה) "והקריב אותה
אל המזבח" וזו היא הגשה, ובמנחת העומר שלא נזכרה
הגשה בתורה, למדוה (שם ס:) "במה הצד" ממנחת חוטא
וממנחת סוטה.

6 ז. כָּל הַמִּנְחוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוֹנוֹת שֶׁמֶן
7 וְלְבוֹנָה⁴⁶. לֹג שֶׁמֶן לְכָל עֲשָׂרוֹן⁴⁷, וְקֶמֶץ לְבוֹנָה לְכָל
8 מִנְחָה, בֵּין שֶׁהִיָּתָה עֲשָׂרוֹן אֶחָד בֵּין שֶׁהִיָּתָה שְׁשִׁים
9 עֲשָׂרוֹנִים⁴⁸; שְׁאִין מְבִיאִין בְּכָלֵי אֶחָד יֵתֵר עַל שְׁשִׁים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ' אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

על גבי המזבח, ש"כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו" (סוטה, שם). (78) לדעת רש"י (שם ד"ה ר' אלעזר ב"ר שמעון) בית הדשן הזה הוא למטה מקום שנותנין שם תרומת הדשן והנוצה, והיינו במזרחו של כבש (ראה למעלה פ"ו הכ"א, ולהלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב). אבל לדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והשירים) בית הדשן הזה הוא מקום שריפת פסולי קדשי קדשים שבעזרה (ראה למעלה פ"ז ה"ג).

ושם לא שייך פסול (ראה למעלה). ועל-כרחו שהמכוון לפטרו גם מלאו, והוא-הדין בשמן (וראה ב'תוספות הגרע"א שם). (60) כלומר, אף כי אין במנחות אלו יותר מעשרון אחד (ראה למעלה ה"ה), ולעשרון אחד אינו מביא אלא לוג אחד של שמן (למעלה ה"ז) – באלו שתי המנחות מוסיף עליהן אחר-כך עוד שמן, כמו שכתוב (ויקרא ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה מורבכת". (61) להלן פ"ג ה"ב, עיי"ש.

יב. פל הנשואות לכהנים⁷⁹, בין כהנת בין ישראלית¹⁵ - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל⁸⁰
שאינו אוכל⁸¹, ואינה פלה לאשים⁸², מפני חלק האשה⁸³; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן⁸⁴. הקמיצה בכל מקום¹⁹ בעזרה⁸⁵. ואם קמץ בהיכל - פשרה⁸⁶.²⁰

(79) משנה וברייתא, סוטה כג, א. (80) שהוא מקריבה משלו (רש"י שם). ומנחת כהן אינה נאכלת. (81) בכת"י אברבנאל, חסרות המלים "שאינו אוכל", וכן נראה ב'קרי' ספר. (82) למזבח. (83) שהרי לכפרתה היא באה, ואין מנחת זר (= לא כהן) ובת כהן קריבין כליל בלא קמיצה (רש"י, שם). (84) כרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון (שם כג.). וראה למעלה הי"א מחלוקת רש"י ו'תוספות' בקביעת מקום בית דשן זה. (ראה ברש"י סוטה כ. שזוהי שריפה, וראה פ"ד מהל' סוטה הי"ד-טו). (85) ואינה טעונה צפון (משנה, זבחים סג.). (86) מימרא של רבי אלעזר, בזבחים שם, ומנחות ח, א.

יג. מקדישין מנחה בכלי⁸⁷ שעל גבי קרקע⁸⁸, וקומצין מפלי שעל גבי קרקע⁸⁹; ואין מקדישין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע⁹⁰. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משניצית האור ברב הקמץ⁹¹.²¹
²² ²³ ²⁴

(87) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי מקדישין את המנחה בכלי שרת. ואף כי המנחה קדושה ועומדת, שהרי הקדישוה בפה – קדושת פה אינה אלא קדושת דמים, ואינה קדושת הגוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלילה, ואם נטמאת – נפדית, קדשה בכלי – קידשה קדושת הגוף ונפסלת בטבול יום ובלילה ואין לה פדיון, ראה רש"י סוטה יד, ב. (88) כלומר, אפילו ע"ג קרקע, ואין צורך שהכלי יהיה בידו של כהן, ראה מנחות ז, ב: "אמר רבא, פשיטא לי וכו' מקדישין מנחה בכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסידור בזיכין", "שמסדר הלחם שהוא שיריים, ובזיכין שהן קומץ, על השולחן שעל גבי הקרקע, דהיינו דומיא דמנחה כשמביאה מביתו דמעורבין יחד הקומץ והשיריים" (רש"י, שם). (89) שם ז, א. ז, ב: "בעו מיניה מרב ששת, מהו לקמץ בכלי שעל גבי קרקע וכו' אמר רבא, פשיטא לי קומץ מכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסילוק בזיכין" (מעל השולחן שהיה על גבי קרקע, ובזיכין מתירין את הלחם כקומץ שמתיר את המנחה, דקומץ מיקרי אזכרה, ובזיכין נמי מיקרו אזכרה, דכתיב (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, דקומץ מתיר שיריים לאכול, דכתיב (שם ב, ג) והנותרת מן המנחה וכו' מאשי ה' – רש"י, שם). (90) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי "נותן

ט. פל המנחות⁶² הקרבות לגבי המזבח⁶³ נקמצות⁶⁴, ומקטיר הקמץ פלו על גבי המזבח⁶⁵, והשאר נאכל לכהנים⁶⁶; חוץ ממנחת זכרי כהנה⁶⁷, שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה פלה⁶⁸, שנאמר: וכל מנחת כהן וגומר⁶⁹. היא למדת, שמנחת חנוף והתבתין וכהן שהביא מנחת חוטא⁷⁰ או מנחת נדבה⁷¹ - פלן נשרפות על גבי המזבח, ואין נקמצות.⁸

(62) משנה, מנחות עב, ב. (63) בא למעט שתי הלחם ולחם הפנים, ראה למעלה ה"ג. (64) שכן מפורש בתורה אצל המנחות הנ"ל, וראה להלן פ"ג הי"ג "כיצד קומצין". (65) גם זה מפורש בתורה בכל המנחות הנ"ל. (66) משנה, שם. ודבר זה מפורש בתורה אצל חמש מנחות, והמנחות אשר אצלם לא פורש זה בתורה, כגון מנחת חוטא וכו', נלמדו (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ו, ז"ט) "וזאת תורת המנחה וכו', והרים ממנו בקומצו וכו' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", שתורה אחת לכל המנחות (רש"י שם). (67) אבל מנחת נקבות מן הכהנים – נאכלת, ראה להלן ה"י. (68) משנה, שם עד, ב. (69) "כליל תהיה לא תאכל". (70) כתנא-קמא במשנה שם עד, ב. ולא כרבי שמעון האומר כי מנחת חוטא של כהנים נקמצת. (71) שם עד, ב.

י. הפהנת⁷² - מנחתה נקמצת כמנחת ישראל, ושיריה נאכלין⁷³.⁹
¹⁰

(72) סוטה כג, א - במשנה. והיינו בת כהן בין פנויה ובין נשואה לישראל. אבל בת כהן נשואה לכהן או לבת ישראל הנשואה לכהן, אין שירי מנחותיהן נאכלים, ראה להלן הי"ב. (73) שם כג, ב. בגמרא למדו כן ממה שנאמר "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" – "כהן ולא כהנת".

יא. ולדות⁷⁴ שנתעברו והרי פל אחד מהן ספק - מנחתם נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים⁷⁵. כיצד עושים⁷⁶? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפזרין⁷⁷ על בית הדשן⁷⁸.¹¹
¹² ¹³ ¹⁴

(74) של כהן ושל ישראל. (75) ביבמות צט, ב - במשנה: "ונותנים עליו (= על זה שנתערב, והוא ספק כהן, ספק ישראל) חומרי כהנים וחומרי ישראלים". ובגמרא (שם ק.) "למאי הלכתא, אמר רב פפא למנחתם, נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים". (76) שם ק, א - ורבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון. (77) ואינם קרבים על גבי המזבח, שמא הוא ישראל, ואסור להקטירו

(101) כלומר, על איזו עשיה ועשייה חייב. (102) שם במשנה: "וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתתה". (103) "עריכה הוא שעורכין אותה ועוסקין בו בידים" (רבינו, שם). (104) שם נה, ב - בברייתא. "וקיטוף הוא ציור החלות" (פירוש המשנה). ורש"י שם מפרש "שמחליק פניה במים", וראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ, שמדברי רבינו שם נראה כפירוש רש"י. (105) בברייתא שם: "לא תאפה חמץ וכו' לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם, תלמוד-לומר לא תאפה, אפיה בכלל היתה, למה יצאת להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי (= מעשה חשוב בפני עצמו - רש"י), וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה, וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קיטוף, שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה". (106) תוספתא מנחות פ"ז: "ואם החמץ את שיריה עובר משום ד' דברים, משום כל תלוש וכל תירק (תערך, כצ"ל - מנחת ביכורים) וכל תקטוף וכל תאפה וכו'". וראה ב"הר המוריה" כאן.

טז. הניח שאור על גבי העֶסֶה והֶלֶךְ ויֵשֶׁב לוֹ
ונתחמץ מאליה - לוקה¹⁰⁷; שֶׁהֵנַח הַשָּׂאֹר הוּא
הַמַּעֲשֶׂה¹⁰⁸.

(107) מנחות נו, ב: "אמר רבי אמי, הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמץ מאליה חייב עליה וכו' כמעשה צלי של שבת", כלומר, הכא חייב בהנחה בעלמא, כי היכי דמחייב בשבת אם היה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו (רש"י, שם). (108) כלומר, כדי לחמץ את העיסה אין צורך בשום דבר אחר אלא להניח עליו את השאור, אבל במניח בשר על גבי גחלים בשבת, אינו חייב משום מבשל בשבת, אלא אם היפך בו, שעל-ידי ההנחה בלבד, אינו מתבשל, ראה שם גמרא ורש"י.

יז. תֵּבַל הַשִּׁירִים¹⁰⁹ בַּקֶּצֶח¹¹⁰ אוּ בַשְּׂמֶשְׁמִין אוּ בְּכָל
מִינֵי תֵבֵלִין וּשְׂמָנִים - כְּשֶׁרָה. מִצָּה¹¹¹ הִיא, אֵלָא
שֶׁנִּקְרְאת מִצָּה מִתֵּבֵלָה¹¹².

(109) מנחות כג, ב - בברייתא: "תיבלה בקצח או בשומשומין ובכל מיני תבלין כשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת", וכן בתוספתא (זבחים פ"י): "וכולן רשאים הכהנים וכו' ולתת לתוכן תבלי חולין וכו'". ומלשון הברייתא "תיבלה" (מלשון נקיבה) נראה לו לרבינו כי מדובר על המנחה. כלומר, השיריים ולא על הקומץ שאם מתבלו בתבלין הרי הוא יתר ופסול כמפורש במנחות ו, א - במשנה (ראה כסף-משנה). (ואף-על-פי ששם מדובר בשעת הקמיצה - סובר רבינו שיתר פוסל גם אחר-כך). (110) "הוא כמין כמון, ודק ממנו, והוא שחור" (אבן עזרא, ישעיה כח, כה). (111) כן כתב רבינו פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ: "מותר ליתן התבלין והשומשומין והקצף וכיוצא בהן לתוך הבצק", כלומר, ואין כאן חשש של חימוץ. ודלא כהראב"ד שכתב כאן כי אין להתיר את התיבול אלא לאחר האפיה, אבל בעודה לישא אסור משום חימוץ, וראה גם בדבריו פ"ו מהל' חמץ ומצה, שם. (112) כן הוא בברייתא, שם. והכוונה שאין יוצאים במצה בכזית ראשון בליל ראשון של פסח (וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה תיבלה), כמו

הקומץ בכלי שרת ומקדשו בכלי שרת". ואין מקדישין אותו בכלי שעל גב קרקע, ראה מנחות ז, ב: "בעא רבא, קידוש קומץ מאי, ממנחה ילפינן לה או מדם ילפינן לה. הדר פשטה, מדם ילפינן לה", כלומר, מקבלת הדם, שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", ואמרינן ב'תורת כהנים' ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד ה"ד) זו קבלת הדם וכו' וקידוש קומץ נגד קבלת הדם (רש"י, שם). מה קבלת הדם בכלי על-ידי כהן ולא על גבי קרקע, אף קידוש הקומץ בכלי על-ידי כהן, ולא בכלי שעל גבי קרקע. (91) כרבי יוחנן, מנחות כו, ב. ורב יהודא מסביר שם טעמו של רבי יוחנן, שנאמר (בראשית יט, כח) "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו, ובקומץ גם כן נאמר "והקטיר", הילכך צריך קיטור. וראה ב'ירושלמי' יומא פ"ב ה"א, כי רובו של קומץ, היינו רובה של כל פרידה ופרידה.

יד. פֶּל המִנְחֹת⁹² הַקֶּרְבֹּת לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ - מִצָּה⁹³.
וְכֵן שִׁירֵי הַמִּנְחֹת שְׂאֻכְלִין הַכֹּהֲנִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ
מִתְרִין לְאֹכְלָן בְּכָל מֶאֱכָל⁹⁴ וּבִדְבַשׁ⁹⁵ - אֵין אוֹכְלִין
אוֹתָן חֲמֵץ; שְׁנֵאמַר: לֹא תֹאפֶה חֲמֵץ חֲלָקִים - אֶפְלוּ
חֲלָקִים לֹא יִחְמְצוּ⁹⁶. וְאִם הִחְמִיץ שִׁירֵיהֶ - לֹקֶה⁹⁷.
וְהִחְמִיץ אַחֵר הַחֲמִיץ⁹⁸ - חֵיב⁹⁹. וְלֹקֵין עַל פֶּל
עֲשִׂיהָ וְעֲשִׂיהָ שְׁבָה¹⁰⁰.

(92) מנחות נב, ב - במשנה. (93) כלומר, המנחות הקריבות על גבי המזבח, באות כולן מצה ולא חמץ, אבל המנחות שאינן קריבות על גבי המזבח, יש מהן הבאות מצה, כמו לחם הפנים (ראה להלן פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ו). ויש מהן הבאות חמץ, כמו שתי הלחם והחמץ שבתודה, ראה במשנה שם. (94) משנה, זבחים סג, א. וראה למעלה פ"י ה"י. (95) סוטה יד, ב. ומנחות נח, א. ולא אסרה דבש אלא בהקטרה (ראה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א), אבל בשיריים הנאכלים לא אסרה תורה. והרי אמרה תורה (במדבר יח, ח) "לך נתתם למשחה", והיינו לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים (סוטה טו.). (96) מימרא של ריש לקיש, סוטה שם, ומנחות נה, א. ועוד. (97) מנחות שם, במשנה: "ואם החמיצו שיריה עובר בלא-תעשה, שנאמר (ויקרא ב, יא) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", ופסוק זה נאמר על הקומץ, ואמר ריש לקיש שם, כי על השיריים למדו ממה שנאמר (שם ו, י) "לא תאפה חמץ חלקם" - "אפילו חלקם לא תאפה חמץ". ונראה שם במשנה כי חייבים על כך מלקות, וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה קכד. (98) כגון אם לש האחד בחימוץ ובא אחר ואפאה. (99) מנחות נו, ב - ועוד. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ג. וראה להלן הי"ח. (100) מנחות נה, א - במשנה, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ב ה"ג, ופ' צו פ"ג ה"א, וראה להלן ה"טו'.

טו. פִּיעֵד?¹⁰¹ לִשָּׁה חֲמֵץ¹⁰², אוּ עֲרֵכָה חֲמֵץ¹⁰³, אוּ
קִטְפָה חֲמֵץ¹⁰⁴, אוּ אֶפְאָה חֲמֵץ - לֹקֶה. שְׁנֵאמַר: לֹא
תַעֲשֶׂה חֲמֵץ, וְנֵאמַר: לֹא תֹאפֶה חֲמֵץ - לְחֵיב עַל פֶּל
מַעֲשֶׂה יְחִידִי שְׁבָה¹⁰⁵. עֲשֶׂה חֲמֵץ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף
- לֹקֶה עַל פֶּל מַעֲשֶׂה מִהֵן¹⁰⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ' אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(125) דברי רבי זירא, אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל, בפסחים לו, א. מ, א. (126) "ליתיה היא לשרון במים מעט, ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקייה" (רש"י, שם). (127) אבל הכהנים, שזריזין הן, לותתין את המנחות, ראה תוספתא זבחים פ"י: "וכלון רשאין כהנים לשנות באכילתן מנחות ללותתן וכו'". (128) שם בגמרא: "ומאי שנא ממנחת העומר, דתניא מנחת העומר לותתין אותה וצוברין אותה, ציבור שאני". ומפרש רש"י בלשון ראשון: "מנחת העומר קרבן ציבור הוא, וכל עסקין שלה נעשין על-פי בית-דין וכו' ולתיתה הכל בבית-דין ובזריזין הוא".

18 **כא. פל המנחות הנאפות נלושות בפושרין**,¹²⁹
19 **ומשמרין שלא יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן**
20 **בפנים בעזרה**,¹³⁰ **אנשי פנים זריזין הן.**

(129) משנה, מנחות נה, א. "וכן יפה לפת" (תפארת ישראל' שם פ"ה מ"ב). (130) ראה להלן הכ"ג, ורוצה לומר: אף כי הפושרין מחמיצין העיסה (ראה בהל' חמץ ומצה שם הי"א), הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעזרה, אנשי פנים זריזין הן, ושומרים שלא יחמיץ.

21 **כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים, שם אופין**
22 **את המנחות; שנאמר: זה המקום אשר יבשלו שם**
23 **הפניהם את האשם ואת החטאת, אשר יאפו את**
24 **המנחה וגומר**,¹³¹.

(131) משנה וגמרא במנחות צו, א. וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה שאלו, וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה' כאן.

25 **כג. פל המנחות**,¹³² **טחינתן והרקדתן בחוץ,**
26 **ולישתן ועריכתן ואפיתן בפנים**,¹³³ **וכל מעשיהן**
27 **כשרים בזר, עד שיכבאו לבית הקמיצה**,¹³⁴ **ומחבת**
28 **ומרחשת היו בעזרה, ושתייהם מכלי השרת**
29 **ומקדשין**,¹³⁵ **ותנור של מקדש של מתכת היתה**,¹³⁶.

(132) בדפוס רומי וויניציאה ודפוס מג"ע (ב'מעשה רוקח') "כל המנחות", וכן הוא גם בכמה דפוסים חדשים. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה, שהרי שתי הלחם ולחם הפנים קרויים מנחה (למעלה ה"ג) ולישתן ועריכתן בחוץ (פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ז, ופ"ח שם ה"ז), ואם-כן אין כאן "כל המנחות" (כסף-משנה). (133) בעזרה, תוספתא מנחות פ"א. והרקדה היא פועלת המניף בנפה (= העברת הקמח בנפה). (134) תוספתא שם. וכן הוא מנחות ט, א. יח, ב. ופסחים לו, א. (135) "דכיון דבעינן אפיה בפנים, אם-כן מחבת ומרחשת הנוכרים בתורה היו כלי שרת, ומקדשים כדילפינן למעלה (פ"א מהל' כלי המקדש הי"ט) דכלי שרת מקדשין ('קריית ספר'). וראה מנחות ג, א. נא, א. וסג, א. (136) זבחים צה, ב: "תנור של מקדש, מתכת היה". ושם צו, א - אמרו: "נעביד דחרס וכו' דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפיתן בתנור וקדושתן בתנור, הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדינן". ופירש רש"י: "וקדושתן בתנור שאין נעשין בכלי שרת, לפי

שכתב ה'מגיד משנה' פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ה, לפי שהיא מצה עשירה ואינה לחם עוני. ודלא כהתוספתא בפסחים פ"ב שיוצאין במצה מתובלת.

1 **יח. המחמץ**,¹¹³ **מנחה פסולה**,¹¹⁴ **- פטור; שנאמר:**
2 **אשר תקריבו ליי לא תעשה חמץ - הפשרה**
3 **להשם**,¹¹⁵ **לא הפסולה**,¹¹⁶ **חמצה פשהיא פשרה**
4 **וניצאת לחוץ**,¹¹⁷ **וחזר וחמצה אחר שנפסלה**
5 **ביציאתה - אינו לוקה**,¹¹⁸ **חמצה בראשו של מזבח**
6 **- אינו לוקה; שנאמר: אשר תקריבו, וכבר קרבה זו**
7 **והיא פשרה**,¹¹⁹.

(113) ברייתא, מנחות נז, א. (114) ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין, כל מיני פסולים במנחות. (115) הראויה להקרבה. (116) שאינה ראויה להקרבה. ואף-על-פי שגם מנחה חומצת פסולה, ובכל זאת חייב המחמץ אחר המחמץ (למעלה הי"ד) - גזירת הכתוב היא במחמץ (ראה למעלה ה"ט"ו, ועי' רש"י מנחות שם ד"ה או דילמא). (117) לעזרה. (118) על החימוץ השני. במנחות שם: "בעי רב פפא, חמצה ויצאת וחזר וחמצה מהו, כיון דיצאת איפסלה לה ביוצא, וכי הדר מחמץ לה לא מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ. או דילמא כיון דחמצה, פסול יוצא לא מהני ביה, וכי הדר מחמץ לה, מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ, תיקו". ומספק אין מלקין אותו. (119) במנחות, שם: "בעי רב מרי, חמצה בראשו של מזבח מהו, אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקרבה, או דילמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי, תיקו". ואף כאן פסק רבינו שאין מלקין אותו, מאחר שנשאר הדבר בספק (כסף-משנה).

8 **יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה**,¹²⁰ **שנאמר: פל**
9 **המנחה**,¹²¹ **אבל מנחת נסכים - אין בה מלקות;**
10 **שאם גבלה במים - הרי נפסלה קדם שתתחמץ**,¹²²
11 **ואם גבלה ביוץ**,¹²³ **של נסכים - מי פרות הן ואין**
12 **מחמיצין**,¹²⁴.

(120) כדעת רבי עקיבא, בברייתא מנחות נז, א. (121) ולחם הפנים בכלל מנחה, ראה למעלה ה"ג. והעיר 'כסף משנה' כי בגמרא שם למד כן רבי עקיבא ממה שנאמר (שם, שם) "אשר תקריבו", עיי"ש בדבריו, וראה גם ב'הרמוריה' כאן. (122) שהרי מנחת נסכים אינה באה אלא שמן, ואם כן הרי הוא כמחמץ מנחה פסולה, שפטור (למעלה הי"ח). וכדעת רבי עקיבא שם, ולא כרבי יוסי הגלילי הסובר "מנחת נסכים שגבלה במים - כשירה". (123) בדפוס רומי וויניציאה: "בשמן". וכן הביא 'מעשה רוקח'. ועי' בשאלות-ותשובות 'נודע ביהודה' מהדורא קמא, חלק א"ח סי' כב. (124) ראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ד.

13 **כ. החטים של מנחות**,¹²⁵ **אין לותתין אותן**,¹²⁶ **שנא**
14 **יחמיצו; שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הפל זריזין**
15 **לשמרן**,¹²⁷ **אבל מנחת העמר, הואיל והיא של צבור**
16 **- לותתין אותה; שהרי הצבור זריזין הן ומשמרין**
17 **אותה**,¹²⁸.

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת".

שאינן טעונין שמן, כדאמרינן בפרק שתי הלחם (מנחות צה:): לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים, דתנור מקדש להו'.

יום חמישי כ"א אדר ה'תשע"ח

פרק שלשה עשר

(1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה.

1 א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה
2 בתורה².

(2) שנאמר (ויקרא ב, א"ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה".

3 ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון
4 שלם³ ומקדיש⁴, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש;
5 שאף על פי שהיא קרבה חציין - אינה מתקדשת
6 לחציין⁵. ומביא עמה שלשת לגין שמן. שנאמר:
7 בשמן תעשה - להוסיף לה שמן כנסכי הכבש.
8 ובולל הסלת בשמן, וחולטה⁶ ברותחין, ולש מפל
9 חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתים עשרה חלות⁸.

(3) של סולת. (4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשרון שבמקדש. (5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם (=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (6) "כשנותנין וכו' הרתחים על הקמח קורין אותו חליטה". (7) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והענין הזה הוא שהיא כל שמן שעושין עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. (8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול שהם באות שתים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתי כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה'" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתים עשרה חלות, שנאמר (שם, ה) "ואפית אותה שתים עשרה חלות", אף חביתי כהן גדול שתים עשרה חלות.

10 ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק
11 השלשה לגין רביעית שבמקדש, רביעית לכל
12 חלה, ואופה החלה מעט ואחר כך קולה⁹ אותה על
13 המחבת¹⁰ בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה
14 הרבה¹¹, שנאמר: תפיני - בין בשל ונא.

(9) מטגן בשמן. (10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על

15 ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים
16 באמד¹², כדי שיקריב החצי בפקר והחצי בערב.
17 ולוקח החצאים וכופל כל אחד מהן לשנים
18 ופותח, עד שתמצא כל פתיחה כפולה לשנים¹³.
19 ומקריב החציין עם חצי קמץ לבונה בפקר¹⁴,
20 והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה - בערב.
21 ואם היתה מנחת חנוך¹⁵ - אינו חוצה, אלא
22 מקריבה פלה פאחת עם קמץ לבונה¹⁶. ושתייהן
23 כליל לאשים.

(12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך).

24 ה. מנחת הסלת כיצד היתה נעשית? מביא עשרון
25 סלת¹⁷, או כפה עשרונות¹⁸, או כפי נדר¹⁹, ושמן
26 הראוי לה²⁰. ומודד בעשרון של מקדש²¹. ונותן
27 שמן בכלי, ואחר כך נותן עליו את הסלת²², ואחר
28 כך נותן שמן אחר על הסלת ובולל הסלת בו²³,
29 ואחר כך נותנה בכלי שרת וצק לתוכה שמן²⁴.
30 ושמן שנתן תחלה עם השמן הבולל עם שמן
31 שיצק - הכל לג לעשרון. ונותן עליה לבונה²⁵.

(17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (19) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלשה) מתנות שמן, יציקה ובליילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו' (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלולות ואין רקיקין בלולין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בברייתא שם "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמעטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה.) חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחין אחר האפייה.

ט. וכיצד מושחין? מביא לג שמן לכל עשרון ומושחין וחוזר ומושחין עד שיקבלה כל השמן שפבלג.

י. כל ארבע מנחות אלו האפוינות⁴⁰, כשאופין אותן - אופין כל עשרון עשר חלות⁴¹. ואם רבה בחלות או חסר - כשירה⁴². וכיצד פותתין אותן⁴³? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל⁴⁴. ואם היתה המנחה של זכרי כהנה⁴⁵ - אינו מבדיל ופותת⁴⁶. וכפול⁴⁷ פתיתין כזיתים⁴⁸. ואם הגדיל הפתיתין או הקטין אותן - כשרים⁴⁹.

(40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיקין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תודה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיתה, שאין פתיתה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנחת) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולעניין מנחת חבית כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיתים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתן ומבדיל. (48) משנה שם: "וכולן פותתן כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פתיה פתיתין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיתה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח:) "מאי פתין מרובות, שריבה בפתיתין (=באופן שכל פתיתה ופתיתה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמיעט בפתיתין, באופן שכל פתיתה ופתיתה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)".

יא. לא בלל⁵⁰, לא פתת⁵¹, לא הגיש⁵², לא משח את

לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה ובוללה וכו'". (24) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה ובוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונתה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה.

1. מנחת המחבת והמרחשת כיצד? נותן השמן בכלי ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר ובולל הסלת, ואחר כך לשה בפושרין²⁶ ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שגדר²⁷, ופותת אותה פתים²⁸ ונותנה בכלי שרת²⁹, ויצק עליה שאר השמן³⁰, ונותן לבונתה³¹.

(26) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרין שלא יחמיצו". (27) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (31) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת.

ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת יש לה שפה³², והבצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא. ומחבת אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מכאן ומכאן.

(32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג.) "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין".

ח. מנחת מאפה תנור כיצד? אם חלות היא³³ - בולל³⁴ הסלת בשמן, ולש בפושרין ואופה, ופותת³⁵ ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונתה. ואין בה יציקת שמן³⁶, שנאמר: חלות מצת בלולת בשמן³⁷. ואם רקיקין היא - לש את הסלת בפושרין³⁸ ומושח את הרקיקין בשמן, שנאמר: ורקיקי מצות משחים בשמן. ויראה לי, שאחר אפייה מושח אותם³⁹.

(33) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו'

שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה ובזה פחות משיעור הזאה, שגם כן חוזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול. (64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (65) בגמרא (שם טו.) "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (66) "חורץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". (67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג ש"בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:)"

- יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? בדרך שקומץ
כל האדם⁶⁸: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ⁶⁹.
קמץ בראשי אצבעותיו⁷⁰ או מן הצדדין⁷¹ - לא
יקטיר, ואם הקטיר - הרצה⁷². ואם הוסיף בקמץ,
בגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול⁷³.

(68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". (69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (70) "שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו". (71) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדדין מצידי הכלי שלא קמץ באמצע הכלי". (72) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשארו כולן ב"תיקו". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה. (73) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ", ומבורץ הוא גדוש. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ) יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאינו לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ".

- יד. אין קמץ פחות ממשגי זיתים. ומקצת הקמץ
מעפב את פלו⁷⁴. והקמץ והלבונה מעפבין זה את זה.
הסלת והשמן מעפבין זה את זה, ומקצת השמן
מעפב את פלו⁷⁵. אין פחות מלג לעשרון, כמו
שבארנו.

(74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוטו מעכב את רובו", "שאם חיסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא, אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו". (75) שם במשנה:

- הרקיקין - פשרה⁵³; לא נאמרו כל הדברים האלו
אלא למצוה, שפך היא מצוה.

(50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר".

- יב. סדר הבאת המנחה כיצד? מביא אדם סלת
מתוך ביתו בקלתות של כסף או של זהב או של
שאר מיני מתכות, כלי שהוא ראוי לכלי שרת⁵⁴.
ואם היתה מנחת הסלת⁵⁵ - נותנה לכלי שרת⁵⁶
ומקדשה בכלי שרת⁵⁷. ואם היתה מן המנחות
הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופותת כמו
שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה
שמןה ולבונה ומוליכה אצל כהן⁵⁸. והכהן מוליכה
אצל המזבח⁵⁹ ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד
חדה של קרן ודיו. ומסלק את כל לבונה לצד
אחד⁶⁰, וקומץ מקום שנתרבה שמנה; שנאמר:
מסלתה ומשמנה. ונותן הקמץ לכלי שרת ומקדשו
בכלי שרת⁶¹. וקמץ שחלקו בשני כלים - אינו
קדוש⁶², וחוזר ומקדש⁶³. ומלקט את כל לבונה
ונותנה על הקמץ שבפלי ומעלהו על המזבח
ומולחו⁶⁴, ונותנו על גבי האשים מכלי שרת⁶⁵. ואם
מנחת כהנים היא - אינו קומץ⁶⁶, אלא נותן מלח
על פלה⁶⁷ ומשליך הכל על גבי האשים.

(54) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלתות של כסף ובקלתות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (55) למעט מאפה תנור. (56) והיינו לאחר הבליה, לפני היציקה. (57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (58) "דכתיב (ויקרא ב, ב) "והביאה אל בני אהרן וגו'". (59) דכתיב (שם, ח) והגישא אל המזבח". (60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול". (61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (63) כלומר, על ידי עירובן ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל"נשפך הדם מצוואר הבהמה ואספד", שפסול - שכיוון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 12 "השמן מיעוטו מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא
13 (שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה".

פרק ארבעה עשר

1 יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת
מחמשה מיני מנחות הבאות נדבה.

- 19 כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת.
20 מימרא של ר' יוחנן בזבחים ה: "הניח מנחה לשני בניו
ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א
מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי
זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין
אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם
שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם
ו), ולענין הקרבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי
תקריב, ראה שם ה:) כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם-
משנה כאן).

- 14 ד. אי זה הוא נדר ואי זה היא נדבה? 21 האומר: הרי
15 עלי עולה, 22 או הרי עלי שלמים, או הרי עלי
16 מנחה, או הרי דמי בהמה זו 23 עלי עולה או שלמים
17 - זהו הנדר. אבל האומר: הרי בהמה זו או דמי
18 בהמה זו עולה או שלמים, או הרי העשרון הזה
19 מנחה - הרי זו נדבה.

- 21 ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. 22 קנין פרק א
משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט.
והיינו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכך בשעת
ההתחייבות בהמה זו או אחרת. 23 ראה להלן הלכה ו.

- 20 ה. מה בין נדרים לנדבות? 24 שהנדר, אם הפריש
21 קרבנו ואבד 25 או נגנב - חייב באחריותו 26 עד
22 שיקריב כמו שנדר 27; והמתנדב ואומר 'זו', אם מת
23 או נגנב - אינו חייב באחריותו.

- 24 ראה גם בהלכות נדרים שם. 25 הוא-הדין אם מת,
וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו.
26 ראה קנין וראה השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה
לומר: חייב להביא אחר. 27 כלומר, עד שיקריב על
המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריותו,
שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל
הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים,
וצריך להביא אחר, כמפורש בזבחים ב. ולהלן פט"ו
מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה-למלך). וראה
בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

- 24 ו. האומר: דמי שור זה עלי עולה ודמי בית זה עלי
25 קרבן, ומת השור ונפל הבית - חייב לשלם 28. אומר:
26 הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה -
27 אינו חייב באחריותה 29.

- 28 בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי
קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם,
"אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה
עלי. אבל אמר שור זה עולה, כיון דאמר זה ומת - אינו
חייב באחריותו, עלי להביאו קאמר". כלומר, אם אמר "דמי
שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי"
לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי"

- 1 א. מתנדב אדם ונדר עולה ושלמים? וכל מין
2 שיעצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה.
3 ומתנדב או נדר מנחה ממנחת נסכים? לבדה 5 מאי
4 זה מין משלשה מיני מנחות נסכים? כמו שבארנו.
5 ומתנדב או נדר זין בפני עצמו? או לבונה בפני
6 עצמה? או שמן בפני עצמו? או עצים למערכה 11,
7 מפני שהן קרבן 12, שנאמר: ולקרבן העצים 13.

- 2 שנאמר (ויקרא א, ב"ג) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'
וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא
שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). 3 כגון מנחת הסולת,
מנחת המזבח, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות
ומנחת מאפה תנור ריקין, ראה למעלה פ"ב הלכה ד.
4 ראה למעלה פ"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם
הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת
נסכים". 5 כלומר, אפשר לנדר או לנדב מנחת נסכים
אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי
רביא. 6 נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. 7 למעלה שם
הלכה ד. 8 משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פ"ב,
וספרא ויקרא דבורא נדבה פרשה ח הלכה ה. וראה זבחים
צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן
פט"ז הלכה יד, ופי"ז הי"ב. 9 מנחות קו: וספרא שם
הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. 10 כרבי טרפון במשנה
שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום
שסתם משנה (שם קז). כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא
יפחות מלוג. רבי אומר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר-כך
סתם, הלכה כסתם (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי
גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כסף-משנה). וראה להלן פט"ז
שם. 11 שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פ"ו
מהלכות כלי המקדש הלכות ט"ו, ובפ"ח שם הלכה ז.
12 מנחות וספרא שם. 13 במנחות שם, מובא הפסוק
והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

- 8 ב. שנים 14 מתנדבין או נודרין קרבן אחד עולה או
9 שלמים, אפילו פרידה 15 אחת של תורים או בני יונה
10 מביאין אותה בששתפות 16. אבל המנחה אינה באה
11 בששתפות 17. ודברים אלו הן דברי קבלה 18.

- 14 מנחות שם. 15 יחידה. 16 ראה למעלה פ"ג
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 17 מנחות קד: וספרא
שם פרק י הלכות ג' ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת
יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים
מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין
או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירוש
המיוחס לר"ש שם. 18 כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל
צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה למעלה.

כמבואר למעלה. (41) שם בגמרא. כלומר, לא התחייב
בנזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות
נזיר, והקרבנות שהביא - אינם קרבנות תגלחת, אלא
התכוון לדורון בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית
חוניו, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן
באין בנדר ונדבה⁴². האומר: הרי עלי חטאת או
אשם, או שאמר: הרי זו חטאת או אשם - לא אמר
כלום⁴³. הרי מן חטאת או אשם ואמר: הרי זו
לחטאתי או לאשמי, או הרי המעות האלו לחטאתי
או לאשמי - דבריו קיימים⁴⁴.

(42) משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב.) שהרי נאמר בהם
(ויקרא ה, א - יז) "נפש כי תחטא". וראה בפ"א מהלכות
נדרים הלכה י. (43) תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת
והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה
שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר
מפורש "לחטאתי", "לאשמי". וראה בחולין שם. (44) שם
בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי, אם היה
חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

ט. האומר: קרבן מצרע זה או יולדת זו עלי, אם
היה אותו מצרע או היולדת עניים - מביא הנזיר
קרבן עניים⁴⁵; ואם היו עשירים - מביא הנזיר קרבן
עשיר, אף על פי שהנזיר עניים⁴⁶.

(45) משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי
כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה ובן
יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי
תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת.
והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד
לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד
לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנזיר הוא
עני, אבל אם הנזיר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת
עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן בפ"ה מהלכות מחוסרי
כפרה הלכה יא. (46) משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי
כפרה שם.

י. האומר: חטאתי ועולתי ואשמי ושלמיו של פלוני
עלי⁴⁷, אם רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריב
על ידו ומתכפר לו⁴⁸. רצה בשעת הפרשה ולא רצה
בשעת הקרבה, אלא חזר בו: בעולה ובשלמים -
מקריבין ומתכפר לו בהן, אף על פי שאינו רוצה
עשה, שהרי רצה בשעת הפרשה⁴⁹; אבל בחטאת
ואשם לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף⁵⁰.

(47) כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני
מחוייב בהם. (48) ערכין כא: (49) ערכין שם כדעת
שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא
(תוספות שם ד"ה מאי). (50) שהם באים על חטא וצריכין
להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

יא. האומר⁵¹: הרי עלי בנדרי רשעים⁵² שמנדריהן

אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב
להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או
מת. (29) מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב
באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריותה.

ז. כבר בארנו³⁰, שהעושה פית חוץ למקדש להקריב
בו קרבנות³¹ - אינו כבית עבודה זרה. והאומר: הרי
עלי עולה³² שאקריבנה במקדש³³, והקריבה בבית
זה - לא יצא³⁴. שאקריבנה בבית זה³⁵, והקריבה
במקדש - יצא³⁶; ואם הקריבה באותו הבית - יצא.
הרי הוא כמי שנדר עולה על מנת שלא יתחייב
באחריותה³⁷. וענוש פרת על העליתה בחוץ³⁸. וכן
אם אמר: הריני נזיר על מנת שאגלח בבית זה³⁹,
אם גלח שם - יצא⁴⁰. הרי הוא כמי שנדר לצער
עצמו, והרי צער עצמו, ואינה נזירות⁴¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כבר ביארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות
בו".

לכאורה אפשר לומר שדעת הרמב"ם היא כדעת ה'מרדכי',
שמדבריו הוכיחו האחרונים שבנין בית-כנסת הוא בכלל
"ועשו לי מקדש", וכלשונו במניין המצוות (מצוה כ')
"ציוונו לבנות בית הבחירה לעבודה", שיכול להשתמע גם
על עבודת התפילה, ואף שכתב בהלכות בית-הבחירה
"כיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות
לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבנות", היינו שרק בית
לקרבנות נאסר לבנות, אבל בית-כנסת לא.

אבל קשה לומר כן בדעת הרמב"ם, שהרי לא הזכיר כלל
במצות-עשה כ' הנ"ל על דבר חיוב בניית בית-הכנסת.
ולהעיר שיש שלמדו מצוות בניית בית-כנסת מהפסוק
בנביא "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו כו".

(ענ"פ 'לקוטי שיחות' חל"א עמוד 127 הערה 46)

(30) למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד.
(31) כגון מקדש בית חוניו, אשר באלכסנדריא של מצרים.
(32) שם במשנה. (33) במשנה שם: "הרי עלי עולה,
יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו, לא יצא". הרי
שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש
שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה).
(34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגנב, שאם אמר הרי עלי,
חייב באחריותו. (35) כלומר, אמר הרי עלי עולה
שאקריבנה בבית חוניו. (36) שם במשנה כדברי תנא-קמא.
ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא
שחוטי חוץ - אינו חייב באחריות. (37) ראה למעלה
הלכה ו. והם דברי רב המנונא בגמרא שם. (38) כלומר,
על שחוטי חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן,
וכן הוא בברייתא שם. (39) כלומר, ע"מ שאביא קרבנות
התגלחת בבית זה. (40) שם במשנה. כלומר, אף כי
קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות
תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאה בחוץ,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תשמור", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" - הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כששפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבו שזו עולה או שלמים - הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. (61) לבדק הבית. ואף חרמי כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). (62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) - אור-שמש במילואים. וראה שבועות שם, שגמר בלבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישין את לבו (ראה הר המוריה ואור שמח כאן). (63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

יג. אֶחָד נִדְרִים וְנִדְבוֹת עִם שְׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁאֵדָם
חֵיב בָּהֶן מַעֲרִיכִין⁶⁴ וְדָמִים⁶⁵ וּמַעֲשֵׂוֹת⁶⁶ וּמִתְּנוֹת
עֲנִיִּים⁶⁷, מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיֵּכִיָּא הַפֶּל בְּרָגֶל
שֶׁפָּגַע בּוֹ תַּחֲלָה⁶⁸. שְׁנֶאֱמַר: וּבָאתָ שָׁמָּה וְהִבֵּאתָם
שָׁמָּה וְגוֹמָר⁶⁹. כְּלוּמָר, בַּעַת שֶׁתִּבּוֹא לַחֹג - תִּבְיָא כָּל
מָה שֶׁאֵתָּה חֵיב בּוֹ, וְתִתֵּן כָּל חֹזֵב שְׁעָלֶיךָ לְשֵׁם.
הַגִּיעַ הָרָגֶל וְלֹא הִבִּיא - הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷⁰.
עָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים⁷¹ וְלֹא הִבִּיא קֶרְבָּנוֹתָיו
שֶׁנֶּדֶר אוֹ הַתְּנֵדֵב⁷² אוֹ שְׁלֹא נָתַן הָעֲרֻכִּים וְהַחֲרָמִים⁷³
וְהַדְּמִים - הָרִי זֶה עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֶאֱמַר: לֹא
תֵּאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ. אֵינוֹ עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַד שֶׁיַּעֲבִירוּ
עָלָיו רְגָלֵי הַשָּׁנָה כְּפֹלָה⁷⁴. וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה, לְפִי
שְׁאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה⁷⁵.

(64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). (65) שאמר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). (66) מעשר דגן ומעשר בהמה. (67) כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד להגל הראשון, ואם עבר הרי זה חייב בכל תאחר (הר המוריה). (68) דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. (69) ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתיך (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמור, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוק, כאשר נדרת, זה נדר. לה' אליך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. בפיך, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתיך זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא. תשמור זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו

1 נָזִיר וְקָרְבֶּן וּשְׁבוּעָה⁵³ - חֵיב בְּכָלֶיךָ⁵⁴. כְּנִדְרֵי פְשָׁרִין
2 - לֹא נִתְחַיֵּב כָּלֹם⁵⁵. הָרִי עָלֵי כְּנִדְבוֹת פְּשָׁרִין⁵⁶ - הָרִי
3 זֶה נֶדֶר כְּנִזִּיר וּכְקָרְבֶּן⁵⁷. וְכָל כְּנִזִּיר⁵⁸ קָרְבֶּן -
4 כְּקָרְבֶּן⁵⁹.

(51) נדרים ט. במשנה. (52) הנודרים בעת כעסם בנזיר ובקרבתן ושבועה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג) "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", ואמר שמואל (נדרים כב). הנודר - אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. (53) כלומר, שהרשעים נודרים בנזיר וקרבתן ושבועה. וכל זה הוא מדברי הנודר. (54) משנה שם: "כנדריו רשעים נדר בנזיר ובקרבתן ובשבועה". (55) שם במשנה: "כנדריו כשרים לא אמר כלום", "שאין הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו בפ"א מהלכות נדרים הלכה כב) "שהחסידים אינם מחייבין עצמן בנדר, מפני שלא יכינו עצמם לעבירה, והוא מה שאמר הכתוב (שם, כב) לא תאחר לשלמו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (56) ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זוהי נדבה. (57) במשנה נדרים שם: "כנדרבות (של הכשרים) - נדר בנזיר ובקרבתן". כלומר, כנדרת החסידים, "והחסידים גם כן אינם מתנדבים בקרבן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העזרה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירוש המשנה שם). וכל זה בנזיר וקרבתן, אבל לא בשבועה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש ור"ן שם, ובפ"א מהלכות נדרים הלכה כה. (58) כלומר, שמות לואי לקרבן, כגון "קונם, קונח, קונז" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). (59) ראה משנה בנדרים שם.

5 יב. אֵין הַנּוֹדֵר וְלֹא הַמִּתְנַדֵּב חֵיב עַד שֶׁיֵּהָא פִּי וְלִבּוֹ
6 שְׁוִין⁶⁰. בִּיצֵד ? הַמִּתְפַּנֵּן לֹמַר 'הָרִי עָלֵי עוֹלָה' וְאָמַר
7 'שְׁלָמִים', או שֶׁתִּפְנוֹן לֹמַר 'הָרִי זֶה עוֹלָה' וְאָמַר
8 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר כָּלֹם. נִתְפַּנֵּן לְנֶדֶר בְּעוֹלָה וְאָמַר
9 'קָרְבֶּן', לְנֶדֶר בַּחֲרָם⁶¹ וְאָמַר 'הִקְדַּשׁ' - דְּבָרָיו
10 קְנִימִים⁶²; שֶׁהַעוֹלָה קָרְבֶּן, וְהַחֲרָם הִקְדַּשׁ. וְכֵן כָּל
11 פִּיּוּצָא בְּזֶה. בְּנִדְרִים וּנְדָבוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא
12 בְּשִׁפְתָּיו כָּלֹם, אֲלָא אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ וְלֹא הוֹצִיא
13 בְּשִׁפְתָּיו כָּלֹם - חֵיב. בִּיצֵד ? גָּמַר בְּלִבּוֹ שֶׁזֶה עוֹלָה
14 או שֶׁיֵּכִיָּא עוֹלָה - הָרִי זֶה חֵיב לְהִבְיָא; שְׁנֶאֱמַר: כָּל
15 נְדִיב לֵב יִבְיָאָה - בְּנִדְבוֹת לֵב יִתְחַיֵּב לְהִבְיָא⁶³. וְכֵן
16 כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִנְּדָרֵי קֳדָשִׁים וּנְדָבוֹתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום, חייב להביא בו".

כמו שהתורה מצוה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

(נע"פ ל"ק"ש חז"ט עמוד 532)

(60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתיך

(= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שייך הלאו של כל תאחר, כדברי הגמרא שם. (78) על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בבל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה"ו) והא מיחייב (=לברא לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כ"י תדור נדר לה' אלוך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך" שם כג, כב) פרט ליוורש".

טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא נפסלו, אלא מקריבין וכשרים.⁷⁹ ובכל יום ויום אחר השלשה רגלים הוא עובר בלא תאחר.⁸⁰ ובית דין מצוין לעשותו מיד⁸¹ עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה.

(79) ברייתא שם ו'. "דתניא, בן עזאי אומר, אותו (= וזאם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו" - ויקרא ז, יח) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (דברים כג, כב) לא תאחר לשלמו, שומע אני אף מאחר נדרו בבל ירצה, תלמוד לומר אותו. אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה", וראה גם זבחים כט. ותמורה כא: (80) ראש השנה ו': "אמר רבא, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר בבל תאחר". (81) כלומר, בית דין הוזהרו להכריח אותו שיביא ברגל הראשון, שכתב (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ואמרו בברייתא שם ו'. "ועשית - זו אזהרה לב"ד שיעשו". וראה בתוספות שם ד"ה יקריב, "דחזינן שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות, ולהכי ממשכנין, ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין", ומסתבר שכופין אותו מיד שנדר (עוד לפני שעבר על העשה) שיקיים את המצוה בהגיע רגל הראשון, ראה כתובות פו. פו: כי במצות עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ומפרש רש"י: מכין אותו קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים.

טז. אף על פי שנאמר 'לרצנו'⁸², כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.⁸³ בין שנדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיקריב.⁸⁴

(82) "יקריב אותו לרצנו לפני ה'". (83) ראש השנה שם, יבמות קו. קדושין מט: ב"ב מח. ערכין כא. "יקריב אותו (שם), מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו, תלמוד לומר (שם) לרצנו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וראה בפ"ב מהלכות גירושין הלכה כ. (84) ראש השנה שם: "ועשית, אזהרה לבית דין שיעשו". למה לי, מיקריב אותו נפקא, דתניא, יקריב אותו, מלמד שכופין אותו וכו', חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", כלומר, פסוק אחד בא לומר שכופין אותו אם נדר ועדיין לא הפריש, ופסוק אחד בא לומר כי כופין אותו אם כבר הפריש, ועדיין לא הקריב.

יז. כל חייבי⁸⁵ עולות⁸⁶ ושלמים - ממשפנין אותם.⁸⁷

נפקא. ועשית אזהרה לבית דין שיעשו, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", הרי כי מ"ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתיך תשמור, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה רוקח). (70) כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה יח. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". (71) מדבריו כאן נראה, שכל שעברו עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) - עובר בבל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח הלר) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא קמא בראש השנה ד: ולא כר' שמעון שם שאינו מחייב בבל תאחר אלא אם כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיו על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". (72) כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בבל תאחר, אבל בפירוש המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על בל תאחר. (73) בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. (74) ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה"ו): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום בל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה". (75) תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

יח. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים.⁷⁶ ואחד האיש ואחד האשה עובר בכל תאחר.⁷⁷ אבל היורש אינו עובר בכל תאחר.⁷⁸

(76) בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד, סלקא דעתך אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. (77) שם ו': "בעי ר' זירא, אשה מה היא בבל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א מהלכות חגיגה ה"א), כר' זירא שהנשים חייבות במצוה זו

וכן הוא להלן פ"ב מהל' תמורה ה"ד. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתמורה שם: "שהעיקר בידינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי, זולתי במקדיש ומימר ומגדף ועובר עבודה-זרה ומקדש ומגרש, ואלו (הששה) (הארבעה) דברים הוציא אותן בגוף הגמרא (נדרים פז.), אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה (תמורה כה:).". וראה בש"ך חו"מ סי' רנה ס"ק ה, שהקשה על דברי רבינו שבהקדש אין חזרה אפילו בתוך כדי דיבור, מגמרא מפורשת בבבא-קמא עג, ב. אבל ה'משנה למלך' יישב דברי רבינו, וכתב שסוגיות חלוקות בזה. וכתב ב'קריית ספר' שהחמירו בהקדש משום שיש בו חומרא אחרת, שהוא נתפס גם על ידי מחשבה (למעלה פ"ד הי"ב).

- ב. האומר: ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה 15
- תמכר לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותה 16
אבר⁸. והוא שיהיה זה המכיר עולה שקנה אותה 17
נדר עולה בדמים קצובים⁹. האומר: לפה או ראשה 18
של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא 19
- פלה עולה¹⁰. הקדש אבר אחד מן העוף - הרי 20
זה ספק אם נתקדש פלו או לא נתקדש¹¹. 21

8) שהוא של הקדש, ולפיכך דמיו הקדש. כרבי מאיר ורבי יהודה בברייתא בתמורה יא, ב - האומרים "יכול האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, תלמוד-לומר (ויקרא כז, ט) "כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש" - ממנו לה' ולא כולו לה'. יכול תצא לחולין, תלמוד-לומר יהיה קודש, הא כיצד: תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה". 9) והרי יש בעולה זו כפי הדמים שקצב, ויצא ידי חובתו. שם בגמרא: "אמר מר, תמכר לצרכי עולות, והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה (כן הוא ב'שיטה מקובצת', וברש"י בשם ל"א ירושלמי, ופירש רש"י: האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו). אמר רבא, כגון דאמר בזווא מן הדא בהמה לעולה (שיטה מקובצת' ורש"י שם, פירוש: שוה זוז מבהמה זו לעולה, והרי קנה בזוז, הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה). וראה ב'כסף משנה' (10) שם בגמרא: "אמר רבי, נראין דברי רבי יוסי לרבי יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו - מודי ליה". ושם נחלקו בזה: רב חסדא אמר, דבר שהוא עושה אותה טריפה. רבא אמר, דבר שהוא עושה אותה נבילה. ורב ששת אמר, דבר שהיא מתה. ורבינו פסק כרב ששת, וראה ב'לחם משנה' (11) שם: "בעי רבא, מעוף מהו, בהמה אמר רחמנא (בפסוק הנ"ל "כל אשר יתן ממנו לה'"), נאמר "ואם בהמה אשר יקריבו", והא לאו בהמה היא, או דילמא קרבן אמר רחמנא (שם בפסוק הנ"ל נאמר "אשר יקריבו ממנה קרבן לה'"), והאי נמי קרבן, תיקון". וסובר רבינו, כי בעיא זו היא לדעת רבי יהודה (וראה ברש"י, שם). ולפי דעת ה'כסף משנה' כוונת רבינו במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, והספק הוא אם קדש כולו, כמו בבהמה, או לא. אבל ה'לחם משנה' (פ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ד), כתב כי מדובר במקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, והספק הוא שמא אפילו אם

- אף על פי שאין מתכפר לו עד שירצה⁸⁸, שגאמר 1
'לרצנו' - כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. אבל 2
חיבי חטאות ואשמות - אין ממשכנין אותן⁸⁹; 3
הואיל והם מעבדי פפרה, אין חוששין להם שגא 4
יפשו וינשאו קרבנותיהן. חוץ מחטאת נזיר, הואיל 5
ואינה מעבדתו⁹⁰ מלשנות יין - שגא יאחר אותה, 6
לפיכך ממשכנין אותו עליה⁹¹. 7

85) ערכין כא. במשנה. 86) נראה מזה, כי בכלל זה גם עולת מצורע. ואף-על-פי שאמרו שם "אמר רב פפא, פעמים וכו' חייבי עולות אין ממשכנין אותן וכו' בעולת מצורע, דתניא ר' ישמעאל וכו' אומר ששם שחטאתו ואשמו מעכבתו, כך עולתו מעכבתו", וכך כתב פירוש המשנה בערכין שם - הרי פסק רבינו להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ה, שעולה אינה מעכבת (ועיין כסף-משנה והר המוריה). 87) משנה שם. וראה בפ"ג מהלכות ערכין הלכה יד "ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל". והואיל ואין בהן (בעולות ושלמים) כפרה, לפעמים מתעצלין בהן, ולפיכך ממשכנין אותן" (פירוש המשנה שם). 88) שם בערכין. 89) שם במשנה. 90) ראה להלן פ"ח הלכה ט. 91) שם בגמרא: "אמר רב פפא, פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן וכו' בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר, אם גילח על אחד משלשתן יצא, ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשנות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מייתי".

פרק חמשה עשר

1) יבאר בו דין האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים, ודין חזרה בהקדש תוך כדי דיבור.

- א. האומר²: ולדה של זו עולה והיא שלמים³ - 8
דבריו קיימים⁴. היא שלמים וולדה עולה: אם לקף 9
נתפון - דבריו קיימים⁵; ואם אחר שגמר בלבו⁶ 10
והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר 11
וולדה עולה, אף על פי שחזר בו בתוך כדי דיבור 12
- הרי ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש ואפלו 13
בתוך כדי דיבור⁷. 14

2) משנה, תמורה כה, א. 3) כלומר, היתה לו בהמת חולין מעוברת, ואמר כי הוולד יהיה לעולה, והבהמה עצמה תהיה לשלמים. 4) כיון שמקודם הקדיש את הוולד, ואחר-כך הקדיש את האם, ראה להלן בסמוך. 5) כלומר, אם בשעה שאמר "היא שלמים", היתה כוונתו רק עליה, ואילו על הוולד היתה כוונתו לומר אחר-כך שיהיה עולה - דבריו קיימים, הואיל ואין הפה יכול לדבר שני דברים כאחד, וכדברי רבי יוסי החולק על רבי מאיר במשנה, שם. 6) ראה למעלה פ"ד הי"ב, כי אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. 7) שם כה, ב - דברי רב פפא,

פנים, נראה מכאן דעת רבינו, שדיחוי מעיקרו הרי הוא דיחוי (שבדבר זה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), ואילו בפ"י מהל' שגגות הי"ג, כתב ש"דיחוי מעיקרו אינו דחוי". ואולי סמך שם על מה שכתב כאן משום שהיא בעלי חיים, ואין בעלי חיים נידחים (ראה 'לחם משנה' כאן). אבל צריך עיון, שהרי בפ"ג מהל' שגגות ה"ח פסק רבינו, שאף בנראה ונדחה אין בעלי חיים נידחין. ולמה הוצרך לומר (שם פ"י) ש"דיחוי מעיקרו אינו דחוי". (18) בנידון שלפנינו, שהיא בעלי חיים, כדלהלן. וראה למעלה. (19) גם כאן אין ההדגשה על "קדושת דמים", שהרי אדרבה יש אומרים שקדושת דמים אינה מדחה, אלא הכוונה, כמו שכתבנו למעלה, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו כי יש דיחוי בדמים (שגם בזה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), וכן פסק בפ"י מהל' שגגות, שם. (20) כרב, בזבחים נט, א. וראה למעלה. (21) בזבחים שם אמרו שאפילו לרבי יוחנן, שאמר "אינה קריבה" - עושה תמורה, ואם כן, כל-שכן לפי פסק רבינו שקריבה, שוודאי עושה תמורה.

- ה. האומר: דמי בהמה זו עולה, או הרי זו לעולה, 15
אם היתה ראויה לקרב עולה²² - נתקדשה קדשת 16
הגוף, והיא עצמה תקרב עולה²³; ואם אינה ראויה²⁴ 17
- תקמר ויביא בדמיה עולה²⁵. 18

(22) כגון שהוא זכר ותמים. (23) כלומר, לא רק אם אמר הרי זו לעולה, נתקדשה קדושת הגוף, אלא אפילו אם אמר "דמי בהמה זו עולה", גם כן נתקדשה הגוף, ומקור הדברים הוא מן הסוגיא דתמורה יט, ב - שאמרו שם "איתמר, הקדיש זכר לדמיו, רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף, רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף, והדר ביה (= חזר בו) רבא לדרב כהנא, מדרב יהודה אמר רב (שאמר שם "מיגו דנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף", אמר רבא, זאת אומרת: הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, ומפרש רש"י שהקדיש זכר לדמי עולה). וראה למעלה פ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ד. וב'תוספות' ערכין כ, ב - ד"ה אמר, כתבו שמדובר כאן כשאמר "קדש שור זה לדמיו", אבל אם אומר דמי בהמה זו לעולה - גוף השור חולין, ואין בו קדושה, אבל דעת רבינו אינה כן. (24) כגון שהוא בעל מום או שהיא נקבה. (25) ראה תמורה שם במשנה, "המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו' (וראה גם תמורה כז: כי המפריש נקבה לעולה, בעיין מומא). רבי שמעון אומר, תימכר שלא במום", ולא הזכיר רבינו כאן שתרעה עד שתסתאב (ראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ז), לפי ש"אינה ראויה" שכתב רבינו כולל גם אם היא בעלת מום (ראה למעלה). ועי' ביכסף משנה. וראה למעלה בפ"א מהל' איסורי מזבח ה", ש"המקדיש בעל מום למזבח וכו' הרי זו נתקדשה, ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן".

- ו. אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן 19
שאין קדשה חלה עליה²⁶: הרי אלו עולה - לא 20
אמר קלוים²⁷, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח²⁸. 21

הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, פשטה קדושה בכל העוף, וכן פירש 'הר המורה' כאן.

- ג. האומר: בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים - 1
קדשה, ואינה קרבה¹², אלא תרעה עד שפיל בה 2
מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה 3
שלמים¹³. היה מחיב חטאת ואמר: חציה חטאת 4
וחציה עולה או שלמים, או שאמר: חציה עולה או 5
שלמים וחציה חטאת - הרי היא תמות¹⁴, כמו 6
שיתבאר בחטאות המתות¹⁵. 7

(12) תמורה כו, א: "תניא אידך, אמר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים, קדשה ואינה קרבה", ומשום שמעורבים בה שתי קדושות. (13) שם בגמרא אמרו על הברייתא הנ"ל "מני, רבי יוסי היא", כלומר, רבי יוסי שאמר "אי לכך נתכוין מתחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין", ראה למעלה ה"א. (14) בתמורה, שם: "בהמה חציה עולה וחציה חטאת, כולה תקרב עולה דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, תמות. ושון באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות", ופירש רש"י "כיון שאינו מחויב חטאת - הילכך תמות". וב'תוספות' שם מקשים ממה שאמרו בנדרים ו, א - שמי שאינו מחויב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי - לא אמר כלום, עיי"ש מה שתירצו. ורבינו פוסק כרבי יוסי. ומפרש לזה כגון שהיה מחויב חטאת (כסף-משנה). ומה שאמר חציה חטאת, הכוונה שאמר חציה לחטאתי. ראה למעלה פ"ד ה"ח ('מרכבת המשנה'). (15) בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, והכוונה היא למה שאמר שם חטאת שנתכפרו בעליה תמות, וגם כאן כיון שהיא אינה קריבה וצריך להביא חטאת אחרת, תישאר היא כחטאת שנתכפרו בעליה (ראה 'מרכבת המשנה').

- ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חציה שלו, 8
וחזר ולקח חציה האחר והקדישו - הרי זו קדשה 9
וקרבה¹⁶. אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה¹⁷ 10
פשהקדיש חציה - אין הדיחוי מעקרו דחוי¹⁸. ואף 11
על פי שהוא קדש דמים¹⁹, הואיל והיא בעלי חיים 12
- אין בעלי חיים נדחים²⁰. והרי נראית פלה 13
להקרבה, לפיכך תקרב, ועושה תמורה²¹. 14

(16) ראה זבחים יב, א. ושם נסמן: "אמר רבי יוחנן, בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקח חציה והקדישה, קדושה ואינה קריבה (הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחצייה היתה חולין, ודיחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולוקחין בדמיה אחרת - רש"י) ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה". ואמרו שם בגמרא: "שמע-מינה תלת, שמע-מינה בעלי חיים נדחין, ושמע-מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי, ושמע-מינה יש דחוי בדמים", אבל רבינו פוסק כרב החולק על רבי יוחנן, וסובר: "בעלי חיים אינם נדחים" (זבחים נט). וראה להלן. (17) אין כוונת רבינו להדגיש את ה"מתחילתה", שהרי אדרבא דיחוי זה, שהוא מעיקרו, יש אומרים כי אינו דיחוי, אלא בא להדגיש את עצם הדיחוי, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 ואַנדרוֹגִינוֹס - אֵינָן קְדוּשִׁים וְהָרִי הֵן חֲלִין³⁹, כְּמֹ
18 שְׁבָאֲרֵנוּ⁴⁰. וְהַמְקֻדָּשׁ עֶבֶר בְּמַעֲי בַעֲלַת מֹוֹם וְכִיּוֹצֵא
19 בְּהִ1 - הָרִי זֶה קְדוּשָׁ⁴².

(35) משנה, תמורה כד, ב: "מבכרת שהיתה מעוברת, אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה, ילדה זכר יקרב עולה, ואם נקבה זבחי שלמים, ילדה נקבה תקרב שלמים". ובגמרא שם הקשו על "אם נקבה זבחי שלמים" - "נקבה, מי קא קדשה בבכורה", ותיצרו: "סיפא אתיא לבהמה דהקדש", "שאם חטאת היא ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה, שוולד חטאת למיתה אזיל, ישנהו לקדושה אחרת, וקמשמע-לן וולדות קדשים בהווייתן (= בלידתן) הן קדושים ולא במעי אמנ" (רש"י), ורבינו שפוסק (להלן פ"ד מהל' תמורה ה"ג), כי וולדות בהמת הקדש במעי אמנ הם קדושים, ואם-כן אי-אפשר לפרש הסיפא "ואם נקבה זבחי שלמים" אלא בבהמת חולין. אבל הרישא "אם תלד זכר", אפשר לפרש גם במבכרת, שהרי הבכור אינו קדוש אלא ביציאת רובו. וראה בהל' תמורה שם ה"ב. ועי' ב'הר המוריה' כאן. (36) שם במשנה. (37) שם במשנה. ומפרש רש"י: על שניהם חלה קדושת עולה, דהא קאמר אם זכר יהא עולה, ומיהו לא נדר אלא אחד, הלכך יקריב האחד לנדרו, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חולין. (38) שם במשנה. (39) ראה שם במשנה: "ילדה טומטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין קדושה חלה עליהן". וראה בפירוש המשנה, שם: "ומה שאמר טומטום ואנדרוגינוס, על בהמת קדשים חוזרת המחלוקת, שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים משעה שיוולד תקדש, ולפיכך אם היה טומטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקרבה, אין קדושה חלה עליו. וחכמים אומרים, ולד קדשים בקדושתה דאמיה קאי, ולפיכך יהיה ולדה קדוש, ולענין זה הלכה כחכמים". וכל זה בבהמת הקדש, אבל בבהמת חולין שאין כאן קדושת אמנ, אלא קדושת הפה, שאומר שהיה העובר קדוש - אין קדושת פה חלה על טומטום ואנדרוגינוס ('הר המוריה', וראה לחם-משנה). (40) פ"ג מהל' איסורי מזבח ה". ומה שאומר שם רבינו "שימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה" (ראה לחם-משנה) אין זה באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד) אבל בנידון שלפנינו שפירש בהקדושו: זכר או נקבה, אין טומטום ואנדרוגינוס בכלל, ואפילו דמיהם הם חולין, ראה לחם-משנה. (41) מהדברים הפסולים למזבח. (42) כרבי יוחנן בתמורה יא, א. ולא כבר פדא.

1 אָמַר: הָרִי אֵלֹו לְעוֹלָה²⁹ - יִמְכְּרוּ וְיָבִיא בְּדַמְיָהֵן
2 עוֹלָה³⁰.

(26) כגון טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן. (27) משנה, תמורה כז, ב. (28) נראה שפסיקא זו שייכת להלן בסוף ההלכה, והכוונה לפ"ג שם ה"י שכתב שם: "המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביאו בדמיהן כל קרבן שירצה", והיינו באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד שם). (29) משנה, תמורה שם. (30) שם במשנה: "הרי אלו לעולה, ימכרו ויביא בדמיהם עולה", ומפרש רש"י: "הרי אלו לעולה, משמע לדמי עולה, דאי אינהו גופייהו הוא בעי לאקרובי, הוה אמר הרי אלו עולה" (בלא למד).

3 ז. הָאוֹמְרִי³¹: דְּמִי³² פָּרָה³³ זו לְעוֹלָה כָּל שְׁלֹשִׁים
4 יוֹם וְלֶאֱחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְשָׁלְמִים, אוּ שְׁאָמַר:
5 דְּמִיָּה לְשָׁלְמִים כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֶאֱחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם
6 לְעוֹלָה - דְּכָרִיו קִנְיָמִים³⁴. וְאִם הֶקְרִיב דְּמִיָּה בְּתוֹךְ
7 שְׁלֹשִׁים יוֹם - מָבִיא בָּהֶן כְּמֹו שְׁנֹדָר, וְאִם הֶקְרִיבוּ
8 לֶאֱחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - מָבִיא כְּמֹו שְׁנֹדָר.

(31) ברייתא, נדרים כט, א. (32) שם כח, ב. כט, א. נחלקו רב פפא ועולא, במקדיש דבר לדמיו עד לזמן קבוע, אם קדושת דמים פקעה מעצמה בבוא הזמן הקבוע, או שצריכה פדיון. ופסק רבינו (פ"ד מהל' מעילה ה"א) כעולא, שפקעה מעצמה. ושם אמרו שבקדושת הגוף מודה גם עולא שצריכה פדיון, ולפיכך פירשו שם הברייתא שהאומר שור זה עולה כל שלשים יום, לאחר שלשים יום שלמים - דבריו קיימין, בהקדש דמים. ולכן כתב רבינו "דמיי". (33) בברייתא שם: "שור זה". ונראה שלפני רבינו היתה גירסא שם "פרה". וראה להלן. (34) והקדושה הראשונה נפקעת מעצמה, בין באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", ובין באומר "דמיה לשלמים וכו'". והנה, באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", לא חלה עליה קדושת הגוף של עולה (שהרי נקיבה אינה ראויה לעולה), אלא קדושת דמים, וקדושת דמים פקעה מעצמה (ראה למעלה), אבל באומר "דמיה לשלמים וכו'", שראויה היא לשלמים, אם כן חלה עליה קדושת הגוף (ראה למעלה ה"ה), והיאך היא נפקעת מעצמה? (ראה למעלה). וצריך לומר שכיון שלא הקדישה במפורש קדושת הגוף, אינה דומה קדושת הגוף הזאת לכל קדושת הגוף והיא נפקעת מעצמה, ראה ב'כסף משנה'.

9 ח. הֵיְתָה לוֹ בְּהֵמָה מְעַבְרַת³⁵ וְאָמַר: אִם תֵּלֵד זָכָר -
10 הָרִי הוּא עוֹלָה, וְאִם הִיא נִקְבָּה - זִבְחִי שְׁלָמִים,
11 יִלְדָּה זָכָר - יִקְרֵב עוֹלָה, יִלְדָּה נִקְבָּה - תִּקְרֵב זִבְחִי
12 שְׁלָמִים³⁶. יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה - הַזָּכָר יִקְרֵב עוֹלָה,
13 וְהַנִּקְבָּה זִבְחִי שְׁלָמִים. יִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים - אֶחָד יִקְרֵב
14 עוֹלָה, וְהַשֵּׁנִי יִמְכַּר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדָמִיו חֲלִין³⁷. וְכֵן
15 אִם יִלְדָּה שְׁתֵּי נִקְבּוֹת - אֶחָת תִּקְרֵב שְׁלָמִים, וְהַשֵּׁנִי
16 תִּמְכַּר לְצָרְכֵי שְׁלָמִים וְדָמִיָּה חֲלִין³⁸. יִלְדָּה טֻמְטוֹם

יום שישי כ"ב אדר ה'תשע"ח

פָּרָק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) דין הנודר ושינה ממה שנדר.

20 א. הַנּוֹדֵר גְּדוֹל וְהִבִּיא קָטָן - לֹא יֵצֵא²; קָטָן וְהִבִּיא
21 גְּדוֹל - יֵצֵא³. פִּינִיד? אָמַר 'הָרִי עָלֵי עוֹלָה אוּ
22 שְׁלָמִים⁴ כְּבֶשֶׂ⁵ וְהִבִּיא אוֹל⁶, אוּ שְׁנֹדָר עֲגָל⁷ וְהִבִּיא
23 שׁוֹר⁸, גְּדִי⁹ וְהִבִּיא שְׁעִיר¹⁰ - יֵצֵא¹¹.

חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. (20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. (21) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן".

- ג. הנודר סתם - מביא מן הגדולים²² שפמין שפנדר. ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן הפניני - מביא פאנשי המקום. פיצד?
נדר עולה מן הפקר - יביא שור. אמר: הרי עלי עולה, אם דרך אנשי המקום לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה אחת תור או בן יונה²³; ואם דרך שאין קורין עולה סתם אלא לעולת פקר - יביא שור. וכן כל פיוצא פנה.²⁴

(22) "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה - חוששין לבינוני]. (23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז:): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירוש המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הפקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. (24) אם קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש.

- ד. מי שפנדר שור או איל או פפש או עגל וכיוצא בהם - לא יביא פחוש פיותר שבאותו המין, מפני שדמיו מועטין²⁵; ואינו חייב להביא הפפה השמן פיותר שאין שם למעלה ממנו²⁶, אלא יביא הפינוני. ואם הביא הפחוש - יצא ידי נדרו²⁷.

(25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (26) במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע". וימשמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין" (27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזובח משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה' הוא נקרא "נודר וזובח" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

- ה. האומר: הרי עלי שור שנה מנה - יביא שור ששנה מנה פאותו מקום חוץ מנסכיו. הביא שנים במנה - לא יצא.

- ו. האומר: שור זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה,

(2) משנה במנחות קז: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א"ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שער עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

- ב. נדר עולה¹² מן הפכשים או מן האילים¹³ והביא פלגס¹⁴ - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא¹⁵. וכן הנודר עולת עוף¹⁶ מן התורים או מן בני היונה¹⁷ והביא תחלת הצהוב¹⁸ שפזה ושפזה¹⁹ - הרי זה ספק²⁰. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר²¹ - לא יצא.

(12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר בריה הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרינן איל וכבש מתנה (שספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה (כל הנסכים) נדבה, תיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לענין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לענין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הצהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחוץ מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמה הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בר רב ממתין לו עד שיוקם ומחיל לה לקדושתה בגדול".
(39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כן: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבא בר אבא לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב שבשוורי קאמר)", ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" - חוששין לכולם.

ט. פֶּרֶשׁ אֶחָד מֵהֶן⁴¹ וְשָׁכַח, או שָׁאֵמַר לוֹ אֲבִיו⁴² אֶחָד מֵהֶן הִקְדַּשׁ⁴³ - הֲרִי זֶה מִקְדִּישׁ⁴⁴ גְּדוֹל שִׁבְהֶן⁴⁵ וְאַחֵר קָן יֵצֵא יְדֵי חֻבְתּוֹ. וְכֵן הַנוֹדֵר עוֹלָה⁴⁶ מִן הַבֶּקֶר וְקָבַע נִדְרוֹ וְשָׁכַח מֶה קָבַע, אִם שׁוֹר אִם עֶגְלָה - הֲרִי זֶה יֵבִיא שׁוֹר⁴⁷. וְכֵן אִם קָבַע בִּפְּכָשִׁים וְשָׁכַח מֶה קָבַע - יֵבִיא אֵיל. קָבַע בְּעִזִּים וְשָׁכַח - יֵבִיא שְׁעִיר. שָׁכַח בְּאִיזָה מִן מִן הַבְּהֵמָה קָבַע עוֹלָתוֹ⁴⁸ - יֵבִיא שׁוֹר וְאֵיל וְשְׁעִיר⁴⁹. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ שְׁמָא קָבַע עוֹלָתוֹ בְּעוֹף - יוֹסִיף תּוֹר וְכֵן יוֹנֶה⁵⁰.

(41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדיש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. (47) ראה שם קו. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז:): אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא - אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז:): אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

י. נִדֵּר תּוֹדָה⁵¹ או שְׁלָמִים⁵² וְקָבַע נִדְרוֹ⁵³ בִּפְּקָר⁵⁴ וְשָׁכַח בְּמִי קָבַעוֹ⁵⁵ - יֵבִיא פֶּר וּפְרָה⁵⁶. וְכֵן אִם

יֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנִים²⁸; וְאָפְלוּ הִבִּיא בְּדָמָיו אֵיל אֶחָד - יֵצֵא²⁹. אָמַר: שְׁנֵי שְׁוֹרִים אֵלּוּ עוֹלָה, וְנִפְל בָּהֶם מוֹם - אִם רָצָה, יֵבִיא בְּדָמֵיהֶם אֶחָד. אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִפְל בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יֵבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ. וְכֵן אִם נִדֵּר כֶּבֶשׂ וְנִפְסָלוֹ³⁰ - אִם רָצָה, יֵבִיא בְּדָמָיו אֵיל.

(28) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (29) בגמרא שם: "איבעיא להו ממניא למניא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואליבא דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדבחה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם נגבב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו ומביא בדמיו אחר. (30) שנפל בו מום.

ז. אָמַר: הֲרִי עָלַי עוֹלָה³¹, וְהִפְרִישׁ שׁוֹר וְנִגְנַב - פּוֹטֵר עֲצָמוֹ בִּפְשָׁה³². אָמַר: שׁוֹר זֶה וְדָמָיו עָלַי עוֹלָה - הִקְבַּע³³, וְאִם נִפְסָלוֹ³⁴ - לֹא יֵבִיא בְּדָמָיו אֵילָא שׁוֹר³⁵.

(31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. (32) כלומר הנודר פוטר עצמו. (33) במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבדי אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה.

ח. הָאֹמֵר: אֶחָד מִכֶּבֶשׂי הִקְדַּשׁ וְאֶחָד מִשְׁוֹרֵי הִקְדַּשׁ, וְהָיוּ לוֹ שְׁנִים - הִגְדוֹל שִׁבְהֶן הִקְדַּשׁ³⁶. הָיוּ שְׁלֹשָׁה - הִגְדוֹל שִׁבְהֶן הִקְדַּשׁ, וְחוֹשְׁשִׁין לְבִינוֹנִי³⁷. פִּצֵּד יַעֲשֶׂה³⁸? יִמְתִּין לְבִינוֹנִי עַד שִׁפְלָה בּוֹ מוֹם, וְתַחְוֹל הִקְדַּשָּׁה עַל הִגְדוֹל לְבִיד³⁹. וְאִם אָמַר: שׁוֹר שִׁבְשְׁוֹרֵי הִקְדַּשׁ - הִגְדוֹל שִׁבְהֶם הִקְדַּשׁ, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְבִינוֹנִי⁴⁰.

(36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משוורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהן הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "היכי עביד, אמר רבי חייא

63 כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח.
64 מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".
יג. האומר: הרי עלי לבונה - לא יפחת מקמץ⁶⁵.
הרי עלי עצים - לא יפחת משני גזרים, עבין¹⁷
במחוקות⁶⁶ וארפן אמה⁶⁷. הרי עלי עץ - מביא גזר¹⁸
אחד ארפו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים -
יביא⁶⁸.
21

65 "מנלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת
המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה
דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ".
66 ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג:
"והגזרין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין
כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי
מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה,
כלומר, ישרה עם פי הכלי. 67 וכמו כן רחבן אמה.
68 תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא
דמי שני גזרי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בם עצים
ומקריבין אותן לגבי המזבח".

יד. מי שגזר או התנדב שמן⁶⁹ - פיצד עושין בו?
קומץ ממנו קמץ ונותן עליו מלח⁷⁰ וזורקו על גבי
האש, והשאר נאכל לכהנים פשירי מנחות. ופיצד
עושין ביין הבא בפני עצמו? נותן עליו מלח⁷¹
ומנסכו פלו על גבי השיתין⁷² ככל הנסכים⁷³.
והלבונה הבאה בפני עצמה⁷⁴ - נותן עליה מלח⁷⁵
וכלה לאשים.
28

69 ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר,
שמן בפני עצמו. 70 כי "מצות עשה למלוח כל הקרבנות
קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח".
71 ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין
זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו
טעון מלח (כסף משנה). ואף על פי שכל עיקר דבר זה,
שיין הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו
על האשים (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו
בא על גבי האשים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא) ובפרק
ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא
בפני עצמו, לבוא על האשים, אלא שאיסור אחר גרם לו.
72 ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש
שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסיק
רישיה. 73 כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. 74 כי
מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. 75 כי "בראשו של
מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

טו. מי שגזר נדר - לא יביאנו ממעות מעשר שני;
שהרי נתחייב בקרבן זה, וכל המחייב בקרבן - לא
יביא קרבנו אלא מן החליין⁷⁶.
31

76 במשנה שם פב. "מניין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא
אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח
לה' אלוקיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים
ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל

1 נסתפק לו בפכשים - יביא איל ורחל. נסתפק לו
2 בעצים - יביא שעיר ושעירה. שכח באי זה מין קבע
3 נדרו⁵⁷ - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר
4 ושעירה⁵⁸. האומר: הרי עלי עולת עוף - מביא תור
5 או פן יונה. פירש ושכח באי זה מין קבע נדרו -
6 מביא תור וכן יונה.

51 שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. 52 כי השלמים
באים מזכרים ונקבות. 53 שאמר הרי עלי תודה או
שלמים, מזה או מזה. 54 במין הבקר. 55 אם זכר אם
נקבה. 56 במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה
פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי,
שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - די בפר
ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או
להיפך - לא יצא. 57 אם מן הכבשים אם מן העזים אם
מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה.
58 שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין
ומין, זכר ונקבה.

יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה;
שאיין לו דבר שקרב פלו למזבח פמות שהוא אלא
לבונה⁵⁹. פירש נדרו ושכח מה פירש - יביא מכל דבר
שקרב פלו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה,
ועולת העוף, ומנחת נסכים⁶⁰, ולבונה, ויין בפני
עצמו⁶¹.
12

59 ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל),
איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה
ונוצה (שמשליכן לבית הדרשן), והאיכא נסכים, לשיתין
אולי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה
כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא
ליה". 60 אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין
עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה
פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף
למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי
המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה
נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש
על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת
העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו ועולת בהמה אינה
בכלל, שהרי עורה לכהנים. 61 כלומר, חוץ מן היין
שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה ואף על
פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאשים, אלא לשיתין -
אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל
המפורש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה).]

יב. אומר: הרי עלי בסלע למזבח - יביא פכש⁶²;
שאיין לו דבר שקרב בסלע למזבח אלא פכש. פירש
ושכח מה שפירש⁶³ - יביא בסלע מכל דבר ודבר
שקרב למזבח⁶⁴.
16

62 ברייתא במנחות קז: וכריתות י: ובכריתות שם: "ממאי,
מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים
(דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קסז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסקו. (5) גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

ב. האומר: הרי עלי במחבת, והביא במרחשת; 25
במרחשת, והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי 26
חובתו⁸ לא יצא⁹. ואם אמר: זו להביא במרחשת, 27
והביאה במחבת; או במחבת, והביאה במרחשת - 28
הרי זו פסולה¹⁰. וכן כל פיוצא בזה¹¹. וכן האומר: 29
הרי עלי שני עשרונות להביאן בכלי אחד¹², והביאן 30
בשני כלים; בשני כלים, והביאן בכלי אחד - מה 31
שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא¹³. שנאמר: 32
באשר נדרת לי¹⁴. 33

(6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. (7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (8) כלומר, חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה. "דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר" (רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדר מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. (13) שם במשנה. (14) שם קג. בגמרא.

ג. אמר: אלו להביא בכלי אחד¹⁵, והביא בשני 34
כלים; או להביא בשני כלים, והביא בכלי אחד - 35
הרי אלו פסולין. לא קבען בשעת הנדר, אלא אמר: 36
הרי עלי שני עשרונות, ובשעת הפרשה קבען 37
והפרישן בשני כלים, וחזר והביאן בכלי אחד - הרי 38
אלו כשרים; שנאמר 'באשר נדרת', ולא 'באשר 39
הפרשת'¹⁶. אמר: הרי עלי שני עשרונות להביא 40
בכלי אחד, והביאן בשני כלים, אמרו לו: בכלי 41
אחד נדרת, הקריבם בשני כלים - הרי אלו 42
פסולין¹⁷; הקריבם בכלי אחד - הרי אלו כשרים¹⁸. 43

(15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. (16) דברי אביי ור' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה - "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה מקובצת שם). - אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה - פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י ו'תוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו שנדר, ומה ששינה בעת שהביא - אין זה כלום.

1 הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, 2 ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא 3 היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר 4 שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי 5 תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא 6 מן החולין".

7 טז. אמר: הרי עלי תודה מן החלין ולחמה מן 8 המעשר - לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי 9 נדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם 10 הלחם⁷⁷ מן החלין.

(77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין.

11 יז. פרש ואמר: הרי עלי להביא תודה ממעות 12 מעשר שני ולחמה מן החלין - יש לו להביא כמו 13 שנדר⁷⁸. ואם הביא הכל מן החלין - יצא⁷⁹. וכן אם 14 פרש ואמר: הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר 15 - יביא⁸⁰. ולא יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא 16 ממעות מעשר שני, כמו בהקמה שהיא ממעות 17 מעשר שני. ואף על פי שפרש שייביא לחמה מן 18 המעשר - לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני; שאין 19 הנסכים באין לעולם אלא מן החלין, כמו שבארנו. 20 לפי שנאמר בהן: והקריב המקריב קרבנו - עד 21 שיהיו משלו ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל.

(78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצוותו - לא נגרר הלחם אחר הזבח. (79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". (80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

פרק שבעה עשר¹

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

22 א. הנזיר מנחה מאפה תנור² - לא יביא מאפה 23 בפך³, ולא מאפה רעפים⁴, ולא מאפה יורות 24 הערביים⁵.

(2) משנה במנחות סג. וברייתא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ' ויקרא דבורא דנדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא-קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס

ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה, וראה למעלה פי"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה. אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון (למעלה פי"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פי"ב משנה ד. (34) למעלה פי"ג הלכה יא. (35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לבבילה, כגון ששים עשרונים שראויים להבליב בכלי אחד. (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. ³⁸אמר: הרי עלי מאה ועשרים ואחד עשרון - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד בכלי השלישי ³⁹. ⁴⁰אמר: הרי עלי עשרון - יביא עשרון אחד; הרי עלי עשרונות - יביא שנים ⁴¹. פירש נדרו ושכח כמה עשרון פירש - יביא ששים עשרון בכלי אחד ⁴². שכח כמה עשרון פירש ובאי זה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשרון מפל מין ומין מחמשתן ⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון" - שייך להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקין לשלשה כלים שוה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פי"ב אמרו: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (= כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר - יצא". (40) ראה למעלה הערה לז, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד: במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קריית ספר). (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קבע נדרו ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר ⁴⁴ - הרי זה מביא מאחד ועד ששים בששים כלים ⁴⁵. פירש: מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו עד ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באי זה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלים מפל מין ⁴⁶. ונמצא מביא מפל מין אף ושמונה מאות ושלשים עשרון ⁴⁷.

(44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים

ד. אמר: הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים, והביא בכלי אחד ¹⁹, אמרו לו: בשני כלים נדרת, הקריבן בשני כלים - הרי אלו פשרים; הקריבן בכלי אחד - הרי אלו פשרי מנחות שנתערבו ²⁰.

(19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה - כשירות, ואם לאו - פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

ה. האומר: הרי עלי מנחה ²¹ - יביא אחת מחמשת מיני מנחות הבאות בנדר ונדבה ²². אמר: הרי עלי מנחות ²³ - יביא שני (מיני) ²⁴ מנחות מחמשתן. אמר: הרי עלי מין מנחות ²⁵ - יביא שתי מנחות ממין אחד ²⁶. הרי עלי מיני מנחות - יביא שתי מנחות משני מינים ²⁷. וכן אם אמר: מיני מנחה - יביא שני מינים ²⁸. קבע נדרו במין מהן ושכחו - מביא חמשתן ²⁹.

(21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד: וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פי"ב הלכה ד פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. (23) בלשון רבים (משנה שם). (24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. (25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. (26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פי"ב, וראה גם במשנה שם קד: (27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. (28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל. (29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן".

ו. אין היחיד ³⁰ מביא מנחה בכלי אחד יותר מששים עשרון ³¹. ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי שני ³². שאין יכולין להבליב באחד אלא ששים, אבל יתר על ששים אין נבליין ³³. אף על פי שאין הבלילה מעפכת, כמו שפארנו ³⁴, אמרו חכמים ³⁵: כל הראוי לבליה ³⁶ - אין הבליה מעפכת בו, וכל שאינו ראוי לבליה ³⁷ - הבליה מעפכת בו.

(30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. נדר עשרון ומחצה⁵⁶, ואמר: אלו הייתי יודע⁵⁷ הייתי נודר פדרן המתנדבין - הרי זה מביא שנים⁵⁸. אמר: הרי עלי קמח⁵⁹, או הרי עלי חצי עשרון, ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור כמי שלא נדר מעולם⁶⁰. וכן האומר: הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור⁶¹. ואם אמר: אלו הייתי יודע⁶² שאין מקריבין כף הייתי נודר פדרן הנודרין - הרי זה חייב להקריב פדרן המקריבין.

(56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן), או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך, ולא יכול לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקרית-ספר. (59) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם, ובגמרא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזכיר⁶³. אמר: הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני⁶⁴ - יביא לחם תודה עם תודת חברו⁶⁵.

(63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט". "כיון לנדר תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כת"י). "וכי אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י). (64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

יב. מתנדב או נדר אדם זין בפני עצמו⁶⁶. ואין מתנדבין לג זין ולא שני לגין, שאין פוסקים לא לג ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה⁶⁷, שאין חמשת

עשרון, ראה למעלה הלכה ז, שכח גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב"ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד - לא יצא. (45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם משנה). (46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדבה. (47) שהם ביחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. האומר⁴⁸: הרי עלי מנחת שעורים⁴⁹, או מנחת חצי עשרון⁵⁰, או מנחת⁵¹ בלא שמן ולבונה⁵² - הרי זה פטור; שלא התנדב דבר שפמיהו מקריבין⁵³. אמר: הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים⁵⁴, או מנחה בלא שמן ולבונה, או מנחה חצי עשרון⁵⁵ - שואלין אותו. אם אמר: לא נדרתי אלא על דעת שמתר להקריב כזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה לא הייתי נודר - הרי זה פטור; ואם אמר: אלו הייתי יודע הייתי נודר פדרן שמתקריבין - הרי זה חייב להקריב פדרן שמתקריבין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטיין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת (כן הוא ברש"י) שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי, לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקריית-ספר). [ושוב רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה העיר מדברי הגמרא מנחות שם, ששמע כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהזכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקרית-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

עלי מנחה חצי עשרון - מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחביתי כהן גדול, חצי בבוקר וחצי בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קרית ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות קז. (הובאה להלן ה"טו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג - פטור, כמו ביין (הר המוריה). (76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופ"ג הלכה ה והלכה יד.

טו. האומר: הרי עלי יין - לא יפחת משלשה לוגין.⁷⁸ הרי עלי שמן - לא יפחת מלוג.⁷⁹ פירש נדרו ויטבח פמה לוג נדר מן היין או מן השמן - יביא ארבעים ומאה לוג; שאין לה יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבית יותר מיום טוב הראשון של חג.⁸⁰ שחל להיות בשבת,⁸¹ והיו הנסכים בו מאה וארבעים לוג שמן ומקמתם יין,⁸² כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין.⁸³

(78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה: "פירשתי ואני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחטאת אחת, ראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי ההין, היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

פרק שמונה עשר

(1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

א. כל הקרבנות פלן, בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות מנחות, מצות עשה להקריבן בבית הבחירה; שנאמר: וישם תעשה פל אשר אנכי מצוה.² וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה³ שנתחייב להקריבן מחוץ לארץ לבית הבחירה. שנאמר: קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא וגומר; מפי השמועה למדו,⁴ שאינו

לגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה וארבעה וששה ומששה ומעלה⁶⁸, מפני שהן ראויין לנסכי בהמות.

משנה במנחות קד: וראה למעלה פ"ד ה"א, ובפ"ז ה"ד. (67) משנה שם קד. משום "שנסכי כבש שלשה לוגין, ונסכי איל ארבעה, ונסכי שור ששה, ולפיכך אי אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בידינו שיעור זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנדב גם כן חמשה לוגין, לפי שהן פחות מנסכי שור ואינן ראויין לנסכי שתי בהמות, אבל ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). (68) משנה שם.

יג. פיצד? נדר שבועה - הרי הן כנסכי כבש ואיל.⁶⁹ נדר שמונה - הרי אלו כנסכי שני אילים. תשעה - כנסכי שור וכבש, או כנסכי שלשה כבשים. נדר עשרה - הרי אלו כנסכי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.⁷⁰

(69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיון לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

יד. נדר חמשה לוגין⁷¹ - אומרים לו השלם ששה; שהרי קבעו לקרבן⁷³. אבל אם נדר לוג או שנים - פטור; שהרי אינן ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן.⁷⁴ ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלוג שמן⁷⁵; שאין לה מנחה פחותה מעשרון⁷⁶, והיא צריכה לוג אחד שמן.⁷⁷

(71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבד. אבל לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב. (73) כלומר, מכיון שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול להקריבן כי אם ביחד. ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין, שאין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות (ראה למעלה ה"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה לוגין, שאז הם ראויין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים" (אם אמר הרי עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהוי קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול להקריבם מה דחוי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי, כגון דאיתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משיך ומקריב ארבעה מיניהו דחזי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו', ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה). וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי הברייטא מנחות שם וקו. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות, תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב אדר - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עִז וְגוֹמֵר, דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ
12 הַהוּא דָּם שֶׁפֶךְ וְנִכְרַת; וְאִם שָׁחַט בְּשׁוֹגֵג - מִבֵּיא
13 חֲטָאת קְבוּעָה¹².

(10) שלא הקריבם. (11) ראה כריתות שם, שהמשנה מונה השוחט והמעלה לשני דברים, ועי' גם בזבחים קו, א. וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צ, ולהלן פ"א מהל' שגגות ה"ד אות יג-יד. (12) כריתות שם במשנה, ופ"א מהל' שגגות שם.

14 ד. וְהִיכֵן הַזֶּהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? ¹³ בְּהֶקְשִׁי.
15 נֹאמַר: שֶׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ, וְנֹאמַר¹⁵: וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כָל
16 אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה; מָה הָעֲלִיָּה בַּחוּץ, שְׁעָנֵשׁ עָלֶיהָ,
17 הַזֶּהִיר עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ, שְׁנֹאמַר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה
18 עֲלֵתֶיךָ; אֵף עֲשֵׂיהָ, שֶׁבִּכְלָל הַשְּׁחִיטָה¹⁶, שְׁעָנֵשׁ עָלֶיהָ
19 בְּפִרוּשׁ, הֲרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ. שְׁלֹא עָנֵשׁ הַפְּתוּב
20 אֲלֹא אִם פֶּן הַזֶּהִיר¹⁷.

(13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזהירין. (14) סמיכות שחיטה להעלאתה. כרבי יונה בזבחים קז, א. וראה גם ב'ספר המצוות' שם. (15) באותו פסוק. (16) כלומר, גם השחיטה בכלל העשיה. (17) זבחים, שם.

21 ה. הַשּׁוֹחֵט קִדְּשִׁים וְהַעֲלֵם בַּחוּץ - חֵיב שְׁתִּים: אַחַת
22 עַל הַשְּׁחִיטָה וְאַחַת עַל הָעֲלִיָּה¹⁸. שָׁחַט בְּפָנִים
23 וְהָעֲלָה בַּחוּץ - חֵיב עַל הָעֲלִיָּה¹⁹. וְכֵן אִם שָׁחַט
24 בַּחוּץ וְהָעֲלָה בְּפָנִים - חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה²⁰.

(18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. (19) שם במשנה לדברי הכל. (20) ראה בהערה הקודמת.

25 ו. אֵינּוּ חֵיב אֲלֹא עַל שְׁחִיטָה קִדְּשִׁים²¹ הָרְאוּיִין
26 לְקָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ; אֲכַל הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד
27 מֵאֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ²² אוֹ מִחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת²³ - הֲרִי זֶה
28 פְּטוּר²⁴. שְׁנֹאמַר: לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה'; וְכָל שְׂאֵינּוּ
29 רְאוּי לָבוֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אֵין חֲזִבִּין עָלֵיו²⁵.

(21) בחוץ. ודין העלאתה בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן ה"י, ופי"ט ה"ב. (22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר והאתנן והכלאים והטרפה ויוצא דופן (שם קיב. במשנה). (23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות. (24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן ה"ג]. (25) משנה, שם קיב, א.

30 ז. שָׁחַט בַּחוּץ מִחֲסֵר זֶמֶן בְּגוֹפּוֹ²⁶ אוֹ בְּפַעֲלִים²⁷,
31 הוֹאִיל וְאֵינוּ רְאוּי עֲתָה לָבוֹא בְּפָנִים - פְּטוּר²⁸.

(26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. (27) כלומר, מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן בבעלים. (28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם ביומא סג, א.

32 ח. אֵי זֶהוּ מִחֲסֵר זֶמֶן בְּגוֹפּוֹ? בְּהֵמָה בְּתוֹךְ שִׁבְעַת
33 יָמֵי הַלֵּדָה²⁹; וְתוֹרִין שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן³⁰; וְאוֹתוֹ וְאֵת

1 מְדַבֵּר אֲלֹא בְּקִדְּשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מְטַפֵּל בָּהֶם
2 עַד שִׁיבִיאָם לְבֵית הַבְּחִירָה.

(2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוך". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קו: קיב: וק"ט): ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה'", זו מצות-עשה - המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו, ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" ('הר המוריה'). (3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשיך", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ובעופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה ה"א ('הר המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב"מנין המצוות על סדר ההלכות", אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. (4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

3 ב. הַמִּקְרִיב קָרְבַּן חוּץ לְעִזָּה - בְּטֵל מִצּוֹת עֲשֶׂה³¹,
4 וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמַר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה
5 עֲלֵתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּרָאֶה³². וְאִם הִקְרִיב: בְּמִזִּיד
6 - חֵיב כֶּרֶת³³, שְׁנֹאמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ זֶבַח וְאֵל
7 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְנִכְרַת מֵעַמִּי³⁴; בְּשׁוֹגֵג
8 - מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה³⁵.

(5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך", ראה בהלכה הקודמת. (6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יג). וכן הוא בזבחים קו, א. שהרי "השמר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה", ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה, וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי': אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם), ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה, תלמוד-לומר (שם) שם תעלה עולותיך, עולה בכלל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-תעשה". (7) ראה כריתות ב, א. ואם התרו בו - חייב מלקות, ראה להלן ה"ג. (8) צ"ל: "ואל פתח אהל מועד לא יביאו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". (9) משנה, שם. וראה פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע וכו'".

9 ג. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט קִדְּשִׁים חוּץ לְעִזָּה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
10 הָעֵלֶם³⁶: אִם הָיָה מִזִּיד - חֵיב כֶּרֶת³⁷, שְׁנֹאמַר: אֲשֶׁר

מעכבתו, אלא הכוונה שעיקר הכפרה היא בחטאת (לחם-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

י. אַשם תלוי⁴¹ וחטאת העוף הבאה על הספק⁴² 15
שהקריבן בחוץ⁴³ - פטור; שהרי לא נקבע האיסור⁴⁴. 16
אַשם מצרע⁴⁵ ששחטו בחוץ⁴⁶ שלא לשמו⁴⁷ - 17
חייב⁴⁸, הואיל וְשָׁלָא לְשִׁמּוֹ רְאִי בְּפָנִים וְכָשָׁר, כְּמוֹ 18
שִׁיתְּבָאָר⁴⁹. וְכָל קָרְבָן שֶׁהוּא פָטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ 19
בחוץ - כִּן הוּא פָטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ⁵⁰. 20

(41) ראה להלן פ"ח מהל' שגגות ה"א-ב, כי אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל - הרי זה מביא אשם תלוי. (42) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ז, כי האשה שלא הוחזקה עוברת, והפילה ולא ידעה מה הפילה, הרי זו ספק יולדת, ומביאה חטאת העוף, מספק. (43) כדעת חכמים בברייתא כריתות יח, א. שהשוחט אשם תלוי בחוץ - פטור. (44) כלומר, כל הקרבן בא רק על ספק איסור שמא חטא או לא, ולמד כן רבינו ממה שאמרו שם כי טעמו של רבי מאיר המחייב, משום דלא בעי קביעותא דאיסורא, ומתוך זה למד רבינו כי טעמם של חכמים הפוטרים הוא מפני שצריך קביעות האיסור, וכאן לא נקבע האיסור, וראה גם ברש"י שם. ואף כי רבינו סובר ש"מתוך שלבו נוקפו, הוא גומר ומקדיש" (ראה פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט) - אין לו דין של "נקבע האיסור" מודאי אלא מספק, שהרי אם נודע קודם שחיטה - אינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ואם נודע לאחר שחיטה - הדם ישפך (הל' פסולי המוקדשין שם), ומהפסוק "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", אנו למדין רק לדבר הראוי בוודאי להקרבה ('מרכבת המשנה'). וראה 'לחם משנה' ר'מעשה רוקח') וחטאת העוף הבאה על הספק נלמדה מדין אשם תלוי, שכשם שבאשם תלוי פטור, משום שלא נקבע האיסור, הוא-הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבאה על הספק (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (45) זבחים קיד, א. (46) אפילו בתוך זמנו (זבחים, שם). וראה להלן. (47) כלומר, לשם עולה וכדומה. ודוקא אשם מצורע ולא חטאת מצורע, ראה להלן בסמוך. (48) ומה שאמרנו (למעלה ה"ט) כי השוחט אשם מצורע בחוץ בתוך ימי הספירה הוא פטור, אין זה אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שינה שמו - חייב אף בתוך ימי הספירה (זבחים, שם). (49) להלן בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א: "כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור, כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין". (50) שהרי שחיטה והעלאה הוקשו זה לזה, ראה למעלה ה"ד ('קרית ספר'). וראה להלן פ"ט הי"ב, שלענין שנים שעשו אינם שווים.

יא. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים⁵¹ שֶׁשְׁחָטָם בְּחוּץ: 21
אם עד שלא התנדה עליהם⁵² - חייב פֶּרֶת עַל 22
שְׁגִייתוֹ⁵³, הואיל וְרִאיוֹנָיו לְבֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם לְדוּדֵי; 23
וְאִם אַחֵר שֶׁהִתְנַדָּה - פָטוּר עַל הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, שֶׁהִרִי 24
אֵינוֹ רְאִי לְבֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם. 25

1 בְּנוֹ שֶׁשְׁשָׁחַט אֶחָד מֵהֶם הַיּוֹם, שְׁאִין הַשְּׁנִי רְאִי עַד 2
לְמַחֲרָ³¹.

(29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מצות-עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה, וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום השמיני והלאה, אבל בליל שמיני אינו חייב לפי שבלילה זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד). (30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, כי זמנן של התורים הוא משיזחיבו. וכל-שכן בני יונה לאחר זמנם, שפסולים (הל' איסורי מזבח, שם), שוודאי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל). (31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"י מהל' שחיטה, ה"א-ב.

ט. וְאִי זָהוּ³² מִחֹסֶר זְמַן בְּפַעֲלִים? קָרְבָן שְׁעִדִין לֹא 3
הֵגִיעַ זְמַן בְּעָלָיו לְהִקְרִיבוֹ. בִּיצֵד? הִזָּב וְהִזָּבָה 4
וְהִיולֵדֶת שֶׁשְׁחָטוּ חֲטָאתָם³³ בְּחוּץ [בְּתוֹךְ] יָמֵי 5
סְפִירָה³⁴ - פָטוּרִין. וְכֵן מִצְרַע שֶׁשְׁחָט חֲטָאתוֹ 6
וְאֶשְׁמוֹ³⁵ בְּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְפִירָה³⁶ - פָטוּר. שְׁעִדִין 7
לֹא נִרְאוּ בְּעָלֵי הַקָּרְבָנוֹת הָאֵלּוּ לְכַפָּרָה. אֲבָל אִם 8
שְׁחָטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן בְּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְפִירָה - חֵיבִין; 9
שֶׁהַעוֹלָה דוֹרוֹן הִיא³⁷, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשָׁם הִיא עֶקֶר 10
הַכַּפָּרָה. וְכֵן נִזִּיר שֶׁשְׁחָט חֲטָאתוֹ³⁸ בְּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי 11
נִזְרוֹתָו - פָטוּר, הַקָּרִיב עוֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בְּחוּץ - 12
חֵיב³⁹; שֶׁהַחֲטָאת הִיא הַמַּעֲכָבֶת⁴⁰, וְהִיא עֶקֶר 13
הַנִּזְרוּת. 14

(32) משנה, שם. (33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת. (34) כלומר, בתוך ימי הספירה של הזב והזבה, ובתוך ימי מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר וביום שמונים ואחד לנקבה. (35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. (36) ראה שם ה"ד, כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב קרבנותיו. (37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ, חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירוש המשנה (לפי נוסח א"י שהביא ה'תוספות יום-טוב' שם, פ"ד מ"ג): "ואין ראויין להקרבה עד שישלימו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון, אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם. (38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. (39) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד:) שאלו: "והני בני שלמים נינהו (כלומר, הלא זב וזבה ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו הקריב חטאת אינו חייב)". (40) אין הכוונה שמעכבתו מלשתות יין, שהרי למעלה פ"ד ה"ז כתב שאין החטאת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ב אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה למעלה ה"ו. (61) אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"א אות י"ז. (62) כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא לפני פטור" (למעלה ה"ז). ומקור דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מחייב עליה משום שחוט חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח) והביאום לה" (דלא מחייב משום שחוט חוץ אלא באותן דראויין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן – רש"י).

יד. גִּבְבֵּי הַקִּדְיֹשׁ⁶³ וְאַחֲרָיו שְׁחַט בַּחוּץ - חֵיב⁶⁴.
וּמֵאֵימָתִי הַעֲמִידוּהָ בְּרִשְׁוֹתָו כְּדִי לְחַיְבוֹ עָלֶיהָ כֶּרֶת?
מִשְׁעָה שֶׁהַקִּדְיֹשׁ⁶⁵. וְהוּא שֶׁשְּׁחָטָהּ אַחֲרֵי יָאוֹשׁ;
אֲבָל לִפְנֵי יָאוֹשׁ - אֵינָה קְדוּשָׁה⁶⁶.

(63) את הבהמה. (64) ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא (כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) – ענוש כרת". (65) כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא משום לחייבו כרת על שחוט חוץ, ואין הבדל לענין חיוב כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או משעה שהקדישה, וכל ההבדל אינו אלא לענין גזירות וולדות (ראה גיטין שם), וכוונת רבינו באמרו "ומאימתי העמידוה ברשותו", אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גזירות וולדות, ומה שאמר "כדי לחייבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה). (66) ראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז, כי "הגונב או הגוזל והקריב – הקרבן פסול, והקב"ה שונא, שנאמר שונא גזל בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם נתייאשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדק לשון רבינו משמע, שאם שחט אחר היאוש, אף-על-פי שהקדיש לפני היאוש – חייב (ה"ה המוריה, וראה ב'קריית ספר').

טו. הֵיִתָּה הַבְּהֵמָה כְּלָה בַּחוּץ וְצִוְּיָהּ בְּפָנִים וְשָׁחַט - חֵיב⁶⁷; שֶׁנֶּאֱמָר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עִז בַּמִּחְנֶה, אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה⁶⁸. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט בַּמִּקְדָּשׁ וְצִוְּיָהּ בְּפָנִים וְשָׁחַט גּוֹף הַבְּהֵמָה בַּחוּץ, אוֹ שֶׁהָיָה גּוֹפָה בְּפָנִים וְצִוְּיָהּ בַּחוּץ - חֵיב, עַד שֶׁתִּהְיֶה הַבְּהֵמָה כְּלָה בַּמִּקְדָּשׁ; שֶׁנֶּאֱמָר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאוּ⁶⁹. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט בְּגִגּוֹ שֶׁל הַיִּכָּל, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ רְאוּי לְזִבְיָהּ כִּלְלָה⁷⁰ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר⁷¹.

(67) כרת או מלקות על שחוט חוץ. (68) זבחים קז, ב. (69) צ"ל: "לא הביאו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב רבינו, אחד השוחט במקדש וצווארה בפנים וכו', שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאו, אינו נוח לי. דהא מהאי קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל, ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של

(51) שאחד מהם – חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני – המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים ה"א). (52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתודה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. (53) במשנה זבחים קיב, א: "וכן שעיר המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם קיג, ב – אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידיו, כאן לאחר וידיו", וסובר רבינו, שכוונת הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הווידוי, אבל לפני הווידוי – חייב, ועיי"ש ברש"י ו'תוספות' (ה"ה המוריה). וראה בפירוש מסכת זבחים המיוחס ל"ח" שם.

יב. הַשּׁוֹחֵט שְׁלָמִים בַּחוּץ קֹדֶם שִׁפְתָּחוּ דְּלָתוֹת הַהֵיכָל - פֶּטוּר⁵⁴; שֶׁהָרִי הֵן מְחַסְרִים מַעֲשֶׂה וְאַחֲרֵי כֵן יֵהִיוּ רְאוּיִין לְקָרֵב לִפְנֵי הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁵. וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה, בֵּין לְשִׁמּוֹ בֵּין שְׁלָא לְשִׁמּוֹ⁵⁶ - חֵיב⁵⁷; שֶׁהַפֶּסַח בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הוּא⁵⁸.

(54) יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל – פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". (55) למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל – פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתחו". ונחלקו בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו דלתות ההיכל – כשרים (רש"י זבחים סא. ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא-הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). ובדעת רבינו אין הכרע. (56) מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחט בחוץ, אלא אם שחט לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו – פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו – נפסל (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושלם לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' קרבן פסח ה"ד, וראה 'כסף משנה' כאן. (57) יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. (58) ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בְּהֵמַת חֲלִין שֶׁעֲבָרָה קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ⁵⁹ - אֶסוּר לְשַׁחֲטָהּ⁶⁰ בַּחוּץ. וְאֵם שְׁחָטָהּ - אֵינָה לִזְבָּח⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְבֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם⁶².

(59) כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין – למזבח. (60) כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו,

"שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב", וברש"י שם: "ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואלהים תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאה כזו, שהשחיטה היתה בלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וק"ט, ב. וראה בהשגת הראב"ד. (81) שם כדעת תנא-קמא של רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ. ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד:) כי השוחט בהמה בפנים בלילה והעלה בחוץ - חייב, הרי השיב לו רבי חייא בר אבין, ונשאר בתיובתא (כסף-משנה). (82) שהרי אף אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"ו. (83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחכם (מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). (84) הדם. (85) ראה למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים – קיבול דמן בכלי שרת. (86) זבחים קיא, ב: "רבא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא בינייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ - פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ - חייב. רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין על כיוצא בו בפנים והעלו בחוץ", ופסק רבינו כתנא-קמא. ואף-על-פי שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם, במלך בחוץ והעלה בחוץ – כיון שזעירי (ראה למעלה) ורבא פירשו כן בדברי תנא-קמא, נראה שהם סוברים כן להלכה (כסף-משנה).

15 יח. וכן המולק את העוף בחוץ - פטור⁸⁷. ואם
16 העלהו - פטור⁸⁸. מלך בפנים והעלה בחוץ - חייב
17 על העלאה⁸⁹. שחט בפנים והעלה בחוץ - פטור;
18 שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב⁹⁰. שחט
19 את העוף בחוץ והעלה בחוץ - חייב שתיים⁹¹;
20 שהשחיטה בחוץ כשרה, והרי היא כמליקה
21 בפנים⁹².

(87) שם קיא, א - במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב (בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז. לדעת רבי עקיבא). (88) שם במשנה. ולפי דברי אבוא דשמואל בר רב יצחק, נחלקו בזה תנא-קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו כתנא-קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, ובחוץ הרי היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ – ופטור, ראה רש"י שם. (89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאה. ראה למעלה ה"ה. (90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו – התם רחמנא רבייה, אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינן" (רש"י, שם). (91) כתנא-קמא במשנה, שם. (92) שנתרבה שחיטת העוף בחוץ בגמ' שם קז, א - ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב". והחובב על העלאה, למדו (שם קט:) ממה שנאמר (שם, ח) "ואליהם תאמר" לערב פרשיות, שכל שמחויב על שחיטתו בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור, שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כסף-משנה). כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד: "אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". (71) זבחים שם, כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג ההיכל, אם כי אין הזביחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אוהל מועד.

1 טז. שנים שאחזו בספיין ושחטו בחוץ - פטורין⁷²;
2 שנאמר: אשר ישחט, או אשר ישחט - אחד ולא
3 שנים⁷³. ואחד ששחט בחוץ, אף על פי שלא נתפנן
4 לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חייב⁷⁴. שנאמר:
5 דם יחשב⁷⁵ לאיש ההוא דם שפף; אף על פי שזה
6 הדם במחשבתו פדום הנשפף⁷⁶, לא כקרבן - הרי זה
7 חייב⁷⁷.

(72) משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בספיין ושחטו - פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'סיפרא' פ' אחרי (פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט ה"ב ששנים שהעלו - חייבים. (73) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים פ"ג מ"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא" (= ונכרת האיש ההוא - ויקרא שם) אחד ולא שנים. וב'סיפרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום-טוב' שם. (74) שם במשנה: "חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) - חייב, והמעלה להדיוט - פטור". וראה להלן פ"ט ה"א. (75) בזבחים שם, אמרו - שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש" בהעלאה (ראה להלן פ"ט ה"ב), דרשו כמו כן גם בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח:) מ"דם יחשב וגו'". אבל ידוע כי מדרכו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). (76) בזבחים שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דם יחשב לאיש" – "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וראה ב'הר המוריה' (77) זבחים קיא, ב - כדברי זעירי שם: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב" וראה עוד שם פד, ב. ופה, א.

8 יז. השוחט בחוץ בלילה - חייב, הואיל והשחיטה
9 בלילה כשרה בחוץ⁷⁸. וכן אם העלה⁷⁹ בלילה מזה
10 ששחט בחוץ בלילה - חייב על העלאה⁸⁰. אבל אם
11 שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ - פטור⁸¹, לפי
12 שלא העלה אלא דבר פסול⁸²; שאין לה שחיטה
13 כשרה בלילה במקדש⁸³. וכן אם קבל⁸⁴ בכלי חל
14 בפנים⁸⁵ וזרק בחוץ - פטור⁸⁶.

(78) כלומר, שחיטת חולין כשרה בלילה "דבשחיטת חוץ לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד למחר" (רש"י, שם). (79) בחוץ. (80) כדברי זעירי הנ"ל:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ג אדר – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום ש"ק כ"ג אדר ה'תשע"ח

פרק תשעה עשרי

(1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי לבוא בפנים.

א. אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ²; אבל אם העלה על הסלע או על האבן - פטור. שאין קרוי קרבן אלא על המזבח, ואף על פי שהוא בחוץ, שנאמר: ויבן נח מזבח³. ואינו חייב עד שיעלה לשם⁴; שנאמר: לעשות אותו לה⁵ - עד שיתבונן לשם.

(2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (3) שם קח: בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלה בלא מזבח", ומה שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה", הוראת שעה הייתה. (4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון להדיוט. (5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה". שם בגמרא.

ב. אינו חייב אלא על העלאת דבר הראוי לאשים ולמזבח⁶, כגון העולה⁷; שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח - מה עולה שראויה לאשים, אף כל שראוי לאשים הוא שחזיבין על העלאתו בחוץ.

(6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח. (7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

ג. מבאן אמרו: הזורק את הדם⁸, או המקטיר איברי עולה⁹ או אמורין¹⁰, או קמץ או לבונה¹¹ או קטרת¹², או מנחת פהנים¹³ או מנחת נסכים¹⁴, או המנסף שלשה לגין¹⁵ או מים¹⁶ בחוץ - חייב¹⁷; שנאמר: לא יביאנו לעשות אותו - כל המתקבל בפנים חזיבין עליו בחוץ.

(8) משנה בזבחים קי. ובבביתא (שם קז): "מנלן, מדתניא דם ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק". (9) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר קרבנות, שהם לאכילה. (10) בין של עולה ובין של שאר הקרבנות. בבביתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח, אין לי אלא עולה, מניין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד לומר זבח. מניין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (11) שנקרבים על גבי המזבח. (12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל

יום. (13) שקריבה כולה על גבי המזבח. (14) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. (15) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. (16) כלומר, שלושה לוגין מים. (17) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה). וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם.

ד. אבל הזורק שירי הדם בחוץ, אפלו שירי דמים הפנימיים¹⁸ - פטור; שזריקת שירי הדם שירי מעוה הם ואינן מעפדין¹⁹. וכן המנסף יין או מים פחות משלשה לגין בחוץ - פטור²⁰, בין בחג בין בשאר ימות השנה; הואיל וחסר השעור²¹ הרי אינן ראויין להתקבל בפנים. וכן המעלה מבשר חטאת²², מבשר אשם, מבשר שלמים, בין של יחיד בין של צבור, משירי מנחות, משתי הלחם, מלחם הפנים, בחוץ - פטור; שכל אלו ראויין לאכילה, לא לאשים²³.

(18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון. (19) שלא כר' נחמיה (שם קי): שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ, חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא.) שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. (20) כן הוא בבביתא (שם קט): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". (21) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. (22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. (23) כלומר, אינם ראויים להעלאה על המזבח.

ה. המעלה את ההקמה פלה בחוץ - חייב מפני האמורין. ואף על פי שלא הפרישן - אין בשר הזבח חוצץ, וכאלו הקטיר האמורים בפני עצמן²⁴. אבל המעלה מנחה שלא נקמצה - פטור²⁵; שאין הקמץ ברור ומבדל²⁶. קמצה וחזר קמצה לתוכה²⁷ והקריב פלה בחוץ - חייב²⁸.

(24) בגמרא (שם קי): "אמאי, האיכא חציצה (בין האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. (25) על העלאת חוץ. (26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. (27) ונתערב עם שאר הסולת. (28) ואין הקומץ בטל ברוב.

ו. היוצק²⁹ והבולל³⁰, והפותת³¹ והמולח³², והמניף³³ והמגיש³⁴, והמסדר את השלחן³⁵ והמטיב את הגרית³⁶, והקומץ³⁷ והמקבל דמים בחוץ - פטור; לפי שכל אחד מאלו אינו גמר עבודה, ונאמר: אשר יעלה עלה או זבח - מה העלאתה

ט. פיצד ? הקמץ⁵¹ או הלבונה⁵² והאמורין
והעולה⁵³ ומנחה הנשרפת⁵⁴ והנסכין⁵⁵ שחסרו
מקצתם בפנים והקריב שאריתן בחוץ - פטור;
שהרי נאמר: לעשות אתו - על השלם הוא חייב,
ואינו חייב על החסר. הוציאו שלם וחסר בחוץ
והעלהו - הרי זה ספק⁵⁶, לפיכך אינו לוקה.

(51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדב
קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או
בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט
אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו
במשנה שם: "וכלן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ
פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המוזכרים במשנה
הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ
חייב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים.
אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים.
(55) היין והמים. (56) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון
דחוץ (הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמה חיסרון או לא שמה
חיסרון", ולא נפשטה.

י. העלה אבר שאין בו כזית בשר והיה העצם
משלימו לכזית - חייב, מפני שהוא מחבר⁵⁷. היה
מלח משלימו לכזית - הרי זה ספק, לפיכך אינו
לוקה⁵⁸. ועולה ואמורייה מצטרפין לכזית⁵⁹.

(57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו
לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן
אמר חייב חיבורי עולין (=הקריבים על המזבח) כעולין וכו',
ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה
שארין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקר".
(59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן
האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם).

יא. העלה וחזר והעלה - חייב על כל אבר ואבר⁶⁰.
זרק הדם והעלה האיקרים - חייב שתים⁶¹, שהרי
חלק הכתוב בין מעלה לעושה; שהרי נאמר: אשר
יעלה עלה, ונאמר: לעשות אתו. העלה אבר חסר
- פטור⁶²; שנאמר: לעשות אתו - על השלם הוא
חייב.

(60) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חייב
על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא
אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח): כי לא נחלקו אלא באבר
אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על
כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו'
זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי
עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי
עקיבא חייב שתיים, להכי פלגינהו קרא (דברים יב, יד) שם
תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר'
יוחנן (שם קח): בחוץ חייב וזר סבר (ר"י פטור).

יב. שנים ששחטו - פטורים. שנים שאחזו באבר
והעלהו בחוץ - חייבין; שנאמר: איש איש אשר
יעלה עלה - אפלו איש ואיש שהעלהו חייבין.

1 שהיא גמר עבודה, אף כל שהוא גמר עבודה חייבין
2 עליו.

(29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא
מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (30) שבולל
הסולת בשמן. (31) "הוא הפותח לחם המנחות, כמו
שנאמר (שם) פתות אותה פתים". (32) "הוא נותן המלח
למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבן תקריב מלח".
(33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה".
(34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגיש" (35) "הוא
המסדר את לחם הפנים על השולחן". (36) [אין הכוונה
להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות
היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה
להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר
עבודה, אלא הכנה להדלקה]. (37) צריך עיון למה לא מנה
הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק וכולל וכו'.

ז. פרה אדמה ששורפה חוץ ממקום שרפתה³⁸, וכן
שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ אחר שהתודה עליו
- פטור; שנאמר: ואל פתח אהל מועד לא יביאנו
- כל שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד אין
חייבין עליו. אבל קדשים פסולין שהיה פסולן
בקדש, אם העלה מהן בחוץ - חייב. פיצד? פגון
הלך³⁹ והוצא⁴⁰ והטמא⁴¹ ושנפסל במחשבת
העובד⁴², שפולן נשרפין כמו שיתבאר בהלכות
פסולי המקדשין, אם עבר והעלה מהם בחוץ -
חייב⁴³; שנאמר: לעשות אתו לה' - כל הנעשה לה'
חייבין עליו, ואלו נעשו לשם⁴⁴.

(38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטה
שם. (39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם,
או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי
המזבח. (40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (41) שנטמא
הקרבן. (42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או
מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. (43) בברייתא שם:
"מנין לרבות פסולין כגון הלך והוצא והטמא ושנשחט חוץ
לזמנו וחזר למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות,
כל המתקבל בפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ".
(44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

ח. כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ, בין שהעלה
ממנו כזית בחוץ - חייב. בין שהעלה בפנים תחלה
ושיר ממנו כזית והעלהו בחוץ⁴⁵, בין שהניח הכל
בפנים⁴⁶ ולקח ממנו כזית והעלהו בחוץ⁴⁷. אבל אם
חסר אותו דבר הקריב⁴⁸ כל שהוא⁴⁹ בפנים⁵⁰, והעלה
שאריתו בחוץ - פטור.

(45) במשנה שם קט: לדברי הכל. (46) ולא קרבו.
(47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה
כתנא קמא. (48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר
הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי
שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד
או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג אדר - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלים חוץ
לעזרה⁷⁸ - חיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים;
שהרי מתר להקריב אף על פי שאין בית, מפני
שקדשה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד
לבוא.

(78) כרבי יוחנן בזבחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה,
רבי יוחנן אמר חיב - קדושה ראשונה קידשה לשעתה
וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא
העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד)
שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד,
שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב
רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא
כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי
אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

טז. השוחט קדשי נקרים⁷⁹ בחוץ - חיב. וכן
המעלה אותן בחוץ⁸⁰. והנקרים מתרין להקריב
עולות לשם בכל מקום⁸¹. והוא שיקריבו בפמה
שיבנו⁸². ואסור לסייען⁸³ ולעשות שליחותן⁸⁴, שהרי
נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומת' להורות להם
וללמדם היאך יקריבו⁸⁵ לשם האל ברוך הוא.

(79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריב למזבח.
(80) חיב, שהרי הושו העלאה ושחיטה. (81) ברייתא שם
קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצוין
על שחטי חוץ ואין הגויים מצוין על שחטי חוץ".
(82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו
ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה
הלכה א, כי אין העלאה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ)
"ויבן נח מזבח לה'". (83) שם: "אמר רב יעקב בר אחא
אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (84) אף
בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור
המתחיל אסור). (85) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי".

סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא
דשמאי

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות
עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פ'טן: א)
להקריב שני קדשים בכל יום. ב) להדליק
אש על המזבח בכל יום. ג) שלא לבבותה. ד)
להרים את הדשן בכל יום. ה) להקטיר קטרת בכל
יום. ו) להדליק נרות בכל יום. ז) שיקריב בהן
גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חבתין. ח)
להוסיף שני קדשים עולות בשבת. ט) לעשות לחם
הפנים. י) מוסף ראשי קדשים. יא) מוסף הפסח.
יב) להקריב עמר התנופה. יג) מוסף עצרת. יד)
להביא שתי הלחם עם הקרבנות הפאות בגלל
הלחם ביום עצרת. טו) מוסף ראש השנה. טז)

יג. הזורק מקצת מתנות⁶³ בחוץ - חיב. המקבל דם
חטאת⁶⁴ בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן⁶⁵
בפנים⁶⁶ - חיב על הנתן בחוץ, שהרי פלו ראוי
לקרב בפנים; ואם נתן ממנו בפנים⁶⁷ וחזר ונתן
בחוץ - פטור, מפני שהן שירים⁶⁸. אבל אם קבל
בשני כוסות, בין שנתן שניהן בחוץ⁶⁹, או אחד
בחוץ ואחד בפנים⁷⁰, או אחד בפנים ואחד
בחוץ⁷¹ - הרי זה חיב.

(63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה,
אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל
המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: (64) משנה שם קיא:
ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין
לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי
מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חיב, וכדעת
ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים
הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת
- נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר
כך בפנים, ונקט "ונתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים
וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל
המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי
שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חיב, - הרי אמרו
בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר'
עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו
כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חיב שתיים.
(70) שם במשנה: "חיב על החיצון והפנימי מכפר".
(71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב.
אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה
בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל
הכוס השני - האחד עושה מחבירו דחוי.

יד. הקמן והלבונה⁷² של מנחה שהקריב אחד מהן
בחוץ⁷³, או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ -
חיב⁷⁴. וכן שני בויכי לבונה של לחם הפנים⁷⁵
שהקריב אחד מהן בחוץ⁷⁶, או אחד בפנים והשני
בחוץ - חיב⁷⁷.

(72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי.
במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים
זה את זה - אינו חיב עד שיקריב שניהם. (74) שם
במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון
בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות
בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ
לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה
בשני הבויכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד
שיקטירו שני בויכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני
הבויכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם
כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה)
ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את
זה - אינו חיב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר
מודה בזה.

תמיד של שחר¹⁵, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של
בין הערבים¹⁶; חוץ מקרבן פסח לבדו¹⁷, שאי
אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.²²

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה מאחרין אותו (את תמיד של בין הערבים) שתי שעות
אחר תחילת זמן שחיטתו, מפני קרבנות של יחידים או של
ציבור".

והנה מאיחור זמן התמיד, ישנו לימוד הוראה עד כמה יש
להתחשב במצבו של כל אחד ואחד מישראל ואפילו יחיד,
שהרי בסיבת האיחור כתב הרמב"ם שהוא מפני הקרבנות
של יחידים או של ציבור, והקדים יחידים לציבור, שכן רוב
הקרבנות שבגללם נדחה התמיד הם של יחידים, כי
לקרבנות הציבור יש זמנים קבועים, והגע בעצמך עד כמה
גדלה מעלתו של כל יהודי יחיד, שבשבילו דוחים את
קרבן התמיד של בין הערביים, שעניינו לכפר על כל
העוונות שנעשו במהלך היום, ובו תלויה כפרת כלל בני
ישראל, אעפ"כ כיון שאדם יחיד עלול לאחר בהבאת
קרבנו במשך שעה אחת, דוחים את קרבן התמיד כל יום
ויום במשך שעותיים כדי להבטיח שהיחיד לא יאחר
להקריב את קרבנו.

ומה שאין זה שייך בקרבן פסח "חוץ מקרבן פסח לבדו",
יש לבאר בפנימיות העניינים שהרי עניינו של הפסח הוא
קפיצה ודילוג, היינו עבודת התשובה למעלה מסדר
והדרגה, ומובן שבמצב כזה אין החשש "שמה יאחר" כי
כללות עניין התשובה הוא ב"שעתא חדא וברגעא חדא".

(על"פ יין מלכות ספר עבודה סימן מ)

9) שהרי לפני הצהרים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל
למערב. ואילו אחר הצהרים, שהמש נוטה למערב, הצל
נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא
לכאן אלא הוא תחתיו של המיצל. ומשעה שהצל מתחיל
להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, נראה לכל
שהאריך אז הוא זמן שחיטת התמיד של בין הערביים. וכן
הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצוות דתמיד משינטו
צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא
דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש
ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם
בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. (10) ברכות כו:
(11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב,
שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב".
(12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה,
וקרב בתשעה ומחצה". (13) שם בגמרא: "אמר רבא,
מצוות דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות
השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה)
והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר
מר (שם נט): עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרין ליה
תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". (14) להלן לגבי
"אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן

1 מוסף יום צום. יז) מוסף ההג. יח) מוסף שמיני
2 עצרת. יט) לספר כל איש ואיש שבועה שבועות
3 מיום הקרבת העמר.
4 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) תתבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימתי
זמן הקרבתם.

6 א. מצות עשה² להקריב שני כבשים עולות בכל
7 יום³, והם הנקראים תמידין, אחד בבקר⁴ ואחד בין
8 הערבים⁵; שנאמר: שנים ליום עלה תמיד וגומר⁶.

(2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה
במשנה למלך מעשה הקרבנות פ"א הלכה א. (ועיין רש"י
עירובין נ. ד"ה והרי מעשר). (3) ראה בספר המצוות, עשה
לט. (4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיטתו. (5) ראה
להלן הלכה ג, זמן שחיטתו. (6) "את הכבש אחד תעשה
בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שם, ד).

9 ב. ואימתי זמן שחיטתן? של בקר שוחטין אותו
10 קדם שתעלה החמה, משיאור פני כל מזרח⁷. ופעם
11 אחת דחקה השעה את הציבור בבית שני⁸, והקריבו
12 תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

(7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר – "האיר
פני כל המזרח עד שהוא בחברון, והוא אומר הן", "כלומר,
שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך
אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות
עיניך עד חברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו'
וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש
המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין
שוחטין זבחים אלא ביום (ראה למעלה שם פ"ד ה"א
ובמגילה כ:). ומשום "זריזין מקדימין למצוות" (ראה
פסחים ד). – היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר.
(8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד
חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של
שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו
משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים.
פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין
להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם
ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה
שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב
בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועיין
בפירוש המשנה בעדיות שם).

13 ג. תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריף
14 הצל ויראה לכל שהאריף⁹, והוא ממש ומחצה¹⁰
15 ומעלה, עד סוף היום¹¹. ולא היו שוחטין אותו בכל
16 יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע
17 ומחצה¹². ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר
18 תחילת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחידים או
19 של ציבור¹³. לפי שאסור להקריב¹⁴ קרבן קדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג אדר - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) ראה למעלה הלכה ג. (25) שם בגמרא: "חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת, מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

- ו. ²⁶אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים, ²⁷מקטירין כל דבר הראוי להקטירה כל היום. ²⁸ומקטירין איברי עולות והאמורין ²⁹עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. ³⁰ואיבריין ואמורין שלא נתאכלו, ³¹בין מן התמיד בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר; ³²שנאמר: כל הלילה עד הבקר.

26) בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה פירושה: אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערבים, ואם כן אם מקדימים התמיד לשש ומחצה לא יוכלו לשחוט אחריו נדרים ונדרות (ראה למעלה הלכה ג) - לא התחשבו בזה, בכדי לתת שהות לצלות הפסח קודם השבת (הר המוריה, וראה להלן). (27) כאן מתחילה הלכה ו. וכן נכון. שהרי לפי הנוסחא שלנו יוצא שבהקטרה אין 'עשה' של השלמה, וזה לא יתכן, שהרי כל עיקר הפסוק אינו אלא בהקטרה, שנאמר "והקטיר עליה חלבי השלמים", וכן כתבו התוספות במנחות מט: . וראה בהר המוריה. (28) היינו לאחר שהקטירו התמיד, שאם לא כן, ישנה 'עשה' של השלמה, ראה למעלה. (29) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה, ראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (30) שם: "כדי להרחיק מן הפשיעה". (31) כלומר, לא נשרפו באש. (32) עיין יומא כ. כ: וכיון שכבר היו על המזבח מלפני חצות, לא גזרו עליהם חכמים אחר חצות.

- ז. איברים של תמיד דוחין את הטמא, ³³ואין דוחין את השבת. ³⁴אלא בערב שבת בלבד. ³⁵מקטירין איברי תמיד של ערב שבת. שהתמיד - תחלתו דוחה שבת, ³⁶וסופו אינו דוחה. ³⁷חלבי שבת. ³⁸קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת, ³⁹אבל אין קרבין בלילי יום הכפורים; ⁴⁰שנאמר: עלת שבת בשבתו - ולא עולת שבת זו בשבת אחרת, ⁴¹ולא עולת חל ביום טוב. ⁴²

33) כרבא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:). 34) כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא שם לדעת רבא). 35) כלומר, ולא בליל שבת. 36) כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת. 37) כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת - אסור להקריבו בשבת. 38) החלבים של הקרבנות שהקריבו בשבת. 39) ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט: שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על

דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד של שחר - אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא לידי פסול (משנה-למלך). (15) שם נח: "תנו רבנן, מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה (הלכה ב) שמקדימים לשחוט משיאור פני כל המזרח (מעשה רוקח). (16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם כל הקרבנות כולן". (17) צ"ל "מערב פסח לברו", וזה מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחוט התמיד בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה. וראה בלחם-משנה ובצל"ח לפסחים נט.).

- ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים. ¹⁸וכן מחסרי כפורים ¹⁹מקריבין כפרתן אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר, ²⁰פדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב.

18) פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב ("תזבח את הפסח בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד) בלבד". (19) הזב, הזבח, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים ("פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין הערבים. (20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו לאחר הקרבת תמיד של בין הערבים, שמצות-עשה של קרבן פסח (שאי-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו) שיש בה כרת דוחה את 'עשה' של השלמה (=עליה השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של בין הערבים.

- ה. ערבי פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, ²¹פדי שיהיה להם פנאי לשחט פסחיהם. ²²ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת - יהיו שוחטין אותו בשש ומחצה, ²³בתחלת זמנו, וקרב בשבע ומחצה, ²⁴פדי שיהיה להם רוח לצלות קדם שיכנס שבת. ²⁵

(21) שם נח. במשנה. (22) שם בגמרא. (23) משנה שם.

14 אֶת הַמִּינִין⁵⁶, אֵלָא אוּחוּזִין יְדֵיו וְרַגְלָיו בְּיָדֵיהֶן⁵⁷. וְכָף
15 הָיְתָה עֲקִידָתוֹ: רֹאשׁוֹ לְדָרוֹם⁵⁸ וּפָנָיו לְמַעְרָב⁵⁹.

(53) כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים – משמע ששניהם שווים (קרית ספר). (54) בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קרית ספר). וכן מבואר בפ"ד דתמיד, ודלא כר' שמעון איש המצפה (יומא יד:), שהיה משנה בזריקת דם התמיד מבזריקת העולה (אור שמח). (55) משנה תמיד שם. (56) בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום בזיון קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא הכסף-משנה). (57) בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב, וכו"ה ברבינו גרשום ובפ"י הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו כופתין אותו וכו' אבל היו אוּחוּזִין יְדוֹ וְרַגְלוֹ בלבד, והוא מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה (תמיד שם) "מי שזכו באברים אוּחוּזִים ב"ו" (תוספות יום טוב' שם). (58) לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לו.) כי לא העמידוהו כשזנבו למזרח וראשו למערב, שמא ירביץ גללים לצד המזבח. (59) לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

16 יא. תָּמִיד שָׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית
17 מְעַרְבִית שָׁל בֵּית הַמִּטְבָּחִים עַל טַבַּעַת שְׁנֵי⁶⁰; וְשָׁל
18 בֵּין הָעֶרְבִים - עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מְזֻרְחִית מְמָנָה עַל
19 טַבַּעַת שְׁנֵי⁶¹, כְּדִי שִׁיהִי כְּנֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ⁶². דְּבָרֵי
20 קִבְּלָהּ הֵן, שִׁיהִיו נִשְׁחָטִין כְּנֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ.

(60) תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה בקרן מערבית צפונית (עירובין נו.) לפיכך, כשם שהחמה מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רז"ה ביומא סב: וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). (61) גם זה שם בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית. (62) בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום (=נגד השמש), "כמו שנאמר ביחזקאל ל', יח, ובתחפנחס חשך היום" – רבינו בפיה"מ תמיד שם), תניא נמי הכי, שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום.

פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י. (41) שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקרבים ביום-טוב. יכול אף ביום הכיפורים, תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא, בשבתו ולא בשבת אחרת". (42) שבת כד: ופסחים נט: "אביי אמר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום-טוב".

1 ח. אֲרַבְעָה עָשָׂר⁴³ שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת - מִקְטִירִין
2 חֲלָבֵי הַפִּסְחִים בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּחֲלָבֵי
3 שַׁבָּת⁴⁴.

(43) בניסן. (44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ח: "ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו' כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קרבין ביום-טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין מקטירין חלבי חול ביום-טוב".

4 ט. אֵין פּוֹחֲתִין⁴⁵ מִשְׁשֶׁה טְלָאִים⁴⁶ הַמִּבְקָרִין⁴⁷
5 בַּלְשָׁפֶת הַטְּלָאִים⁴⁸ שֶׁבִּמְקָדֶשׁ. וְיִהְיוּ מוֹכְנִים קֹדֶם
6 יוֹם הַקֶּרֶבָה בְּאַרְבַּעַת יָמִים⁴⁹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיוּ
7 מִבְקָרִין אוֹתוֹ מִתְּחִלָּה, לֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אֶת הַתָּמִיד
8 עַד שֶׁמִּבְקָרִין אוֹתוֹ שְׁנֵי קֹדֶם שְׁחִיטָה לְאוֹר
9 הָאֲבוּקוֹת⁵⁰. וּמִשְׁקִין אוֹתוֹ מִיָּם בְּכּוֹס שֶׁל זָהָב⁵¹, כְּדִי
10 שִׁיהִי נּוֹחַ לְהַפְשִׁט⁵².

(45) משנה בערכין יג. (46) לצורך התמידים. (47) "ר"ל שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה" (רבינו בפירוש המשנה שם). (48) ארבע לשכות היו בבית המוקד, ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה י). (49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה (ברייתא שם). וראה בפירוש המשנה שם שנראה מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). (50) משנה בתמיד ל: (51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). (52) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממנה להפשטו כמו שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר, שתהא נוחה להפשטה (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה, נשמטת ונכרתת". וראה בהר המוריה כאן).

11 י. כְּמַעֲשֵׂה תָּמִיד שָׁל שַׁחַר, כֶּף מַעֲשֵׂה תָּמִיד שָׁל בֵּין
12 הָעֶרְבִים⁵³. וְהַפֵּל כְּמַעֲשֵׂה הָעוֹלָה שֶׁפָּתְכָנוּ כְּמַעֲשֵׂה
13 הַקֶּרְבָּנוֹת⁵⁴. וְלֹא הָיוּ פּוֹתְחִין אֶת הַטְּלָאִים⁵⁵, שֶׁלֹּא יִחָקוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג אדר - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קפא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כז, ב - מפורש שסידור המערכה כשר בלילה, שהרי למדוהו (שם לג.) ממה שנאמר (ויקרא ו, ב) "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" - "זו מערכה גדולה", וראה להלן בהלכה זו ובה"ה. (9) כלומר, מבערים העצים הנ"ל ועושים מערכה גדולה של אש, וזו היא מערכה ראשונה, ראה להלן ה"ד. (10) ביומא כו, ב - למדו מפסוק זה סידור שני גזרי עצים (וכדברי רבינו להלן בסמוך), ואילו מערכה גדולה למדו מהפסוק הנ"ל "היא העולה וגו'". (11) שתי בקיעות עצים, אמה אורכן ואמה רחבן, ועוביין כמחק גדיש של סאה (למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג), ועבודת יום היא (יומא כז, ב), שהרי למדוהו מהפסוק הנ"ל שנאמר בו "בבוקר" (תוספות' שם ד"ה איכא). (12) להרבות האש (להלן פ"ו ה"א). וראה להלן פ"ד ה"ה, כי הכהן שהיה זוכה לתרום את המזבח הוא המסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים. (13) יומא כו, ב. (14) שם, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנדבה פ"ה הי"א). (15) ביומא, שם: "תניא, רשב"י אומר: מניין לתמיד של בין הערביים שטעון שני גזרי עצים בשני כהנים, שנאמר (ויקרא שם) וערכו עצים. אם אינו ענין לתמיד של שחר, דכתיב (שם ו, ה) ובער עליה הכהן עצים בבוקר וערך עליה, תניהו ענין לתמיד של בין הערביים".

ג. שני גזרים של בין הערבים מעלין אותן שני פהנים¹⁶, כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו; שְנֵאמֶר: וְעָרְכוּ - הָרִי פָאן שְנֵימ. אָבֵל שֶׁל שַׁחַר - בְּכֹהֵן אֶחָד.¹⁷

(16) שם. (17) שנאמר בו (שם) "ובער עליה הכהן", כלומר, כהן אחד (יומא, שם).

ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום¹⁸. ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שניה - בצדה, קטנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיים מצות האש¹⁹, שְנֵאמֶר: אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד.²⁰

(18) כרבי יוסי, במשנה יומא מג, ב. וברייתא שם מה, א. וראה גם בפירוש המשנה, שם. (19) ראה למעלה ה"א, ו'לחם משנה' כאן. (20) כן הוא למעלה ה"א, ו'ספר המצוות' עשה כט. אבל ביומא מה, א - למד רבי יוסי מערכה שלישית לקיום האש, ממה שנאמר (שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", כמו שהביא רבינו להלן ה"ה (ראה לחם-משנה למעלה ה"א).

ה. מפי השמועה למדו²¹, שְׁזֵה שְנֵאמֶר: עַל מִוְקֵדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ - זֶה מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה²²; וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ - זֶה מַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת²³; וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ - זֶה מַעֲרֵכָה שְׁלִישִׁית²⁴ שֶׁל קִיּוֹם הָאֵשׁ. אָבֵל אִיכָרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְאֶפְלוּ מִבְּעָרְכָּם - נִתְּנִין אוֹתָן אֶתְּנִי מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה²⁵.

(21) יומא מה, א. (22) למעלה ה"ב, למד כן מהפסוק

הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית (שבבוקר החמה זורחת ממזרח וכותלי המזרח מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה (שבמערב חמה בצד מערב וכותלי מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח שיהיה נגד השמש).

יב. טָעוּ אוֹ שְׁגָגוּ, אֶפְלֵי הַזִּידוֹ, וְלֹא הִקְרִיבוּ תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר - יִקְרִיבוּ תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים⁶³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְתַּחֲנֹךְ הַמִּזְבֵּחַ; אָבֵל הִיָּה מִזְבֵּחַ חָדָשׁ שֶׁעֲדִין לֹא קָרַב עָלָיו כָּלֹם - לֹא יִקְרִיבוּ עָלָיו תַּחֲלָה בֵּין הָעֶרְבִים⁶⁴; שְׁאִין מִחֲנֻכִּין מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה אֵלָּא בְּתָמִיד שֶׁל שַׁחַר⁶⁵.

(63) מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב. (64) מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא לא נחלק אלא בשנתחנך המזבח (שם). (65) משנה במנחות שם.

פרק שני

(1) יבאר בו רבינו שמצות-עשה להיות אש יקודה תמיד על גבי המזבח, ומצות העלאת שני גזרי עצים עם תמיד של שחר.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת אֵשׁ יְקוּדָה² עַל הַמִּזְבֵּחַ תָּמִיד³, שְנֵאמֶר: אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ⁴. אֵף עַל פִּי שְׁהָאשׁ יִרְדֶּה מִן הַשָּׁמַיִם⁵, מִצְוָה לְהִבְיֵא אֵשׁ מִן הַהֲדִיּוֹט⁶, שְנֵאמֶר: וְנִתְּנָה בְּנֵי אֶהֱרִן הַכֹּהֲנִים⁷ אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

(2) יוקדת, בוערת. (3) ראה ב'ספר המצוות' עשה כט. (4) וזוהי מערכה שלישית שהיא לקיום האש, ראה להלן ה"ד. וכן הוא ב'ספר המצוות' שם. אולם ביומא מה, א - למדו מערכה של קיום האש ממה שנאמר (שם שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", וכן כתב רבינו להלן ה"ה (לחם-משנה). (5) שנאמר (שם ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים" (קרי' ספר'). (6) כלומר, אש שנבראה בעולם הזה, יומא כא, ב. נג, א. עירובין סג, ב. ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"י. (7) צ"ל "הכהן".

ב. בִּבְקָר עוֹרְכִין עֲצִים⁸, וְעוֹרְכִין בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה שֶׁל אֵשׁ⁹, שְנֵאמֶר: וּבִעַר עָלֶיהָ כֹּהֵן עֲצִים בִּבְקָר בִּבְקָר¹⁰. וְכֵן מִצְוָה לְהַעֲלוֹת שְׁנֵי גִזְרִים¹¹ שֶׁל עֵץ עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר יוֹתֵר עַל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה¹², שְנֵאמֶר: וּבִעַר עָלֶיהָ כֹּהֵן עֲצִים בִּבְקָר. וְכֵן מוֹסִיפִין שְׁנֵי גִזְרִים עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹³, שְנֵאמֶר: וְעָרְכוּ עֲצִים עַל הָאֵשׁ; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹⁴, שִׁבְתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר¹⁵.

(8) כלומר, מסדרים עצים בראש המזבח בבוקר. אבל ביומא

האילתא" (היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטורת – רבינו בפירוש המשנה, שם). ואף כאן הכוונה שתהא הרוח מנשבת בה, אלא שלא דאגו להדלקתה המהירה של המערכה עצמה, אלא להדלקתה המהירה של מערכת הקטורת – לחם-משנה). (35) שם במשנה: "וחזיתה מזרחתה". כלומר, נותנין על מערכת העצים אות (כמו "חזית" הנזכרת בתחילת מסכת בבא-בבא) לצד מזרח, שיוורה שמצד המזרח מתחילין לסדר מערכה (פירוש המשנה, שם). (36) כלומר, בין סדרי העצים של המערכה היו מניחים ריוח (המפרש, שם). שם במשנה: "וריוח היה בין הגזירים שהיו מציתין את האילתא משם". "שהיו מסדירין העצים בריבוע גיזורה אחת למזרח ואחת למערב, וחוזרין ומניחין עליהן שני גזירין אחד לצפון ואחד לדרום, ועל ריבוע זה חוזרין ומסדירין ריבוע אחר, כנ"ל, ועוד כמה ריבועים ריבוע על גבי ריבוע והרוח נושבת בין ריבוע לריבוע" (תפארת ישראל, שם). (37) שם במשנה: "וראשי הגזירים הפנימיים היו נוגעין בתפוח". ומפרש רבינו, כי התפוח הוא מקום הדשן אשר באמצע המזבח שאילו גורפים הדשן מכל הצדדין (ראה להלן הי"ג ובפירוש המשנה, שם) וכן פירש רש"י בחולין ז, ב - ד"ה כשלש מאות כור, וכן נראה מדברי המפרש – תמיד, שם. ונקרא תפוח, שאחרי שמגרפין האפר לאמצע המזבח היו עושין מן הכל כמין כרי באמצע מקום המערכה בדמות תפוח (רבינו בפירוש המשנה, שם).

ח. ואחר שִׁמְסִידֵר מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה חוֹזֵר וּבוֹרֵר עֲצֵי תֹאנָה יָפִים³⁸ וּמְסִידֵר מַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת³⁹ מִכְנֵגֵד קֶרֶן מַעֲרֵבִית דְּרוּמִית, מְשֻׁכָּה מִן הַקֶּרֶן כְּלָפִי צִפּוֹן אֲרָבֶע אַמּוֹת⁴⁰, וְכָה כְּמוֹ חֲמֵשׁ סָאִין גָּחָלִים⁴¹. וּבִשְׁבֹּת עוֹשִׁין כָּה כְּמוֹ שְׁמוֹנֶה סָאִין גָּחָלִים, מְפָנִי שְׁעָלֶיהָ מְקַטְרִין בְּכָל שַׁבָּת שְׁנֵי בְּזִיזֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים⁴².

(38) תמיד שם, וזבחים נח, א. וראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג. "ולפי שהיו צריכים עכשיו לגחלים ולישאם אל המזבח הפנימי ולהקטיר שם קטורת, היו בוררים יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר" (המפרש, בתמיד שם). (39) שממנה לוקחים את המזבח, להקטיר קטורת (למעלה ה"ד). (40) בתמיד שם, במשנה: "לסדר (את) המערכה (ה)שניה לקטורת מכנגד מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות". וכתב המפרש, שם: "קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון ואין מן המזבח נגד הפתח אלא חמש אמות, שהרי ההיכל ממוצע ועומד באמצע העזרה ועשר אמות פתחו של היכל, יש מאותן עשר אמות חמש מן הדרום וחמש מן הצפון, הרי חמש אמות מן המזבח נגד חמש אמות צפונית פתחו של היכל, וארבע אמות שרוצה להרחיק מן הקרן (דרומית) מערבית ורוצה להמשיך אותו על קרן דרומית, לפי שבאותן ארבע אמות אי אתה יכול לסדר המערכה, לפי שהם אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה הילוך רגלי כהנים וכו' ולימודך שבאמה החמישית תסדר שגם אותה האמה היא עדיין נגד הפתח וכו' ואנן בעינן שיעשה המערכה נגד פתח ההיכל

"ובער עליה וגו'", עיי"ש. (23) נקראת כן לפי שממנה נוטלין את המזבח לקטורת שמקטירין בכל בוקר ובין הערביים. (24) יומא שם לרבי יוסי, וראה למעלה ה"א וה"ד, וב'ספר המצוות' עשה כט. (25) כלומר, נותן אותן שם עד שיעשה מערכה גדולה ומחזירין על המערכה הגדולה. וכן הוא ביומא שם לדעת רבי יוסי ורבי יהודה: "דחניא, מנין לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שסודרין על גבי מזבח, ואם אין מחזיקין שסודרין על הכבש או על גבי סובב, עד שיעשה מערכה גדולה וסודרין, תלמוד-לומר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח". וראה להלן הי"ג.

ו. הַמִּכְבָּה אֶשׁ הַמְּזֻבָּח - לֹקֶה²⁶, שְׁנֵאמַר: לֹא תִכְבֶּה²⁷. אֶפְלוּ גִחַלֹת אַחַת²⁸, וְאֶפְלוּ הַוִּירִידָה מֵעַל הַמְּזֻבָּח²⁹ וְכָבֶה - לֹקֶה. אֲבָל אֶשׁ מִחֲתָה³⁰ וְאֶשׁ מְנוֹרָה³¹ שֶׁהִכִּינָה בַּמְּזֻבָּח לְהַדְלִיק מִמֶּנָּה, אֵף עַל פִּי שִׁפְכָה אוֹתָן בְּרֹאשׁ הַמְּזֻבָּח³² - פְּטוּר; שֶׁהָיָה נִתְקָה לְמַצְוֶה אַחֶרֶת, וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן אֶשׁ הַמְּזֻבָּח.

(26) יומא מו, ב. וזבחים צא, ב. ו'סיפרא' צו פ"ב ה"ז. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת פא. (27) ב'סיפרא' שם נראה שהוא הפסוק "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה", וכן נראה ביומא, שם. אבל ב'ספר המצוות' שם הביא רבינו הפסוק השני "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". ועי' רש"י בזבחים שם. (28) כדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוח (יומא וזבחים, שם) "המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב". וכדברי התירוצ' השני בזבחים שם, שאפילו אם היו שם עוד גחלים, חייב הוא על כיבוי גחלת אחת. וכל זה אינו אלא לענין הלאו, אבל לענין ה'עשה' להיות אש יוקדה על המזבח תמיד (למעלה ה"א) – לא עבר בכיבוי מקצת, אלא אם כיבה הכל (ראה 'אור שמח' כאן). (29) כדי לכבותה, ולא לעשות בה מצוה אחרת, ולכן היא נחשבת עוד לאש המזבח, אף לאחר שהורידה (ראה יומא, שם). (30) ראה למעלה ה"ד, כי היתה מערכה מיוחדת שממנה לוקחים את המזבח לקטורת, וראה גם להלן פ"ג ה"ה, וכמו כן היתה מצות הרמת הדשן שחותה במחתה ומוריד להצפה את הגחלים, ראה להלן הי"ב. (31) ראה להלן פ"ג הי"ג, שגר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דישונו אלא ממזבח החיצון. (32) כדעת רבא, וכהלשון השניה ביומא, שם.

ז. כְּשִׁמְסִידֵר עֲצֵי מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה³³ - מְסִידֵרָה בַּמְּזֻבָּח³⁴, וְיִהְיֶה מְרָאָה שֶׁהִתְחַלֵּל לְסַדֵּר מִן הַמְּזֻבָּח³⁵. וְרוּחַ הָיָה בֵּין הַגְּזָרִים³⁶. וְרֹאשֵׁי הַגְּזָרִים הַפְּנִימִיִּים הָיוּ נוֹגְעִין בְּדִשָּׁן שֶׁבְּאִמְצַע הַמְּזֻבָּח, וְהוּא הַנִּקְרָא תַּפּוּחַ³⁷.

(33) זה שתרם את המזבח, היה מסדר עצי מערכה גדולה, ראה להלן פ"ד ה"ה. (34) משנה, תמיד כט, א. ובגמרא שם ל, א – אמר: "מאי טעמא (כלומר, למה סידר אותה במזרח, כן הוא לדעת רבינו, ודלא כהמפרש – לחם-משנה) רב הונא ורב חסדא: חד אמר, כדי שתהא הרוח (= הבאה משער מזרח) מנשבת בה. וחד אמר, כדי שיהיו מציתין את

ולהלן בדברי רבינו. (51) רבינו מפרש מה שאמרו בברייתא (יומא, שם) "ופשט ולבש וכו' אחרים פחותין מהן" – בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, שהרי לפי דברי תנא קמא "הוצאת הדשן" אינה עבודה (וכן פסק רבינו להלן הט"ו), ואם כן אינה צריכה בגדי כהונה, וכאן הרי מפורש "ופשט ולבש", הקישה התורה בגדים שלובש לבגדים שפשט, ששניהם בגדי כהונה, אלא על-כרחינו שהפסוק מדבר בהרמת הדשן. ולא כרבי אלעזר (שם) שדרש "אחרים והוציא", אלא ופשט ולבש הוא סוף מהפסוק הקודם "והרים את הדשן וגו'", וראה להלן. אלא שיש לציין כי במעילה ט, א - בפלוגתא רב ורבי יוחנן מפורש שהוצאה צריכה בגדי כהונה. ודוחק לומר ששם מדבר אליבא דרבי אליעזר. ויתכן שלא אמרו כן אלא לרבי יוחנן, אבל לרב לא אמרו כן, ורבינו פסק כרב, ראה להלן בסוף הפרק). (52) (בפסוק מפורש "והוציא את הדשן", אבל כוונת רבינו ל"והרים את הדשן" שבפסוק הקודם, וכמו שכתבנו למעלה). (53) כתנא קמא בברייתא שם. (54) ברייתא של רבי ישמעאל, יומא שם.

- יא. אימתי⁵⁵ תורמין הדשן? בכל יום - משעילה¹⁶
עמוד השחר⁵⁶; ובגלים - מתחלת שליש אמצעי¹⁷
של לילה⁵⁷; וביום הכפורים - מחצות הלילה⁵⁸.¹⁸

(55) יומא כ, א - במשנה. (56) במשנה, שם: "בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר, או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו". ובגמרא (שם כ:): "רב אמר, קרא גברא. רבי שילא אמר, קרא תרגולא". ופסק רבינו כרב (שהרי לדברי רבי שילא הוא זמן מוקדם - 'מאירי' שם). (וכן נראה בזבחים כ, ב), שהוא אחר עלות השחר, שהרי אמרו שם: "קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש", וביארו שם, שאפילו לדעת רבי, שלינה פוסלת בקידוש ידיים ורגלים - אינו נפסל כאן, שמודה רבי שמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה, והיינו מעלות השחר עד אחר הנץ החמה (פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ט) ואם היה זמן קידוש לפני עלות השחר - בוודאי פסלה לינה, שהרי עמוד השחר הוא שעושה לינה בכל מקום. ומה שאמרו (יומא כב.) שתרומת הדשן עבודה לילה היא - היינו שכשרה גם בלילה, אבל גם ביום כשרה, ועי' 'תוספות' יומא כז, ב - ד"ה איכא. וראה בהשלמת תוספות ר"י למסכת ברכות "סיני" כרך לו עמ' צב הערה 107, ולהלן פ"ד ה"א). (57) משנה, שם. וביארו בגמרא (שם כ:): משום שרבים המביאים קרבנות ברגל, לכן הקדימו ההרמה. (58) משנה, שם. וביארו בגמרא שם: משום "חולשא דכהן גדול", היינו שלא יצטרך להיות בהול ביום ולמהר עבודתו מבלי לנוח בין עבודה לעבודה.

- יב. פיצד תורמין? מי שזכה לתרים⁵⁹ - טובל⁶⁰¹⁹
ולבש⁶¹ בגדי הרמה⁶², ומקדש ידיו ורגליו⁶³.²⁰
ואומרים לו⁶⁴: הנהר שמה תגע בפלי עד שתקדש²¹
ידך ורגליך⁶⁵. ואחר כך לוקח המחתה, ושל פסף²²
היתה⁶⁶. והיא היתה נתונה במקצוע⁶⁷, בין פכש²³
למזבח, כמערכו של פכש⁶⁸. ונוטל את המחתה²⁴
ועולה לראש המזבח, ומפנה את הגחלים אילף²⁵

וכו'". וכן הוא בזבחים נח, ב. ולפי שמבואר מדברי רבינו (למעלה פ"ה מהל' בית הבחירה הי"ג-טו) כי המזבח היה עשרים אמה בצד דרום, עשר אמות כנגד הפתח, ושתי אמות צפונית מן הפתח - צריך לומר, על כרחנו, כי אין צורך לעשות המערכה כנגד הפתח, ומה שאמרו בזבחים שם, אינו לדברי הכל (לחם-משנה), ומה שהוצרכו להרחיק ארבע אמות, היינו כמו שכתב המפרש, שם: אמה של יסוד ואמה של סובב, אמה של קרנות ואמה מקום להילוך הכהנים. וראה ב'תוספות' יום-טוב' תמיד פ"ב מ"ה. (41) שם במשנה. ורוצה לומר, שהיה נותן שם עצים במדה כזו, שכשישרפו ישארו שם חמש סאים גחלים, כדי שיוכל לחתות בהן בריוח. (42) שם במשנה. שכל דבר הניטל מבפנים ליתנו במזבח החיצון, אינו ניתן אלא באותה קרן שהיא סמוכה יותר לפנים, ושאינו לו קרן יותר סמוך ממנה (זבחים נח:).

- ט. מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה¹
בכל מקום שירצה מן המזבח⁴³, ומצית בה את²
האש. ולא יצית האש למטה⁴⁴ ויעלה אותה למזבח,³
אלא במזבח עצמו מציתין; שנאמר: ואש המזבח⁴
תוקד בו⁴⁵, מכאן להצתה שלא תהיה אלא בראשו⁵
של מזבח.⁶

(43) כן יש ללמוד ממה שלא מצינו בדברי חז"ל שום קביעות מקום לזה ('הר המוריה'). (44) ביומא מה, ב - ברייתא: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון", הרי שלא דיברו על המערכה השלישית של קיום האש, אלא על מערכה שניה של קטורת, וראה להלן. ועי' ב'הר המוריה'. (45) כן הוא בפירוש 'רבינו חננאל' שם. וראה למעלה ה"ה כי פסוק זה נאמר על מערכה שניה של קטורת, וראה למעלה, וצריך עיון.

- י. הרמת הדשן⁴⁶ מעל המזבח בכל יום⁴⁷ - מצות⁷
עשה⁴⁸, שנאמר: והרים את הדשן. והיא עבודה⁴⁹
מעבודות קהנה⁵⁰. ובגדי קהנה שתורם בהן הדשן⁵¹
יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר¹⁰
עבודות; שנאמר: ופשט את בגדיו ולבש בגדים¹¹
אחרים והרים את הדשן⁵². אינו אומר 'אחרים'
שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן¹³
הראשונים⁵³. לפי שאינו דרך ארץ⁵⁴ שימזג פוס¹⁴
לרבו בפגדים שבשל בהם קדרה לרבו.¹⁵

(46) הסרת הדשן מעל גבי המזבח. וראה להלן הי"ב כיצד תורמין. (47) כן מפורש במשנה יומא כ, א. כי "בכל יום תורמין את המזבח". (48) ראה יומא שם, וכב, א. ותמיד כח, א. וכח, ב. ו'ספר המצוות' עשה לו. (49) יומא כג, ב: "בהרמה דברי-הכל עבודה היא", אבל "הוצאת הדשן" לחוץ - אינה עבודה, ראה להלן הט"ו. (50) וצריכה כהונה (יומא ותמיד שם, ולמעלה פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ח). ובגדי כהונה שנאמר (שם) "ולבש כהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן". וראה ביומא כג, ב -

אמות", כלומר, לא היה מהלך בדרכו דרך מזרח ויוצא חוץ לעזרה, אלא הופך פניו לצפון העזרה, דהיינו דרום המזבח והולך במזרחו של כבש אצל הכבש בקרקע העזרה סמוך לכבש, והלך כעשר אמות מן הכבש ועדיין רחוק הוא מקום הדשן מן המזבח עשרים אמה, שהרי שלשים אמה היה הכבש תופס בקרקע העזרה, כמפורש למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג. ואע"פ שנאמר (ויקרא ו, ג) "אצל המזבח" – למדו כן, שצריך שיהא רחוק מן המזבח עשרים אמה, ממה שנאמר (שם א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", וקים להו לרבנן שאין השלכה פחותה מעשרים אמה, הרי שמקום הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמה (המפרש). (75) למזרח. (76) שם במשנה. (77) שם, וראה למעלה פ"ו מהל' מעשה הקרבנות הכ"א. (78) שם, וראה להלן פ"ג הי"ב. (79) ראה למעלה הי"י.

יג. אחר שפירד זה שתתם⁸⁰ רצנים⁸¹ אחיו הפהנים⁸² ומקדשין ידיהם ורגליהם⁸³ במהרה⁸⁴, ונוטלין את המגפרות⁸⁵ ואת העזרות⁸⁶ ועולין לראש המזבח, וכל איברי העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי המזבח⁸⁷. אם אין הצדדין מחזיקין – סודרים אותם בפכש פנגד הסוכב⁸⁸. ואחר כך גורפין את הדשן במגפרות מפל צדדי המזבח⁸⁹, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח⁹⁰. וגורפין אותה הערמה בפסכתה, והוא פלי גדול שמחזיק לתו⁹¹, ומורידין אותו למטה⁹². וברגלים⁹³ לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נוי למזבח⁹⁴.

(80) משנה, שם כח, ב. (81) לכך רצנים כדי שלא יהיו הרבה ליד הכיור, שהוא בין האולם ולמזבח, בלי קידוש ידים ורגלים, אף-על-פי שאין איסור בכך (ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"כ"א) – 'תפארת ישראל'. (82) הם אלה שעמדו אתו בפס, וטבלו לפני כן. ולא היה בזה פס, כיון שאין עבודה זו מוגבלת רק לכהן אחד אלא לכמה כהנים, וראה ב'הר המוריה' להלן הי"ד. (83) שנאמר (שמות ל, כ) "בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו' או בגשתם אל המזבח", ובמשנה שם אמרו, שקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור. ורבינו לא הזכיר "כיור", לפי שאם קידש מאחד מכלי השרת כשר, ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש הי"י. (84) ראה למעלה הערה פ. (85) "עיים להסיר את הדשן ולפנותו לתפוח" (המפרש, שם). (86) שפודין (רבינו בפירוש המשנה, שם) "להסיר את האבריים" (המפרש, שם). (87) "כדי שלא יפסלו בלינה, שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד של שחרית, ואם לא שהיו סודרין על המזבח, היו נפסלין בלינה, אבל בראש המזבח אינם נפסלים בלינה" (המפרש, שם). (88) שם במשנה "אם אין צדדים מחזיקין, סודרים אותן בסוכב על הכבש", וכתב רבינו בפירוש המשנה, כי "מה שאמר בסוכב על הכבש, ענינו על הכבש כנגד הסוכב", וכן כתב כאן. אבל המפרש כתב:

1 ואילף⁶⁹, והותה⁷⁰ מן הגחלים שנתאכלו בלב
2 האש⁷¹, ויורד למטה לארץ⁷². והופך פניו לצפון⁷³,
3 ומהלך בארץ למזרח הפכש כמו עשר אמות כלפי
4 הצפון⁷⁴, ויצטרך את הגחלים שחתה על גבי הרצפה
5 רחוק מן הפכש⁷⁵ שלשה טפחים⁷⁶, במקום שנותנים
6 מראת העוף⁷⁷ ודשון המזבח הפנימי והמנורה⁷⁸.
7 וחתה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל
8 המזבח היא המצה של כל יום⁷⁹.

(59) כלומר, מי שזכה בפס (= בגורל) לתרום, ראה להלן פ"ד ה"ה. (60) כלומר, טובל לפני הפס, ראה משנה תמיד כו, א: "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח, משכים וטובל עד שלא יבא הממונה וכו' בא הממונה וכו' אמר להן מי שטבל יבא ויפס, הפיסו מי שזכה זכה בו" (לחם-משנה ו'הר המוריה'), וראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"ד, כי אין אדם נכנס לעזרה לעבודה וכו' עד שהוא טובל. (ויחכן כי כשם שביום הכיפורים, כשמחליף בגדיו, טובל הוא לפני הלבשה, אע"פ שכבר טבל מקודם (יומא לא:), כמו כן בנידון שלפנינו כשפושט בגדי כהונה ולובש בגדים פחותים). (61) ראה להלן פ"ד ה"א, כי הכהנים המשתתפים בפס היו לובשים לפני הפס בגדי כהונה. (62) ראה למעלה הי"י. (63) כלומר, רוחץ ידיו ורגליו ממי הכיור, ראה משנה תמיד כח, ב: "קידש ידיו ורגליו מן הכיור". ובפירוש המשנה לרבינו שם, כתב: כי "דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קידוש ידים ורגלים, אמר רחמנא (שמות ל, יח"כ) בבואם אל אהל מועד (= ועשית כיור נחושט וכו') ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכו'", וראה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. ושם הט"ז ביאר "כיצד מצות קידוש". וראה שם הי"י, כי מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר. (64) "ראשי בית אב הזהירוהו כך" (תפארת ישראל' תמיד, שם). (65) משנה, שם כח, א: "ואע"פ שהוא יודע בדבר צריך להזהירו שהוא היה הולך יחיד ושמה ישכח ויגע ומתוך שמהירין אותו הוא נזהר" (המפרש, שם). (66) שם במשנה (כח:): "נטל מחתת הכסף". (67) "מקצוע היא קרן זווית" (רבינו בפירוש המשנה, תמיד שם). (68) שם במשנה כח, א: "והרי המחתה נתונה במקצוע בין הכבש למזבח במערבו של כבש", כלומר, באלכסון היא נתונה ממוצעת בין כבש למזבח בזווית הכבש אצל מקום שתכלה הכבש" (המפרש שם). (69) שם במשנה. (70) תוחב המחתה למתחת הגחלים, והיא מתמלאה מן הגחלים. (71) שם במשנה: "חותה את המאוכלות הפנימיות", "הן הגחלים המאוכלות היטב שבמזבח, שהרי הם באמצע האש" (רבינו בפירוש המשנה), והם בדשן, שכן נאמר (ויקרא ו, ג) "והרים את הדשן, אשר תאכל האש" (המפרש). (72) כשפניו לצד דרום העזרה ואחוריו לצד צפון, שהרי הכבש בדרומו של המזבח. (73) לצפון העזרה. (74) שם במשנה: "ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ג אדר – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ושורפין שם החטאות הנשרפות, שנאמר אצל פר כהן משיח (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן וכו' ישרף". (97) כלומר, אף כי מלאכה זו נעשתה על ידי כהן אחד, שהרי נאמר (שם ו, ד) "והוציא את הדשן" בלשון יחיד – לא היה על זה פיס, כיון שהוצאת הדשן אינה עבודה. ואם כי מעולם לא נתעצל כהן מלהוציא הדשן (ראה בסמוך) לא היו על זה קופצים רבים עד כדי סכנה (ראה יומא כב). ומקור דין זה, ראה להלן בסמוך. ולמעלה הי"ג גבי דישון המזבח לא הוצרך רבינו להודיע כי לא היה שם פיס, מאחר שרבים מהכהנים היו עושים זאת, ראה למעלה שם, וב'הר המוריה' כאן. (98) משנה, תמיד כט, א. כלומר, אף כי אינה עבודה, ראה להלן. ומכאן שלא היה על זה פיס.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה⁹⁹, אין
בעלי מומין מוציאין אותו¹⁰⁰. וקשמוציאין אותו
לחוץ לעיר - מניחין אותו במקום שאין הרוחות
מנשבות בו בחזקה¹⁰¹, ולא חזירים¹⁰² גורפים אותו.
ולא יפזרנו שם, שנאמר: וישמו - שיניחנו בנחת¹⁰³.
ואסור להנות בו¹⁰⁴.

(99) ראה למעלה ה"ז. (100) יומא כג, ב. שלא כדברי רבי אליעזר, ראה למעלה שם. (101) למד כן ממה שנאמר להלן "ושמו, שלא יפזר". (102) בדפוס רומי: "הזרמים", וכן הוא בפירוש המשנה בסוף מסכת תמיד: "ואמר, ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יתפזר, רוצה לומר שלא יתן אותו בפני הרוח או בפני השטף" (וראה מה שכתב הגרי"ל הכהן מיימון זצ"ל במבוא לרמב"ם דפוס רומי, הוצאת מוסד הרב קוק עמ' 10-11). (103) כן הוא בפסחים כז, ב. אבל צריך עיון, שהרי פסוק זה נאמר בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, וכן הוא בפסחים שם, וכבר העיר על זה הראב"ד. (104) במעילה ט, א - נחלקו רב ורבי יוחנן, בענין נהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועלין בו, ורבי יוחנן אמר מועלין בו. וביארו שם בגמרא: לרב נעשה מצוותו, ולרבי יוחנן כיון שצריך בגדי כהונה בהוצאה – מועלין בו. ופסק רבינו כרב, שזהו נעשה מצוותו, ראה למעלה ה"י. ולפיכך כתב "ואסור ליהנות בו" ולא כתב שמועלים בו. וכן מדוקדקים דבריו בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"ג שכתב: "וכל הנשרפין כו' אפרם מותר, חוץ מדשן המזבח" – הרי שאין שם אלא איסור בלבד, ואילו בפ"ב מהל' מעילה לגבי תרומת הדשן, כתב (שם הלכה יג), "דשן המזבח החיצון בין קודם הרמת הדשן, בין אחר הרמה - מועלין בו".

"סודרין בסובב או על גבי הכבש". וכן הוא ביומא מה, ב. וב'סיפרא' צו פ"ב ה"ד. וגם על הכבש אין נפסלין בלינה שהכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ולאחר שסדרו את המערכות יחזירו האברים אל המערכה הגדולה, אחר שהקריבו אברי תמיד של שחר (המפרש, שם) וראה למעלה ה"ה. (89) שם במשנה. (90) שם במשנה, וראה למעלה ה"ז. (91) בתמיד פ"ה מ"ה: "ופסכתו היתה כלי גדול מחזקת לתוך וכו' ושלושה דברים היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח" (ראה להלן פ"ג ה"ו). ועל הפסוק (שמות כז, ג) "סירותיו", תרגם אונקלוס: "פסכתותיה". "ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה" (רבינו בפירוש המשנה, שם) וכל סאה היא ששה קבין (ראה פירוש המשנה לרבינו, מנחות עו:). ואם כן "לתך" הוא תשעים קבים, שהם חצי כור (ראה בפירוש הרא"ש ורע"ב שם). (92) וזה נקרא "דישון מזבח" (ראה פירוש המשנה, תמיד כח:). ואילו "הוצאת הדשן" הוא מה שמוציא מלמטה אל מחוץ לעיר (ראה להלן ה"ד). ודעת הראב"ד בהשגות (למעלה ה"ז) שהוצאת הדשן היא בכל יום ויום, אבל רש"י (חולין צ). וה'תוספות' (יומא כז: ד"ה איכא דאמרי) והמפרש (תמיד פ"ב כח:). וכן בפירוש המיוחס לראב"ד שם, סוברים כי לא בכל יום היו מוציאין את הדשן מעל המזבח כ"אם רק כשרבה הדשן על גבי התפוח. וכדעת רבינו, ראה משנה למלך כאן. (93) במועדים (פירוש המשנה, וראה להלן). (94) משנה, תמיד שם: "וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח" = "כשיש עליו דשן הרבה כדאמרן בעלמא (פסחים סה:). שבח הוא לבני אהרן שמהלכין עד ארכובותיהם בדם, כך שבח כשיש עליו דשן הרבה ונראה שלא עומד המזבח בטל" (המפרש, שם). והראב"ד שם פירש שלא היו מורידים הדשן ברגלים אלא בידים, עם המגרפות.

יד. כל מי שיניחה מן הפהנים⁹⁵ ממלא מן הדשן
שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן⁹⁶.
ואין להוצאת הדשן לחוץ פנים⁹⁷, אלא כל הרוצה.
ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן⁹⁸.

(95) אפילו אלו שלא עמדו בפיס, ולא טבלו. כי מה שאין כהן נכנס לעזרה אלא אם כן טבל, אינו אלא אם נכנס לעבודה (ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ד), ואילו הוצאת הדשן מלמטה אל מחוץ לעיר אינה עבודה (ראה להלן ה"טו). (96) שכתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", והוא בית הדשן שמחוץ לירושלים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ז כ"ג אדר תשע"ח

יום ראשון י"ז אדר ה'תשע"ח

הלכות חמץ ומצה

פרק שני

(1) נתבאר בו מצות השבתתו, מה שהוא מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים. ואיכות המקומות הצריכין בדיקה, והספיקות הבאין בענין הבדיקה מזמן חיובה לכל, וליחידים, כמו המפרש [ב"מ] והיוצא בשיירא.

1 א. מצות עשה מן התורה להשפית החמץ קדם
2 זמן אסור אכילתו, שנאמר: "ביום הראשון תשפיתו
3 שאר מבתיכם". ומפי השמועה למדו, שהראשון
4 זה הוא יום ארבעה עשר. ראיה לדבר זה - מה
5 שכתוב בתורה: "לא תשחט על חמץ דם זבחי" -
6 כלומר, לא תשחט הפסח ועדן החמץ קדם.
7 ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות.

(2) (מסכת פסחים דף ה' עמוד א'). (3) כדרך שיתבאר בהלכה ב'. (4) כדי שברגע חלות זמן אסור אכילת חמץ, בחצות היום, יהיה החמץ מושבת ברשותו (מעשה רוקח). (5) קבלת חכמים, הלכה למשה מסיני. (6) שהראשון הזה משמעותו: קודם. "ראשון דמיעקרא משמע", וכמו שמצינו (איוב פרק ט"ו פסוק ז'): "הראשון אדם תולד", ופירוש הכתוב הוא: "שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון (הקודם לשבעת הימים) תשביתו שאור מבתיכם. (7) ראה בפרק א' הלכה ח'.

8 ב. ומה⁸ היא השפיתה זו האמורה בתורה? היא, ⁹שיבטלו⁹ בלבם¹⁰ ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו ¹⁰שאינן ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי ¹¹הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.

(8) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'): "מדאורייתא בביטול בעלמא סגי", דכתיב "תשביתו" ולא כתיב "תבערו", והשבתה בלב היא השבתה (רש"י). (9) בדפוס רומי (ר"מ) הגירסא: "שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו, ושאינו ידוע יבטלו בלבם" וכן הביא הכסף משנה. ולפי זה אין הביטול מועיל רק לחמץ שאינו ידוע לו, אבל לחמץ הידוע לו אינו מועיל ביטול, אלא צריך לבערו מן העולם. ומקור לדין זה מדברי הגמרא (מסכת פסחים דף כ"ז עמוד ב'): "אמרו לו (חכמים) לרבי יהודה הסובר אין ביעור חמץ אלא שריפה: כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין, לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל? והתורה אמרה: "תשביתו שאור מבתיכם", בכל דבר שאתה יכול להשביתו", ומה הקושיא של הגמרא: יהא יושב ובטל, הלא יכול לבטלו אם אין לו עצים לשרפו, אלא ודאי שחמץ ידוע ומונח לפנינו לא מועיל לו ביטול (כלבו). ובזה מובן הדבר שלא נזכר במשנה ראשונה בפסחים החיוב

לביטל את החמץ - כיון שלחמץ ידוע לא מועיל ביטול אלא צריכים לבער ולשרוף אותו. וחכמי התלמוד התקינו אחר כך (פסחים דף ו' עמוד ב'), שיבטל אחר הבדיקה שמא ימצא (בתוך הפסח) גלוסקא יפה של חמץ, ודעתו עליה, ונמצא עובר למפרע על כל יראה אם לא ביטל את החמץ (כסף משנה). אבל מפרשי הרמב"ם האריכו לדחות גירסא זו, מכמה מקומות במשנה ובגמרא (פסחים דף ז' עמוד א', מ"ט עמוד א' ועוד) שמבואר שם בפירוש על חמץ הידוע ומונח לפנינו "מבטלו בלבם", הרי שביטול מועיל לחמץ ידוע? ותיירץ הרש"ל, כי גם לפי גירסא זו של הרמב"ם, אם ביטל חמץ ידוע, אינו עובר בכל יראה וכל ימצא, שמכיון שביטלו, אינו ברשותו, והתורה אמרה: "לא יראה לך", "שלא יראה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה", אלא שחייב לבער אותו מביתו, כדי לקיים מצוות "תשביתו". (10) (משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א'). ובספרי דרשו: "לא יראה לך שאור, בטל בלבך". ולפי זה צריך לביטל בפה. אלא שנהגו לאמור: "כל חמירא וכו'" (טור). וראה בדברי רבינו להלן פרק ג' הלכה ז' והלכה ט' ובמעשה רוקח שם.

ג. ומדבריי¹¹ סופרים¹² - לחפש¹³ אחר החמץ ¹²במחבואות ובחורים ולבדק ולהוציא¹⁴ מפל ¹³גבול¹⁵. וכן מדברי סופרים - שבודקין ומשפיתין¹⁶ ¹⁴החמץ בלילה, מתחילת¹⁷ ליל ארבעה עשר¹⁸, לאור ¹⁵הנר¹⁹, מפני²⁰ שכלילה כל העם מצויין בבתים, ואור ¹⁶הנר יפה לבדיקה²¹. ואין²² קובעין מדרש²³ בסוף ¹⁷יום שלשה עשר²⁴. וכן החכם לא יתחיל לקרות²⁵ ¹⁸בעת זו, ששם ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחילת ¹⁹זמנה²⁰.

(11) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א'). (12) אחר שביטל את החמץ, אין חיוב בדיקה אלא מדרבנן (ר"י). (13) ונקרא בלשון חכמים: "בדיקת-חמץ". (14) ונקרא בלשון חכמים: "ביעור-חמץ". (15) רשותו. והחמירו חכמים בחמץ, שאדם רגיל בו כל השנה, שמא יבוא לאכלו בפסח (תוספות מסכת פסחים דף ב' עמוד א' ד"ה אור). (16) היינו שיבטל את החמץ וכן אמרו (מסכת פסחים דף ו' עמוד ב'): "הבודק צריך שיבטל". (17) (מסכת פסחים דף ב' עמוד ב' במשנה): "אור לארבעה עשר", ותפס לשון "אור" להורות כי חיוב הבדיקה הוא מתחילת הלילה שיש עוד קצת אור (הראב"ד בהשגת הרי"ף). (18) בניסן. (19) למדו חכמים (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (20) (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (21) כי ביום מחשיך אור הנר (רש"י). (22) שלא יטרד בלימודו וישכח לבדוק (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (23) שיעור ללמוד בציבור. (24) חצי שעה לפני הלילה (מגן אברהם אורח חיים סימן תל"א). (25) ללמוד לעצמו.

ד. אין²⁶ בודקין, לא לאור הלכה ולא לאור²¹

23 וּבְשִׁבְעֵינִי הַמִּרְתָּהּ, בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שׁוּרֹת
24 הַחִיצוֹנוֹת, שֶׁהֵן הַעֲלִיּוֹנָה וְשֶׁלֹּמֶטָה מִמֶּנָּה.

(40) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (41) למטה משלשה טפחים, שאין דרך להשתמש שם, ובמקום שאין תינוקות מצויים (כסף משנה). (42) שאין יד אדם מגעת לשם (קובץ). (43) חדר קטן שגגו משופע ואי אפשר להשתמש עליו ולכן אינו צריך בדיקה. (44) בגירסת מגיד-משנה היה כתוב: "ואוצרות שמן ואוצרות יין שאינו מסתפק מהן", הקדים שמן ליין. ומה שכתוב: "שאינו מסתפק מהן", מוסב רק על יין אבל באוצרות שמן גם אם מסתפק מהן אין צריכין בדיקה, שיש להם קבע, שנוטל בפעם אחת מה שצריך לסעודתו, ואין רגילים ליכנס לשם באמצע הסעודה עם פתו בידו. וכן הוא בגמרא (פסחים דף ח' עמוד א'). והראב"ד שהייתה לפניו הנוסחא כמו שהיא לפנינו השיג עליו וכתב "טעה בשמן שאע"פ שמסתפק אינו צריך לפי שיש קבע לסיפוקו". (45) ושמן לא הזכיר מפני ששמן אע"פ שמסתפק אינו צריך בדיקה כמו שזכר למעלה. (46) אין דרך להכנס שם באמצע הסעודה שהדבר קבוע מקודם כמה צריכים. (47) במעשה רוקח גורס כאן: "ובית המלח ובית השעווה". (48) לא קבוע כמה משתמשים בהם ולפעמים נכנס שם באמצע הסעודה ופתו בידו. (49) יש ספרים שלא כתוב בהם קטע זה, מכיון שכבר נזכר דין זה בהלכה ה'. (50) שמה באמצע סעודתו, כשפתו בידו נכנס לשם להביא מהן. (51) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א') כבית הלל, אליבא דרב (שם דף ח' עמוד ב').

25 ז. אין חוששין⁵² שְׁמָא גִרְרָה חֲלָדָה חֲמֵץ לְמָקוֹם⁵³
26 שְׁאִין מְכַנְסִין בוֹ חֲמֵץ. שְׁאֵם נְחוּשׁ מִבֵּית לְבֵית,
27 נְחוּשׁ מֵעִיר לְעִיר, וְאֵין לְדַבֵּר סוּף⁵⁴. בְּדֵק לֵיל
28 אֲרֻבָּעָה-עָשָׂר, וְהֵנִיחַ עֶשֶׂר חֲלוֹת וּמָצָא תֶשֶׁע - הָרִי
29 זֶה חוֹשֵׁשׁ, וְצָרִיף לְבֵדֵק פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהָרִי גִרְרָה
30 חֲלָדָה אוֹ עֶכְבָּר בּוֹדֵאִי⁵⁵.

(52) (משנה במסכת פסחים דף ט' עמוד א'). (53) בספרים אחרים הגירסא: "ממקום שמכניסין בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ". (54) שאי אפשר שכל ישראל יבדקו חמצם בבת אחת, וכל פעם יש לחוש שמה השני עוד לא בדק חמץ והעבירה חולדה חמצו ממקום שאינו בודק למקום הבדוק, ואין לדבר סוף. (55) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב').

31 ח. וְכֵן⁵⁶ אִם רָאָה עֶכְבָּר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְחֲמֵץ בְּפִיו
32 אַחֵר בְּדִיקָה - צָרִיף לְבֵדֵק פַּעַם שְׁנִיָּה. אֶף-עַל-פִּי
33 שְׁמָצָא פְּרוּרִין בְּאֻמָּצֵה הַבֵּית, אֵין אוֹמְרִין כָּבֵד אֶכֶל
34 אוֹתָהּ הַפֶּת מִמָּקוֹם זֶה, וְהָרִי הַפְּרוּרִין; אֲלָא חוֹשְׁשִׁין
35 שְׁמָא הֵנִיחָה בְּחוּר אוֹ בְּחֻלּוֹן⁵⁷, וְאֵלוּ הַפְּרוּרִין שֵׁם
36 הֵי⁵⁸, וּלְפִיכָף חוֹזֵר וּבּוֹדֵק. אִם לֹא מָצָא כָּלוּם - הָרִי
37 זֶה בּוֹדֵק כָּל הַבֵּית. וְאִם מָצָא אוֹתָהּ הַפֶּת⁵⁹ שֶׁנִּשְׁטְלָה
38 הָעֶכְבָּר וְנִכְנַס, אֵין צָרִיף בְּדִיקָה.

(56) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (57) אבל אין צריך לבדוק עוד הפעם בחורים ובסדקים. (58) מקודם. שאין

1 הַחֲמָה²⁷ וְלֹא לְאוֹר הָאֲבוּקָה²⁸, אֲלָא לְאוֹר הַנֵּר. בְּמָה
2 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוּרִים וּבְמַחְבֹּאוֹת. אֲכַל
3 אֲכַסְדָּרָה²⁹ שְׁאוּרָה רַב, אִם בְּדִיקָה לְאוֹר הַחֲמָה,
4 דִּיּוּ³⁰. וְאֻמָּצֵה הַחֲצֵר אֵינוֹ צָרִיף בְּדִיקָה, מִפְּנֵי
5 שֶׁהָעוֹפּוֹת מְצוּיִים שָׁם וְהֵן אוֹכְלִין כָּל חֲמֵץ שֶׁיִּפֹּל
6 שָׁם³¹.

(26) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). (27) השמש. אפילו אם בודק היום, כגון ששכח לבדוק בליל ארבעה עשר ובודק ביום ארבעה עשר, כמבואר להלן בפרק ג' הלכה ה'. (28) חבילת עצים או נרות דולקים יחד, והטעם בזה (מסכת פסחים דף ח' עמוד א') שאינו יכול להכניסה בחורין ובסדקין לבדוק שם. (29) שיש לה שלשה קירות והקיר הרביעי פרוץ. (30) בדיעבד, אבל לכתחילה בודקין בה גם בלילה לאור הנר (כסף משנה). (31) אבל מה שנמצא בחורין שבצדדי החצר, אין העופות מגיעים לשם וצריכים בדיקה (הב"ח, אורח חיים סימן תל"ג).

7 ה. חוֹרֵר³² שֶׁבְּאֻמָּצֵה הַבֵּית³³, שְׁבִינִין³⁴ אָדָם לְחִבְרוֹ -
8 זֶה בּוֹדֵק עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוּ מַגַּעַת, וְזֶה בּוֹדֵק עַד מָקוֹם
9 שֶׁיָּדוּ מַגַּעַת, וְהַשְּׂאֵר מִבְּטָלוֹ בְּלִבּוֹ³⁵. אֲכַל³⁶ חוֹר
10 שְׁבִינִין יִשְׂרָאֵל לְעַכְשָׁם, אֵינוֹ בּוֹדֵק כָּלֵל³⁷, שְׁמָא
11 יֹאמַר הָעַכְשָׁם: מִכְּשֵׁם הוּא עוֹשֶׂה לִּי³⁸ אֲלָא מִבְּטָלוֹ
12 בְּלִבּוֹ וְדִי. וְכָל מָקוֹם³⁹ שְׁאִין מְכַנְסִין בוֹ חֲמֵץ אֵינוֹ
13 צָרִיף בְּדִיקָה.

(32) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (33) דוקא שבאמצע הבית אבל אלה החורים שהם גבוהים ביותר, שאין יד האדם מגעת שם, והנמוכים משלשה טפחים, אין צריכים בדיקה, כי אין דרך להשתמש שם חמץ. (34) בקיר שבין ביתו לבית חבירו. (35) שמה נתגלגל לשם חמץ. (36) כל הקטע הזה "אבל חור שבין ישראל לגוי... בלבו ודי" לא נמצא ברמב"ם כתב יד משנת ה' קס"א (מעשה רוקח). וגם בספר מגיד משנה לא היה, ועיין כסף משנה. (37) נראה שגם ביום אינו בודק שהרי גם ביום צריך לבדוק בנר (למעלה הלכה ד') - מעשה רוקח. אבל רבינו מנוח כתב שבדוק לאור היום כדרך שהוא משתמש בו תמיד ולא יבוא לחשדו שהוא עושה לו כשפים, ועיין כסף משנה. (38) שמחפש בלילה בחורים ובסדקים בנר, ועל ידי זה יעליל עליו ויבוא לידי סכנה. (39) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א').

14 ו. חוֹרֵי הַבֵּית⁴⁰ הַתַּחְתּוֹנִים⁴¹ וְהַעֲלִיּוֹנִים⁴², וְגַם
15 הַנִּצְעִיעִים⁴³, וְרֶפֶת בֶּקֶר, וְלוֹלִין, וּמִתְבֵּן, וְאוֹצְרוֹת⁴⁴ יֵין⁴⁵
16 וְאוֹצְרוֹת שֶׁמֶן שְׁאֵינוֹ מִסְתַּפֵּק מֵהֶן, וּבֵית דָּגִים
17 גְּדוֹלִים⁴⁶ - אֵינֶן צָרִיכִין בְּדִיקָה, אֲלָא-אִם-כֵּן הַכֵּנִס
18 לָהֶן חֲמֵץ. אֲכַל אוֹצְרוֹת שֶׁכֶּר, וְאוֹצְרוֹת יֵין שֶׁמִּסְתַּפֵּק
19 מִמֶּנּוּ⁴⁷, וּבֵית דָּגִים קְטַנִּים⁴⁸, וּבֵית הָעֵצִים, וּבֵית
20 הַמּוֹרִס, וְחוֹרֵי הַבֵּית הָאֻמָּצִיעִים⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ -
21 צָרִיכִין בְּדִיקָה, שֶׁסֶתֶמֶן שֶׁמְכַנְסִין לָהֶן חֲמֵץ⁵⁰. וְאִם
22 יָדַע בּוֹדֵאִי שֶׁלֹּא הַכֵּנִס שָׁם חֲמֵץ, אֵינוֹ צָרִיף בְּדִיקָה.

- 25 דרכו של עכבר לפרר (גמרא ולהלן הלכה ט' בדברי רבינו).
26 (59) אף שאינו שלם כמו שהיה (מעשה רוקח).
- 1 ט. ראה⁶⁰ תינוק שנקנס לבית בדוק ובידו כפר,
2 ונקנס אחריו ומצא פורירין⁶¹ - אינו צריך בדיקה,
3 שחזקתו שאכלו, ואילו הפורירין שנפלה ממנו בשעת
4 אכילה, שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו, ואין דרך
5 עכבר לפרר. ואם לא מצא פורירין כלל - צריך
6 לבדק.
- (60) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (61) אף שאין פירורין כדי אותו הככר (מגיד משנה).
- 7 י. הניח⁶² תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ,
8 ובא עכבר ונטל⁶³, ולא ידענו אם חמץ אם מצה
9 נטל, ונקנס לבית בדוק - צריך לבדק; שכל
10 הקבוצה⁶⁴, במחצה על מחצה⁶⁵.
- (62) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (63) בכ"י הגירסא: "ונטל אחד מהם". (64) אם הרוב והמיעוט כל אחד קבוע במקומו, אין הולכים אחר הרוב, אלא הרי הוא כמחצה על מחצה (וראה בפרק ח' מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"א). (65) ונחשב לספק. והגם שכאן מדובר בבדיקת חמץ שהיא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא? ביאר הרא"ה שכיון שעיקר בדיקת חמץ באה על הספק, ונתקנה בשביל ספק חמץ, לכן חייבוהו חכמים לבדוק בנידון של ספק (מגיד משנה). [ועיין בפרק י"א מהלכות מעשר הלכה יג סברא כזו ברב"ז שם].
- 11 יא. שני צבורין⁶⁶, אחד של חמץ ואחד של מצה,
12 ושני בתים, אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, ובאו שני
13 עכברים, זה נטל חמץ וזה נטל מצה, ואין ידוע
14 לאיזה בית נקנס זה שנטל החמץ⁶⁷; וכן⁶⁸ שני
15 בתים⁶⁹ בדוקין וצבור אחד של חמץ, ובא עכבר
16 ונטל, ואין ידוע לאיזה בית נקנס⁷⁰, או שידע שנקנס
17 לאחד מהן, ונקנס אחריו ובדק ולא מצא כלום, או
18 שבדק ומצא כפר; או שהיו⁷¹ תשעה צבורין של
19 מצה ואחד של חמץ, ופרש כפר מהן, ואין ידוע
20 אם חמץ או מצה, ובא עכבר ונטל הכפר שפרש
21 ונקנס לבית בדוק - בכל אלו אינו צריך לבדק פעם
22 שניה, שאין כאן קבוע.
- (66) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (67) אנו תולים שהחמץ הובא לבית שאינו בדוק והמצה לבית הבדוק, שספק מדרבנן - לקולא. (68) (מסכת פסחים דף י' עמוד א'). (69) בכ"י הגירסא: "שני בתים של שני אנשים בדוקין". (70) על כל בית תולין שלא נקנס העכבר לשם, ואין צריך בדיקה. (71) בכ"י משנת ה' קי"א ומשנת ה' קס"א חסר הקטע "או שהיו תשעה ציבורין... לבית בדוק".
- 23 יב. הניח⁷² החמץ בזוית זו ומצאו בזוית אחר⁷³, או
24 שהניח תשע חלות ומצא עשר⁷⁴; או שבא עכבר
- (72) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (73) והיא חתיכת שאור

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ח אדר – ספר זמנים – הלכות חמץ ומצה קפט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

105) מכיון שאין להשוכר מפתח, אין הוא יכול ליכנס בו לעשות בדיקת חמץ (הר"ן). 106) אם כבר קנאו לעצמו באחת מדרכי הקנינים. אבל אם לא קנאו לעצמו, ורק המפתח נמצא אצלו, אין זה מחייב אותו לבדוק, אלא בעל הבית חייב לבדוק (כסף משנה). 107) כי נוח לו לאדם לקיים מצוה בגופו. 108) נוח לו לאדם לקיים מצוה בממונו (גמרא). ומה שהוא תובעו עכשיו – אין זו אלא אמתלא לחזור בו מהשכירות. ויש אומרים שאף על פי שאין השכירות קיימת ואינה מקח טעות בכל זאת יכול השוכר לתבוע את ההוצאות שהוציא על הבדיקה, שהרי שכר את הבית בחזקת בדוק (מגיד משנה בשם רמב"ן).

יט. המפרש¹⁰⁹ פים והיזאא בשירא¹¹⁰ - תוף שלשים יום, זקוק לבדוק¹¹¹; קדם שלשים יום, אינו צריך לבדוק¹¹². ואם דעתו לחזור קדם הפסח¹¹³, צריך לבדוק, ואחר-כך יצא; שמה יחזור ערב הפסח בין-השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ואם אין דעתו לחזור - אין צריך לבדוק¹¹⁴. וכן העושה ביתו אוצר¹¹⁵ - תוף שלשים יום, זקוק לבדוק, ואחר-כך פוגס אוצרו לתוכו; קדם שלשים יום - אם דעתו לפנותו קדם הפסח, צריך לבדוק ואחר-כך עושה אוצר; ואם אין דעתו לפנותו קדם הפסח, אינו צריך לבדוק¹¹⁶.

109) (מסכת פסחים דף ו' עמוד א'). פורש ונוסע למדינת הים. 110) שהיא נסיעה לזמן ארוך. 111) כיון שאמרו חכמים שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, מאותו הזמן חלה עליו חובת בדיקת חמץ (גמרא). 112) כיון שאין דעתו להיות בביתו בפסח. 113) ומכל שכן אם דעתו לחזור בתוך ימי הפסח שחייב לבדוק לפני צאתו לדרך, כדי שבחזירתו ימצא את ביתו נקי מחמץ (רש"י). 114) אלא מבטלו בלבו במקום שנמצא בזמן הביטול (טור, והגהות מימוניות). 115) אוסף לתוכו תבואה ופירות. 116) כי החמץ שנמצא תחת התבואות, הרי הוא כמבוער (רש"י).

יום שני י"ח אדר ה'תשע"ח

פרק שלישי

1) נתבאר בו דיני הבדיקה, במה שהוא אחר הבדיקה כגון הביטול, וכן כשאין הבדיקה נעשית בזמנה, כגון שחל י"ד להיות בשבת. וכן מי שלא בדק בזמנו, וענין השריפה, והביעור, ומי שהוא פטור מן הבדיקה ודי לו בביטול, וכיצא בו.

א. כשבדק² אדם ומחפש³ בלילי⁴ ארבעה-עשר⁵ - מוציא את החמץ מן החורים⁶ ומן המבואות ומן הזוויות, ומקבץ הפל, ומניחו⁷ במקום אחד עד תחלת שעה ששית ביום, ומבערו⁸. ואם רצה לבערו בלילי ארבעה-עשר, מבערו⁹.

2) משנה, פסחים ב, א. 3) פסחים ז, ב. 4) לילות

קשה ויבשה. 89) מדין חמץ. 90) (משנה במסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'). 91) רבי יחיאל מפאריש כתב כי עריבות שלשין בהם כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותן בחמץ ומנקרין החמץ מהן. כי אי אפשר לנקרן שלא ישאר בין הכל כדית" (הגהות מימוניות).

טז. במה⁹² דברים אומרים⁹³ בערב; אכל בבית - אף-על-פי שאם ינטל החוט אין נטלין עמו, חייב לבער, מפני שפעמים מקבץ אותן⁹⁴. היה חצי זית בבית וחצי זית פעליה⁹⁵; חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה; חצי זית בבית זה וחצי זית בבית שלפנים ממנו - הואיל ואילו החצאי זיתים דבוקין⁹⁶ בבתלים או בקורות או בקרקעות, אינו חייב לבער, אלא מבטל בלבו ודי.

92) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב'). 93) ששני חצאי זיתים חמץ בשני מקומות אינו חייב לבער. 94) על ידי שמטאטאים את הבית מזדמנים יחד שני החצאים (רש"י). 95) אינו שכיח שהזיתים יזדמנו יחד במקום אחד (רש"י). 96) דוקא אם היו דבוקים שהוא דומה למה שכתב למעלה בהלכה ט"ו בענין בצק שבסדקי העריכה, שאם היה לחזק או לסתום אינו צריך לבער, אבל אם מונח על הרצפה חייב לבער אפילו בפחות מכזית כמו שכתב למעלה בבצק שבסדקי העריכה, שאם אינו לחזק או לסתום חייב לבער אפילו חצי זית (כסף משנה).

יז. המשפיר⁹⁷ בית סתם⁹⁸ בארבעה-עשר⁹⁹ - הרי זה בחזקת בדוק ואינו צריך לבדוק¹⁰⁰. ואם החזק זה המשפיר שלא בדק, ואמר אשה או קטן אנו בדקנוהו - הרי אלו נאמנין¹⁰¹, שהכל נאמנים על בעור חמץ, והכל פשרין לבדיקה, ואפלו נשים ועבדים וקטנים; והוא, שיהיה קטן שיהיה בו דעת¹⁰² לבדק.

97) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב). 98) שאין אנו יודעים אם בדקו את הבית מחמץ. 99) ואין המשכיר לפנינו, כדי שהשוכר יוכל לשאלו ולברר אצלו אם הבית בדוק או לא (בית יוסף סימן תל"ז). 100) בעיא היא בגמרא שם ולא נפשטה. ומכיון שבדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן, שהרי ביטלו – אינו חייב לבדוק, שספק דרבנן להקל (ועיין רא"ש תחלת מסכת פסחים). 101) להעיד. 102) שהגיע לחינוך (משנה ברורה).

יח. המשפיר¹⁰³ בית לחברו¹⁰⁴: אם עד שלא מסר לו המפתח חל ארבעה-עשר - על המשפיר לבדוק¹⁰⁵; ואם משמסר המפתח חל ארבעה-עשר - על השוכר לבדוק¹⁰⁶. המשפיר בית בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק - על השוכר לבדוק, ואינו מקח טעות¹⁰⁷, ואפלו במקום שבדקים בשכר, שהרי מצוה הוא עושה¹⁰⁸.

103) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). 104) וקנאו באחת מהדרכים ששכירות קרקע נקנית בה (מגיד משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. מ²⁵יִשְׁכַּח אוֹ הַזִּיד וְלֹא בָדַק בְּלִיל אֲרֻכָּה-
עֶשֶׂר - בּוֹדֵק²⁶ אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר בְּשַׁחֲרִית. לֹא בָדַק
בְּשַׁחֲרִית - בּוֹדֵק בְּשַׁעַת הַבַּעֲוִיר²⁷. לֹא בָדַק בְּשַׁעַת
הַבַּעֲוִיר - בּוֹדֵק בְּתוֹךְ הַחֶגֶל²⁸. עֶבֶר הַרְגֵּל וְלֹא בָדַק -
בּוֹדֵק אַחֵר הַרְגֵּל, כְּדִי שְׂיִכְעֵר מֶה שְׂיִמָּצָא מִחֻמֵּץ
שְׂעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה²⁹.

(25) משנה, פסחים י, ב. (26) לאור הנר בחורין ובסדיקין
כדינו (או"ח סי' תלה). וראה למעלה פ"ב ה"ד.
(27) בשעה ששית, זמן שריפת החמץ. (28) היינו בחול-
המועד (רבינו מנוח), אבל ה'מגן אברהם' ושאר פוסקים
סוברים שבדוק גם ביום-טוב, ועל החמץ שמוצא - כופה
עליו כלי. (29) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד.

ו. כִּשְׁבּוֹדֵק הַחֻמֵּץ בְּלִילִי אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר אוֹ בְּיוֹם
אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר אוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵּל - מְבַרְךָ³⁰ קֳדָם³¹
שְׁיִתְחַלֵּל לְבָדֵק: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ³² עַל בַּעֲוִיר³³
חֻמֵּץ"; וּבּוֹדֵק וּמַחֲפֵשׂ כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְכַנִּיִּסִין
לָהֶם חֻמֵּץ³⁴, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְאִם בָּדַק לְאַחֵר הַרְגֵּל -
אֵינוּ מְבַרְךָ³⁵.

(30) פסחים ז, א. (31) כי כל המצוות מברך עליהן לפני
עשייתן (פסחים ז:). (32) והגם כי מן התורה די בביטול
(לעיל פ"ב ה"ב) ובדיקת חמץ היא מדרבנן, ואיך שייך
לברך "וצונו"? כבר הסביר הרמב"ם (בהל' ברכות פ"א
ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים... מברך על הכל
קודם לעשייתן: "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות".
והיכן צונו? בתורה, שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר
יאמרו לך תעשה". נמצא ענין הדברים והציען כך הוא:
אשר קדשנו במצותיו, שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו...".
(33) הבדיקה אינה אלא התחלת הביעור, אבל המטרה
הסופית היא הביעור, ולכן מברכים על הביעור ולא על
הבדיקה. (34) משנה, פסחים ב, א. (35) אינו חייב לבער
את החמץ אפילו מדרבנן, אלא שחמץ שעבר עליו הפסח
אסור בהנאה, ולכן צריכים לבדוק ולמצוא את החמץ
ולהשימו במקום שלא יתערב במאכל. וכיון שאין כאן מצוה
לבערו, לכן אין מברכין על הבדיקה שאחר הרגל (כסף-
משנה).

ז. וּכְשֶׁגּוֹמֵר³⁶ לְבָדֵק: אִם בָּדַק בְּלִיל אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר
אוֹ בְּיוֹם אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר קֳדָם שֵׁשׁ שָׁעוֹת - צָרִיף לְבָטֹל
כָּל חֻמֵּץ שֶׁנִּשְׁאַר בְּרִשּׁוֹתָיו וְאֵינוּ רוֹאֶהוּ³⁷, וְיֹאמַר³⁸:
"כָּל חֻמֵּץ שֶׁנִּשְׁאַר בְּרִשּׁוֹתַי שְׁלֹא רָאִיתִי, הֲרִי הוּא כָּטֹל
וְהֲרִי הוּא כֶּעָפָר³⁹". אֲבָל⁴⁰ אִם בָּדַק מִתְחַלֵּת שְׁעָה
שְׁשִׁית וּלְמַעַלָּה - אֵינוּ יָכוֹל⁴¹ לְבָטֹל, שֶׁהֲרִי אֵינוּ
בְּרִשּׁוֹתָיו⁴², שְׂעֵבֶר נֶאֱסָר בְּהִנְיָה.

(36) פסחים ו, ב: "הבודק צריך שיבטל (בלבו סמוך לבדיקה
מיד, רש"י)". (37) כי מה שרואה חייב לבער ולשרוף, עיין
לעיל בתחילת פרק שני. (38) "ירושלמי" פסחים פ"ב ה"ב:
"רב אמר, צריך לומר: כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואינו

דעלמא. כלומר, ליל כל שנה ושנה. (5) בניסן. (6) פסחים
ח, א. (7) משנה, פסחים י, ב. (8) משנה, פסחים יא, ב:
"ושורפין בתחילת שש". (9) שהרי ביעור חמץ הוא בכל
דבר שיכול לבערו מן העולם (להלן הלכה יא), ולא כרבי
יהודה שאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה", ולמד זאת
מדין נותר בקדשים שהוא בשריפה (פסחים כח). ולדבריו
יש מקום לומר שכשם שאין שורפין נותר בלילה, כך אין
שורפין חמץ בלילה. ועיין רמ"א בסי' תמה ס"א.

ב. הַחֻמֵּץ¹⁰ שְׂמִינִית¹¹ בְּלִילִי אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר כְּדִי
שְׂיֵאכֵל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר עַד אֲרֻבַּע שָׁעוֹת, אֵינוּ מְנִיחוֹ
מִפְּזִיר וּמִפְּזִיר כָּל מְקוֹם, אֲלֵא מְצִינֵנוּ בְּכָל¹² אוֹ¹³
בְּזוֹת יָדוּעַ וְיִזְהָר בּוֹ; שֶׁאִם לֹא נִזְהָר בּוֹ וּמִצָּאוּ חֶסֶר
צָרִיף לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו וּלְבָדֵק פְּעַם אַחֶרֶת, שְׂמָא
גִּירוּהוּ הָעֶכְבָּרִים¹⁴.

(10) משנה, פסחים י, ב. (11) וכן מה שמוצא בבדיקתו.
(12) כ"ה ב"ירושלמי": "כיצד הוא עושה? כופה עליו כלי".
(13) בכת"י נשמטה המלה "או". (14) פסחים ט, ב.

ג. חֵל¹⁵ אֲרֻכָּה-עֶשֶׂר לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת - בּוֹדֵקִין אֶת
הַחֻמֵּץ בְּלִילִי עֶרֶב-שַׁבָּת, שֶׁהוּא לִיל שְׁלֹשָׁה-עֶשְׂרִים¹⁶,
וּמִנִּית מִן הַחֻמֵּץ, כְּדִי לְאַכֵּל מִמֶּנּוּ עַד אֲרֻבַּע שָׁעוֹת
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וּמִנִּיחוֹ בְּמְקוֹם מְצִנֵּה, וְהִשְׁאָר מִבַּעֲוִיר
מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת. וְאִם נִשְׁאַר מִן הַחֻמֵּץ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
אַחֵר אֲרֻבַּע¹⁷ שָׁעוֹת - מְבַטְלִים¹⁸ וְכּוֹפֶה¹⁹ עָלָיו כְּלִי עַד
מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן, וּמְבַעְרִים.

(15) משנה, פסחים מט, א. וכתנא-קמא שאמר: "מבערין את
הכל מלפני השבת", ועיין ראב"ד. (16) שהרי אי-אפשר
לבדוק ביום שלשה עשר, כי אין בודקין לאור החמה (לעיל
פ"ב ה"ד), וביום לא מועיל אור הנר, כי "שרגא בטיהרא
מאי מהניא" (=נר בפני השמש, מה הוא מועיל?).
(17) שמשעה רביעית אסור לאכול חמץ בערב פסח (לעיל
פ"א ה"ט), ואף שכל שעה חמישית, חמץ מותר בהנאה? -
כיון שאסור באכילה, הוא מוקצה - ולכן כופה עליו כלי
(בית יוסף' בשם הרי"ב"ש). והבי"ח מגיה "אחר חמש".
(18) פסחים ז, א. (19) פסחים ו, א.

ד. הֵיוּ לוֹ כְּפָרוֹת רַבּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וְצָרִיף לְשַׂרְפָּה
עֶרֶב-שַׁבָּת²⁰ - לֹא יַעֲרֹב²¹ הַטְּהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה
וְיִשְׂרָף²², אֲלֵא שׁוֹרֵף טְמֵאָה לְעֻצְמָה, וְטְהוֹרָה
לְעֻצְמָה, וְטְהוֹרָה²³ לְעֻצְמָה, וּמִנִּית מִן הַטְּהוֹרָה כְּדִי
לְאַכֵּל עַד אֲרֻבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּלִבְדֵּד²⁴.

(20) פסחים יד, א. (במשנה) וכרבי יוסי, ואף-על-פי שבמשנה
לא מפורש ב"ד שחל להיות בשבת - באה הברייתא בדף
כ: ומפרשת את הסתום שבמשנה, שהמדובר ב"ד שחל
להיות בשבת. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (ועיין
כסף-משנה ו'רבינו מנוח'). (21) משנה, פסחים יד, א.
(22) שלא יטמא את הטהורה, שהתורה הזהירה לשמור על
התרומה שלא תטמא, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה
נתתי לך את משמרת תרומותי" (שבת כה). (23) ספק
טהורה, ספק טמאה. (24) משנה, פסחים יא, ב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ח אדר - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חמיו, משמע שהמדובר בחתן עצמו, אבל מדברי הרמב"ם מוכח שגם לאדם זר המשתתף בשמחה כזאת, דינה כסעודה של מצוה. (53) שכיון שאפשר לקיים שתיהן, מצות ביעור חמץ קודמת לשאר מצוות, כיון שזו מצוותה היום. (54) שאם יעסוק בביעור חמץ, לא יאשר לו זמן ביום לעשות המצוה האחרת. (55) ראה למעלה פ"ב ה"ב. (56) חיל שודדים ורוצחים. (57) השוטף מקום ישוב בני אדם. (58) קיר מתמוטט, ותחתיו שוכבים בני אדם בסכנה. (59) ולא יטפל בביעור חמץ, כדי שלא יתבטל מהצלת נפשות (כסף-משנה). (60) (60) גראם. (61) לא חשוב אוכל, ודיו בביטול.

י. מ"י. ⁶² שהניח ⁶³ עשה מגלגלת ⁶⁴ בתוך ביתו ויצא, ונזכר אחר שיצא, והוא יושב לפני רבו, ⁶⁵ והיה ירא שמה תחמיץ קדם שיבוא - הרי זה מבטלו בלבד ⁶⁶ קדם שתתחמיץ. אבל אם התחמיצה - אין הבטול מועיל כלום ⁶⁷, אלא כבר עבר על 'לא יראה' ו'לא ימצא' ⁶⁸, וחייב לבער מיד כשיחזור לביתו ⁶⁹.

(62) פסחים ז, א. (63) בחול-המועד. (64) נילושה במים. (65) ומפני אימת כבוד רבו, אינו יכול לקום ולילך ולאפותה (רש"י). (66) "מכאן כתב 'הרוקח', כל אדם ילמד בתוך ביתו לומר כשלשין הבצק, כל שיפול מן הכלי שלשין בו על הארץ - יהא בטל והפקר" (הגהות מיימוניות). (67) שהרי בחול-המועד הענין מדובר, שהחמץ אינו ברשותו לבטלו. (68) שהמשהה חמץ בפסח עובר, אבל בערב פסח אחר חצות - אינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" (למעלה ה"ח). (69) שבחול-המועד מותר לשרפו, אבל ביום-טוב אסור אפילו אם לא ביטלו (למעלה ה"ח).

יא. פיצד ⁷⁰ בעור חמץ? שורפו ⁷¹, או פורר ⁷² זורר לריות, או זורקו לים ⁷³. ואם ⁷⁴ היה החמץ קשה ⁷⁵ ואין הים מחתכו במהרה - הרי זה מפררו ואחר-כך זורקו לים. חמץ ⁷⁶ שנפלה עליו מפל ⁷⁷, ונמצא עליו עפר שלשה טפחים ⁷⁸ או יותר - הרי הוא במכער; וצריך לבטל בלבד ⁷⁹ אם עדין לא נכנסה שעה ששית. נתנו ⁸⁰ לעפ"ם קדם שעה ששית - אינו צריך לבער. ואם ⁸¹ שרפו קדם שעה ששית - הרי זה מתיר להנות בפחמין שלו בתוך הפסח. אבל ⁸² אם שרפו משעה ששית ולמעלה - הואיל והוא אסור בהנחה, הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים, ולא יאפה בו ולא יבשל. ואם ⁸³ בשל או אפה - אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנחה, וכן הפחמין שלו אסורין בהנחה ⁸⁴, הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנחה.

(70) משנה, פסחים כא, א. (71) עד שנעשה פחמים (שו"ע הרב סי' תמה). (72) לפירורים דקים שלא ימצאנו מי שיהנה ממנו, וכחכמים החולקים על רבי יהודה (פסחים כא.). (73) או לנהר. (74) פסחים כח, א. (75) לחם יבש או חטים יבשות. (76) משנה, פסחים לא, ב. (77) גל של אבנים. (78) כל טפח הוא 10 ס"מ. (79) שמה יפקח הגל

יודע בו - יבטל, וראה למעלה פ"ב ה"ב. (39) "ראבי"ה קיבל מ"ר הלוי, שיש לומר: ליבטל ולהיו הפקר כעפרא, כי ביטול הוא מטעם הפקר" (הגהות מיימוניות). (40) פסחים ו, ב. (41) בכמה נוסחאות, הגירסא "אינו צריך". (42) פסחים ו, ב: "אמר רבי אלעזר: שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו (להתחייב עליהן, רש"י) ואלו הן: בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה".

ח. לפיכך אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה ידעו עליו ⁴³ והיה בלבו, ושכחו בשעת הביעור ולא בערו - הרי זה עבר על 'לא יראה' ו'לא ימצא' ⁴⁴, שהרי לא בער ולא בטל. ואין הבטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום 'לא יראה' ו'לא ימצא' ⁴⁵, וחייב לבער בכל עת שימצאנו. ואם מצאו ביום-טוב - כופה עליו קליפה עד לערב ומבערו ⁴⁷. ואם של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו פלי, שהכל פורשין ממנו ⁴⁸.

(43) אבל אם אינו יודע ממנו, אינו עובר עליו, כמבואר בפסחים כא. וב'תוספות' שם ד"ה ואי. (44) 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"ד. כי משש שעות ולמעלה עובר בבל יראה ובל ימצא, למאן דסובר כי חמץ לפני זמנו אסור באכילה מן התורה ('צפת פנח'). אבל ה'מגיד משנה' מפרש שכוונת הרמב"ם שעובר על כל יראה בתוך הרגל, ולא בערב פסח משש שעות עד הערב. וכן נראה מדברי רבינו ב'מנין המצוות' שבפתיחת הלכות חמץ, עיי"ש. (45) פסחים ו, ב. (46) פסחים ו, א. כדי שלא יראהו וישכח שהיום פסח ויבוא לאכול ממנו. (47) אבל ביום-טוב אסור לבערו. ואף שאמרו: "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך"? (עיי' בהל' יום-טוב ריש פ"א) - חמץ כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום-טוב (כסף-משנה). ומתוך שהביא רבינו הלכה זו סמוך למה שכתב בתחילה "לפיכך אם לא ביטל", נראה שגם כאן מדובר כשלא ביטל, ואף-על-פי-כן לא התירו לו לשרפו (מגיד-משנה). (48) מחמת קדושתו (גמרא, שם).

ט. מ"י. ⁴⁹ שיצא מביתו ⁵⁰ קדם שעת הביעור לעשות מצוה ⁵¹, או לאכל סעודה של מצוה, כגון סעודת ארוסין ⁵² ונשואין, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו. אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו - יחזור ⁵³; ואם לאו ⁵⁴ - יבטל בלבד ⁵⁵. יצא להציל מיד הגיס ⁵⁶, מן הנזהר ⁵⁷, מן הדלקה ומן המפלת ⁵⁸ - יבטל בלבד ⁵⁹. יצא לערף עצמו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד כפיצתה ⁶⁰. היה פחות מכפיצתה ⁶¹ - מבטלו בלבד ודי.

(49) משנה, פסחים מט, א. (50) ערב פסח. (51) במשנה כתוב: "לשחוט את פסחו או למול את בנו". וסובר רבינו שהוא-הדין למצוה אחרת. (52) במשנה כתוב: "בבית

19 הַחֲמֵץ מִרְשֻׁתוֹ בַּפֶּסַח¹⁴. אֲבָל צָרִיף לַעֲשׂוֹת מַחֲצָה
20 גְבוּהָהּ עֲשֶׂה טַפְחִים בְּפָנֵי חֲמָצוֹ שֶׁל עֶפֶס¹⁵,
21 שָׁמָּה יָבוֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ¹⁶; אֲבָל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֵינוֹ
22 צָרִיף, מִפְּנֵי שֶׁהִפֵּל פֹּרֶשֶׁן מִן הַהִקְדָּשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא
23 יָבוֹאוּ לְיָדֵי מַעֲלָה¹⁷.

(13 פסחים ה, ב. 14) לפי שסוף סוף אין החמץ של
הישראל. (15 פסחים ו, א. 16) ליהנות. וכאן לא מספיק
לכפות עליו כלי, כדין מוצא חמץ בביתו ביום טוב (למעלה
פ"ג ה"ח) לפי ששם הוא זמן קצר, עד מוצאי יום טוב שאז
ישראל, אבל כאן שהחמץ בביתו כל ימי הפסח - חוששים
אנו שמא ינטל הכלי לאיזה צורך ויתגלה החמץ ויבואו
לאכלו (כסף-משנה). (17) קרבן מעילה כדין כל הנהגה
בשוגג מן ההקדש.

24 ג. עפ"י¹⁸ שֶׁהִפְקִיד חֲמָצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם קָבַל
25 עָלָיו יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיכֵן, שָׁאֵם אֶבֶד אוֹ נִגְנַב יִשְׁלַם לוֹ
26 דָּמָיו - הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ¹⁹, הוֹאִיל וְקָבַל עָלָיו
27 אַחֲרֵיכֵן - נַעֲשֶׂה כְּשֶׁלֹּא²⁰. וְאִם לֹא קָבַל עָלָיו אַחֲרֵיכֵן
28 - מִתֵּר לְקַיְמָו אֶצֶל²¹, וּמִתֵּר לְאָכְל מִמֶּנּוּ אַחֵר
29 הַפֶּסַח, שֶׁבְּרִשְׁתוֹ הַעֶפֶס²² הוּא.

(18) (פסחים ה:). (19) "אמר להו רבא לבני מחזוא (עירו
של רבא): בעירו חמירא (חמץ) דבני חילא (צבא המלך,
ומטילין טורח מזונותיהן על העיריות) מבתיכו, כיון דאילו
מגניב (נגנב) ואילו מיתביד (נאבד), ברשותיכו קאי ובעיתי
לשלומי (תצטרכו לשלם), כדילכון דמי" (כשלכם הוא)
(פסחים ה:). (20) ואם לא ביערו, אסור לאכול ממנו
(יירושלמי פסחים פ"ב). (21) פסחים ו, א: ועושה לו
מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כמבואר בהלכה שלפני זו.

30 ד. עפ"י²² אֲנִסְּךָ שֶׁהִפְקִיד חֲמָצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם
31 יִדְּעָהּ יִשְׂרָאֵל שָׁאֵם אֶבֶד אוֹ נִגְנַב מִחֵיבֵהּ לְשַׁלְּמוֹ,
32 וְכֹפְהוּ וְאִנְסוֹ לְשַׁלֵּם - אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא קָבַל
33 אַחֲרֵיכֵן, הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ²³, שֶׁהָרִי נִחְשָׁב כְּאִילוֹ
34 הוּא שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּחֵיבֵהּ הָאִנְסָה בְּאַחֲרֵיכֵן.

(22) אדם קשה ותקיף. (23) פסחים ה, ב: "בעירו חמירא
דבני חילא" (מובא לעיל בהלכה שלפני זו), ופירש ר"ח:
"בני החיילות היו מפקידים את החמץ שלהם בבתי ישראל
כו' ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס, אין משגיחים אלא
עונשים אותם". וסובר רבינו שלא היה בזה חוק המלכות,
ואעפ"כ הרי זה כשל הישראל ועובר עליו. וראה ביאור
הגאונים' תשובות סי' יא ובראב"ד.

35 ה. יִשְׂרָאֵל²⁴ שֶׁהָרִי²⁵ חֲמָצוֹ אֶצֶל הַעֶפֶס²⁶ אִם
36 אָמַר לוֹ: אִם לֹא הִבֵּאתִי לָךְ מַעֲוֹת מִפְּאֵן וְעַד יוֹם
37 פְּלוּנִי, קָנָה חֲמֵץ זֶה מֵעַכְשָׁיו - הָרִי זֶה בְּרִשְׁתוֹ
38 הַעֶפֶס²⁷, וְאוֹתוֹ הִחֲמֵץ מִתֵּר לְאַחֵר הַפֶּסַח²⁸;
39 וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ זְמַן שֶׁקָּבַע לוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם
40 לֹא אָמַר לוֹ קָנָה מֵעַכְשָׁיו - נִמְצָא אוֹתוֹ הִחֲמֵץ כְּאִילוֹ
41 הוּא פְּקֻדוֹן אֶצֶל הַעֶפֶס²⁹, וְאִסּוּר³⁰ בְּהִנָּה לְאַחֵר
42 הַפֶּסַח.

(יסירו האבנים משם) במועד, ונמצא החמץ לפניו (רש"י).
(80) משנה, פסחים כא, א. (81) פסחים כא, ב.
(82) משנה, פסחים כא, א. (83) פסחים כו, ב. (84) כדין
כל הנקברים, שאפרם אסור (תמורה לג:).

יום שלישי י"ט אדר ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) נתבאר בו על אי זה חמץ אדם עובר בקיומו, אם שלו או
של אחרים. ואם ברשותו, או ברשות אחרים. וכן נתבאר בו
האיסור בקיום תערובת חמץ, ומה שמותר ממנו.

1 א. פְּתוּבָה² בְּתוֹרָה: "לֹא יֵרָאֶה לָךְ חֲמֵץ". יָכוֹל אִם
2 טָמֵן אוֹתוֹ³ אוֹ הִפְקִיד אוֹתוֹ בִּיד עֶפֶס⁴, לֹא יִהְיֶה
3 עוֹבֵר? תִּלְמֹד לֹמַר: "שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְכֶם" -
4 אֶפְלוּ הִפְקִידוּ⁵ אוֹ הִטְמִינוּ⁶. יָכוֹל לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר
5 אֶל־אֶם-כֵּן הָיָה הִחֲמֵץ בְּבִיתוֹ⁷, אֲבָל אִם הָיָה רְחוֹק
6 מִבֵּיתוֹ, בִּשְׂדֵה אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר⁸?
7 תִּלְמֹד לֹמַר: "בְּכָל גְּבֻלָּךְ" - בְּכָל רְשׁוּתְךָ. יָכוֹל⁹
8 יֵהָא חֵיב לְבַעֵר מִרְשֻׁתוֹ חֲמֵץ שֶׁל עֶפֶס¹⁰ אוֹ שֶׁל
9 הַקֹּדֶשׁ? תִּלְמֹד לֹמַר: "לֹא יֵרָאֶה לָךְ" - שֶׁלֹּךְ אִי
10 אֶתְּה רֹאֶה, אֲבָל אֶתְּה רֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים¹¹ אוֹ שֶׁל
11 גְּבֻהָה¹².

(2) מקור דברי רבינו במכילתא דרשב"י (שמות יב, יט):
"מכלל שנאמר: "ולא יראה לך", יכול אם היה טמון או
מופקד בעיר אחרת - לא יהא חייב? תלמוד-לומר: שאור
לא ימצא". וברור שמופקד שאמרו כאן, היינו ביד גוי. אבל
מה שכתוב שם "בעיר אחרת" אינו מתאים לדברי רבינו.
ואולי היתה לו לרבינו נוסחא אחרת בדברי המכילתא.
(3) שאינו בכלל "לא יראה", שהרי אינו רואהו (כסף-משנה).
(4) שיש מקום לומר שאינו בכלל "לא יראה לך", שהרי אינו
בידך (כסף-משנה). (5) שהוא בכלל "ימצא בבתים",
שהרי המקום שמניח בו חמצו ביד הגוי, שאול לו והוא
בביתו (כסף-משנה). וזהו שלא כדברי המכילתא פרשת
שמות (פרשה י') "מה בתיכם ברשותכם, אף גבולך ברשותך",
יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף-על-פי שיכול
לבערו, אבל אינו ברשותו", אלא כדברי המכילתא דרשב"י
הנ"ל (ועיין מגיד-משנה). (6) פסחים ה, ב. שהרי יש לו
האפשרות למצוא אותו, והוא בכלל "לא ימצא". (7) שהרי
כתוב "לא ימצא בבתים". (8) והפקיד אותו ביד גוי"
שלמעלה בסמוך, הוא כשהגוי שכנו וקרוב לביתו (לחם-
משנה). (9) פסחים ה, ב. (10) שלא קיבל עליו אחריות.
(11) גוים. (12) הקדש.

12 ב. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהִחֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם הִנִּיחוֹ
13 בְּרִשְׁתוֹ, אֶפְלוּ טָמֵן וְאֶפְלוּ¹³ בְּעִיר אַחֶרֶת וְאֶפְלוּ
14 מִפְּקֹד בִּיד עֶפֶס¹⁴ - הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם 'לֹא יֵרָאֶה'
15 ו'לֹא יִמָּצֵא'. חֲמֵץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ אוֹ שֶׁל עֶפֶס¹⁵ שֶׁיִּהְיֶה
16 אֶצֶל יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוּ הָיָה עִמּוֹ בְּבֵית, הָרִי זֶה מִתֵּר,
17 מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. וְאֶפְלוּ הָיָה שֶׁל גֵּר תּוֹשֵׁב שְׂטִיד
18 יִשְׂרָאֵל שׁוֹלֵט עָלָיו - אֵין כּוֹפֵין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ט אדר - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (24) משנה, פסחים ל, ב. לפי מה שאמרו בגמרא (שם לא:).
 (25) שמשכון. רהן בערבית = משכון ('ערוך'). (26) לפני פסח. (27) כלומר, הרי הוא שלו. (28) כן הוא בתוספתא (פסחים פ"ב ה"ה): "נכרי שהלוה את ישראל על חמצו, ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך, אחר הפסח מותר באכילה, ואין צריך לומר בהנאה". שאם לא קבע הזמן לפני הפסח, כיון שבתוך הפסח יכול הישראל לשלם החוב ולפדות המשכון - הרי הוא ברשותו. (29) שאף-על-פי שישאל המקבל משכון, הוא ברשותו וחייב באחריות של גניבה ואבידה (פ"י מהל' שכירות ה"א) - גוי המקבל משכון מישראל, אינו ברשותו כלל (פסחים לא:). (30) כמבואר לעיל בהלכה א, שחמץ של ישראל המופקד ביד נכרי, עובר עליו הישראל.
- ו. וְיִשְׂרָאֵל³¹ וְעַכְשָׁם שֶׁהָיוּ בָּאֵין בְּסִפְיָנָה, וְהָיָה חָמֵץ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְהִגִּיעָה שְׁעָה חֲמִישִׁית³² - הָרִי זֶה מוֹכְרוֹ לְעַכְשָׁם אוֹ נֹתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְחוֹזֵר וְלוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ אַחֵר הַפֶּסַח; וּבִלְבָד שִׁיתְּנֵנוּ לוֹ מַתָּנָה גְּמוּלָה³³.
- (31) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (32) בכת"י נוסף: "של י"ד בניסן". (33) ללא שום תנאי, כי אם נותנו לו במתנה על ידי תנאי, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמתנה בטלה למפרע, ועובר על "בל יראה ובל ימצא".
- ז. אוֹמְרִי³⁴ יִשְׂרָאֵל לְעַכְשָׁם³⁵: עַד שְׁאַתָּה לֹא־קָח בְּמַתָּנָה, בּוֹא וְקַח בְּמַתָּתִים³⁷; עַד שְׁאַתָּה לֹא־קָח מִעַכְשָׁם, בּוֹא וְקַח מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂמָא אֶצְטְרֵךְ וְאִקְחָ מִמֶּךָ אַחֵר הַפֶּסַח³⁸. אָבֵל לֹא וְמִכֹּרֶם³⁹ וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַל תְּנָאִים⁴⁰. וְאִם עָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל 'בִּל יִרְאֶה' ו'בִּל יִמְצָא'.
- (34) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (35) בערב פסח לפני שעה חמישית. (36) קונה חמץ לעצמו. (37) שיקנה חמץ הרבה, אף-על-פי שאינו רוצה לקנות לעצמו רק במנה, ומרמז לו שיקנה ממנו את העורף לאחר הפסח ויתן לו על זה רווח. (38) באופן שאין הוא מבטיח לו בוודאות שיקנה ממנו, רק מרמז לו על זה. ואף שיש כאן קצת הערמה - מותר, כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן (ראה בפ"א ה"ד), והערמה בדרבנן מותרת (שבת קיט:). (39) לפני פסח. (40) שאומר לנכרי: "אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח - החמץ נתון לך או מכור לך", שכל זמן שלא נתקיים התנאי - עדיין אין החמץ מכור או נתון.
- ח. תַּעֲרֹכֶת⁴¹ חָמֵץ⁴² - עוֹבְרִין עָלֶיהָ מְשֻׁם 'בִּל יִרְאֶה' ו'בִּל יִמְצָא'; כְּגוֹן הַמוֹרֶסֶס⁴³, וְכוּתֶחָ⁴⁴ הַבִּבְלִי, וְשֹׁכֵר הַמָּדִי, שְׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ מִן הַקָּמַח, וְכֹל פִּיּוּצָא בְּאֵלֵי מִדְּבָרִים הַנֶּאֱכָלִים. אָבֵל⁴⁵ דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ תַּעֲרֹכֶת חָמֵץ וְאִינוּ רְאוּי לְאֶכְלָהָ⁴⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִיּוֹמוֹ בְּפֶסַח.
- (41) משנה, פסחים מב, א: "אלו עוברין בפסח, כותח הבבלי כו" ופירש רבינו בפירוש המשניות "עוברין על בל יראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהן של חלב. שאם לא כן אסורות באכילה שמה יבוא לאכלם בבשר (פרק ט' מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ב). (8) בין דבש תמרים ובין דבש דבורים (הגמ"י). (9) כן הוא בברייתא (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א' וראה להלן הלכה כ').

(66) פסחים ל, א. (67) אינו בטל, כמבואר בפ"א ה"ה. (68) היינו שנתערב בו חמץ מעליא (= טוב לאכילה), אלא שעל-ידי הביטול אינו ראוי לאכילה, אבל אם נתערב בתוכו חמץ נוקשה, שאינו ראוי לאכילה - מותר (או"ח סי' תמב). (69) רק לחולים. (70) אבל בהנאה מותר. (71) כמבואר לעיל בפ"א ה"ה.

יום רביעי כ' אדר ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) נתבארו בו דיני החמץ, המינין שהן מחמיצין ושאין מחמיצין. והמשקין המחמיצין. ומה שאסור לעשותו, מחשש חמץ, ומה שמותר ממנו. וכיצד ראוי ללוש פת פסח, וכיוצא בזה. ובסופו נתבארו דיני הכשר הכלים, שנשתמשו בהן חמץ, וכיוצא בזה.

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני דגן בלבד², והם שני מיני חטים, שהן החטה והפסמית, ושלושה מיני השעורים, שהן השעורה ושבלת-שועל והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן - אין בהן משום חמץ; אלא אפילו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין³, וכשהו בכגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ - הרי זה מתר באכילה⁴, שאין זה חמוץ אלא סרחון.

(2) (מסכת פסחים דף ל"ה עמוד א'). (3) שממהרים את תהליך החימוץ, ובאופן שלא רתחו המים יפה, שאם רתחו יפה אינם מחמיצים כלל (ראה להלן הלכה ג' והלכה י"ז). (4) מן הדין. אבל יש נוהגים בזה חומרא, שמה נתערבו מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. ועוד שלפעמים טוחנים אותם לקמח ויבואו להחליף קמח זה בקמח חמשת המינים (הרמ"א סימן תנ"ג).

ב. חמשת מיני דגן אלו, אם לשן במי פרות בלבד בלא שום מים - לעולם אין באין לידי חמוץ. אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח בצק - מתר באכילה⁶, שאין מי פרות מחמיצין אלא מסריחין. ומי פרות הן: כגון יין, וחלב⁷ ודבש⁸ ושמן וזית ומי-תפוחים ומי-רמונים וכל פיוצא בהן משאר יינות ושקנים ומשקין. והוא, שלא יתערב בהן שום מים פעולם. ואם נתערב בהן מים כל-שהוא, הרי אלו מחמיצין⁹.

(5) (מסכת פסחים דף ל"ה עמודים א"ב). (6) הרמב"ם עצמו תיקן בכתב ידו "אין חייבין עליו כרת" (מעשה רוקח בשם הר"א בן הרמב"ם) וכן הוא בדפוסיו רומא וויניציאה וכן מצא הרמ"ך בספר מוגה. ולפי זה אף על פי שאין חייבים עליו כרת יש בו איסור (מעשה רוקח). ולפני הראב"ד היתה הנוסחא שלפנינו ולפיכך השיג עליו וכתב שאע"פ שאינו חמץ גמור הרי הוא חמץ נוקשה ואסור (וראה במנחות דף נ"ד עמוד א'). (7) כשעשה סימן במצות

ג. אין מבשלין חטים במים¹⁰, כגון ריפות, ולא קמח, כגון לביבות. ואם בשל - הרי זה חמץ גמור; והוא, שיתפקעו¹¹ פתבשיל. אין קולין¹² את הפצק¹³ בשמן על המחבת; אבל מבשלין את הפת¹⁴ ואת הקמח הקלוי¹⁵. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר-כך השליף לתוכן הקמח - הרי זה מתר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיתחמין¹⁶. וכבר נהגו¹⁷ בשנער ובספרד ובכל המערב לאסר דבר זה, גזרה שמה לא ירתיח המים יפה ופכה¹⁸.

(10) שאף על פי שמים רותחים אינם נותנים להחמיץ (להלן בסמוך) - בעוד שהמים פושרין הוא מחמיץ (רש"י מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (11) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א') כשמואל. (12) מלשון קלי וכרמל. לקלות בצק שלא נחמץ בשמן על מחבת. (13) שנילוש במים. ועכשיו יחמיץ אף על פי שקולים אותו בשמן, שמי פירות עם מים מחמיצים, כמו שכתב למעלה. (14) שאחרי שנאפה - אפילו שורוהו במים אינו מחמיץ (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (15) שקלוהו על האש וראוי כבר לאכילה. (16) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') במשנה ובגמרא (שחליטה (= נתינה ברותחים) אינה מביאה לידי חימוץ. (17) כן הוא ברי"ף בשם המתיבתא. (18) [ואם עשה כן בדיעבד יש אומרים שמותר, שלא אסרו אלא לכתחילה - פסקי זרעים לר"א מלונדריש עמוד כ"א].

ד. מתר¹⁹ לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו במי פרות - אם בשלו במי פרות או קלהו על המחבת בשמן, הרי זה מתר, שמי פרות אינן מחמיצין.

(19) (מסכת פסחים דף ל"א עמוד ב'): "אמרי דבי ר' שילא: ותיקא דעביה במישחא ומילחא שרי" (מאכל קמח העשוי בשמן ומלח מותר) שמי פירות אינם מחמיצים (רי"ף). ואף לפי הנוסחא למעלה בהלכה ב' שאע"פ שאין חיוב כרת יש בזה איסור - כאן שיש גם חליטה ברותחים לא אסרו, גזרה שמה לא ירתיח יפה (למעלה הלכה ג') כיון שאין כאן חיוב כרת.

ה. פרמל²⁰ שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו - אין מבשלין את הקמח שלו במים, שמה לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ כשמתבשלין אותו. וכן כשמוחלין²¹ הקדרות החדשות, אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה²² שחזרו וטחנו אותה, אבל קמח קלי - אסור, שמה לא קלהו יפה ויבוא לידי חמוץ.

(20) שבלים שמעבירין אותן באש, אבל אינם קלויים כל כך (מסכת פסחים שם). ועיין בפירוש רבינו מנוח. (21) היו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ' אדר - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(30) כן צריך להיות שכאן מתחילה הלכה ט' שהרי מכאן מתחיל ענין חדש (מעשה רוקח וקובץ בשם פרי חדש). ובדפוסים אחרים מתחילה הלכה ט' להלן לפני "לפיכך אמרו". (31) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'): "אמר להם רבא לאלה המהפכים העמרים בגורן להזהר מהרטבתם במים. וראה להלן פרק ח' הלכה י"ג, שאם אין לו מצה משומרת אלא כזית, אוכל כל סעודתו ממצה שאינה משומרת ואוכל כזית מן המשומרת לבסוף. אבל לפני הקצירה אין צריך להזהר. (32) (מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (33) שהרטיבות מביאתו לידי חימוץ. (34) אבל בלי הודעה אסור, מחשש שמא יקיימונו לפסח, שהחטים עדיין לא נבקעו ובלתי תהא מותר לקיימן, וכאן ספק הוא שמא נתבקעו (משנה ברורה). (35) לפנינו שם בגמרא: "לזבניהו קבא קבא לישראל" (ימכרם מעט מעט לישראל). ונראה שהרמב"ם לא גרס "לישראל" (מגיד משנה).

י. דגן שנפל עליו דלף³⁶ - כל זמן שהוא טורד טפה אחר טפה, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ³⁷. אבל כשיפסק - אם נשתהה פשעור³⁸, הרי זה אסור.

(36) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') ושם נאמר דין זה על קמח. (37) שטרוד הדלף הנופל באופן מתמיד וברציפות אינו נותן לו להחמיץ (ראה להלן הלכה י"ג). (38) היינו שיעור מיל (להלן הלכה י"ג).

יא. אין לשין בפסח עפה גדולה³⁹, שמא תחמיץ, אלא כשעור חלה⁴⁰ בלבד. ואין לשין⁴¹, לא בחמין ולא בחמי חמה⁴², ולא במים שנשאבו בו ביום, אלא במים שלנו⁴³. ואם עבר ולש באחד מכל אלו - הרי הפת אסורה⁴⁴.

(39) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד א') וממה שכתוב "בפסח" ולא כתב לפסח משמע דוקא בזמן איסור חמץ קאמר, ויש מקילים בזה ואומרים שהכל תלוי במספר העובדים, שאם יש הרבה עובדים מותר אפילו בעיסה גדולה. (40) (ראה להלן הלכה י"ב ובפרק ו' מהלכות ביכורים הלכה ט"ו). (41) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "דרש רבא: אשה לא תלוש לא בחמה (= בשמש, להלן הלכה י"ב) ולא בחמין (כן הנוסחא ברא"ש במ"מ ובר"ח) ולא בחמי חמה". (42) מים שנתחממו מהשמש. (43) (מסכת פסחים שם). והם מים ששאבו אותם בזמן השקיעה והלינו אותן בלילה בבית. לפי שבימי ניסן השמש מהלכת בשיפולו של הרקיע והיא מחממת את המים שבקרקע לפיכך צריך לשאבם מן הארץ ולהלינם בכדי שיצטנו (רש"י שם). ויש מפרשים שהעיקר הוא שלא יהיו המים בלילה בתוך הקרקע מפני שבליילה מהלכת השמש מתחת לקרקע ומחממת את המים שבתוכה (ראבי"ה). (44) (מסכת פסחים שם): "עברה ולשה - אסור" ופירש: "עברה ולשה בחמין" ולדעת רבינו זה מוסב גם על מים שלא לנו.

יב. לא תשב אשה⁴⁵ תחת השמש⁴⁶ ותלוש, ולא

נותנים קמח ומים ומבשלים אותם בקדירות חדשות כדי לחזקן (רבינו מנוח, ועיין לחם משנה - מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (22) (מסכת פסחים שם): "רב פפא שרי לממחה קדירה בתסיסי" ומפרשה רבינו שרב פפא התיר למלול קדירה במצה אפוייה, אבל בקמח אסור, כנ"ל.

ו. אין בוללין²³ את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה. ואם בלל²⁴ - אם רפו כדי שאם הניחן על-פי הביב²⁵ שאופין עליו החלות, יתבקעו - הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה - הרי אלו מותרין.

(23) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'). (24) (שם) כרב חסדא בשם מר עוקבא. (25) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. והוא כלי מנוקב (תוספות שם).

ז. החטים²⁶ מתר לבלל אותן במים כדי להסיר סבן, וטוחנין אותם מיד בדרך שטוחנין הסלת. וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב, שלא יבללו החטים במים, גזירה שמא ישהו ויחמיצו²⁷.

(26) שהם יותר קשים ואינם ממהרים להחמיץ כמו שעורים (מסכת פסחים שם). (27) תקנת הגאונים היא מפני שאין אנו בקיאים ללחות באופן שלא יחמיץ. וגם בגמרא שם אמרו: "בעל נפש (חסיד וירא שמים) אפילו חטים דשרירי (שהם קשים) לא ילתות" (לא יבולל במים).

ח. תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים: אם נתבקעו²⁸ - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ; ואם לא נתבקעו - מוציאים אותו ושורפין²⁹, ואוכלין שאר התבשיל, שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.

(28) שזה שכתבנו בהלכה ו' שאם נשרו עד שאם היו מניחין על פי הציב היו מתבקעין אפילו לא נתבקעו ממש, אסורים, זה אינו אלא לאכול אותם חטים בעינם, אבל בתבשיל, כיון שאיסור תערובת חמץ במשהו אינו אלא מדרבנן, לא אסור אלא בנתבקעו ממש (מגיד משנה). (29) כמו חמץ ממש.

ט. משום³⁰ שנאמר: "ושמרתם את המצות", כלומר - הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ - לפיכך אמרו חכמים: צריך אדם לזהר בדין שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר שנקצרו³¹, עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן³² שנטבע בנהר או שנפל עליו מים - כשם שאסור לאכלו, כך אסור לקימו³³; אלא מוכרו לישראל ומודיעו³⁴, כדי שיאכלנו קדם הפסח. ואם מוכרו לנכרי קדם הפסח - מוכר מעט³⁵ לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יחזר הנכרי וימכרנו לישראל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם). (61) כן הוא במשנה שם: "בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמץ הרי זה אסור".

טו. אין עושין סריקין⁶² המצירין בפסח, מפני שחאשה שוהה עליהן⁶³, ומתחמץין בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מתירין לעשותם, מפני שהן בקיאים באמנותן וממחרים לעשותם. אבל בעלי-בתים אסורים, ואפלו צרו אותן בדפוס⁶⁴ - שפא יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס⁶⁵ וישהו בעשייתן ויחמיצו.

(62) (מסכת פסחים דף ל"ז עמוד א') פי' שמצירין בפת מין חיה ועוף. (63) לצירין. (64) שאינו שוהה כלום. (65) שהרואה אינו יודע שנעשו ע"י דפוס.

טז. מים⁶⁶ שרוחצין בהן הידים והערבה אחר שלשין, וכן מים שמשפמשיין בהן בשעת לישה - הרי זה ישפף אותן במקום מדרון⁶⁷, כדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיצו.

(66) (משנה במסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (67) כל זה לאחר זמן איסור חמץ (ב"י). וכן נראה להלן הלכה י"ח.

יז. אין שורין את המורסן⁶⁸ ומניחין לפני התרנגולין, שפא יחמיץ. אבל חולטין⁶⁹ להן המורסן ברותחין ומניחין לפניהן. וכבר נהגו רב העולם שלא לחלט, גזרה שפא לא ירתיח המים יפה.

(68) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפה דקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח קרויה מורסן ומיועדת לאכילת עופות. (69) לשים במים רותחים שאז אינו מחמיץ. וראה למעלה הלכה ג'.

יח. ומתיר ללוש לתרנגולין מורסן או קמח ומאכילן מיד⁷⁰, או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן עד שלא ישהה לפניהן כדי הלוח מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא מהפך בידו - אינו מחמיץ⁷¹. וכשיפסקו מלאכל, ישטף הכלי במים וישפף במקום מדרון.

(70) ואנו פוסקים שאסור לעשות כן (ב"י). (71) כמו שכתב למעלה הלכה י"ג שכל זמן שאדם עוסק בבצק אינו בא לידי חימוץ, ועיין עוד בהלכה י"ג.

יט. לא תשרה⁷² אשה מורסן שתולף בידה למרחץ, אבל שפה על בשרה יבשה⁷³. ולא ילעס⁷⁴ אדם חטין ויתן על מפתו⁷⁵, מפני שהן מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוך התרסת⁷⁶. ואם נתן - ישפף מיד⁷⁷, מפני שהוא ממהר להחמיץ. ואין נותנין את הקמח לתוך התרדל⁷⁸; ואם נתן - יאכל מיד.

(72) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפת-החטים

1 תחת הרקיע ביום העבים⁴⁷, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה ותתעסק בדבר אחר⁴⁸. ואם היתה⁴⁹ לשה ואופה⁵⁰ - צריכה שני כלים של מים: אחד, שמקטפת⁵¹ בו, ואחד, שמצננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידיה, או שעשתה עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת⁵². וכמה שעור חלה? כמו שלשה וארבעים ביצים והמש ביצה, כגוף הביצה הבינונית⁵³, לא כמשקלה⁵⁴.

(45) (מסכת פסחים שם). ואז היו הנשים אופות את המצות (וכן הוא במשנה מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'): "שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור". (46) לפי שחום השמש מחמם את העיסה וקרובה להחמיץ. (47) (מסכת יומא דף כ"ח עמוד ב') שמטבע השמש אז להגביר חומה בכל מקום מבעד לעננים. (48) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "ולא תגביה ידה מן התנור", כלומר שתהא עוסקת בבצק כל הזמן שלא יחמיץ. (49) (מסכת פסחים שם). (50) דוקא אם היתה אופה שידיה מתחממות מהתנור (לדעת רש"י אפילו אם אינה אופה שידיה מתחממות מעצמן). (51) שטחה את פני החררה במים ונותנת לתנור. (52) שכל אלו אינן אלא חששות לכתחלה. ויש אומרים שאם לשה בשמש אסור אפילו בדיעבד (מגיד משנה). (53) כלומר כמדתה. (54) שאין מדתה ומשקלה שוין.

10 יג. כל זמן⁵⁵ שאדם עוסק בבצק⁵⁶, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע הקול⁵⁷ בזמן שאדם מכה בידו עליו - כבר החמיץ, וישפף מיד. ואם אין קולו נשמע - אם שהה כדי שיהלף אדם מיל⁵⁸, כבר החמיץ, וישפף מיד. וכן אם הכסיפו פניו באדם שעמדו שערותיו⁵⁹ - הרי זה אסור לאכלו, ואין חזבין עליו כרת.

(55) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב') וראה למעלה הלכה י"ג. (56) שלש אותה או מגלגלה בעץ (אחרונים). (57) שהעיסה החמוצה משמעת קול וזהו חמץ גמור וזהו שיעור "כקרני חגבים" הנאמר במשנה (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'). (58) הלכה בינונית, והוא שיעור שני חומשי שעה = 24 דקות (פירוש המשניות מסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'). ועיין למעלה פרק ה' מהלכות שבת הלכה ד' הערה י"ט. (59) וזהו "שיאור" (שם). שנשתנה מראיתן ללובן (ערוך).

18 יד. היו שתי עסות, שהגביהו היד מהן, גלושות בעת אחת ונשתהו, האחת מהן יש לה קול ואחרת אין לה קול⁶⁰ - שתיהן ישפפו⁶¹, והרי הן חמץ גמור.

(60) וזהו "בצק החרש" שבמשנה (מסכת פסחים דף מ"ו עמוד א') שאינו משמיע קול כחרש הזה (פירוש המשניות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ' אדר - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קצו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלעו כלום (מגיד משנה). (90) (מסכת פסחים שם).
(91) אפילו בצונן.

14 כב. **כִּיב שֶׁל חֶרֶס⁹² שְׁאוּפִין עָלָיו חֲלוֹת חֻמֶּץ כֹּל**
15 **הַשָּׁנָה כֻּלָּה - אִין אוֹפִין עָלָיו מִצָּה בִּפְסָח⁹³. וְאִם**
16 **מָלְאוּ גִחְלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שֶׁהָיָה מִבְּשֵׁל⁹⁴ בּוֹ הַחֻמֶּץ**
17 **- מִתֵּר לְבִשְׁל⁹⁵ עָלָיו מִצָּה⁹⁶.**

(92) (הרי"ף במסכת פסחים שם). (93) מפני שפולט טעם החמץ שבלע ומבליע במצה. ואף על פי שהוא מסיקו באש לפני האפיה אינו מתכשר בכך שהרי הבליעה היא בפנים וההיסק אינו אלא מבחוץ (רי"ף שם). (94) בני"א: "אופה". (95) בני"א: "לאפות". (96) כבולעו כך פולטו.

18 כג. **כִּלִּי מִתְּכֹת וְכִלִּי אֲבָנִים⁹⁷ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֻמֶּץ**
19 **בְּרוֹתֵיהֶן בְּכָלִי רֵאשׁוֹן⁹⁸, כְּגוֹן קְדֵרוֹת וְאֶלְפָסִין - נוֹתֵן**
20 **אוֹתָן לְתוֹךְ כִּלִּי גָדוֹל שֶׁל מַיִם וּמִמֶּלֶא עֲלִיהֶן מַיִם**
21 **וּמְרִיתֵיהֶן בְּתוֹכָו עַד שֶׁיִּפְלְטוּ⁹⁹, וְאַחֲרֵכֶּךָ שׁוֹטֵף**
22 **אוֹתָן בְּצוֹנָן¹⁰⁰, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בִּמְצָה. וְכֵן הַסְפִּיקִין¹⁰¹**
23 **- מְרִיתֵיהֶן אֶת הַלֶּחֶב וְאֶת הַנֶּצֶב בְּכָלִי רֵאשׁוֹן¹⁰²,**
24 **וְאַחֲרֵכֶּךָ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בִּמְצָה.**

(97) להוציא מדעת רב האי גאון (הובא בטור או"ח סימן תכ"א) שבכלי אבנים לא מועילה הגעלה (ועיין תוספתא זבחים פרק י' הוצ' צוק"מ עמ' 495/14). (98) על האש. (99) כן כתב גם הרי"ף בפסחים שם שצריך שישהה הכלי במים עד שיפלוט כל האיסור שבו, אבל לא נהגו כן כי מי יודע לשער מתי יפלוט הכל (טור או"ח סימן תנ"ב). (100) כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמא יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו (טור שם בשם רש"י. ועיין תוספות זבחים דף צ"ו עמוד ב' ד"ה לא).

(101) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב') ואף על פי שתשישם על ידי האור ואם לקחם מהגוי צריך ללבן אותם באור כמו שכתב רבינו בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג' שכבולעו על ידי האש כך פולטו על ידי האש - כאן בחמץ שכשבלעו היה החמץ היתר, הקילו להתיר בהגעלה (מגיד משנה). (102) שעמד על האש ומימיו רותחים. ויש אומרים שאפילו אם הסירו אותו מן האש אפשר להגעיל בתוכו כל זמן שמימיו מעלים רתיחות (טור סימן תנ"א).

25 כד. **כִּלִּי מִתְּכֹת וְאֲבָנִים וְכִלִּי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן**
26 **חֻמֶּץ בְּכָלִי שְׁנִי¹⁰³, כְּגוֹן קְעֵרוֹת וְכוּסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן**
27 **לְתוֹךְ כִּלִּי גָדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלִיהֶן מַיִם רוֹתְחִין¹⁰⁴, וּמִנִּיחֵן**
28 **בְּתוֹכָו עַד שֶׁיִּפְלְטוּ, וְאַחֲרֵכֶּךָ שׁוֹטֵפִין¹⁰⁵ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ**
29 **בָּהֶן בִּמְצָה.**

(103) ששפכו בהם החמץ מכלי ראשון. (104) מכלי ראשון, כבולעו כך פולטו וראה מה שכתבנו לעיל בהערה 100. (105) במים צוננים (כמו שזכר למעלה בהלכה כ"ג).

30 כה. **כֹּל כִּלִּי-חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֻמֶּץ בְּחֻמֵּין - בֵּין**
31 **כִּלִּי רֵאשׁוֹן, כְּגוֹן קְדֵרוֹת; בֵּין כִּלִּי שְׁנִי, כְּגוֹן**
32 **קְעֵרוֹת¹⁰⁶; בֵּין שֶׁהָיָה מְשׁוּחָן וְשׁוּעִין בְּאֶבֶר, שְׁעוּשִׁין**

העבה (פירוש המשניות) וסובין היא הדקה. (73) דרכם הי' ליכנס למרחץ ולשוף הגוף במורסן ולהזיע, ובזה אין קפידא כיון שהמורסן לא נשרה במים ועל הגוף אין מים, רק זיעה מחום המרחץ, וזיעת אדם אינה מחמצת (כסף משנה). (74) (שם במשנה). (75) לרפואה. (76) תערובת של מיני פירות ויש בהן מים. (77) אפילו לפני זמן של הילוך מיל, שממהרים להחמיץ. (78) שמפני חוזקו וחריפותו אינו מחמיץ כל כך מהר.

1 כ. **מִתֵּר⁷⁹ לְתֵן הַתְּבִלִּין⁸⁰ וְהַשְּׂמִשְׁמִין וְהַקְּצָח⁸¹**
2 **וְכִיּוּצָא בָּהֶן לְתוֹךְ הַבֶּצֶק. וְכֵן מִתֵּר⁸² לְלוֹשׁ הָעֶסָה**
3 **בְּמִים⁸³ וְשִׁמֶן אוֹ דָבֶשׁ וְחֶלֶב⁸⁴, אוֹ לְקַטֵּף⁸⁵ בָּהֶן.**
4 **וּבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן⁸⁶ אֲסוּר לְלוֹשׁ וּלְקַטֵּף, אֲלָא בְּמִים**
5 **בְּלֶבֶד - לֹא מְשׁוּם חֻמֶּץ, אֲלָא כְּדִי שִׁיחֶיהָ לַחֵם**
6 **עֲנִי⁸⁷, וּבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד הוּא שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת**
7 **זְכָרוֹן לַחֵם עֲנִי.**

(79) (תוספתא פרק ב' דמסכת פסחים): "ויוצאין במצה המתובלת" (מעורבת בתבלין). (80) מיני בשמים שנותנים במאכל. (81) קימעל. (82) (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א'): "אמר ר' עקיבא: שבתי היתה (שביתתי היתה ביום טוב של פסח) אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש (מעורב במים - תוס' שם דף ל"ה עמוד ב' ד"ה ומי) ולא אמרו לי דבר" (ועיין ראב"ד). (83) המגיד-משנה העתיק "ביין" (וגם בב"י או"ח סימן תס"ב חסרה המלה "במים") אבל בכל זאת גם המגיד-משנה מפרש שהמדובר בתערובת מים עם כל אלו. (84) (ראה למעלה הלכה ב'). (85) למרוח את העיסה. (86) כלומר בלילה הראשון ובכזית הראשון (מגיד משנה), ומקור הדברים (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א') שאמר להם ר' יהושע בן לוי לבניו: "ביום הראשון של פסח לא תלושו לי המצות בחלב". (87) כר' עקיבא (במסכת פסחים שם).

8 כא. **כֹּל כִּלִּי-חֶרֶס⁸⁸ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֻמֶּץ בְּצוֹנָן -**
9 **מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מִצָּה בְּצוֹנָן⁸⁹; חוּץ מִכִּלִּי**
10 **שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ אֶת הַשָּׂאֹר, וְכִלִּי שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ חֶרֶסֶת,**
11 **מִפְּנֵי שֶׁחֲמוּצוֹ קָשָׁה⁹⁰. וְכֵן עֲרֹבוֹת שֶׁלִּישִׁין בָּהֶן**
12 **הַחֻמֶּץ, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם עַד שֶׁיִּחְמִין - הָרִי הֵן**
13 **בְּבֵית שָׂאֹר, וְאִין מִשְׁתַּמֵּשִׁין בָּהֶן בִּפְסָח⁹¹.**

(88) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'): "אמר שמואל: כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה" [בצונן - כן הוא ברי"ף] ופירשה הרי"ף בכלי חרס, וראה להלן. (89) דוקא אם נשתמש בהם בחמץ בצונן אבל אם נשתמש בהם בחמץ בחמין אסור להשתמש בהם במצה אפילו בצונן גזירה שמא ישתמש בהם בחמין מכיון שהם כלי חרס ואי אפשר להגעילם. אבל כלי מתכת שאפשר להגעילם מותר להשתמש בהם בצונן ולא גזרו שמא יבוא להשתמש בהם בחמין שהרי יכול הוא להגעילם. ותפס כאן הלשון "מצה בצונן", להשמיענו חידוש זה לגבי כלים שנשתמשו בהם בחמין, אבל אם לא נשתמשו בהם בחמץ אלא בצונן מותר להשתמש בהם במצה גם בחמין שהרי לא

1 אותן פֻּעֵץ זְכוּכִית¹⁰⁷; בֵּין שְׁהִי חֶרֶס כְּמָה שֶׁהָן -
2 אֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן בְּמָצָה¹⁰⁸, אֲלֵא מְנִיחִין לְאַחַר
3 הַפֶּסַח¹⁰⁹ וּמִבָּשֶׁל בָּהֶן.

(106) ששופכים בהם מכלי ראשון. (107) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'). (108) לפי שהתורה העידה שכלי חרס שבלעו איסור אינם פולטים אותו לעולם (מסכת פסחים שם). ולענין ליבון באש, ראה למעלה הלכה כ"ב. (109) כשמואל (מסכת פסחים דף ל' עמוד א') ולא כרב שאמר שישברו (שם).

4 כו. כָּלִי רֵאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהַרְתִּיחוֹ, וְלֹא מָצָא כָּלִי
5 גְּדוֹל מִמֶּנּוּ פָּדִי לְהַרְתִּיחוֹ בְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה מְקִיף לוֹ
6 שָׁפָה שֶׁל טֵיט עַל שִׁפְתּוֹ מִבַּחוּץ, וּמִמְלֵאָהּ מִיָּם עַד
7 שִׁיגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל שִׁפְתּוֹ, וּמִרְתִּיחַ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ,
8 וְיִדְוִי¹¹⁰, וְאַחֲרֵיכֶן שׁוֹטֵף אוֹתוֹ¹¹¹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
9 בְּמָצָה.

(110) (מסכת עבודה זרה דף ע"ו עמוד א'). כבולעו כך פולטו, כשם שבלע על ידי התות ניצוצות על שפתו כן פולטו (שם). (111) בצונן (כנ"ל הלכה כ"ג).

יום חמישי כ"א אדר ה'תשע"ח

פרק שְׁשִׁי

(1) נתבארו בו דיני חיוב אכילת המצה מן התורה, ואיכות האכילה, ומאי זה דבר היא, ואיכות לישתה, והמחוייבין באכילתה. ומה שאסרו חכמים בשבילה, רוצה לומר לאכול בערב הפסח, וכן מה שאסרו לאכול אחריה.

10 א. מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לֵאכֹל מָצָה כָּלִיל
11 חֲמִשֶּׁה-עָשָׂר, שְׁנָאֵמַר: "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצָּת"; בְּכֹל
12 מְקוֹם² וּבְכֹל זְמַן³. וְלֹא תִלָּה אֲכִילָה זֹו בְּקֶרֶבֶן
13 הַפֶּסַח⁴, אֲלֵא זֹו מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה, וּמִצְוָתָהּ כָּל
14 הַלֵּילָה⁵. אֲבָל בְּשָׂאֵר הָרֶגֶל - אֲכִילַת מָצָה רְשׁוּת:
15 רָצָה, אוֹכֵל מָצָה; רָצָה, אוֹכֵל אֲרִז אוֹ דָּחַן אוֹ קִלְיוֹת
16 אוֹ פִּרוֹת. אֲבָל כָּלִיל חֲמִשֶּׁה-עָשָׂר בְּלֶבֶד - חֻבָּה.
17 וּמִשְׁאֵכֶל פְּזִית, יֵצֵא יָדֵי חֻבָּתוֹ.

(2) הן בא"י והן בחו"ל. שכל מצוה שהיא חובת הגוף, נוהגת בין בא"י ובין בחוצה לארץ (קידושין לז:). (3) בין בזמן שביית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים. (4) אע"פ שכתוב: "על מצות ומרורים יאכלוהו", כלומר יאכלו את הפסח, הרי שהם תלויים זה בזה - ריבה הכתוב פסוק מיוחד: "בערב תאכלו מצות", לומר לך שאף-על-פי שאין קרבן פסח - מצוה לאכול מצה (פסחים קכ.).

(5) מכיון שלא כתב כאן שחכמים גזרו שלא לאכול אלא עד חצות (כמו שכתב בסוף פ"ח מהל' קרבן פסח, לגבי אכילת הפסח) נראה שלא גזרו אלא בפסח שמא יאכלנו אחר עלות השחר ויתחייב בכרת, אבל במצה שאין בה כרת - לא גזרו ('רבינו מנחם'). ובמצות קריאת-שמע שיש בה מלכות שמים, גזרו בה יותר (ועיין ספר 'זמנים' עמוד מא).

(6) מפני שנגעה בפיו, הרי היא אכילה. (7) מפני שאנו צריכין שיטעום טעם מרור בפיו שהוא זכר ל"וימררו את חייהם", ובבליעה אינו טועם טעם מרירות (פסחים קטו:). ובנוסח אחר: "בלע מרור - יצא" (דפוס רומא, שונצינו וויניציאה וכת"י תימן, וכ"ה בלחם-משנה וברבינו מנחם) וכגירסת רש"י בפסחים שם, ופירש בזה: "שאי-אפשר שלא טעם בו טעם מרור". (8) ולפיכך אינו מפסיק בין מצה לפיו, ויצא ידי מצה (מגיד-משנה, ועיין ראב"ד). (9) מיני חוטים שצומחים באילן. (10) שכיון שהסיב אינו מין מאכל, הרי הוא חוצץ. וכן כתב רבינו בפ"ג מהל' אבות הטומאות ה"ה: "הכורך כזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו, הרי זה טמא. כרכו בסיב ובלעו, הרי זה טהור" ועיין שם בכסף-משנה ('מעשה רוקח').

ג. אֲכַל מָצָה¹¹ בְּלֹא כוֹנֵה, כְּגוֹן שֶׁאֲנָסוּהוּ עֲכוּ"ם אוֹ
לְסָטָן לֵאכֹל - יֵצֵא יָדֵי חֻבָּתוֹ¹²; אֲכַל פְּזִית מָצָה,
וְהוּא נִכְפָּה בְּעֵת שְׁטוּתוֹ¹³, וְאַחֲרֵיכֶן נִתְרַפָּא - חֵיב
לֵאכֹל אַחֵר שֶׁנִּתְרַפָּא; לְפִי שֶׁאוֹתָהּ אֲכִילָה הֵיחָה
בְּשַׁעָה שֶׁהָיָה פְטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת.

(11) ראש השנה כט, א. (12) שמצוות אין צריכות כוונה (וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד). וכתב ה'מגיד משנה' שדווקא כשידע שזוהי מצה והיום פסח, אבל אם חשב שאין זו מצה כלל או שאין היום פסח - לא יצא. (13) חולה במחלת הנפילה, בעת שהוא נופל.

ד. אֵין אֲדָם¹⁴ יֹוצֵא יָדֵי חֻבָּת אֲכִילַת מָצָה, אֲלֵא-
אִם-כֵּן אֲכִילָה מֵאַחַד מִחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין¹⁵; שְׁנָאֵמַר:
"לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמֵץ, שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצּוֹת" -
דְּבָרִים הַבָּאִים לִידֵי חֲמוּץ, אִם אֲכָלָן מָצָה,
יֵצֵא בָּהֶן יָדֵי חֻבָּתוֹ; אֲבָל שְׂאֵר דְּבָרִים, כְּגוֹן אֲרִז
וְדָחַן וְקִטְנִיּוֹת - אֵין יֹוצֵא בָּהֶן יָדֵי מָצָה, לְפִי שֶׁאֵין
בָּהֶם חֲמֵץ¹⁶.

(14) משנה וגמרא, פסחים לה, א. (15) חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (16) וכשמתנפחות באות לידי סרחון וקלקול ולא לידי חימוץ.

ה. הָעוֹשֶׂה¹⁷ עֲשֵׂה מִן הַחֲטִיִּם וּמִן הָאֲרִז - אִם יֵשׁ
בָּהּ טַעַם דְּגָן¹⁸, יֹוצֵא בָּהּ יָדֵי חֻבָּתוֹ. עֲשֵׂת הַפֶּלֶלִים¹⁹
- בְּזִמְן שֶׁהָרֹעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²⁰, יֹוצֵא בָּהּ יָדֵי
חֻבָּתוֹ²¹; אֵין הָרֹעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²², אֵינוֹ יֹוצֵא
בָּהּ, שְׂאֵין זֹו מִשְׁמֶרֶת לְשֵׁם מָצָה. מָצָה שֶׁלִּשָּׂה
בְּמִי-פִּרוֹת²³ - יֹוצֵא בָּהּ יָדֵי חֻבָּתוֹ בְּפֶסַח²⁴. אֲבָל אֵין
לְשִׁין אוֹתָהּ בִּינִין אוֹ בְשָׂמֶן אוֹ²⁵ חֶלֶב²⁶, מִשּׁוּם "לֶחֶם
עֲנִי", כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ²⁷. וְאִם לֹשׁ וְאֶבֶל - לֹא יֵצֵא יָדֵי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"א אדר - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 **שְׁלֹא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, או שְׁגֻלָּה³⁸. זֶה הַפֶּלֶל: פֶּל**
18 **שְׁמִבְרֵכִין עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן - יוֹצֵא בּוֹ יָדֵי חוּבָתוֹ;**
19 **וְכָל שְׂאִין מְבָרְכִין עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן³⁹ - אֵין יוֹצֵא**
20 **בּוֹ יָדֵי חוּבָתוֹ.**

(35) משנה, פסחים לה, א. (36) תבואת הארץ שלא הורמו ממנה תרומות ומעשרות. (37) שנותנים חלק אחד מעשרה מהתבואה ללוויים, ועדיין אסורה לאכול גם ללוויים עד שיפרישו הלוויים מעשר מן המעשר הזה לכהנים. (38) "ירושלמי" שבת פ"ג ה"ג. וכן הוא על-פי תלמוד בבלי (פסחים לח). שאינו יוצא אלא במצה שהיא שלו, ודבר זה נלמד בגזירה-שוה "לחם - לחם" מחלה, שכתוב בה: "עריסותיכם" - שלכם. ואע"פ שכלל בידנו שגזל ואכל - קנאו ב"שינוי", כמו שאמרו (כתובות ל:): "לעסיה קנייה", אפשר שהמדובר שתחב לו משהו בבית הבליעה (מעשה רוקח' בהקדמה בשם תלמיד הרשב"א. וראה בספר "זמנים" עמוד מא). (39) למעלה פ"א מהל' ברכות ה"א. וכן נראה ב"ירושלמי" (שם) שדין הברכה ודין מצה תלויים זה בזה.

21 **ח. הַפְּהִינִים⁴⁰ יוֹצֵאִין בַּחֲלָה⁴¹ וּבְתֵרוּמָה, אֶף-עַל-פִּי**
22 **שֶׁהִיא מִצֵּה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְכָל אָדָם⁴². וְכֵן⁴³ יוֹצֵאִין**
23 **בְּמִצֵּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁴⁴ בִּירוּשָׁלַיִם; אֲבָל⁴⁵ אֵין**
24 **יוֹצֵאִין בְּמִצֵּה שֶׁל בְּכוֹרִים, אֶפְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי**
25 **שֶׁהַבְּכוֹרִים אֵין לָהֶם הֶתֶר בְּכָל הַמּוֹשְׁבּוֹת, וּמַעֲשֵׂר**
26 **שְׁנִי אֶפְשָׁר שִׁיפְדָּה וַיֵּאָכֵל בְּכָל מְקוֹם⁴⁶; וְכָתוּב:**
27 **"בְּכָל מוֹשְׁבּוֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת" - מִצֵּה הָרְאוּיָה**
28 **לְהֵאָכֵל בְּכָל הַמּוֹשְׁבּוֹת, הוּא שְׂאִין בְּהַ יָדֵי חוּבָה.**

(40) משנה, פסחים לה, א. (41) חלק שמפרישין לכהנים מן הבצק, ונאכלת לכהנים כתרומה. (42) שהרי זר האוכלה חייב מיתה בידי שמים. (43) פסחים לו, א. (44) אף-על-פי שאסור לאכלו אלא בירושלים. (45) שם לו, ב. (46) גמרא, שם.

29 **ט. חֲלוֹת תּוֹדָה⁴⁷ וְרִקְיָה נִזִּיר שֶׁעָשׂוּ אוֹתָן לְעֶצְמָן,**
30 **אֵין יוֹצֵאִין בָּהֶן, שְׁנֵאָמַר: "וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצּוֹת" -**
31 **מִצֵּה הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת לְעֶנְן מִצֵּה בְּלֶבֶד, הוּא שְׂאִין**
32 **בָּה; אֲבָל זֶה מִשְׁתַּמֶּרֶת לְעֶנְן הַזֵּבַח⁴⁸. וְאִם⁴⁹ עָשָׂאן**
33 **לְמַכּוֹר בְּשׁוּק - הֲרִי זֶה יוֹצֵא בָּה יָדֵי חוּבָתוֹ,**
34 **שֶׁהַעוֹשֶׂה לְמַכּוֹר בְּשׁוּק, דַּעַתָּה, שֶׁאִם לֹא יִמְכְּרוּ יֵאָכֵל**
35 **אוֹתָן, וְנִמְצָא, בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן שְׂמָרְן לְשֵׁם מִצֵּה.**

(47) משנה, שם. (48) שם לה, ב. כרמא ותניא כוותיה. (49) משנה, שם.

36 **י. הַפֶּל חִיבִין בְּאֲכִילַת מִצֵּה, אֶפְלוּ נְשִׁים⁵⁰**
37 **וְעַבְדִּים⁵¹. קִטְּנָן⁵² שֶׁיְּכֹוֹל לֵאָכֵל פֶּת - מְחַנְכִין אוֹתוֹ⁵³ -**
38 **בְּמִצּוֹת וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּזִית מִצֵּה. חוּלָה אוֹ זֶקֶן**
39 **שְׂאִינוֹ יְכֹוֹל לֵאָכֵל - שׁוֹרִין לוֹ רִקְיָה בְּמִים וּמֵאֲכִילִין**
40 **אוֹתוֹ; וְהוּא, שֶׁלֹּא נִמְוָח⁵⁴.**

(50) פסחים מג, ב. ואף שכל מצוה שתלויה בזמן ידוע, נשים פטורות ממנה - כיון שמוזהרות באיסור חמץ, נצטוו גם על

1 **חוּבָתוֹ. אֵין יוֹצֵאִין, לֹא בְּפֶת מוֹרֶסָן²⁸ וְלֹא בְּפֶת**
2 **סִבִּין; אֲבָל לֹשׁ הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסִבִּין שֶׁלּוֹ**
3 **וּבְמוֹרֶסָנוֹ, וְעוֹשֶׂה פֶת, וַיּוֹצֵא בָּה יָדֵי חוּבָתוֹ²⁹. וְכֵן**
4 **פֶּת-סִלַּת נִקְיָה בְּיוֹתֵר - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת וַיּוֹצֵא בָּה יָדֵי**
5 **חוּבָתוֹ בְּפֶסֶח, וְאֵין אוֹמְרִים בָּה אֵין זֶה "לֶחֶם עֲנִי".**

(17) חלה פ"ג מ"ז. (18) ואפילו אין בעיסה שיעור חיטים שיהא כזית בכדי אכילת פרס, יוצא בה כשאוכל כזית מן העיסה, כיון שהאורז מחובר עם החיטים, טבעו להיות נגרר אחר החיטים, וכשמתחמצים החיטים מתחמץ גם האורז (הרמב"ן והרא"ש). ודוקא בחיטים ואורז, אבל חיטים ודוחן וכיוצא בו או שאר מיני דגן עם אורז, אינו יוצא בה ידי חובתו אלא-אם-כן יש בדגן כזית בכדי אכילת פרס. ודעת הראב"ד שגם בחיטים ואורז דוקא כשיש כזית בכדי אכילת פרס. (19) חלה פ"א מ"ח. והיינו שעשה עיסה בשביל אכילת הכלבים. (20) שכיוון להאכיל ממנה גם לרועים הישראליים. (21) שהרי נשתמרה לשם מצה. (22) אפילו היתה פת נקיה. (23) ראה ב"כסף משנה" (למעלה פ"ה ה"א) שישנה נוסחא ישנה כאן, שלפיה אינו יוצא ידי חובתו גם אם לשה במי פירות. (24) שלחם עוני הוא. וכתב ה"מגיד משנה" שצריך שיוסיף קצת מים, שאם לא כן אינו בא לידי חימוץ, וכל מצה שאינה באה לידי חימוץ - אינו יוצא בה. (25) כ"ה בדפוס רומי. (26) ראה בפ"ט ממאכלות אסורות ה"כ"ב "שאין לשין העיסה בחלב, ואם לש - כל הפת אסורה, שמא יאכל בה בשר. ואם שינה בצורת הפת עד שתהיה ניכרת עדי שלא יאכל בה בשר, הרי זה מותר". וגם כאן מדובר ששינה בצורת המצות, שאם לא כן אסורה באכילה מטעם הנ"ל. וראה למעלה פ"ה ה"ב. (27) למעלה פ"ה ה"כ. (28) כ"ה בחלה פ"ב מ"ו, שסובין ומורסן אינם בכלל חיוב בחלה, והוא-הדין לענין מצה. (29) ודוקא אם לא הפרישן, אבל אם הפרישן ממנה וחזר ועירבן לתוך הקמח ולשן ביחד, אין מצטרפין לשיעור כזית (חלה, שם).

6 **ו. אֶחָד מִצֵּה שְׁנֵאָפִית בְּתַנּוּר אוּ בְּאֶלְפָס³⁰ - בֵּין**
7 **שֶׁהִדְבִּיק הַבָּצֵק בְּאֶלְפָס וְאֶחָד-בֶּן הַרְתִּית, בֵּין**
8 **שֶׁהִרְתִּית וְאֶחָד-בֶּן הַדְּבִיק, אֶפְלוּ אֶפְאָה בְּקֶרֶקֶע³¹ -**
9 **הֲרִי זֶה יוֹצֵא בָּה יָדֵי חוּבָתוֹ. וְכֵן אִם לֹא נֵאָפִית**
10 **אֶפְיָה גְמוּרָה, יוֹצֵאִין בָּה; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חוּטִין**
11 **שֶׁל בָּצֵק נִמְשְׁכִין מִמֶּנָּה בְּעַת שְׁפוּרְסָה³². וַיּוֹצֵאִין**
12 **בְּרִיקָה הַשְּׂרוּי³³; וְהוּא, שֶׁלֹּא נִמּוּחַ. אֲבָל מִצֵּה**
13 **שֶׁבִשְׁלָה - אֵינוֹ יוֹצֵא בָּה יָדֵי חוּבָתוֹ בְּאֲכִילָתָה, שֶׁהֲרִי**
14 **אֵין בָּה טַעַם פֶּת³⁴.**

(30) קערה שמסיקין מתחתיה, ונותנים המצה בתוכה. (31) שעושין גומא בתוך הכירה, ושמים מים וקמח ואופין בה. (32) ששברה. (33) היינו מצה שרויה, שעדיין יש בה טעם מצה (פסחים מא). (34) כרבי יוסי לגבי רבי מאיר (שם).

15 **ז. אֵין אָדָם³⁵ יוֹצֵא יָדֵי חוּבָתוֹ בְּאֲכִילַת מִצֵּה שֶׁהִיא**
16 **אֶסְוֶרָה לוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכָל טָבֵל³⁶ אוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן³⁷**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום שישי כ"ב אדר ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1) נתבאר בו חיוב סיפור הנסים שנעשו לאבותינו, מן התורה, וחיוב הארבעה כוסות, וחיוב החרוסת מדבריהם, וחיוב אכילת המרור, שהוא בזמן הזה מדברי סופרים.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תִּזְכֹּר לְסִפְרָם בְּנֵי אֲבוֹתָנוֹ וְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם בְּלֵיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנָאֲמַר: "זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם", כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת".¹⁶ וּמִנֵּין שֶׁבְּלֵיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר? תִּלְמוֹד לומר: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה" - בְּשַׁעֲרֵי שֵׁשׁ מִצְוָה וּמְרֹר מְנַחִים לְפָנֶיךָ. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֵּן, אֲפִלּוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים - חִיבִים לְסַפֵּר בִּיציאת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְּאָרִץ בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁאָרְעוּ וְשֶׁהָיוּ - הֵרִיזָה מְשַׁבַּח.¹⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים... שנאמר זכור את היום הזה... כמו שנאמר זכור את יום השבת".

וצריך להבין מה עניינו של הפסוק המדבר בשבת לכאן? יש שתירצו על פי מה שכתב ב'ספר המצוות' בדבר החיוב לספר ביציאת מצרים, וציטט את הפסוק "והגדת לבנך ביום ההוא כו" שעליו דורשת הגמרא ש"אם אין לו בן חייב גם בינו לבין עצמו" כמו זכירת השבת שחייב עליה בינו לבין עצמו.

אלא שאי אפשר לתרץ כך ברמב"ם כי ב'יד החזקה' חזר בו ממה שכתב ב'ספר המצוות' והביא הפסוק "זכור את היום הזה" וא"כ אין כלל מקום לחשוב שחייב זה הוא רק בזמן שיש לו בן.

והביאור בזה: בהמשך הפסוק "זכור את היום הזה כו" בא החיוב "ולא יאכל חמץ כו"..." "שבעת ימים תאכל מצות כו" משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" עניין הזכירה הוא בפני עצמו - זכירה בדברים, שלא כמו בפסוק "זכור את היום הזה" שבהמשך לו ובוא"ו החיבור בא הציווי ולא יאכל חמץ ולכן אי אפשר לפרשו כציווי בפני עצמו - "זכירה בדברים", לכן הוצרך להביא הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" כי בו הזכירה בדברים הוא עניין בפ"ע. ומכאן ראינו גם על הזכירה שבפסח שהיא זכירה בדברים, היינו לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים כו".

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כה)

(2) שבכל יום ולילה מצוה להזכיר יציאת מצרים (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ג) ואילו בליל פסח המצוה לספר בפרטות

'עשה' של אכילת מצה (פסחים, שם). (51) גויים שנימולו וטבלו לשם עבדות, חייבים במצוות כנשים. (52) נלמד ממה שאמרו (סוכה מב:) בענין חינוך הקטן במצוות. (53) אבל אינו בכלל "הכל חייבין" שלמעלה, כמו שכתב הרמב"ן שעל הקטן עצמו לא הטילו חיובים, ורק על אביו לחנכו (כסף-משנה). (54) ראה למעלה ה"ו.

1. יא. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, שֶׁאֵין מִפְטִירֵיהֶם⁵⁵ אַחֵר מִצְוָה⁵⁶ בְּלוֹם, וְאֲפִלּוּ קָלִיּוֹת וְאֶגְזִיזִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֲלֵא אַף-עַל-פִּי שֶׁאֲכַל מִצְוָה, וְאֲכַל אַחֲרֶיהָ מֵאֲכֻלֹת אַחֲרוֹת וּפְרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - חֹזֵר וְאוֹכֵל בְּצִיַּת מִצְוָה בְּאַחֲרוֹנָהּ וּפּוֹסֵק.⁵⁷

(55) אין מסיימין את הסעודה בדבר אחר, כדי שישאר טעם מצה בפיו. (56) כרב יהודה אמר שמואל, שהשווה מצה לפסח שאין מפטירין אחריו כלום (פסחים ק"ט:).

6. יב. אֲסֻרוֹ חֲכָמִים לֵאכֹל מִצְוָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הֶבֶר לֵאכִילָתָהּ בְּעֶרֶב. וּמִי שֶׁאֲכַל מִצְוָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֹדֹת עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשׁוֹ.⁵⁸ 7. וְכֵן אֲסוּר לֵאכֹל⁵⁹ עֶרֶב הַפֶּסַח מִקֵּדֶם הַמְּנַחָה⁵⁹ 8. בְּמַעַט, כְּדִי שִׁיִּכְנַס לֵאכִילַת מִצְוָה בְּתַחֲוָה. אֲכַל אוֹכֵל 9. הוּא מַעַט פְּרוֹת אוֹ יִרְקוֹת⁶⁰, וְלֹא יִמְלֵא כְּרֶסוֹ מִהֵן.⁶¹ 10. וְחֲכָמִים⁶² הִרְאִישׁוּנִים הָיוּ מְרַעִיבִין עֶצְמָן עֶרֶב 11. הַפֶּסַח, כְּדִי לֵאכֹל מִצְוָה בְּתַחֲוָה, וְיִהְיֶה מִצְוָה חֲבִיבוֹת 12. עָלָיו. אֲכַל בְּשָׂרָא עֲרֵבִי שִׁבְתוֹת אוֹ עֲרֵבִי יָמִים 13. טוֹבִים - אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף.⁶³ 14. 15.

(57) היינו שמוזהרים אותו שלא יאכל, והוא אינו שומע ואוכל, ומכים אותו וחוזר ואוכל וכו' מכים אותו כל זמן שעובר על דברי חכמים ואוכל, אפילו אם במשך הזמן תצא נפשו. ובנוסחאות אחרות, אין המלים הללו "עד שתצא נפשו" ('מעשה רוקח' ו'רבינו מנחם'). (58) זה לשון רבינו בפירוש המשנה, בתחילת פרק ערבי פסחים (פסחים פ"י): "אינו אכילת לחם [חמץ] לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם [חמץ] באותה שעה, ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה, אבל מנעוהו לאכול הרבה משאר המאכלים". והיינו מצה עשירה שאינו יוצא בה ידי חובתו ('תוספות' פסחים צ"ט: ד"ה לא יאכל) או מצה מבושלת, שאף בה אינו יוצא ידי חובה (למעלה ה"ו) ולא הותר לאכול אלא פירות וירקות. (59) מנחה קטנה (מגיד-משנה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בפ"י דפסחים). (60) פסחים קז, ב: "מטביל הוא במיני תרגימא (=פירות - רש"י), רבי יצחק מטביל בירק". (61) [בגמרא (ברכות לה:)] מפורש שמעט יין אסור שהוא סועד הלב (ועיי"ש ב'תוספות'). ומכיון שלא הזכיר זאת רבינו, נראה שסובר שבין מעט ובין הרבה מותר לשותות, כמו שכתב ה'טור' (או"ח סי' תעא). וגריסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ברכות שם. וראה בספרי 'זמנים' עמוד לג]. (62) פסחים קח, א. (63) שם צ"ט, ב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ב אדר - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(8 פסחים קט, א. 9) שבלי חטים קלויים. (10) וזה השינוי, שתמיד מחלקים להם כן לאחר הסעודה. (11) מסירין את השולחן מהמקום (פסחים קטז:). (12) פסחים קט, א: "חוטטין מצה בלילי פסחים". והראב"ד פירש שממהרין לאכול. (13) פסחים קטז, א.

ד. וצריך¹⁴ להתחיל בגנות ולסיים בשבח. פיצד? 19 מתחיל ומספר, שבתחילה¹⁵ היו אבותינו¹⁶, בימי תרח ומלפניו, בופרים וטועין אחר ההבל ורודפין 21 אחר עבודת אלילים; ומסים בדת האמת, שקרבנו המקום לו, והבדילנו מהאמות, וקרבנו ליחידו. וכן 23 מתחיל¹⁷ ומודיע, שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו, ומסים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחרותנו. והוא - שידרש מ"ארמי אבד אבי" 25 עד שיגמר כל הפרשה¹⁹. וכל המוסף ומאריך בדרש פרשה זו - הרי זה משבח. 28

(14) פסחים קטז, א במשנה. (15) כרב (פסחים שם). (16) לפני מתן-תורה ה' היחס נמשך גם למעלה מאברהם ונקרא "אבות", אבל לאחר מתן-תורה "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז:). (17) כשמואל שם. וכן כתב רבינו חננאל: "והאידיא עבדין כתרומיהו" (ועכשיו אנו עושים כשניהם = כרב וכשמואל). (18) פסחים שם. (19) ראה ב"ספרי" פרשת כי-תבוא.

ה. כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל 29 חמשה-עשר - לא יצא ידי חובתו²⁰, ואלו הן: פסח, 30 מצה ומרור²¹. פסח - על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים, שנאמר: "ואמרתם זבח פסח 32 הוא לה' וגו'". מרור²² - על שום שמררו המצריים את בני אבותינו במצרים. מצה - על שום שנגאלו. 34 ודברים האלו פלן נקראין הגדה²³. 35

(20) חובת מצות סיפור יציאת מצרים. (21) שהרי נאמר (שמות יב, כז): "ואמרתם זבח פסח" - שהמצוה היא לומר ולספר על ענין הפסח (פסחים קטז:). והושוו מצה ומרור לפסח (תוספות' שם קטז. ד"ה ואמרתם). (22) שינה מסדר המשנה, וכתב: פסח מרור ומצה. וכן כתב להלן (פ"ח ה"ד, עיין שם). (23) על שם הכתוב: "והגדת".

ו. בכל דור ודור²⁴ חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר: "ואותנו הוציא משם וגו'".²⁵ ועל דבר זה צוה הקדוש-ברוך-הוא בתורה: "וזכרת פי עבד 39 הייתי", כלומר - כאלו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחרות ונפדיתי. 41

(24) משנה, פסחים קטז, ב. (25) כן הוא בגמרא שם: "צריך שיאמר: ואותנו הוציא משם". ובמשנה שם למדו כאן מהפסוק: "בעבור זה עשה ה' לי". וכן הוא בנוסח ההגדות שלנו.

ז. לפיכך²⁶ כשסועד²⁷ אדם בלילה הזה, צריך לאכל 42

הנסים והנפלאות שנעשו אז לאבותינו. (3) כלומר כשם ש"זכור" הנאמר בענין שבת הוא ציווי, אף-על-פי שנאמר בלשון מקור (=בזי"ק קמוצה), שהרי נאמר שם: "זכור את יום השבת לקדשו", כמו כן זכור הנאמר כאן בפסח הוא ציווי, אף-על-פי שנכתב בלשון מקור. וראה ברש"י על התורה (שמות כ, ח). וכן כתב רבינו ב"ספר המצוות" (עשה קנז): "זכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכרו, כמו שנאמר: זכור את יום השבת". וראה ב"מגדל עוז" - "זמנים" עמוד לז. (4) וכן כתב רבינו ב"ספר המצוות" (שם) וז"ל: "וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו - יהי יותר טוב". ובתוספתא סוף פסחים, אמרו: "חייב אדם לעסוק בהלכות פסח כל הלילה אפילו בינו לבין בנו, אפילו לבין עצמו, אפילו בינו לבין תלמידו. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין אצל ביתוס בן זונין בלוד, והיו עוסקין בהלכות פסח כל הלילה עד קרות הגבר". וכן הוא במכילתא סוף פרשת בא: "רבי אליעזר אומר, מניין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים או של תלמידים שצריכים לעסוק בהלכות פסח עד חצות, לכן נאמר מה העדות", הרי שהחייב לעסוק בהלכות פסח. וכן הוא בפסחים קטז: "ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה".

ב. מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאול, שנאמר: 1 "והגדת לבנך"⁵ - לפי דעתו של בן אביו מלמדו. 2 פיצד? אם היה קטן או טפס⁶ - אומר לו: בני, כלנו 3 היינו עבדים, כמו שפחה זו או כמו עבד זה, 4 במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש-ברוך- 5 הוא ויציאנו לחרות. ואם היה הבן גדול וחקם - 6 מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים שנעשו לנו על-ידי משה רבנו - הפל לפי דעתו של בן⁷. 8

(5) כן הוא ב"ספר המצוות" שם בשם מכילתא דרשב"י (והובא ב"מגדל עוז"): "מכלל שנאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך אתה מגיד לו, ואם לאו אין אתה מגיד לו? תלמוד-לומר והגדת לבנך, אע"פ שלא שאלך" שלשון הגדה מורה שלא שאלוהו והוא מגיד מעצמו. (6) כנוסחת ה"ירושלמי" (פ"י דפסחים ה"ד) אבל בנוסח ההגדה שלנו: "תם". (7) משנה, פסחים קטז, א.

ג. וצריך לעשות שני בלילה הזה, כדי שיראו 9 הבנים וישאלו ויאמרו: "מה נשתנה הלילה הזה 10 מכל הלילות?" עד שישב להם, ויאמר להם: כן 11 וכן ארע, כן וכן היה. וכיצד משנה? מחלק⁸ להם קליות⁹ ואגוזים¹⁰, ועוקרים השלחן מלפניהם¹¹ קדם 12 שיאכלו, וחוטטין מצה זה מיד זה¹², ויפוצא 13 בדברים האלו. אין לו כן¹³ - אשתו שואלתו. אין 14 לו אשה - שואלין זה את זה: "מה נשתנה הלילה הזה", ואפלו היו פלן חכמים. היה לבדו - שואל 15 לעצמו: "מה נשתנה הלילה הזה". 18

אֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת, וְלֹא יֵצֵא יְדֵי חֲרוֹת.⁴² שְׁתֵּה אֲרֵבְעָה
כּוֹסוֹת מְזוּגִין בְּבֵת אֶחָת.⁴³ - יְדֵי חֲרוֹת יֵצֵא, יְדֵי
אֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת לֹא יֵצֵא. וְאִם שְׁתֵּה מְכַל כּוֹס מִהֵן
רְבוּ - יֵצֵא.⁴⁴

(40) שיינם היה חריף מדי, וקשה לשתיה. (41) באופן
שבכל כוס וכוס יהיה רוב רביעית יין, ומוסיף בו מים עד
רביעית. (42) פסחים קח, ב. כלומר, אין זו מצוה שלימה
(רש"י). (43) פסחים, שם. והיינו שלא אמר הגדה ביניהן
- לא יצא ידי ד' כוסות, שתיקנו דוקא על דרך הגדה.
(44) פסחים, שם. ולכתחילה צריך לשתות כל הכוס.

י. כָּל כּוֹס וְכוֹס מֵאֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת הֵלְלוּ, מְבָרֵךְ עָלָיו
בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.⁴⁵ וְכוֹס רֵאשׁוֹן, אוֹמֵר עָלָיו קְדוּשׁ
הַיּוֹם. כּוֹס שְׁנִי, קוֹרֵא עָלָיו אֶת הַהִגָּדָה.⁴⁶ כּוֹס
שְׁלִישִׁי, מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרֶכֶת הַמְּזוּן. כּוֹס רְבִיעִי, גּוֹמֵר
עָלָיו אֶת הַהִלָּל וּמְבָרֵךְ עָלָיו בְּרֶכֶת הַשִּׁיר.⁴⁷ וּבֵין
הַכּוֹסוֹת⁴⁸ הָאֵלֶּה, אִם רָצָה לְשַׁתּוֹת שְׁתֵּה. בֵּין שְׁלִישִׁי
לְרְבִיעִי, אֵינוֹ שְׁתֵּה.⁴⁹

(45) זה לשון רבינו אברהם בנו של הרמב"ם: "אלו הד'
כוסות שתייתן חובה מדברי סופרים, וכל אחד מהן מצוה
בפני עצמו, ולזה יברך על כל אחד מהם קודם שתייתו
ברכה לעצמו: "בורא פרי הגפן", ואחר שתייתו אם שתאו
כולו או רביעית ממנו: "על הגפן ועל פרי הגפן", וזו היא
סברת אבא מארי ז"ל, והחילוק שחלק הרב בהלכות בין
ברכת "בורא פרי הגפן" לבין ברכת "על הגפן", היא סברא
לא יאמת אותה ההיקש, כמו שהיה אבא מארי ז"ל מעורר
אותנו על זה בעת הלימוד לפניו" (מעשה רוקח' בשם ספר
כת"י קדמון). (46) בכת"י נוסף: "ומקצת ההלל עד חלמיש
למעניו מים" (מעשה רוקח'). (47) היא "יהללוך" (להלן
פ"ח ה"י) כרב יהודה (פסחים קיח.). (48) משנה, פסחים
קז, ב. (49) שמא ישתכר ויישן ולא יגמור את ההלל, אבל
מן הראשונים שבתוך הסעודה אינו משתכר (הגהות
מיימוניות' בשם 'ירושלמי').

יא. הַחֲרֹסֶת מְצוּהָ⁵⁰ מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, זָכַר לְטִיט,
שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין בּוֹ בְּמִצְרַיִם.⁵¹ וְכִיצַד עוֹשִׂין אוֹתָהּ?
לוֹקְחִין תְּמָרִים אוֹ גְרוּגְרוֹת אוֹ צְמוּקִין וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
וְדוֹרְסִין אוֹתָן, וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן חֲמֵץ.⁵² וּמְתַבְּלִין אוֹתָן
בְּתַבְּלִין, כְּמֹו טִיט בְּתֶבֶן, וּמְבִיאִין אוֹתָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן
בְּלִילֵי הַפֶּסַח.

(50) כרבי אלעזר ברבי צדוק במשנה (פסחים קיד.) ואף-על-
פי-כן אין מברכים עליה "אשר קדשנו במצותיו וכו'" מפני
שהיא טפלה למרור ('טור' או"ח סי' תעה, ו'רבינו מנחם
כאן). ורבינו בפירושו המשנה כתב שלרבי אלעזר ברבי צדוק
צריך לברך עליה אשר קדשנו וכו' אלא שאין הלכה כדבריו.
וכאן חזר בו רבינו ממה שכתב שם (ב"ח שם, ועיין
לחם-משנה כאן). (51) בחומר ובלבנים. כרבי יוחנן
(פסחים קטז.) ולא כרבי לוי שאמר: זכר לתפוח שהיו
יולדות בניהן תחת התפוח, שנאמר תחת התפוח עוררתך.
(52) בגמרא שם: "אמר אביי: הילכך צריך לקהוייה (=

וְלִשְׁתּוֹת וְהוּא מִסֵּב דֶּרֶךְ חֲרוֹת. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד -
בֵּין אֲנָשִׁים, בֵּין נָשִׁים²⁸ - חֵיב לְשַׁתּוֹת בְּלִילָה הַזֶּה
אֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אֵין פּוֹחֲתִין²⁹ לֹא³⁰ מִהֵם.
וְאִפְלוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצִּדָּקָה - לֹא יִפְחֲתוּ³¹
מֵאֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת. שְׁעוֹר כָּל כּוֹס מִהֵן - רְבִיעִית.

(26) מכיון שרואה את עצמו כנגאל ומשוחחרר, על כן יסעד
בהסיבה כדרך בני חורין. (27) להלן ה"ח כתב רבינו:
"שצריכים הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה
כוסות... ושאר אכילתו ושתייתו - אם היסב הרי זה
משובח". (28) אע"פ שפטורות מכל מצוות-עשה שהזמן
גרמא - חייבות בארבעה כוסות, שאף הן היו באותו הנס
של יציאת מצרים (פסחים קח:). וסמכו אותם חכמים
(בראשית רבה פרשה סח) על ארבע לשונות של גאולה
שנאמרו בפרשת וארא: "והוצאתי, והצלתי, וגאלתי,
ולקחתי". (29) נראה שרק לפחות אסור, אבל להוסיף
מותר, כמו שכתבו הגאונים בענין עשרה פסוקים של
מלכיות בראש השנה (אוצה"ג לר"ה חה"ת לב. ועיין או"ח
סי' תעב ס"ז בהגהה). וכן כתב להלן ספ"ח ה"י שמותר
לשתות כוס חמישי. (30) בדפוס רומי, ליתא.
(31) הגבאים.

ח. אִפְלוּ עָנִי שְׁבִישָׁא³² לֹא יֵאכַל עַד שְׂסִיב. אִשָּׁה
אֵינָה צְרִיכָה הִסְבָּה.³³ וְאִם אִשָּׁה חֲשׂוּבָה הִיא -
צְרִיכָה הִסְבָּה. וְכֵן אֵצֶל אֲבִי³⁴, וְהַשֵּׁמֶשׁ בְּפָנֵי רְבוּ -
צְרִיכִין הִסְבָּה. אֲבָל תְּלִמִיד בְּפָנֵי רְבוּ, אֵינוֹ מִסֵּב,³⁵
אֶל-אִם-סֵב נָתַן לוֹ רְבוּ רְשׁוּת. וְהִסְבַּת יָמִין אֵינָה
הִסְבָּה,³⁶ וְכֵן הַמִּסֵּב³⁷ עַל עַרְפוֹ אוֹ עַל פְּנֵיו³⁸ - אֵין
זוֹ הִסְבָּה. וְאִמְתִּי צְרִיכִין הִסְבָּה? בְּשַׁעַת אֲכִילַת
כִּזִּית מִצָּה וּבִשְׁתִּית אֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת הָאֵלֶּה³⁹; וְשֶׁאֵר
אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִּיתוֹ - אִם הִסֵּב, הֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח; וְאִם
לֹא, אֵינוֹ צְרִיךְ.

(32) פסחים צט, ב. (33) שסתם אשה, אין דרכה להסב
בשום פעם. (34) פסחים קח, א. ואף שהבן חייב בכבודו
ומוראו, בכל זאת צריך הסיבה, שמסתמא אב מוחל על
כבודו לבנו. (35) שצריך לישוב בפניו דרך מורא, ובהסיבה
אין זו דרך מורא. (36) שאין זה דרך חירות, שהרי בימינו
הוא צריך לאכול (רשב"ם שם). (37) פסחים, שם.
(38) בפסחים שם אמרו: "פרקדן לא שמו הסיבה" ופירש
רבינו: ש"פרקדן, היינו שוכב על פניו או ערפו" (ועיי"ש
בתוספות ד"ה פרקדן). (39) [לא הזכיר רבינו מה שאמרו
בפסחים שם, שמרור אינו צריך הסיבה, מפני שסובר רבינו
שאין דין זה מיוחד למרור דוקא (כמו שכתבו המפרשים
מפני שמרור הוא זכר לעבדות) אלא שבכלל כל שאר
אכילתו הוא שאינו צריך הסיבה. ואם כן לפי זה, גם במרור
אם הסיב הרי זה משובח - "זמנים" עמוד מב].

ט. אֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת הָאֵלֶּה, צְרִיךְ לְמַזְג⁴⁰ אוֹתָן בְּדִי
שְׁתֵּהָ שְׁתֵּה עֲרָבָה, הַפֶּל לְפִי הַיַּיִן וּלְפִי דַעַת
הַשְׁתֵּה. וְלֹא יִפְחֲתוּ בְּאֲרֵבְעָתָן מְרְבִיעִית יַיִן חֲזִי.⁴¹
שְׁתֵּה אֲרֵבְעָה כּוֹסוֹת אֵלֶּה מִיָּין שְׁאִינוֹ מְזוּג - יֵצֵא יְדֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ב'. (6) מברך תחילה ואחר כך נוטל ידיו שכל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב' ועיין שם בתוס' ד"ה על). (7) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). (8) היו אוכלים אותה לפני קרבן הפסח כדי שתהיה אכילת קרבן הפסח על השובע. (9) כרב יוסף (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב').

ב. מתחיל ומברך "בזרא פרי האדמה", ולוקח ירק ומטביל¹⁰ אותו בחרסת¹¹ ואוכל פזית¹², הוא וכל המסבין עמו, כל אחד ואחד אין אוכל פחות מפזית. ואחר-כך עוקרין השלחן¹³ מלפני קורא ההגדה¹⁴ לבדו¹⁵, ומוזגין הכוס השני, וכאן הבן שואל. ואומר הקורא¹⁶: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - שבכל הלילות אין אנו מטבילין¹⁷ אפילו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים¹⁸. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, והלילה הזה בלדו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי, שלוק ומבשל, והלילה הזה בלדו צלי¹⁹. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, והלילה הזה מרורים. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין, והלילה הזה בלדו מסבין²⁰".

(10) לעשות שינוי לתינוקות כדי שיתעוררו לשאול "מה נשתנה" (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א'). (11) כדעת הגאונים בתשובותיהם (אוצר הגאונים ח"א סימן שכ"ז וח"ב סימן פ"ז) שגם טבילת ירק היא בחרוסת כדי לבטל את הארס שבירקות. וראה להלן בהלכה ח' שלדעת רבינו צריך לטבול גם מצה בחרוסת וזהו ודאי לעשות זכר לטיט, כמו שכתב למעלה (פרק ז' הלכה י"א). (12) כן כתבו גם הגאונים (שם ח"ב סימן פ"ז) אבל הדבר תמוה, כיון שכל אכילה זו אינה אלא לעשות שינוי לתינוקות למה צריך דוקא כזית (הגהות מיימוניות ועיין במגיד משנה). (13) כדי שיהיה שינוי ויתמיה את התינוקות ויעוררם לשאול (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב'). (14) שלא כל המסובים קראו את ההגדה אלא אחד מהם בלבד וכולם שמעו. וכן כתב רבינו אליהו מלונדריש בפירושו על ההגדה (תרביץ שנה כ"ב ספר א'). (15) בימיהם היה לכל אחד מהמסובים שלחן קטן לבדו והקורא מסיב בראש ושלחנו לפניו. (16) אותו קורא ההגדה. וכן כתב גאון (אוצר הגאונים פסחים עמוד 154): "ואומר אותו שמקדש מה נשתנה". (17) השאלות הן לפי סדר הדברים והטבילה היא לפני אכילת מצה וכן הנוסחא במשנה שבירושלמי. (18) הירק והמרור בחרוסת. (19) שקרבן פסח אינו נאכל אלא צלי. (20) כן הוא בסדר רב עמרם גאון (השלם עמוד 212) אבל במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א') לא הוזכרה שאלת ההסיבה מפני שבזמן המשנה היו רגילין בזה כל השנה ולא היה בזה משום שינוי.

ג. בזמן הזה אינו אומר: "והלילה הזה בלדו צלי", שאין לנו קרבן. ומתחיל בגנות²¹ וקורא, עד שגומר דרש פירשת "ארמי אבד אבי" בלה.²²

(21) למעלה פרק ז' הלכה כ').

לעשותו חריף) זכר לתפוח, וצריך לסמוכיה (= לעשותו עב) זכר לטיט". ורבינו, אף-על-פי שכתב: "זכר לטיט" - הביא שנותנים לתוכה חומץ (= לעשותה חריף) משום זכר למרירות ('טור' או"ח סי' תעב). וגרס כגירסת הרי"ף: "צריך לקהוייה" ולא גרס: "זכר לתפוח" (ב"ח שם).

יב. אכילת מרור אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח, שמצוה עשה אחת לאכל בשר הפסח על מצה ומרורים⁵³; ומדברי סופרים - לאכל המרור לבדו בליל זה, אפילו אין שם קרבן פסח.

(53) שנאמר (במדבר ט, יא): "על מצות ומרורים יאכלוהו", בזמן שיש פסח יש מרור, ובזמן שאין פסח אין מרור (פסחים קכ.).

יג. מרורים⁵⁴ האמורים בתורה הן החזרת⁵⁵ והעלשין והתמכא והחרחבינא והמרור - כל אחד מחמשת מיני ירק אלו נקרא מרור. ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן פזית - יצא⁵⁶, והוא שיהיו לחין⁵⁷. ויוצאין בקלח שלחן, אפילו יבש⁵⁸. ואם שלחן⁵⁹ או כבשן⁶⁰ או בשלן - אין יוצאין בהן⁶¹.

(54) משנה, פסחים לט, א. (55) חסא, על שם שחס הקדוש-ברוך-הוא עלינו וגאלנו (פסחים שם). ובגמרא שם אמרו שמצוה בחזרת, כלומר שהיא קודמת לשאר המינים. והרמב"ם השמיט דין זה, משום שמפרש "מצוה בחזרת" - מצוה גם בחזרת שאף-על-פי שהיא מתוקה, יוצאים בה - כיון שסופה מר ('בית יוסף' סי' תעג). (56) משנה, שם. (57) שם, לט, ב. (58) שם. (59) בישלם הרבה. (60) בחומץ או שראן במים מעת לעת. (61) שבטל טעם המרירות שלהם (שם).

יום ש"ק כ"ג אדר ה'תשע"ח

פרק שמיני

(1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, ועניין הברכות, ומה שיש בין הזמן שהיה לנו קרבן, לזמן הזה. ומי שאין לו מה שראוי לעשות דברים אלו - כיצד יעשה.

א. סדר עשיית מצות אלו בליל חמשה-עשר כן הוא: בתחלה מוזגין פוס לכל אחד ואחד, ומברך "בזרא פרי האדמה", ואומר עליו קדוש היום² וזמן³ ושותה⁴. ואחר-כך מברך "על נטילת ידים"⁵ ונוטל ידיו⁶. ומביאין שלחן ערוך, ועליו מרור וירק אחר⁷, ומצה וחרסת, וגופו של כבש הפסח, ובשר חגיגה⁸ של יום ארבעה-עשר. ובזמן הזה מביאין על השלחן שני מיני בשר⁹: אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

(2) "אשר קדשנו במצותיו כו' מקדש ישראל והזמנים". (3) "שהחיינו". (4) בהסיבה. (5) שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים (פסחים דף קט"ז עמוד א'). והרי הוא מטביל את הירק בחרוסת (כמו שכתב רבינו להלן

24 אַחֲרֵי הַפָּסַח הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיָן
25 עִירָךְ וְשָׂשִׁים בְּעִבּוּדְךָ²⁶, וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים
26 וּמִן הַפָּסָחִים²⁷ שְׂגִיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבִּיחְךָ לְרִצּוֹן,
27 וְנוֹדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ.
28 בְּרוּךְ אַתָּה ה' גָּאֹל יִשְׂרָאֵל". וּמִבְרָךְ²⁸ "בּוֹרֵא פְּרִי
29 הַגֶּפֶן" וְשׁוֹתָה הַכּוֹס הַשְּׂנִי.

(24) (משנה במסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב').
(25) להדגיש שאנו בני חורין - "עבדי ה' ולא עבדי פרעה".
(26) לשון שמחה נופל על ההתחלה וששון היא על הגמר,
שמחים בבנין וששים בעבודה (הגר"א). (27) זבחים ואחר
כך פסחים שתחלה אוכל מן החגיגה ואחר כך מן הפסח
(להלן הלכה ז') כדי שיאכל הפסח על השובע (פרק ח'
מהלכות פסחים הלכה ג'). (28) (ראה למעלה פרק ז'
הלכה י').

30 ו. וְאַחֲרֵיכֶן מִבְרָךְ "עַל נְטִילַת יָדִים" וְנוֹטֵל יָדָיו
31 שְׁנִית, שֶׁהָיָה הַסֵּיחַ דַּעְתוֹ²⁹ בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַהֲגָדָה.
32 וְלִקְחָם שְׁנֵי רִקְיָקִין, וְחֹלֶק אֶחָד מֵהֶן, וּמִנִּיחַ פְּרוֹס³⁰
33 לְתוֹף שָׁלֹם, וּמִבְרָךְ³¹ "הַמוֹצֵיא לָחֶם מִן הָאֶרֶץ".
34 וּמִפְּנֵי־מָה אֵינוּ מִבְרָךְ עַל שְׁתֵּי כִפּוּרֹת פֶּשַׁע יָמִים
35 טוֹבִים? מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר: "לָחֶם עֲנִי" - מִה דְּרָכּוֹ שֶׁל
36 עֲנִי בַּפְּרוּסָה, אֵף כָּאֵן בַּפְּרוּסָה. וְאַחֲרֵיכֶן פּוֹרֵךְ³²
37 מִצָּה וּמְרוֹר בְּאֶחָת, וּמִטְבֵּל בְּחֶרֶסֶת³³ וּמִבְרָךְ: "בְּרוּךְ
38 אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
39 וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מִצּוֹת וּמְרוֹרִים", וְאוֹכְלֵי. וְאִם אָכַל
40 מִצָּה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה וּמְרוֹר בִּפְנֵי עֲצֻמָּה³⁴, מִבְרָךְ עַל זֶה
41 בִּפְנֵי עֲצֻמָּה וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה.

(29) ונגע במקום המטונף (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א').
(30) (מסכת ברכות דף ל"ט עמוד ב'). (31) על המצה
הפרוסה. (32) כשיטת הלל (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד
א') משם שנאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו". (33) זכר
לטיט (ראה למעלה הלכה ב'). (34) כחכמים החולקים על
הלל שהרי לא הוכרעה ההלכה כמי (מסכת פסחים דף קט"ו
עמוד א').

42 ז. וְאַחֲרֵיכֶן מִבְרָךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
43 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת
44 הַזִּבְחִין", וְאוֹכֵל מִבְּשֵׁר חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה־עֶשֶׂר תַּחֲלָה.
45 וּמִבְרָךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
46 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת הַפָּסַח", וְאוֹכֵל
47 מְגוּפּוֹ שֶׁל פָּסַח. וְלֹא בִרְפַת הַפָּסַח פּוֹטֶרֶת שֶׁל זִבְחָה,
48 וְלֹא שֶׁל זִבְחַת פּוֹטֶרֶת שֶׁל פָּסַח³⁵.

(35) שזבח ופסח שתי מצוות הן, כרבי עקיבא (משנה מסכת
פסחים דף קכ"א עמוד א').

49 ח. בְּזִמְנָה הַזֶּה, שְׂאִין שֵׁם קָרְבֵּן - אַחֵר שֶׁמִּבְרָךְ
50 "הַמוֹצֵיא לָחֶם" חוּזֵר וּמִבְרָךְ "עַל אֲכִילַת מִצָּה",
51 וּמִטְבֵּל מִצָּה בְּחֶרֶסֶת³⁶ וְאוֹכְלֵי³⁷, וְחוּזֵר וּמִבְרָךְ "עַל
52 אֲכִילַת מְרוֹר", וּמִטְבֵּל מְרוֹר בְּחֶרֶסֶת וְאוֹכְלֵי. וְלֹא

1 ד. וּמִחֲזִיר הַשְּׁלַחַן לִפְנֵי וְאוֹמֵר: "פָּסַח זֶה²² שְׂאֵנוּ
2 אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ
3 בְּמִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר: וְאַמְרָתֶם זִבְחַת פָּסַח הוּא לֵה".
4 וּמִגְבִּיחַ הַמְרוֹר²³ בִּידּוֹ וְאוֹמֵר: "מְרוֹר זֶה שְׂאֵנוּ
5 אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁמְרוֹר הַמִּצְרַיִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ
6 בְּמִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר: וְיִמְרוּר אֶת חַיֵּיהֶם". וּמִגְבִּיחַ
7 הַמִּצָּה בִּידּוֹ וְאוֹמֵר: "מִצָּה זוֹ שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם
8 שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֻקָּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שִׁנְגַּלָּה
9 עֲלֵיהֶם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּגְאָלָם מִיָּד, שְׁנֵאמַר:
10 וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם וְכו'". וּבְזִמְנָה
11 הַזֶּה אוֹמֵר: "פָּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְנָה שְׁבִית
12 הַמִּקְדָּשׁ קָדִים, עַל שֵׁם שֶׁפָּסַח הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל
13 בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכו'".

(22) [במצה ומרור צריך להגביה כמו שכתב בסמוך ופסח
אינו צריך להגביה שכן אמרו במסכת פסחים (דף קט"ז
עמוד ב'): "בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שנראה
כאוכל קדשים בחוץ" ומפרש רבינו שבשר אין צריך
להגביה אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים והוסיפו
ואמרו: "ולא עוד" כלומר שבזמן הזה יש טעם נוסף שנראה
כאוכל קדשים בחוץ. והטעם שאינו צריך להגביה בשר הוא
מפני שזה עתה החזירו את השלחן שעקרו מקודם ואם כן
ניכר הדבר אף בלי הגבהה, אבל אחר כך כשכבר העמיד
השלחן והפסיק בדברים ושוב אומר על המרור ועל המצה
צריך להגביהם ולהראותם למסובים]. (23) [הקדים מרור
למצה וכן כתב למעלה (פרק ז' הלכה ה') כנוסחת המשנה
(כן כתב רבינו מנחם, וכ"ה בפירוש ההגדה כ"י אופסלה
תרכ"ץ שנה כ"ג ספר ב' עמ' 95, אבל במשנה שלפנינו
הקדימו מצה למרור) ואילו בנוסח ההגדה שינה והקדים
מצה למרור. והטעם בזה הוא משום שכל עיקר האמירה
נכתבה בפסח: "ואמרתם זבח פסח" אלא שאנו לומדים
מצה ומרור מפסח שגם בהם צריך אמירה (תוס' פסחים דף
קט"ז עמוד א' ד"ה ואמרתם) ומכיון שמרור קשור יותר
בפסח, שהרי אינו נוהג מן התורה אלא בזמן שיש פסח
(למעלה פרק ז' הלכה י"ב), לכן הקדים כאן מרור למצה,
אבל בנוסח ההגדה "שנהגו בה ישראל בזמן הגלות", שאין
שם פסח, הקדים מצה, שהיא מן התורה, למרור, שאינו אלא
מדרבנן - "זמנים" עמוד ל"ח. וכן נראה בפירוש ההגדה
כ"י אופסלה שם, ועיין במרכבת המשנה].

14 ה. וְאוֹמֵר²⁴: "לְפִיכֶן אֵנוּ חִיבִין לְהוֹדוֹת לְהֵלֵל
15 לְשִׁבְחָה לְפָאֵר לְהַדִּיר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל וּלְנַצֵּחַ לְמִי שַׁעֲשֵׂה
16 לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ, וְהוֹצִיאָנוּ
17 מֵעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר
18 גְּדוֹל, וְנֹאמַר לִפְנֵי הַלְלוּיָהּ". "הַלְלוּיָהּ הִלְלוּ עַבְדִּי
19 ה' 25" וגו' עד "חֲלָמִישׁ לְמַעֲנֵנוּ מִיָּם", וְחֻתָּם:
20 "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֻלָּנוּ
21 וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לְלִילָה הַזֶּה
22 לְאִכְלֵיכֶם מִצָּה וּמְרוֹרִים". וּבְזִמְנָה הַזֶּה מוֹסִיף: "כֵּן
23 ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ נִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים

אסור לאכלל שֶׁה צִלִּי פֶלִי פֶּאֶחֶד⁴⁸ בְּלִיל זֶה, מִפְּנֵי
שְׁנֵרָא פֶּאֶחֶל קִדְשִׁים בַּחוּץ. וְאִם⁴⁹ הִיא מִחֻמֶּה, או
שֶׁחֶסֶר מִמֶּנּוּ אֶבְרָם⁵⁰ או שֶׁלֶק בּוֹ אֶבְרָ וְהוּא מִחֻמֶּר⁵¹
הִרִי זֶה מִתֵּר בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ⁵².

(מִשְׁנָה בַּמִּסְכָּה פִּסְחִים דָּף נ"ג עמוד א'). (46) וְהִרִי
הוּא אוֹכֵל קִדְשִׁים בַּחוּץ. (47) אִפִּילוּ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּהְיָ לֵאכּוֹל
צִלִּי. (48) (מִשְׁנָה בַּמִּסְכָּה בִּיצָה דָּף כ"ב עמוד ב') כַּחֲכָמִים.
(49) (מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף ע"ד עמוד א'). (50) שְׁכִינָה שְׁהוּא
חֶסֶר אִינוּ דוֹמָה לַפֶּסַח. (51) אִפִּילוּ מִחוּבֵר. שְׁלֵא יִטְעוּ שׁוֹה
קִרְבֵּן פֶּסַח, שְׁאִין דְּרַכּוּ בְּשִׁלְיָה. (52) אִפִּילוּ כּוֹס אֶחָד.

יב. מִי שֶׁאִין לוֹ זֵיץ⁵⁴ בְּלִילֵי הַפֶּסַח - מִקְדָּשׁ עַל
הַפֶּת, בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשָׁה בְּשַׁבָּת, וְעוֹשָׁה כָּל הַדְּבָרִים עַל
הַסֵּדֶר הַזֶּה. מִי שֶׁאִין לוֹ יֶרֶק⁵⁵ אֶלָּא מְרוֹר בְּלֶבֶד -
בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עַל הַמְרוֹר שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "בּוֹרָא פְּרִי
הָאֲדָמָה" וְ"עַל אֲכִילַת מְרוֹר" וְאוֹכֵל, וּכְשִׁיגְמֹר
הַהֲגָדָה מְבָרֵךְ עַל הַמָּצָה וְאוֹכֵל, וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל מִן
הַמְרוֹר בְּלֵא בְּרָכָה.

(53) (ר"ף). (54) אִפִּילוּ כּוֹס אֶחָד. (55) (מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף
ק"ד עמוד ב'). כֵּרֶב חֲסָדָא (שֶׁם דָּף קט"ו עמוד א').

יג. מִי שֶׁאִין לוֹ מָצָה מִשְׁמֶרֶת⁵⁷ אֶלָּא פְּזִית -
כְּשִׁיגְמֹר סְעוּדָתוֹ מִמָּצָה שֶׁאִינָהּ מִשְׁמֶרֶת, מְבָרֵךְ "עַל
אֲכִילַת מָצָה"⁵⁸ וְאוֹכֵל אוֹתוֹ פְּזִית, וְאִינוּ טוֹעֵם
אֲחֵרֵי פְּלוּם⁵⁹.

(56) (ר"ף). (57) לֶשֶׁם מָצָה (רֵאָה לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ו' הַלֵּכָה
ט'). (58) וְיוֹצֵא גַם מִצּוֹת אִפִּיקוֹמֶן שְׁהִי אֹכְלוּ עַל הַשּׁוֹבַע.
(59) שְׁאִין מִפְּטִירִין אַחֵר הַמָּצָה כְּלוּם (לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ו' הַלֵּכָה
א').

יד. מִי שֶׁיִּשֶּׁן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְהִקְיָן - אִינוּ חוֹזֵר
וְאוֹכֵל⁶⁰. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁיִּשְׁנֹו מִקְצָתָן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה
- חוֹזְרִין וְאוֹכְלִין⁶¹. נִרְדְּמוּ כֻּלָּן וְנִעְזְרוּ - לֹא יֵאָכְלוּ.
נִתְנַמְנְמוּ כֻּלָּן - יֵאָכְלוּ⁶².

(60) (מִשְׁנָה בַּמִּסְכָּה פִּסְחִים דָּף ק"כ עמוד א') לַעֲנִין פֶּסַח
וְהוּא הָדִין לַעֲנִין מָצָה וְהַטֵּעַם הוּא מִפְּנֵי שִׁשְׁנָה חֲשׁוּבָה
כַּהֲפֶסֶק וְהִרִי הוּא כֹּאכּוֹל בְּשֵׁנִי מִקּוֹמוֹת וְאִסּוּר לֵאכּוֹל אֶת
הַפֶּסַח בְּשֵׁנִי מִקּוֹמוֹת מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר: "בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל"
(מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף פ"ו עמוד א') וְהוּא הָדִין לַמָּצָה.
(61) מִכִּינָה שִׁיתֵּר בְּנֵי הַחֲבוּרָה הִיוּ נְעוּרִים אִין זֶה הַפֶּסֶק
אִפִּילוּ לַגְּבִי הַיִּשְׁנִים. (62) כִּרְבִּי יוֹסִי (מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף
ק"כ עמוד ב') וְסוֹבֵר רִבִּינוּ שְׁדַבְּרֵי ר' יוֹסִי מוֹסִבִּים לָמָּה
שְׁאֵמַר תָּנָא קָמָא: "יִשְׁנֹו כּוֹלֵן - לֹא יֵאָכְלוּ" וְעַל זֶה אָמַר ר'
יוֹסִי שְׁזֵהוּ דּוֹקָא בְּנִרְדְּמוּ אֲבָל נִתְנַמְנְמוּ, וְהוּא שִׁיתְחִלִּיל לִישָׁן
וְלֹא נִשְׁתַּקְעוּ בְּשִׁנָּה וְשׁוֹמְעִין כְּשִׁידַבְּרוּ אֵלֵיהֶם וְאִם קִרְאִם
אֲדָם עוֹנִים מִיד (פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה לְרַבִּינוּ) יֵאָכְלוּ (וְרַשְׁבִּי)
מִפְּרֵשׁ שֶׁר' יוֹסִי חוֹלֵק עַל הַרִישָׁא שְׁאֵמַר תָּנָא קָמָא "שְׁנֹו
מִקְצָתָן יֵאָכְלוּ".

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת חֻמֵּץ וּמָצָה

יִשְׁהָה³⁸ אוֹתוֹ בְּחֶרֶסֶת, שְׁמָא יִבְטֵל טַעְמוֹ. וְזוֹ מָצָה
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְחוֹזֵר וְכוּרֵךְ מָצָה וּמְרוֹר, וּמִטְבֵּל
בְּחֶרֶסֶת, וְאוֹכֵלָן בְּלֵא בְּרָכָה זָכֵר לַמִּקְדָּשׁ.

(36) זָכֵר לַטִּיט כְּמוֹ שֶׁנִּכְתַּב לַמַּעֲלָה (הַלֵּכָה ו'). (37) וּמְרוֹר
אוֹכֵל אַחֵר כֵּךְ. לִפִּי שְׁבוּמָן הַזֶּה הַמְרוֹר אִינוּ אֵלָּא מִדְּרַבְנָן
(לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ו' הַלֵּכָה י"ב) וְכִלְפֵי הַמָּצָה שְׁהִיא מִן הַתּוֹרָה
גַּם בּוֹמָן הַזֶּה (לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ו' הַלֵּכָה א') הוּא כְּדַבֵּר שֶׁל
רִשּׁוֹת וְכִלְל בִּידִינוּ כִּי דַבֵּר שֶׁל רִשּׁוֹת מִבְטֵל טַעַם הַמָּצָה
(מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף קט"ו עמוד א') וְרֵאָה לַמַּעֲלָה (הַלֵּכָה ו')
שְׁבוּמָן הַמִּקְדָּשׁ, שְׁגַם הַמְרוֹר מִן הַתּוֹרָה, אִפְשָׁר לְכוּרֵךְ
שְׁנִיחָם בִּיחָד. (38) (מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף קט"ו עמוד ב') וְלֹא
כֵתֵב כֵּן לַמַּעֲלָה (הַלֵּכָה ו') שְׁכִינָה שְׁאוֹכֵלוּ בִּיחָד עִם הַמָּצָה
אִינוּ מִרְגִּישׁ מִרְרוּתוֹ וְאִינוּ רִגִּיל לַהֲשֵׁחוֹת.

ט. וְאַחֲרֵיכֶן נִמְשָׁךְ בְּסְעוּדָה, וְאוֹכֵל כָּל מָה שְׁהוּא
רוֹצֵה לֵאָכֵל, וְשׁוֹתָה כָּל מָה שְׁהוּא רוֹצֵה לְשִׁתּוֹת,
וּבְאַחֲרֵיכֶן אוֹכֵל מִבְּשָׂר הַפֶּסַח אֶפְסָלוּ פְּזִית, וְאִינוּ
טוֹעֵם אֲחֵרֵי כָּלֵל³⁹. וּבְזִמָּן הִיא אוֹכֵל פְּזִית מָצָה,
וְאִינוּ טוֹעֵם אֲחֵרֵי פְּלוּם⁴⁰, כְּדִי שְׁיִהְיֶה הַפֶּסֶק
סְעוּדָתוֹ וְטַעַם בְּשָׂר הַפֶּסַח אוֹ הַמָּצָה בְּפִיו,
שְׁאֲכִילָתָן הִיא הַמָּצָה.

(39) שְׁאִין מִפְּטִירִין אַחֵר הַפֶּסַח אִפִּיקוֹמֶן (מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף
ק"ט עמוד ב') בַּמִּשְׁנָה, כְּלוּמַר שְׁלֹא יֵאָכְלוּ אַחֵר הַפֶּסַח מִיֵּנִי
מִתִּיקָה בְּקִינוּת סְעוּדָה כְּמוֹ שְׁהִיוּ רַגִּילִים תָּמִיד לֵאכּוֹל, שְׁמָה
שְׁאוֹכֵלִים אַחֲרֵי הַסְּעוּדָה קוֹרִין בַּשֶּׁפָּה הַיּוֹנִית "אִפִּיקוֹמֶן"
(תוֹס' רע"א בִּשְׁם תִּשְׁבִּי). (40) כֵּרֶב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל
ש"אִין מִפְּטִירִין אַחֵר מָצָה אִפִּיקוֹמֶן".

י. וְאַחֲרֵיכֶן נוֹטֵל יְדֵיו⁴¹ וּמְבָרֵךְ בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן עַל כּוֹס
שְׁלִישִׁי וְשׁוֹתָהוּ. וְאַחֲרֵיכֶן מוֹזֵג כּוֹס רְבִיעִי וְגוֹמֵר
עָלָיו אֶת הַהֵלֵל⁴², וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרֶפֶת הַשִּׁיר, וְהִיא
"הַהֵלֵל ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְכוּ"⁴³, וּמְבָרֵךְ "בּוֹרָא פְּרִי
הַגֶּפֶן". וְאִינוּ טוֹעֵם אַחֲרֵיכֶן פְּלוּם כָּל הַלֵּלָה, חוּץ
מִן הַמִּים. וְיֵשׁ לוֹ לְמוֹזֵג כּוֹס חֲמִישִׁי⁴⁴ וְלוֹמֵר עָלָיו
הַלֵּל הַגָּדוֹל, מִ"הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב" עַד "עַל נִהְרֹת
כְּבֹל". וְכּוֹס זֶה אִינוּ חוֹבָה כְּמוֹ אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת. וְיֵשׁ
לוֹ לְגַמֵּר אֶת הַהֵלֵל כְּכֹל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, אֶף-עַל-פִּי
שֶׁאִינוּ מָקוֹם סְעוּדָה.

(41) לַמִּים אַחֲרוּנִים. (42) שְׁעַד עַכְשֵׁיו קִרָּא רַק עַד "לַמַּעֲלָה
מִים" (לַמַּעֲלָה הַלֵּכָה ה'). (43) כֵּרֶב יְהוּדָה (מִסְכָּת פִּסְחִים
דָּף ק"ח עמוד א'). (44) כֵּן גִּרֵּס ר"ח (מִסְכָּת פִּסְחִים דָּף
ק"ח עמוד א'): "חֲמִישִׁי אוֹמֵר עָלָיו הַלֵּל הַגָּדוֹל דַּבְּרֵי ר'
טִרְפוֹן" וּבִסְפָּר מַעֲשֵׂה רוֹקַח מִבִּיא בִּשְׁם הַר"א בֵּן הַרַמְבַּם:
"שְׁאִבִּיו הַרַמְבַּם" נוֹהֵג לִשְׁתּוֹת רַק ד' כּוֹסוֹת וְלֹא הִיא
מוֹסִיף".

יא. מָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לֵאָכֵל צִלִּי בְּלִילֵי פִּסְחִים,
אוֹכְלִים. מָקוֹם שֶׁנִּהְיָ שְׁלֵא לֵאָכֵל, אִין אוֹכְלִין,
גְּזֵרָה שְׁמָא יֵאָמְרוּ בְּשָׂר פֶּסַח הוּא⁴⁶. וּבְכֹל מָקוֹם⁴⁷

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז-כ"ג אדר תשע"ח

יום ראשון י"ז אדר ה'תשע"ח

מצות עשה סג.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.

1 המצוה הס"ג — הצווי שנוצטוינו במעשה קרבן
2 העולה, והוא שקל-קרבן עולה שקרב, בין שיהיה קרבן
3 יחיד או קרבן צבור, יהיה באפן כזה וכה. והוא אמרו
4 בויקרא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' אם-עלה
5 קרבנו מן-הקרבן וגו'" (ויקרא א, ב-ג).

6 המצוה הקמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול
7 מבשר העולה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל
8 בשעריך וגו' וכל-נדרך אשר תדר" (דברים יב, יז), באלו
9 אמר: לא תוכל לאכל נדרך אשר תדר. ובא הפרוש
10 (ספרי פרשת ראה): "וינדרך" — זו עולה. לא בא הכתוב
11 אלא ללמדך לאוכל עולה, בין לפני זריקת דמים בין
12 לאחר זריקת דמים, בין לפני מן-הקלעים בין חוץ
13 לקלעים שהוא עובר בלא-מעשה. ולאו זה הוא האזהרה
14 לכל-מועל. והעובר על לאו זה, כלומר: האוכל מבשר
15 עולה או הנהגה משאר הקדשים שחייב עליהם מעילה,
16 כמו שנתבאר במסכת מעילה: אם הוא מזיד — לוקה;
17 ואם הוא שוגג — מקריב קרבן מעילה, ומחזיר מה
18 שנהנה ומוסיף חמש, כמו שנתבאר במסכת מעילה.
19 ובפרק ט' מסנהדרין (פג). אמרו: "הזיד במקילה, רבי
20 יהודה אומר: במיתה; וחכמים אומרים: באזהרה",
21 והביאו ראיה מאמרו "ומתו בו כי תחלהו" (ויקרא כב,
22 ט) אמרו: "בו" — ולא במקילה.

23 המצוה הס"ד — הוא הצווי שנוצטוינו שיהא מעשה
24 קרבן חטאת באפן הנזכר, איזו חטאת שתהיה (בין של
25 יחיד בין של רבים וכו'). והוא אמרו יתעלה: "זאת תורת
26 החטאת וגו'" (שם ו, יח). וגם באר שם בויקרא איך היא
27 נשחטת ומה-ממנה נקטר ומה-נאכל.

יום שני י"ח אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קלט. קיב.

מצות עשה סה.

28 המצוה הקל"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול
29 מלאכול בשר חטאת הנעשות בפנים (שדמן כנס לפנים
30 המדוש), והוא אמרו יתעלה: "וכל-חטאת אשר יובא
31 מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש
32 תשרף" (ויקרא ו, כג). והאוכל ממנה — לוקה. ולשון
33 ספרא (פרשת צו): "לא תאכל באש תשרף" — כל שהוא
34 טעון שרפה, לתן עליו בלא-מעשה על אכילתו.

35 המצוה הקי"ב — האזהרה שהזהרנו מלהבדיל
36 (להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה (ועליו
37 להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו יתעלה: "ומלק
38 את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל
39 — פסל. ויבקר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מובחים.
40 המצוה הס"ה — הצווי שנוצטוינו שיהא מעשה
41 קרבן אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו יתעלה:
42 "וזאת תורת האשם" (שם ז, א). ובאר הכתוב איך
43 קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

יום שלישי י"ט אדר ה'תשע"ח

מצות עשה פט.

מצות לא תעשה קמה. קמח. (ברפוסים שונים

קמט)

44 המצוה הפ"ט — הצווי שנוצטוינו הכהנים לאכול
45 בשר הקדשים, כלומר: החטאת והאשם שהם קדש
46 קדשים, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו אתם אשר כפר
47 בהם" (שמות כט, לג). ולשון ספרא (פרשת שמייני): "מנין
48 שאכילת קדשים כפרה על כל-ישראל? תלמוד לומר:
49 "ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני
50 ה'" (ויקרא י, יז), הא כיצד? הכהנים אוכלין וישאאל
51 מתפפרין". ומתנאי מצוה זו שאכילה זו שהיא מצוה —
52 אינה (מדיון תורה) אלא ליום ולילה עד חצות. ואחר-כך
53 תאסר אכילת אותה החטאת או האשם, ואין אכילתה
54 מצוה אלא בזמן הקבוע. וברור שגם מצוה זו מיחדת
55 לזכרי הכהנים, ואינה חובה לנשים, לפי שקדשי קדשים
56 — שבהם נאמר פסוק זה — אינם נאכלים לנשים; אכל
57 שאר הקדשים, כלומר: קדשים קלים, נאכלים לשני ימים
58 ולילה אחד, חוץ מתודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד
59 חצות אף-על-פי שהם קדשים קלים; וגם הנשים אוכלות
60 קדשים קלים אלו. וגם אכילתם (של הקדשים קלים על-ידי
61 הכהנים) נגזרת למצוה. וכן גם התרומה אכילתה נגזרת
62 למצוה, אלא שאין אכילת קדשים קלים ותרומה באכילת
63 בשר חטאת ואשם. לפי שאכילת בשר חטאת ואשם
64 נשלמת בה כפרת המתכפר כמו שבארנו, ובה נאמר
65 הצווי על האכילה — מה שלא נאמר לא בקדשים קלים
66 ולא בתרומה — ולפיכך הם נגזרים אחר אלו והאוכלם
67 עשה מצוה. ולשון ספרי (פרשת קרח): "עבדת מתנה אתן
68 את-כהנתכם" (במדבר יח, ז) — לעשות אכילת קדשים
69 בגבולין (מחוץ למקדש) כעבודת מקדש במקדש: מה
70 עבודת מקדש במקדש מקדש (רוחץ) נדיו ואחר-כך
71 עובד, אף אכילת קדשים בגבולין מקדש נדיו ואחר-כך

על־המִנְחָה כִּרְבֵּנָה וְגו'; וְאִם־מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת" (שם ב, א. 39
ה, ז). וְאָמַר לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה 40
וְגו'" (ויקרא ו, ז). וְדִינִי מִצְוָה זוֹ עַל חֲלָקִיהָ הָרְבִּים 41
מִבָּאִרִּים בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחָדָת לְכַד, כְּלוּמַר: מִסְכַּת מִנְחָה. 42
הַמִּצְוָה הַק"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְתֵּן שָׁמֶן זֵית 43
בְּמִנְחַת חוּטָא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־יִשִּׁים עָלֶיהָ 44
שָׁמֶן" (שם ה, יא). וּמִי שְׁנוֹתֵן עָלֶיהָ שָׁמֶן — לוֹקָה. 45
הַמִּצְוָה הַק"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהַקְרִיב מִנְחַת 46
חוּטָא עִם לְבוֹנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ 47
לְבֹנָה" (שם); וּמִי שְׁנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה — לוֹקָה. וּלְשׁוֹן 48
הַמִּשְׁנָה (מִנְחוֹת נט): "וְחִיב עַל הַשָּׁמֶן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ וְעַל 49
הַלְבוֹנָה בִּפְנֵי עֲצָמָה", לִפִּי שֶׁהֵם שְׁנֵי לְאוּיִן בְּלִי סֶפֶק. 50
וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: מִנְחַת חוּטָא, בִּפְרָק 51
ה' מִמִּנְחוֹת (שם). 52

הַמִּצְוָה הַק"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ (גַּם הַכֹּהֲנִים) 53
מִלְאַכּוֹל מִנְחַת כֹּהֵן (אִף שְׁאוּכָלִים הַכֹּהֲנִים שִׁירֵי מִנְחַת 54
יִשְׂרָאֵל), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל 55
תִּהְיֶה לֹא תֹאכֵל" (שם ו, טז). וְנִכְפַּל הֵלָא בְּחֻבְתִּי כֹהֵן 56
גָּדוֹל שֶׁגַּם הִיא מִנְחָה, (וּנְקִרָאָת כֹּךְ לִפִּי שְׁנַעֲשִׁית ב'מִחֻבְתִּי). 57
וְהַעֲוָר עַל זֶה — לוֹקָה. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת צו, שם): 58
"כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכֵל" — כָּל שֶׁהוּא ב'כָּלִיל תִּהְיֶה", 59
לְתֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ. 60

יום חמישי כ"א אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקכ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאַפּוֹת שִׁגְרֵי 61
מִנְחוֹת (הַנִּשְׁאָר לֵאחֲרֵי הַקְּמִיצָה) — חֲמִץ, וְהוּא אָמְרוּ 62
יִתְעַלֶּה: "לֹא תֹאכֶּה חֲמִץ חֲלָקִים נִתְּתִי אֵתָּה מֵאֲשִׁי" (ויקרא 63
ו, י), כְּאֵלּוֹ אָמַר שְׁחָלְקִים שֶׁהוּא שִׁגְרֵי הַמִּנְחָה לֹא יֵאָכֵל 64
חֲמִץ. וּמִי שֹׁאֲכָה אוֹתוֹ חֲמִץ — חֵיב מִלְּקוּת, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָא 65
הַמִּשְׁנָה (מִנְחוֹת פֶּרֶק ה' מִשְׁנָה ב), וְאָמְרָה: וְחִזְקִין עַל אֲפִיטָה. 66
וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְרָק ה' מִמִּנְחוֹת (נב). 67

הַמִּצְוָה הַפ"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּוּ הַכֹּהֲנִים לֵאכֹל שִׁגְרֵי 68
(הַקּוּמִץ מִהַ) מִנְחוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַנּוֹחֲרֵת מִמִּנְחָה 69
יֵאכְלוּ אֲהֶרֶן וּבָנָיו מִצְוַת תֹּאכֵל" (שם ו, ט). וּלְשׁוֹן סִפְרָא 70
(פֶּרֶשֶׁת צו): "מִצְוַת תֹּאכֵל — מִצְוָה. כִּי־צֵא בּוֹ: יִבְרָמָה 71
יָבוֹא עָלֶיהָ (דְּבָרִים כה, ה) — מִצְוָה", כְּלוּמַר: שֶׁאֲכִילַת 72
שִׁגְרֵי מִנְחוֹת הִיא כְּמוֹ בִּיאַת הַיָּבֵמָה שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה 73
לֹא דְּבָר שֶׁל רְשׁוּת בְּלָכָד. וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ 74
בְּמִקּוּמָם בַּמִּסְכָּת מִנְחוֹת (עב): וּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא שֶׁמִּצְוָה 75
זוֹ מִיִּחְדָּת בְּזָכְרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל־זָכָר בְּכִנִּי 76
אֲהֶרֶן יֵאכְלֶנָּה" (ויקרא ו, יא). 77

אוֹכֵל". וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּכִּמָּה מְקוּמוֹת 1
בְּזָכְרִים. 2

הַמִּצְוָה הַקמ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאַכּוֹל 3
חֲטָאֵת וְאֲשָׁם חוּץ לְעִזְרָה וְאֶפְלוֹ הַכֹּהֲנִים, וְהוּא אָמְרוּ 4
כֵּאֵן בִּפְסוּק זֶה: "בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ" (דְּבָרִים יב, יז), כְּאֵלּוֹ אָמַר: 5
לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ, וּכְאֵל 6
הַפָּרוֹשׁ (סִפְרִי פֶּרֶשֶׁת רֹאה): "בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ" — לֹא כֹא 7
הַכְּתוּב אֵלָּא לֹאֲכֹל חֲטָאֵת וְאֲשָׁם חוּץ לְקִלְעִים (כְּתוּבִי 8
הַעֲזֹרָה) שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְזֶה לוֹקָה. וְכֵן גַּם אוֹכֵל 9
קִדְשִׁים קָלִים חוּץ לַחֲזוּמָה לוֹקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּגִמְרָא 10
מִכּוֹת (יז), לִפִּי שֶׁאוֹכֵל כָּל־דְּבָר חוּץ לְמִקּוֹם אֲכִילָתוֹ "לֹא 11
תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ" קָרִינָא בֵּיהּ. וְזָכוֹר זֹאת. 12

הַמִּצְוָה הַקמ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַנֵּר מִלְאַכּוֹל 13
קִדְשֵׁי קִדְשִׁים (חֲטָאוֹת וּכְדוּמָה), וְהוּא אָמְרוּ: "וְזָר לֹא־ 14
יֵאכֵל כִּי־קִדֵּשׁ הֵם" (שְׁמוֹת כט, לג). וְאִינוּ חֵיב מִלְּקוּת עַד 15
שִׁיאֵכֵל בְּעִזְרָה אַחֵר וְרִיקַת דְּמִים. 16

יום רביעי כ' אדר ה'תשע"ח

מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קמז. מצות עשה סז.

מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

הַמִּצְוָה הַס"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּוּ שִׁיחָא מַעֲשֶׂה זָבַח 17
הַשְּׁלָמִים בְּאֶפֶן הַנִּזְכָּר בְּאֶמְרוֹ: "וְאִם־זָבַח שְׁלָמִים קֶרְבְּנוֹ 18
וְגו'" (ויקרא ג, א). וְאָמַר עוֹד לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזֹאת 19
תֹּרַת זָבַח הַשְּׁלָמִים וְגו' אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ" (שם ו, 20
י"ב). אַרְבַּעַת הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה — כְּלוּמַר: מַעֲשֶׂה הַעוֹלָה 21
וְהַחֲטָאֵת וְהָאֲשָׁם וְהַשְּׁלָמִים — הֵם כָּל־מַעֲשֵׂי הַקֶּרְבָּנוֹת, 22
לִפִּי שֶׁכָּל־קֶרֶבֶן בְּהִמָּה שֶׁמִּקְרִיב הֵיחָד אוֹ הַעֲבוּר אֵינוֹ 23
אֵלָּא אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַסּוּגִים הָאֵלֶּה, חוּץ מִן־הָאֲשָׁם שֶׁהוּא 24
לְעוֹלָם קֶרֶבֶן יָחִיד, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָאנוּ כְּמָה פְּעָמִים. וּמִסְכָּת 25
זָבָחִים כּוֹלֵלֶת גַּם דִּינֵי אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלּוֹ וְהִנִּסְפָּה אֲלֵיהֶן מִן 26
הַדּוּמָה לָהֶן, דְּבָרִים שֶׁחוֹבָה לַעֲשׂוֹתָם (וְעִשְׂיִיתָן מַעֲבָבָת), 27
וְדְּבָרִים שֶׁחֵיבִים עָלֵיהֶם (שְׁאוּר לַעֲשׂוֹתָן), וְדְּבָרִים שֶׁאִם 28
עָשָׂה פָּסֵל (אֵת הַקֶּרֶבֶן), וְהַנֶּעֱשָׂה כִּתְּלָנוּ. 29

הַמִּצְוָה הַקמ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאַכּוֹל בִּשְׂר 30
קִדְשִׁים קָלִים קִדְשִׁים וְרִיקַת דְּמִים, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־תוֹכֵל 31
לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו' וְנִדְּבַחְךָ" (דְּבָרִים יב, יז), כְּאֵלּוֹ אָמַר: 32
לֹא תוֹכֵל לֵאכֹל נִדְּבַחְךָ. וּכְאֵל בְּקִבְלָה (סִפְרִי פֶּרֶשֶׁת רֹאה 33
שם): לֹא כֹא הַכְּתוּב אֵלָּא לֹאֲכֹל תּוֹדָה וּשְׁלָמִים לִפְנֵי 34
וְרִיקַת דְּמִים שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְגַם זֶה לוֹקָה. 35

הַמִּצְוָה הַס"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּוּ שִׁיחָא מַעֲשֶׂה 36
הַמִּנְחָה בְּאֶפֶן הַנִּזְכָּר בְּכָל־סוּג וְסוּג מִקֵּן, וְהוּא אָמְרוּ: 37
וְנִפְשׁ כִּי־תִקְרִיב קֶרֶבֶן מִנְחָה לָהּ וְגו'; וְאִם־מִנְחָה 38

1 ראה: "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד
2 לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". ועדין אני
3 אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו
4 אלא בעשה? תלמוד לומר: ושם תעשה וגו', כמו
5 שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין
6 אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה" הוא: שהמקריב עולה
7 בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא-תעשה, על מצות
8 לא-תעשה שנגמר "פן-תעלה עלותיך"; ועל מצות עשה,
9 שנגמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — וזה לא
10 עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר:
11 שיעבר על מה-שאמר לו "ושם תעשה כל אשר אנכי
12 מצוה" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר קדשים הם
13 בלא-תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר בסוף מסכת
14 זבחים (קט"ו), שכל-הקדשים שהקריבם בחוץ — הרי אלו
15 בעשה ולא-תעשה וחיבים עליהם פרת. הנה נתבאר מכל
16 מה-שאמרנו, שזה שנגמר "ושם תעשה כל אשר אנכי
17 מצוה" — מצות עשה גמורה.

18 המצוה הפ"ה — הצווי שנגצטינו להביא כל
19 מה-שנתחייבנו — חטאת ועולה ואשם ושלמים —
20 לבית-הבחירה, אף-על-פי שהם בחוצה לארץ, כלומר:
21 אף-על-פי שנתחייבנו בהם בחוצה לארץ, הרי נצטינו
22 להביאם לבית הבחירה. וחובה להעלותם על אף רחוק
23 הדרך (ואינו רשאי לפדות), והוא אמרו יתעלה: "רק
24 קדשך אשר-יהיו לך ויגדריך תשא ובאת אל-המקום"
25 (שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק קדשך" —
26 אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ, "תשא ובאת" —
27 מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה.
28 ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה
29 ושלמים שנתחייב האדם.

30 המצוה הקנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאחר את-
31 הנדרים והנדבות ושאם הקרבנות שאנו חייבים בהם,
32 והוא אמרו יתעלה: "כִּי-תִדַּר גִּדְּרָהּ אֶלֶהֶיךָ לֹא תֹאחַר
33 לְשִׁלְמוֹ" (שם כג, כב), ובא בקבלה (ראש השנה ד): שאינו
34 עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר
35 נתבארו דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

36 המצוה הפ"ג — הצווי שנגצטינו לצאת ידי כל-
37 הקרבנות המטלים עלינו ברגל הראשון שיעבר עלינו
38 משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל משלשה רגלים,
39 אלא-אם-כן כבר הקריב כל-קרפן המטל עליו. והוא
40 אמרו יתעלה: "לִשְׁכְּנוּ תִדְרְשׁוּ וּבֹאֲתָ שָׁמָּה וּבִהְבֹּאתֶם שָׁמָּה
41 עֲלִיתֶם" (דברים יב, ה"ו). ענין צווי זה הוא, שהוא
42 אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה
43 רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב אתה
44 להביא כל-קרפן המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה):
45 "וּבֹאֲתָ שָׁמָּה, וּבִהְבֹּאתֶם שָׁמָּה — לָמָּה נֹאמַר? לְקַבֵּעַם
46 חֻכָּה שִׁיבִיאוּ בִּרְגֶל הָרִאשׁוֹן שְׁפָעַע בּוֹ". ושם נאמר:
47 "אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם 'כָּל תֹּאחַר' עַד שִׁיעֲבְרוּ עָלָיו
48 רִגְלֵי שְׁנָה כְּלָה", כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים
49 ולא הביא, אז יהא עובר על לאו; אבל אם עבר עליו
50 רגל אחד — הרי זה עבר על עשה בלבד. ובגמרא ראש
51 השנה (ו): אמר רבא: כיון שיעבר עליו רגל אחד עובר
52 בעשה. ואמרו בתלמוד (שם צ): "מאי טעמיה דרבי
53 מאיר? (האומר: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"ב
54 תאחר" דכתיב: ובאת שמה ובהבאתם שמה (וכאילו אמר
55 הכתוב): — כי אתית (כשהנך בא לבית המקדש) איתי (הבא
56 הקרבנות). ורבנן אמרי: לעשה הוא דאתא, הנה נתבאר
57 לך, שזה שנגמר "וּבִהְבֹּאתֶם שָׁמָּה" — מצות עשה,
58 והוא: שיביא כל-החובות לה' המטלות עליו. ויצא ידי
59 חובתו בכל-רגל, בין שאלה הם ממיני הקרבנות ובין
60 שהם דמים (האומר "דמי עלי") וערכים (האומר "ערכי עלי")
61 ותקמים (האומר על ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט
62 ושכחה ופאה (אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת
63 ידי החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו שנתבאר
64 בגמרא ראש השנה.

36 המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנגצטינו להקריב כל-
37 הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו יתעלה: "ושם
38 תעשה כל אשר אנכי מצוה" (דברים יב, יד), וכאשר רצו
39 לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרפן
40 שיהיה מכל-הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו יתעלה: "פן-
41 תעלה עלתיך בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת

יום שישי כ"ב אדר ה'תשע"ח

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

36 המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנגצטינו להקריב כל-
37 הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו יתעלה: "ושם
38 תעשה כל אשר אנכי מצוה" (דברים יב, יד), וכאשר רצו
39 לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרפן
40 שיהיה מכל-הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו יתעלה: "פן-
41 תעלה עלתיך בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת

תעשה" משמע שבחוץ לא-תעשה — וכלל הוא אצלנו: 41
לאו הבא מכלל עשה, עשה הוא. וזהו אמרם כן (בספרי 42
הנ"ל): "ועדין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא 43
בעשה", כלומר שיהא המקריב שאר קדשים בחוץ עובר 44
על לאו הבא מכלל עשה בלבד — ולפיכך אמר "ושם 45
תעלה עלתיד" כדי שישג ההקש ויהיו שאר קרבנות 46
בעולה: כשם שמקריב עולה בחוץ בלא-תעשה, כך שאר 47
קרבנות בלא-תעשה. והעובר על לאו זה במזיד — ענוש 48
כרת; ובשוגג — חיב חטאת קבועה. ולשון הכרת 49
בפרשת אחרי מות אהרן במעלה בחוץ: "אשר-יעלה עלה 50
אז-נבח ואל-פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו לה' 51
ונכרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז, חט). ובספרא: 52
"ונכרת מעמיו" — ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד 53
לומר: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". ולשון גמרא 54
זכחים (קו): "העלאה, כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש 55
— כתיב: "ואל-פתח אהל מועד וגו' ונכרת"; אזהרה 56
— דכתיב: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". וכבר נתבאר 57
דיני מצוה זו בפרק י"ג מן זכחים (שם). 58

המצוה הל"ט — הצווי שנגצונו להקריב במקדש 59
שני כבשים בכל-יום, ואלה נקראים "תמידין", והוא 60
אמרו יתעלה: "שנים ליום עלה תמיד" (במדבר כח, ג). 61
וכבר נתבאר דיני מצוה זו וסדר הקרבנות ועשייתם 62
בפרק ב' מיומא (כו): ובמסכת תמיד. 63

המצוה הכ"ט — הצווי שנגצונו להבדיל אש על 64
המזבח בכל-יום תמיד, והוא אמרו: "אש תמיד תוקד 65
על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) — וזה לא יתכן אלא 66
במה שצוה להתמיד ולשים את-העצים בכל-בקר ובין 67
הערבים, כמו שנתבאר בפרק ב' מיומא (כו): ובמסכת 68
תמיד (פרק ב). ובפרוש אמרו (יומא כא): "אף-על-פי 69
שהאש יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט". 70
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפרורים (שם כה). 71
ובפרק ב' מתמיד, רצוני לומר מצות מערכות האש 72
הנעשית בכל-יום במזבח. 73

המצוה הפ"א — האזהרה שהזהרנו מלכבות אש על 74
המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד על- 75
המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו): "לא תכבה 76
— מלמד שכל-המכבה עובר בלא-תעשה"; וכל-העובר 77
על לאו זה וכבה אפלו גחלת אחת מגחלי המזבח — 78
לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י' מן זכחים 79
(אצא). 80

המצוה המשלימה שלשים — הצווי שנגצונו 81
הפגנים להסיר את-הדשן (האפר) בכל-יום מעל גבי 82
המזבח וזהו שקוראים: "תרומת הדשן", והוא אמרו 83
יתעלה: "ולבש הפהן מדי בד ומכנסיו בד וגו' והרים 84
את-הדשן" (שם, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה 85
מקומות במסכת תמיד (פרק א משנה ד) וכפורים (כ). 86

1 (שם); אזהרה — "השמר לך פן-תעלה עלתיד". (דברים
2 יב, יג) ונדברי אבין, דאמר רבי אבין אמר רב לזא:
3 כל-מקום שנגמר: "השמר", "פן" ו"אל" — אינו אלא
4 מצות לא-תעשה; אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב:
5 "ואל-פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת", אלא אזהרה
6 מנא לן? ואחר משא ומתן מרבה החלט הדבר בלשון זה,
7 אמרו (נאמר בפסוק): "שם תעלה ושם תעשה" — מקיש
8 עליה לעשה: מה עליה ענש והזהיר, אף עשה ענש
9 והזהיר. יורו באמרם "שם תעלה ושם תעשה" על אמרו
10 יתעלה: "שם תעלה עלתיד" (שם, יד) — וזו היא
11 ההקדמה, כלומר: ההקדמה על גבי האש; ואמר: "שם
12 תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם) — זה כולל ההקדמה
13 והשחיטה, לפי שהוא גם צוה בשחיטה. ודע שהשוחט
14 בחוץ בשוגג — חיב גם הוא חטאת קבועה. וממה-
15 שאמרו צריך לדעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ
16 למקום העזרה — חיב כרת. ובפרוש אמרו (שם קו):
17 "המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר: חיב". וכן
18 הלכה, מפני שהוא ראוי לקרב, לפי שהכלל הנכון אצלנו:
19 מקריבין אף-על-פי שאין בית (מקדש). וכבר נתבאר גם
20 דיני מצוה זו בפרק י"ג מן זכחים (שם).

יום ש"ק כ"ג אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה פט.

מצות עשה לט. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

21 המצוה הפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום
22 קרבן בחוץ, כלומר: חוץ לעזרה, וזה נקרא: "מעלה
23 בחוץ", והוא אמרו יתעלה: "השמר לך פן-תעלה עלתיד"
24 בכל-מקום אשר תראה" (שם, יג). ולשון ספרי (פרשת
25 ראה שם): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין?
26 תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם,
27 יד), ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר
28 קדשים לא יהיו אלא בעשה — תלמוד לומר: "ושם
29 תעלה עלתיד" (שם). עלה בכלל (של "כל אשר .. מצור")
30 היתה, ולמה יצאת (ונכתבה שוב במפורש)? להקש אליה:
31 מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל
32 שהוא בעשה הרי הוא בלא-תעשה". ואני אבאר לך
33 פסוק זה — אף-על-פי שהוא פשוט — כדי שיתבאר
34 הענין. והוא: שהעולה נאמר עליה פסוק להזהיר על
35 הקרבנה בחוץ, והוא אמרו יתעלה: "פן-תעלה עלתיד",
36 ובא פסוק אחר לצוות להקריב את-העולה בפנים והוא
37 אמרו יתעלה: "שם תעלה עלתיד" — וזו מצות עשה
38 שתקריב העולה במקום אשר יבחר ה'. אבל שאר קדשים
39 באו בעשה בלבד, שיקרבו בפנים, והוא אמרו: "ושם
40 תעשה כל אשר אנכי מצוה"; אלא שממה-שאמר: "שם

ישעיה פרק נח ד-י

ד הַן לָרִיב וּמִצָּה תִצְוֶמוּ וּלְחַכּוֹת בְּאַגְרֹף רִשְׁעֵי לֹא־תִצְוֶמוּ כִּי־יִשְׁמַע בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם: ה הַכֹּזֶה יִהְיֶה צוֹם אֲבַחְרֵהוּ יוֹם עֲנֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הִלְכָּהּ פָּאֲגָמָן רָאשׁוֹ וְשָׁק וְאַפָּר יִצְיֵעַ הַלֵּזֶה תִּקְרָא־צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לִיהוָה: ו הֲלֹא זֶה צוֹם אֲבַחְרֵהוּ פִּתְחֵי חֲרָצֻבוֹת רִשְׁעֵי הַתֵּר אֲגַדּוֹת מוֹטָה וְשִׁלַּח רְצוּצִים חֲפְשִׁים וְכָל־מוֹטָה תִּנְתְּקוּ: ז הֲלֹא פָרֶם לָרַעַב לְחֻמֵּי וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תִּבְיֹא בֵּית פִּי־תִרְאֶה עֶרֶם וְכִסִּיתוּ וּמִבְשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם: ח אֲזִי יִבְקַע פֶּשֶׁחַר אֹרֶךְ וְאַרְכָּתְךָ מִהֵרָה תִּצְמַח וְהִלָּךְ לִפְנֵיךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד יִהְיֶה יֶאֱסֹפֶךָ: ט אֲזִי תִקְרָא וִיהְיֶה יַעֲנֶה תִשְׁמָע וְיֵאמֶר הֲנִי אִם־תִּסְתִּיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֲצַפֵּעַ וְדַפְר־אֲנִי: י וְתִפֹּק לָרַעַב נַפְשֶׁךָ וְנַפֶּשׁ נַעֲנֶה תִשְׁמָע וּזְרַח בְּחֻשְׁךָ אֹרֶךְ וְאַפְלַתְךָ כְּצִהָרִים:

רש"י

תנתקו. ת"י וכל דין מסטי תסלקון: (ז) ועניים מרודים. נאנחים ונאנקים על צרתם כגון עניי ומרודי (איכה ג) אריד בשיחי (תהלים נח): ומבשרך. ומקורבך: (ח) יבקע כשחר. כעמוד השחר הבוקע בעבים: וארוכתך מהרה. ורפואתך מהרה כמו אעלה ארוכה לך (ירמיה ל): (י) ותפק לרעב נפשך. בתנחומי דברים טובים:

מצודת ציון

(ד) ומצה. ענין מריבה כמו וזרין יתן מצה (משלי י"ג): באגרופ. כן יקרא היד הכפופה באצבעותיה וכן באבן או באגרופ (שמות כ"א): במרום. בשמים הרמים: (ה) הלכוף. מלשון כפיפה והשפלה: כאגמון. הוא הפוך מן גמא והוא שם צמח רך וכן כפה ואגמון (לעיל ט): ושק. יריעה עבה: יציע. מלשון מצע המושב: (ו) פתח. ענין התרה: חרצובות. ענין קישור ואיסור וכן אין חרצובות למותם (תהלים ע"א): אגודות. ענין דבר הקשור יחד וכן אגודת אזוב (שמות י"ב): מוטה. ענין עצי העול כמו מוסרות ומוטות (ירמיה כ"ז): רצוצים. ענין שבירה ונתיצה כמו הרוצצות אביונים (עמוס ד'): חפשים. ענין חירות כמו יצא לחפשי חנם (שמות כ"א): תנתקו. ענין העתק והסרה ממקומו: (ז) פרוס. ענין שבירה ובציעה וכן פורש אין להם (איכה ד'): מרודים. נאנחים ונאנקים כמו אריד בשיחי (תהלים נ"ח): ומבשרך. מקורבך כמ"ש כי אחינו בשרנו הוא (בראשית ל"ז): תתעלם. מלשון העלם והסתור: (ח) כשחר. הוא האור המאיר בפאת המזרח עד לא יצא השמש: וארוכתך. ענין רפואה כמו ארוכת בת עמי (ירמיה ח'): יאספך. ענין הכנסה כמו ואין איש מאסף אותם (שופטים י"ט): (ט) יענה. מלשון עניה ותשובה: תשוע. ענין צעקה כמו שועתי שמעת קולי (יחזקאל ב'): הנני. הנה אני: מוטה. עצי העול: און. ענינו דבר שאינו הגון: (י) ותפק. ותוציא כמו זממו אל תפק (תהלים ק"מ): נפשך. ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (בראשית כ"ב): נענה. מלשון ענינו: וזרח. ענין הארה: ואפלתך. מלשון אופל וחושך: כצהרים. היא עת עמידת השמש בחצי השמים:

מצודת דוד

(ד) הן לריב וכו'. באמת הצום היא סיבה לכם לחטוא לריב ולהתקוטט זה עם זה ולהכות באגרופ כי הדרך להתאסף יחד בימי הצום והאדם מצוי עם שונאו ומתקוטט עמו ובאים לידי הכאה: באגרופ רשע. כי כשמכה בה קרויה אגרופ רשע: לא תצומו כיום. אינכם צמים כמשפט יום הצום להתפלל לפני להשמיע קולכם אל השמים: (ה) הכזה. וכי בזה הענין ראוי להיות צום שאבחר בו וחזור ומפרש שהוא יום שהאדם מענה נפשו בתענית: הלכוף. האם מה שהאדם כופף ראשו למטה בהכנעה כצמח הגומא ויציע תחתיו שק ואפר וכי לזה תקרא לה' צום מקובל ויום רצון: (ו) הלא זה. באמת זהו ענין הצום אשר אבחר בו שיפתח ביום ההוא את קשרי הרשע ר"ל לבטל הקשר לבל יעשהו: התר אגדות מוטה. התר קשרי אגודות עצי העול אשר הוכנו לתת על צוארי העניים (דומה נגישת העניים ודחקם כאילו ישימו העול על צוארם): ושלח רצוצים חפשים. העבדים הרצוצים ועשוקים בידך שלחם לנפשם בשנה השבעית ויהיו חפשים: וכל מוטה. כל עצי העול אשר שמתם על צוארם תנתקו מהם ר"ל לא תוסיפו לעשות בהם שום עבודה: (ז) הלא פרוס. באמת ביום ההוא פרוס לחמך ותן למי שהוא רעב ואין לו מה יאכל: ועניים מרודים. עניים הנאנחים על כי לא ימצאו מקום לחסות בו הביאם אל ביתך: כי תראה. כאשר תראה ערום מבלי לבוש תכסהו משלך: ומבשרך. לא תתכסה עצמך מקורבך לבל יראוך: (ח) אז יבקע וכו'. כשתעשה כן אז יאיר אור הצלחתך כעמוד השחר הבוקע בעבים ומאיר לעולם: וארוכתך. רפואתך תצמח מהרה: והלך. הצדקה שעשית תלך לפניך להוליכך אל הג"ע וכבוד ה' יאספך אל המקום אשר שם גגותי נפשות הצדיקים: (ט) אז תקרא וכו'. כשתעשה כן אז כאשר תקרא לה' הוא ישיב לך למלא שאלתך: תשוע וכו'. כפל הדבר במ"ש: הנני. להשלים חפצך: אם תסיר. אם מכל וכל תסיר מתוכך את עצי העול שהכבדת על צוארי העניים: שלח אצבע. מוסב על אם תסיר, לומר אם גם תסיר מלשלוח אצבעך אל מול פני חברך כדרך בני אדם המריבים וגם תסיר מלדבר לחברך און ודברי קתור: (י) ותפק. תוציא לרעב את רצונך הטוב לדבר דברי נחומים בעת תתן לו המאכל: ונפש נענה. נפש המעונה ברעב תתן לה די שבעה: וזרח בחושך אורך. בהיות בעולם חשכת הצרות יזרח אורך ולא תהיה נכלל עמהם: ואפלתך. אם תהיה לך אפלת צרה תשוב כמו הצהרים בהזרחת אור ישועה:

איוב פרק מ א-טו

א וַיַּעַן יְהוָה אֶת־אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב הֲרֹב עַם־שָׂדֵי יִסּוּר מוֹכִיחַ אֱלֹהִים יַעֲנֶנָּה: ג וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר: ד הֵן קָלַתִּי מִה אֲשִׁיכֵךְ יָדִי שְׁמַתִּי לְמוֹפִי: ה אַחַת דִּבַּרְתִּי וְלֹא אָעִנָּה וְשִׁתִּים וְלֹא אוֹסִיף: ו וַיַּעַן־יְהוָה אֶת־אִיּוֹב (מון) (סערה) מֶן | סַעְרָה וַיֹּאמֶר: ז אֲזַר־נָא כִגְבֹר חֲלָצִיךָ אֲשָׁלֶךְ וְהוֹדִיעֵנִי: ח הֲאֵף תִּפְרֹ מִשְׁפָּטִי תִרְשִׁיעֵנִי לְמַעַן תַּצְדִּיק: ט וְאִם־זָרַע כָּאֵל | לֶךְ וּבָקוּל כְּמֹהוּ תִרְעֵם: י עֲדָה נָא גִּאֲזוֹן וּגְבָה וְהוֹד וְהִדְר תִּלְבָּשׁ: יא הֲפִץ עֲבֹרוֹת אִפְךָ וְרָאָה כָל־גֹּאֲלָה וְהִשְׁפִּילָהּ: יב רָאָה כָל־גֹּאֲלָה הַכְנִיעָהּ וְהִדְרָךְ רָשָׁעִים תַּחֲתֵם: יג טַמְנֵם בְּעַפָּר יַחַד פְּנִיָּהֶם חֲבֹשׁ בְּטַמּוֹן: יד וְגַם־אֲנִי אוֹדֶךָ כִּי־תוֹשָׁע לֶךְ יְמִינֶךָ: טו הִנֵּה־נָא בְּהִמּוֹת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עִמָּךְ חֲצִיר כְּפָקָר יֹאכֵל:

רש"י

(א) (מענה ה'): (ב) הרוב עם שדי יסור. העם שדי אדם ישתרר: מוכיח אלוה יעננה. הבא להתווכח יענה דבריו. (מענה איוב): (ה) אחת דברתי. כלומר מעט אמרתי ולא אוסיף עוד, ויש פותרים אחת דברתי, אשר אמרתי (לעיל ט) תם ורשע הוא מכלה לא אענה עוד:

ושתים. שאמרתי (לעיל יג) אל תעש עמדי לא אוסיף: (ו) (מענה ה' מן הסערה): (ח) האף תפר משפטי. האף תוכיח שדברייך להפר משפטי ולהראות שהוא מעוקל: (י) עדה. לשון עדי ותכשיט: (יב) והדוך. ל' דכו במדוכה (במדבר טו): (טו) בהמות. מוכן לעתיד:

מצודת ציון

(ב) הרוב. מל' ריב: יסור. מל' מוסר: (ד) למו פי. אל פי כמו למו עצתי (לעיל כט): (ז) אזור. חגור: כגבר. כאיש גבור: חלצייך. מתנייך: (ח) תפר. מל' הפרה ובטול: (ט) זרוע. ענין כח כי הוא נתון בזרוע: תרעם. מל' רעם ורעש: (י) עדה. מל' עדי וקשוט: גאון. גאוה: (יא) הפץ. פזר כמו יפץ קדים (לעיל לח): עברות. מל' עברה וזעם: (יב) הכניעהו. מל' הכנעה: והדוך. ענין כתישה כמו תשב אנוש עד דכא (תהלים ז): (יג) טמנם. ענין ההסתרה במקום נסתר כמו והנם טמונים בארץ (יהושע ז): חבוש. ענין תפיסה וסגירה כמו מבכי נהרות חבש (לעיל כח): (טו) נא. עתה: בהמות. כך שמו בהמות וכמ"ש בהמות בהרי אלף (תהלים ג) והוא שור הבר:

מצודת דוד

(א) ויען. מתחלה פסק מן מאמריו למען ישיב לו דבר מה וכאשר עמד ולא ענה השיב לו עוד: (ב) הרוב. היא בה"א השאלה כי שאל לו האם אתה הרב עם שדי קבל מוסר מדבריו הלא המתווכח עם אלוה ראוי לו לענות תשובתו ומה זה תשתוק: (ד) הן קלותי. הנה הכרתי בעצמי שאני קל מאד ולא למדתי חכמה לדעת שהכל בא בהשגחה ומה זה הדבר אשר אשיב לך כי אין בפי מענה ולזה שמתי ידי אל פי ולא דברתי מאומה כאשר פסקת ממאמריך: (ה) אחת דברתי. כאומר הנה האחת אשר דברתי בראשית אמרי לקרוא תגר על אשר מסרת הכל ביד המערכה הנה דברתי אז אבל עתה לא אשיב עוד על דברייך להחזיק מאמרי כי עתה רואה אני שלא מסרת ביד המערכה אבל הכל בידיך: ושתים. אבל שתי

השאלות אשר שאלתי לומר אם הכל בא בהשגחה מדוע א"כ יבוא הרע על הצדיק וטוב על הרשע הנה עם כי עדיין לא אדע תשובה עליהם עכ"ל לא אוסיף עוד לשאול כי יראתי להרהר אחריו: (ז) אזור נא וגו'. הוא ענין זריזות כי החגור במתניו הוא מזורז: אשאלך. אני אשאלך ואתה הודיעני תשובה עליהם והשאלה היא אשר שאל ואם זרוע וגו' תמשוך ליתן וגו' וכדומה אמר שיישב לו אם מודה הוא להדברים האלה: (ח) האף. חזר להשיבו גם על זאת ואמר לו וכי גם משפטי תפר וכאומר הלא זה קשה מהראשונה כי תחשוב שמשפטי בטל על כי לא אשיב לאיש כגמולו: תרשיעני. ר"ל תרשיע משפטי בעבור כי תחשב אותך לצדיק כי על רשע וטוב לו אין מקום לתמוה כ"כ כי מי יודע מטמונו של חבירו הצדיק הוא אם רשע אבל עיקר תמיהתו היה על צדיק ורע לו ובעבור עצמו יתמה כי חשב עצמו לצדיק והיה מעונה מאד ואמר לו המקום וכי בעבור מחשבתך תרשיע משפטי: (ט) ואם זרוע. כי הנה האדם עשוי הוא בצלם אלהים וכאשר ימצא שלם בעצמו שלא יטעה נטיה מה מדרך ה' הנה כחו רב מאד וימשול בכל דבר ואף בצבא השמים וכענין שנאמר שמש בגבעון דום וכי' וידום השמש וכי' ולא היה כיום וכי' לשמוע ה' בקול איש (יהושע י) ולזה אמר לו איך תחזיק עצמך לצדיק וכי' אם יש לך כח הזרוע כמו האל למשול בכל דבר וכי' תרעם כמוהו בקול לגזור מה על צבא השמים כאשר יאות לצדיק שלום ואמיתי: (י) עדה נא. כאומר נסה עתה לבחון הדבר וקשוט עצמך בגאון ובגובה והלבש עצמך בהוד והדר לעשות מעשים נפלאים: (יא) הפץ. פזר עברת אפך וכעסך על רשעי עם לענשם ברוח שפתייך וראה בל גאה והשפילהו ר"ל תן ענייך בו והשפילהו כאשר ראוי ויאות לצדיק שלם: (יב) ראה וגו'. הוא כפל ענין במ"ש: והדוך. במאמר פיך הדוך את הרשעים במקומם: (יג) טמנם. את כולם יחד טמנם בעפר וחבוש את פניהם במקום טמון ונסתר ר"ל גזור עליהם שפלות והכנעה וכתישה ותראה אם תתקיים גזרתך: (יד) וגם אני אודך. כאשר תהיה בהמעלה ההיא אשר זכות ימינך תושיע לך להיות לך כח הזרוע הזאת הנה גם אני אודך לומר עליך שצדיק גמור אתה אבל עתה הואיל ולא כן הוא מה לי במה שאתה לבדך תשבח עצמך לצדיק: (טו) הנה נא בהמות. כאומר כי אם היית צדיק גמור באמת לא היה קצרה ידי מלשלם גמול אם אמנם עשיתי בריות נפלאות כאלה אשר אין מי יעמוד למולם ומי א"כ יעמוד למולי למחות בידי מלשלם גמול והנה האחת היא הבהמה אשר בראתי בשבעת ימי בראשית והנה עתה עודנה עמך ולא מת: חציר. עם כי רבים ימיו לא בא בפיו בשר טריפה מעולם כי יאכל עשב השדה כבקר:

ו בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל על ידי אחיו, והאחים פוסלין על ידו; אלא שהוא פוסל תחלה, והאחין פוסלין תחלה וסוף. ביצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו – פסל על ידי אחיו, באו עליה אחיו, ועשו בה מאמר, נתנו גט או חלצו – פסלו על ידו.

ז בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד – פסל על ידו. רבי שמעון אומר: לא פסל.

ח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא על צרתה – פסל על ידי עצמו. רבי שמעון אומר: לא פסל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת – חולצת ולא מתיבמת. נשא אשה ומת – הרי זו פטורה.

ט בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת; אם לא ידע את הראשונה פירוש ברטנורא

ו בן תשע שנים ויום אחד פוסל. את היבמה לאחין אם בא עליה, דביאתו ביאה. או אם נתן גט או עשה בה מאמר, שיש לו גט ויש לו מאמר, אבל אינו גט גמור ולא מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. בגמרא מפרש דבמאמר הוא פוסל תחלה ולא בסוף, שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואח"כ עשה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו, אבל בביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בן בתחלה בין בסוף. ומתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אלא הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף. במה דברים אמורים, במאמר, אבל ביאה אפילו בסוף גמי פסיל, ביצד, בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו וכו'.

ז פסל על ידו. רהוי ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה: ר"ש אומר לא פסל. דביאת בן תשע לר"ש ספק קניא ספק לא קניא, אי קניא קניא לגמרי ולא מהניא ביאת אחיו, ואי לא קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא הוא ולא אחיו, הילכך לא פסל. ואין הלכה כרבי שמעון:

ח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין, שבביאתו של זה חקטן שהוא כמאמר בגדול לא יצאת מידו זיקת נפילה ראשונה, וחלה עליה זיקת נפילה שניה, ותנן בפרק ד' אחים, מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: נשא אשה. שאינה יבמתו, ומת ולו אחים: הרי זו פטורה. דאע"ג דביאתו ביאה אין קנינו קנין כלום עד שיבא שתי שערות, אבל ביבמה הואיל וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר:

משניות מבוארות – קהתי

אחיו כלום, ואם אינה קונה, אף השני לא קנאה, ונמצא שלא אסרה על הראשון.

יום שני

באור משנה ח

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא על צרתה – שהניח אחיו המת שתי נשים, ובא על אחת מהן ואחר כך בא על האחרת, פסל על ידי עצמו – אסר את שתיהן על עצמו, שכן ביאת בן תשע אינה קונה קניין גמור, אלא דינה כמאמר של גדול, והרי שנינו (לעיל ה, ד): "עשה מאמר בזו ומאמר בזו, צריכות שני גיטין וחליצה", שיש מאמר אחר מאמר; ואסור לקיים את שתיהן, שנאמר (דברים כה, ט): "אשר לא יבנה את בית אחיו" – בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתיים (לעיל ד, יא). רבי שמעון אומר: לא פסל – לא אסר על עצמו את יבמתו שייבם תחילה, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת, שלדעת רבי שמעון ביאת בן תשע ספק קונה ספק אינה קונה, ואם קונה, הרי כבר קנה את הראשונה בביאתו, ואין ביאת השנייה כלום, שאין ביאה אחר ביאה, ואם אינה קונה, הריהו כאילו לא בעל לא זו ולא זו, הלכך מותר לקיים את הראשונה; אבל שנייה לא יקיים, שמא קנה ראשונה. ואין הלכה כרבי שמעון. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת – ויש שם אח שלישי, חולצת ולא מתיבמת – שהואיל וביאת בן תשע דינה כמאמר, נמצא שלא יצאה עדיין מזיקת הייבום של בעלה, ובביאתו של אחיו בן תשע ניתוספה עליה גם זיקתו, והרי עכשיו עליה זיקת שני יבומים, וכתוב (דברים כה, ט): "ומת אחד מהם... יבמה יבוא עליה" – מי שעליה זיקת יבום אחד, ולא שעליה זיקת שני יבומים (כמו שבארנו לעיל ג, ט), הלכך חולצת ולא מתיבמת. נשא אשה ומת – אם בן תשע שנים ויום אחד נשא אשה, ומת בלא בנים, הרי זו פטורה – מן החליצה ומן הייבום, שאין קידושי קטן קידושין. ברם, ביבמה תיקנו חכמים שתהא ביאתו קונה כמאמר, הואיל והיא זקוקה לו מכוח נישואי אחיו המת.

באור משנה ט

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת – בלא בנים, אם לא ידע את הראשונה

יום ראשון

באור משנה ו

משנתנו דנה ביבם שהוא בן תשע שנים ויום אחד. ואנחנו מן התורה אין מעשה קטן כלום, אבל חכמים תיקנו, שתהא ביאתו של בן תשע שנים ויום אחד קונה ביבמה כמאמר של גדול, ואף מאמרו קונה בה קצת קניין.

בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל – את היבמה, על ידי אחיו – כשביל האחים, שאם בא עליה או עשה בה מאמר, היינו שקידשה בכסף או בשטר, הרי היא נאסרת על האחים, והאחים פוסלין על ידו – כשבילו; אלא שהוא – בן תשע שנים ויום אחד, פוסל תחלה – בגמרא מבואר, שאם עשה בה מאמר לפני אחיו, הוא פוסל על האחים, אבל לא בסוף. שאם אחיו הגדול עשה בה מאמר, ואחר כך עשה בה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד, לא פסלה על אחיו, והאחין פוסלין תחלה וסוף – שאפילו קדם מאמרו של בן תשע למאמרם של אחים, מכל מקום מאמרם אוסר עליו את היבמה. במה דברים אמורים (שאין בן תשע פוסל אלא תחילה)? במאמר. אבל ביאה פוטלת אפילו בסוף (כך מתפרשת משנתנו בגמרא, בדרך של "חסורי מחסרה"). ביצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו – אפילו לאחר שעשו בה האחים מאמר, פסל – את היבמה, על ידי אחיו – כשביל האחים, שאסרה עליהם. באו עליה אחיו – כלומר שבא על היבמה אחד מן האחים, ועשו בה מאמר – או עשו בה מאמר, או נתנו גט או חלצו – לה, אפילו לאחר ביאתו או מאמרו של בן תשע, פסלו על ידו – אסרו את היבמה על אחיהם בן תשע שנים ויום אחד.

באור משנה ז

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד, פסל על ידו – אסר השני את היבמה על הראשון, שביאת בן תשע עשוה חכמים כמאמר של גדול, והרי זה כמאמר אחר מאמר, ששניהם תופסים בה (כמו ששנינו לעיל ה, א). רבי שמעון אומר: לא פסל – בגמרא מבואר טעמו של רבי שמעון, שלדעתו ביאת בן תשע ספק קונה ספק אינה קונה, אם קונה, הרי קנאה הראשון בביאתו לגמרי, ואין ביאת

מִשְׁהֲגִדִּיל – הָרֹאשׁוֹנָה חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתִיבָמָה, וְהַשְּׂנִיָּה אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מְתִיבָמָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִיָּבֶם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה, וְחוֹלֵץ לְשִׁנְיָה. אֶחָד שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְאֶחָד שֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה וְעַל הַמִּפְתָּה. הָאוֹנֵס וְהַמִּפְתָּה עַל הַנְּשׂוּאָה – חֵיב. נוֹשֵׂא אֶדָם אָנוּסֶת אֲבִיו, וּמִפְתָּת אֲבִיו; אָנוּסֶת בְּנוֹ, וּמִפְתָּת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּאָנוּסֶת אֲבִיו וּמִפְתָּת אֲבִיו.

ב הַגִּיזְרָת שְׁנִתְגִּירוּ בְּנִיָּה עִמָּה – לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָמִין, אֲפִלּוּ הוֹרְתוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן שְׁלֹא בִקְדָשָׁה וְלָדְתוֹ בִּקְדָשָׁה, וְהַשְּׂנִי הוֹרְתוֹ וְלָדְתוֹ בִּקְדָשָׁה. וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ בְּנִיָּה עִמָּה. פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

ט אִם לֹא יָדַע הָרֹאשׁוֹנָה מִשְׁהֲגִדִּיל, רֹאשׁוֹנָה חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתִיבָמָה. דְּרוּקָת שְׁנֵי יָבָמִין עֲלֶיהָ הוּאִיל וְלֹא יָדָעָה מִשְׁהֲגִדִּיל לֹא יֵצֵאת יָדִי נְפִילָה רֹאשׁוֹנָה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מִיָּבֶם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה. דְּלִית לֵיהּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן זִיקָת שְׁנֵי יָבָמִין. וְהָכִי נִמְי אִמְרִין בְּפֶרֶק אֲרִבְעָה אַחִים: וְחוֹלֵץ לְשִׁנְיָה. דְּהָא לֹא צְרוּת נִינְתוּ לִאֲפִטוּרֵי חֲרָא בִּיכּוּם חֲבֵרְתָּה, וְיִבּוּמֵי תְרוּוּיָהּ לֹא, הוּאִיל וְהוּא צְרָתָה בְּמִקְצַת מֵאִמֵּר דְּרַבְנָן, מַחוּז כְּשֵׁתִי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד: אֶחָד בֶּן תִּשְׁעֵי וְאֶחָד בֶּן עֶשְׂרִים. שְׁנֵיהֶן שׁוּין לְכָל הָאִמֵּר לְמַעְלָה, דְּכָל כְּמָה דְּלֹא אִייתִי שְׁתֵּי שְׁעוֹת קָטָן הוּא, עַד שִׁיחֵיה בֶּן ל"ה שָׁנָה, וְאִם הִנֵּיעַ לְחֻמֵּשׁ וּשְׁלִשִׁים שָׁנָה וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִרְאוּ כּוּ סִימְנֵי סָרִיס הַמְּפּוֹרָשִׁים לְמַעְלָה, הִרִיזוּ סָרִיס חֲמָה:

י א נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה. לְאַחַר שֶׁאֵין אוֹ פֶּתַח אִשָּׁה מוֹתֵר לִישָׁא בְּתָהּ אוֹ אִמָּה אוֹ אַחֻתָּהּ, דְּכֵתִיב (וַיִּקְרָא כ') וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֵת אִמָּהּ, כְּכֹלן נִאֲמַר שְׂכִיבָה וְכֹאן נִאֲמַרָה לְקִיחָה לִּזְמַן דִּךְ דִּרְךְ לְקִיחָה אִסְרָה תוֹרָה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר. דְּכֵתִיב (דְּבָרִים כ"ג) לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשָּׁת אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנְף אָבִיו, כִּנְף שִׂרְיָה אֲבִיו לֹא יִגְלֶה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֲבָל חֲכָמִים אֲסִירוּ לְנִשְׁמָן מִן הָאִשָּׁה לִישָׁא בְּתָהּ אוֹ אַחֻתָּהּ אוֹ אִמָּה אוֹ אַחֻת מְקֻרְבוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְצוּיָה אֲצֵלֶם תְּמִיד וְאִתּוֹ לִידֵי הֶרְגֵל עֵבֶרְתָּה. וְאִם עֵבֶר נוֹשֵׂא אֶחָת מְקֻרְבוֹת אָנוּסָתוֹ וּמְפּוֹתָתוֹ אוֹ מְקֻרְבוֹת הָאִשָּׁה שֶׁנִּחְשַׁד עֲלֶיהָ אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִדּוֹ. וּמִתְנִיתִין דְּקֵתִי נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה דְּמִשְׁמַע אֲפִילוּ לְכַתְחִלָּה, מִיִּידֵי לְאַחַר מִיתַת הָאֲנוּסָה וְהַמְּפּוֹתָה, דְּהִשְׁתָּא לִיכָא לְמִיחֻשׁ שְׂמָא לְאַחַר שִׁישָׁא בְּתָהּ זִינָה עִם הָרֹאשׁוֹנָה:

ב לֹא חוֹלְצִין. דְּאִחֻתָּה מִן הָאֵב, וְגֵרִים אִין לְהֵם שָׂאָר מִן הָאֵב:

משניות מבוארות – קהתי

הָאִשָּׁה, מוֹתֵר לִישָׁא אֶת קְרוֹבוֹתֶיהָ, כְּכֹלן בְּתָהּ אוֹ אִמָּה אוֹ אַחֻתָּהּ, שְׁלֹא נִאֲסָרוּ קְרוֹבוֹת הָאִשָּׁה אֲלֵא מַחֲמַת קִידוּשִׁין, וְלֹא מַחֲמַת בְּעִילַת זִנוּת. הָאוֹנֵס וְהַמִּפְתָּה עַל הַנְּשׂוּאָה – מִי שֶׁאֵין אוֹ פִּתְחָה אֶת קְרוֹבוֹת אִשָּׁתוֹ הַנְּשׂוּאָה לוֹ בְּקִידוּשִׁין, חֵיב – בְּעוֹשֵׁה הָאִמֵּר בְּהֵן, כְּכֹלן אִם אֵינָה אֶת בְּתָהּ שֶׁל אִשָּׁתוֹ חֵיב מִיתַת בֵּית דִּין (שְׂרִיפָה), וְאִם אֵינָה אֶת אַחֻתָּהּ אִשָּׁתוֹ, חֵיב כְּרַת. נוֹשֵׂא אֶדָם אָנוּסֶת אֲבִיו, וּמִפְתָּת אֲבִיו – שְׁלֹא אִסְרָה תוֹרָה אֲלֵא אִשָּׁת אֲבִיו, כְּמֹה שְׁכַתּוֹב (וַיִּקְרָא יח, ח): "עֲרוֹת אִשָּׁת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה", וְזוֹ אִינָה אִשָּׁתוֹ; וְכֵן נוֹשֵׂא אֶדָם אָנוּסֶת בְּנוֹ, וּמִפְתָּת בְּנוֹ – שְׁלֹא אִסְרָה תוֹרָה אֲלֵא אִשָּׁת בְּנוֹ הַנְּשׂוּאָה לוֹ בְּקִידוּשִׁין, כְּמֹה שְׁכַתּוֹב (שם שם, טז): "עֲרוֹת כְּלָתְךָ לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בִּנְךָ הִיא", וְזוֹ אִינָה אִשָּׁתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּאָנוּסֶת אֲבִיו וּמִפְתָּת אֲבִיו – שְׁנֵאִמֵּר (דְּבָרִים כג, א): "לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשָּׁת אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנְף אָבִיו", וְדוֹרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה: כִּנְף שִׂרְיָה אֲבִיו לֹא יִגְלֶה, וְהֵינּוּ אָנוּסָתוֹ וּמְפּוֹתָתוֹ. וְתַנָּא קַמָּא דּוֹרֵשׁ פְּסוּק זֶה בְּשׁוֹמֵרֵת יָבֵם שֶׁל אָבִיו. וְהִלְכָה כְּתַנָּא קַמָּא.

בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שְׁמָה שְׁנֵינִי בְּרִישָׁא: "נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה וְעַל הַמְּפּוֹתָה", שְׁמִשְׁמַע אֲפִילוּ לְכַתְחִלָּה, הֵינּוּ לְאַחַר מִיתַת הָאֲנוּסָה וְהַמְּפּוֹתָה, אֲבָל בְּחִיָּה אֲסִירוֹ חֲכָמִים לִישָׁא אֶת קְרוֹבוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנוּסָה אוֹ הַמְּפּוֹתָה רִגִּילָה לְבֹא לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבִקֵּר אוֹתָן, וּמִתּוֹךְ שֶׁלְּבֹא גִס בָּהּ יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׂמָא יִבְרֹא לִידֵי עֵבֶרְתָּה.

באור משנה ב

הַגִּיזְרָת שְׁנִתְגִּירוּ בְּנִיָּה עִמָּה – וְלֹאֲחַר שְׁנִתְגִּירוּ נִשְׂאוּ נָשִׁים, וְמֵת אֶחָד מֵהֶם בְּלֹא בָנִים, לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָמִין – שְׂאִין יִיבּוּם אֲלֵא בְּאִחִים מִן הָאֵב, וְגֵרִים אִין לְהֵם אַחֻוּהָ מִן הָאֵב; וְיֵשׁ מְעִירִים, שְׁמִדּוּבָר כֹּאן בְּגֵרִים שֶׁהוֹרֵתָם וְלִידֵתָם שְׁלֹא בְּקִדּוּשָׁה, וְנִמְצָא שְׂאִין לְהֵם אַחֻוּהָ כְּלָל, אָף לֹא מִן הָאֵב, וְזִכּוּרֵים הֵם זֶה לִזְוֶה ("מִלְאכַת שְׁלֵמָח"): אֲפִלּוּ הוֹרְתוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן שְׁלֹא בִקְדָשָׁה וְלָדְתוֹ בִּקְדָשָׁה, וְהַשְּׂנִי הוֹרְתוֹ וְלָדְתוֹ בִּקְדָשָׁה – כְּלֹמֵר אֲפִילוּ נִלְדָּו לֵה שְׁנֵי בָנִים בְּקִדּוּשָׁה, הֵינּוּ לְאַחַר שְׁנִתְגִּירוּהָ, וְהַשְּׂנִי אָף הוֹרֵתָה הִתָּה בְּקִדּוּשָׁה, שְׁנִתְעַבְּרָה בּוֹ לְאַחַר שְׁנִתְגִּירוּהָ, מִכָּל מְקוֹם הוּאִיל וְהָרֹאשׁוֹן הוֹרֵתָה הִתָּה שְׁלֹא בְּקִדּוּשָׁה, לְפָנֵי שְׁנִתְגִּירוּהָ, אִין בְּיִנְיָהָ אַחֻוּהָ מִן הָאֵב, וְאִין בְּהֵם דִּין יִיבּוּם. וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ בְּנִיָּה עִמָּה – אִין לְהֵם אַחֻוּהָ מִן הָאֵב, וְאִין חוֹלְצִים וְאִין מִיבָמִים.

מִשְׁהֲגִדִּיל – שְׁלֹא בָא עַל הִיבְמָה לְאַחַר שֶׁהֲגִדִּיל, הָרֹאשׁוֹנָה – הִיבְמָה, חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתִיבָמָה – לְפִי שְׁזִיקָת שְׁנֵי יִיבּוּמִים עֲלֶיהָ, הוּאִיל וּבִיאת הַקָּטָן דִּינָה כְּמֵאִמֵּר, וְנִמְצָא שְׁעִידִין לֹא יֵצֵאת מִזִּיקָת הִיבּוּם הָרֹאשׁוֹנָה, כְּמֹה שְׁבִאֲרָנוּ בְּמִשְׁנֵה הַקּוּדְמָת, וְהַשְּׂנִיָּה אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מְתִיבָמָה – וְאָף עַל פִּי שְׁנֵינִי (לְעִיל ג, ט) בְּגִדּוּל שְׁעִשָׁה מֵאִמֵּר וּמֵת, שְׂאָף אִשָּׁתוֹ הַמְּמוּרָה חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתִיבָמָה, מְגִזִּירָת בְּעִלַת הָאִמֵּר, מִכָּל מְקוֹם לֹא גִזְרָה בְּבִיאת קָטָן, שְׁלֹא עָשׂוּ חֲכָמִים בִּיאת בֶּן תִּשְׁעֵי כְּמֵאִמֵּר בְּגִדּוּל לְדַחֲוֹת אֶת הַצָּרָה מִיִּיבּוּם (וְהַמֵּאִירִי לְפִי דַעַת אַחֻת בְּגִמְרָא). וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים (לְפִי דַעַת אַחֻת בְּגִמְרָא), שְׂאִמֵּנִם מִשְׁתַּנּוּ חוֹלְקָת עַל הַמִּשְׁנָה הַהִיא, שֶׁכֵּן הִתְנָה שֶׁל הַמִּשְׁנָה הַהִיא סוֹבֵר, שְׁגִזְרָת חֲכָמִים שְׂמָא יֵאֲמָרוּ: שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד מְתִיבָמוֹת, וְלִכּוֹן אָף צְרָתָה אִינָה מְתִיבָמָה; וְכִיּוֹן שְׁעוֹסֵק הִתְנָה בְּגִדּוּל שָׁנָה הַדִּין בְּגִדּוּל, וְהוּא הַדִּין לְקָטָן; וְאִילוּ הִתְנָה שֶׁל מִשְׁתַּנּוּ אִינוּ גִזְרָה מִשּׁוּם שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, וְנִקְטַת הִתְנָה קָטָן, הוּאִיל וְעוֹסֵק בְּקָטָן, אֲבָל הוּא הַדִּין בְּגִדּוּל ("תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב". וְעִיין תּוֹסֵפוֹת דְּבִי עֲקִיבָא אִיגֹר). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִיָּבֶם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה – שְׁלִדְעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בִּיאת בֶּן תִּשְׁעֵי סֶפֶק קִנְיִן קִנְיִן גְּמוּר סֶפֶק קִנְיִן גְּמוּר סֶפֶק אִינָה קוֹנֶה כְּלָל, וְאִם קוֹנֶה קִנְיִן גְּמוּר, הִרִי הָרֹאשׁוֹנָה אִשָּׁתוֹ וּמוֹתֵרֶת לְהִתִּיבָם, וְאִם אִינָה קוֹנֶה, לֹא הִיתָה אִשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּטָן מְעוּלָם, וְאִין עֲלֶיהָ אֲלֵא זִיקָת הִיבּוּם שֶׁל בְּעִלָּה הָרֹאשׁוֹן, וְחוֹלֵץ לְשִׁנְיָה – שְׂמָא בִיאת בֶּן תִּשְׁעֵי אִינָה קוֹנֶה, וְנִמְצָא שְׁלֹא קִנָּה אֶת הָרֹאשׁוֹנָה, וְאִין הֵן צְרוּת, אֲלֵא כָּל אַחֻת זִקּוּקָה לִיבּוּם מִכּוּחַ אַח אַחֵר; אֲבָל אִינָה מְתִיבָמָה, שְׂמָא קִנָּה, וְאִסּוּר לִיבּוּם שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד. אֶחָד שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְאֶחָד שֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת – בֶּין בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּבֶין בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת, דִּינֵם שְׁוֶה לְכָל מִן שְׁנֵינִי לְעִיל, עַד שִׁיחָה בֶּן שְׁלוּשִׁים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שְׁכָל זְמַן שְׁלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת נִדְּיוֹן הוּא כְּקָטָן. בְּרַם, מִשְׁהֲגִיעַ לְשְׁלוּשִׁים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת, הִרִי הוּא גִדּוּל לְכָל דְּבִירוֹ, אֲלֵא שְׁדִינוּ כְּסָרִיס חֲמָה (עִיין לְעִיל ח, ד).

י ו מ ש ל י ש י

באור משנה א

נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה וְעַל הַמִּפְתָּה – מִי שֶׁאֵין אוֹ פִּתְחָה אֶת

ג חמש נשים שנתערבו ולדותיהן, הגדילו התערבות, ונשא נשים, ומתו – ארבעה חולצין לאחת, ואחד מיבם אותה. הוא ושלשה חולצין לאחתה, ואחד מיבם. נמצאו ארבע חליצות ויבום לכל אחת ואחת.
ד האשה שנתערב ולדה בולד פלטה, הגדילו התערבות ונשא נשים ומתו – בני הפלה חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו, ספק אשת אחי אביו, ובני הזקנה או חולצין או מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו. מתו הפשרים, בני התערבות לבני הזקנה – חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו, ובני הפלה – אחד חולץ ואחד מיבם.

ה כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה – הרי אלו אוכלים בתרומה, וחולקים חלק אחד בגרן, ואינן מטמאין למתים, ואין נושאין נשים, בין פשרות בין פסולות. הגדילו התערבות, ושחררו זה את זה – נושאין נשים

פירוש ברטנורא

ג שנתערבו ולדותיהן. ויש לכל אחת מהן בן ודאי, שלא נתערב: ארבעה חולצין לאחת. בן ודאי של כל אחת מן הארבעה חולץ לאחת מהן, דכל אחת מספק לה לאשת אה. וכן החמישית ישאנה ממה נפשך, אם אשת אחיו היא הרי מיבם לה, ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: הוא ושלשה. זה שיבם חולץ לאחרת ושלשה עמו. והחמישי מיבם ממה נפשך. וחזרון השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי מיבם, וכן כולם: ד' חליצות. תחלה, לפי שאין אחד מהם רשאי ליבם עד שיחלצו לה הארבעה, כי הרי דלא לפגע ביבמה לשוק. והוא הדין דמצו הארבעה למוחלץ לכולהו והאחד כונס את כולן, אלא דהכי שפיר מפי, דלמא לכל חד וחד מתרמי דיליה ומתקיימא מצות יבום:

ד מתו כשרים. הוראין: אחד חולץ. תחלה, והרי מיבם אידך, ממה נפשך, אי האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו, הא אשתריא לה בתך חליצה ושפיר נסיב לה אידך שהוא בן הזקנה, דאשת בן אחיו מותרת לו. ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן אחיו חלץ, הויה לה כחולצת מן הנכרי, וכן הכלה כי מיבם לה שפיר קמיבם:

ה אוכלים בתרומה. דאחד כהן ואחד עבד כהן אוכלין בתרומה: וחולקים חלק אחד. מפרש בגמרא דהכי קאמר, וחולקים חלק כאחד, אם באו שניהם על הגרן כאחד ונותנים להם, אבל זה בלא זה אין חולקין להם, דקסבר האי תנא אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו: בין פשרות בין פסולות. דכל אחד מהם ספק כהן ספק עבד, כשרות אסורות לעבד ופסולות אסורות לכהן, וספק איסורא לחומרא: אין סופגין את הארבעים. דכל חד

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר ב י ע י

באור משנה ג

חמש נשים שנתערבו ולדותיהן – ואין ידוע איזהו בנה של זו ואיזהו בנה של זו, ויש לכל אחת מהן עוד בן אחר שלא נתערב; מה שנקטה משנתנו "חמש נשים" לאו דווקא הוא, ואינו אלא לשם דוגמה בלבד; הגדילו התערבות – הבנים שנתערבו, ונשא נשים, ומתו – בלא בנים, ונמצאת כל אחת מהנשים זקוקה מספק לחמשת הבנים שלא נתערבו, שהרי לכל אחת יש יבם ביניהם, ארבעה – מהם, חולצין לאחת – מחמש הנשים, שהרי היא ספק אשת אחיו, ואחד מיבם אותה – לאחר החליצה, שמתרת היא לו ממה נפשך, אם אשת אחיו היא, הרי הוא מקיים בה מצוות ייבום, ואם לאו, הרי חלץ לה יבמה והותרה להינשא לאחר. הוא ושלשה – זה שייבם ועוד שלושה עמו, חולצין לאחתה – מאותן הנשים, ואחד מיבם – אותה; וחזורים השניים שייבמו ועוד שניים עמהם וחולצים לאחרת, ואחד מיבם אותה; וחזורים השלישי שייבמו ועוד אחד עמהם וחולצים לאחרת, ואחד מיבם אותה; וחזורים הארבעה שייבמו וחולצים לזו שנשארה אחרונה, והאחרון מיבם אותה. נמצאו ארבע חליצות – כל אשה חולצת תחילה לארבעה מן היבמים, ויבום לכל אחת ואחת – וכל אחד מיבם אחת מהן לאחר שחלצה לשאר הארבעה; והוא הדין שיכולים ארבעה לחלץ לכולן והחמישי לייבם אחר כך את כולן, אלא שמוטב לנהוג כמשנתנו, שמא תודמן לכל אחד זקוקתו ויקיימו כולם מצוות ייבום (גמרא).

באור משנה ד

האשה שנתערב ולדה בולד פלטה – היינו שאחד מהולדות הוא אחי אביו של האחר, ויש לאשה ולכלתה עוד בנים אחרים, הגדילו התערבות – הבנים שנתערבו, ונשא נשים ומתו – בלא בנים, בני הפלה – הוראין, חולצין – לשתי היבמות, ולא מיבמין – אותן, שהוא ספק אשת אחיו, ספק אשת אחי אביו – שכל אחת מהיבמות היא לגבי הבן הודאי של הכלה ספק אשת אחיו וזקוקה לו לייבום, ספק אשת אחי אביו, שהיא אסורה לו

(ויקרא יח יד); ובני הזקנה – הוראין, או חולצין או מיבמין – כלומר לאחר שחלצו להן בני הכלה, רשאים בני הזקנה לייבם אותן, שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו – שכל אחת מהנשים היא לגבי הבן של הזקנה ספק אשת אחיו שנפלה לפניו לייבום, ספק אשת בן אחיו, שכבר חלץ לה יבמה, והיא מותרת להינשא לו, שכן מותר אדם באשת בן אחיו. מתו הפשרים – כלומר הוראין, שלא נתערבו, בלא בנים, ונפלו נשיהן לפני הבנים שנתערבו, בני התערבות – הבנים שנתערבו, לבני הזקנה – לכל אחת מנשיהם של בני הזקנה, חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו – שכל אחת מהנשים של בני הזקנה היא לגבי כל אחד מבני התערבות ספק אשת אחיו וזקוקה לו, ספק אשת אחי אביו האסורה לו; ובני הפלה – ולכל אחת מנשיהם של בני הכלה, אחד – מבני התערבות, חולץ – לה תחילה, ואחד מיבם – אותה לאחר החליצה ממה נפשך, אם אשת אחיו היא, הרי הוא מקיים בה מצוות ייבום, ואם לאו, הרי אשת בן אחיו היא, ולאחר חליצתה הרי מותרת היא לו.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ה

כהנת – אשת כהן, שנתערב ולדה בולד שפחתה – היינו שאחד מהם כהן ואחד עבדו של כהן, הרי אלו אוכלים בתרומה – שאף עבדו של כהן מותר באכילת תרומה, וחולקים חלק אחד בגרן – אין צורך להשמיענו שאין נותנים להם אלא חלק אחד בתרומה שמחלקים לכהנים על הגורן, שהרי אחד מהם בלבד הוא כהן, אלא שמשנתנו באה להשמיע (כמפורש בבביתא בגמרא), שאין חולקים להם תרומה על הגורן אלא אם כן באו לגורן כאחד, אבל זה בלא זה אין חולקים להם, לפי שאין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, שמא יבואו להעלותו ליוחסין, היינו להשיא בנותיו לכהונה; ואינן מטמאין למתים – שכל אחד ספק כהן הוא, וחולכים לחומרא, ואין נושאין נשים, בין פשרות בין פסולות – שכשרות אסורות לעבד, ופסולות אסורות לכהן, והרי כל אחד מהם ספק כהן ספק עבד, וספק איסור לחומרא, הגדילו התערבות, ושחררו זה את זה

ראויות לפהנה; ואין מטמאין למתים, ואם נטמאו – אין ספגין את הארבעים; ואין אוכלים בתרומה, ואם אכלו – אין משלמין קרן וחמש; ואין חולקין על הגר; ומוכרין את התרומה, והדמים שלהם; ואין חולקים בקדשי המקדש, ואין נותנין להם קדשים, ואין מוציאין שלהם מידם; ופטורין מן הזרע, ומן הלחיים ומן הקפה; וכבדו יהא רועה עד שיסתאב; ונותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראלים.

ו מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, אם בן שבועה לאחרון, היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני – חולצין ולא מיבמין; וכן הוא להם חולץ ולא מיבם. היו לו אחים מן הראשון ואחים מן השני, שלא מאותה האם – הוא חולץ ומיבם; והם, אחד חולץ ואחד מיבם.

פירוש ברטנורא

אמר אגא לאו כהן אגא: אין משלמין. דכל חד אמר כהן אגא, ולא מפקין ממנו מספקא: ומוכרין התרומה. תרומת תבואתן אין נותנין אותה לכהן כשמפרישין אותה, דכל חד אמר אייתי ראה דלאו כהן אגא, ומכל מקום אי אפשר להן לאכלה אלא מוכרין אותה לכהן והדמים שלהן; ואין חולקים בקדשי המקדש. כגון עורות קדשים, דלכל חד מינייהו אמרין אייתי ראה דכהן את ושקול: ואין נותנין להם קדשים. להקריב: ואין מוציאין שלהם. כגון אם נולד להם בכור אין מוציאין אותו מיד, וירעה עד שיסתאב: חומרי ישראל וחומרי כהנים. מפרש בגמרא, שמנחתן נקמטת כמנחת ישראל וקרב בפני עצמו, ואין שיריה נאכלין כמנחת ישראל אלא נשרפת כמנחת כהנים שהיא כליל:

ו הן חולצין ולא מיבמין. לאשתו של ספק. ואחד מבני הראשון חולץ שמה בן אביהם היה. ולא מיבמין, שמה בן האחרון הוא והרי הוא אחיה מן האם ולא מן האב ואשתו עליהן כברת. וכן בני האחרון. וכן הוא חולץ לנשותיהן ולא מיבם: היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון. שלא מאותה האם: הוא או חולץ או מיבם. לאשת בן הראשון, אם אחיו הוא הרי טוב, ואם לאו, נכרית היא אצלו, וכגון שאין שם אח אלא הוא דליכא לספקי ביבמה לשוק. וכן לאשת בן האחרון: הם אחד חולץ ואחד מיבם. או בן הראשון או בן האחרון חולץ לה וחבירו מיבם. אם יבמתו היא הרי טוב, ואם לאו נכרית היא. ומשום יבמה לשוק ליכא למחש שיהי חולץ לה יבמה:

משניות מבוארות – קהתי

המשנה להשמיענו, שאם אחד מאלו הביא מנחה הרי היא נקמטת, כמנחת ישראל, ואין שיריה נאכלים, כמנחת כהנים, היינו שהקומץ קרב בפני עצמו והשיירים נשרפים בבית הדשן. ואין השיירים קרבים, לפי שדרשו: "לא תקטירו ממנו אשה לה" (ויקרא ב, יא) – כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו, כלומר כל שחלק ממנו הולך לאישים, כגון זו שהקומץ קרב, השיירים אינם ראויים להקריבם (גמרא: ודב"ט; המאירי: ברטנורא: "תוספות יום טוב").

באור משנה ו

לעיל (ד, י) שנינו, שאשה שנתאלמנה או נתגרשה לא תינשא עד שיהיו לה שלושה חדשים מיום שמת בעלה או מיום שגירשה. – משנתנו דנה באלמנה או בגרושה שנישאה לפני שלושה חדשים, ונולד לה בן שהוא ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבועה לאחרון, מה דינו של אותו ספק לענין ייבום וחליצה; וכבר הקדמנו (בפתיחה למסכתנו), שאין מצוות ייבום אלא באחים מן האב ולא באחים מן האם. מי שלא שהתה אחר בעלה – שנתאלמנה או נתגרשה ממנו, שלשה חדשים – כדין ששינו לעיל (ד, י), ונשאת – לאחר, וילדה – בן, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, אם בן שבועה לאחרון – אם נולד הבן לתשעה חדשי הריון מבעלה הראשון, אם נולד לשבעה חדשים מבעלה האחרון; וגדל אותו בן ונשא אשה ומת בלא בנים, הרי לה בנים מן הראשון – מבעלה הראשון, ובנים מן השני – ועוד בנים מבעלה השני, חולצין – בנה אחד מן הראשון ובנה אחד מן השני חולצין לאלמנתו של אותו ספק, שלגבי כל אחד מהם יש ספק שמה היה בעלה אחיו מאביו, ולא מיבמין – שלגבי כל אחד מהם חוששים שמה לא היה בעלה אחיו מן האב אלא מן האם, ואסורה היא לו. וכן הוא להם – אם מתו בניה מן הראשון או בניה מן השני ונפלו נשיהם לפני הספק לייבום, חולצין ולא מיבם – מאותו הטעם, שמה בעלה המת של היבמה לא היה אחיו מן האב אלא מן האם. הרי לו – לספק זה, אחים מן הראשון ואחים מן השני, שלא מאותה האם – היינו שהיה לבעלה הראשון של אמו בן מאשה אחרת, וכן לבעלה השני, ואלו נשאו נשים ומתו בלא בנים, הוא – הספק, חולצין ומיבם – חולץ או מייבם לאשת בנו של הראשון ולאשת בנו של השני, שאם היה בעלה אחיו מאביו, הריהו מקיים בה מצוות ייבום, ואם לא היה אחיו, הרי אשתו נכרית היא לו; וכגון שאין שם אח אלא הוא, שאם היה שם אח אחר, אסורה היא להינשא לאחר עד שיחולץ לה האח האחר. והם – האחים

– בגמרא מבואר, שכופים אותם שישחררו זה את זה, הואיל ואין להם תיקון; ולאחר ששחררו זה את זה, נושאין נשים ראויות לפהנה – כשרות לכהונה; ולא פסולות, שהרי אחד מהם כהן; ואין מטמאין למתים – שמה הוא הכהן, ואם נטמאו – למתים, אין ספגין את הארבעים – אינם מקבלים ארבעים (חסר אחת) מלקות מפני שעברו על הלאו: "לנפש לא יטמא" (ויקרא כא, א), לפי שכל אחד מהם פטור עצמו בטענה שאינו כהן; ואין אוכלים בתרומה ואם אכלו – שעבר משוחרר דינו כישראל, שאסור לאכול בתרומה; ואם אכלו – תרומה בשוגג, אין משלמין קרן וחמש – שכל אחד מהם אומר: כהן אני, ואין מוציאם ממון מספק; ואין חולקין על הגר; ואינם נוטלים אפילו חלק אחד בתרומה שמחלקים אותה על הגורן, אף על פי שאחד מהם כהן והם באים כחד, מפני שחוששים שמה יבואו לאכלה; ומוכרין – לכהנים, את התרומה – שהם מפרישים מתבואתם, והדמים שלהם – כלומר שאין הם חייבים ליתן לכהן את תרומת תבואתם, שכל אחד מהם אומר לכהן: הבא ראה שאני כהן, אבל הואיל ואסור להם לאכלה, הרי הם מוכרים אותה לכהנים והדמים שלהם; ואין חולקים בקדשי המקדש – אינם נוטלים חלק אפילו בקדשים שאינם בני אכילה, כגון בעורות הקדשים, שאומרים לכל אחד מהם: "הבא ראה שכהן אתה". ואין נותנין להם קדשים – קרבנות להקריב. יש מפרשים: אין נותנים להם קדשים – כגון בכורות וחורמים, ואין מוציאין שלהם מידם – אם היו חייבים טטאת או אשם או עולה אין כופים אותם לתת קדשיהם אלו לאנשי משמר, אלא רשאים הם ליתנם לכל כהן ולכל משמר שירצו (רש"י יבמות צט, ב); פירוש אחר: כגון אם נולד להם בכור אין מוציאין אותו מידם (שם), שכל אחד מהם אומר: כהן אני; ופטורין מן הזרע, ומן הלחיים ומן הקפה – שכתוב בהם (דברים יח, א): "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זובחי הזבח" ודרשו: מאת העם לא מאת הכהנים; וכבדו – של כל אחד מהם (עין הגהות הרש"ם). יהא רועה עד שיסתאב – שיפול בו מום ויאכלוהו, שאין ישראל מותר לאכול בכור בעל מום; ואילו כשהוא תם (בב"י מו), צריך להקריב אמוריו, וכהן המקריבו אוכלו, שהבכור כשהוא תם אינו נאכל אלא לכהנים (רש"י: המאירי); ונותנין עליו – על כל אחד מהם, חמרי כהנים וחמרי ישראלים – בגמרא מבארים פסיקה זו לענין מנחתם, שכן מנחת ישראל נקמטת, והקומץ קרב על המזבח והשאר נאכל לכהנים, ואילו מנחת כהן כולה נשרפת, ובאה

ז היה אחד ישראל ואחד כהן – נושא אשה ראוייה לכהן; ואינו מטמא למתים, ואם נטמא – אינו סופג את הארבעים; ואינו אוכל בתרומה, ואם אכל – אינו משלם קרן וחמש; ואינו חולק על הגרן; ומזכר התרומה, והדמים שלו; ואינו חולק בקדשי המקדש, ואין נותנין לו את הקדשים, ואין מוציאין את שלו מיד; ופטור מן הזרוע והלחיים והקבה; ובכורו יהא רועה עד שישתאב; ונותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראלים. היו שניהם כהנים – הוא אונין עליהם, והם אונינים עליו; הוא אינו מטמא להם, והם אינן מטמאין לו; הוא אינו יורש אותן, אכל הם יורשין אותו; ופטור על מפתו ועל קללתו של זה ושל זה; ועולה במשמרו של זה ושל זה, ואינו חולק; אם היו שניהם במשמר אחד – נוטל חלק אחד.

פירוש ברטנורא

ז היה אחד ישראל. אחד מן הבעלים ישראל ואחד כהן: הוא אונין עליהן. שמה זה אביו וביום מיתתו אסור לאכול בקדשים: והם אונינים עליו. וביום מותו אסורים שניהם בקדשים. ומשכחת לה דרואה במיתת שניהן וכהן כשר הוא דהא אינו מטמא להן, כגון שנתקדשה קדושי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפקא מיניה בלא גיטא ונישאת תוך שלשה ובכתאי גוונא משכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר, הוא לפיכך אינו מטמא להן: הוא לא יורש אותן. דירושין מרדחין אותו אלו אצל אלו: והן יורשין אותו. דמי מעבד על ידן, וחולקים הממון בין שניהן; ועולה במשמרו. לעבוד, ואין בני משמר מעבדין עליו. אבל אינו חולק, דכל בני משמר דהו ליה גבי חברה:

משניות מבוארות – קהתי

כהן שהיא נשרפת כולה, אלא שמספק נשרפים השיירים בבית הדשן (כמו שבארנו לעיל במשנה ה). ה'יו שניהם' – שני הבעלים, הראשון והשני, כהנים – והרי הכן שהוא ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון ודאי כהן, הוא אונין עליהם – ביום מיתתו של כל אחד מהם דינו כאונן ואסור בעבודת הקרבנות ובאכילת קדשים, שמה הוא אביו, והם אונינים עליו – כל אחד מהם אונן עליו ואסור בעבודה ובאכילת קדשים, שספק בנו הוא; הוא אינו מטמא להם, והם אינן מטמאין לו – שספק איסור לחומרא. בגמרא ושאלים: ממה ששינו במשנתנו "והם אונינים עליו" משמע ששניהם קיימים, וכיצד ייתכן ששני הבעלים יהיו כהנים ושניהם יהיו קיימים? אם נתגרשה מהראשון הרי אסורה היא לשני, ואם השני נשאה בעבירה, הרי הכן הוא ספק חלל, ולמה שינו אחר כך "הוא אינו מיטמא להם"? אמנם לשני אינו מיטמא, שמה הוא בנו של הראשון וכהן כשר הוא, אבל הראשון הרי רשאי להיטמא, שאם בנו הוא, הרי מותר לכהן להיטמא לאביו, ואם בנו של השני הוא, הרי הוא כהן חלל ומותר לו להיטמא למתים? ומה ששינו "והוא אונן עליהם" אפשר אמנם לפרש כשמת השני וכשליקט עצמותיו של הראשון, אבל היאך אפשר לפרש, ש"הם אונינים עליו". היינו ששניהם קיימים והוא כהן כשר? ומפרשים בגמרא, כגון שהראשון קידש אותה על תנאי שלא נתקיים, ויצאה ממנו בלא גט, והלכה ונישאה לשני בתוך שלושה חדשים, שבכגון זה אפשר שיהיו שניהם קיימים, והוא יהיה כהן כשר. וזהו ששינו שהם אונינים עליו, ושהוא אינו מיטמא להם; הוא אינו יורש אותן – שהיורשים הוודאיים יכולים לדחותו ולומר לו: הבא ראיה שאחינו אתה (עיי' תוספות רבי עקיבא איגור), אכל הם יורשין אותו – אם לא הניח זרע, שדינו שהאב יורשו, הם, ספקי האבות, חולקים את הירושה; ופטור על מפתו ועל קללתו של זה ושל זה – אם הכה או קלל את אחד מהם, אינו חייב מיתה, שאינו אלא ספק אביו. ברם, אם הכה את שניהם בבת אחת או קילל אותם בדיבור אחד הריהו חייב (גמרא: דמב' דמב'); ועולה במשמרו של זה ושל זה – כבר בארנו (במסכת תענית) שהכהנים היו נחלקים לעשרים וארבעה משמרות, וכל משמר היה עובד בבית המקדש שבעה או לפי הסדר, וכהן זה עובד במשמרו של כל אחד מספקי האבות שלו, כלומר באזה משמר שירצה; יש מפרשים, שהמשנה באה להשמיענו שאין בני המשמר מעבדין עליו (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים (בגמרא), שכל אחד מהמשמרות של ספקי האבות יכול לכופו שייעבד במשמר שלהם, שלא יאמרו: יש בכך פסול שאינו ראוי לעבוד, ואינו חולק – אבל אינו נוטל חלק בקרבנות, שכל אחד יכול לדחותו ולומר לו: אין אתה מהמשמר שלנו; אם ה'יו שניהם במשמר אחד – בגמרא מבואר ששני הבעלים היו במשמר אחד, ואף בבית אב אחד, היינו

מן הראשון ומן השני שלא מאותה האם, אחד חולץ ואחד מינם – אם מת הספק בלא בנים, אחד מהם, או בנו של הראשון או בנו של השני, חולץ תחילה לאשתו של הספק, ואחר כך מותר לחברו לייבם אותה, כלומר לאחר שחלק לה בנו של הראשון מותר לבנו של השני לייבמה; או להיפך, לאחר שחלק לה בנו של השני מותר לבנו של הראשון לייבמה; שאם אשת אחיו היא, הרי מקיים בה מצוות ייבום, ואם לאו, הרי נכרית היא לו, וכבר חלק לה יבמה, ומותרת היא לכל אדם.

י ו ש ו י

באור משנה ז

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדון בספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון. היה אחד ישראל ואחד כהן – אחד מן הבעלים של האשה שנישאה בתוך שלושה חדשים למיתת בעלה או לגירושה היה ישראל ואחד כהן, ונמצא בנה שהוא ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון – ספק כהן ספק ישראל, נושא – אותו הכן, אשה ראוייה לפהן – כשרה לכהן, שמה הוא כהן; ואינו מטמא למתים – שספק איסור לחומרא, ואם נטמא – למת, אינו סופג את הארבעים – אינו מקבל מלקות ארבעים על שעבר על הלאו "לנפש לא יטמא", שהרי אינו אלא ספק כהן; ואינו אוכל בתרומה – שמה ישראל הוא, ואם אכל – תרומה, אינו משלם קרן וחמש – שיכול הוא לומר: כהן אני, ואין מוציאין ממון מספק; ואינו חולק על הגרן – אינו נוטל חלק בתרומה שמחלקים אותה על הגרן; ומזכר התרומה – שהוא הפריש מתבואתו, והדמים שלו – שאינו חייב ליתן לכהן לא את התרומה ולא דמיה, שיכול לומר לו: הבא ראיה שאיני כהן; ואינו חולק בקדשי המקדש – אפילו בקדשים שאינם בני אכילה, כגון בעורות הקרבנות, ואין נותנין לו את הקדשים – קרבנות להקריב; ויש מפרשים, שאין נותנים לו בכורות וחורמים, כמו שהבאנו לעיל בבאור משנה ה, ואין מוציאין את שלו מידו – אם יש לו להביא חטאת או אשם או עולה, אין כופים אותו לתת קרבנותיו לאנשי המשמר, אלא רשאי הוא ליתנם לכל כהן ולכל משמר שירצה; ולפי פירוש אחר (שהבאנו שם): אם נולד לו בכור אין מוציאין אותו מידו, ונוהג בו כמפורט להלן; ופטור מן הזרוע והלחיים והקבה – המתנות הניתנות לכהנים; ובכורו יהא רועה עד שישתאב – שיפול בו מום, ויאכלנו במומו, שאף ישראל מותר לאכול בכור בעל מום; ונותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראלים – היינו לענין מנחתו, שהיא נקמצת כמנחת ישראל, והקומץ קרב בפני עצמו, ואין שיריה נאכלים אלא נשרפים, כמנחת

פרק שנים עשר

א מצות חליצה בשלשה דינין, ואפילו שלשתן הדיומות. חליצה במנעל – חליצתה פשרה; באנפילין – חליצתה פסולה. בסנדל שיש לו עקב – פשר; ושאין לו עקב – פסול. מן הארפוכה ולמטה – חליצתה פשרה; מן הארפוכה ולמעלה – חליצתה פסולה.

ב חליצה בסנדל שאינו שלו, או בסנדל של עין, או בשל שמאל בימין – חליצתה פשרה. חליצה בגדול שהוא

פירוש ברטנורא

יב א מצות חליצה ואפילו שלשתן הדיומות. והא דקרי להו דייונים, שצריך שיהיו יודעים להקרות הפסוקים בעין דייונים. ואע"ג דתנן מצות חליצה בשלשה, צריכין לצרף עמהן שנים אחרים, שתהיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא. והשנים הללו שמוסיפים על השלשה אפילו אין יודעים להקרות: מנעל. של עור רך חליצתו כשרה, אבל לכתחלה לא, גזירה שמא יחלוץ במנעל קרוע מלמעלה, דאפילו כי קרוע מייחב אכרעיה הואיל והוא רך, ואגן מדי דמגין בעינן והא ליכא. אבל סנדל שהוא של עור קשה וכו' קרוע לא מייחב אכרעיה, לויכא למגור שמא יחלוץ בסנדל קרוע, הלכך עיקר חליצה בסנדל היא: באנפילאות. כמין בתי רגלים של בגד: חליצתה פסולה. דמידי דמגין בעינן, כתיב הכא (דברים כ"ה) נעלו וכתיב התם (יהואל י"ז) ואנעלך תחש, והוא עור: מן הארפוכה ולמעלה חליצתה פסולה. שהיו רצועות המנעל קשורות למעלה מן הארפוכה:

ב בסנדל של עין כשרה. והוא שהיה מחופה עור: חליצה בגדול. שהיה הסנדל גדול ממדת רגלו, אם יכול להלך בו חליצתו כשרה: או בקטן. ממדת

משניות מבוארות – קהתי

אינו אלא משום סיפא, שאם אין לו עקב אפילו בדיעבד פסול (תוספות). ויש מפרשים, שמשנתנו באה ללמד, שסנדל שיש לו עקב, אף על פי שאין לו סוליה, מכל מקום כשר הוא, ומכאן נקטה המשנה לשון דיעבד, שכן לכתחילה צריך נעל כשר בה סוליה (תוספות יום טוב).

חליצה מן הארפוכה – הברך, ולמטה – שהיו רצועות הסנדל קשורות למטה מן הארפוכה, חליצתה פשרה – שכתוב "וחליצה נעלו מעל רגלו". ולמטה מן הארפוכה הרי זה נקרא "מעל רגלו"; מן הארפוכה ולמעלה – שהיו רצועות הסנדל קשורות למעלה מן הארפוכה, חליצתה פסולה – שעיקר החליצה הוא התרת הרצועות, וצריך שתהא התרתן "מעל רגלו". ואילו למעלה מן הארפוכה אין זה נקרא "מעל רגלו". ויש מפרשים, שמשנתנו באה ללמד בקיטע שנחתכה רגלו, שאם נחתכה למטה מן הברך, וחליצה משם את הנעל, החליצה כשרה, ואם נחתכה למעלה מן הברך, החליצה פסולה (דש"י).

באור משנה א

כתוב בפרשת הייבום (דברים כה, ז-ז): "ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. וקרא לו זקני עירו ודברו אליו, ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה. ונגשה יבמתו אליו לעניי הזקנים וחליצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו, וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ונקרא שמו בישראל, בית חלוץ הנעל". – פרקנו בא ללמד סדר מצוות החליצה ופרטי דיניה.

מצות חליצה בשלשה דינין – בפני בית דין של שלושה, שנאמר: "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים... ונגשה יבמתו אליו לעניי הזקנים וחליצה נעלו...". מיעוט זקנים – ואין בית דין של שקול, הדין שצריך עליהם עוד אחד, והרי שלושה, ואפילו שלשתן הדיומות – שלא נסמכו לדיונים. בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה ברישא "דייונים" להשמיענו, שמכל מקום צריך שיהיו יודעים להקריא ליבם וליבמה את הפסוקים שבפרשת החליצה, היינו: ליבמה – "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי", וליבם – "לא חפצתי לקחתה", ושוב ליבמה (לאחר החליצה) – "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". כן אמרו בגמרא, שאף על פי ששנינו: "מצוות חליצה בשלושה", מכל מקום צריכים לצרף עמהם עוד שניים אחרים, שתהיה החליצה בפני חמישה, לשם פירסום הדבר; ואותם השניים הנוספים אינם בכלל בית דין, ואפילו אינם יודעים להקרות, כשרים הם. **חליצה במנעל**, חליצתה פשרה – בענין החליצה נאמר: "וחליצה נעלו מעל רגלו", ואין נעל אלא של עור, וצריך שתהא הנעל שלמה, ואם חליצה נעלה מרופטת (קרועה מלמעלה), החליצה פסולה; מכאן אמרו בגמרא, שלכתחילה מצוות החליצה בסנדל, שהוא של עור קשה, שהואיל ומשנקרע אין לו תקנה ואינו מתיישב על הרגל, אין חוששים שמא תחלוץ בסנדל קרוע; מה שאין כן במנעל, שהוא של עור רך (כעין המנעל שלנו), שאף כשהוא מרופט נהגים לנעלו, ומתוך כך חוששים שמא תחלוץ במנעל קרוע, הלכך אין חולצים לכתחילה במנעל; ובאה משנתנו ללמד, שמכל מקום בדיעבד, אם חליצה במנעל חליצתה כשרה. חליצה באנפילין – במנעל של בד או של צמר או של אלה, חליצתה פסולה – מהטעם שבארנו לעיל, שאין נקרא נעל אלא של עור, וזה אינו של עור. **בסנדל שיש לו עקב** – העור הזקוף ומקיף את אחורי הרגל, פשר – לחליצה; ושאין לו עקב, פסול – יש מפרשים, שכוונת משנתנו היא, שהסנדל הראוי לחליצה הוא דווקא כשיש לו עקב, ואם חליצה בסנדל שאין לו עקב, החליצה פסולה, ומה שנקטה משנתנו "בסנדל שיש לו עקב, כשר" – לשון דיעבד,

שבת קודש

באור משנה ב

חליצה בסנדל שאינו שלו – של היבם, ששאל אותו מאדם אחר, או בסנדל של עין – המחופה עור (גמרא). או בשל שמאל

יכול להלך בו, או פקמן שהוא חופה את רוב רגלו – חליצתה פשוטה. חלצה בלילה – חליצתה פשוטה; ורבי אליעזר פוסל. בשמאל – חליצתה פסולה; ורבי אליעזר מכשיר. ג חלצה ורקקה, אבל לא קראה – חליצתה פשוטה. קראה ורקקה, אבל לא חלצה – חליצתה פסולה. חלצה וקראה, אבל לא רקקה – רבי אליעזר אומר: חליצתה פסולה; רבי עקיבא אומר: חליצתה פשוטה. אומר רבי אליעזר: "ככה יעשה" (דברים כה, ט), כל דבר שהוא מעשה – מעבב. אומר לו רבי עקיבא: משה ראיה? "ככה יעשה לאיש" – כל דבר שהוא מעשה באיש.

פירוש ברטנורא

רגלו, אם חופה את רוב רגלו חליצתו כשרה. והלכה כרבי אליעזר במה שפוסל חליצה בלילה, ואין הלכה כמותו במה שמכשיר חליצה בשמאל: ג חלצה ולא קראה חליצתה פשוטה. דכי כתב רחמנא ככה דמשמע עיכובא, אמעשה הוא דכתיב (דברים כ"ה) ככה יעשה לאיש, וקראה דיבור בעלמא הוא: דבר שהוא מעשה באיש. כגון חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש, לאפוקי רקקה דלאו מעשה בגופו של איש הוא:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

חֲלִיצָה – נעלו של היבם, ורקקה – כמו שכתוב: "וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו", אבל לא קראה – את הפסוקים שעליה לקרותם (כמפורט להלן משנה ו), חליצתה פשוטה – בדיעבד, שחסרון הקריאה, שהיא דיבור ולא מעשה, אינו פוסל את החליצה. **קָרָאָה** – את הפסוקים, ורקקה – וירקה, אבל לא חלצה – נעלו מעל רגלו, חליצתה פסולה – כלומר שאין זו חליצה לפוטרה מן הייבום, הואיל והיה חסר בה מעשה חליצת הנעל. חלצה – נעלו וקראה – את הפסוקים, אבל לא רקקה – נחלקו בזה תנאים: רבי אליעזר אומר: חליצתה פסולה – שכל שחסר מעשה, הרי זה מעבב את החליצה. רבי עקיבא אומר: חליצתה פשוטה – שחסרון הרקקה אינו פוסל את החליצה. אומר רבי אליעזר: "ככה יעשה" – נאמר בחליצה: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחר", ודורשים: "ככה יעשה", כל דבר שהוא מעשה – בין חליצת הנעל ובין הרקקה, מעבב – את החליצה, שאם חסר אחד מהמעשים הללו, חליצתה פסולה. אומר לו רבי עקיבא: משה ראיה? ממקרא זה אתה בא להביא ראיה לדברינו? והרי נאמר שם: "ככה יעשה לאיש", ללמדנו שאינו מעבב את החליצה אלא כל דבר שהוא מעשה באיש, שנעשה בגופו של האיש, היינו חליצת הנעל מעל רגלו, מה שאין כן רקקה, שאינה מעשה בגופו של האיש, הלכך אף אם לא ירקה, חליצתה כשרה בדיעבד. יש מפרשים "משם ראיה" בניחותא, היינו שרבי עקיבא אמר לרבי אליעזר, שמשם ראיה גם לדברינו. והלכה כרבי עקיבא (דמב"ם הל' ייבום ד, יב).

בְּיָמֶיךָ – שחלצה סנדל של שמאל שהיה נתון ברגלו הימנית, חליצתה פשוטה – בגמרא אמרו, שלכתחילה ראוי שיהא הסנדל שלו, שנאמר: "וחלצה נעלו", אלא שבדיעבד אף בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה; ובברייתא שנו: "וחלצה נעלו", אין לי אלא נעלו, נעל של כל אדם מניין? תלמוד לומר "נעל" ("בית חזון הנעל"), נעל מכל מקום. אם כן מה תלמוד לומר "נעלו"? נעלו הראוי לו, פרט לנעל גדול שאין יכול להלך בו ופרט לקטן שאינו חופה רוב רגלו, ופרט לסנדל שאין לו עקב. חלצה בגדול – בסנדל שהיה גדול ממידת רגלו, שהוא יכול להלך בו – ואינו נשמט מעל רגלו, או בקטן – בסנדל שהיה קטן ממידת רגלו, שהוא חופה את רוב רגלו – מכסה את רובה של כף רגלו, חליצתה פשוטה – ברם, לכתחילה לא תחלוץ בגדול, שמא תבוא לחלוץ רפוי לגמרי, ותהא חליצתה פסולה. וכן לא תחלוץ בקטן, שמא תבוא לחלוץ בסנדל שאינו חופה את רוב רגלו ותהא חליצתה פסולה. חלצה בלילה, חליצתה פשוטה – שהחליצה היא כגמר דין, ושנינו (סנהדרין ד, א): "דיני ממונות דנין ביום וגומרים בלילה", ויש בחליצה משום דיני ממונות, הואיל והיא גובה כתובתה ("נימוקי יוסף"); ורבי אליעזר פוסל – את החליצה שנעשתה בלילה, שלדעתו החליצה כתחילת דין היא. והלכה כרבי אליעזר (דמב"ם הל' ייבום ד, סז). בשמאל – חלצה את הסנדל מרגלו השמאלי של היבם, חליצתה פסולה – שלמדים בגזירה שווה "רגלו, רגלו" ממזרע, מה שם ימנית, שכן במזרע נאמר (ויקרא יד, יז): "ועל בהן רגלו הימנית", אף כאן ימנית. ורבי אליעזר מכשיר – חליצה ברגל השמאלית, שאינו לומד ממזרע. ואין הלכה כמותו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום ראשון עמ' א

- 1 והסיר את הפסולת, עיבר אילן נמי ליתסר, קמשמע לן שרק
- 2 התוספת נאסרת ולא העיקר.
- 3 משנה
- 4 איזו אשה, כל שיש תחתיה עבודת פוכבים. רבי שמעון אומר, כל
- 5 שעובדין אותה בעצמה, אך כאשר עובדים את מה שתחתיה אינה
- 6 נאסרת. ומעשה היה בצירוף, באילן שהיו עובדין אותו ומצאו תחתיו
- 7 גל של אבנים, אומר להן רבי שמעון ברוך את הגל הזה מה יש בו,
- 8 ובדקוהו ומצאו בו צורה, אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתייר
- 9 להן את האילן, כיון שלא היה ככוונתם לעבוד את האילן.
- 10 גמרא
- 11 שנינו במשנה: איזוהי אשה כל שיש תחתיה עבודה זרה. מקשה
- 12 הגמרא: מדוע צריכה המשנה לשאול איזה אשירה אסורה, והא
- 13 אנו שלש אשירות הן – הלא אנו כבר שנינו במשנה הקודמת שלש
- 14 מיני אשירות. ועוד קשה שמלשון המשנה משמע שזו האשירה

- 15 היחידה האסורה, ולעיל שנינו שיש עוד שתי אשירות האסורות.
- 16 מתרצת הגמרא: הרי קאמר – זו כוונת משנתנו, שתיים לדברי הכל
- 17 – שתי האשירות הראשונות שנשנו במשנה הקודמת, לא נחלקו
- 18 בהן התנאים, ואחת – ובאשירה השלישית שנשנית לעיל (שהעמיד
- 19 תחתיה עבודת כוכבים) מחלוקת דרבי שמעון ורבנן. וכך מתפרשת
- 20 המשנה, איזו היא האשה שנתלקו בה רבי שמעון ורבננים, לדעת
- 21 חכמים כל שיש תחתיה עבודת פוכבים, ורבי שמעון אומר, כל
- 22 שעובדים אותה, ולא את מה שתחתיה.
- 23 מבארת הגמרא: איזו היא אשה קתם, כלומר, סתם אילן מה
- 24 הסימן לכך אם הוא אשירה, אומר רב, כל שבמקרים ו-משרתי
- 25 עבודה זרה וישבין תחתיה ואין מועמין מפירותיה, שמה שאינם
- 26 רוצים ליהנות ממנה מוכח שהם עובדים לה. ושמאל אומר, אפילו
- 27 אמרי הכמרים, הני תמרי – תמרים של אילן זה נאה להביאם
- 28 לעבודה זרה ששמה 'בי נצרפי', האילן אסור, משום דרמי בי
- 29 שיכר – שכוונתם לעשות מהתמרים שכן ושתה ליה – ולשתות
- 30 אותו ביום אידם, ומוכח מדבריהם שהאילן הוא אשירה.
- 31 אומר אמירם, אמרו לי קבי – הזקנים דפומבדיתא, דחלקתא
- 32 בשמאל.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כא ע"א: מעשה נוסף בנכדו של חוני המעגל: **חָנֹן הִנְחָא פֶּר בְּרִיתָהּ דְּחוֹנִי הַמַּעְגָּל הָהוּא** - היה בן בתו של חוני המעגל, **כִּי מַצְטְרִיף עֲלָמָא לְמִיטְרָא** - וכשהיה העולם צריך למטר, **הָווּ מְשַׁדְּרֵי רַבָּנִין יוֹנָקִי דְּבִי רַב לְנִבְיָה** - היו חכמים שולחים אליו תינוקות של בית רבן לעורר רחמיו שיתכוון בתפילתו, **וְנִקְמִי לִיָּה בְּשִׁפּוּלֵי גְלִימִיהָ** - והיו הילדים אווזים בשולי בגדיו, **וְאָמְרוּ לִיָּה, אָבָא אָבָא, הֵב לָן מִיטְרָא** - הבא לנו גשם. ואז **אָמַר לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲשֵׂה בְּשִׁבְלִי אֵלּוּ שְׂאִין מְכִירִין בֵּין אָבָא דִּיהֵיב מִיטְרָא** - ה' שהוא אב הנותן גשם, **לְאָבָא דְּלֹא יְהֵיב מִיטְרָא** - לאב שאינו יכול לתת גשם שהוא אני חנן, כלומר שסבורים שאני כאביהם שבשמים שיכול להוריד גשם. מבארת הגמרא: **וְאָמְרֵי קָרִי לִיָּה** - ומדוע היה נקרא **חָנֹן הִנְחָא**, **מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מַחְבִּיא עֲצָמוֹ בְּבִגְדֵיו בְּבֵית הַכֶּפֶס** מתוך צניעותו.

חילוק בין החכמים בתפילתם על הגשמים: **אָמַר לִיָּה רַבִּי וְרִיקָא לְרַב סַפְרָא, תָּא חוֹי [מַת] בֵּין תְּקִיפֵי דְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל לְחַסִּידֵי דְכָבֵל** - בא וראה מה בין החכמים התקיפים שבארץ ישראל לחכמים החסידים של בבלי, **דְּחַסִּידֵי דְכָבֵל** שהם **רַב הוֹנָא וְרַב חֲסֵדָא, כִּי הָוּה מַצְטְרִיף עֲלָמָא לְמִיטְרָא** - כשהיה העולם צריך למטר **אָמְרֵי, נִיבְנִיף הֲדָרִי וְנִיבְעִי רַחֲמֵי** - נתאסף יחד ונבקש רחמים **אֲפֻשֶּׁר דְּמִירְצֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּיִּיתִי מִיטְרָא** - אולי יתרצה ה' ויוריד גשם, ובכך היה מתפרסם שהתפללו על הגשמים. ואילו **תְּקִיפֵי דְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל, בְּגוֹזֵן רַבִּי יוֹנָה אֲבוּתָא [אבין] דְּרַבִּי מַנִּי, כִּי הָוּה מַצְטְרִיף עֲלָמָא לְמִיטְרָא, הָוּה עָיִל לְבִיתָהּ** - היה נכנס לביתו **וְאָמַר לָהּ** - לבני ביתו כדי שלא ידעו שהולך להתפלל על כך, **הָבּוּ לִי גּוֹאֲלִקִּי [שקים] וְאִיזִיל** - ואלך לשוק **וְאִיִּיתִי לִי בּוּזָא עִיבּוּרָא** - ואקנה בכסף תבואה שלא ארעב. **כִּי הָוּה נָפִיק לְבָרָא** - כשהיה יוצא לחוץ, **אִזִּיל וְקָאִי בְּרוּכָתָא עֲמִיקָתָא** - היה הולך ועומד במקום עמוק, שמשם התפילה מתקבלת יותר, **דְּכֶתִיב (תהלים קל א) 'מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיד ה', וְקָאִי בְּרוּכָתָא צִנִּיעָא** - ועומד במקום צנוע, **וּמִכְפִּי בְּשָׂקָא** - ומתכסה בלבוש שק, **וְנִבְעִי רַחֲמֵי, וְאִתִּי מִיטְרָא. כִּי הָוּה אִתִּי** - כשהיה חוזר לְבִיתָהּ, **אָמְרֵי לִיָּה, הָאִם אִיִּיתִי מֵר עִיבּוּרָא** - הבאת תבואה, **אָמַר לָהּ, אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאִתָּא מִיטְרָא, הֲשֵׁתָא רוּחַ עֲלָמָא** - עתה יהא ריוח בעולם ומחיר התבואה ירד, ואמתין ואקנה בזול. נמצא שהצניע תפילתו על הגשמים, ובזכותו בלבד בלא שצירף אחר עמו ירדו הגשמים, ושלא כחסידיו בבלי שלא הצניעו תפילתם והיו צריכים להצטרף יחד כדי לבקש על הגשמים.

מעשה נוסף מגדולתו של רבי יונה: **וְתָנוּ** - ועוד מצינו, **שְׂרָבִי מַנִּי בְּרִיָּה** - בנו של רבי יונה, **הָווּ קָא מַצְעְרֵי לִיָּה דְּבִי נְשִׂיאָה** - היו מצערים אותו הממונים על בית הנשיא, והלך **וְאִישְׁתַּמַּח עַל קְבֵרָא דְּאֲבוּתָא רַבִּי יוֹנָה, וְאָמַר לִיָּה, אָבָא אָבָא, חֲנִי מַצְעְרוּ לִי. יוֹמָא חַד הָווּ קָא חֲלָפִי הָתָם** - חלפו ממוני בית הנשיא מעל מערת קבורת רבי יונה, **אֵינְקוּם בְּרַעָא דְּסוּסָוּתִיָּהּ** - ונתפסו רגלי סוסייהם בקרקע שעל גבי המערה ולא יכלו לזוז, **עַד דְּקָבְּלוּ עֲלֵיהוּ דְּלֹא קָא מַצְעְרוּ לִיָּה** - עד שקיבלו עליהם לא לצער את רבי מני.

מעשה בגדולת רבו של רבי מני: **וְתָנוּ** - ועוד מעשה, **שְׂרָבִי מַנִּי הָוּה שְׂכִיחַ קְמִיָּה** - היה מצוי לפניו **דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן אֱלִישֵׁיב, וְאָמַר לִיָּה רַבִּי מַנִּי לְרַבִּי יִצְחָק, עֲתִירִי דְּבִי חָמִי** - עשירי בית חמי מתגאים עלי וקָא מַצְעְרוּ לִי. **אָמַר לוֹ, לִיעֲנִי** - יהיו עניים ולא יתגאו, **וְאִיעֲנִי. שׁוּב אָמַר לוֹ רַבִּי מַנִּי, קָא דְּחָקוּ לִי בַּעֲנִיּוּתָם שֶׁאִפְרַסְסָם. אָמַר לוֹ, לִיעֲתֵרוּ** - שיתעשרו ולא ידחקו, **וְאִיעֲתֵרוּ. וְעוֹד אָמַר רַבִּי מַנִּי לְרַבִּי יִצְחָק, לֹא מִיִּקְבְּלִי עָלִי אִינְשֵׁי בֵּיתִי** - אשתי אינה מקובלת עלי, שאינה יפה. **אָמַר לִיָּה, מַה שְּׂמָהּ, אָמַר לוֹ, חֲנָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, תִּתִּיבִי חֲנָה, וְנִתִּיבָתָה. שׁוּב אָמַר לִיָּה רַבִּי מַנִּי, קָא מַגְנִדְרָא** - אשתי מתגדלת **עָלִי מַחֲמַת יוֹפִיה. אָמַר לִיָּה, אִי הָבִי תַחְזוֹר חֲנָה לְשַׁחְרֻרִיתָהּ [כיעורה], וְחֲזֹרָה חֲנָה לְשַׁחְרֻרִיתָהּ.**

יִנּוּקִי דְּבִי רַב — להמריך לבו, ויתכוין בתפלתו. **בְּשִׁפּוּלֵי** — בשולי בגדיו. **אָבָא אָבָא** — כך רגילים לקרותו, כיתום שאמר אבי אבי. **שְׂאִין מְכִירִין** — בין חוני לאבא, כסבורין עלי שאני אביהן. הכי גרסינן: **שְׁהִיה מַחְבֵּא בְּבֵית הַכֶּסֶּא** — כי הוה בעי רחמי אמיא היה מחבא עצמו מרוב ענוה. ומאן דגרס בית הכסא — כלומר: מתחבא בבגדיו כשהוא נכנס להסך את רגליו, מרוב צניעותו. **רַב הוֹנָא וְרַב חֲסֵדָא** — חסידיו דבבל מפרסמין את הדבר, ושל ארץ ישראל צנועין ולא מודיעין שבא המטר בשבילים. **תָּא לִיבְנִיף אַהֲדָרִי** — אלמא: משום חד מינייהו לא אתי מיטרא. **תְּקִיפֵי דְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל רַבִּי יוֹנָה** — וקא חזינן דמחמתיה אתי מיטרא. **גּוֹאֲלִקָא** — טשק"א בלע"ז. **וְאִיִּיתִי בּוּזָא עִיבּוּרָא** — דגן, משום כפנא. שאפילו לבני ביתו לא היה מודיע. **אִיִּיתִי לֹן מֵר מַעֲיבּוּרָא** — דבעית למיזבן. **רוּחָא עֲלָמָא** — דליהוי שובע, ואהכי לא זבני ביוקרא דהשתא. **הוּו קָא חֲלָפִי** — דבי נשיאה. **הָתָם** — עלויה מערתא דרבי יונה. **אֵינְקוּם** — נדבכו בקרקע שעל גבי מערה, ולא היו יכולין לזוז ממקומן. **עֲתִירִי דְּבִי חָמִי** — עשירים של בית חמי. **לִיעֲנִי** — יהיו עניים. **קָא דְּחָקִי לִי** — ליתן להן פרנסה. **לֹא מִקְבְּלִי עָלִי אִינְשֵׁי בֵּיתִי** — אין אשתי מקובלת עלי, שאינה יפה. **מַגְנִדְרָא** — מתגדלת עלי מתוך גבהות יופיה. **מַגְנִדְרָא** — מלשון "מקום הגירה, לא אבותי להתגדר בו" (חולין ז,א).

משנה

שֵׁשׁ אֲשֵׁרוֹת הֵן – שלשה מיני אילנות של עבודה זרה והקרויים
'אשרה' שדיניהם חלוקים לענין ביטול שם עבודה זרה מהם.
הראשון, אֵילָן שֶׁנִּמְטָעוּ מִתְחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הָרִי זֶה אֲסוּרָה
בְּהִנָּא, אִף שֶׁלֹּא עֲבַד אוֹתָהּ עֲדִיק, וְכִי לְהִתִּירָה צָרִיךְ הַגִּי
לְבַטְלָהּ. הַשֵּׁנִי, אֵילָן הַנִּטְוֶה מִכְבֵּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְגִידְעוּ –
כֵּרַת אֶת עֲנָפָיו וּפִסְלוּ – והסיר ממנו את הפסולת, לְשֵׁם עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים – כדי לַעֲבֹד אֶת הַגִּידוּלִים שֶׁיִּצְמָחוּ, וְהִחְלִיף – והוציא
הָאֵילָן עֲנָפָיו חֲדָשִׁים, עֲנָפִים אֵלּוּ אֲסוּרִים בְּהִנָּא, וְכִי לְהִתִּיר אֶת
הָאֵילָן נִזְטָל מִה שֶׁהִחְלִיף – מסיר ממנו את הענפים שנוספו ושורפם.
הַשְּׁלִישִׁי, אֵילָן הַנִּטְוֶה מִכְבֵּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַעֲמִיד
תַּחְתָּיה – תחת ענפיה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הָאֵילָן אֲסוּר בְּהִנָּא, וְאִם
נִפְלָה – נטל את העבודה זרה מתחתיה, הָרִי זֶה מוֹתֵרֶת – האילן
מוֹתֵר בְּהִנָּא.

גמרא

שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה: אֵילָן שֶׁגִּידְעוּ לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, הַעֲנָפִים הַחֲדָשִׁים
אֲסוּרִים בְּהִנָּא, וְאִם נִטְלוּ אוֹתָם הָאֵילָן מוֹתֵר. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא:
אֲמַר רַבִּי יְנָאי, וְהוּא – דִּין זֶה שֶׁהַעֲנָפִים נֶאֱסְרוּ, הוּא דוּקָא
כְּשֶׁהִכְרִיף – כּוּפָה וּמוֹרָה מִזֵּהאֵילָן וּטְמֵנָה בְּאִדְמָה כִּדִּי תַּשְׁרִישׁ,
וְהָרִבִּים בְּגוּפוֹ שֶׁל אֵילָן – אוֹ לֶקַח וּמוֹרָה שֶׁל אֵילָן אַחֵר וְהִרְכִּיבָהּ
בְּאֵילָן זֶה, וְהִיא הוֹצִיָּאָה עֲנָפִים חֲדָשִׁים, שֶׁעֲנָפִים אֵלּוּ נֶאֱסְרוּ מִשּׁוּם
שֶׁנִּחְשְׁבִים כְּנִטְעָה חֲדָשָׁה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה. אוֹלָם אִם לֹא הִכְרִיךְ
אֶת הָרִכִּיב, וְהַעֲנָפִים הַחֲדָשִׁים יֵצְאוּ מֵהָאֵילָן עֲצָמוּ שְׂגִידָה, אִינֵם
נֶאֱסְרוּ, מִשּׁוּם שֶׁמִּחוּבֵּר לִקְרָקַע אֵינּוּ נֶאֱסָר.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאֵין גִּידְעוּ וּפִסְלוּ תָנִן – הֵלֵךְ בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שֵׁנִי
שֶׁאִם גִּידְעוּ וּפִסְלוּ הַגִּידוּלִים אֲסוּרִים, וּמִשְׁמַע שְׂדֵי בִּכְךָ כִּדִּי
לֹאסוּר, וְאִין צָרִיךְ לְהִכְרִיךְ אוֹ לְהִרְכִּיב. מִמַּחֲמַת קוּשִׁיָּא זֶה מִפְּרִשְׁתָּ
הַגִּמְרָא אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יְנָאי בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֵלָּא כִּי אִתְּמַר דְּרַבִּי יְנָאי
לְעֵינֵי בִּיטוּל אֲתָמָּר – דְּבָרֵי רַבִּי יְנָאי נֶאֱמָרוּ עַל מַה שֶּׁשֵּׁנִי בְּהַמְשָׁךְ
הַמִּשְׁנָה שֶׁנִּטְוֶה מִה שֶׁהִחְלִיף, וּבִכְךָ מִבְּטֵל אֶת הָאֵסוּר מִהָאֵילָן,
וְכֹה חִדַּשׁ עַל נֶבֶד דְּהִכְרִיף וְהָרִבִּים וְעֵשָׂה מַעֲשֵׂה בְּגוּפוֹ שֶׁל
אֵילָן, וְכֹה יֵצְאוּ גִידוּלִים חֲדָשִׁים, הָאֵילָן עֲצָמוּ לֹא נַעֲשֶׂה עֲבוֹדָה
זָרָה, וְלִכְךָ כִּי נִזְטָל מִה שֶׁהִחְלִיף – אֶת הַעֲנָפִים הַחֲדָשִׁים שֶׁנִּסְפּוּ,
שֶׁפִּיר דָּמִי – יִפָּה עֵשָׂה וְהָאֵילָן הוֹתֵר. וְהַחִידוּשׁ בֹּזֵה, דְּמַחֵו דְּתִימָא
בִּין דְּהִכְרִיף וְהָרִבִּים וְעֵשָׂה מַעֲשֵׂה בְּגוּפוֹ שֶׁל אֵילָן, בְּאֵילָן שֶׁנִּמְטָעוּ
מִתְחִלָּה לְעִבְדוּתָהּ זָרָה דָּמִי, וְלִיתְמַר בּוֹלָה – כֹּל הָאֵילָן, קָא מִשְׁמַע לָן
שֶׁרָק הַתּוֹסֶפֶת נֶאֱסְרָה, וְכַשְּׁמִסְרָה נִתְּרָה הָאֵילָן.

אֲמַר שְׁמוּאֵל, הַמִּשְׁתַּחֲוִיָּה לְאֵילָן שֶׁנִּטְעָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה,
תּוֹסֶפֶת מִתְּחִלָּה – מִה שֶׁהָאֵילָן הוֹסִיף מַעַת שֶׁהִשְׁתַּחֲוִיָּה לוֹ אֲסוּרָה, וְעִיקָר
הָאֵילָן מוֹתֵר. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִתֵּיב דְּבִי אֶלְעָזָר, שֵׁנִי בַּמִּשְׁנֵיתוֹ
שֶׁאֵילָן שְׂהִיָּה נִטְוֶה שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה וְגִידְעוּ וּפִסְלוּ לְעִבְדוּת
כּוֹכָבִים, וְהִחְלִיף – וְצִמְחוּ עֲנָפִים חֲדָשִׁים, נִזְטָל מִה שֶׁהִחְלִיף – אֶת
הַתּוֹסֶפֶת וְהָאֵילָן מוֹתֵר. וּמִשְׁמַע שְׂדוּקָא אִם גִּידְעוּ וּפִסְלוּ, אִין –
אִבֵּן הַתּוֹסֶפֶת נֶאֱסְרָה, אוֹלָם אִם לֹא גִידְעוּ וּפִסְלוּ, לֹא – אִין
הַתּוֹסֶפֶת לֹא נֶאֱסְרָה בְּהִשְׁתַּחֲוִיָּה בִּלְבַד, לִפִּי שֶׁהָאֵילָן מִחוּבֵּר, וּמִחוּבֵּר
שׁוֹעֲבֵל לֹא נֶאֱסָר. מִתְּרַצָּה הַגִּמְרָא: אֲמַר לָהּ שְׁמוּאֵל, הָאֵין מִנִּי –
מִשְׁנֵיתוֹ הַמִּתִּירָה אֵילָן שֶׁהִשְׁתַּחֲוִיָּה לוֹ כְּשִׁיתָּ מִי נִשְׁנִית, כְּשִׁיתָּ
רַבֵּן הָיָא, הַחֹלְקִים עַל רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה (לְעִיל מַחֵו) וְסוֹבְרִים
שֶׁאֵילָן לֹא נֶאֱסָר אֲלָא כְּשִׁנִּיעַ מִתְחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, אֲבָל
נִטְעוּ וְלִבְסוּף עֲבָדוּ מוֹתֵר. וְלִכְךָ רַק כֹּאשֶׁר גִּידְעוּ וּפִסְלוּ, שֶׁעֵשָׂה
מַעֲשֵׂה הַגּוֹרֵם לְעֲנָפִים חֲדָשִׁים רַבִּים שֶׁיִּצְמָחוּ מִזֶּה וְטוֹב יוֹתֵר,
הַעֲנָפִים נֶאֱסְרוּ, כִּדִּין גִּידוּלִים שֶׁנִּטְעוּ מִתְחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה.
וְשְׁמוּאֵל דְּאֲמַר שֶׁבְּהִשְׁתַּחֲוִיָּה הָאֵילָן נֶאֱסָר, סִבֵּר בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה, דְּאֲמַר שֶׁגַּם אֵילָן שֶׁנִּמְטָעוּ וְלִבְסוּף עֲבָדוּ אֲסוּר, כִּינן שֶׁהִנִּיעָה
נִחְשָׁבֶת לְתַפִּיסַת יְדֵי אָדָם.

נִמְצָא שֶׁהַגִּמְרָא כֵּאן סוֹבֵרֶת שֶׁמִּחְלוקָת חֲכָמִים וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה בְּעֵינֵי אֵילָן שֶׁנִּטְעוּ וְלִבְסוּף עֲבָדוּ הֵיא רַק בְּעֵינֵי הַתּוֹסֶפֶת,
שֶׁחֲכָמִים מִתִּירִים, וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, אִךְ עִיקָר הָאֵילָן

לְדַעַת הֵכֵל אֵינּוּ נֶאֱסָר, וּמִשּׁוּם כֵּךְ פִּירְשָׁה שְׁמוּאֵל סוֹבֵר רַק כְּרַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַב אֲשִׁי חוֹלֵק עַל כֵּךְ, וּמִבִּאֲרַת אֶת מִחְלוקָתָם בְּאוֹפֶן
שְׂדָרֵי שְׁמוּאֵל יִדְּיו עַל פִּי כָל הַדְּעוֹת. מִתְּקַף לָהּ רַב אֲשִׁי, מִמָּאִי
דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבֵּן בְּתוֹסֶפֶת פְּלִיגִי – בְּעֵנָפִים שְׂדוּסִיף הָאֵילָן
הֵם חוֹלְקִים, וְעִיקָר הָאֵילָן לְכָל הַדְּעוֹת מוֹתֵר, דְּלִמָּא – שְׁמָא
הַתּוֹסֶפֶת לְדְּרַבִּי הֵכֵל אֲסוּר, וְעִיקָרוֹ פְּלִיגִי – וְנִחְלָקוּ בֵּין עִיקָר
הָאֵילָן, דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבֵר, שֶׁעִיקָרוֹ נִמְי אֲסוּר, דְּבָתִּיב (דְּבָתִּיב
יב א) וְאֲשִׁרְיָהּ תִּשְׁרָפוּן בְּאֵשׁ, וְתִיבֵת 'אֲשִׁרְיָהּ' בִּלְשׁוֹן רַבִּים בִּאֵה
לְלַמֵּד גַּם עַל אֵילָן שֶׁנִּטְעָה מִתְחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְגַם עַל אֵילָן
שֶׁנִּטְעָה וְלִבְסוּף נַעֲבַד, שֶׁשֵּׁנִיָּה דִּינָם בִּשְׂרִיפָה. וְרַבֵּן סָבֵר, עִיקָר
אֵילָן שְׂרִי – מוֹתֵר, וְרַק הַתּוֹסֶפֶת אֲסוּרָה, דְּבָתִּיב (ד שס) וְאֲשִׁרְיָהּ
תִּגְדְּעוּן, כְּלוּמָר, יֵשׁ אֵילָן שֶׁאִין צוֹרֵךְ לְשׁוּרְפוֹ כּוֹלֵו אֲלָא רַק לְגִדּוּעַ
אֶת עֲנָפָיו, אֵינְהוּ אֵילָן שֶׁרַק גִּידְעוּ אֲסוּר וְעִיקָרוֹ שְׂרִי – מוֹתֵר, הוּו
אֲמַר שְׂהוּו אֵילָן שֶׁנִּמְטָעוּ וְלִבְסוּף עֲבָדוּ, וְרַק אֵילָן שֶׁנִּטְעָה מִתְחִלָּה
לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כּוֹלֵו אֲסוּר, שֶׁעַל כֵּךְ נֶאֱמָר 'וְאֲשִׁרְיָהּ תִּשְׁרָפוּן
בְּאֵשׁ'. וְלִפִּי זֶה, שְׁמוּאֵל אִמַּר אֶת דְּבָרָיו שֶׁהִשְׁתַּחֲוִיָּה לְאֵילָן
תּוֹסֶפֶתוֹ אֲסוּרָה, לְכָל הַדְּעוֹת, כִּינן שֶׁעַל הַתּוֹסֶפֶת כָּלֵל לֹא נִחְלָקוּ.
מִוִּסְיָ רַב אֲשִׁי לְבִאֲרִי: וְכִי תִימָא – וְשְׁמָא תִקְשָׁה עָלֵי, הָא (דלא)
[לֹא] מִתְּרַצָּנִי הֵכִי – הֵלֵךְ בְּגִמְרָא לְעִיל (מַחֵו) לֹא פִירְשׁוּ כְּדִבְרֵי
שֶׁנִּחְלָקוּ עַל דִּין הָעִיקָר וְלֹא עַל הַתּוֹסֶפֶת, שֶׁהִרִי בִיאָרו שְׂרַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה הָאוֹסֵר בְּאֵילָן שֶׁנִּטְעָה וְלִבְסוּף נַעֲבַד לִמַּד זֹאת
מִ'וְאֲשִׁרְיָהּ תִּגְדְּעוּן', וְנִמְצָא שֶׁהָאֵין סוֹבֵר שֶׁהִעִיקָר מוֹתֵר וְרַק זֹאת
הַתּוֹסֶפֶת יֵשׁ לְגִדּוּעַ. מִשִּׁיב בִּי שֶׁאֵין מִתְּרַצָּנִי וְכִדְרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה לְעִיל (שס) אִין הַדְּבָרִים מִפּוֹרְשִׁים שֶׁהַפֶּסֶק 'וְאֲשִׁרְיָהּ
תִּגְדְּעוּן' מִלְּמַד עַל אֵילָן שֶׁנִּטְעוּ וְלִבְסוּף עֲבָדוּ, וְאִדְרָבָה, רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה הִבִּיא אֶת הַפֶּסֶק 'וְאֲשִׁרְיָהּ תִּשְׁרָפוּן בְּאֵשׁ' וּטְרַחְנוּ
לִיִּישֵׁב זֹאת, עַל כֵּן נִיתָן לִימָר אֵיפּוֹךְ – הַפּוֹךְ אֶת דְּרִשּׁוֹת רַבֵּן לְדְּרַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְדְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה לְרַבֵּן, כְּלוּמָר, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה הוּא הַסּוֹבֵר שֶׁהַפֶּסֶק 'וְאֲשִׁרְיָהּ תִּשְׁרָפוּן' בִּלְשׁוֹן רַבִּים
מִלְּמַד שֶׁשְׁתֵּי הַאֲשִׁרְיָהּ זֵוּ שֶׁנִּטְעָה מִתְחִלָּה וְזוֹ שֶׁנִּטְעָה וְלִבְסוּף
נַעֲבַדָה אֲסוּרוֹת, בֵּין הַתּוֹסֶפֶת וּבֵין הָעִיקָר, וְכֹה הוֹכִיחַ רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאִין מִקּוֹם לְדַרְשָׁה 'וְלֹא עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהִיָּהּ', וְחֲכָמִים
הֵם הַסּוֹבְרִים שֶׁהַפֶּסֶק 'וְאֲשִׁרְיָהּ תִּשְׁרָפוּן בְּאֵשׁ' מִלְּמַד רַק עַל
אֵילָן שֶׁנִּטְעָה מִתְחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁכּוֹלֵו אֲסוּר, וְהַפֶּסֶק
'וְאֲשִׁרְיָהּ תִּגְדְּעוּן' מִלְּמַד עַל אֵילָן שֶׁנִּטְעָה וְלִבְסוּף נַעֲבַד, שֶׁרַק
הַתּוֹסֶפֶת אֲסוּרָה וְהָעִיקָר מוֹתֵר.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל רַב אֲשִׁי: אִם כֵּן שֶׁהַתּוֹסֶפֶת אֲסוּרָה לְכָל הַדְּעוֹת
וְנִחְלָקוּ רַק בֵּין הָעִיקָר, שֶׁמִּשְׁנֵיתוֹ שֶׁאִמַּר גִּידְעוּ וּפִסְלוּ וְהַחְלִיף,
נִזְטָל מִה שֶׁהִחְלִיף, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁאִם רַק הַשְׁתַּחֲוִיָּה וְלֹא גִידְעוּ וּפִסְלוּ
הָאֵילָן מוֹתֵר, מָאן קָתָנִי לָהּ – מִי שֶׁנָּה אוֹתָהּ, הֵלֵךְ אֵינָה לֹא כְּרַבֵּן
וְלֹא כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאִי כְּרַבֵּן, בְּלֹא גִידְעוּ וּפִסְלוּ נִמְי הַתּוֹסֶפֶת
אֲסוּרָה, שֶׁהִרִי לִפִּי רַב אֲשִׁי חֲכָמִים מוֹדִים שֶׁאֵילָן שֶׁנִּטְעוּ וְלִבְסוּף
עֲבָדוּ הַתּוֹסֶפֶת אֲסוּרָה. וְאִי הַמִּשְׁנָה כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּן לֹא
רַק הַתּוֹסֶפֶת אֲסוּרָה אֲלָא עִיקָר הָאֵילָן נִמְי אֲסוּר, וּמִדּוּעַ שֵׁנִי
שֶׁנִּזְטָל אֵת מִה שֶׁהִחְלִיף וְעִיקָרו מוֹתֵר.
מִתְּרַצָּה הַגִּמְרָא בִּשְׁנֵי אֲפָנִים: אִי בְּעִית אֵימָא – אִם תִּרְצָה תִּישָׁב
הִלְכָה זֶה כְּרַבֵּן, וְאִי בְּעִית אֵימָא – וְאִם תִּרְצָה תִּישָׁבֶה כְּרַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה. אִי בְּעִית אֵימָא כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְכֹה שֶׁהוֹקְשָׁה לָךְ
מִדּוּעַ בְּגִידְעוּ וּפִסְלוּ נֶאֱסָר רַק הַתּוֹסֶפֶת, יֵשׁ לִיִּישֵׁב דְּבִי קֶאֱמַר רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁבְּהִשְׁתַּחֲוִיָּה בִּלְבַד בְּלֹא גִידְעוּ וּפִסְלוּ עִיקָר אֵילָן
אֲסוּר, הֵיינו דוּקָא בְּסִתְמָא – כֹּאשֶׁר הִשְׁתַּחֲוִיָּה לְאֵילָן סִתָּם בִּלֹּא
כוֹוֵה לְחֶלֶק מִסּוּיִם שֶׁל הָאֵילָן, אֲכָל כֹּאשֶׁר גִּידְעוּ וּפִסְלוּ, נִזְטָל
אֲדַעְתָּיה דְּבְּתוֹסֶפֶת נִתְמָא לִיָּה – גִּילָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלְּתוֹסֶפֶת הוּא רוֹצֵה
לְעִבְדוּת, וְעִיקָר אֵילָן לֹא נִתְמָא לִיָּה – אֵינּוּ רוֹצֵה לְעִבְדוּת. אִיבְעִית
אֵימָא כְּרַבֵּן, וְכֹה שֶׁהוֹקְשָׁה לָךְ מִדּוּעַ הוֹרָצְנוּ לִימָר שֶׁבִּגְדִיעוּ
וּפִסְלוּ הַתּוֹסֶפֶת אֲסוּרָה, הֵלֵךְ אֲפִילוּ בְּהִשְׁתַּחֲוִיָּה בִּלְבַד הַתּוֹסֶפֶת
נֶאֱסְרָה, יֵשׁ לִיִּישֵׁב שֶׁבְּאוֹפֶן שֶׁגִּידְעוּ וּפִסְלוּ אִיבְעִיתָא לִיָּה לְהַשְׁמִיעַ
שֶׁרַק הַתּוֹסֶפֶת נֶאֱסְרָה, דְּסִלְקָא דְּעִתָּהּ אֵימָא – שֶׁהִיָּה עוֹלָה בְּדַעְתָּ
לִימָר שֶׁכֵּינן דְּעִבְדוּ לִיָּה מַעֲשֵׂה בְּגוּפִיהָ, שֶׁהִרִי כֵּרַת אֶת הַעֲנָפִים

לא יֵשֶׁב בְּצִילָהּ – ולא דמי לצלל של היכל (פסחים כו, א), ודחתם היכל לתוכו עשוי, אבל אשרה עשויה לצלל. אי נמי, חומרא דעבודה זרה שאני. **א'** דאיכא דירכא אחרינא – פירוש: קצר כוה, דאי בעינן למימר אפילו ארוך יותר – אם כן אין לדבר סוף. **ורבנן** סברי זה וזה גורם מותר – פירש רבינו שמואל: ומכל מקום אסרי רבנן ירקות בימות החמה. ולא דמי, דהבא עוב וכל נבייה המהנה לגדל ולהחליף

משנה לא יֵשֶׁב בְּצִילָהּ, וְאֵם יֵשֶׁב – טהור; וְלֹא יַעֲבֹד תַּחְתֶּיהָ, וְאֵם עֶבֶר – טָמֵא. הִיתָה גִּזְזֵלָתָא אֶת הַרְבִּים, וְעֶבֶר תַּחְתֶּיהָ – טהור. גִּמְרָא "לֹא יֵשֶׁב בְּצִילָהּ". פְּשִׁיטָא! אִמֵּר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרָכָא אֶלָּא לְצִל צִילָהּ. – מִכְּלָל דְּבִצֵּל קוֹמְתָהּ, אִם יֵשֶׁב טָמֵא? – לֹא, דְּאֶפְּלוּ לְצִל קוֹמְתָהּ נָמִי, אִם יֵשֶׁב טהור; וְהָא קָא מְשַׁמְעֵי לָן: דְּאֶפְּלוּ לְצִל צִילָהּ לֹא יֵשֶׁב. אִיכָא דְּמַתְּנֵי לָהּ אִפְּסִיפָא: "וְאֵם יֵשֶׁב טהור". פְּשִׁיטָא! אִמֵּר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרָכָא אֶלָּא לְצִל קוֹמְתָהּ. – מִכְּלָל דְּלִצֵּל צִילָהּ אֶפְּלוּ לְכַתְחָלָהּ יֵשֶׁב? – לֹא, הָא קָא מְשַׁמְעֵי לָן: דְּאֶפְּלוּ לְצִל קוֹמְתָהּ, אִם יֵשֶׁב טהור. "וְלֹא יַעֲבֹד תַּחְתֶּיהָ, וְאֵם עֶבֶר – טָמֵא". מָאֵי מְעָמָא? אִי אֶפְּשֵׁר דְּלִיצָא תַּקְרוּבָתָא עֲבֹדָה זָרָה. מָיִי? רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתְרִיא הָיָא; דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתְרִיא אָמַר: מָיִי לְתַקְרוּבָתָא עֲבֹדָה זָרָה שְׂמִטְמָאָה בְּאַהֲלָהּ? שְׁנָאֵמַר: "וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים", מָה מִתִּים מְטָמָא בְּאַהֲלָהּ, אִף תַּקְרוּבָתָא עֲבֹדָה זָרָה מְטָמָא בְּאַהֲלָהּ. "הִיתָה גִּזְזֵלָתָא אֶת הַרְבִּים, וְעֶבֶר תַּחְתֶּיהָ – טהור". אִיפְּשִׁיפָא לְהוּ: עֶבֶר אוֹ עֹבֵר? רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֱלֵעָזָר מְשַׁמְעֵיהּ דְּחֻקִּיהָ אָמַר: עֹבֵר, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אִם עֶבֶר. וְלֹא פְּלִיגִי: הָא דְּאִיכָא דִּירְכָא אַחְרֵינָא, הָא דְּלִיצָא דִּירְכָא אַחְרֵינָא. אִמֵּר לִיה רַב שֵׁשֶׁת לְשִׁמְעִיָּה: פִּי מִטִּית לְהָתָם אַרְהִיטִינִי. הִיכִי דְּמִי? אִי דְּלִיצָא דִּירְכָא אַחְרֵינָא – לְמָה לִּי "אַרְהִיטִינִי"? מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרִי וְאִי דְּאִיכָא דִּירְכָא אַחְרֵינָא, פִּי אִמֵּר "אַרְהִיטִינִי" מִי שְׂרִי? – לְעוֹלָם דְּלִיצָא דִּירְכָא אַחְרֵינָא, וְאִדָּם חֲשׁוֹב שְׂאֵנִי מִשְׁנָה זוֹרְעִין תַּחְתֶּיהָ יִרְקוֹת בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, אֶבֶל לֹא בִּימּוֹת הַחֹמֶה, וְלֹא בִּימּוֹת הַחֹמֶה גְּשָׁמִים. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִף לֹא יִרְקוֹת בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שְׁהִנְכִּיה נּוֹשֶׁרֶת גְּלִיהָ וְהָוָה לָהֵן לִזְכֹּל. גִּמְרָא לְמִימְרָא, דְּרַבִּי יוֹסִי סָבַר: זֶה זֶה גּוֹרֵם – אֲסוּר, וְרַבְּנָן אָמְרִי: זֶה זֶה גּוֹרֵם – מוֹתֵר? הָא אִיכָא שְׂמִיעִין לְהוּ; דְּתַנְן, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: שׁוֹחֵק וּזְרָה לְרוּחַ אוֹ מִטִּיל לֵסִם. אִמֵּר לָן: אִף הָיָא נֶעֱשֶׂה זָכַל, וְנִאֲמַר: "לֹא יִדְבֵּק בִּידָךְ מֵאֻמָּה מִן הַחַרָּם", קְשִׁיָּא דְּרַבְּנָן אֲדַרְבֵּנּוּ, קְשִׁיָּא דְּרַבִּי יוֹסִי אֲדַרְבֵּי יוֹסִי! בְּשִׁלְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי אֲדַרְבֵּי יוֹסִי לֹא קְשִׁיָּא: הָתָם דְּקִאֻוֹל לְאִיבּוֹד – מִתּוֹר, הֵכָא דְּלֹא קִאֻוֹל לְאִיבּוֹד – אֲסוּר, אֶלָּא דְּרַבְּנָן אֲדַרְבֵּנּוּ קְשִׁיָּא! – אִיפּוֹד. וְאִיבְעִית אִימָא: לֹא תִּפּוֹד, דְּרַבִּי יוֹסִי – כְּדִשְׁנִין, דְּרַבְּנָן – כְּדִאֲמַר רַב מְרִי בְּרִיה דְּרַב כְּהָנָא: מַה שְׂמִשְׁבִּית בְּכִיבָה פּוֹגֵם בְּעוֹר פּוֹגֵם בְּבֶשֶׂר, הֵכָא נָמִי, מַה שְׂמִשְׁבִּית בְּכִיבָה פּוֹגֵם בְּצִל. וְסָבַר רַבִּי יוֹסִי: זֶה זֶה גּוֹרֵם אֲסוּר? וְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: נּוֹטְעִין יַחֲוֹר שֶׁל עֵרְלָה, וְאִין נּוֹטְעִין אֲנָז שֶׁל עֵרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי, וְאִמֵּר רַב יְהוּדָה אָמַר: רַב: מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי, שְׂאֵם נָטַע וְהִבְרִיךְ וְהִרְכִּיב – מוֹתֵר; וְתַנְיָא נָמִי הִכִּי: מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי שֵׂאם

משנה לא יֵשֶׁב בְּצִילָהּ – האי צל לאו תחת נוף האילן הוא, דאם כן לא מתני ליה: "ואם יֵשֶׁב טהור", דהא קתני סיפא: "לא יַעֲבֹד תַּחְתֶּיהָ וְאֵם עֶבֶר טָמֵא", אלא מן האילן והלאה. הלכך לא אוכל הוא, שכשהחמה במזרח או במערב יש לכל אדם צל ארוך, וכשהחמה עומדת באמצע הדקיע אין לכל דבר צל אלא תחתיה. תחתיה – נוף האילן, שהאילן עליו האילן, **ואם עֶבֶר טָמֵא** – כדמפרש בגמרא. היתה גזולת **את הרבים** – שהיה נופה נוסה לרשות הרבים. **ועֶבֶר תַּחְתֶּיהָ טהור** – דהך טומאה דרבנן היא, וקרא דמיתני בגמרא אסמכתא בעלמא היא. והכי נמי אמרין בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נב, א) דהך טומאה דרבנן היא, והיכא דגזולת את הרבים לא גזור רבנן. **גִּמְרָא פְּשִׁיטָא** – דלא יֵשֶׁב בְּצִילָהּ, דהא קא מיתנינא מעבדא זרה. **וצל צילה** – שחירת וערבת, שצל ארוך לכל דבר מאד. וכל זמן שלא עברה מדת ארוך הצל את מדת גובה קומת האילן הצל עב וחסוך, מכאן ואילך הצל דק וקלש, והיא צל צל, ואעפ"י לאשמועינן דאפילו בצל צילה לא יֵשֶׁב. **מכלל דבצל קומתה אם יֵשֶׁב טָמֵא** – בתמידה, וכל אינו מן האילן היא, ולא תחת נופה לא **וצל קומתה נמי אם יֵשֶׁב טהור** – ובכלד שלא יֵשֶׁב ממש תחתיה. ומשום רישא נקט צל צילה, דקתני לא יֵשֶׁב לכתחלה, ואשמועינן דאפילו בצל צילה לא יֵשֶׁב. אבל סיפא: יֵשֶׁב טהור – אפילו אצל קומתה קאי. **מכלל דבצל צילה לכתחלה יֵשֶׁב** – בתמידה: כיון דאוקמתא מתניתין אצל קומתה, ורישא נמי דקתני: לא יֵשֶׁב בצל קומתה – מכלל דבצל צילה לכתחלה יֵשֶׁב? והא קא מיתנינא **אם יֵשֶׁב טהור** – ובכלד שלא יֵהָא תַּחְתֶּיהָ, דהא קתני לקמן דאי עבר טמא, וכל שכן יֵשֶׁב. **אי אפשר** דליכא תקרובת עבודה זרה – ונמצא האילן מאויל על התקרבות ועליו. **דאי עבר דיעבד, ואי עבר לכתחלה** – כי מסיית התם – רב ששת סגי נהורא זהו זה מושבו, והיתה בעירו אשרה גזולת את הרבים. אמר ליה: כי מסיית התם. **אדיהני** = משכני במרצוה. **משנה זו** רועין תחתיה ירקות בימות הגשמים – שהאילן גם הוא קשה להן, שמעכב החמה מלבא. **אבל לא בימות החמה** – שהצל יפה להן, וחורין – לטוגיא בלעז. **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים** – שהצל יפה לזורת לעולם. **שהנבייה** – עליו נטרשן בימות הגשמים מן האילן. **גִּמְרָא** זה וזה – נבייה דאיסור, וקרקע עולם דהיתר, גורמין לירקות שיגדלו. שוחק וזורה לרוח – ולא חיש לזבל. **התם קאזיל לאיבּוֹד** – לאבדה הווא מתבין, וכבר בטלה עבודה זרה, ולא גרעא מעבודה זרה שנשתברה מאליה. הלכך ליכא זה וזה גורם, שהי אין כאן איסור כל כך, דאפילו רבנן לא אסרי אלא משום גזירה דלמא מגבה ליה כו כדאוקימנא בריש פירקין (עבודה זרה מב, א). **הכא לא אויל לאיבּוֹד** – שהי רכבה בכך, ואין עבודה זרה בטלה דרך גדילתה. **הלכך איסור** הנאה הוא, זה וזה גורם אסור. **איפּוֹד** – כולה מתניתין, ולא תשני דרבי יוסי אדרבי יוסי כדשנתי. **כדשנתי** – מעיקרא, ולעולם זה וזה גורם אסור סבירא ליה. **דרבנן** – אדרבנן לא קשיא, אינו נמי זה וזה גורם אסור סבירא להו, כדאמרין: אף היא נעשית זבל. והכא היינו טעמא דשרי – דליכא גורם איסור כלל, דמה שמשיב אילן את הירקות בעליו פוגם בצל. **ודרב מרי** – (בתמורה) (כו, א) גבי אין מרגלין בפסולי מוקדשים, להפשיט דרך הרגלים כעין מפוח של נפחים בעלי מומין שנפדו ושחטן לצרכו. ואף על פי שהער נמכר ביוקר אסור להרגל, לפי שבזון קדשים הוא שמקלקל הבשר. קשיא לן התם: אמאי דא פסידא דהקדש הוא, דאי הוה שרית ליה להרגל ולמכור העור ביוקר הוה טפי פריק להו מעיקרא! ושני רב מרי: ליכא פסידא, דמה שמשיבין בדמי העור פוגם בדמי הבשר. **עילה** – לא נאסר אלא הפרי, הלכך אנוס הוא הנאה, דקא מתהני מניה שחור ונעשה אילן. **יחור** – נוף, **שֵׂאם נָטַע** – האנוש של ערלה, מותר. אלמא, כי גדל האילן וטוען פירות – הוה להו דהך פירות בגרמא דאנוס דאיסור וקרקע דהיתר, וקתני מותרו והבריך

עבודה זרה דף מח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכג

מבארת הגמרא: ולא פליגי – אין מחלוקת ביניהם, הא – מה שאמר
 רבי יוחנן שלכתחילה לא יעבור, מדובר דאיקא דייקא אחרניא –
 שיש לו דרך אחרת להגיע למקום חפצו, ולכן לכתחילה לא יעבור
 תחתיה אף אם היא גוזלת את הרבים, הא – ומה שאמר חזקיה
 שמוטר לעבור לכתחילה, מדובר דליקא דייקא אחרניא – שאין לו
 דרך אחרת.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: מעשה ברב ששת שהיה סגי נהור,
 והיה שמשו מוליכו בדרך, והיה בדרכם אשירה הגוזלת את
 הרבים. אמר ליה רב ששת לשמעיה – לשמשו, כי מטיית להתם –
 כאשר נגיע למקום האשירה, אחרניא – הוליכני במרוצה שלא
 אתעכב תחתיה. שואלת הגמרא: היכי דמי – במה מדובר, אי
 דליקא דייקא אחרניא – אם אין דרך אחרת לילך, למה ליה אחרניא
 – למה ביקש שיוליכנו במרוצה, הלא מישא שרי – מותר לילך
 שם, ואי דאיקא דייקא אחרניא – ואם יש דרך אחרת, כי אמר
 אחרניא מי שרי – וכי מה שאמר לו 'הוליכני במרוצה' מתירו
 לעבור שם. משיבה הגמרא: לעולם דליקא דייקא אחרניא – באמת
 מדובר שלא היתה דרך אחרת, ואדם חשבו ששני – שונה דינו של
 אדם חשוב, שעליו להחמיר על עצמו ולעבור תחתיה במרוצה,
 כדי שלא ילמדו ממעשיו להקל יותר.
 משנה
 וזרעין תחתיה – תחת האשירה ירקות בימות הנשמים, משום שבזמן
 זה אור השמש מועט ונוצר לגידולם, ונמצא שאינו נהנה מהצל.
 אבל לא יזרע תחתיה בימות החמה, כיון שהצל מועיל לירקות.
 והתירין – ואת ירק החסה לא יזרע תחתיה לא בימות החמה ולא
 בימות הנשמים, מפני שהצל מועיל לה תמיד. רבי יוסי אומר, אין
 זורעים תחתיה אף לא ירקות בימות הנשמים, מפני שהנביה
 (ו-העלים הנושרים מהאילן) נושרת עליהן, והן – ונעשית להן
 לזבל, ונמצא נהנה מהאשירה.

גמרא

שנינו במשנה: שחכמים התירו לזרוע ירקות תחת אשירה בימות
 הגשמים, ורבי יוסי אסר כיון שהירקות גדלים על ידי הנביה.
 מקשה הגמרא: למיפריא – האם משנתניו באה לומר, דרבי יוסי
 קבר, זה וזה גורם אסור – שכאשר דבר המותר בהנאה ודבר
 האסור בהנאה גרמו יחד ליצירת דבר מה, דבר זה אסור בהנאה,
 ולכן זרעים הגדלים על ידי הנביה האסורה והקרקע המותרת
 אסורים בהנאה. ורבנן אמרי, זה וזה גורם מותר – דבר הנגזר
 מהיתר ומאסור אינו נאסר בהנאה, ולכן זרעים שצמחו מחמת
 הזבל האסור והקרקע המותרת מותרים בהנאה. וכי יתכן לומר
 כך את מחלוקתם, הא אפכא שמעינן להו – הרי למדנו ששיתם
 הפוכה בזה, דתנן לעיל (מג), רבי יוסי אומר, המוצא כלי ועליו
 צורת עבודה זרה, שחשק וזרוע לרוע, או מפיל לים במקום שלא
 יזנו ממנו בני אדם. אמרו לו חכמים, אין לזרועה לרוע, מפני שאף
 היא נעשה זבל ועלולים ליהנות ממנו, ונאמר (דברים יג יח) 'לדבק
 בידך מאומה מן החיים', כלומר אסור ליהנות מעבודה זרה אף
 הנאה מועטת. ואם כן קשיא דרבנן אדרבנן – דברי חכמים סותרים
 זה את זה, שבמשנתנו התירו לזרוע תחתיה, אף שהזבל גורם יחד
 עם הקרקע לצמיחת הזרעים, ונמצא שזה וזה גורם מותר. ואילו
 במשנה לעיל אסרו לזרוע את השחק לרוע, שמא יזבל ויסייע
 לקרקע להצמיח גידולים, ומשמע שסברו זה וזה גורם אסור. וכן
 קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי – דברי רבי יוסי סותרים זה את זה,
 שבמשנתנו אסר ליהנות מזבל 'נביה' הגורם יחד עם הקרקע
 לצמיחה, ונמצא שזה וזה גורם אסור, ובמשנה לעיל התיר לזרוע
 את השחק לרוע, ולא חשש שיזבל ויצמיח עם הקרקע, ומשמע
 שסובר זה וזה גורם מותר.
 הגמרא מבארת שעיקר הקושיא היא בדברי חכמים: בשלמא דרבי
 יוסי אדרבי יוסי לא קשיא, שאפשר ליישב, הלא דקאיל לאיבוד –
 במשנה לעיל (שם) הזבל נעשה מעבודה זרה שנשחקה על מנת

משנה

לא ישב בצילה של האשירה, שהרי נהנה ממנה, ואם ישב בצילה
 שלא תחת ענפיה, מהור. ולא יעבור תחתיה – תחת ענפיה, ואם
 עבר, מטיא, כיון שהאשירה מאהילה עליו. אולם אם היתה
 האשירה גוזלת את הרבים, כלומר, שהיו ענפיה נוטים לרשות
 הרבים, ועבר תחתיה, מהור, לפי שטומאת אהל זו אינה אלא
 מגזירת חכמים, ובאופן זה שגזלת את הרבים לא גזרה.

גמרא

שנינו במשנה: לא ישב בצילה של האשירה. שואלת הגמרא:
 פשיטא שאסור, שהרי האשירה אסורה בהנאה. משיבה הגמרא:
 אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, לא נצרכא אלא לצל צילה –
 ללמוד שאפילו במקום שהצל מתארך מעבר לשיעור קומתה של
 האשירה, ששם הצל קלוש, גם אסור לשבת שם וליהנות ממנו.
 מקשה הגמרא: אם אכן המשנה עוסקת באיסור הנאה מצל צילה,
 נמצא שעל כך נאמר במשנה שאם ישב טהור, אם כן יש לדייק
 שדווקא ישב בצל צילה טהור, מפלל דבצל קומתה אם ישב, אף
 שאינו תחת האשירה הוא מטיא, וזה לא יתכן שהרי האשירה אינה
 מאהלת עליו. מתרצת הגמרא: לא – אין כוונת רבי יוחנן לפרש
 שהמשנה עוסקת דווקא תחת צל צילה, ורק על כך שנינו שטהור,
 אבל תחת צל קומתה טמא. אלא דאפילו תחת צל קומתה נמי אם
 ישב טהור, שהרי האשירה אינה מאהילה עליו. וכוונת רבי יוחנן
 לפרש דהא קמישע לן – שהחידוש ברישא 'לא ישב בצילה' הוא
 דאפילו לצל צילה לא ישב, משום שגם צל צילה אסור בהנאה.
 הגמרא מביאה את דברי רבה בר בר חנה באופן אחר: איכא דמתני
 לה אפכא – יש ששנו את דבריו על הסיפא של המשנה. שנינו
 בסיפא, ואם ישב בצל האשירה מהור. שואלת הגמרא: פשיטא
 שטהור שהרי לא ישב תחתיה. משיבה הגמרא: אמר רבה בר בר
 חנה אמר רבי יוחנן, לא נצרכא דין זה אלא לצל קומתה – ללמוד
 שאף היושב בצל קומתה אינו נטמא.
 מקשה הגמרא: אם אכן המשנה עוסקת בטהרת מי שישב בצל
 קומתה, נמצא שעל כך שנינו ברישא 'לא ישב בצילה', ואם כן יש
 לדייק מכך שדווקא בצל קומתה אסור לשבת, מפלל – משמע
 דלצל צילה אפילו לכתחילה ישב, ומדוע יזא זה מותר והרי נהנה
 ממנה. מתרצת הגמרא: לא – אין כוונת רבי יוחנן לפרש שדווקא
 בצל קומתה הדין כן ולא בצל צילה, אלא אסור לשבת גם בצל
 צילה, וכוונתו לפרש דהא קא משמע לן – שהחידוש בסיפא 'ואם
 ישב טהור' הוא, דאפילו לצל קומתה אם ישב מהור, כיון
 שהאשירה אינה מאהילה עליו.
 שנינו במשנה: ולא יעבור תחתיה, ואם עבר מטיא. מבררת הגמרא:
 מאי מטיא – מדוע נטמא העובר תחתיה, הלא עבודה זרה אינה
 מטמאת באהל. משיבה הגמרא: משום דאי אפשי דליקא תקריבת
 עבודת כוכבים תחת האשירה, ומאחר שתקריבת שהקריבו
 לעבודה זרה מטמא באהל כמו מת, האילן מאהיל על העובר
 תחת האשירה ועל התקריבת, לכן נטמא העובר מהתקריבת.
 מבארת הגמרא: מני – מי הוא התנא הסובר כן שתקריבת מטמאה
 באהל, רבי יהודה בן בתיא היא. דתניא, רבי יהודה בן בתיא
 אומר, מנין לתקריבת עבודת כוכבים שטמאת באהל, שנאמר
 (תהלים קי כח) 'ויצמדו לבצל פגור ויאכלו זבחי מתים', הפסוק משהו
 תקריבת עבודה זרה למת, מה מת מטיא באהל, אף תקריבת
 עבודת כוכבים מטיא באהל.
 שנינו במשנה: היתה האשירה גוזלת את הרבים, כלומר שהיו
 ענפיה נוטים לרשות הרבים, ועבר תחתיה, מהור. מסתפקת
 הגמרא: איכעיא להו, האם כוונת המשנה שרק בדיעבד אם עבר
 אדם תחתיה אינו נטמא. אבל לכתחילה לא יעבור, או כוונתה
 שבאופן זה עובר אדם תחתיה אפילו לכתחילה. משיבה הגמרא:
 רבי יצחק בן אילעאי משיב דהוקיה אמר, עובר לכתחילה ורבי
 יוחנן אמר, בדיעבד אם עבר אינו נטמא, ולכתחילה לא יעבור.

שָׁאם עבר ונָמַע אגוז של ערלה, וכן אם הָרַךְ וְהָרַבִּים ענף של
ערלה בעץ זקן ושכבר עברו עליו שנות ערלה, ויצאו פירות, מותר
ליהנות מהם. לפי שבנטיעה זו, הפרי היוצא ממנה נגרס על ידי
אגוז של איסור וקרקע של היתר, וזה גורם מותר. וכן במבריך
ובמרכיב, הפירות צנחו מייחור של ערלה ומאילן זקן של היתר,
ולכן הם מותרים באכילה, ומוכח שרבי יוסי סובר זה וזה גורם
מותר, וזה סותר לשיתת רבי יוסי במשנתיו.
הגמרא מנסה ליישב את הסתירה: וְכִי תִימָא – ואם תיישב, שְׁנֵי לִיָּה
לְרַבִּי יוֹסִי – לפי רבי יוסי שונה הדין בֵּין שָׂאָר אִיסוּרִין שבהם הוא
סובר זה וזה גורם מותר, לְאִיסוּר הַנּוֹא מַעֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים הַחֲמוּרָה,
שבה הוא מחמיר שזה וזה גורם אסור. דוחה הגמרא: וְכִי שְׁנֵי לִיָּה,
וְהַנִּתָּא בְּבִרְיָתָא, שְׂדֵה שְׁנוּדָּהּ בְּזֶבֶל שֶׁל עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים, וְכֵן פָּתָה
שְׁתַּפְּטָמָה בְּכַרְשִׁי עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים, הִנֵּי הָאָ – בברייתא אחת
שנינו, הַשְּׂדֵה הַתָּרֵעַ וְהַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה מוֹתֵר, ואין לחשוש משום הזבל
האסור, וכן הַפָּתָה הַשְּׂחָטָה וְתַאכְלָה, ואין לחשוש למאכל האסור
שאכלה. וְהִנֵּתָּא אִידֶּךָ – ואילו בברייתא אחרת שנינו על כך, הַשְּׂדֵה
הַתָּרֵעַ – השדה תשאר בורה ולא תורע עד ששבח הזיבול האסור
לא יהא ניכר, וְכֵן בְּפָתָה יִמְתִּין עַד שֶׁתָּרֵעַ ולא יהא ניכר הפיטום
האסור, ואחר כך ישחטנה, ואם כן סותרות הברייתות זו את זו.
מבארת הגמרא: מָאָּ לֹא – האם אין ליישב את הסתירה כך, הָאָ –
הברייתא שאמרה שהשדה תורע והפרה תשחט, שיתת רַבִּי יוֹסִי
היא שהתיר פרי היצוא מנטיעת אגוז של ערלה, לפי שזה וזה גורם
מותר, ומאחר ואין חילוק בין איסור עבודה זרה לשאר איסורים,
לכן גם שדה המצמיחה עם זבל של עבודה זרה תורע, וכן פרה
שנתפטמה בכרשני עבודה זרה תשחט ותאכל, שהיא התפטמה
גם במאכלי היתר שאכלה קודם לכן. וְהָאָ – ואילו הברייתא
שאמרה שדה תבור ופרה תרצה, שיתת רַבִּינָן היא, הסוברים לעיל
(מג) בכלים שיש עליהם צורת עבודה זרה, שלא ישחקם ויזרם
לרור, שמא יפול השחק באחת השדות ויעשה זבל, ויאסור
הפירות שיצאו באותה שדה, לפי שזה וזה גורם אסור. ונמצא אם
כן שרבי יוסי אינו מחלק בין עבודה זרה לשאר איסורים, וסובר
בשניהם שזה וזה גורם מותר, וחוזרת הקושיא מדוע אסר רבי יוסי
לזרוע ירקות תחת האשירה מחשש לנביה האסורה.
הגמרא חוזרת בה מדידה זו. מתרצת הגמרא: לֹא – אל תיישב את
הסתירה בברייתות אלו שזו מחלוקת רבי יוסי וחכמים, משום שאף
שרבי יוסי מיקל בשאר איסורים וסובר זה וזה גורם מותר, מכך
מקום באיסור עבודה זרה הוא מחמיר ומודה לחכמים שזה וזה
גורם אסור. אלא את הסתירה בברייתות תיישב שזה תלוי
במחלוקת תנאים אחרת, הָאָ – ברייתא אחת סוברת כרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
וְהָאָ – וברייתא אחת כרַבִּינָן.
מבארת הגמרא: הִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּינָן – לאיזו מחלוקת ביניהם
הכוונה. אֱלִימָא – אם נאמר שהכוונה למחלוקת רבי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּינָן
דְּשֹׁאֵר – בענין שאור, דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָה (ערלה פ"ב מ"א), שָׂאֹר שֶׁל חוּלִין
וְשֹׂאֹר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַעֲרִיפָה שֶׁל חוּלִין, ואין לֹא בִּזְיָה
שיעור מספיק כְּדִי לְחַמֵּץ את העיסה, וְלֹא בִּזְיָה שיעור מספיק כְּדִי
לְחַמֵּץ את העיסה, וְנִצְטָרְפִי יַחַד וְחִימְצֵא את העיסה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אָמַר, אַחֵר הָאֶחָדֹן אֲנִי כָּאָ – הולכים אחר השאור האחרון שנפל
לעיסה, כיון שהוא גומר את החימוץ. ולפיכך אם השאור האחרון
היה של חולין, בטל מקצת חימוצו של שאור התרומה שנפל קודם
לכן, והפת מותרת לזרים. ואם האחרון היה שאור של תרומה,
אסורה הפת לזרים. וְחֻכְמִים אָמְרִים, בֵּין שֶׁנִּפְּלָה שֹׂאֹר הָאִיסוּר
לְבִתְחִלָּה, וְכֵן שֶׁנִּפְּלָה הָאִיסוּר לְכַפּוֹת, וְאִינוּ אִיסוּר הָעִיסָה עַד שֶׁהָאָ
בִּזְיָה – בשאור התרומה כְּדִי לְחַמֵּץ את העיסה. אבל אם אין בשאור
התרומה כדי לחמץ, מאחר ששניהם כאחד החמיצו את העיסה
הרי היא מותרת כדן זה וזה גורם שמוותר. וְאָמַר אֲבִי, לֹא שְׁנוּ –
לא אמר רבי אליעזר את דינו, שאם השאור המותר נפל אחרון
העיסה מותרת, אֱלָא שְׁקָרִי וְסִילֵק אֶת שֹׂאֹר הָאִיסוּר קודם שנפל
השאור המותר, שבאופן זה, כיון שלא היה באיסור כדי לחמץ את
העיסה, וגם עתה הוסר ממנה, אין הוא נחשב לגורם בחימוץ

העיסה, כיון שכוחו התבטל על ידי השאור המותר. אֲבָל לֹא קָרַם
וְסִילֵק אֶת הָאִיסוּר, וביחד חימצו את העיסה, אִיסוּר לזרים לאכול
את העיסה משום שזה וזה גורם אסור. ונמצא לפי ביאורו של אבִי
שרבי אליעזר סובר זה וזה גורם אסור וחכמים סוברים זה וזה גורם
מותר, ואם כן את הסתירה בין שתי הברייתות המובאות לעיל
אפשר ליישב שנחלקו במחלוקת רבי אליעזר וחכמים זו.
דוחה הגמרא: וְכִימָא – מניין לך? וְכִימָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שֶׁרָק
אם סילק את התרומה מותר, אך אם לא סילקו קודם שניתן שאור
החולין, העיסה אסורה לפי שזה וזה גורם אסור, דְּלִמָּא – אולי
שְׂעָמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִשּׁוּם דְּאֶחָר אֶחָדֹן אֲנִי כָּאָ – שהשאור שגמר
את החימוץ אחרון הוא הקובע את דין העיסה, אִי נִמְרִי בְּאִיסוּרָא
– אם נגמר באיסור, העיסה אסורה לזרים, וְאִי נִמְרִי בְּהִיתִירָא – ואם
נגמר בהיתר, מותרין – העיסה מותרת לזרים, בֵּין סִילְקִיהּ וְכֵן לֹא
סִילְקִיהּ – בין אם סילק את השאור האסור ובין אם לא סילקו, וכן
אם נפלו שניהם לעיסה בבית אחת, העיסה מותרת גם לדעת רבי
אליעזר, כיון שזה וזה גורם מותר.
אחר שנדחית ההוכחה ממשנה זו של שאור שרבי אליעזר סבר זה
זה גורם אסור, הגמרא מוכיחה ממשנה אחרת שאכן כך סובר רבי
אליעזר:
אֱלָא הַכוּנָה לְשִׁיתָת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּינָן דְּעֵצִים – בענין הסקת תנור
בעצי אשירה. דִּתְנֵן (להלן ע"ב), נָטַל הַיִּשְׂרָאֵל הַיְּמָנָה – מהאשירה
עֵצִים, (אסורה) אִיסוּרִין הָעֵצִים בְּהִנָּה. הִסִּיק (בז) בִּתְנֵן אֶת הַתְּנֹר
הַעֲשִׂי חֶרֶס, אם היה התנור חָרֵשׁ, יוֹתֵין – יש לנתון אותו, לפי
שההסקה הראשונה מחסמת ומחזקת את חרסו של תנור, ונגמרה
מלאכת התנור באיסור. ואם היה התנור יָשָׁן, שכבר הוסק בעצים
של היתר ונגמרה מלאכתו בהיתר, ועתה הסיקוהו בעצי אשירה,
יוֹצֵין – ימתין עד שהתנור יצטנן ויסיקנו מחדש, כדי שלא יהנה
מההסקה של איסור. ואם אָפָה בּוֹ אֶת הַפֶּת – אפה פת באחד
מתנורים אלו, או בחדש שנאסר ולא נתן אותו, או בישן שלא
המתין עד שיצטנן, אִיסוּרָה הַפֶּת בְּהִנָּה, משום שאפית הפת
נגמרה על ידי איסור והיתר, בתנור חדש, התנור הוא הגורם
האסור, ועצי הסקה הם הגורם המותר. ובתנור ישן, התנור הוא
הגורם המותר, והעצים הם הגורם האסור, וזה וזה גורם אסור.
נִתְעַרְבָה הַפֶּת (באחרים) בְּכִיכּוּרֹת אַחֲרִית, בּוֹלֵין אִיסוּרִית בְּהִנָּה.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, הַפֶּת שֶׁאִפִּיתָה נִגְמְרָה עַל יְדֵי אִיסוּר וְהִיתֵר, נִתֵּן
לְהִיתֵרָה בְּהִנָּה אִם יוֹלִידָה אֶת דְּמֵי הַהִנָּה מִעֵצֵי הָאִיסוּר לִיָּם
הַמִּלֵּל. אָמַר לֹא חֲכָמִים, אִין שְׂדִינֵן לְעֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים, כלומר אם
אפשר לפדות דבר בהאסר בהנאה מחמת עבודה זרה, על ידי
השלכת דמי ההנאה לים המלח, ואין זה מועיל להתיר את הפת,
ונמצא שהברייתא לעיל הסוברת זה וזה גורם אסור כשיתנו
נשנית, ואילו הברייתא הסוברת זה וזה גורם מותר כשיתנו חכמים
נשנית.
שואלת הגמרא: רַבִּינָן דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מָאָּ נִינְהוּ – מי הם
החכמים החולקים עליו וסוברים זה וזה גורם מותר, אֱלִימָא – אם
הכוונה לרַבִּינָן דְּעֵצִים – לחכמים החולקים על רבי אליעזר בענין
עצי אשירה שהסיק בהם את התנור. הלא אדרבה הם אֶחָדֹרִי
מִחֻמְרִי – מחמירים יותר מרבי אליעזר ואוסרים את הפת בהנאה
אפילו על ידי הולכת דמי העצים לים המלח.
משיבה הגמרא: אֱלָא ודאי הכוונה לרַבִּינָן דְּשֹׁאֵר – לחכמים
החולקים על רבי אליעזר בענין שאור של תרומה ושל חולין
שהחמיצו יחד את העיסה, וסוברים שהעיסה מותרת, משום שזה
זה גורם מותר. ומעתה יש ליישב את הסתירה בין הברייתות
במחלוקת רבי אליעזר וחכמים בענין זה וזה גורם.
דוחה הגמרא: אִיסֵר דְּשִׁמְעָתָ לְהוּ לְרַבִּינָן דְּמִקְלִי – אימתי שמעת
שחכמים מקילים וסוברים זה וזה גורם מותר, דווקא בְּשֹׁאֹר שֶׁל
תרומה שהחמיץ עיסה יחד עם שאור של חולין, אולם בְּעֲבֹדֶת
בּוֹכְבִּים מִי מִקְלִי – באיסור עבודה זרה החמור כגון שדה שנודבלה
בזבל של עבודה זרה, מנין שגם בזה מקילים וסוברים זה וזה גורם
מותר.

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מט עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכה רש"י

שם נטע והברך – פירש בקונטרס בלשון אחרון: נטע האגוז ואחר כך כשנעשה נטיעה הברך והרכיב באילן של דיתר. אותו לשון עיקר. ומה שהקשה בקונטרס: אפילו לא הברך והרכיב נמי – לא דק, דאין נקרא "זה וזה גורם" אלא כשנשים מענין אחד, כמו הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן, וכמו זבל נבייה וקרקע דלעיל, אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם. ומה שפירש בלשון ראשון: הברך יחורש – ערלה באילן, והוי כמו לידה הסכבה בוקנה בדטלה – אין הנדון רומה לראיה, דהויא אפילו למאן דאמר זה וזה גורם אסור – מותר, כיון שבטלה בוקנה, וכן משמע לשון "בטלה". שם נטע – ואם תאמר: מאי שזא גידולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומעשר שני שהן חולין, ואפילו גידולי תרומה, אלא שגורו עליהן בשמונה עשר דברי ויש לומר: דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין, שגם זה הנאה היא. אבל באיסור אכילה אין לאסור הגידולין, שאינו אוכל האיסור עצמו.

שרה תורע – וכגון שאין חובל בעין, והיה ליה זה וזה גורם ומותר, כדפרישית לעיל גבי נבייה. הא נטע – והא דשרו לעיל נטע והברך והרכיב – לא משום דאית להו זה וזה גורם מותר, אלא משום דמה שגדל מן האגוז עצמו היא מותר. ואסרי רבנן בעבודה זרה לעיל דאף היא נעשה זבל, והוא הדין לשאר איסורין. עד שיהא באיסור כדי לחמץ – פירוש: ואז אסור אפילו יש בהיתר נמי כדי לחמץ. ואם תאמר: היכי מייתי מדרבנן זה וזה גורם מותר? דלמא שני להו בין עבודה זרה לשאר איסורין יש לומר: דהכי מייתי: מדרבי אליעזר נשמע לרבנן, דכי היכי דאסר אף בשאר איסורין ואינו מחלק, רבנן נמי דשרו לא יחלקו.

דלמא טעמא דרבי אליעזר כו' – פירוש: ולעולם זה וזה גורם מותר. אלא רבי אליעזר רבנן דעצים – משום דקאמר הא רבי אליעזר הוא רבנן מחדר אפולוגיתיה, דלפי זה הדיחוי הברייתות מתורצות, הא רבי יוסי ורבנן ידידיה דסבין זה וזה גורם אסור, והא רבי אליעזר ורבנן, יוליד הנאה לים המלח – פירש בקונטרס: דמי עצי איסור. משמע – ולכן תהא הפת מותרת וקשה: אבל כן, אפילו בלא נתיבית בפרק קמא להיתר בחולות הנאת העצים לכך נראה לפרש: הנאת הפת. ונראה, דלא פליג רבי אליעזר ברישא, חדש יותן, להיתר לחולין הנאת עצים שהוסק בהן לים המלח.

נתעברה באחרות – לא גרס רבינו תם "ואחרות באחרות", וכן במשנה חבילי תלתן דכלאי הכרם דמייתי בפרק קמא דביצה (ג. ב) לא גרס ליה. ומביא ראיה, מדאסר שמואל פרק "התערבות" (ובדיוס עד, א) ספק ספקא, ודחיק ההם לאשכוחי תנא דסבר כוותיה, וגריך להביא מדרבי יוחנן דברייתא דרמוני באדן דאסר בספק ספקא, והוצרך לדחוק: סבר לה כוותיה בחדא ופליג עלה בחדא. דשמואל דוקא בעבודה זרה אסור, דקאמר הוה: הוה לעבודה זרה שפיסקא אסורה עד סוף העולם. ואי גרסינן ליה הכא – ליתו דך משנה, דבעבודה זרה קיימא. וכן אי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן, היה לו להביא המשנה דרבי מאיר, ונימא: סבר כוותיה בחדא. ורבינו יצחק בר ברוך אומר דשפיר גרסינן ליה הכא הוה, ודלמא ליכא אלא חדא ספקא, דהכי פירוש: ואחרים באחרים – כל אותן אחרים נתעברו באחרים, או אפילו רובן, דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה. דהכי נמי אמר תלמודא הוה גבי טבעת של עבודה זרה: נפלה לתוך מזה טבעות – כולן אסורות, פירוש: ששים למקום אחד וארבעים במקום אחד – הארבעים מותרים, דאמרין איסורא ברובא איתיה.

ארג

ורבנן אמרי: ליכא גורם דאיסור, דמה שהשביחו בנבייה פגום בצל. בולע עבודה זרה – שזא מדרם פרים ועגלים הנשחטים לעבודה זרה, דתקורבת עבודה זרה הן ואסורין בהנאה. אבל אמר "זבל זה לעבודה זרה" אינו נאסר, כדנאסר (עבודה זרה מד, ב) אין הקדש לעבודה זרה. הלכה כרבי יוסי – זה וזה גורם מותר.

והברך והרכיב – אם הברך או הרכיב יחור של ערלה באילן זקן – מותרים פירותיו מיד, אף על פי שלא מלאו להן שני ערלה, דזה וזה גורם מותר. והכי נמי אמרין בעלמא: ילדה שסיכבה בוקנה בטלה. לשון אחר: אם נטע האגוז של ערלה שהוא איסור הנאה, ולכשיגדל ונעשה נטיעה הברכה והרכיבה באילן דיתר – מותר, דאותן פירות שטוען אחר זמן באין נמי על ידי האילן של היתר.

וקשיא ליה בלא הברך וקבל הרכיב נמי איכא זה וזה גורם, אגוז דאיסור וקרקע דיתירו שני ליה לרבי יוסי בין עבודה זרה לשאר איסורין – דאף על גב דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר, סבירא ליה הכא אסור. כדפרישית עבודה זרה – של תקרובת עבודה זרה, או שעבודם. תבור – עד שתכלה מנחה כל שבח חובל, ותהא רחוקה יורענה. ואם – הבחש. מאי לאו הא – דקתני: שדה תורע – רבי יוסי היא. דשמעין ליה דאמר גבי ערלה זה וזה גורם מותר – הכא נמי תורע, והורעים גדלים על ידי זבל דאיסור וקרקע דיתר, דלא שאני ליה בין עבודה זרה לשאר איסורין, וקשיא אמתניתין. ופרה תשחט ותאכל, שאף היא היתה גדילה קודם לכן על ידי שאר אכילות. ואם – דקתני: שדה תבור – רבנן היא, דאמרי: אף היא נעשית זבל כו'. והא דשרי מתניתין וזרעין תחתיה ידקות – הא שנינו ליה: מזה שמשביחו בנבייה פגום בצל. הא רבי אליעזר והא רבנן – אבל לרבי יוסי, בעבודה זרה זה וזה גורם אסור סבירא ליה, דקתני מתניתין, ואי משום אסור חוורה – הא שנינו ליה לעיל, ואי משום ערלה – שני ליה בין עבודה זרה לשאר איסורין. שאור של חולין – ושאור אחר של תרומה. שנפלו לתוך עיסה – של חולין, כדי לחמץ – עיסה זו. אחר אחיון אני בא – אותו שנפל אחרון, אם של חולין נפל אחרון – ביטל את הראשון ומותר לזרים, ואם של תרומה נפל – אחרון אסור לזרים. ואמר אביי לא שנו – דאמר רבי אליעזר: אם אחרון חולין שמוותר, אלא שקדם וסילק את האיסור קודם נפילתו של זה, שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיתר שיעור ליכא. ואף על פי שכבר נתן כח איסור בעיסה, לא היתה מחומצת על ידי אחר (אם) ולא בשביל הראשון, ואפילו הכי, כיון דלא הוה בו מעולם שיעור חימוץ – ליכא למימר זה וזה גורם, וביטל שני את הראשון. אבל אם לא קדם וסילק את האיסור אסור – שאף על פי שנפל היתר לכסוף – אסור, דזה וזה גורם אסור. ולרבנן זה וזה גורם מותר. משום דאחר אחיון אני בא – דקסבר: גמרו באיסור אסור, גמרו בהיתר מותר. אבל איכא דנפלו בבת אחת, לעולם קאמר לה: זה וזה גורם מותר סבירא ליה: נפל הימנה – עצים מן האשרה. מתניתין היא. חדש יותן – שהרי נעשה הוחזק מאיסורי הנאה. יוסי – שכבר הוחזק, ואין היסק לחזק אלא לאפות. יוצן – שזא יאפו בהיסק זה, ונמצא שלא נהנה.

אפה את הפת – בין בחורש שצגנו וזרוע וחסקיו בעצי היתר, בין בישן בהיסק של עצי איסור – היה ליה התערובת זה וזה גורם, שהפת שנאפת בו בחורש בהיסק שני באה על ידי גורם דאיסור שנתחזק בהן התערוב מראשיתו, וגורם היתר דהאי היסק, וקתני: הפת אסורה לרבי אליעזר עד שיוילק עד דמי עצים דאיסור לים המלח, אלמא זה וזה גורם אסור. אלא רבנן דשרי – פליגי עלויה, ואמרי: זה וזה גורם מותר, דקתני: אפילו נפל איסור בסוף, וכל שכן נפלו בבת אחת, מותר עד שיהא באיסור לבדו כדי לחמץ. אלא לעולם – הא דקתני: שדה תורע – רבי יוסי, דשמעין ליה גבי ערלה דאמר מותר, וגבי עבודה זרה דקאמר שוחק לרור, ולא שני בין עבודה זרה לשאר איסורין. וטעמא לאו כדשנינן משום דאילו לאיבוד הוא. ודקשיא לך – רבי יוסי דמתניתין דנבייה לדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידכו דקאמרתו זה וזה גורם אסור, דקאמרי: אבל לא כימות החמה מפני שהצל יפה להן – אורו לי נמי כימות הגשמים דאיכא נמי גורם דנבייה. ורבנן אמרי: ליכא גורם דאיסור, דמה שהשביחו בנבייה פגום בצל. בולע עבודה זרה – שזא מדרם פרים ועגלים הנשחטים לעבודה זרה, דתקורבת עבודה זרה הן ואסורין בהנאה. אבל אמר "זבל זה לעבודה זרה" אינו נאסר, כדנאסר, כדנאסר (עבודה זרה מד, ב) אין הקדש לעבודה זרה. הלכה כרבי יוסי – זה וזה גורם מותר.

ארג בו את הבגד אסור בהנאה – בירושלמי דפירקין פריך: מאי שנא מיין נסך דאמרין: ימכר חוץ מדמיין יין נסך שבו, דהבא נמי ימכר חוץ מדמיין אסור שבו וחכי איתא דהתם, אמר רבי תנן: כד נחתית מן אילפא אשכחיה רבי יעקב בר אחא יתיב מקשי: נטל הימנה כרכר אסור בחיניה, ארג בו את הבגד אסור בחיניה. ותנינן: ימכר כולו לגוי חוץ מדמיין יין נסך שבו

אמר רבי יעקב בר אחא: חגי קשיתא חגי קיימא, מאי כדון? תמן אין דרך בני אדם ליקח מן הגוי, ברהיב דרך בני אדם ליקח בגד מן הגוי. פירוש: 8 ולפיכך אסור למוכרו לגוי, דחיישין שמא ימכרנו לישראל. התם אין דרך ליקח מן הגוי יין, וכן יש 10 לומר באפה בו את הפת, דרך ליקח פת מן הגוי. **שקול** ארבע זוזי כו' – ולמוכר כל אחד בפני עצמו אמר לו כן, כדפרש רש"י. 12 **לא** דכולי עלמא עובדין שברים – פירש בקונטרס: והא דאמר שמואל ברש פירקין (מא), 14 א: אפילו שברי עבודה זרה מותרין בהנאה למצואן – התם לא חזינן דנשתברא מאיליה, 16 דאמרין גוי שברו, דהבא מיירי בראינה שנשתברה ולא שברה הגוי. וקשה: דאם כן, מאי 18 מקשה לעיל (מא, ב) דרבי שמעון בן לקיש מראש דגון? שאני התם שלא שברו הגוי, דהא רבי שמעון 20 בן לקיש ושמואל קמו בחד שיהא בשברי עבודה זרה: לכן נראה לפרש, דהבא מיירי שדרכה לנשר 22 קיסמין ותעפם תודי ואין מניחין לעבודה בכך, ולכן יש לאסור הקיסמין הנופלים ממנה. עוד יש 24 לומר, דהתם מיירי בשברים שמצאן לבדן בלא עיקר עבודה זרה, אבל הכא מיירי שכל השברים 26 ביחד, ובכיוון האי גוונא אמר: עובדין לשברים. ומכל מקום לפי זה קשיא: מאי פריך לעיל מראש דגון? 28 דהא הוה התם כל השברים יחד, אבל התם לא היה דרכה לישבר, ואם כן אפילו עיקר עבודה זרה 30 קיים מותר, דמימר אמר: אידי לא אצלח נפשתי: **הדרן עלך כל הצלמים**

רבי ישמעאל. **אפילו** תרתין נמי ליתסרו – 32 הוא הדין דהוה מצו למימר: אפילו חסרי נמי ליתסרו, אלא משום דבמתניתין נקט "שתיים" 34 מותרות" נקט נמי הכא שתיים. 36 במקורבוב

משנה כרכור = דילול בלעז. **גמרא** בהא קאמר רבי אליעזר – דיש פרוין, לא שנא 1 – דיש פרוין, אלא פת – משום דלא מוכרא ביה איסור ממש. אבל חבית – של יין נסך 2 שנשתברה בחביות של חיתר – כולן אסורות בהנאה, ואין לה תקנה בהולכת דהנא לים 3 המלח להחיר ולהמכר כל חבית לבדה או להשקות מזה לחמרים גוים, משום דאיתיה 4 לאיסור בעיניה. אבל מוכרין כולן חוץ מדמיין יין 5 נסך שבהן, דהשתא לא מיתנה מחבית דאיסורא. ונשתי לך – בהנאה, למכור לבד 7 לבד או לעשות מזה כביסה או להשקות מזה לגוים. ולא דמיא דך מילתא לפלוגתא דרבן 9 שמעון בן גמליאל ורבן דפליגי בפרק בתרא (עבודה זרה עז, א) בין נסך שנפל לבד כולו 11 אסור בהנאה, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכר כולו לגוים חוץ מדמיין יין נסך שבו. דהתם 13 תרוייזו סבירא להו כרכנן דהבא, דאין פרוין ליין נסך, ומיזו כי מוכרין ליה חוץ מדמיין יין נסך 15 שבו לא מיתנה מיין נסך מידי, משום דליתיה לאיסורא בעיניה. **משנה** כיצד מבטלה – 17 לאשירה. קירסם – קיסמין ובישן שבאילן נטל לצרכו לשרוף. וזר – ורודין לחץ שבה. לצריכה – לייפותה. **גמרא** אותן שפאים – שיפה 19 לצרכה, ולא בטלה. מה תווא עליהן – שפאין מי בטילי או לאוי ישראל שיפה בו אסור – שאין 21 ישראל מבטל עבודה זרה. רב אמר – אף על פי שנשתברה מאליה צריכה ביטול. וכל קיסם 23 וקיסם נעשית עבודה זרה בפני עצמה, הלכך לא סגי לחד בביטולא דחבירה. אין עבודה זרה 25 צריכה לבטל אלא בשפאין דרך גדילתה – אבל זו שנשתברה בטלה מעצמה, דמימר אמר: אידי 27 נפשח לא מצלה, להחאה לגברא מצלה ליה: לא דבולי עלמא עובדין לשברים – ששטברו 29 מאליהן. והא דאמר שמואל ברש פירקין (מא), א: אפילו שברי עבודה זרה מותרין בהנאה 31 למצואן – התם הוא דלא חזינן דנשתברה מאיליה. דאמרין: גוי שברו, ואלוין בחר ורוא, 33 דהא עבודה זרה נשתברה מאיליה לא שכיחא. והבא – דקאמר רב: כל קיסם וקיסם – לשון 35 שברי שברים. כגון דנשתברו שברים לשברים, ובשברי שברים הוא דפליגי שמואל עילוי. הכי 37 גרסינן: ואיבעית אימא דכולי עלמא אין עובדין לשברי שברים, והבא עבודה זרה שחיתה של 39 חולית דקין דחרי הן בשברי שברים, ונפלה ונתפרקו חליותיה עסקין, והדיוט יכול להחזירה – שאין צריכה אונם, אין עבודה זרה – 41 שנשתברה, צריכה לבטל. אלא דרך גדילתה – כשהיא קיימא, כגון בנייה דמתניתין, דשברי 43 שברים הן, שנפול עלה אחר עלה – אם כן העלה עצמו משתבר לכמה שברים, ואפילו הכי 45 אסור משום דדרך גדילתה היא, דהיינו אורחה כל שתא. אבל הכא לאו היינו אורחה ליפול 47 ולהתפרק, הלכך בטלה. **הדרן עלך כל הצלמים**

משנה כרכור = דילול בלעז. **גמרא** בהא קאמר רבי אליעזר – דיש פרוין, לא שנא 1 – דיש פרוין, אלא פת – משום דלא מוכרא ביה איסור ממש. אבל חבית – של יין נסך 2 שנשתברה בחביות של חיתר – כולן אסורות בהנאה, ואין לה תקנה בהולכת דהנא לים 3 המלח להחיר ולהמכר כל חבית לבדה או להשקות מזה לחמרים גוים, משום דאיתיה 4 לאיסור בעיניה. אבל מוכרין כולן חוץ מדמיין יין 5 נסך שבהן, דהשתא לא מיתנה מחבית דאיסורא. ונשתי לך – בהנאה, למכור לבד 7 לבד או לעשות מזה כביסה או להשקות מזה לגוים. ולא דמיא דך מילתא לפלוגתא דרבן 9 שמעון בן גמליאל ורבן דפליגי בפרק בתרא (עבודה זרה עז, א) בין נסך שנפל לבד כולו 11 אסור בהנאה, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכר כולו לגוים חוץ מדמיין יין נסך שבו. דהתם 13 תרוייזו סבירא להו כרכנן דהבא, דאין פרוין ליין נסך, ומיזו כי מוכרין ליה חוץ מדמיין יין נסך 15 שבו לא מיתנה מיין נסך מידי, משום דליתיה לאיסורא בעיניה. **משנה** כיצד מבטלה – 17 לאשירה. קירסם – קיסמין ובישן שבאילן נטל לצרכו לשרוף. וזר – ורודין לחץ שבה. לצריכה – לייפותה. **גמרא** אותן שפאים – שיפה 19 לצרכה, ולא בטלה. מה תווא עליהן – שפאין מי בטילי או לאוי ישראל שיפה בו אסור – שאין 21 ישראל מבטל עבודה זרה. רב אמר – אף על פי שנשתברה מאליה צריכה ביטול. וכל קיסם 23 וקיסם נעשית עבודה זרה בפני עצמה, הלכך לא סגי לחד בביטולא דחבירה. אין עבודה זרה 25 צריכה לבטל אלא בשפאין דרך גדילתה – אבל זו שנשתברה בטלה מעצמה, דמימר אמר: אידי 27 נפשח לא מצלה, להחאה לגברא מצלה ליה: לא דבולי עלמא עובדין לשברים – ששטברו 29 מאליהן. והא דאמר שמואל ברש פירקין (מא), א: אפילו שברי עבודה זרה מותרין בהנאה 31 למצואן – התם הוא דלא חזינן דנשתברה מאיליה. דאמרין: גוי שברו, ואלוין בחר ורוא, 33 דהא עבודה זרה נשתברה מאיליה לא שכיחא. והבא – דקאמר רב: כל קיסם וקיסם – לשון 35 שברי שברים. כגון דנשתברו שברים לשברים, ובשברי שברים הוא דפליגי שמואל עילוי. הכי 37 גרסינן: ואיבעית אימא דכולי עלמא אין עובדין לשברי שברים, והבא עבודה זרה שחיתה של 39 חולית דקין דחרי הן בשברי שברים, ונפלה ונתפרקו חליותיה עסקין, והדיוט יכול להחזירה – שאין צריכה אונם, אין עבודה זרה – 41 שנשתברה, צריכה לבטל. אלא דרך גדילתה – כשהיא קיימא, כגון בנייה דמתניתין, דשברי 43 שברים הן, שנפול עלה אחר עלה – אם כן העלה עצמו משתבר לכמה שברים, ואפילו הכי 45 אסור משום דדרך גדילתה היא, דהיינו אורחה כל שתא. אבל הכא לאו היינו אורחה ליפול 47 ולהתפרק, הלכך בטלה. **הדרן עלך כל הצלמים**

משנה רבי ישמעאל, זו בצד זו – וכל שכן אחת על גבי שתיים, דהוה עיקר מרקוליס ותחלתו. בצד מרקוליס – מרקוליס גדול שכבר עבדוהו וורקו עליו אבנים הרבה. שתיים מותרות – ובגמרא מפרש טעמא. שניאות עמו – דנראה שנפלו משם – אסורות. בין שכל בין שתיים. ושאין 56 נראין עמו – אין סמוכות לו – מותרות, ואפילו שלש. **גמרא** עובדין לשברים – כל האבנים 58 הנזקקות נם לתוספת לה מרקוליס ונעשה גדול עבודה זרה, וכשפון נשרות הוה שברי עבודה זרה. והשתא לא חשיב להו תקרובת, אלא עבודה זרה 61 בפני עצמה. מעיקרא תבזרי מיתבזי – שאין מחוברות, ודרכן ליפול. 63 במקורבוב

הדרן עלך כל הצלמים

רבי ישמעאל אומר: שלש אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס – אסורות, ושתיים – מותרות; וחקמים 38 אומרים: שניאות עמו – אסורות, ושאין נראות עמו – מותרות. **גמרא** בשלמא רבנן 39 קסברי: עובדין לשברים; נראות עמו, דאיכא למימר מיניה נפל – אסורות, שאין נראות עמו – מותרות. אלא רבי ישמעאל מאי קסבר? אי עובדין לשברים – אפילו תרתי נמי ליתסרו, אי אין 41 עובדין לשברים – אפילו תלת נמי לא! אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: בידוע שששורו ממונו – דכרי תכל אסורות; ואפילו למאן דאמר: אין עובדין לשברים – הני מילי עבודה זרה דלאו 43 היינו אורחיה, אבל הכא דמעיקרא תבזרי מיתבזי – היינו אורחיה. פי פליגי – בסתמא. במקורבוב

בהנאה נמצא עדיין בעין. וְכֵן חֲסֵדָא אָמַר, לדעת רבי אליעזר, 58
אִפְּלוּ חֲבִית יִין נֶסֶךְ שהתערבה בחביות היתר אחרות, אם השליך 59
דמי החבית האסורה לים המלח מותרת כל אחת מהחביות 60
שבתערובת בהנאה, ומותר למוכרה לגוי או להשקות ממנה. 61
הגמרא מביאה מעשה בו פסק רב חסדא להלכה כשיטתו: הָוֵא 62
נִכְרָא דְאִיתְעָרַב לִיה חֲבִיתָא דִּינֵי נֶסֶךְ בְּחִמְרֵיהּ – שנתערבה לו חבית 63
של יין נסך בין חביות ההיתר שלו. אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב חֲסֵדָא – בא 64
לשאלו את רב חסדא כיצד ינהג. אָמַר לו, שְׂקוּל אַרְבַּע זוּזֵי וְשָׂרִי 65
בְּנִיחָא – קח ארבעה זוזים שהם דמי החבית שבתוכה יין נסך 66
והשליכם לנהר, וְנִשְׁתַּרְי לָךְ – ונתיר לך את כל החביות בהנאה, 67
ותוכל למכור לגוי כל חבית לבדה, וכן להשקות מהיין לגוי או 68
לכבס בו בגדים. 69

משנה

כִּיצַד מְכַמְלָה וְ–את האשירה, קִרְכָּם – תלש הגוי קיסמים יבשים 70
מהאילן כדי לשורפם לצרכו, וְיִוֵּרָד – או תלש זרדים לחים 71
מהאשירה, או נָטַל מִמֶּנָּה מִקָּל או שְׂרָכִישׁ וְאִפְּלוּ עָלָה, הָרִי זוּ בְּמִלְכָּה. 72
שִׁישָׁה – פיסל והקציע אותה לְצָרְכָּה, כגון ליפותה, לא בטלה בכך 73
והיא אֲסוּרָה. ואם פיסל והקציע אותה שְׁלֵא לְצָרְכָּה, בטלה בכך 74
והיא מותרת. 75
והיא מותרת. 76

גמרא

שנינו במשנה שגוי שפיסל והקציע אשירה לצרכה, לא בטלה בכך 77
והיא אסורה בהנאה. מבררת הגמרא: אוֹתָן שִׁשְׁפָּאִין – נסרים 78
היוצאים מפיסול האשירה, מַה תְּהֵא עָלֵיהֶן הָאֵם הֵם בטלים. פְּלִיגִי 79
כֶּה – נחלקו בזה רב הונא (ורבי חיאי) [והייא] בַּר רַב, הָד אָמַר 80
אֲסוּרִין, שלא בטלו מחמת הפיסול, וְהָד אָמַר מוֹתְרִין, משום שביטלו 81
מחמת הפיסול אף שהאשירה לא התבטלה. הגמרא מביאה 82
ברייתא המסייעת לאחת השיטות: תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא כְּמָאן דְּאָמַר 83
שהנסרים מותרין. דְּתִנְיָא, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שִׁשְׁפָּאִה – פיסל והקציע 84
עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים לְצָרְכּוֹ, כדי להשתמש בנסרים, הִיא וְשִׁפְאָהָ 85
התבטלו ומוותרין בהנאה. ואם פיסל והקציע לְצָרְכָּה כדי ליפותה, 86
האשירה לא בטלה והיא אֲסוּרָה, וְשִׁפְאָהָ – אך נסריה מותרין 87
בהנאה מפני שהם התבטלו. וְיִשְׂרָאֵל שִׁשְׁפָּאִה עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים, בֵּין 88
שיפה לְצָרְכָּה בֵּין שיפה לְצָרְכּוֹ, הִיא וְשִׁפְאָהָ אֲסוּרִין, משום שאין 89
ישראל יכול לבטל עבודה זרה של גוי. 90

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין עבודה זרה שנשברה 91
מאליה: אוֹתָמַר, עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֲלִיהָ, רַב אָמַר, צָרִיךְ 92
לְכַפֵּל כָּל כִּסֵּם וְכִסֵּם, כלומר, העבודה זרה לא בטלה על ידי 93
שבירתה, ועל כל אחד מהשברים בפני עצמו חלו דיני עבודה זרה, 94
וצריך לבטל כל שבר בפני עצמו. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים 95
שנשברה אֵינָה בְּמִלְכָּה בכך אֵלֶּא אם השבירה נעשתה בדרך גִּדְיָלְתָּה, 96
כלומר דרכה בכך. מקשה הגמרא: אֲדָרְבָּה, דִּרְדָּךְ גִּדְיָלְתָּה מִי מְכַמְלָא 97
– וכי עבודה זרה מתבטלת על ידי שבירה בדרך גִּדְיָלְתָּה, והרי 98
דרכה בכך. מתרצת הגמרא: אֵלֶּא הֵבִי קְאָמַר – כך אמר שמואל, 99
אִין עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים שנשברה מאליה צָרִיכָה לְכַפֵּל, שכיון שהגוי 100
רואה שהיא לא הצילה את עצמה משבירה, הוא תמה איך תציל 101
אותה, ומן הסתם הוא מבטל אותה. אֵלֶּא אם כן נשברה בדרך 102
גִּדְיָלְתָּה שדרכה בכך, כגון עלים שנשרו מהאשירה, שבאופן זה 103
צריך לבטלה. 104
105

הגמרא מבארת את סברת החולקים: לִימָא בְּהָא קְמִישְׁלִי – אולי 106
נאמר שבדין זה חולקים רב ושמואל, דְּמִר סָבֵר – רב שאסר את 107
השברים סבר, שהגויים עוֹבְדִין לְשִׁבְרִין ואינם מבטלים את העבודה 108
זרה בגלל שנשברה, וְמִר סָבֵר – ושמואל סבר, אִין עוֹבְדִין לְשִׁבְרִין 109
והגוי מבטלם. 110

דוחה הגמרא ומבארת באופנים אחרים: לֹא בסברא זו נחלקו, אלא 111
דְּבִלְיָ עֲלֵמָא סוֹבְרִים שהגויים עוֹבְדִין גַּם לְשִׁבְרִין, וְהָכָא בְּשִׁבְרִי 112

משנה

נָטַל מִמֶּנָּה וְ–מהאשירה) עֲצִים, אֲסוּרִין העצים בְּהִנָּאָה. הִפִּיק בָּקָן 2
אֶת הַתְּנוּרָה העשוי חרס, אִם הִיָּה הַתְּנוּרָה חֲדָשׁ, יוֹתֵן – יש לנתון 3
אותו, לפי שההסקה הראשונה מחסמת ומחזקת חרסו של תנור, 4
ונמצא שנגמרה מלאכתו על ידי עצי איסור. וְאִם הִיָּה הַתְּנוּרָה יָשָׁן, 5
כלומר שכבר הוסק קודם לכן בעצים של היתר ונגמרה מלאכתו 6
בהיתר, ועתה הוסיקוה בעצי אשירה כדי לאפות בו פת, יוֹצֵן – 7
ימתין עד שהתנור יצטנן ויסיקנו מחדש, כדי שלא יהנה מההסקה 8
של איסור. אָפֶה בּוֹ אֶת הַפֶּת באחד מתנורים אלו, בֵּין הַיָּנָה מִהֲסָקָה 9
נתן אותו אלא חזר והסיקו בעצי היתר, ובֵּין בִּישָׁן שלא המתין בו 10
עד שיצטנן, אֲסוּרָה הַפֶּת בְּהִנָּאָה. והטעם, כיון שאפיית הפת נגרמה 11
על ידי איסור והיתר. והיינו, בתנור חדש, התנור אסור ועצי הסקה 12
הם היתר, ובתנור ישן, התנור הוא היתר והעצים הם של איסור, 13
וזה וזה גורם אסור. נִתְעַרְבָּה פֶת זו בַּכְּבֻרֹת אַחֲרֹת, בּוֹלֵן אֲסוּרֹת 14
בְּהִנָּאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, נִיתַן לְהַתִּיר אֶת הַפֶּת או את התנור 15
החדש שהוסק בעצי אשירה, על ידי שילוף את דמי הִנָּאָה מעצי 16
האיסור לִים הַמֶּלַח. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, אִין פְּרִיזֵין לְעֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים, 17
כלומר, אי אפשר לפדות דבר שנאסר בהנאה מחמת עבודה זרה, 18
על ידי השלכת דמי ההנאה לים המלח, ואִין זה מועיל להתיר את 19
הפת. 20

נָטַל הִימָנָה וְ–מהאשירה) כְּרָבּוּר – פיסת עץ המשמש לאריגה, 21
אֲסוּר הַכְּרָבּוּר בְּהִנָּאָה. אָרְגָּ בּוֹ וְ–בכרכור) אֶת הַכְּנֵד, אֲסוּר הַבְּגֵד 22
בְּהִנָּאָה. נִתְעַרְבָּה הַבְּגֵד בְּבָגְדִים אַחֲרִים, וְאֲחֵרִים בְּאֲחֵרִים – ותערובת 23
זו חזרה ונתערבה בבגדים מותרים אחרים, בּוֹלֵן אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה. 24
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, יוֹלִיף אֶת דְּמֵי הַהִנָּאָה מִהַכְּרָבּוּר לִים הַמֶּלַח, 25
והבגד מותר בהנאה. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים אִין פְּרִיזֵין לְעֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים, 26
כלומר אי אפשר לפדות דבר שנאסר בהנאה מחמת עבודה זרה, 27
ולכן השלכה לים המלח אינה מועלת להתיר את הבגד. 28

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה לשתי דוגמאות במחלוקת 29
רבי אליעזר וחכמים: וְצָרִיכָא להשמיענו את מחלוקתם גם באפיית 30
פת וגם באריגת בגד. דְּאִי אֲשַׁמְעִינֵן בְּקִמְיָתָא – רק באופן הראשון 31
של אפיית פת, הייתי טועה לומר שדווקא בְּהָא קְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר 32
שמועיל להשליך את הנאת העצים לים המלח, מִשּׁוּם דְּבִיעֻדָּא 33
דְּקָא נִמְרָה פֶת קָלִי לֶה אִיסוּרָא – שבזמן אפיית הפת עצי האיסור 34
הולכים ונשרפים, אֲבָל בְּכָרְבּוּר אֲדִיתִּיה לְאִיסוּרָא בְּעִינֵיהּ – 35
שהכרכור האסור מותקיים ואינו כלה בזמן האריגה, אִימָא שְׂרִבִּי 36
אליעזר מוֹדִי לְרַבָּנָן שלא מועיל להשליך את דמי הכרכור לים 37
המלח. וְאִי אֲשַׁמְעִינֵן כְּרָבּוּר – ואם היה משמיענו את מחלוקתם רק 38
בכרכור, הייתי טועה לומר שדווקא בְּהָא קְאָמַרִי רַבָּנָן – בכרכור 39
שאינו כלה בזמן האריגה, סוֹבְרִים חֲכָמִים שלא מועיל להשליך 40
הנאתו לים המלח, אֲבָל באפיית פת שבזמן האפייה כבר נשרפו 41
העצים ואינם בעין, אִימָא מוֹדוֹ לִיה חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שדי 42
בהשלכת הנאת העצים לים המלח, לִכֵּן צָרִיכָא להשמיענו את 43
מחלוקתם בשני אופנים אלו. 44
45

הגמרא מכריעה את ההלכה במחלוקתם: אָמַר רַבִּי תִיַּיא בְּרִיה 46
דְּרַבָּה בַּר נַחֲמִי אָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר וְעִירִי, הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר 47
ובהשלכת דמי ההנאה האסורה לים המלח מותרים הפת והבגד 48
בהנאה. אִיכָּא דְּאָמְרִי בְּנוֹסח אחר, אָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר לִי אָבָא בַּר 49
רַב חֲסֵדָא, הֵבִי אָמַר וְעִירִי, הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. 50

הגמרא מבארת אם בכל האופנים התיר רבי אליעזר על ידי פדיון: 51
אָמַר רַב אָדָּא בַּר אֲהֵבָה, לֹא שָׁנוּ שְׂרִבִּי אליעזר מתיר בהולכת דמי 52
ההנאה לים המלח, אֵלֶּא לגבי פת שנאפתה על ידי עצי אשירה, 53
שמשות האיסור כבר אינה קיימת, אֲבָל לגבי חֲבִית של יין נסך 54
שנתערבה בחביות היתר אחרות, לֹא התיר רבי אליעזר להולִיךְ 55
את דמי החבית לים המלח ולמכור אחר כך כל חבית לבדה או 56
להשקותה לגויים, אלא כולן אסורות בהנאה, משום שהיין האסור 57

אבנים אסורות לרבי ישמעאל, כיון שנחשבות מרקוליס קטן, שהדרך לעשותו בצד מרקוליס גדול כפי שביאר רבי יוחנן. הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן ששלש אבנים זו בצד זו נחשבות למרקוליס קטן. מקשה הגמרא: ומרקוליס כי האי גוונא מי הוי – וכי ניתן לומר שבאופן זה שלש אבנים מונחות זו בצד זו סובר רבי ישמעאל שנחשב הדבר למרקוליס, והא תניא בברייתא, אלו הן אבני בית קוליס – כך מסודרות האבנים שממין עשוי המרקוליס, אחת מכאן, ואחת מכאן, ואחת מונחת על גביהן, וכיצד אמר רבי יוחנן שאף אם האבנים מונחות זו בצד זו, הן נחשבות כ'מרקוליס'. מתרצת הגמרא: אמר רבא, כי תניא הריא – הברייתא שבארה את אופן עשיית מרקוליס, עסקה בעשיית עיפר מרקוליס, אבל מרקוליס קטן עשויים בצד הגדול, נעבד אף כשהאבנים מונחות זו בצד זו.

הגמרא מביאה מעשה בענין הנאה מאבני מרקוליס, ודנה אם שייך לבטלו או לא: כי ינאי מלכא חריב – ביתו של ינאי המלך נחרב, אתו – באו עובדי בוכבים אוקימו ביה – והעמידו בו מרקוליס. לאחר מכן אתו עובדי בוכבים אחרים – באו גויים אחרים ולא פליגי – שאינם עובדים למרקוליס, ולא החשיבוהו, שקלינהו – נטלו את אבני המרקוליס, וחיפו – כיסו – כהן את הדברים שהולכים בהם בתוך העיר וקטריאות – מסילות המובילות מעיר לעיר, ובכך ביטלו את האבנים מלהיות מרקוליס.

נחלקו החכמים האם אין הועיל ביטול אבני המרקוליס או לא, איכא רבנן דפרישי – יש סברות המחלוקת: מאי שמיא דמאן דפרישי – רבנן דלא פרישי. אמר רבי יוחנן לחכמים שלא הלכו שם, והרי כן של קדושים מהלך עליהן ואינו פורש, וכי גאון – אנו נהיה צדיקים יותר ממנו ונפריש מהן, ומבארת הגמרא: מאן ניהו – מי הוא כן של קדושים, רבי מנחם ברבי סימאי הוא. ואמאי קרו ליה – ומדוע היו קוראים לו כן של קדושים, משום דאפילו בצוירתא דזווא לא מיסתרפל – שלא היה מסתכל אפילו בצורה שעל גבי המטבע.

מבארת הגמרא את סברות המחלוקת: מאי שמיא דמאן דפרישי – מה טעמו של מי שפרש מללכת בדרכים שכוסו באבני המרקוליס, כבר לה כי הא – הוא סובר שהנידון כאן דומה לדין זה, דאמר רב נחמן, אמר רב חייא בר יוסף, אמר רב, מנן – מהיכן למדים לתקורבת שהקריבוה לעבודת בוכבים, שאין לה בטיילת עולמית, אף אם יעשו בה גויים מעשה ביטול, כגון שישברוה או ישתמשו בה לדברים אחרים, שמיאמר (תהלים קו כח) יוצאנו לבצעל פעור ויאכלו זבחי תמים, ומלשון 'זבחי תמים' זה, שללמוד שמדובר בענין תקרובת עבודה זרה, ודקישת הכתוב זה, מה פה אין לו בטיילת לעולם, כלומר שאסור בהנאה לעולם (לעיל כט) ולא ניתן לבטל איסורו, אף תקרובת עבודת בוכבים אין לה בטיילת לעולם אף אם השתמשו בה לדברים אחרים, ולכן אף במרקוליס, כיון שדרך עבודתו בזריקת אבנים, נחשבות האבנים כתקרובת עבודה זרה, ואף שכיסו בהן את הדרכים אין להן בטלה, ואין ללכת בדרכים אלו כיון שבכך נהנים מאבני המרקוליס. וזמאן דלא פרישי אמר – וסברתו של מי שלא פרש מללכת בדרכים אלו היתה, שאכן תקרובת עבודה זרה אינה מתבטלת, אך כדי להחשיב דבר כתקרובת עבודה זרה פשיטא בעין פנים – יש צורך שתהיה ההקרה כעין זביחת הקרבנות בבית המקדש, שנאמר (שמות כב ט) זבח לאלהים יחרם בלתי לה לבדו, שרק בדברים שעובדים בהם לה' בבית המקדש יש איסור תקרובת אם עושים כן לעבודה זרה, וליכא – ובאבנים אין שייך ענין זה, שהרי אין עובדים בהן בפנים, ולכן לא נאסרו משום תקרובת, אלא אסורות משום עבודה זרה עצמה, ובה שייך ביטול.

הגמרא מביאה ברייתא המחלקת בענין זה בין נכרי לישראל: אמר רב יוסף בר אבא, איקלע רבה בר רבמיא לאתריין – רבה בר ירמיה נקלע למקומו, ואתא – ובא לבית המדרש ואיתי' מתינתא בדיה – והביא ברייתא בידו שמבארת את הדין בענין זה כך, עובד בוכבים שהביא אבנים מן המרקוליס, וחיפה כהן דרבים (וטרטיות) [ויסרטיאות],

ואף בסתם אבנים לא בכל אופן נחלקו, אלא במקורבות נמי – כשהאבנים סמוכות מאד למרקוליס, כגון אמה או חצי אמה, גם כן לא נחלקו, דכיון דאיכא למימר מיניה נפל – שיש לומר שנפלו ממנו, לדברי הכל אסורות, אף אם הן שתיים, כי פליגי, באבנים המרוחקות ממרקוליס יותר מאמה, אף שהן בתוך ארבע אמותיו, שאז ודאי לא נפלו ממנו.

לפני שחסיים הגמרא את ביאור מחלוקתם, מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שהם חולקים באבנים רחוקות, והא בצד מרקוליס קתני במשנה שנחלקו. מתרצת הגמרא: מאי בצד מרקוליס, בצד ארבע אמות ידיה – בתוך ארבע אמות שלו, אך במרחק הגדול מאמה, ובאופן זה עדיין נחשב שנמצאות ביצדו, אך מכל מקום רחוקות הן מכדי לחשוש שנפלו ממנו.

מסיים רבי יוחנן לבאר את סברות המחלוקת: רבי ישמעאל כבר שהדרך היא עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, כדי להרבות עבודה זרה, ולכן יש לתלות שהאבנים המרוחקות הן מרקוליס קטן שעשו ביצדו של הגדול, ובה יש חילוק, שלש אבנים, דרמין – שהן דומות לאופן עשיית מרקוליס, שדרך עשייתו היא בהנחת שתי אבנים זו בצד זו ואחת על גביהן, אסורות, אבל שתיים שאינן דומות כלל למרקוליס, מותרות, שאינן נראות כמרקוליס קטן, ואף לא יתכן שנפלו מהגדול, שהרי הן רחוקות ממנו. ואילו רבנן סברי, אין עושין – הדרך היא שלא לעשות מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, וממילא לא שמיא – אין הדין שונה אם נמצאות שם שלש אבנים ולא שמיא שתיים, שהרי אף משלה אבנים אין דרך לעשות מרקוליס חדש, אלא אם האבנים נראות עמו – עם המרקוליס, והיינו שמקורבות לו מאד ויש לתלות שנפלו ממנו, אסורות, ככל שברי מרקוליס שדינם כמרקוליס, כפי שהתבאר לעיל (מט). ואבנים שאין נראות עמו, אלא מרוחקות ממנו ארבע אמות, מותרות, שבודאי לא נפלו ממנו.

מקשה הגמרא על ביאורו של רבי יוחנן: אמר רב, באופן שידוע שנעשו מנן דברי הכל אסורות, ואפילו אם הן שתיים ורמינהו – וקשה ממה ששינוי בברייתא, אבנים שידוע שנעשו מן המרקוליס, אם נראות עמו אסורות, כיון שבאופן זה עדיין נחשבות לעבודה זרה, ושמיא נראות עמו, מותרות, שכיון שאינן נראות עמו, שוב אינן נחשבות לעבודה זרה אלא לשברים, ואין עובדים לשברים. ורבי ישמעאל אומר, שלש אסורות ואף שאינן נראות עמו, כיון שהן כ'מרקוליס קטן, שתיים מותרות ואף שנראות עמו, כיון שיצאו מכלל מרקוליס. ומבאר שלדעת חכמים אם אינן נראות עמו מותרות, ואף לרבי ישמעאל שתיים מותרות, ורק שלש אסורות, ואף על פי שידוע שנעשו ממרקוליס.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא תימא – אל תאמר בברייתא 'אבנים שנעשו', אלא איכא אבנים שנמצאו, והיינו כאופן המבואר במשנה, שבזה נחלקו רבי ישמעאל וחכמים, אבל כשידוע שנפלו ממנו, לדברי הכל האבנים אסורות.

הגמרא מקשה על המשך דברי רבי יוחנן, שלרבי ישמעאל שתי אבנים הנמצאות בתוך ארבע אמות מן המרקוליס, מותרות. מקשה הגמרא: וכי כבר רבי ישמעאל שאם נמצאו שתיים מותרות, והתניא בברייתא, רבי ישמעאל אומר, אם נמצאו שתיים – שתי אבנים במרחק תפיסה לו – למרקוליס, והיינו בתוך ארבע אמות, אסורות, ואם נמצאו שלש, אפילו מרוחקות יותר מכדי תפיסה, אסורות, ומבואר שלרבי ישמעאל שתי אבנים בתוך ארבע אמות למרקוליס אסורות, ושלא כדברי רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא תימא, כאן – בברייתא מדובר שהאבנים נמצאו בתוך ארבע אמות, בתפיסה אחת – באופן שניתן לתופסן ממקום המרקוליס בתפיסה אחת, ולכן גם שתיים אסורות בין לרבי ישמעאל בין לחכמים, כיון שנחשב שנראות עמו ועדיין נחשבות עבודה זרה. ואילו כאן – במשנה, מדובר אמנם שהאבנים בתוך ארבע אמות, אך הן בשתי תפיסות, והכי דמי – ומהו אופן זה, כגון דאיכא גביה ביני וביני – שיש תל המפסיק בין האבנים למרקוליס, ובאופן זה אף שהן בתוך ארבע אמות הן נחשבות כמרוחקות ממנו ואין אומרים שממנו נפל, ולכן הן מותרות. ושלש

עבודה זרה. רבי ישמעאל – פרק רביעי דף נ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רכט רש"י

במקורות – כגון באמה וחצי אמה. מרוחקות – בארבע אמות, דודאי לאו מיניה נפול. עושין מרקולים קמן – כלומר, דרכן לעשות כן. נראות עמו – מקורבות מאד. שאין נראות עמו מותרות – דלאו מיניה נפול. אבנים שנשרו – היינו בידוע. נראות עמו – אכתי הוה עבודה זרה. שאין נראות עמו – הוה ליה שברים. תני שנמצאו – נראות עמו אסורות, שזמנו נפול. ושברים דמרקולים ודאי אסורין.

כדאמרן. שאין נראות עמו מותרות – דלאו מיניה נפול. וסבר רבי ישמעאל שתיים – בתוך ארבע אמותיו, ומותרות? והתניא רבי ישמעאל אוסר שתיים בתפיסה לו – וסתם תפיסה ארבע אמות, וקתני אסורותו בתפיסה אחת – הא דקתני אסורות – בתפיסה אחת, שאין הפסק בינם למרקולים, ואסורה בין לרבי ישמעאל בין לרבנן, דכל תוך ארבע אמות "נראות עמו" קרי ליה, ובשלש מרוחקות הוא דפליגי. והא דאוקמנא לעיל פלוגתיהו בתוך ארבע אמות, ולרבי ישמעאל שתיים מותרות ולרבנן שלש נמי מותרות – בשתי תפיסות. כדמפרש. דאיכא גובהא – תל מפסיק בינם למרקולים, דהוה ליה במרוחקות, דליכא למימר מיניה נפול. הלכך, לרבי ישמעאל שתיים מותרות אבל שלש אסורות, דעושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול. כהאי גוונא – זו בצד זו. עיקר מרקולים – תחילתו. אבל קטן הנעשה בצד הגדול עובדין לו כל דהו. הכי גרסינן: אמאי קרי ליה בנן של קדושים ולא איסתכל בצורתא דזוחא. פנין לתקירות בו" – והני תקירות נינהו, דחורקין אבן למרקולים זו היא עבודתו, הלכך לאו עבודה זרה עצמה היא דתיסיג ליה בביטול. כעין פנים – זבחים שבמקדש הוא דהוי תקירות, כדכתיב (שמות כב): "וזבח לאלהים זיחר בלתי לה' לבדו". אלמא דומה כלפנים קרי זבח עבודה זרה, ואבנים אין עובדין להם בפנים. מותרות

במקורבות נמי, דאיכא למימר מיניה נפל – דברי הכל אסורות, כי פליגי – במרוחקות. – והא "בצד מרקולים" קתני! – מאי "בצד"? בצד ארבע אמות ידיה; רבי ישמעאל סבר: עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול, שלש דדמיון למרקולים – אסורות, שתיים – מותרות; רבנן סברי: אין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול, לא שנא שלש ולא שנא שתיים, נראות עמו – אסורות, שאין נראות עמו – מותרות. אמר רב: בידוע שנשרו ממנו – דברי הכל אסורות. ורמינהי: אבנים שנשרו מן המרקולים, נראות עמו – אסורות, שאין נראות עמו – מותרות; ורבי ישמעאל אוסר: שלש – אסורות, שתיים – מותרות! אמר רבא, לא תימא: "שנשרו", אלא אימא: "שנמצאו". וסבר רבי ישמעאל שתיים מותרות? והתניא, רבי ישמעאל אוסר: שתיים בתפיסה לו – אסורות, שלש אפילו מרוחקות – אסורות! אמר רבא, לא קשאי: כאן בתפיסה אחת, כאן בשתי תפיסות; והיכי דמי? דאיכא גובהא ביני וביני. – ומרקולים כהאי גוונא מי הוי? והא תניא, אלו הן אבני בית קולים: אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן! אמר רבא: כי תניא ההיא – פשיק מרקולים. כי נציא מלפא חרוב, אתו גוים אוקימו ביה מרקולים, אתו גוים אחריני דלא פלחי למרקולים שקלינהו וחיפו בהן דרכים וקטריטאות, איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי. אמר רבי יוחנן: כגון של קדושים מהלך עליהן, ואנן נפרוש מהן? מאן ניהו "כגון של קדושים"? רבי מנחם ברבי סימאי. ואמאי קרו ליה "כגון של קדושים"? דאפילו בצורתא דזוחא לא מיסתפל. מאי טעמא דמאן דפריש?

סבר לה כי הא דאמר רב גידל אמר רב חיאי בר יוסף אמר רב: מינן לתקורבת עבודה זרה שאין לה בטיילה עולמית? שנאמר: "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים", מה פת אין לו בטיילה לעולם, אף תקורבת עבודה זרה אין לה בטיילה לעולם. ומאן דלא פריש, אמר: כענין פנים, וליכא. אמר רב יוסף בר אבא: איקלע רבה בר ירמיה לאתרוי, ואתא ואייתי מתניתא בידיה: גוי שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים ומטריטאות מותרות

מרקולים קטן בצד גדול איכא דאיכא גובה ביניהם. אבל שלש אסורות אפילו איכא גובה. דכיון שחזן וזכדן וזו מוכחא מילתא דמרקולים עבדינהו. ורבנן סברי: לא שנת תפיסה אחת לא שנת שתי תפיסות, לא שנת שנים לא שנת שלש – נראות אסורות, אינן נראות מותרות, דאין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול. ולעיל סלקא דעתך בן במקורבות זרבה שראות עמו כולי עלמא לא פליגי דאסורות ואפילו אחת. כי פליגי במרוחקות, פירוש: שאין נראות, קא סלקא דעתך במרוחקות זרבה קאמר יותר מארבע אמות. ופרקי: והא בצד מרקולים קתני ומסיק: בצד ארבע אמות קמיפליגי, דרבי ישמעאל סבר משום דמוכחא מילתא דהוא מרקולים דעושין קטן בצד גדול, אף על גב דאין נראות עמו, אבל שתיים לא, כיון דאיכא גובהא כדמסיק. אבל שלש, אף על גב דאיכא גובהא עושין דוקא תוך ארבע אמות דכתני: בצד מרקולים. והא דתני בברייתא: שלש אפילו מרוחקות, כיון דאין נראות עמו בשביל הגובהא "מרוחקות" קרי לה. וסבר רבי ישמעאל שתיים מותרות – פירוש: בתוך ארבע אמות. ונראה לי דהוא הדין דהוה מצי לאקשווי: וסבר רבי ישמעאל שלש חוץ לארבע מותרות. ולפי המסקנא נראה, ודוק. אבני בית קולים – הקשה רבינו תם: דיאך ממכירין שמה כיון שאינה כתובה בתורה, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין כג, ס) משמע דעבר א"ושם אלהים אחרים לא תוכיחו" ואומר רבינו תם: ד"קולים" לשון שבח שמה, וחכמים כנו אותה "קולים" לשון "לעג וקלס" (תהלים מד פסוק ד). והו"ו "מרקולים" – חילוף קילוס, לשון "מר דשחוטה" פרק "גיד הנשה" (חולין צד, א) "מר דכנתא" (בבבא דא, א). ורס"י: כגון של קדושים מהלך עליהם – לשון יחיד. וכן בסמוך: אפילו בצורתא דזוחא לא מסתכל, דארבי מנחם גופיה קאי ול על אביו ואמו, כדאיתא פרק בתרא דמועד קטן (כה, ב): כד נח נפשיה דרבי מנחם ברבי סימאי אישתנו כז' צילמניא משום דלא איסתכל בצורתא דזוחא. ואם תאמר: מה חסידות איכא בזה? הא אמרינן פרק "שואל" (שבת קמט, א): דיוקא עצמה אסורה להסתכל אפילו בחול, כדכתיב "אל תפנו אל האילים" ושמה בצורתא דזוחא שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה, ואפילו הכי לא מסתכל. בעינין כעין פנים וליכא – פירש רבי שמואל בשם רבי שלמה הוה לשונן: מן זבוחיה דפנים – והוא הדין לכל שאר תקירות דמזבח, כגון קיטור וניסוך. וכל העולם לגבי מזבח מקדו תקרובת עבודה זרה לעינן שאין יכולין ליבטל, והם כל מיני מאכל, וכדתנן נמי במתניתין: ינות שמינים וסולתן. הלכך הני אבנים לא הוו תקרובת, מיהו אתסורי הוה דמותסרי משום דנעשים עבודה זרה עצמה כדלקמן בשמעתין (נא, א), ובעבודה זרה מהני ביטול, והא בטלו – דחפו בהן דרכים. ושמעינן מהבא, דהני נרות של שעוה שמביאין דרוחן לעבודה זרה ומדליקין בפניהם, ומשכיבין דבומי מרכא או נתנם לישראל – מותר בדנאה, ממה נפשך: אי תקרובת עבודה זרה הוי – אפילו ביטול

במקורבות אסורות – פירש בקונטרס: מקורבות מאד, כגון באמה או בחצי אמה, דמיניה נפול. מרוחקות – כלומר בתוך ארבע אמות – מותרות, דלאו מיניה נפול. ובסמוך פירש: בתפיסה אחת – שאין הפסק בינם למרקולים, ואסורים לכלול עלמא, דכל תוך ארבע אמות "נראות עמו" קרי להם. ופלוגתיהו דלעיל בתוך ארבע אמות – בשתי תפיסות, דאיכא גובהא, דהוה ליה במרוחקות, דליכא למימר מיניה נפול. וקשה בה טובא: דאין לו ששית התלמוד שנשתנה הסברא כך, שמתחלה היינו סוברים היכא דליכא גובהא קורא אותם בתוך ארבע אמות "מרוחקות" וליכא למימר מיניה נפול, ולבסוף נאמר כי ליכא גובהא ודאי מיניה נפול ואפילו בתוך ארבע. ועוד, אי בליכא גובהא טעמא דשתיים אסורות משום דמיניה נפול, מאי איירא שתיים אסורות? אפילו אחד נמי, וזהו ליה למימר: רבי ישמעאל אומר בתפיסה אחת אפילו אחת אסורה, שלש אפילו מרוחקות! ועוד, כיון דכל תוך ארבע אמות "נראות" קרי ליה ואסורות אף לרבנן, למה חזירי רבי ישמעאל "בתפיסה לו אסורות" יותר מרבנן? והי לזומר לשון "נראות" כמו רבנן, דהא אפילו רבנן ממדו דנראות עמו דהיינו בתפיסה לו אסורות! ועוד, דמשמע אף לפי המסקנא דבמקורבות לא פליגי דאפילו איכא גובהא אסורות, והכי נמי אמרינן לעיל: במקורבות לא פליגי, ולא הדר ביה תלמודא. ודבר תימה הוא. דכיון שחזן מקורבות כל כך אם כן הגבוהין בקרוב למרקולים ממש היה ועובדין אותן האבנים כשנפולות, אם כן הוה לן למימר שאם הגבוהא קרוב למרקולים אפילו מרוחקות אסורות כאילו לא היה גובהא, שכיון שעברו הגבוהא מהמוקד לחץ הגבוהא מכאן ואילך מיהו הא לא קשיא כולי האי, דאיכא למימר דהכי קאמר: במקורבות תוך ארבע וליכא גובהא לכלול עלמא לא פליגי. אי נמי, כי איכא גובהא ואבני המרקולים אינם גבוהים יותר כי אם מעט כשהם נופלות אינם יכולות להתרחק, לכן נראה לפרש דלעולם כך היא הסברא: דבתוך ארבע אמות נמי יש שאין נראות, כדקרי לעיל "מרוחקות" תוך ארבע אמות. והכי פירוש: כאן בתפיסה אחת – דליכא גובהא. ותוך ארבע אמות אף על גב שאין נראות קאמר רבי ישמעאל דאפילו שתיים אסורות, דאיכא למימר מרקולים קטן חזן שום בתוך ארבע אמות. ודוקא שתיים, אבל אחת מותרת, דבאין נראות מיירי ואחת מרקולים לא עבדי. והא דקאמר לעיל: לרבי ישמעאל שתיים מותרין – מיירי בשתי תפיסות. כגון דאיכא גובהא, וכיון דאיכא גובהא אין לאסור שתיים, ולא שכידי לעשות

עבודה זרה. רבי ישמעאל – פרק רביעי דף נ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ביטול לא צריך, ומותר בלא ביטול דלא דמי לתקרובת מזבח, ובתקרובת שאינו כעין פנים
לא בעי ביטול. ואי נישל עבודה זרה ויהי ולונו מדליקים אותן ושיך להו ביטול עבודה זרה
עצמה, מכל מקום מכיון שכיבן הכומר אין לך ביטול גדול מזה, דשוב אינו רוצה להדליק
לפני עבודה זרה אלא ליהנות הוא מתן ולצורכו נוטלן, ונחיתות של שעה שנתקן נמי
לעבודה זרה ומותרות, דאפילו נוי ליכא, ותקרובת
כעין פנים ליכא, ואין הקדש לעבודה זרה, ולא
צריכי ביטול. וכברת שמביאין דורון מותרין,
שהרי אין מביאין לעבודה זרה כי אם לשמשים
ולכומרים, ותקרובת עבודה זרה לא הוה, שאין
דרבן להאכיל לעבודה זרה כדורות ראשונים, כך
נראה לרבינו יצחק, והנך מלוכשי כומרים, נוי
שלום הוא ולא של עבודה זרה, ומותרין בלא
ביטול. וכן כלי שקורין קליצא אין משמשין בו
לעבודה זרה, אבל אותן כלי מחתה שמקטרין בו,
אסור משום משמשי עבודה זרה, הצריך ביטול
משום שמקטרין בו לעבודה זרה, ומכירתו לאו
היינו ביטול, דקיימא לן כרבנן דפליגי אדרבי
במתניתין (עבודה זרה נג, א) במכרה או
במשכנה, ואמרין: לא ביטל, והוא הדין למשמשין בו
עבודה זרה שאינן נטלים שכן, וכן כל כלי נוי של
עבודה זרה, כך פסק רבינו שמואל בשם רבינו
שלמה, משמע מתוך פירושו שהיה הכברות לפי
שאין עושין אותן תקרובת, הא אם היו מביאין
אותם לשם עבודה זרה היו אסורין, דכעין פנים
הוא שהוא ראוי להקריב לפנים, דמאי למנחת
מאפה תנור, ואף על גב דליכא זריקה המשתברת.
וכן משמע מתוך פירושו רש"י, ומה שפירש כעין
פנים והו כעין זבחים שבמקדש דהו תקרובת,
כדכתיב (שמות כב) "זבח לאלהים יחרם בלתי
לה לבד", אלמא דאפילו זריקה שאינה
משתברת כיון דהו דומיא דלפנים קרי זבח עבודה
זרה, ואבנים אין עוברין בהם בפנים. ואין נראה
לרבינו יצחק, דהא בבבלי שמעתין משמע דאפילו
כעין פנים בעינן זריקה המשתברת. וכן משמע
בסמוך, ואפילו בעבודה זרה שדרכה לעבודה
במקל. לכן נראה לפרש: כעין פנים – כעין זבחה
וזריקה, דבר המשתבר, ואין מוליעין ומנהיגין
במועד – ומיירי כגון שאינו אבד בהמתנה עד
לאחר המועד, דאם לא כן שרי, כיון דאוקומי
אילנא דהו משרשי ליה בשביעית, דהא דבר
האבד מותר במועד. אי נמי, אפילו הוא אבד ממש
איכא למימר דאסור במועד משום טירחא יתירא,
כדאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (ד, א) דאסור
להשקות זרעים במי קילון משום טירחא יתירא,
אף על פי שמוותר להשקות במי נשמים משום דבר
האבד, ומשקשן אותן עד ראש השנה – פירש
הקונטרס: אף על פי שעבודת האילן אסורה
שלשים יום לפני ראש השנה, הכא שרי שלא
ימותר הנטיעה, דהנך שלשים יום דרבנן והכא לא
גזר, וקשה: במאן? אי כרבי עקיבא – האמר
תוספת שביעית דאורייתא מ"בחרש ובקציר
שבתות", ואי כרבי ישמעאל – הלכה למשה מסיני
הוא אלא יש לפנים: בשביעית בזמן הזה דרבנן,
ורבי הוא כדאמר אביי בפרק קמא דמועד קטן (ב,
א) ולרבא השקאה תולדה היא, ואבות אסור
רחמנא תולדות לא, עד יו"ט לומר: דדוקא
מלאכות של חרישה חריעה הוה דאורייתא, אבל
שאר מלאכות אינן אלא מדרבנן. שבר מקל
לפניה חייב – והוא הדין שבר אבנים לפני מקליס, שדרבו בוריקה. ספת לה צואה – פירש בקונטרס: האבילה צואה, לשון "מי ספו לך מאלה" בריש פסחים (ג, ג), ולשון "ספת" קשה,
שהיה לומר "ספה", ועוד, ובלשון משה לא מצינו אבילה בלשון ספיה. לכן נראה לפרש: ליכלכה בצואה, לשון טיבול, כמו: "לא יספות במלוא ויאכל" דפרק "ספיהם" (בבא מציעא פט,
ב).

מתורות, וישראל שהביא אבנים מן המקדשים וחיה
בהן דרכים וסמיות – אסורות; ולית נגר ולא פר
נגר דיפרקניה. אמר רב ששת: אגא לא נגר אגא ולא
פר נגר אגא, ופרקנא ליה: מאי קושיא ליה? דרב
גידל – בעינא פעין פנים וליכא. אמר רב יוסף פר
אבא: איקלע רפה בר ירמיה לאתרין, ואתא ואייתי
מתניתא בידיה: מתלעין ומזהמין בשביעית, ואין
מתלעין ומזהמין במועד, פאן ופאן אין מנזמין, וסכין
שמן לגזום בין במועד בין בשביעית; ולית נגר ולא
פר נגר דיפרקניה. אמר רבינא: אגא לא נגר אגא ולא
פר נגר אגא, ופרקנא ליה: מאי קא קושיא ליה?
אילמא מועד אשביעית קא קושיא ליה: מאי שנא
שביעית דשרי, ומאי שנא מועד דאסור? מי דמי?
שביעית – מלאכה אסור רחמנא, מירחא שרי, מועד
– אפילו מירחא נמי אסור! ואלא ויהו אגזום קא
קושיא ליה: מאי שנא ויהו דשרי, ומאי שנא גזום
דאסור? מי דמי? ויהו אוקומי אילנא ושרי, גזום
אכרין אילנא ואסור! ואלא ויהו איהו קא קושיא
ליה, דקתני: מתלעין ומזהמין בשביעית, ורמינהו:
מזהמין את הנטיעות, וכורכין אותן, וקוממין אותן,
ועושין להם בתים, ומשקין אותן עד ראש השנה; עד
ראש השנה אין, בשביעית לא! ורלמא פדרב עוקבא
פר קמא, דאמר רב עוקבא פר קמא: תרי קשקושי
הוה, חד לאכרין אילנא ואסור, וחד לסתומי פילי
ושרי; הכי נמי תרי ויהממין הוה, חד לאוקומי אילנא
ושרי, וחד לאכרין אילנא ואסור! ואלא סיכה אפיקה
קא קושיא ליה, דקתני: סכין שמן לגזום בין במועד
ובין בשביעית; ורמינהו: סכין את הפגין, ומנהיגין
ומפסמין אותן עד ראש השנה; עד ראש השנה אין,
בשביעית לא! מי דמי? הכא אוקומי אילנא ושרי,
התם פטומי פרא ואסור! אמר רב סמא בריה
דרב אשי לרבינא: פר ירמיה, סיכה מועד איהוהם
דמועד קא קושיא ליה: מפדי האי אוקומי והאי
אוקומי, מאי שנא האי דשרי, ומאי שנא האי דאסור?
היינו דקאמר ליה: לית נגר ולא פר נגר דיפרקניה.
אמר רב יהודה אמר רב: עבודה זרה שעובדין אותה
במקל, שבר מקל בפניה – חייב, ורק מקל בפניה –
פטור. אמר ליה אבי לרבא: מאי שנא שבר? דהוה
ליה פעין וביחה; ורק נמי הוה ליה פעין וזריקה! אמר
ליה: בעינא זריקה משתברת וליכא. איתביחה: ספת
לה צואה, או שנספך לפניה עכש של מימי רגלים

חייב

מתורות – דבטלינהו גוי, נגר בן נגר – חכם בן חכם. דיפרקניה – שיוכל לתרצה. ולקמן
מפרש מאי קא קושיא ליה, דרב גידל – דאין ביטול לתקרובת, והכא קתני מותרות.
מתלעין – נוטלין תולעת שבאילן, ומוהמין – כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו,
מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות, ולא דמי האי לאין מובליך דמועד קטן (ג, א),
דהתם זבל דקרקע והויה עבודה שבשדה
ושבכרם, כאן וכאן – שביעית ומועד, אין
מגזמין – קוטע את הנזק כדי שירציא נזכות
הרבה סביבות הגזום. אבל סכין שמן לגזום –
כדי שלא ימות האילן אם גזום קודם לכן,
מלאכה שהיא עבודת קרקע אסור רחמנא, והני
לאו מלאכת קרקע נהירו, דאוקומי אילנא
בעלמא הוא שלא ימות, ואין משביחו לאילן
אלא מעמידו בכמות שהוא, מלא ויהו –
דשביעית אגזום דשביעית קושיא ליה, דקתני:
כאן וכאן אין מגזמין, אוקומי – שלא יתקלקל
מכמות שהוא, אבל אינו משביחו, אבריו –
מחזיקו ומשביחו, ועושין להם בתים – גדר אמה
גובה סביבותיו, וממלאין אותו עפר, עד ראש
השנה – של ערב שביעית, אף על פי שעבודת
האילן אסור שלשים יום לפני ראש השנה –
הכא שרי, שלא ימותו הנטיעות, דהנך שלשים
יום מדרבנן הן, והכא לא גזר, דרב עוקבא –
במסכת סוכה בפרק "לולב וערבה", קישקיש –
חפירה תחת הדותים, סתומי פילי – אם נתגלו
שרשי האילן – שרי, דאוקומי הוא, את הפגין –
פגי תאניה, סכין אותן בשמן כשהן חונטין כדי
שיהו שמנות, מפסמין אותן – ממלאין את
הנזקבין שמן, "פגין" הוא פירי עצמו כשגדל מעט.
האי אוקומי והאי אוקומי – ויהו נמי אוקומי
הוא, מדשרי ליה בשביעית כדשנינן לעיל: מאי
שנא סיכה דשרי, דקתני סכין שמן לגזום כו,
עבודה זרה שעובדין אותה במקל – שמקשקשין
לפניה במקל, שבר מקל בפניה חייב – כדאמרינן
בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ס, ב) דכל
עבודות שבפנים שעבר בהן עבודה זרה, בין
דרכה בכך בין שאין דרכה בכך – חייב, דכתיב
"זבח לאלהים וגו", אלא מירי דהו לשם אסור
לכל עבודה זרה, ודבר שאינו כעין פנים, דרכה
בכך – חייב, דנפקא לן מ"איכה יעבורו הגוים
האלה וגו", אין דרכה בכך. פטור, הוה, ואם לא
הוה עובדין אותה במקל לא מחייב בשבר מקל,
דלא שייכא בפנים, ואם הוה עובדין אותה
בוריקת מקל לא מצי למידיק: ורק מקל בפניה
פטור, ואם בשבירת מקל פליח לה – פשיטא
דחייב, ואפילו לא דמי לפנים, אלא כגון שהוה
עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר.
הלכך, שבר מקל בפניה חייב ואף על פי שאין
עבודתה בכך, דכיון דדמי שבירה לזבחת בהמה
של פנים ששובר מפרקתה – הרי זבח לפניה דבר
שרגילה בו, אבל זרק – פטור, הואיל ואין
עבודתה בכך, והא לא דמיא לעבודת פנים
כדמפרש לקמן, וזריקה המשתברת – כגון זריקה
דם של פנים, שאינה מחוברת, אלא משתבר
ונופל טיפים טיפים. ספת לה צואה – האבילה
צואה.

חייב

פירש בקונטרס: האבילה צואה, לשון "מי ספו לך מאלה" בריש פסחים (ג, ג), ולשון "ספת" קשה,
שהיה לומר "ספה", ועוד, ובלשון משה לא מצינו אבילה בלשון ספיה. לכן נראה לפרש: ליכלכה בצואה, לשון טיבול, כמו: "לא יספות במלוא ויאכל" דפרק "ספיהם" (בבא מציעא פט,
ב).

עבודה זרה דף נ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלא

האבנים מותרות, כיון שסתורן הגוי וביטול מהן שם מרקוליס, ועתה
הן כסתם אבנים, אך ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס, וחיפה
בהן דרכים וסריטאות, הרי הן אסורות כמו שהיו, לפי שרק גוי יכול
לבטל עבודה זרה, ולא ישראל. וסיים רבה בר ירמיה ואמר על
ברייתא זו, ולית נגר ולא בר נגר – ואין חכם ולא בן חכם דיפרקנה
– שיתרצה.
מבארת הגמרא מה קשה בברייתא זו, ומה יש לתרץ בזה: אמר רב
ששת, אמר לא נגר אמר, ולא בר נגר אמר – איני חכם ולא בן חכם,
ואף על פי כן פרקנה ליה – אתרץ ברייתא זו. מא קושיא ליה –
הרי מה קשה לרבה בר ירמיה על הברייתא, דבריו דרב גידל
המובאים לעיל (ע"א), שתקרובת עבודה זרה אין לה ביטול
עולמית, ואילו בברייתא מבואר שנכרי יכול לבטל את אבני
המרקוליס. ויש לתרץ, שכדי לאסור דבר משום תקרובת עבודה
זרה פשיטא פשיטא – צריך שתהא עבודתו כעין עבודת בית
המקדש, ואבני המרקוליס אינם דומים לעבודת בית
המקדש, ולכן אינן אסורות משום תקרובת אלא כשאר עבודה
זרה, ומועיל להן ביטול.
מביאה הגמרא ברייתא נוספת שהביא רבה בר ירמיה, והתקשה
בה: אמר רב יוסף בר אבא, איקלע רבה בר ירמיה לאתריה, ואתא
לבית המדרש, ואיתייה מתינתא פתיה – והביא ברייתא בידו,
ששנינו בה, מתיילעין – נוטלים תולעת הנמצאת באילן, ומוקמינן –
ומדביקים וקשרים וכל על המכה שבאילן, כדי שלא ימות, בשנה
השביעית. ואף על פי שעבודת הקרקע אסורה בה, עבודות אלו
מותרות, כיון שאינן נעשות כדי להשביח את האילן, אלא כדי
שלא יתקלקל, ומניעת הפסד מותרת בשביעית, ואין מתיילעין
ומוקמינן בחול המועד. פאן ופאן – בשביעית ובמועד, אין מוקמינן –
אסור לגוים ולחתוך את הענפים מן האילן כדי שיוציא ענפים
רבים יותר סביבות הגיזום, משום שעבודה זו נעשית להשבתת
האילן, ואסורה בשביעית ובמועד. ופשיטא שפשיטא לאילן הגיזום כבר
קודם שביעית, במקום החתך, כדי שלא ימות מחמת הגיזום, בין
במועד בין בשביעית, כיון שמלאכה זו רק מעמידה אותו שלא
ימות. וסיים רבה בר ירמיה ואמר, ולית נגר ולא בר נגר דיפרקנה.
הגמרא דנה מה הקושיא על הברייתא, וכיצד יש לתרצה: אמר
רבינא, אמר לא נגר אמר ולא בר נגר אמר, ומפרקנה ליה, וכי מא
קא קשיא ליה לרבה בר ירמיה, אילמא מועד אשביעית קא קשיא
ליה – אם נאמר שמדין המועד על דין השביעית קשה לו, והיינו
פשיטא – במה שונה הדין בשביעית דשירי – שמותר להוציא
תולעת, ולהדביק ולקשור וזהו על המכה שבאילן, ומאי קשיא
מועד דאסור, הרי אין זו קושיא כלל, מי דמי – וכי שני ענינים אלו
דומים זה לזה, בשביעית, מלאכה אסור דאסור – אסרה התורה רק
עשיית מלאכה, אך מירחא שירי – לטרוח בדבר שאינו מלאכה,
מותר, אולם במועד אפילו מירחא נמי אסור – גם טירחה גדולה
אסורה, ועבודות אלו אמנם אינן בכלל 'מלאכה' האסורה, שהרי
עשיית מלאכה בדבר האבד מותרת בחול המועד (מק"ב), אך מכל
מקום יש בהן טירחה יתירה, האסורה במועד.
ממשיך רבינא ומברר: ואלא נאמר שזיהוים אציהוים קא קשיא ליה,
והיינו מאי קשיא ויהוים, דשירי – שמותר בשביעית, ומאי קשיא ויהוים
דאסור בה. והרי גם זו אינה קושיא, מי דמי – וכי הדברים דומים
זה לזה, הרי ויהוים, אוקומי אילנא – העמדת האילן הוא, שלא
יתקלקל, ושירי – ומותר אף בשביעית, אך ויהוים, אכריוי אילנא –
השבתת האילן וחיווקו הוא, שחותך את הזמורות כדי שיצמחו
אחרים תחתיהם, ואסור בשביעית.
ואלא נאמר שזיהוים אציהוים קא קשיא ליה, דקתני בברייתא,
מתיילעין ומוקמינן בשביעית, ודמיניה – וקשה על דין זה ממה
ששנינו במשנה (שביעית פ"ב מ"ד), מוקמינן את הנטיעות, ובכרביץ אותן
במטליות להגן עליהן בחורף מפני הצינוה, ומוקמינן אותן בראשית
כדי להשביחן שיצמחו יותר, ועושין להם בתים – גדרות סביבותיהן
וממלאים את הגדרות בעפר, ומוקמינן אותן, עד ראש השנה של
השנה השביעית. ומדויק מדברי המשנה, שעד ראש השנה אין –

אכן מותר הדבר, אך בשביעית עצמה לא, ובכלל זה אף ויהוים
האילן, שהוא אסור בשביעית. גם על זה יש לתרץ, ודלמא – ושמא
יש ליישב את המשנה והברייתא פעם ביאורו דרב עוקבא בר חמא
לגבי חפירה תחת האילן במועד, דאמר רב עוקבא בר חמא, תרי
קשקשי הוו – יש שני מיני חפירות הנעשות תחת עצי היתים, חד
– אחד מהם נעשה לאכריוי אילנא – להשביח את האילן ואסור
לעשותו בשביעית, וחד נעשה לסתומי פילי – לסתום בעפר את
שרשי האילן שנתגלו, כדי שלא ייבש האילן וימות, ושירי – ומותר
לעשות כן בשביעית, ואם כן קא נמי – אף כאן לגבי ויהוים האילן
בשביעית, יש לומר דתרי ויהוומי הוו – שישנם שני מיני ויהוים, חד
לאוקומי אילני – אחד מהם בא לסתום המכה שבו ולהעמידו שלא
ימות מחמתו, ושירי – ומותר לעשותו אף במועד, ובזה עסקה
הברייתא, וחד לאכריוי אילני – ואחד מהם בא רק להשביח את
האילן ואסור לעשותו במועד, ובזה עסקה המשנה האסורה.
ואלא נאמר ש'סיכה' אשביעית קא קשיא ליה, דקתני בברייתא, פשיטא
שפשיטא פשיטא – פשיטא פשיטא – פשיטא פשיטא – פשיטא פשיטא –
ממשנה (שביעית פ"ב מ"ד), ששנינו בה, פשיטא פשיטא – את התאנים
הקטנות בתחילת גידולם בשעת חנטן מזהעץ, כדי שיהיו שמנות,
וינקבו ויפשיטין אותן – מנקבים וממלאים את הנקבים בשמן כדי
לפסם את התאנים שיהיו שמניות ומשובחות, עד ראש השנה של
שנת השביעית, ומשמע שדווקא עד ראש השנה אין, אך בשביעית
עצמה לא. אך גם זו אינה קושיא, מי דמי, הלא קא, בברייתא,
סיכת האילן הגזום במקום החתך אוקומי אילנא – העמדת האילן
היא שיתקיים ולא ימות, ושירי – ודבר זה מותר בשביעית, אולם
התם, במשנה, סיכת פגי התאנה פשיטא פשיטא – פשיטא פשיטא הוא
כדי שיהיו משובחים ושמינים יותר, ודבר זה אסור בשביעית.
ולאחר כל התיורצים האמורים לא הבין רבינא מה קשה לרבה בר
ירמיה, שהרי לכל קושיא ושאלה יש תירוצן.
אמר ליה רב סמא פריה (בנו) דרב אשי לרבינא, לרבה בר ירמיה,
הדין בפסוק דמועד – סיכת אילן גזום במקום החתך, שמבואר
בברייתא שמותר במועד, אציהוים דמועד – על הדין ביהוים מכה
שבאילן לרפאה, שמבואר בברייתא שאסור במועד, קא קשיא
ליה, מפני הא אוקומי ויהא אוקומי – הרי בין סיכת מקום החתך
באילן גזום, ובין ויהוים מכת האילן לרפאה, ענינים אחד הוא,
העמדת האילן שיתקיים ולא ימות, אם כן מאי קשיא דשירי –
במה שונה הסיכה שמותרת במועד, ומאי קשיא דא – ובמה שונה
ויהוים מכת האילן דאסור במועד. וסיים רב סמא: היינו דקאמר רבה
בר ירמיה (ליה) לית נגר ולא בר נגר דיפרקנה, שאין תירוצן
לשאלה זו.
הגמרא חוזרת לדון בעבודה זרה, ומבארת אימתי חייב עליה: אמר
רב יהודה אמר רב, עבודת פושבים שעוברים אותה פושל, כגון
שומכים בו על דבר אחר להשמיע קול לפניו, אם שבר פושל בפניה
היה, משום שעבודה זו דומה לעבודת בית המקדש, שהיא כעין
מעשה זביחת הבהמה, ששובר בו את מפרקתה, אך אם זרק פושל
בפניה פשוט, משום שאין כעין עבודה זו בעבודת הקרבנות בבית
המקדש.
מקשה הגמרא: אמר ליה אבי לרבא, לדברי רב, מאי קשיא שבר
מקל, שחייב, הרי זהו משום דהוה ליה – שנחשב הדבר כעין זביחה
הנוהגת בפנים, והרי זרק נמי – גם כשזרק מקל הוה ליה כעין זביחה
של הדם על המזבח, והרי זו כעין עבודה שנוהגת בפנים. מתרצת
הגמרא: אמר ליה רבא, זריקה כזו אינה נחשבת כעין זריקת הדם
שנפנים, שכן פשיטא – צריך לשם כך שתהיה זריקה משתתפת כעין
זריקת הדם, שאינו מחובר, אלא הדם משתבר תוך כדי זריקתו
ונופל טיפות טיפות, ולכאן אין זו זריקה המשתברת, שהרי
המקל אינו משתבר תוך כדי זריקה, אלא נזרק כשהוא שלם.
הקשה אביי על דברי רבא אלו: איתביה אביי לרבא, שנינו
בברייתא, קפת לה – האכיל את העבודה זרה צואה, או שנספך
לפניה עבים – כלי העשוי מחרס של מימי גבלים,

זרה בעצמן, ולא משום תקרובת, ולכן נאסרות אף שאין זריקתן
 זריקה המשתברת כעין זריקת הדם שבפנים. אולם הזורק מקל
 לפני עבודה זרה, אין המקל עצמו נעשה חלק מן העבודה זרה,
 שהרי עיקרה של העבודה זרה אינו המקל אלא דבר אחר, ואי
 אפשר לאוסרו משום תקרובת, כיון שאין זו זריקה המשתברת,
 ואינה דומה לעבודת פנים.
 הקשה רבא לרב נחמן על תשובה זאת: הניחא – מובן הדבר לְמֵאן
 דְאִמְרֵי שְׁעֻבָּת בּוֹכְבִּים שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֲסוּרָה מִיֵּד כְּשֶׁעֲשָׂאָה,
 וְזוֹ דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא (ע"ב), ולדבריו גם אבני המרקוליס נאסרו מִיֵּד
 כשנזרקו, וככל עבודה זרה שעדיין לא עבדו, אֲלֵא לְמֵאן דְאִמְרֵי
 שאינה אסורה עַד שֶׁתִּעָבֵד, וְזוֹ דַּעַת רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא (שם), תִּישְׁתַּרְי –
 תהא האבן שנזרקה על המרקוליס מותרת, דְּהָא לֹא פְלִיגָה – שהרי
 לא עבדה, אלא רק הקריבה לעבודה זרה ונעשתה חלק ממנה,
 ומשום תקרובת אינה נאסרת משום שאינה נעבדת כעבודה
 שבפנים, כפי שנתבאר.
 אֲמַר לִיה רַב נַחְמָן, אַבְנֵי הַמַּרְקוּלִיס נִחְשָׁבוּ כְּאִילוּ נִעְבְּדוּ, כִּיּוֹן
 שֶׁל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן נַעֲשִׂית בּוֹרִיקָתָה עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים, וְכֵן נַעֲשִׂית
 תְּקִירָתָהּ לְהַבְרָתָהּ, שְׁהָרִי זְרָקָה וְהַקְרִיבָהּ לַכְּבוֹד חֲבֵרְתָהּ, וּבִכְךָ
 עֲבָדוּ לַחֲבֵרְתָהּ, וְנִמְצָא שֶׁכָּל אַחַת מֵהָאֲבָנִים נִעְבְּדָה עַל יְדֵי הָאֲבָן
 הַנּוֹרָקָה אַחֲרֶיהָ, וְלֹכֵן נִאֲסְרָה עַד שִׁיבְטוּלָהּ.
 שאל רבא את רב נחמן: יי, הָכִי, שְׁטַעַם הָאִיסוּר בְּאֲבָנִים הוּא
 מַחֲמַת הַשְּׁתָרִי – על ידי האבנים שנזרקות אחריהן, בְּתִרְיָא
 מִיָּהָא הַשְּׁתָרִי – מכל מקום תהא האבן האחרונה שנזרקה עד עתה
 מותרת, שהרי עדיין לא הקריבו לכבודה אבנים נוספות, והרי היא
 כעבודה זרה שעדיין לא נעבדה, המותרת. אֲמַר לִיה רַב נַחְמָן,
 אֲמַנְם הָאֲבָן הָאֲחֻרֹּנָה אֵינָה נִאֲסְרָה, וְאִי יִדְעַת לָהּ יוֹל שְׁקָלָה – אם
 יודע אתה איזו היא, לך ותטלנה, אֲמַנְם כִּיּוֹן שְׁלֵפִי הָאֲמַת אֵין לָהּ
 הֵיכֵר וְאִי אֲפֻשֵׁר לִדְעַת אִיזוּ הִיא, יֵשׁ לְאִסוּר מִסַּפֵּק אֵת כָּל הָאֲבָנִים.
 הגמרא מביאה שיטה אחרת מדוע כל אבני המרקוליס אסורות,
 ואף האחרונה שנזרקה: רב אשי אֲמַר, כָּל אַחַת וְאַחַת מֵהָאֲבָנִים
 נַעֲשִׂית תְּקִירָתָהּ לְעִצְמָהּ וְתִקְרָתָהּ לְהַבְרָתָהּ, כְּלוּמָר, כִּיּוֹן שְׁצוּרָה
 עֲבֻדָּת הַמַּרְקוּלִיס הִיא רַק עַל יְדֵי זְרִיקַת אֲבָנִים, הִרִי שֶׁהַזְרִיקָה
 נִחְשָׁבָה כְּעֲבֻדָּה לֹא רַק לְאֲבָנִים שֶׁכָּבַר מוֹנַחוֹת שָׁם, אֲלֵא אֵף לְאֲבָן
 עֲצָמָה שֶׁנִּזְרָקָה עִתָּהּ, וּבִכְךָ שֶׁעֲבֻדָּה עֲשָׂאָה 'עֲבֻדָּה זָרָה', וְלֹכֵן
 אֵף הָאֲבָן הָאֲחֻרֹּנָה נִאֲסְרָה.
 הגמרא מקשה ממשנה על דברי רב גידל (לעיל ג), שרק עבודה
 זרה כעין עבודה שבפנים נאסרת משום תקרובת עבודה זרה,
 ועל דברי רבא (ב), שרק זריקה המשתברת נחשבת כעין עבודה
 שבפנים ואסורה: תִּנֵּן בְּמִשְׁנָה (ע"ב), מִצָּא בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל הַמַּרְקוּלִיס
 בְּסוֹת וּמִקְוֵת אוֹ בְּלִים, הָרִי אֵילוּ מוֹתְרִין בְּהִנָּאָה, כִּיּוֹן שְׁאִינֵם עֲשׂוּיִם
 לְנוֹי, וְאֵף לֹא נִתְּנוּ אוֹתָם לֶשֶׁם כֵּךְ, אֵךְ אִם מִצָּא בְּרֵאשׁוֹ פְּרִכְיִי
 עֲנָכִים – ומורות עם ענבים התלויים בהם, וְעֲמִירוֹת שֶׁל שְׁבָלִים –
 שְׁבָלִים מִעוֹטְרִים בְּפִירוֹתֵיהֶם, וְיִינוֹת אוֹ שְׁמִינִים וּסְלִתוֹת, וְכָל דְּבָר
 שֶׁיִּצְאָה בּוֹ קֶרֶב לִנְפִי הַמִּזְבֵּחַ, אֲסוּר בְּהִנָּאָה, כִּיּוֹן שֶׁתּוֹלִים אוֹתוֹ לְנוֹי
 בְּרֵאשׁ הַמַּרְקוּלִיס. מסיימת הגמרא את הקושיא: בְּשִׁלְמָא יִינוֹת
 שְׁמִינִים וּסְלִתוֹת אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה, כִּיּוֹן דְּאִיכָא כְּעֵין פְּנִים – ששייכת
 עבודה כעין זו בפנים, שהרי מנסכים יין על המזבח בבית המקדש,
 ומערבים שמן במנחות הקרבות על המזבח, והמנחות עצמן
 עשויות מסלתות, וְאִיכָא – וגם יש בהם כְּעֵין זְרִיקָה הַמְּשִׁתְּבֵרָה
 שהרי כשנזרקם נופלים ומשתברים, אֲלֵא בְּפִרְכְּיִי עֲנָכִים וְעֲמִירוֹת
 שֶׁל שְׁבָלִים, לֹא כְּעֵין פְּנִים אִיכָא – אינם שייכים בפנים, וקשה על
 רב גידל שאמר לעיל (ג), שאין דבר נאסר משום תקרובת עבודה
 זרה אלא אם שייך בפנים, וְלֹא כְּעֵין זְרִיקָה הַמְּשִׁתְּבֵרָה אִיכָא, שהרי
 אינם משתברים בוריקתם, וקשה על רבא שאמר (שם ע"ב) שצריך
 שתהיה בו זריקה המשתברת.
 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, אֲמַר עוֹלָא, הַמִּשְׁנָה הָאִסוּרָה זְמוּרוֹת
 עֲנָבִים וְעֲטָרוֹת שְׁבָלִים תְּחִלּוּיִם בְּרֵאשׁ הַמַּרְקוּלִיס עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן
 כְּגוֹן שֶׁצָּרְךָ מִתְּחִלָּה לָבֵד – לשם עבודה זרה, שֶׁבְּמַעֲשֶׂה זֶה יֵשׁ

חָיִיב, ואף שאין דרכה של עבודה זרה זו במעשים אלו, מאחר
 שעובדים אותה במעשים אחרים הנעשים בצוואה או מי רגלים,
 ומשום שזריקתם היא כעין עבודת הוריקה שבפנים. וקשה,
 בְּשִׁלְמָא – הדבר מובן לגבי עֲנָכִים שֶׁל מִימֵי רָגְלִים שְׁחִיב אֵף שְׁאִין
 דְּרַכָּה בִּכְךָ, משום שדומה לעבודה שבפנים, שכן במעשה זה אִיכָא
 – ישנה זריקה הַמְּשִׁתְּבֵרָה כִּדְם הַקְּרִבְנוּת, אֲלֵא בְּצוּאָה, מֵאִי זְרִיקָה
 מְשִׁתְּבֵרָה אִיכָא – כיצד שייכת זריקה המשתברת, הלא הצוואה
 קשה ואינה נשברת ונופלת בוריקתה. ומוכח שחייב אף על זריקה
 שאינה משתברת, ושלא כדברי רבא.
 מתרצת הגמרא: מדובר בְּצוּאָה לָחַה שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְנוֹפֶלֶת בְּטִיפּוֹת
 בּוֹרִיקָתָה, וְלֹכֵן שִׁיכָת בָּהּ זְרִיקָה הַמְּשִׁתְּבֵרָה, וְחִיב.
 הגמרא רוצה לתלות במחלוקת תנאים את דברי רב (לעיל ג), שכל
 עבודה שהיא כעין זביחה אף שאינה כעין פנים חייב עליה: לְמֵאן
 בְּתִנָּאִי – שמא נאמר שדברי רב שנויים במחלוקת תנאים, ששנינו
 בבבליטא, שֶׁשֶּׁטַּף לָהּ – לעבודה זרה קֶנֶב, רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב, בִּין אִם
 דְּרַכָּה שֶׁל אוֹתָהּ עֲבֻדָּה זָרָה בִּכְךָ וּבִין אִם אֵין דְּרַכָּה בִּכְךָ, וְהַקְּרִיבָהּ
 פּוֹמְרִים. מֵאִי לֹא בְּהָא קְמִיפְלִי – האם לא בזה נחלקו התנאים,
 דְּמַר – שרבי יהודה שמחייב גם בעבודה זו כְּכָר, אֲמַרִּין שְׁחִיב עַל
 עֲבֻדָּה שְׁהִיא כְּעֵין זְבִיחָה, אֵף שְׁאִין בְּפָנִים כְּעֲבֻדָּה זָרָה מִמֶּשֶׁ, וְכִפִּי
 שֶׁאִמְרָה רַב שְׁבִיטָה מִקֵּל דְּדוּמָה לְשִׁחִיטָה וְחִיב עֲלֶיהָ, וְמַר כְּכָר –
 וְחִכְמִים שֶׁפְּטוּרָהּ סִבְרָה, לֹא אֲמַרִּין שְׁחִיב עַל עֲבֻדָּה שְׁהִיא כְּעֵין
 זְבִיחָה אֲלֵא רַק כְּאִשֶּׁר הִיא כְּעֵין עֲבֻדוֹת פְּנִים, כְּלוּמָר שִׁשִּׁיכָת
 מִמֶּשֶׁ בְּפָנִים, וְשִׁחִיטָה חֲגַב אֵינָה שִׁיכָת בְּפָנִים וְלֹכֵן פְּטוּר, וְהוּא
 הָדִין שִׁפְטוּרָהּ אֵת הַשּׁוֹבֵר מִקֵּל.
 דוחה הגמרא: לֹא, דְּכִלְיָ עוֹלָמָא – לדברי הכל לֹא אֲמַרִּין שְׁחִיב
 עַל עֲבֻדָּה שְׁאִין דְּרַךְ עֲבֻדָּה זָרָה בָּהּ כְּשֶׁהִיא כְּעֵין זְבִיחָה, אֲלֵא
 עֲבֻדָּה שְׁהִיא כְּעֵין עֲבֻדָּת פְּנִים כְּעֵין – צְרִיכִים שִׁיעֲשֶׂה לְעֲבֻדָּה
 זָרָה כְּדִי לְהַתְחִיב, וְשִׁאֲנִי קֶנֶב – ושונה היא שחיטת חגב שחייב רבי
 יהודה, הוּאֵל וְצִנְאוֹ דְּוָהָה לְצוּרָא בְּהִתָּהּ, כְּלוּמָר שִׁישׁ לוֹ צוּרָא
 כְּבִהְמָה, וְנִחְשָׁבָה שְׁחִיטָתוֹ חֲגַב אֵינָה שִׁחִיטָה בְּהִמָּה, וְלִפְיֵךְ הִרִי זוֹ מִמֶּשֶׁ
 כְּעֵין עֲבֻדָּה שֶׁבְּפָנִים, וְלֹכֵן חִיב אֵף אִם אֵין דְּרַכָּה שֶׁל אוֹתָהּ
 עֲבֻדָּה זָרָה בִּכְךָ.
 רב ממשיך לדרון בעבודה זרה שעבודתה במקל, ועתה מבאר את
 דין ההשתמשות במקל שעבר בו: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּא בְּרַב אֲבוּהֵי
 אֲמַר רַב, עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים שְׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ בְּמַקֵּל, אִם שְׁכַר מִקֵּל בְּפָנֶיהָ
 חָיִיב, וְנִאֲסְרָה תְּקִירָתָהּ עֲבֻדָּה זָרָה זוֹ, דְּהִינּוּ הַמִּקֵּל שֶׁשֶּׁבַר בְּפָנֶיהָ,
 אֵךְ אִם זָרֵק מִקֵּל לְפָנֶיהָ, חָיִיב אִם דְּרַךְ עֲבֻדָּתָהּ בּוֹרִיקָתָה מִקֵּל, וְאֵף
 עַל פִּי כִּן אֵינָה נִאֲסְרָה, מִשּׁוּם שְׁאִין זְרִיקַת הַמִּקֵּל נִחְשָׁבָה לְעֲבֻדָּה
 שְׁהִיא כְּעֵין עֲבֻדָּה שֶׁבְּפָנִים, וְכִפִּי שִׁתְּבָאָה, וְכִפִּי שֶׁהוּא חָיִיב
 עֲלֶיהָ אִיסוּר הִנָּאָה שֶׁל תְּקִירָתָה עֲבֻדָּה זָרָה, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא חָיִיב
 עַל הָעֲבֻדָּה עֲצָמָה.
 רב נחמן מבאר מדוע אין זה נחשב כעבודה שבפנים: אֲמַר לִיה רַבָּא
 לְרַב נַחְמָן, מֵאִי שְׁנָא – במה שונה שְׁכַר מִקֵּל לִפְנֵי עֲבֻדָּה זָרָה
 שֶׁנִּאֲסָר הַמִּקֵּל מִשּׁוּם תְּקִירָתָהּ, הִרִי זֶהוּ מִשּׁוּם דְּהוּיָא לִיה – שֶׁנִּחְשָׁב
 כְּעֵין זְבִיחָה, הִרִי זָרֵק מִקֵּל נִמִּי – גם כן חָיִיב לִיה כְּעֵין זְרִיקָה שֶׁל דָּם
 הַקְּרִבְנוּת, וְצָרִיךְ הַמִּקֵּל לְהִאֲסֹר. אֲמַר לִיה רַב נַחְמָן, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה
 זְרִיקָתוֹ כְּעֵין עֲבֻדָּה שֶׁבְּפָנִים וְיִתְחִיב עֲלֶיהָ, כְּעֵין שֶׁתִּהְיֶה זְרִיקָה
 הַמְּשִׁתְּבֵרָה, וְלִיכָא – ובזריקת מקל אין המקל נשבר.
 הקשה לו רבא: אֲלֵא מִקְלָהּ שִׁישׁ צוּרֵךְ בּוֹרִיקָה הַמְּשִׁתְּבֵרָה, קִשָּׁה,
 אֲבָנֵי בֵית מִרְקָלִים, שׁוּז עֲבֻדָּה זָרָה הַעֲשׂוּיָה מֵאֲבָנִים, וְעוֹבְדִים
 אוֹתָהּ עַל יְדֵי זְרִיקַת אֲבָנִים עֲלֶיהָ, בְּמָה יִאֲסָר, הִלָּא אֵין זְרִיקָתָה
 מִשְׁתְּבֵרָה, וְאֵילוּ בְּמִשְׁתַּנּוּתוֹ (לעיל ט"ז) מִבּוּאָר שֶׁהָאֲבָנִים אֲסוּרוֹת
 בְּהִנָּאָה, אֲמַר לִיה רַב נַחְמָן, אֵף לִידִי קִשְׁיָא לִי – אֵף אִנִּי הִתְקַשְׁשִׁיתִי
 בְּקוּשִׁיָא זוֹ, וְשִׁאֲלִיתִּיהּ – ושאלתי זאת לְרַבָּה בְּרַב אֲבוּהֵי, וְרַבָּה בְּרַב
 אֲבוּהֵי שָׁאֵל זֹאת לְחִיָּא בְּרַב, וְחִיָּא בְּרַב שָׁאֵל לְאֲבוּי רַב, וְאֲמַר
 לִיה, הַזּוֹרֵק אֲבֹן לְמַרְקוּלִיס נַעֲשֶׂה כְּמִנְדֵּל עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים עֲצָמָה,
 כִּיּוֹן שֶׁהַמַּרְקוּלִיס עֲשׂוּי מֵאֲבָנִים, וְהָאֲבָנִים שׁוֹרֵק עֲלֵיוּ נוֹסְפִים עֲלֵיו
 וְנַעֲשֶׂה עֲבֻדָּה זָרָה גְדוֹל, וְנִאֲסְרִים הָאֲבָנִים מַחֲמַת הַיּוֹתֵן עֲבֻדָּה

עבודה זרה. רבי ישמעאל – פרק רביעי דף נא עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רלג
רש"י
תוספות

חייב – אפילו אין עבודתה בכך. לימא – מילתיה דרב כתנאי. שחט לה חנב – לכל
עבודה זרה שבעולם, בין דרכה בין אין דרכה בכך. **מר סבר** – רבי יהודה סבר: אמרינן
בעין זביחה, ואף על פי דלא זביחה ממש היא, דהא אין שחיטת חגבים נוהגת, והוא
כשביטת מקל דחייב הואיל ואיכא למימר בעין זביחה, והוא הדין שביטת מקל דהויא
שביטה וחיטוך, מדלא אשמעינן אוזו ותרנגול
דשייכא ביה שחיטה ממש. ורבנן – סברי: לא
אמרינן בשביטה בעין זביחה. לא דכולי עלמא
לא אמרינן בעין זביחה – ובמקל אפילו רבי
יהודה פטר, וליתא לדרב, דבעין פנים בעינן
מידי דדמי לזביחה, כגון היה ועוף ובהמה
אפילו אין ראויין לקרבן. ושאיני חנב הואיל
וצוארו דומה לבהמה – דיש לה צואר כבהמה,
ולחכיב מחייב רבי יהודה, דבעין שחיטת פנים
הוא. שבר מקל לפניה חייב ונאסרת – המקל,
בין שעבודתה בשביטה בין שאין עבודתה
בשביטה, היא עבודה להתחייב, והיא תקרובת
ליאסר כדאמרן, דבעין זביחה היא. ורק מקל
בפניה חייב – וכגון שעבודתה בוריקת מקל,
מאיכא יעבדו. ואינה נאסרת – המקל,
הוי תקרובת רבי יהודה, דבעין פנים. אלא מקלה
– דבעינן בעין פנים, אבנים הנורקות למרקוליס
במה יאסרו? כמגדל עבודה זרה – התוספת על
המרקוליס קטן ליעשות מרקוליס גדול, ואיסורו
משום עבודה זרה עצמה ולא משום תקרובת.
אבל מקל לא איתעביד עבודה זרה, דעיקרה
של עבודה זרה לאו מקל נינהו. הא לא פלחה
– דהא כולה גידול עבודה זרה נינהו. ותקריבת
לחבירתה – לענין שתהא חבירתה נעבדה
ממנה, ונאסרה ממנה חבירתה משום עבודה
זרה, וניתרת בבטול. אבל תקרובת למדוי וכו'
מתים שאין בטולן עולמית לא הוי, דבעין פנים
בעינן, ומקל לא איתעביד עבודה זרה ושרי
לגמרי. בתרייתא תשתי – שהרי עבודה זרה
נעשית, אבל לא נעבדה עדיין אי ידעת לה –
אם אתה מכירה לאחורנה זיל שקלה. כלומר,
שאין לה חיבר, לפיכך כולה אסורה. תקרובת
לעצמה – שהרי אין לה עבודה אחרת אלא
וריקה, וזרקתה נעשית עבודה זרה ונעבדה,
ואפילו אחרונה נאסרת משום עבודה זרה
עצמה. הרי אלו מותרין – בגמרא מפרש טעמא
לקמן (עמוד ב). שבעין מתחלה – לצורך
עבודה זרה, ובבצירתן עבדה לעבודה זרה.
דהוי כשבר מקל לפניה. דדמי לזביחה. בלתי
לה – משמע שראוי לשם הכתוב מדבר. דוקן
ש"ל.א. לבני נח – כל זמן שלא ניתנה תורה
אף ישראל נקרא בני נח. הויא לגבוה בבמה
דידהו – דילפינן לקמן דמוסר אבר נאסר לון
ולא מוס אחר. אלא במחוסר אבר – דלא
אשכחן דליתחיו לגבוה. הא בהמה שחיין
ראשי אברים שלה – שגלוי ודוע לפניו שעתיד
להקריב נח, כדכתיב "ויקח מכל הבהמה
הטהרה" וגו'. מלהחיות זרע נפקא – דבר
שעושה פירות. וטריפה שניקב קרום של מוח
או שחתכו רגליה שוב אינה יולדת. אלא למאן
דאמר טריפה יולדת – איצטריך "מכל החי"
למעוטה, דלא נפקא מ"להחיות זרע". בדומין
לך – ולא טריפה. הלכך "מכל החי" למחוסר

חייב – פירש הקונטרס: ואפילו אין עבודתה בכך. וצריך לומר דמקל היתה רגילה
בצואה, דהא רב יהודה לא מייחבי (אלא) בשביטת מקל ואף על גב דדמי לזביחה, רק
באותה שרגילה במקל. וכן הדיא דחנב צריך לומר שעובדין אותה בחנב בעינן אחר שלא
בשחיטה, דאי אינה רגילה בו – מה בעי לדמויה לך דרב יהודה לימא כתנאי ועוד, כי
משני דכולי עלמא לא אמרינן בעין זביחה אלא
בעין פנים, וטעמא דמחייב הואיל וצוארו דומה
לבהמה; ואי אינה רגילה בו כלל, ובאת לחייב
מטעם שמקריב אותו בעין פנים גמור, והוי כמו
שוטת בהמה לעבודה זרה שחייב לכל עבודה זרה
שבעולם מטעם שהיא עבודת פנים כדפירש לעיל
בקונטרס. וכי יועיל צוארו דומה לבהמה לחחשיב
בעין פנים יותר משוחט בהמה בעלת מוס לעבודה
זרה דאמרין לקמן דפטור: אלא ודאי מידי
בעבודה זרה שרגילין לעבדו בחנב, דדמי לדרכה
בכך שפי בהמה בעלת מוס לעבודה זרה, שאין
דרכה בהמה כלל. ובהכי ניהא דלא קאמר דכולי
עלמא אמרינן בעין זביחה כרב, ומחייב בשביטה
מקל באותה שעובדין אותה במקל, וחבא דפליגי
בחנב פליגי באין עובדין אותה בכך, דלא עדיף
צוארו דומה לבהמה מבעלת מוס כדפירשית.
מגין למחוסר אבר – פירשתי בפרק קמא (עבודה
זרה א, וכל הסוגיא.
אפילו

חייב; בשלמא עביט של מימי רגלים – איכא זריקה
משתפרת, אלא צואה – מאי זריקה משתפרת איכא?
– בצואה לחה. לימא כתנאי: שחט לה חנב –
רבי יהודה מחייב, והכמים פוטרים; מאי לאו בהא
קמיפלגי, דמר סבר: אמרינן בעין זביחה, ומר סבר:
לא אמרינן בעין זביחה אלא בעין פנים? – לא,
דכולי עלמא – לא אמרינן בעין זביחה, אלא בעין
פנים בעינן, ושאיני חנב, הואיל וצוארו דומה לצואר
בהמה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אמר רב:
עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה
– חייב, ונאסרת; ורק מקל לפניה – חייב, ואינה
נאסרת. אמר ליה רבא לרב נחמן: מאי שנא שבר?
דהויא ליה בעין זביחה, ורק נמי הויא ליה בעין
זריקה! אמר ליה: בעינן זריקה משתפרת וליכא. –
אלא מעתה, אבני בית מרקוליס במה יאסרו? אמר
ליה: אף לדידי קשיא לי, ושאלתיך לרבה בר אבבה, ורבה בר אבבה לחייא בר רב, וחיאי
בר רב לרב, ואמר ליה: נעשה כמגדל עבודה זרה. – הניחא למאן דאמר: עבודה זרה של
גוי אסורה מיד, אלא למאן דאמר: עד שתעבד, תישתרי, דהא לא פלחה! אמר ליה: כל
אחת ואחת נעשית עבודה זרה ותקריבת לחברתה. – אי הכי, בתרייתא מיהא תשתרי!
אמר ליה: אי ידעת לה זיל שקלה. רב אשי אמר: כל אחת ואחת נעשית תקריבת לעצמה
ותקריבת לחברתה. תנן: מצא בראשו כסות ומעוה או כלים – הקין אלו מותרין, פרפילי
ענבים, ועמרות של שבלים, ויניות, שמנים וסלתות, וכל דבר שפיציא בו קרב לגבי מזבח
– אסור; בשלמא יניות שמנים וסלתות – איכא בעין פנים ואיכא בעין זריקה משתפרת,
אלא פרפילי ענבים ועמרות של שבלים – לא בעין פנים איכא, ולא בעין זריקה משתפרת
איכא! אמר רבא אמר עולא: גזון שבעין מתחלה לך. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:
מגין לזבחה בהמה בעלת מוס לעבודה זרה, שהוא פטור? שנאמר: "זבחה לאלהים יחרם
בלתי לה לבדו", לא אסרה תורה אלא בעין פנים. הוי בה רבא, במאי? אילימא בדוקן
שבעין, השתא לבני נח הויא לגבוה בבמה ידדו, לעבודה זרה מיפגעיא? אלא במחוסר
אבר, וכדדבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: מגין למחוסר אבר שהוא אסור לבני נח? שנאמר:
"ומכל החי מכל בשר שנים מכל", אמרה תורה: האב בהמה שחיין ראשי אברין שלה.
– האי "ומכל החי" מיפעי ליה למעוטי טריפה! – מ"להחיות זרע" נפקא. – הניחא למאן
דאמר: טריפה אינה יולדת, אלא למאן דאמר: טריפה יולדת, מאי איכא למימר? – אמר
קרא: "אתד", אתד – בדומין לך. – ודלמא נח גופיה טריפה הוה! – "תמים" כתיב ביה. –
דלמא תמים בדרביי! – "צדיק" כתיב ביה. – דלמא תמים בדרביי, וצדיק במעשיו! – לא
מצית אמרת דנח גופיה טריפה הוה, דאי סלקא דעתך נח טריפה הוה, אמר ליה רחמנא:
דכוותך עייל, שלמין לא תעיל? השתא דנפקא מ"אתד", "להחיות זרע" למה לי? – אי
מ"אתד", הוה אמינא לצוותא בעלמא, ואפילו זקן ואפילו פרים, קא משמע לן: "להחיות
זרע". אמר רבי אלעזר: מגין לשוחט בהמה למרקוליס שהוא חייב? שנאמר: "ולא יזבחו
עוד את זבחיכם לשעירים", אם אינו ענין לכדרפה, דכתיב: "איכה ועבדו הגוים האלה את
אלהיהם", תנהו ענין לשלא בדרפה. – והא להכי הוא דאתא? האי מיפעי ליה לכדתניא:

אבר אתא. ודלמא נח גופיה טריפה הוה – ואף על גב דחי כמה שנים – דלמא טריפה היה סבירא ליה. הלכך לא נפקא מ"אתד" למעוטי טריפה, ואחא "מכל החי" למעוטה. ולא
ממשמעוטה ודחיה דהא טריפה היה, אלא מריבא, ומפרשים להאי "החי" לשון בריאות. וטריפה הוא דאימעט אבל מחוסר אבר לאו להחיות זרע למה לי – הא אימעט טריפה.
אי מתאד – טריפה הוא דממעט, אבל זקן וסריס מחמת חולי, דאנא אמינא לצוותא בעלמא אמר רחמנא לעיילניה, וטריפה לא ניעול שמתות בתיבה, אבל לעשות פירות לא
איכפת, ואפילו זקן וסריס ליעול, קמשמע לן. למרקוליס – אף על פי שאין עבודתו בזביחה. לכדרכה – לעבודה זרה שעבודתה בזביחה, דהא נפקא לן מ"איכה יעבדו.
עד

אפילו מים ומלח אסור – פירוש: ואפילו שאין עבודתה בכך, דאי עבודתה בכך – אפילו בכלי צואה נמי. והטעם, שלפנים מן הקלקלון מקריבין כל דבר אף על פי שאינו נוי, וטעם האיסור מטעם תקרובת. חוץ לקלקלון, דבר של נוי אסור מטעם תקרובת, שאינו של נוי מותר. כי אין מקריבין שם אלא דבר של נוי. ודלא בפירוש הקונטרס, שפירש דרוץ לקלקלון אין שם תקרובת, ודבר של נוי אסור משום "ולא תחמוד כסף וזהב". אם כן גבי פטור קאמר חוץ כפנים דמיתסר, ואמאי? כיון שאין מביאין חוץ לקלקלון דבר של תקרובת, ומים ומלח אינו לנו? תנודו

עד כאן הוא מדרב בקדשים שהקדישין בשעת איסור הבמות והקריבין בשעת איסור הבמות, שהרי עונשין אומר, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא הביאו" וגו'. עונש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר: "פן תעלה עלתיד"; וכדרכי אבין אומר רבי אילא, דאמר רבי אבין אומר רבי אילא: כל מקום שנאמר "השמר" ו"פן" ו"אל" – אינו אלא בלא תעשה; מכאן ואילך הוא מדרב בקדשים שהקדישין בשעת היתר הבמות והקריבין בשעת איסור הבמות, שנאמר: "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים – שהתירתי לך כבר, על פני השדה" – מלמד שכל הזבחה בבמה בשעת איסור הבמות, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא זבחה על פני השדה; "והביאים לה" – זו מצות עשה, ומצות לא תעשה מניין? תלמוד לומר: "ולא זבחו עוד את זבחייהם"; וכול ידע עגוש פרת? תלמוד לומר: "חקת עולם תהיה זאת להם", זאת להם – ולא אחרת להם! אומר רבא, קרי ביה: "ולא זבחו", וקרי ביה: "ולא עוד". משנה מצא בראשו מעות, פסות או פלים – הרי אלו מותרין; פרסילי ענבים, ועמרות של שבילים, ויניות ושמנים וסלתות, וכל דבר שפיצא בו קרב על גבי המזבח – אסור. גמרא מנהיגו מילי? אומר רב חיאי בר יוסף אומר רבי אושעיא, פתוב אחר אומר: "והראו את שוקציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמקם", וכתוב אחר אומר: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם", הא פיצד? עמקם דומיא דעליהם, מה עליהם – דבר של נוי אסור, שאינו של נוי מותר, אף עמקם – דבר של נוי אסור, ושאינו של נוי מותר. ואימא: עליהם דומיא דעמקם, מה עמקם – כל מה שעמקם, אף עליהם – כל שעליהם! אם כן, לא יאמר "עליהם". מעות דבר של נוי הוא! אמרי דבי רבי ינאי: בכים קשור ותלוי לו בצוארו. פסות דבר של נוי הוא! אמרי דבי רבי ינאי: בפסות מקופלת ומפוחת לו על ראשו. פלי דבר של נוי הוא! אומר רב פפא: דסחיפא ליה משפילתא ארישיה. אומר רב אסי בר חיאי: כל שהוא לפניו מן הקלקלון – אפילו מים ומלח אסור, חוץ לקלקלון – דבר של נוי אסור, שאינו של נוי מותר. אומר רבי יוסי בר חנינא, נקמינן: אין קלקלון לא לפעור ולא למרקולים. למאי? אילמא דאפילו פנים כחין דמי ושרי; השתא פעורי מפערין קמיה, מים ומלח לא מקריבין ליה? אלא, אפילו חוץ כפפנים דמי ואסור. משנה עבודה זרה שהיה לה גינה או מרחץ – נהנין מהן שלא בטובה, ואין נהנין מהן בטובה; היה שלה ושל אחרים – נהנין מהן בין בטובה ובין שלא בטובה. עבודה זרה של נכרי אסורה מיד, ושל ישראל – אין אסורה עד שתיעבר. גמרא אמר אביי: בטובה – בטובת פומרין, שלא בטובה – שלא בטובת פומרין, לאפוקי טובת עובדיה דשרי. איכא דמתני ליה אסיפא: היה שלה ושל אחרים – נהנין מהן דאפא אחרים ביהדא, אפילו בטובת פומרין נמי שפיר דמי. "עבודה זרה של נכרי אסורה מיד". מתניתין מניין? רבי עקיבא היא, דתנאי: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים" – בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדרב, וכול עשאים ולא גמרים, גמרים ולא הביאום, הביאום ולא נשתמשו בהן, יכול יהו אסורים? תלמוד לומר: "אשר עבדו שם הגוים" – שאין אסורין עד שיעבדו; מכאן אומר: עבודה זרה של נכרי אינה אסורה עד שתיעבר, ושל ישראל – אסורה מיד, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חילוף הדברים: עבודה זרה של נכרי אסורה מיד, ושל ישראל – עד שתיעבר. אומר מר: בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדרב. הא "מקומות" פתיבו – אם אינו ענין למקומות, דלא מיתסרי, דכתיב: "אלהיהם על ההרים" – ולא ההרים אלהיהם, תנודו

עד כאן – האי "ולא יזבחו" בפרשת שחטי חוץ כתיב, ועד פסוק זה הענין מדבר בקדשים שהקדישם בשעת איסור הבמות, לאחר שהוקם המשכן, והקריבין בשעת איסור הבמות. שהרי עונשין אסור – שגילה לך הענין את עונשן שהן בברת. מכאן ואילך – האי "ולא יזבחו עוד", בשעת היתר – קודם שהוקם המשכן, והזהיר הכתוב שאף על פי שהיו מוקדישין לשם הקרבת במה לא יקריבו עוד בבמה לבגדה, שנאמר: "את זבחייהם" – וזבחים העומדים קודם לכן שהתירתי בבמה לבגדה בשעת איסור הבמות – כזובח על פני השדה לעבודה זרה. זו מצות עשה – כאלו שהוקדשו קודם הקמת המשכן והקריבין אחרי כן בבמה, שעובר בעשה. יכול יהא עונש ברת – כאלו הקדישין בשעת איסור והקריבין, דעגוש בין ברת לעיל: זאת להם – עשה ולא תעשה. ואין אחרת להם – ברת. אלמא לאוזהר לאוזהר שחטי חוץ קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות אתא, ואזהרת מרקולים מנלך? קרי ביה ולא יזבחו וקרי ביה ולא עוד – והאי "עוד" לא איצטרך, שדי אזהרה אתרוייהו ותחשבה תרי לאוי. משנה מצא בראשו – של מרקולים מעות סבות וכלים – מותרין, שאין של נוי, כדמפרש בגמרא. גמרא עין ואבן כסף וזהב אשר עמקם – משמע שהיו מקריבין עץ ואבן וכסף וזהב, וקרי ליה קרא שקציה, אלמא כל מה דמקריבין קמיה מיתסר. וכתוב אחר אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם – אבל עץ ואבן לא כתיב. הא ביצד עמקו דומיא דעליהם – מה "עליהם" דבר של נוי אסור, דהא כסף וזהב הוא, אף "עמקם" דכתיב עץ ואבן, אם של נוי הוא אסור ואם לאו מותר. ולקמן פריך: הא מעות דבר של נוי הוא! כל שעמקם – דהא כתיב נמי עץ ואבן, וסתם עץ ואבן לאו דנייניו. אם כן לא יאמר עליהם – כוליה קרא לא איצטרך, דדחתא מה שמענו דאינו עליו ממש אשמעינן קרא דשקוצים ניהו ואסירי, שעליהן מיבעיא לך לשון אחר: כל שעמקו, ד"אשר" ויביא דהא. מעות דבר של נוי הוא – ואמאי קתני מתניתין דמותר? מקופלת = מכופלת, פלידא בלעז. דסחיפא לה משפילתא ארישיה – כפיה לו גבע ארישיה. ואינה עושה כמין כובע, אלא כלי ארוך, ובלשון כעין אקדרי, ונותנין בו מים כדאמרין (שבת עו, ב); משכילא משי כולה, שנמכסין בו בגדים ורוחצין בו ידיהן. קלקלון – מחיצה היא פרוסה לפני עבודה זרה, וקלקלון הוא כינוי של קלעים. אפילו מים ומלח – דלא לנייניו, כיון דבעין פנים ניהו דהא תקרובת. חוץ לקלקלון – לאו משום תקרובת איתיה. הלכך של נוי אסור – דנפקא מיאשר עמקו. שאינו של נוי מותר – ואפילו הוא כעין פנים, דהא חוץ לקלקלון לא מנדי תקרובת. אין לקלקלון – אין תורת קלקלון לא לפעור ולא למרקולים. למאי הלכתא – אין לו קלקלון? איניא – דלא מיתסר דבר שאין של נוי לפניו מקלקלון ידידיה, כשאר עבודה זרה. השתא פעורי מפערין קמיה – מתריין לפניו. אפילו חוץ כפנים דמי – ומיתסר, שדי כל עבודתו דרך בויון, וקלקלון הוי צניעות ולכבוד, הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקי. משנה נתנין גמרא עובדיה – גוים העובדין אותה, לא איכפת לן אי יזיבין להו שאר טובת הנאה פורתא. כל שכן ארישא – דכיון דכולה דעבודה זרה אסור לתת שכר. בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדרב – ולקמן פריך: הא מקומות כתיב מכאן אמרי עבודה זרה של נוי – ולקמן פריך: הא בכלים אוקימתה, עבודה זרה מנלך דעד שתיעבר? חילוף הדברים – ולקמן מפרש טעמא. את אלהיהם – את אלהיהם" בהזיה קרא כתיב.

עבודה זרה דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליים רביעי) רלה

58 – שבלים מעוטרים בתבואה, ויניחו את שפנים ופלתות, וכל דבר
59 שפניו צא בו קרב על גבי המזבח כמו אלו, אסור בהנאה.

גמרא

60 התבאר במשנה שמעות, כסות וכלים שנמצאו על מרקוליס,
61 מותרים. מבררת הגמרא: מנהגי מילי – מהיכן למדים דברים אלו.
62 מבאר הגמרא: אמר רב הירא בר יוסף, אמר רב אושעיא, כתוב
63 אהר אומר (דברים כט טו) 'ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עין ואבן
64 כסף וזהב אשר עמקם', ויש לפרש שבעין ואבן כסף וזהב, אין
65 הכוונה לעבודה זרה עצמה, אלא הכל הוא בכלל 'אשר עמקם',
66 כלומר שאף העץ והאבן הם דברים שהקריבו הגויים לפני
67 העבודה זרה, ואת הכל כינה הכתוב 'שקוציהם', ללמד שכל
68 המוקרב לעבודה זרה נאסר בהנאה, וכתוב אהר אומר (שם ז כה) 'לא
69 תחמוד כסף וזהב עליהם', ומשמע שדווקא כסף וזהב שמקריבים
70 לעבודה זרה נאסרים בהנאה, אך עץ ואבן שמקריבים אינם
71 נאסרים. הא כיצד – אין ניישב את שני הפסוקים, וצריך לדרוש
72 ולומר שהכתוב הראשון שנאמר בו 'עמקם' הוא דומיא – בדומה
73 דמה שנאמר 'עליהם', מה בכתוב שנאמר בו 'עליהם' מבואר שרק
74 דבר של נוי אסור, שהרי נאמר בו רק כסף וזהב שהם דברי נוי, אך
75 דבר שאינו של נוי מותר, אף בכתוב 'עמקם' דווקא דבר של נוי
76 אסור. ואילו דבר שאינו של נוי מותר, ומה שנאמר שם 'עץ ואבן'
77 היינו כגון כלי מצורי העשוי מהם.
78 שואלת הגמרא: ואימא – ושמא נאמר להיפך, שהכתוב 'עליהם'
79 שבו כתובים רק כסף וזהב, הוא דומיא דמה שנאמר 'עמקם',
80 שבפסוק זה נכללו גם עץ ואבן, ונדרוש כך, מה 'עמקם' היינו כל
81 מה שעמקם, ואף דבר שאינו של נוי, שהרי נאמר שם 'עץ ואבן'
82 שסתם דבר העשוי מהם אינו של נוי, אף הכתוב 'עליהם' כולל כל
83 מה שעליו הם ואף דבר שאינו של נוי. משיבה הגמרא: אם כן
84 שדרשים את הכתוב 'עליהם' שהוא בדומה לכתוב 'עמקם', וכל
85 דבר אסור, אף שאינו של נוי, לא יאמר הכתוב את הפסוק 'עליהם'
86 כלל, שהרי אין למדים משם דבר, אלא ודאי נאמר 'עליהם' כדי
87 ללמד על הפסוק 'עמקם', שאף הוא עוסק רק בדברים של נוי, ומה
88 שנאמר בו 'עץ ואבן' היינו בכלים של נוי. וכיון שדרשו מהפסוקים
89 שרק דבר של נוי אסור, לכן התירה משנתנו דברים שאינם של נוי
90 שנמצאו על גבי העבודה זרה.

91 מקשה הגמרא: הרי במשנה התבאר שמעות שנמצאו שם מותרות,
92 והרי מצות דבר של נוי הוא, ומדוע אינו נאסר. מתרצת הגמרא:
93 אמרי דבי רבי ינאי – אמרו החכמים שבבית המדרש של רבי ינאי,
94 במשנה מדובר בכים – (בארנק) קשור ותלי לו למרקוליס בצוארו,
95 שאין בוה נוי לעבודה זרה, ויתכן שהניחום בעליהם להצניעם שם,
96 או על מנת ליתנם לשכר כומרי העבודה זרה.
97 ממשיכה הגמרא ומקשה: הרי במשנה מבואר שאם מצא שם
98 כסות – (בגד) מותרת, ומדוע, הלא כסות דבר של נוי הוא. מתרצת
99 הגמרא: אמרי דבי רבי ינאי, במשנה מדובר בכסות מקופלת ומונחת
100 לו למרקוליס על ראשו, שאין זה נוי עבורו.
101 ממשיכה הגמרא ומקשה: מדוע התירה המשנה כלי המונח שם,
102 והרי כלי דבר של נוי הוא. מבאר הגמרא: אמר רב שפא, מדובר
103 במשנה באופן דסחיפא ליה מןשכילתא ארשיה – שנמצא גביע
104 ארוך מונח על ראשו בצורה הפוכה, שדבר זה ביוזן הוא לו ולא
105 נוי.
106 הגמרא מביאה כלל נוסף בדברים הנמצאים לפני עבודה זרה: אמר

107 רב אסי בר חייא, כל דבר שהוא נמצא לפנים מן הקלקלין –
108 המחיצה הפרוסה לפני העבודה זרה, אפילו אם נמצא שם מים
109 וקלח, שודאי לא ניתנו לנוי, אסור בהנאה, כיון שאנו תולים שלשם
110 תקרובת לעבודה זרה הונחו שם, ומים ומלח כעין עבודה שבפנים
111 הם, ולכן אסורים אף אם אין דרך עבודתה בכך. וכל דבר הנמצא
112 מחוץ לקלקלין, ודאי אינו מונח שם לשם תקרובת עבודה זרה, ורק
113 אם דבר של נוי הוא אסור, כפי שלמדו לעיל מהפסוקים, אך דבר

1 נאמר באיסור הקרבת שחוטי חוץ (ויקרא יז ד) 'ואל פתח אהל מועד
2 לא הביאו להקריב קרבן לה' וגו', עד כאן הוא מדבר בקדשים
3 שהקדישן להקריבם לה' בבמה מחוץ לאהל מועד בשעת איסור
4 הקמות, והיינו לאחר שהוקם המשכן ונאסרו הבמות, ואף הקרבן
5 בבמה בשעת איסור הקמות, שהרי עונשן אמור בתורה, שנאמר (שם)
6 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' ונכרת האיש ההוא מקרב עמו'.
7 עונש שמענו – למדנו מהפסוק, אזהרה שלא לעשות כך מנין,
8 תלמוד לומר 'השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה'
9 (דברים יב יא).

10 הגמרא מפסיקה באמצע הברייתא ומבאר פסוק זה נחשב
11 לאזהרה: וברבי אבין אמר רבי אילא, דאמר רבי אבין, אמר רבי
12 אילא, כל מקום שנאמר אחד מן הלשונות 'השמר' ו'פן' ו'אל', אינו
13 בא לומר אלא שהעושה מעשה זה עובר בלא תעשה, ואף כאן כיון
14 שנאמר 'השמר' ו'פן', הרי זו אזהרה, איסור לא תעשה, לשוחט
15 מחוץ לאהל מועד.

16 מביאה הגמרא את המשך הברייתא: מנא – מהפסוק (ויקרא יז ה)
17 'למען אשר יביאו וגו' ו'אילך', ובכלל זה האיסור של 'ולא יזבחו'
18 וגו', הוא מדבר בקדשים שהקדישן לה' בשעת היתר הקמות, והיינו
19 קודם שהוקם המשכן, על מנת להקריבם בבמה, והקרבן בבמה
20 בשעת איסור הקמות – לאחר שהוקם המשכן ונאסרו הבמות,
21 שנאמר באותו ענין 'למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר
22 הם וזבחים על פני השדה והביאו לה' אף פתח אהל מועד',
23 ומלשון הפסוק וזבחייהם אשר הם וזבחים' משמע שהכוונה לזבוח
24 שהתיר לה קרב לזבוחם בבמות, שאף זבח שהוקדש בשעת היתר
25 הבמות, נאסר לאחר מכן, כשהוקם המשכן ונאסרו הבמות.
26 ממשיכה הברייתא לדרוש את המשך הפסוק: מה שנאמר 'על פני
27 השדה', מלמד שכל הויכח בקמה בשעת איסור הקמות, מעלה עליו
28 הקתוב כאילו הוא זוכה על פני השדה, לעבודה זרה, שהשנה אותם
29 הכתוב. ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'והביאו לה', זו מצות עשה
30 להביא את הזבח לה' דהיינו לאהל מועד, והעובר על כך מבטל
31 מצות עשה. ומצות לא תעשה שלא להקריבו בבמה מחוץ לאהל
32 מועד מנין, תלמוד לומר לגבי זבוח בבמה בשעת איסור הבמות (שם)
33 (יז) 'ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים', הרי זו אזהרה שלא
34 להקריב מחוץ לאהל מועד, שהקריבה בחוץ נחשבת כהקריבה
35 לעבודה זרה. יכול היית לומר שיהא עונש ברת אף באופן זה
36 שהקדיש בשעת היתר הבמות והקריב בשעת איסור הבמות, כפי
37 שיש עליו כשהקדיש בשעת איסור הבמות, תלמוד לומר 'לחך
38 עולם תהיה זאת להם', ודורשים שדווקא 'זאת' – חיוב עשה והיוב
39 לא תעשה, להם – למקדיש בשעת היתר הבמות ומקריב בשעת
40 איסורן, ולא אחרת – עונש כרת, להם. ומבואר אם כן בברייתא,
41 שהפסוק 'ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים' נאמר לאיסור
42 שחוטי חוץ בבמה אף אם הקדישם בשעת היתר הבמות, ולא
43 להזהיר על שחיטה לעבודה זרה שאין דרכה בכך, וקשה מהיכן
44 למדים אזהרה לכך.

45 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אף את האזהרה שלא לשחוט
46 למרקוליס ניתן ללמוד מפסוק זה, שהרי תיבת 'עוד' שנאמרה בו
47 מיותרת, אלא קרי ביה – יש לקרוא את הפסוק כאילו תיבת 'ולא'
48 נאמרה גם על הזביחה, שישנה אזהרה של 'ולא יזבחו', וקרי ביה
49 כאילו תיבת 'ולא' נאמרה גם על 'עוד' ובאילו נאמר 'ולא עוד',
50 ונמצא שנאמרו שני לאוין בפסוק, ויש לדרוש אחד מהם שמוזהר
51 שלא לזבוח בחוץ אף אם הקדיש זבחו בשעת היתר הבמות, ואחד
52 מהם שמוזהר שלא לזבוח לעבודה זרה שאין דרכה בכך.

משנה

53 המשנה דנה בדברים שונים שנמצאו אצל המרקוליס, האם הם
54 אסורים משום תקרובת עבודה זרה: מצא בראשו של מרקוליס
55 מעות, כסות או בגד או כליים, הרי אלו מותרין. אך אם מצא שם
56 פריבלי ענבים – וזמורות שענבים תלויים בהם, ועשרות של שבלים

- 1 הנהו ענין ללמוד איסור כלים שנשתמש בהם לעבוד עבודה זרה.
2 הגמרא מבארת את מקורו של רבי ישמעאל בהמשך הברייתא,
3 שעבודה זרה של נכרי אינה אסורה עד שתיעבד. שנינו בברייתא:
4 **מִכָּאן אָמְרוּ** – למדו חכמים מהפסוק (דברים יב ב) **אֲבָד תִּאְבְּדוּן אֶת**
5 **כָּל הַמִּקְוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ שָׁם הַגּוֹיִם** שנאמר בו לשון עבודה,
6 **שֶׁעֲבַדְתָּ בִּזְבָּכִים שֶׁל עֹבֵד בִּזְבָּכִים אֵינָה אֲסוּרָה אֲלָא עַד שֶׁתִּעְבְּד,**
7 **וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲסוּרָה מִיָּד.**
8 תמדה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד מפסוק זה שעבודה זרה אסורה
9 רק משתיעבד, והא **כָּלִים אֲמִיקָמָא** לה – הלא העמדנו לעיל את
10 הפסוק בענין איסור כלים שנשתמשו בהם לעבודה זרה. משיבה
11 הגמרא: בהמשך הפסוק (שם) **אֲמַר קְרָא אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתְּם אֶת**
12 **אֲלֹהֵיהֶם**, ו'אותם' היינו ה'מקומות' האמורים בפסוק זה, וכיון
13 ש'מקומות' הם כלים שנשתמשו בהם לעבודה זרה, וכמו
14 שהתבאר, מִקְשׁ הַכְּתוּב אֶת 'אֲלֹהֵיהֶם' לְכָלִים, מִה כָּלִים אֵינִם
15 אסורים עד שִׁיעְבְּדוּ, שנאמר **אֲשֶׁר עֲבַדוּ שָׁם הַגּוֹיִם**, אִם אֲלֹהֵיהֶם
16 [העבודה זרה עצמה] נִמְי' – גם כן אינם אסורים עד שִׁיעְבְּדוּ.
17 מבארת הגמרא את דעת רבי עקיבא: וְרַבִּי עֲקִיבָא דָּלָא מִקְשֵׁי
18 'אֲלֹהֵיהֶם' לְכָלִים, וסובר שעבודה זרה של נכרי אסורה מיד משעת
19 עשייתה, אֲמַר לָךְ שאין להקיש עבודה זרה לכלים, כיון שבתיבת
20 'אֶת' שנאמרה בין 'אֲלֹהֵיהֶם' לבין 'אותם' הִפְסִיק הַכְּתוּב אֶת הָעֵנָן.
21 הגמרא מבארת את מקורו של רבי ישמעאל שעבודה זרה של
22 ישראל אסורה מיד. מבררת הגמרא: וְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, אִמְנַם אֲשַׁבְּחֵן
23 – מצאנו לימוד מהפסוק על עֲבֹדַת בִּזְבָּכִים שֶׁל עֹבֵד בִּזְבָּכִים, דָּאִין
24 אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּעְבְּד, אך עבודה זרה דִּישְׁרָאֵל דְּאֲסוּרָה מִיָּד, מִנָּא לִיה
25 – מהיכן למד.
26 מבארת הגמרא: דִּין זה כְּפָרָא הוּא, מִכָּךְ שפירשה התורה שעבודה
27 זרה דְּעֹבֵד בִּזְבָּכִים אינה אסורה עד שֶׁתִּעְבְּד, מוכח שעבודה זרה
28 דִּישְׁרָאֵל שאין בה לימוד זה, אֲסוּרָה מִיָּד.
29 שואלת הגמרא: אִימָא – שְׁמָא נִאֲמַר שִׁיש לדייק מִכָּךְ להִפִּיךְ,
30 שעבודה זרה דִּישְׁרָאֵל כָּלָל וְכָלָל לֹא נִאֲסֵרָה, ואף משתיעבד, שאף
31 שעבדה פעם אחת, אינו בוטח בה לעולם, ולא ימשיך להיות עליה
32 שם עבודה זרה להיאסר בהנאה. משיבה הגמרא: אִין לומר כן,
33 שהיה כל שכן הוא, הִשְׁתַּאֲזֵינָהוּ גִּיּוּתָא – עתה, שהדין הוא שעבודה
34 זרה של ישראל טעונה גִּיּוּת ואין מועיל לה ביטול, אִיתְסוּרִי לֹא
35 מִיתְסָרָא – וכי להיאסר בהנאה לא תיאסר.
36 ממשיכה הגמרא ושואלת: מִנָּה לרבי ישמעאל שיש לדייק
37 שעבודה זרה של ישראל דינה שונה, וְאִימָא – שְׁמָא נִאֲמַר שִׁידֵינָה
38 כְּעֹבֵד זֶרָה דְּעֹבֵד בִּזְבָּכִים, שאינה נאסרת עד שתיעבד.
39 הגמרא חוזרת בה ממה שאמרה שדין עבודה זרה של ישראל
40 נלמד מסברא. אומרת הגמרא: המקור של רבי ישמעאל שעבודה
41 זרה של ישראל נאסרת מיד הוא מפסוק, דָּאֲמַר קְרָא לִגְבִי חֹטֵא
42 הַעֲגֹל (דברים ט כא) **וְאֶת חֹטְאֲתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֲגֹל**, ומכך
43 שאמר משה **אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם** ולא 'אשר עבדתם' מבואר, שישאל
44 העושה עבודה זרה, מַשְׁעֵת הָעֲשִׂיָּה כִּבְר קָם לִיה – עומד הוא
45 בְּחֻמָּא, ואם כן גם נאסרת בהנאה כבר משעת עשייתה. דוחה
46 הגמרא: אִימָא – שְׁמָא נִאֲמַר הֵי מִילִי – שדברים אלו אינם אלא
47 לְמִיקָם נִבְרָא – להעמיד את האדם בְּחֻמָּא משעת העשיה, אך
48 אִיתְסוּרִי לֹא מִיתְסָרָא – להיאסר בהנאה אינה נאסרת עד שתיעבד,
49 כעבודה זרה של נכרי.
50 הגמרא מביאה פסוק אחר לדין זה: אֲמַר קְרָא (שם כו טו) **אֲרוּר הָאִישׁ**
51 **אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה**, ומכך שנאמר **אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה** ולא 'אשר
52 **יעבד** מבואר שכבר מַשְׁעֵת הָעֲשִׂיָּה קָם לִיה – עומד הוא בְּחֻמָּא דִּישְׁרָאֵל
53 אף שלא עבד לה, והוא הדין שנאסרת בהנאה כבר משעת
54 עשייתה.
55 שואלת הגמרא: אִימָא – שְׁמָא נִאֲמַר גַּם כֹּאן הֵי מִילִי – שדברים
56 אלו אינם אלא לְמִיקָם נִבְרָא – להעמיד את האדם העושה את
57 העבודה זרה בְּחֻמָּא דִּישְׁרָאֵל, אך אִיתְסוּרִי לֹא מִיתְסָרָא – להיאסר בהנאה
58 אינה נאסרת עד שתיעבד. משיבה הגמרא: 'תועבת ה' כתיב

עבודה זרה. רבי ישמעאל – פרק רביעי דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רלז

תננהו ענין לכלים – ולא דמי לתקרות הר שהותרו לעיל בפרק "כל הצלמים" (מה, א
דיבור המתחיל אלהיהם). דשאני התם דכתיב (תהלים קו) "ויאכלו זבחי מתים"
ומיניה נפקא לן תקרובת עבודה זרה, וקרא כי כתיב בפעור כתיב, שהוא תלוש ונאסר, ולהכי
תקרבתי אסורה. אבל גבי עבודה זרה של מחובר לא מצינו אישור בתקרבתי, אלא גבי
כלים בדמיון הבא. ואף על גב דרבי קבלה הן,
עד דאתא דוד גמרא גמירי לה ואתא דוד
ואסמכיה אקרא. ורבי עקיבא דלא מקיש בו –
האי (ואת) ו"את" לא הוצרך אלא לאפוקי
מדרשא דרבי ישמעאל, דאילו רבי עקיבא טעמא
מ"פסילי אלהיהם". מזה מובח טעון גניזה – כמו
כלי שרת דאמרין שגוהו, אף אשרה טעונה
גניזה, פירוש: ביעור בלא הנאה, כמו עגל
ששקחוהו חורוהו. ומיהו מעגל ליכא למלך, בין
לרבי יוסי בין לרבנן, דלרבי יוסי – שמת בשביל
בכודן של ישראל שאירעה להם תקלה וקולן על
ידו עשה כן, ולרבנן – בקש לבדוק כסותו.
תבעי ליה שאר טומאות דרבנן – פירוש: בכלים
שנטמאו במשקין, כמו שפירש הקונטרס. ובכלים
שעיקר טומאתן דאורייתא, דאילו בבלי זוכית
תנן, ובפרק קמא דשבת (טו, א) מיתיל לה, דאין
חורין לטומאה ישנה, והיינו משום דעיקר
טומאתן אף בשרץ ובמת גונגם אינם אלא
מדרבנן.

כיון

מקיש אלהות למקומות – דאוקמינן בכלים. מה כלים עד שיעברו – דכתיב: "אשר עברו
שם". השתא גניזה בעיא – דילפינן לקמן מ"דשם בסתר. ואימא ברנברי – עד שתעבר.
ורבי עקיבא – דאמר בשל ישראל עד שתעבר, האי "תועבת ה'" לאו דמיתסר משעת
עשייתה, אלא הכי קאמר ארור משעת עשייה, דעשייה מביאתו לידי תועבה שעובדה.

תננהו ענין לכלים. מפאן אמרו: עבודה זרה של נכרי
אינה אסורה אלא עד שתעבר, ושל ישראל – מיד. –
והא בכלים אוקמינא לה! – אמר קרא: "אשר אתם
י"שים אתם את אלהיהם", מקיש אלהיהם לכלים,
מה כלים עד שיעברו, אף אלהיהם נמי עד שיעברו.
ורבי עקיבא דלא מקיש, אמר לך: "את" הפסיק הענין.
ורבי ישמעאל, אשפחן עבודה זרה של נכרי דאין
אסורה עד שתעבר, דישאל דאסורה מיד מנא ליה?
– סברא הוא: מדנכרי עד שתעבר, דישאל אסורה
מיד. – אימא: דישאל כלל וכלל לא! – השתא גניזה
בעיא, איסורי לא מיתסרא? – ואימא: פדנכרי! –
אמר קרא: "וְאֵת הַטֹּאֲתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֵגֶל",
משעת עשייה קם ליה בחטא. – אימא: הני מילי
למיקם גברא בחטא, איסורי לא מיתסרא! – אמר
קרא: "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", משעת
עשייה קם ליה ב"ארור". – אימא: הני מילי למיקם
גברא ב"ארור", איסורי לא מיתסרא! – "תועבת ה'" כתיב. – ורבי עקיבא? דכר המביא
לידי תועבת. ורבי עקיבא, עבודה זרה של נכרי דאסורה מיד, מנא ליה? אמר עולא, אמר
קרא: "פסילי אלהיהם תשרפון באש", משפסלו נעשה אלוה. – ואידך? ההוא מיבעי ליה
לכדתני רב יוסף, דתני רב יוסף: מנין לגוי שפוסל אלוהו? שפאמר: "פסילי אלהיהם תשרפון
באש". – ואידך? נפקא ליה מדשמואל, דשמואל רמי, כתיב: "לא תחמד פסל וזהב עליהם",
וכתיב: "ולקחת לך", הא כיצד? פסלו לאלוה – "לא תחמד", פסלו מאלוה – "ולקחת לך".
ורבי עקיבא, אשפחן עבודה זרה של נכרי דאסורה מיד, דישאל עד שתעבר מנלן? אמר רב
יהודה, אמר קרא: "ושם בפתר", עד שיעשה לה דברים שפסתר. – ואידך? ההוא מיבעיא ליה
לכדדרי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לעבודה זרה של ישראל שטעונה גניזה? שפאמר: "ושם
בפתר". – ואידך? נפקא ליה מדרב חסדא אמר רב, דאמר רב חסדא אמר רב: מנין לעבודה
זרה של ישראל שטעונה גניזה? שפאמר: "לא תפע לך אשרה כל עץ אצל מוזהב", מה מוזהב
טעון גניזה, אף אשרה טעונה גניזה. – ואידך? ההוא מיבעי ליה לכדריש לקיש, דאמר ריש
לקיש: כל המעמיד דין שאינו הגון – פאילו נוטע אשרה בישראל, שפאמר: "שפמים ושטרים
תתן לך בכל שערך", וסמך ליה: "לא תפע לך אשרה כל עץ". אמר רב אשי: ובמקום
תלמידי חכמים – פאילו נטעו אצל מוזהב, שפאמר: "אצל מוזהב". בעי רב המנונא: ריתך כלי
לעבודה זרה, מהו? – עבודה זרה דמאן? אילימא עבודה זרה דנכרי – בין לרבי ישמעאל
ובין לרבי עקיבא משמשי עבודה זרה הן, ומשמשי עבודה זרה אין אסורין עד שיעברו!
אלא עבודה זרה דישאל: אליבא דמאן? אילימא אליבא דרבי עקיבא, השתא היא גופה לא
מיתסרא עד שתעבר, משמשיה מיבעיא? ואלא אליבא דרבי ישמעאל דאמר: אסורה מיד,
מאי? משמשיין ממשמשיין גמרינן, מה התם עד שיעברו – אף הכא עד שיעברו, או דלמא
מינה גמר: מה היא אסורה מיד – אף משמשיה אסורין מיד? מאי איריא דקא מיבעיא ליה
ריתך כלי? תיבעי ליה עשה! – רב המנונא משום טומאה ישנה קמיבעיא ליה, דתנן: כלי
מתכות – פשוטיהן ומקבליהן טמאין, נשתברו – טהרו, חור ועשאו כלים – יחזרו לטומאה
ישנה; והכי קמיבעיא ליה: כי הדרא טומאה – הני מילי לטומאה דאורייתא, אכל טומאה
דרבנן לא, או דלמא לא שניא? – ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן! – חדא מגו חדא קמיבעיא
ליה: טומאה דרבנן מי הדרא או לא הדרא? ואם תימצי לימא לא הדרא, טומאה דעבודה

זרה, משום חומרא דעבודה זרה מי שוויה רבנן פטומאה דאורייתא, או לא? תיקו. בעי מצינה רבי יוחנן מרבי ינאי: תקרובת עבודה
זרה של אוכלים, מהו? מי מהניא להו ביטול לטהרינהו מפטומאה, או לא? – ותיבעי ליה כלים! – כלים לא קמיבעיא ליה, פיון דאית
להו טהרה במקוה טומאה נמי בטלה, כי קמיבעיא ליה – אוכלין. – ותיבעי ליה עבודה זרה גופה! – עבודה זרה גופה לא מיבעיא ליה,

כיון

ביון דאיסורה בטיל – וגבי כלים לעיל (עמוד א) דלא קאמר הכי – דמיירי בכלים של תקרובת עבודה זרה שאין להם בטול, ודלא כפירוש הקונטרס שנשמשו בהן לעבודה זרה. **ברוך** אתה לשמים שהחזרת לי אבדותי – שהקדשנו אחרים תחתיהם. ואף על גב דמדאורייתא לא מיתסרי, דהא דהקדש נענה ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואם כן להדיט שרי, מכל מקום קנסו לאסור לגבוה.

דא דמייתי מההיא קרא לקמן (ב, נד) למלתיה דעולא דכיון ששחט בה סימן אחד אסרה. דמייתי אף להדיט כדמוכח בחולין פרק שני (מ, א). הכי מייח: מדאסר לגבוה במעשה וזוטא שלא נשתנה הכלי, אם כן במעשה רבה יש לאסור אף להדיט. **משום** כספה חזבה של ירושלים – שהיה מטבע של כסף ושל זהב. **דינרי** הדריינא טיירינא שיפא – פירש בקונטרס: על שם מלכי רומי נעשו הצורות, ושמן אדריינא טיירינא. שיפא – שנישוף ואין צורתה ניכרת מחמת יושנה. וקשה לרבינו תם, דהא אמרינן ב'הגול' קמא' (בבא קמא צו, ב): איזה מטבע של ירושלים – דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקדש מצד אחרו ובערך פירש כפירוש הקונטרס. ונראה לי לתרץ קושיא דרבינו תם, דודאי אדריינא טיירינא כשמשלו על ישראל פסלו צורת מטבע הראשונה וחתמו בה שמם, ולאחר החורבן הרבה בקשו לגנו. ונראה לרבינו תם לפרש: הדריינא – עגול, לשון 'הדורא דכנתא' (חולין קיג, א). טורינא – גדול כתרסתא, כדאמרינן: המלוא את חבירו על המטבע אפילו כנפה כתרסתא. שיפא – שנישוף ואין האותיות ניכרות בו, שהיו דוד ושלמה שמם כתוב במטבע ולא צורתם, כדאמרינן לעיל (מג, א) דצורת אדם אסורה, ומתוך שנישוף לא היו יכולין להכיר. אבל

פיון דאיסורה בטיל, טומאה נמי בטלה. כי קא מיבעיא ליה – תקרובת לעבודה זרה של אוכלין, מאי? פיון דאיסוריה לא בטיל פדרך גידל – טומאה נמי לא בטלה, או דלמא איסור דאורייתא לא בטיל, טומאה דרבנן בטיל? תיקון. בעא מיניה רבי יוסי בן שאול מרבי: כלים ששימשו בהן בבית חוניו, מהו שישתמשו בהן בבית המקדש? וקא מיבעיא ליה אליבא דמאן דאמר: בית חוניו לאו בית עבודה זרה היא; דתנן: פהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבידושלים, ואינו צריך לומר לדבר אחר; פהנים הוא דקנסיהו רבנן משום דבני דעה גינהו, אבל כלים לא, או דלמא לא שנא? אמר לו: אסורים הן, ומקרא היה בדינן ושכחנורו. איתביה: "כל הפלים אשר הונח המקדש אחו במלכותו במעלו הכנו והקדשנו", מאי לאו "הכנו" – דאמבליניהו, "הקדשנו" – דאקדשננהו? אמר לו: ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי, "הכנו" – שגנונום, "הקדשנו" – שהקדשנו אחרים תחתיהם. לימא מסייע ליה: מזרחית צפונית – בה גנוו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יוון, ואמר רב ששת: ששקצו לעבודה זרה? אמר רב פפא: הנה קרא אשכח וירש, דכתבי: "ובאו בה פריצים

והללוה", אמרי: היכי נעביד? ניתברניהו – "אבנים שלמות" אמר רחמנא, ננפרניהו – "לא תניף עליהם ברזל" אמר רחמנא. – ואמאי? ליתברניהו ולישקלניהו לנפשייהו! מי לא אמר רב אושעיא: בקשו לגנוו כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים; והיונן בה: ירושלים הוויא רובא דעלמא? אלא אמר אביי: בקשו לגנוו דינרא דהרייאנא טורינא שיפא, מפני טבעה של ירושלים, עד ששמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר: "ובאו בה פריצים והללוה!" – הנה לא אשתמשו בהו לגבוה. הכא פיון דאשתמש בהו לגבוה – לאו אורה ארעא לאשתמושי בהו הדיומא. **משנה** נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, וישאל אין מבטל עבודה זרה של נכרי. מבטל עבודה זרה – מבטל משמשיה, ביטל משמשיה – משמשין מותרין והיא אסורה. **נמרא** מתני ליה רבי לרבי שמעון ברבי: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, וישאל נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל ישראל? וישאל מי קא מבטלה? והא "ושם כפתר" כתיב! אמר רבי הילל בריה דרבי וולס: לא נצרכה, שיש לו בה שותפות. בילדותו מאי קסבר? בילדותו סבר: ישראל אדעתא דנכרי פלח, פיון דנכרי מבטל דנפשיה – דישאל נמי מבטלה; ובזקנותו סבר: ישראל אדעתא דנפשיה פלח, כי מבטל נכרי – דנפשיה, דישאל לא בטיל. איכא דמתני לה אסיפא: ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי. – פשימא! אמר רבי הילל בריה דרבי

והו לזו דידהו, וכשנשמשו בהן לעבודה זרה נאסרו. אמרי – תוך דבית חשמונאי כשנצחום: היכי נעביד? ניתברניהו – על יד גוי כדי לבטל. אבנים שלמות – שאין בהם פגמות, ואפילו בפגמות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת בהן, כדאמרינן ב"הכל שוחטין" (חולין יח, א). ננפרניהו – לאחר שבירתן, להשוות פגמות – "לא תניף עליהם ברזל" כתיב. ועמדו וגונום. ונתברניהו – כדי לבטלן מעבודה זרה. ונשקלניהו לנפשייהו – שהיו חולין הן, ובדאמרת: "ובאו בה פריצים והללוה". משום כספה חזבה של ירושלים – שרובה הקדש. טיירינא דהריינא שיפא – מטבעות של ירושלים טיירינא דהריינא. על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמן טיירינא אדריינא. שיפא – ישר ביותר, שנישוף מחמת יושנו ואין הצורה ניכרת. **משנה** ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי – דנכרי פוסל אלוהו יליפנן, ולא ישראל, וכל שכן דישאל אינו מבטל עבודה זרה דישאל, דאין לה בטילה עולמית, דהא רשם בסתר" כתיב. **נמרא** שנית לנו בילדותך שלו ושל ישראל – ועבשנו אתה שונה לנו: ושל חבירו, אבל של ישראל לא. ומקש תלמודא: דישאל מי בטלה – והא רשם בסתר" כתיב יש לו לנוי בה שותפות – ובזקנותו חזר בו, דאף על גב שיש לו שותפות אינו יכול לבטל חלקו של ישראל. ואיכא דמתיין – דלחלל בריה דרבי וולס. אסיפא – דמתניתין.

מאי ביון דאיסורא לא בטיל – מדבר גידל בריש פירקין (עבודה זרה נ, א) בשאר טומאה דלית ליה טהרה במקדש, דנימא כי היכי דשאר טומאות סלקי הא נמי קלה למיסק מנייהו. **טומאה נמי לא בטלה** – כיון דליכא למימר הכי, בית חוניו – מפרש בשעתין בתרייתא דמנחות: חוניו – בנו של שמעון הדקדק שברח למצרים מפני אחיו ובנה שם מזבח, ופליגי התם, איכא למאן דאמר לשם עבודה זרה, ואיכא למאן דאמר לשם שמים. וקמיבעיא ליה לרבי יוסי בן שאול אליבא דמאן דאמר לאו בית עבודה זרה היא, דאליבא דמאן דאמר דעבודה זרה היא לא קמיבעיא ליה, דהשתא להדיט אסורין, כדאמר לעיל: בכלים שנשמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר, לגבוה מיבעיא? ואין צריך לומר לרבי אחר – כהנים ששימשו לעבודה זרה, אין צריך לומר שלא ישמשו עוד למקדש, כדכתיב ביהוקאל (מד): "יען אשר ישרתו אותם לפני גלולים" וגו' וכתבי בתריה: "לא יגשו אלי לבחון לך". ומדקאמר "אין צריך לומר לדבר אחר", מכלל דבית חוניו לאו דבר אחר הוא, ואפילו הכי קתני כהנים אסירי, וקמיבעיא ליה לרבי יוסי כלים מאי. כהנים דבני דעה גינהו – ודעי שנסאסור בבמות אף על גב דלאו בני דעה גינהו, והכלו ועברו בבמה – הוא דקנסו רבנן. אבל כלים לא – קנסי, או דלמא לא שנא. פקרא היה בידינו – בהנך דעבודה זרה, דהיכא דמדאורייתא הוה בהו טעמא להתיירא קנסוה רבנן אף על גב דלאו בני דעה גינהו. הכא נמי, אף על גב דלאו בית עבודה זרה ולא מיתסרי, מדאורייתא קנסוה רבנן בכלים ככהנים. כל הכלים – כהנים שבימי חזקיהו היו מגידין לו כל הכלים של בית המקדש אשר הונחין אחו במלכותו במעלו לעבודה זרה. הכנו והקדשנו מאי לאו הכנו דאמבליניהו – מטומאות עבודה זרה, והקדשנו דאקדשננהו – שחזרו ומשחזרו בשמן המשחה, אלמא, כיון דמדאורייתא לא מיתסרי, דהא הקדש גינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אינהו נמי לא גזרו עלייהו דהאיל ולא בני דעה גינהו. שהחזרת לי אבדתי – זהו המקרא ששכחתי. שהקדשנו אחרים תחתיהן – אבל הנה קנסוה רבנן וגונום. מותרות צפוניות – שימשו ארבע לשכות שהיו במקצעות העזרה קא חשיב במסכת מדות (פרק א משנה ו). ואמר רב ששת ששיקצום לעבודה זרה – אלמא, אף על גב דלהדיט לא מיתסרי, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, גזר בהו רבנן לגבי גבוה ואף על גב דלא בני דעה גינהו, ובבית חוניו נמי, אף על גב דלאו בית עבודה זרה ולא מיתסרי כלים דידהו מדאורייתא, גזר בהו רבנן. התם קרא אשכח וירוש – דמדאורייתא אסירי אפילו להדיט. דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה – מכיון שנכנסו גוים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפריצים

עבודה זרה דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלט

שפירשת, אלא מה שאמרו 'הַכֶּנֶז' כוונתם שֶׁנִּשְׁנֶה, משום שנאסרו
בהנאה כמשמשי עבודה זרה, ומה שאמרו 'הַקֶּדְשֵׁנוּ' כוונתם
שֶׁהֶקְדָּשֵׁנוּ כלים אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם. ולפי זה הפסוק מוכיח כדברי,
שאף דבר שלא נאסר מן התורה מכל מקום קנסו חכמים לאסורו
משום שהשתמשו בו לדבר איסור, וכיון שמצינו זאת בעבודה
זרה, כך הדין גם בכלים שנשתמשו בהם בבית חוניו לעבודה
במזבח שבנה בחוץ, שאף שאינם אסורים מן התורה קנסו חכמים
לאסורם לשימוש במקדש.
הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי: לִימָא מְסִינִי לִיה – שמא נאמר
שיש ראייה לרבי ממה ששינו במשנה (מדות פ"א מ"ו) לגבי הלשכה
שבפינה המזרחית צפונית של העזרה, שָׁהָ נָגְזוּ אנשי בית חֲשִׁמוֹנַי
אֶת אֲבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁשָּׁקְצוּ אֲנָשֵׁי יוֹן. ואמר רב שֶׁשֶׁת, כוונת המשנה
שֶׁשָּׁקְצוּ – הקטירו על המזבח לַעֲבֹדֶת פֹּכְבִּים. ומבואר, שאף שעל
ידי השימוש באבני המזבח לעבודה זרה לא אסרו אותן היונים מן
התורה, כיון שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מכל מקום גזרו
חכמים לאסורן לגבוה משום שהשתמשו בהם לעבודה זרה, ואף
על פי שאינן בני דעה, ולכך הוכרחו אנשי בית חשמונאי לגנוזן.
ומכאן ראייה לדברי רבי, שאף שהכלים שהשתמשו בהם בבית
חוניו לא נאסרו מן התורה לגבוה, כיון שלא היה זה בית עבודה
זרה, מכל מקום גזרו חכמים לאסורם.
דוחה הגמרא את הראיה: אָמַר רַב פֶּפְאָה, הֵתֵם קִרְא אֲשֶׁכַח וְדַרְשׁ –
שם מצא אנשי בית חשמונאי פסוק מיוחד, דִּבְתִּיב (יחזקאל ז כב)
'וְכָאֵזָא קְרָא' וְחִלְלוּ, ופירש הפסוק הוא שכינן שנכנסו
הנכרים להיכל שבמקדש חיללו את כליו ויצאו לחולין. וכיון
שיצאו הכלים לחולין נעשו הפקר, וכשהחזיקו בהם הנכרים זכו
בהם מן ההפקר, וכשהשתמשו בהם לעבודה זרה אסורם, ולכן
נאסרו אף אבני המזבח מן התורה, כשאר כלי השרת שהיו בהיכל
כשנכנסו אליו הנכרים. אך אם רק השתמשו בכלי המקדש
לעבודה זרה בלא להכנס להיכל, יתכן שלא נאסרו אף מדרבנן.
הגמרא מבארת מדוע הוכרחו אנשי בית חשמונאי לגנוז את אבני
המזבח: אָמַר – אמרו אנשי בית חשמונאי כשנצחו את היונים,
הִיכִי נִצְבִיד – מה נעשה באבני המזבח כדי לבטל מהם איסור
עבודה זרה שעבדו בהן הנכרים. אם יתְפַּרְיֶנְהוּ – נשבור אותן על
ידי נכרי כדי לבטל מהן איסור עבודה זרה, הרי לא נוכל
להשתמש בהן לבניית המזבח מחדש, שכן אֲבָנִים שְׁלֵמֹת תִּבְנֶה
אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ אָמַר רַבְּהִינָא – אמרה תורה (דברים כו א), ואין
לבנותו מאבנים הפגומות מן השבירה. ואם יתְפַּרְיֶנְהוּ – גנסו את
האבנים שבסבין של גרם לאחר שביטלן כדי להשוות פגומותן
ולעשותן שלמות, גם באופן זה לא נוכל להשתמש בהן לבניית
המזבח, שהרי 'בְּבִיטָה שֶׁם וּגו' מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא תִּבְנֶה עֲלֵיהֶם בְּרִיל'
אָמַר רַבְּהִינָא – אמרה תורה (שם כו ה). וכיון שלא היה בידם לבנות
את המזבח שוב מאבנים אלו, הוכרחו לגנוזן.
שואלת הגמרא: וְאִמָּא – מדוע הוצרכו לגנוז את אבני המזבח,
הרי יצאו לחולין כפי שנתבאר, ואם כן לִתְפַּרְיֶנְהוּ – ישרו אותן
על ידי נכרי כדי לבטל מהן איסור עבודה זרה, וְלִישְׁקָלֶינְהוּ
לְנִפְשֵׁיהוּ – ולאחר מכן יקחו אותן לעצמם להשתמש בהן, ככל
דבר חולין שנתבטל ממנו איסור עבודה זרה. ואין לומר שכינן
שהקדש הן אסורות להדיוט, שכן מ' –האם לא אָמַר רַב אֲשֶׁרֶיָא
(בבבא נא), בְּקָשׁוּ לִגְנוֹז אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהָבָה שֶׁבְּעוֹלָם, מִשּׁוּם כִּסְפָא
וְדִינָא –(כסף וזהבה) שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שרובם שייר להקדש ואסור
בהנאה, וכשנכנסו הנכרים למקדש ונטלו את כספי ההקדש,
ערבום עשם שאר הכסף וזהבה שהיה ברשותם. וְהוֹיִנוּ בָהּ – ונשאנו
ונתנו (שם) בדברי רב אושעיא, והקשינו, וכי יְרוּשָׁלַיִם הָיָא רוּפָא
דְּעָלְמָא – נחשבת לרוב העולם, כלומר, שביקשו לגנוז מפני כך את
כל הכסף וזהב שבעולם. ותירצנו, אֵלָּא אָמַר אַבְי, בְּקָשׁוּ לִגְנוֹז
דִּינָרָא דְּתִרְיָאנָא מוֹרִינָא – את כל הדינרים של ירושלים, שהיו
מטבעות עליהן הצורות של טריונים ואדריינוס מלכי רומי, שהיו
שִׂפָא – ישנים ביותר עד שאין הצורה שעליהם ניכרת ואינם
ראויים לשימוש, מִפְּנֵי טַבְעָהּ –(המטבע) שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, כלומר מפני

בֵּין דְּאִיסוּרָה בְּטִיל – שמועיל הביטול להתיר את איסור ההנאה
מהעבודה זרה, ודאי הוּמָאָה שעליה נִמְי – גם היא בְּטִילָה. אלא כי
קָא מִיפְעִיָא לִיה – אימתי נסתפק רבי יוחנן, בתְּקַרְבָּתָה לַעֲבֹדֶת
פֹּכְבִּים, שהתקרבות היא שֶׁל אֲוִלָּה, מֵאִי – מה הדין בזה לענין
ביטול טומאת עבודה זרה שעליה, האם בֵּין דְּאִיסוּרָה לֹא בְּטִיל –
שאיסור עבודה זרה שיש על התקרבות אינו מתבטל לעולם, בְּרִירָה
גִּידֵל – כפי שאמר רבי גידל לעיל (ג), לכן הוּמָאָה שעליה נִמְי – גם
כן לֹא בְּטִילָה לעולם, או דְּלָמָא, רק אִיסוּר ההנאה שעליה שהוא
מְדִאֲרִינָא, לֹא בְּטִיל, אך הוּמָאָה שהיא רק מְדִרְבָּנָא, בְּטִיל.
מסיימת הגמרא, תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
הגמרא מביאה ספק בענין דומה לכלים שהשתמשו בהם לעבודה
זרה: בְּקָא מִינֵיהּ – שאל רבי יוסי בן שאול מרבי, כלים ששימשו בָּהֶן
להקריב קרבנות במזבח שֶׁבְּבֵית חוּנִי, שנבנה בחוץ לארץ על ידי
כהנים לשם הקרבת קרבנות, מֵהוּ שִׁישׁ שֶׁשָּׁמְשׁוּ בָּהֶן – האם מותר
להשתמש בהם לכלי שרת בְּבֵית המקדש.
הגמרא מבארת את הספק: וְקָא מִיפְעִיָא לִיה – ונסתפק רבי יוסי בן
שאל אֲלֵיכָא דְּמָאן דְּאָמַר – לשיטת רבי יהודה הסובר (מנחות טז)
שֶׁבֵית חוּנִי לֹא בֵית עֲבֹדֶת פֹּכְבִּים הִיא, אלא הקריבו שם קרבנות
לשם שמם, וביאור הספק הוא, כיון דִּתְנֵן במשנה (שם טז) בְּהֵנִים
שֶׁשִּׁמְשׁוּ בְּבֵית חוּנִי, לֹא שִׁמְשׁוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁבִירֵי שְׁלֵם, וְאִינוּ צָרִיד
לִימָר, שכהנים ששימשו לְדִבְרֵי אֲחֵרִי – לעבודה זרה, לא ישתמשו
במקדש. ומכך שאומרת המשנה 'וְאִינוּ צָרִיד לומר לדבר אחר',
משמע שהמשנה סותרת שהמזבח שבבית חוניו אינו נחשב עבודה
זרה, וכשיטת רבי יהודה, ונאסר רק משום שאסור להקריב קרבנות
מחוץ למקדש בשעת איסור הבמות אף לשם גבוה, והכהנים
שימשו בו נאסרו לשמש במקדש. ועתה יש להסתפק, האם
בְּהֵנִים הוּא דְּקִסְיָנֵיהוּ רַבֵּן – דווקא את הכהנים קנסו חכמים שלא
ישמשו במקדש לאחר ששימשו בבית חוניו, מִשּׁוּם דְּבָנִי דְּעָה יִנְהוּ
– שהם בני דעה, שעברו עבירה מתוך בחירה, אֲבָל את הַכֹּהֲנִים
שהשתמשו בהם שם לא קנסו חכמים, שהרי אינם בני דעה ואין
שייר לקונסם, או דְּלָמָא לֹא שָׁמָא – או שמא נאמר שאין הדין שונה
בכלים ואף בהם קנסו שלא ישתמשו בהם במקדש.
רבי פושט את הספק: אָמַר לִיה רַבִּי, אֲסוּרִים הֵן, משום שקנסו
חכמים אף בכלים כפי שקנסו בכהנים, וּמִקְרָא הִיא בְּיָדֵינוּ, שממנו
יש ללמוד שאף כלים שהשתמשו בהם לעבודה זרה היה ראוי
להתירם מן התורה, וקנסו חכמים שלא ישתמשו בהם, וְשִׁבְחָנְהוּ
למקרא וזה, ואף כאן נאסרו בכלים ששימשו בבית חוניו כך ההלכה, שאף
שמן התורה מותר להשתמש בכלים אלו במקדש, קנסו חכמים
ואסרו זאת כמו בכהנים.
רבי יוסי בן שאול מקשה על תשובת רבי: אִיתִיבָהּ – הקשה רבי
יוסי בן שאול לרבי, נאמר בפסוק לגבי חזקיהו מלך יהודה, שאמרו
לו הכהנים 'כָּל הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הָיוּ הֵמָּלֶךְ אִתּוֹ בְּמַלְכוּתוֹ בְּמַעַל הַכֶּנֶז
וְהַקֶּדְשֵׁנוּ' (דח"ב כט יט), כלומר, כל כלי המקדש אשר מעל בהם
אחז מלך יהודה ואביו של חזקיהו ונשתמשו בהם לעבודה זרה
'הַכֶּנֶז וְהַקֶּדְשֵׁנוּ'. מֵאִי – לא – האם אין כוונתם כשאמרו 'הַכֶּנֶז',
דְּאִישְׁקָלֵינְהוּ – שהטבילו את הכלים כדי לטהרם מטומאת עבודה
זרה שעליהם, וכשאמרו 'הַקֶּדְשֵׁנוּ' כוונתם דְּאִישְׁקָלֵינְהוּ – שמשחו
את הכלים בשמן המשחה, ובכך הקדישם להשתמש בהם שוב
במקדש. והטעם שלא נאסרו הכלים מן התורה כשנשתמש בהם
לעבודה זרה, משום שמוקדשים היו לבית המקדש ואין אדם אוסר
דבר שאינו שלו. ומבואר, שכינן שמן התורה לא נאסרו כלים אלו,
אף חכמים לא גזרו שלא ישתמשו בכלים, כיון שאינם בני דעה
ואין שייר לקונסם. ויש ללמוד מכאן שאף בבית חוניו, שהכלים
שימשו בו לא נאסרו מן התורה, לא קנסו חכמים לאסורם
מהטעם האמור, ושלא כדברי רבי.
רבי מתיר את קושיית רבי יוסי בן שאול: אָמַר לִיה רַבִּי, בְּרוּךְ אַתָּה
לְשִׁמְיָם שֶׁהָיוּ לִי אֲבָדִי, כלומר, הוכרתי את הפסוק שהוכיח
כדברי ונעלם ממני, והוא פסוק זה שממנו הקשית, שאין כוונת
הכהנים לומר שהטבילו והקדישו את הכלים למקדש כפי

ישרנה ומתכוין לבטלה. וְחַד אָמַר, בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל מְחֻלָּקָה, 56
 שלדעת רבי ביטלה המכירה את העבודה זרה, ולדעת חכמים לא 57
 ביטל. 58
 לפי הדעה האחרונה לא התבאר מה יסברו רבי וחכמים בצורך 59
 עובד כוכבים, ומסתפקת בזה הגמרא: אִיכְנִיָּא לָהּ – נסתפקו בני 60
 הישיבה, האומר ש'בצורך ישראל מחלוקת', האם כוונתו שרק 61
 בצורך ישראל מחלוקת, אֶבֶל בצורך עובד כוכבים לדברי הכל לא 62
 ביטל, כיון שהמוכר סובר שהקונה יעבדה, או דלמָא – שמה כוונת 63
 דעה זו שפין כּוֹנֵה וּבִין כּוֹנֵה מְחֻלָּקָה, ואף אם הקונה הוא גוי סובר 64
 רבי שהמוכר מתכוין לבטלה. ומה שאמר 'בצורך ישראל מחלוקת' 65
 כוונתו שגם בצורך ישראל נחלקו. 66
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי, אַמְנַם אַנִּי 67
 שמעתי מרבותי שמכירה מבטלת תמיד, וחבירי שמעו שתמיד 68
 אינה מבטלת, אַךְ נִרְאִין דְּרַבִּי שְׁמַכִּיתָהּ מִבְטֵלָהּ בְּשִׁמְכָהּ 69
 לְחֻבְלָהּ וְלִשְׁבָּרָהּ, ואילו דְּרַבִּי חֲבִירִי שְׁמַכִּיתָהּ בְּשִׁמְכָהּ 70
 לְעוֹבְדָהּ. ויש לברר, מַאי כוונת רבי כשאמר שמכרה 'לְחֻבְלָהּ' וּמַאי 71
 לְעוֹבְדָהּ, אֲלֵימָא – אם נאמר שלשון 'לְחֻבְלָהּ' שאמר היינו לְחֻבְלָהּ 72
 מִשָּׁשׁ – שמכרה על מנת לחבלה, וְלְעוֹבְדָהּ היינו לְעוֹבְדָהּ מִשָּׁשׁ – 73
 שמכרה על מנת לעבדה, קשה, כשמכרה לעובדה מַאי מְעַבְדָּא 74
 דְּמָאן דְּאָמַר בִּיטֵל – מה טעם רבי שאמר שביטל בכך את העבודה 75
 זרה, והרי מכרה בפירוש על מנת שימשיכו לעובדה, וכשמכרה 76
 לחבלה, מַאי מְעַבְדָּא דְּמָאן דְּאָמַר לֹא בִיטֵל, הלא מכרה בפירוש על 77
 מנת לשבורה. אֲלָא לָאן – ודאי כוונת רבי כשאמר 'לְחֻבְלָהּ' 78
 שמכרה לְמִי שְׁעָתִיד לְחֻבְלָהּ, וּמִנֵּי – מי הוא אדם זה, צוּרָה יִשְׂרָאֵל, 79
 שבאופן זה מסתבר שהתכוין לבטלה, שהרי ידע שהישראל 80
 ישרנה, וְלְעוֹבְדָהּ היינו לְמִי שְׁעָתִיד לְעוֹבְדָהּ, וּמִנֵּי, צוּרָה עוֹבֵד 81
 כוכבים, שבאופן זה מסתבר שאין כוונתו לבטלה. וְשְׁמַע מִינָהּ – 82
 ואם כן מוכח מדברי רבי שפין כּוֹנֵה וּבִין כּוֹנֵה מְחֻלָּקָה, שהרי רק 83
 אמר שבוה נראים דבריו ובוה דברי חביריו, אַךְ נַחֲלֹקוּ בִּשְׁנֵיהֶם. 84
 דוחה הגמרא: לֹא, אֵין להוכיח שכונת רבי שנחלקו בשניהם ורק 85
 נראים דבריהם בזה או בזה, אלא יתכן שנחלקו רק בצורך גוי, אבל 86
 אם מכרה לישראל אף לחכמים ביטלה וּשְׁלֹא כדעת האומר 87
 ש'בצורך ישראל מחלוקת', ורבי בא לפרש במה נחלקו חכמים 88
 עליו ובמה הם מודים לו, וְהָכִי קָאָמַר הַתָּנָא בְּבִרְיָתָא, אָמַר רַבִּי, 89
 נִרְאִין דְּרַבִּי לְחֻבְרִי – והודו חברי החכמים לדבריו בְּשִׁמְכָהּ לְמִי 90
 שעתיד לְחֻבְלָהּ, וּמִנֵּי, צוּרָה יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵף חֲבִירֵי לֹא נַחֲלֹקוּ עָלֵי אֲלָא 91
 בְּשִׁמְכָהּ לְגוֹי שְׁבִסְתָּם שְׁעָתִיד לְעוֹבְדָהּ, אֶבֶל אם מכרה לישראל 92
 שְׁבִסְתָּם שְׁעָתִיד לְחֻבְלָהּ, מוֹדִי לוֹ בִּשְׁבִטְלָהּ בְּכַךְ. 93
 הגמרא מקשה על הסובר שרבי וחכמים נחלקו רק בצורך גוי, אַךְ 94
 בצורך ישראל לדברי הכל לא ביטלה: מִיתֵיבִי – הקשו בני הישיבה 95
 ממה ששנינו בביריתא, הַלּוֹקֵה גִּרְטָאוֹת – שרבי כסף מן הַעוֹבְדֵי 96
 כוכבים, וּמִצָּא כְּהֵן עוֹבֵד כוכבים, אִם עַד שְׁלֹא יָתֵן מַעוֹת לְגוֹיִם 97
 מִשָּׁף את הגרזטאות, יִהְיֶה את העבודה זרה לבעליה הגוי, כיון 98
 שמשיתכו היתה בטעות, שהרי לא ידע שיש עבודה זרה בין 99
 הגרזטאות, ויבטלה הגוי, ויחזור ויקנה אותה ממנו אם ירצה, אַךְ 100
 אִם מִשְׁנָתָן מַעוֹת מִשָּׁף, וילוף את העבודה זרה לִים הַמֶּלֶךְ, כיון 101
 שאסורה בהנאה ואין לה ביטול, ואף שמשיתכו היתה בטעות אין 102
 אומרים שיחזירנה לגוי ויטול מעותיו, כיון שאז נראה כמוכרה לו. 103
 ועל כל פנים מבואר מדברי הבריתא, שאף שמכרה גוי לישראל 104
 לא ביטלה בכך. אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – ואמנם הדבר מובן אם תאמר 105
 שְׁבִצוּרָה יִשְׂרָאֵל מְחֻלָּקָה רבי וחכמים, שאז יש לומר הָא מִנֵּי דִקְנִין 106
 הִיא – שבריתא זו נשנתה כשיטת חכמים, שאם מכרה הגוי 107
 לישראל לא ביטלה, אֲלָא אִי אָמַרְתָּ – אם תאמר שְׁבִצוּרָה עוֹבֵד 108
 כוכבים מְחֻלָּקָה, אֶבֶל בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל דְּרַבִּי הַכֵּל בִּיטֵל, קשה הָא מִנֵּי 109
 – כשיטת מי נשנתה ברייתא זו האומרת שאף אם מכרה גוי 110
 לישראל לא ביטלה ויולץ ישראל אותה לים המלח. 111
 מתרצה הגמרא: באמת יתכן שגוי שמכר עבודה זרה לישראל 112
 מדעתו, לדברי הכל התכוין בכך לבטלה, אַךְ שְׁאֵנִי הָתָם – שונה 113
 הדין האומר בבריתא, דְּאִדְעָתָא גִּרְטָאוֹת וּבִין – כיון שכונת הגוי 114

דְּרַבִּי וּלְכֵן, לֹא נִצְרְקָה הַמְשָׁנָה לומר שישראל אינו מבטל עבודה 1
 זרה של גוי, אלא באופן שִׁישׁ לוֹ כֶּה שוֹתְפוֹת, ואף שגם בזה פשוט 2
 שאין ישראל מבטל חלקו של גוי, מכל מקום קָא מְשַׁמְעֵן לָן – 3
 השמיעתנו המשנה שדווקא יִשְׂרָאֵל הוּא דְלֹא מְבַטֵּל חִלְקוּ דְּעוֹבֵד 4
 כוכבים, אֶבֶל עוֹבֵד כוכבים דְּנִפְשִׁיהּ – חלק עצמו מְבַטֵּל, אף שאת 5
 חלק הישראל אינו יכול לבטל. 6
 הגמרא מביאה לשון שלישית במימרא זו: אִיכָא דְמַתְנִי לָהּ 7
 אֲבִרְיָתָא – יש ששנו דבר זה על מה ששנינו בתוספתא (פ"ו ה"ב), רַבִּי 8
 שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְיָאן אָמַר, עוֹבֵד כוכבים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין לָהּ כְּטִילָה 9
 עוֹלָמִית. מבררת הגמרא: מַאי 'עוֹלָמִית' – מה חידשה הבריתא 10
 בלשון 'עולמית', הלא די במה שאמרה שאין לה בטלה. מבארת 11
 הגמרא: אָמַר רַבִּי הִילֵל בְּרִיה דְּרַבִּי וּלְכֵן, לֹא נִצְרְקָה הַבְּרִיתָא לומר 12
 זאת אֲלָא באופן שִׁישׁ לוֹ לְעוֹבֵד כוכבים כֶּה – בעבודה זרה של 13
 ישראל שוֹתְפוֹת, וְקָא מְשַׁמְעֵן לָן – ומשמיעה לנו הבריתא, דְּיִשְׂרָאֵל 14
 אִדְעָתָא דְּנִפְשִׁיהּ כֶּה – שישראל עובד את חלקו בעבודה זרה על 15
 דעת עצמו, ולא משום שותפות הגוי, ולכן ביטול הגוי מועיל רק 16
 לגבי חלקו, ואילו חלקו של ישראל לא נתבטל. 17

משנה

לאחר שהתבאר (נב) מי יכול לבטל עבודה זרה, המשנה מבארת 18
 את דרך ביטולה: בִּיצֵר מְבַטֵּלָה לְעוֹבְדָהּ זָרָה. אם היתה בצורת 19
 אדם וקטע את ראש ו-קצהו אֲזָנָה או ראש חוטמָה או ראש אֲצָבָקָה, 20
 או שִׁפְחָקָה – מעכה בפטיש, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא חִסְרָה עַל יְדֵי הַחֲכָא, 21
 בִּיטֵלָה. אבל אם רק ו-ירקו כְּפִנִיה או חֲשֵׁתִין כְּפִנִיה, או יָרְדָה עַל גְּבִי 22
 הסיט, או וָרַק כֶּה אֶת הַצּוּאָה, הִרֵּי זוֹ אֵינָה כְּטִילָה, כי אף שעתה 23
 הוא כועס עליה ומבזה אותה, סופו לחזור ולעובדה, שהרי לא 24
 עשה בה מעשה לשנות צורתה. מְכָרָה ו-את העבודה זרה או 25
 מְשַׁכְּנָה אצל אחר תמורת שהלוח לה, רַבִּי אֱמִיר בִּיטֵל אותה בכך, 26
 וְחֻכְמִים אֲמָרִים לֹא בִיטֵל. 27

גמרא

שנינו במשנה 'פחסה אף על פי שלא חיסרה ביטלה'. תמהה 28
 הגמרא: בִּי ו-אם לא חִסְרָה, כְּמַאי בִּיטֵלָה – מדוע זה נחשב מעשה 29
 המבטלה. מיישבת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה, מדובר שִׁפְחָקָה – 30
 מימכה כְּפִנִיה וקלקל צורתה. 31
 שנינו במשנה: רַק כְּפִנִיה וְחֲשֵׁתִין כְּפִנִיה וכו' אינה ביטלה. והטעם 32
 לכך, כיון שעתה הוא אמנם כועס עליה ומבזה אותה, אַךְ כשתנו 33
 דעתו יחזור לעבדה. מבררת הגמרא: מְתֵנִי מִילִי – מנין לנו דברים 34
 אלו, שסופו לחזור ולעובדה. מבארת הגמרא: אָמַר חִזְקִיָּה, דְּאָמַר 35
 קָרָא לגבי עובדי עבודה זרה מעשרת השבטים (שערי חכא) וְהָיָה כִּי 36
 יִרְעֶב וְהִתְקַצָּה וְקָלַל בְּמַלְכוֹ וּבְאֱלֹהֵי וּפְנֵה לְמַעַלָּה, כלומר, בשעת 37
 רעב ומצוקה כועס על העבודה זרה ומקללה, ופונה 'למעלה' 38
 לבקש מה' שישועה, וְכִתְבִּיה בְּתִרְיָה – ונאמר בפסוק שאחריו (שם ח 39
 כב) וְאֵל אֲרִיךְ יָמֶיךָ וְהִנֵּה צָרָה וְחֲשָׁקָה' וגו', ופירושו, דָּאף עַל גַּב 40
 דְּקָלַל מַלְכוֹ וּבְאֱלֹהֵי וּפְנֵה לְמַעַלָּה, מכל מקום אחר כך כשנחה 41
 דעתו, שוב וְאֵל אֲרִיךְ יָמֶיךָ – חוזר ועובד לעבודה זרה שבארץ. 42
 שנינו במשנה: מְכָרָה או מְשַׁכְּנָה רַבִּי אֱמִיר בִּיטֵל (וכו') וחכמים 43
 אומרים לא ביטל. 44

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביתאור מחלוקת רבי וחכמים: 45
 וְעִירִי אָמַר בִּיאור במחלוקת זו בשם רַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי יְהוֹנָתָן בְּרִי אָמַר 46
 אָמַר בִּיאור אחר בשם רַב, חד מהם אָמַר, מְחֻלָּקָה רבי וחכמים היא 47
 באופן שמכר את העבודה זרה לצורך עוֹבֵד כוכבים, שלדעת רבי 48
 כיון שהצורך ישרנה וייתכנה לצורך מלאכתו בכלי מתכות, 49
 נמצא שהמכירה עצמה מבטלת, ואילו חכמים סוברים שהמוכר 50
 יודע שהעובד כוכבים שקנאה יעבוד לה ולא ישרנה, ואינה 51
 מבטלת, אֶבֶל בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל שקנה מהגוי את העבודה זרה, לְדְרַבִּי 52
 הַכֵּל בִּיטֵל המוכר את העבודה זרה, שהרי הוא יודע שהקונה 53
 54
 55

עבודה זרה. רבי ישמעאל – פרק רביעי דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמא רש"י

אמר רבי חילל לא נצרכה אלא שיש לו – לישאל שותפות בה. והא גופה לא
אצטרך לאשמועינן, דהא נמי פשיטא שאינו יכול לבטל חלקו של גוי, שאפילו שלו
אין יכול לבטל, אלא למידק מינה: ישראל הוא דלא מבטל חלק הגוי אבל גוי יכול
לבטל חלק עצמו, ולא אמרינן: כי הדין דחלקו של ישראל לא בטיל חלק של גוי נמי
לא בטיל. שיש לו לגוי בה שותפות – אפילו

ביטל גוי חלקו, והוא דישאל לא בטיל. וקא
משמע לן ישראל אדעתא דנפשיה פלח – ולא
תלי ברעת גוי. **משנה** פסחה – מיעבה
בקורט. גרה – ביטט, סחוב והשלך. אינה
בטילה – דלפום שעתא רתח עלה והדר פלח
לה. כל הני ביטולי בגוי קמיירי. **גמרא**
פסחה בפניה – וקלקל צורתה. מנהני מילי
– והדר פלח לה. וקלל בפסלו – מקלל את
עבודה זרה שלו ומבזה אותה. ופנה למעלה –
לבו למעלה לשמים. ואל ארץ יבש – חזור
ועובר עבודה זרה שלו. ועירי משפיה דרבי
יוחנן ורבי ירמיה בר אבא משפיה דרב –
פליגי בטעמא דמתניתין. סתם לוקחי מתבת
צורפים חזי. בצורה גוי – שמכרה גוי לדרב
חבירי – התם קאמרי רבנן דלא בטלה, דסבר
המוכר: כיון דלוקח זה גוי הוא פלח לה ולא
תבר לה. אבל מכרה גוי לצורה ישראל –
מסתמא בטלה מדעתיה, מדידע ידע דהאי
תבר לה. נראין דבריי שמכרה לחבלה –
דיבטל. ודבריי חבירי – דלא בטל, כשמוכרה
לעובדה. ומדקתני: נראין דברי בהא, אבל דברי
חבירי אין נראין בה – מכלל דחבריה נמי
בלחבלה פליגי, ומדקאמר: נראין דברי חבירי
בלעובדה אבל דבריי אין נראין בה – מכלל
דאיהו נמי עלה פליג. והכי קאמר: אני שמעתי
בשתיון ביטל, וכן שמעו בשתיון לא ביטל.
ונראית שמעתי משמועת חבירי בלחבלה,
ושמועת חבירי משמועתי בלעובדה. אילימא
לחבלה כמש – שנתנה על מנת לחבלה. מאי
טעמא דמאן דאמר ביטל – בלעובדה? הא
בדיא אמר ליה לשם עבודה זרה, אלמא לא
אפקיה מוכר מכלל עבודה זרה! ופאי טעמא
דמאן דאמר לא ביטל – בלחבלה? הא דאי
בטלה מדעתיה! ופני צורה ישראל – האי
סתמא זבין ליה. ודקאמרי רבנן דלא ביטל –
מימר אמר: האי צורה ישראל הדר מזבין לה
לגוי ופלח לה. ורבי סבר: כיון דצורה ישראל
הוא, מידע ידע דאי גוי סתמא תבולי מחביל
לה ומתיבה בכור. לא – לעולם בצורה ישראל
אפילו לרבנן ביטל, והאי דקאמר רבי: נראין
דבריי כשמכרה לחבלה – לאו דפליגי רבנן
עליה. דנימא נראין דבריי לשומעי מחלוקתו
מדברי חבירי. אלא רבי לפרוש פלוגתיהו
אתא. ולאשמועינן דבצורה גוי הוא דפליגי,
והכי קאמר: נראין דבריי לחבירי ומודים הם
לי כשמכרה למי שתיד לחבלה, שדברי
חבירי כשמכרה לעובדה קן. ולישנא דמלחא
דיקא הכי, מרלא קתני "נראין דברי חבירי" אלא:
חבירי לי בלעובדה, ואם כן במאי פליגי גרומאות = שברי כספים. אם עד שלא נתן מעות משך יחיד – לגוי ויבטלה, ואחר כך אם ירצה יקחנה ממנו. ואף על גב דמשך,
לא אמרינן עבודה זרה של ישראל היא ואינה בטילה, דהא משיכה בטעות הואי, דלא ידע שיש בהן עבודה זרה. אם משנתן מעות משך – יוליד הנאה לים המלח, ואין רשאי
להחזירה לגוי ולטיול מעותיו. ואף על גב דמשיכה בטעות הואי, כיון דיהב דמי, כי הדר שקלינהו מיהו כמאן דמזבן. אלמא, אף על גב דזבין גוי לישראל קתני אסורה דלא
בטלה, אי אמרת בשלמא כו' אלא אי אמרת לצורה ישראל דברי הכל בטלה הא – מתניתין דישאל הוי לוקח, וקתני: יוליד לים המלח, מניי שאני התם – דהאי גוי אדעתא
דעבודה זרה לא זבין, לא ידע שיש שם עבודה זרה. אבל היכא דזבין עבודה זרה לבדה לצורה ישראל – דברי הכל ביטלה מדעתו. לוח עליה – גוי, אפילו מצורה ישראל. או
שנפלה עליה מפולח – ואינו חש לפנותה. או שגנבוה ליסטיין – ואינו מחזר אחריה.

אבל בצורה ישראל – לאו דווקא צורה, דאפילו שאינו צורה נמי, דכל ישראל לגבי
עבודה זרה כצורפין, מדמותיה מחלוקה גרומאות, ואי כשאינו צורה אסור מאי
קפריך? דלמא בשאינו צורה איירוי אלא אידי דנקט צורה גוי נקט נמי צורה ישראל. **או**
דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקה – פירוש, הדין קאמר: אף בצורה ישראל, הדין רבינו יהודה
בן נתן גריס: תיקו, והדר גריס: מתיבי אמר רבי

נראין כו', ומותבי למאן דאמר מחלוקה בצורה
גוי, אלמא בין בזה ובין בזה מחלוקה. אבל ליכא
למימר דלמיפשט בעיין אתי וקא מוכח דבדבריהו
פליגי, כדמשמע מתוך פירוש הקונטרס, דאם כן
כי קמשי לחרות שאין דוקא ולא פליגי אלא
בחדא כלומר לצורה גוי, אם כן תקשי למאן
דאמר בצורה ישראל פליגי, והוא ליה למימר:
תינח למאן דאמר בצורה גוי מחלוקה, אלא למאן
דאמר בצורה ישראל דוקא מחלוקה הדין לשני?
דאין לומר דלישנא: נראין דבריי לי במכרה לחבלה
ודבריי חבירי במכרה לעובדה, והדין הוה ליה
לשנוי. ועוד, דאין זה מעין מקומות אחריהם,
ב"המוכר הספינה" (כבא בתרא עט, א) גבי הקדש,
וכן בפרק קמא דחולין (יב, א) גבי אשפה שבשוק.
ומיזו יש ליישב הגירסא כמזו שהיה בספרים
וכפירוש הקונטרס. ובא לפשוט הבעיא, וקאמר
הכי: תא שמע אמר רבי נראין כו', אלמא בצורה
ישראל נמי פליגי, ואיפשיטא בעיין דבין בזה
ובין בזה פליגי, ותקשי למאן דאמר בצורה גוי
דוקא פליגי, דלא אתיא ברייתא כפשטיה דדחי:
כלומר, אפילו למאן דאמר דבצורה גוי דוקא
פליגי יש לפרש הברייא כן. ומיהו הפשטות
לא נדחית, דלמאן דאמר בצורה ישראל פליגי
והא אף בצורה ישראל קאמר. ונראה לי דהוה
עיקר, דהאי הפשיטות לא נדחית, דלגיסת הרב
רבינו יהודה בן נתן נמי יש להקשות: אמאי קאמר
"תיקו"? הא כמאן דאמר בצורה ישראל מחלוקה
אי אפשר ליישב הברייא אם לא ששמו בין
בזה ובין בזה מחלוקה! ולא קשיא דקאמר "תיקו"
ופשיט בתר הכי, והכי אשכחן בפרק בתרא
(עבודה זרה סח, א) גבי בעיא דפונם מעיקרא
מחלוקה, דקיימא בתיוק ובתר הכי פשיט ליה.
אם

אילימא "לחבלה" – לחבלה כמשך, "לעובדה" – לעובדה כמשך, מאי טעמא דמאן דאמר: ביטל,
ומאי טעמא דמאן דאמר לא ביטל? אלא לאו "לחבלה" – למי שעתיד לחבלה, ומנזו? צורה
ישראל, "לעובדה" – למי שעתיד לעובדה, ומנזו? צורה גוי; וישמע מינה: בין כזה ובין כזה
מחלוקה! – לא, הכי קאמר, אמר רבי: נראין דבריי לחבירי כשמכרה לחבלה, ומנזו? צורה
ישראל, שאף חבירי לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לעובדה, אבל לחבלה – מודו לי. מיתבי:
הלוקח גרומאות מן הגוים ומצא בהן עבודה זרה, אם עד שלא נתן מעות משך – יחזיר, אם
משנתן מעות משך – יוליד לים המלח; אי אמרת בשלמא בצורה ישראל מחלוקה, הא מני?
רבנן היא, אלא אי אמרת בצורה גוי מחלוקה, אבל בצורה ישראל דברי הכל ביטל, הא מני?
– שאני התם, דאדעתא דגרומאות זבין, אדעתא דעבודה זרה לא זבין. תנו רבנן: לוח עליה,
או שנפלה עליה מפולח, או שגנבוה ליסטיין, או שהניחוהו הפעלים והלכו למדינת הים,
אם

חבירי לי בלעובדה, ואם כן במאי פליגי גרומאות = שברי כספים. אם עד שלא נתן מעות משך יחיד – לגוי ויבטלה, ואחר כך אם ירצה יקחנה ממנו. ואף על גב דמשך,
לא אמרינן עבודה זרה של ישראל היא ואינה בטילה, דהא משיכה בטעות הואי, דלא ידע שיש בהן עבודה זרה. אם משנתן מעות משך – יוליד הנאה לים המלח, ואין רשאי
להחזירה לגוי ולטיול מעותיו. ואף על גב דמשיכה בטעות הואי, כיון דיהב דמי, כי הדר שקלינהו מיהו כמאן דמזבן. אלמא, אף על גב דזבין גוי לישראל קתני אסורה דלא
בטלה, אי אמרת בשלמא כו' אלא אי אמרת לצורה ישראל דברי הכל בטלה הא – מתניתין דישאל הוי לוקח, וקתני: יוליד לים המלח, מניי שאני התם – דהאי גוי אדעתא
דעבודה זרה לא זבין, לא ידע שיש שם עבודה זרה. אבל היכא דזבין עבודה זרה לבדה לצורה ישראל – דברי הכל ביטלה מדעתו. לוח עליה – גוי, אפילו מצורה ישראל. או
שנפלה עליה מפולח – ואינו חש לפנותה. או שגנבוה ליסטיין – ואינו מחזר אחריה.

אם עתידין לחזור במלחמת יהושע אינה בטלה עולמית – הא דנקט "עולמית" – משום
מסקנא דאגב אורחיה קא משמע לן כדרב יהודה, משום דהויא עבודה זרה של
ישראל בדמסיק, דאלו עבודה זרה של גוי יש לה ביטול, דהא ודאי גוי שהניח עבודה
זרה, אף על פי שדעתו היה לחזור ולא בטלה יכולה להתבטל על ידי גוי אחר. ומה

שפירש רש"י נמי בסמוך: הרי היא במלחמת
יהושע שדימו הגוים לחזור – לא פירש כן אלא
ליישב הלשון של "הרי היא במלחמת יהושע",
כי אותה אינו תלוי שדימו לחזור במה שלא
נתבטלה לעולם, אלא מפני שעבדום לדעת
ישראל בדמסיק. אלא בכך דומה, כלומר דעתם
לחזור, כמו שהיו האמוריים דעתם לחזור. ולהכי
פריך: למה לי למתלא במלחמת יהושע, כיון
שטעם מלחמת יהושע אינו תלוי בדעתם לחזור
אלא משום שעבדום לדעת ישראל? ומסיק:
כדרב יהודה, והא ודאי קאי "עולמית"
כדפרישית לעיל. דאי תנא ליה הוה אמנא
מדלא זבנה לא בטלה – משמע דאתא כרבי,
דאי לרבנן אפילו זבנה לא בטלה. ועוד, מדרתי
טעמא בעתידין לחזור, דאי לרבנן – אפילו אינו
עתידין לחזור לא עדיף ממכרה. ומכאן יש
לחוכיח דהא דאמר לעיל: משכנה דביטל לרבי
– היינו כיון שנשתקעה, דאי לא נשתקעה מודה
רבי דלא בטלי, כיון דדעתו לחזור. ו**בא** גוי
והשתחוה – פירוש: לאותה לבניה עצמה שזקף
הישראל. אבל בא הגוי זקף אחרת והשתחוה
לה אינה נאסרת, ודלמא לא ניהא ליה לישראל
אלא באותה שזקף. ודלא בפירוש רבינו שמואל.
והולכים דרך אחרת – והבומרים שעבדום
לא עשאו עבודה זרה אלא לצורך המלכים,
וכשרואין שאין המלכים חוששין בהם גם הם
מבטלים אותם.

אמר

אם עתידין לחזור במלחמת יהושע – אינה בטילה.
וצריכא, דאי תנא ליה עליה – מדלא זבנה לא
בטלה, אבל נפלה עליה מפולת, מדלא קא מפני
לה – אימא בפולת בטלה, צריכא; ואי תנא נפלה
עליה מפולת, משום דסבר: הא מנחת, כל אימת
דבעינא לה שיקלנא לה, אבל גנביה לסמים, מדלא
קא מתדר אפותרה בפולת בטלה, צריכא; ואי תנא
גנביה לסמים, משום דסבר: אי גוי שיקל לה
– מפלח פלח לה, אי ישראל שיקל – אידי
דדמיה יקרין מוין לה לגוי ופלח לה, אבל הניחיה
הבעלים והלכו למדינת הים, מדלא שקלו בהדיהו
בפולת בטלה, צריכא. אם עתידין לחזור במלחמת
יהושע – אינה בטילה. מידי מלחמת יהושע מתדר
הדיו? – הכי קאמר: אם עתידין לחזור – הרי
הוא במלחמת יהושע ואין לה בטילה. – ולמה לי
למיתליה במלחמת יהושע? – מלתא אגב אורחא
קא משמע לן, כי הא דאמר רב יהודה אמר
רב: ישראל שזקף לבניה להשתחוה לה, ובא גוי
והשתחוה לה – אסרה. מנלן דאסרה? אמר רבי
אלעזר: בתחילה של ארץ ישראל, דאמר רחמנא:
ו"אשריהם תשרפון באש", מכדי ויזשה היא להם
מאבותיהם – ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו!

ואי משום הנך דמעיקרא – בבטולא בעלמא סגי להו! אלא מדפלחו ישראל לעגל
גלו אדעתיה דניחא להו בעבודה זרה, וכי אתו גוים שליחותא דידהו עבדי; הכי
נמי ישראל שזקף לבניה, גליא דעתיה דניחא ליה בעבודה זרה, וכי אתא גוי ופלח
לה, שליחותא דידהו קעבדי. – ודלמא בעגל הוא דניחא להו, במידי אחרניא לא! –
אמר קרא: "אלה אלהיך ישראל", מלמד שאיו לאלוהות הרבה. – אימא: כל דבהדי
עגל ניתסרו, מפאן ואילך נישתרי! – מאן מוכח. משנה עבודה זרה שהניחיה עובדיה,
בשעת שלום – מותרת, בשעת מלחמה – אסורה. בימוסאות של מלכים – הרי אלו
מותרות, מפני שפעמידין אותה בשעה שהמלכים עובדים. **גמרא** אמר רבי ירמיה בר
אבא אמר רב: בית נמרוד – הרי היא בעבודה זרה שהניחיה עובדיה בשעת שלום,
ומותר; אף על גב דכי בדרניהו רחמנא בשעת מלחמה דמי, אי בעיא למיחד הדור,
מדלא הדור בפולת בטלה. "בימוסאות של מלכים" – הרי אלו מותרות". וכי מפני
שפעמידין אותה בשעה שהמלכים עובדין מותרין? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי
יוחנן, הכי קאמר: מפני שפעמידין אותן בשעה שהמלכים עובדין, ומלכים מניחין דרך
זו והולכין בדרך אחרת. כי אתא עולא, יתיב אבימסא פנימא. אמר ליה רב יהודה
לעולא, והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו: בימוס שנפגם – אסור! ואפילו למאן דאמר:
אין עובדים לשקרים – הני מילי עבודה זרה, דזילא ביה מלתא למפלח לשקרים,
אבל האי לא איכפת ליה! אמר ליה: מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלאין
ענינן, הא רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוניהו: בימוס שנפגם – מותר. ואפילו למאן

דאמר: עובדין לשקרים – הני מילי עבודה זרה, דכיון דפלחה זילא ביה מילתא לבטולה, אבל הני שקלי להאי ומייתו
בימוס אחרניא. תניא פוותיה דרבי יוחנן וריש לקיש: בימוס שנפגם – מותר, מוכח שנפגם – אסור עד שיתחין רובו.
היכי דמי בימוס, היכי דמי מוכח? אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: בימוס – אגן אחת, מוכח – אבנים הרבה.

אמר

במלחמת יהושע – לקמיה פריך: הא לא הדור אמוריים שיצאו להלחם עם יהושע
הכי קאמר אם עתידין לחזור – הרי היא אסורה באותה עבודה זרה של אמוריים
שיצאו למלחמה ודימו לחזור, לפיכך נאסרו עבודה זרה שלום בתנאה. דכתיב:
"לא ידבק בידך מאומה מן החרם", שהרי לא ביטלום מדעתם ביציאתם. לפה ליה
למיתליהו במלחמת יהושע – ליתני; אינה
בטילה מלתא אגב אורחיה קא משמע לן
– לפי דרכו שהיה צריך ללמדנו שלא בטל,
נתן סימן לדבריו ללמדנו מתוך הסימן מילתא
אחרית, לסייע לרב יהודה דאמר: ישראל
שזקף לבניה בר, דילפינן איסור דעבודה זרה
מאותן שבמי יהושע לכל דבריה. להשתחוות
לה – ולא השתחוה לה, ובא הגוי והשתחוה
לה – אסורה. אף על פי שאינה שלו, ומנלן
דאסרה – אף על פי שאינה שלא אמר רבי
אלעזר וכו' – אלמא, ממלחמת יהושע יליף.
ואשריהם תשרפון – אלמא אילנות נמי אסרי.
ומכדי הארץ וכל המחזור לה ירשה לישראל
היא מאבותיהם, שהרי לאברהם נאמר: יכי
לך אתננה, וגוים שבאו אתר כן לא יכלו
לאסור בהשתחואה. ואי – משום אשירות
דמעיקרא היו קודם שניתנו לאברהם, ולא
ידעינן היי ניהו. מכדי עבודה זרה של גוי
בביטול מני לה – וקיימא לן (עבודה זרה סו,
א) גוי מבטל עבודה זרה על כרחו, לפיכך
לגוים ולביטליהו שליחותיהו עבדי – הלכך
הוא עבודה זרה של ישראל, ואינה בטילה
עולמית. במידי אחרניא לא – ניהא להו, ולא
אסרי אשירות, דהא לאו שליחותיהו הוה.
כל דבהדי עגל – אותן אשירות שהיו באותן
הזמן יאסרו, דשליחותיהו הוה, אבל הנעבדות
מכאן ואילך שחזרו בתשובה לאו שליחותיהו
הוה מאן מוכח – מי יודע איזו היתה באותה
שעה ואיזהו נעבדה אדרי כן. **משנה** שהניחו
עובדיה – דאין דעתם לחזור. בשעת שלום
מותרת – הואיל ויצאו לדעת ולא נטלה
עמהם, ביטולה. בימוסאות של מלכים – אבני
גוית המתוקנן בדרך מהלך המלך, וכשהמלך
עובר מושיבין שם עבודה זרה והוא מלחמה
לה. מפני שפעמידין אותה – כלומר, מפני
שצריך להעמידה בשעה שהמלכים עובדים,
שאינן מוכנות למושב עבודה זרה כל שעה
אלא לאותה שעה. ולקמן פריך: ומשום הכי
מותרין בתמידי. **גמרא** בית נמרוד –
מגדל שבנו דור הפלגה לעבודה זרה, ונמרוד
היה מלך עליהם. דבי בדרניהו רחמנא –
שנאמר: "יפץ ה' אותם". ומתלכין בדרך אחרת
– ואין חוששין להן, הלכך לאו משמשי
עבודה זרה חשיבי. לא איכפת ליה – לגוי
אי נשבר, דאכתי חזי למושב עבודה זרה.
שקלי האי – בימוס מאור שנפגם, ושדו ליה
לברא, ומייתו אחרניא. מוכח – שמקריבין
עליו זבח לעבודה זרה. היכי דמי בימוס
וכי – מנא ידוע לן היי הוה דמיס למושב
והי הוה מוכח שמקריבין עליו דנפרש מנייה?

בא

עבודה זרה דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רמג

כפי האיסור שהיה בתחילה של ארץ ישראל, דהיינו כשנכנסו
 ישראל לארץ, דאמר רחמנא – שאמר ה' בתורה על עבודה זרה
 של האמוריים (דברים יב ז) ואשריהם תשרפון באש, והיינו שאף
 האילנות שבארץ ישראל שעשו אותם הנכרים לאשירה ועבדום,
 נאסרו משום כך ויש לשורפם. וקשה, כיצד אסרו הנכרים שבארץ
 ישראל את האילנות בעבודתם, מכדי ו-הריין ארץ ישראל ירושה
 היא להם – לישראל מאבותיהם, שהרי ניתנה לאברהם, כפי שאמר
 לו ה' כשהראהו את הארץ (בראשית יב יז) קום התהלך בארץ וגו' כי
 לך אתנהנה, וכל המחובר לה הרי הוא כמותה, ואין אדם אוסר דבר
 שאינו שלו, ואם כן לא היו הנכרים יכולים לאסור את האילנות
 שבארץ ישראל על ידי שעבדו להם. וא' – ואם תאמר שכולם
 נאסרו משום הנך דמצינן – אלו שהיו מתחילה קודם שניתנה
 הארץ לאברהם, שאותם יכולים הנכרים לאסור, וכיון שאינו
 יודעים מי הם עצים אלו, כולם אסורים מספק, הרי גבינו
 בעלמא סגי להו – די להכריח את הנכרים לבטל את העבודה זרה,
 שהרי מועיל ביטול של נכרי לעבודה זרה בעל כרחו, ומדוע
 הצריכה התורה לשורפם. אלא צריך לומר, מדפלחו – שמכיון
 שעבדו ישראל לעגל קודם שהגיעו לארץ, גלו אדעתיהו דניחא להו
 בעבודת בוכבים – גילו דעתם שרוצים הם את העבודה זרה, וכי
 אתו – וכשבאו עובדי בוכבים ועבדו לאילנות שבארץ ישראל
 השייכים לישראל, אינם עובדים רק מצד עצמם ורצונם, אלא
 שליחותא דידהו עבדי – עושים הם את שליחות ישראל בזה, והרי
 זו כעבודה זרה של ישראל שאין לה ביטול כמבואר לעיל (בבא)
 ולכן הצריכה התורה לשורפם.
 מסיימת הגמרא את הלימוד מאיסור אילנות האשירה לכאן: הלא
 נמי – אף כאן יש לומר כן, שישאל שוקה לבינה על מנת לעבוד
 לה, גליא דעתיה דניחא ליה בעבודת בוכבים – גילה דעתו שרוצה
 בעבודה זרה, וכי אתא עובד בוכבים ופלח לה – וממילא כשבא
 הנכרי ועובד לה, שליחותא דידהו קעבדי – עושה בזה את שליחות
 ישראל, ולכן אסורה כאילו עובדה ישראל, ואף שאינה שלו.
 הגמרא דנה במה שנתבאר שבחטא העגל גילו ישראל שרוצים
 בכל עבודה זרה. מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שכיון שחטאו
 ישראל בעגל, גילו דעתם שרוצים בכל עבודה זרה, ודלמא – והרי
 יתכן שדווקא בעגל הוא דניחא להו – רוצים הם לעבודו, אך במדי
 אחרינא לא – לדבר אחר אינם רוצים לעבוד. מתרצת הגמרא: יש
 ללמוד דבר זה ממדא דאמר קרא שאמרו ישראל בחטא העגל (שמות
 לב ד) אלה אלהינו ישראל, ולשון אלה, שזו לשון רבים מלמד
 שאנו – רצו לעבוד לאלוהות רבים, ולא רק לעגל, ומבואר שאז
 גילו ישראל דעתם שרוצים בהרבה מיני עבודה זרה, ולכן
 כשעבדו הנכרים שבארץ ישראל לאילנות האשירה, נחשב שעשו
 זאת בשליחות ישראל.

מקשה הגמרא: עדיין אין זו סברא לאסור את כל האשירות, אלא
 אימא – נאמר, שרק כל דבר דעל גיתסר – כל האשירות שהיו
 בזמן העגל יאסרו משום שנעבדו בשליחות ישראל, והאילנות
 שנעבדו מן אלה, משעה שחזרו בתשובה לאחר חטא העגל,
 ושוב אינם רוצים בעבודה זרה, נישתרי – יהיו מותרים, שהרי
 באותו זמן לא עבדום הנכרים בשליחות ישראל, ואם כן לא
 אסרום שהרי אינם שלהם, ומדוע הצריכה התורה לשרוף את כל
 האילנות ולא חילקה. מתרצת הגמרא: מאן מוכח – מי יודע ויכול
 להוכיח איזה אילן נעבד בשעת חטא העגל ואיזה נעבד רק לאחר
 שחזרו ישראל בתשובה, וכיון שלא ניתן לדעת זאת אסרה התורה
 את כל האילנות שנעבדו עד שהגיעו ישראל לארץ, והצריכה
 לשורפם כדין עבודה זרה של ישראל.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר אימתי ביטל נכרי עבודה זרה שלו ואימתי
 לא ביטל: עבודת בוכבים שהניחיה עובדיה והלכו על מנת שלא
 לחזור, אם הניחיה בשעת שלום, מותרת, שכיון שהלכו מדעתם

אם עתידין הבעלים לחזור כפי שהיו עתידים לחזור האמוריים
 במלחמת יהושע, אינה במילת, כיון שלא ביטלוה מדעתם בפועל
 במעשים אלו.
 מבארת הגמרא: וצריכא – צריך היה התנא להשמיע בברייתא
 שבכל אופנים האלו אינה בטילה, משום דאי תנא – שאם היה
 שונה רק את האופן שלוח עליה, היינו אומרים שרק באופן זה אינה
 בטילה, שכן מדרא ובה – מכך שלא מכרה אלא רק לזה עליה
 מוכח שלא במלחמה שמשכנה, אבל אם נפלה עליה מפולח,
 מדרא קא מפני לה – מכך שאינו מתאמץ לפנות המפולח מעליה,
 אימא ו-שמא תאמר שפסולי במלחמה, לכן צריכא – צריך היה התנא
 להשמיע שאף באופן זה אינה בטילה משום שלא ביטלה בפועל.
 ואי תנא רק את האופן שנפלה עליה מפולח, היינו אומרים שרק
 באופן זה אינה בטילה, משום דפסר קא מנחת – הרי העבודה זרה
 מונחת כאן תחת המפולח, ומה לי להתאמץ עתה לפנותה, הרי כל
 אימא דקעניא לה שקלינא לה – כל זמן שארצה ליטלה אוכל
 לפנות את המפולח וליטול אותה, ולכן אף אם עתה אינו מתאמץ
 לפנותה לא ביטלה בכך, אבל אם נגבה לטמים, מדרא קא מחד
 אפתרה – מכך שאינו מחזר אחריה לתופסה מידיהם, אף שהוא
 יודע שלא בכל זמן יוכל למוצאם וליטלה מהם, נאמר שמוכח
 שפסולי במלחמה, לכן צריכא להשמיענו שאף באופן זה אינה בטילה.
 ואי תנא רק האופן שנגבה לטמים, היינו אומרים שהטעם שבאופן
 זה אינה בטילה הוא משום דפסר דהגבגב שבכל אופן שיהיה ימשיך
 לעבודה, שהרי ממה נפשך, אי עובד בוכבים שקל לה – אם נכרי
 גנבה הרי ודאי מפלח פלח ו-יעבור לה, ואף אי ישראל שקלה –
 גנבה, ולא יעבוד לה, מכל מקום אידי – ומשום דדמיא קרין לא
 ישברנה הגבגב הישראל ויפסיד שויה, אלא מוכין ו-ימכור לה
 לעובד בוכבים אחר ופלח – והוא יעבוד לה, וכיון שהוא סבור
 שימשיכו לעבוד את העבודה זרה, אינו חושש לחזור אחריה, אבל
 אין זה משום שכוונתו לבטלה, אבל אם הניחיה הנעלים והלכו
 למדינת חם, מדרא פלח בהדיהו – מכך שלא נטלה עמם
 בחליכתם כדי לעבודה, נאמר שמוכח שפסולי במלחמה, צריכא – יש
 צורך להשמיע שאף באופן זה אינה בטילה כיון שלא ביטלה
 בפועל מדעתו.

הגמרא מבארת את מה ששינונו בברייתא לגבי האופן של הלכו
 הבעלים למדינת חם. שינונו בברייתא: אם עתידין לחזור במלחמת
 יהושע אינה במילת. מקשה הגמרא: מידי מלחמת יהושע מיהדר
 הדר – וכי האמוריים שנלחמו עם יהושע כשכבש את ארץ
 ישראל חזרו מהמלחמה, הרי לא חזרו ממנה אלא נפלו בה, ומדוע
 אמר התנא 'אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע'.
 מתרצת הגמרא: הרי קאמר – כך כונת התנא לומר, אם סבורים
 בעליה ביציאתם שעתידין הם לחזור, הרי הוא – עבודה זרה זו
 נחשבת כאותה עבודה זרה של האמוריים שיצאו למלחמת יהושע
 וסבורים היו שיחזרו ממנה, ולכן אסורה בהנאה, ואין לה במילת,
 כאותה עבודה זרה של האמוריים.

שואלת הגמרא: ולמה לי למיתליה – מדוע תלתה הברייתא איסור
 זה דווקא בעבודה זרה של האמוריים שיצאו למלחמת יהושע, הרי
 ניתן לומר בפשטות 'אינה בטילה'. משיבה הגמרא: מלמא אנב
 אורחא קא משמע לן – לפי דרכו של התנא שהיה צריך ללמדנו
 שאינה בטילה, נתן סימן לדבריו ותלה זאת במלחמת יהושע, כדי
 ללמדנו דבר נוסף, והיינו כי קא – כפי הדין דאמר רב יהודה אמר
 רב, ישראל שוקה לבינה שלו כדי להשתחות לה, אך בפועל לא
 השתחוה, והדין הוא שכל זמן שלא עבדה אינה נאסרת (לעיל גא),
 וכא עובד בוכבים והשתחוה לה, אפריה אף שאינה שלו, שכיון
 שישראל גילה דעתו שרוצה לעבדה, ובא נכרי ועבדה, נאסרה.
 ודין זה נלמד מן העבודה זרה של האמוריים שיצאו למלחמת
 יהושע כמו שתבאר הגמרא מיד, ולכן תלה התנא את דינו
 במלחמת יהושע.

מבארת הגמרא: מלן – מנין לנו דאפריה הנכרי באופן זה בעבודתו
 אף שאינה שלו. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, איסור זה הוא

רמד עבודה זרה דף נד עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

הגמרא מבררת המקור שמזבח עשוי מאבנים הרבה: **אָמַר חֲזַקְיָה**,
מֵאִי קָרָא – מאיזה פסוק לומדים שמזבח של עבודה זרה עשוי
מאבנים רבות, ושאינו ליהנות ממנו עד שינתן רובו, שנאמר
(ישעיה כו ט) **בְּשִׁשִּׁימוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבֵני גִּיר מְנוּפְצוֹת לֹא יִקְמוּ אֲשֶׁרִים**
וְחִמְנִים, אשרים וחמנים הם מיני עבודה זרה, ומשמע מהלשון 'כל'
אבני מזבח, שהמזבח של העבודה זרה היה עשוי מאבנים רבות,
ומדייק חזקיה מן הפסוק את הדין המבואר בברייתא, שרק מזבח
שניתן רובו מותר בהנאה, אך אם רק נפגם אסור, **אִי אֵינָא** – אם
יתקיים דבר זה, ש'כל אבני מזבח' יהיו 'כאבני גיר מנופצות',
שניתצו אבניו כפי שמנפצים אבני גיר, או 'לא יקומון אשרים
וְחִמְנִים' – שוב לא יקריבו על המזבח לאשרים וחמנים, וכיון שאינו
משמש לעבודה זרה מותר בהנאה, אך **אִי לֹא** – אם לא ניתצו רוב
אבניו אלא רק נפגם מעט, אז עדיין יקומו האשרים והחמנים,
כלומר עדיין מקריבים על המזבח לכבודם, ואסור בהנאה.
השניא רובו מותר בהנאה, בעל חיים הנעבד את ה' בהנאה: שנה
התנא בברייתא, בעל חיים שנעבד, אם היה שלו – של האדם
שעבדו, **אָסוּר** להקריבו לקרבן, ואם היה של חבירו, מותר
להקריבו, שאין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו.
מקשה הגמרא: וימיתו – וקשה על כך מברייתא אחרת (תוספתא פ"ו
ד'א) **אֵיזוהו נעבד שנאסר לגבוה, כל שעוקדים אותו, בין אם עובדים**
אותו בשוגג ובין במיד, בין באונס ובין ברצון. ויש לברר, הא 'אונס'
ה'כי דמי – באיזה אונס מדובר, **לֹא** – האם אין זה כגון דאנס –
גזל את בהמת חבירו, והשתתחו לה, ומוכח שהעובד לבהמת חבירו
אסור לגבוה, ושלא כדברי הברייתא הקודמת שהתירה. מתרצת
הגמרא: **אָמַר רמי בר חמא, לא** – אין כוונת הברייתא לאופן שאנס
בהמת חבירו, אלא כגון **שִׁאֲנִסוּהוּ עֹבְדֵי כוכבים** שאם לא ישתחוה
לבהמתו ויהרגוהו, והשתתחו לבהמתו דיידיה – שלו, ולכן נאסרה.
הגמרא מקשה על ביאור זה: מיתקין לה רבי יוחנן, כיצד ניתן לומר
שהברייתא אוסרת להקריבה בעל חיים שהשתחוה לו בעליו
באונס, הרי **אונס** חמטא פשריה – ה' פטר את העושה עבירה
באונס, דכתיב לגבי נערה המאורסה שנאנסה (דברים כב כו) **לְעִלְעָרָה**
לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר, שכיון שנבעלה באונס פטורה מעונש, וכן אין
לאסור בהמה זו שהשתחוה לה בעליה באונס. מתרצת הגמרא:
אֵלָא אָמַר רבא, הכל – כל אופני עבודה זרה, בין ברצון ובין באונס,
הֵיוּ כְּכָל צִוּוֵי הַתּוֹרָה (שמות כ ד) **לֹא תַעֲבֹד**, והעובר על כך חייב
מיתה (שם כס יט), **וּבְשִׁפְטֵי לֵךְ הַכְּתוּב בַּעֲנִין קִוִּים הַמַּצּוּת** (ויקרא יד ה)
וְחֵי בָהֶם, יש לדייק **לֹא שְׁמִיטוֹת בָּהֶם**, שאין אדם צריך למסור נפשו
על קיום המצוה, וממילא **צָא אֹנֶס** ותמנעס מכלל האזהרה שלא
לעבוד עבודה זרה, וְהָיָה כִּתְבֵּי חֲקִימָא – וחזר וכתב ה' בתורה (שם
כב לב) **לֹא תַחֲלֹל אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי**, לרבות דאפילו באונס אדם מצווה
שלא לחלל את שם ה', ועבודה זרה היא חילול שמו, וממילא אף
אם אונסים אותו לעבדה מצווה הוא ליהרג ולא לעבוד. וכיון
שמצינו שעבודה זרה באונס נתמעט מאיסור בפסוק **וְחֵי בָהֶם**,
ומאיידך נתרבה לאיסור בפסוק **וְלֹא תַחֲלֹל**, **הָא** כיצד, אלא יש
לחלק, **הָא** – מה שהותר משום **וְחֵי בָהֶם** היינו בצנעא, שאין
עשרה מִיִּשְׂרָאֵל רואים אותו, וְהָא – ומה שנאסר אפילו באונס,
היינו בַּפְּרָהֶסְיָא – בגלוי, והיינו בפני עשרה מִיִּשְׂרָאֵל. והברייתא
שאמרה לפי ביאורו של רמי בר חמא שאם עבד עבודה זרה
באונס נאסרה בהמתו, היינו כשעשה כן בפרהסיא.
הגמרא מביאה הוכחה לדברי רבא: **אָמַר ליה רבנן לרבא, תניא**
דמִסְיָא קָדִיחָא – יש ברייתא המסייעת לדברך, שהעובד בפרהסיא
אפילו באונס אסור את הדבר הנעבד בהנאה, וכך שנינו,
בִּימוּסָאוֹת – אבנים למושב עבודה זרה של עובדי כוכבים בשעת
ההוה שגורו על ישראל לעבוד עבודה זרה, **אָף עַל פִּי שְׁהִינְהוּ**
בְּמִלָּה, אותן בימוסיות לא נמלטו, ועדיין אסורות הן בהנאה. והרי
העבודה בשעת הגזירה באונס היא, ואף על פי כן נאסרו
הבימוסיות בהנאה, וודאי הטעם הוא משום שהעבודה בשעת

הגזירה דינה כעבודה בפרהסיא, ומוכח כדברך שעבודה זרה
בפרהסיא אסורה אפילו באונס, וממילא הדבר הנעבד אסור.
דחה רבא את ההוכחה ואמר להו, **אִי מְשֻׁם הָא לֹא תַסְיָא** – אם
מברייתא זו באתם לסייעני, אין ממנה סיוע, שכן **אִימַר** – אפשר
לומר שאותו שעבד על אותו בימוסיות, **יִשְׂרָאֵל מוֹכֵר הָיָה, וְכָל**
וְעַבְדֵּי לָהּ בְּרָצוֹן, ולכן נאסרו הבימוסיות, כדין עבודה זרה של
ישראל שאינה בטילה לעולם.
רב אשי תירץ ואמר, **לֹא תִסָּא אִימַר** – אל תאמר שרק יתכן לומר
שהעובד היה ישראל מומר, **אֵלָא** תאמר שוֹדֵאֵי יִשְׂרָאֵל מוֹכֵר הָיָה
וְכָל לָהּ בְּרָצוֹן, לפי שכשרואים שיד ישראל נחלשת באותה
שעה, יש מתוך הישראלים העובדים לה בני אדם שמחמת כן
נמשך לבם לעבודה זרה, ובודאי היה מי שעבד לה ברצון.
הגמרא מביאה תירוץ אחר לסתירת הברייתות, האם כשאנס
בהמת חבירו נחשבת לנעבד או לא: **חֲזַקְיָה אָמַר**, באמת מדובר
בברייתא השניה כשאנס את בהמת חבירו ועבד לה, ומה
שהבהמה נחשבת לנעבד ואסורה לגבוה, אין זה סותר למה
שאמרה הברייתא הראשונה שאם עבד לבהמת חבירו הרי היא
מותרת, משום שבברייתא השניה מדובר כגון **שְׁנִיפֵי לְעֹבְדֵי**
כוכבים יין על קרניה של בהמת חבירו, וכיון שעשה בה מעשה
לכבוד עבודה זרה אסרה אף שאינה שלו, אך בהשתחוה או
עבודה אחרת שאינה בגוף הבהמה, לא נאסרה כשאינה שלו.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: מיתקין לה רבי יוחנן **אֵלָא**, **הָא**
נִעְבְּדָא הוּא – וכי בהמה זו שניסך לה יין על קרניה נחשבת לנעבד,
הרי רק כשעבד לה עצמה היא נחשבת כנעבד, ואילו **הָא** –
בהמה זו, **כִּימִסוּ בְּעִלְמָא הוּא וְשִׁרְיָה** – רק שימשה לצורך עבודה
זרה, שהרי לא עבד לה עצמה, אלא עבד לעבודה זרה אחרת על
גבה, ובהמה ששימשה לעבודה זרה מותרת לגבוה כיון שבעלי
חיים אינם נאסרים משום משמשי עבודה זרה, ומדוע אסרה
הברייתא השניה את הבהמה שעבד לה באופן זה. מתרצת הגמרא
באופן אחר: **אֵלָא אָמַר רב אבא, אֵלָא**, הברייתא השניה דיברה
כגון **שְׁנִיפֵי לָהּ יין בין קרניה, ובכך עבד לבהמה עצמה, דַּעֲבַד בָּהּ**
– בגופה מעשה של עבודה זרה, ובכך עשה עבודה זרה, ולכן
נאסרה משום נעבד אף שאינה שלו, ואילו הברייתא השניה
דיברה רק בהשתחוה או עבודה אחרת שעשה לבהמה, שאין
מעשים בגופה, שבהם אינו אסור כיון שאינה שלו. וכי **הָא דַּאֲתָא**
עוֹלָא – וכפי שאמר עולא שכאם מאריך ישראל לבבל, כך **אָמַר רבי**
יוחנן, אף על פי שִׁאֲמָרוּ חכמים שהשתתחו לבהמת חבירו לא
עבדו, כיון שאינה שלו, מכל מקום אם עשה בה בגופה מעשה של
עבודה זרה, **אֵלָא** אף בהנאה להדיא, ואף באופן זה שאינה שלו.
רב נחמן מביא שרב הונא פסק כעולא: **אָמַר להו רב נחמן לבני**
הישיבה שאמרו לפניו את דינו של עולא, **פְּלוּי** – צאן וְאָמַר ליה
לְעוֹלָא, כְּבֵר תְּרַנְּמָה רב הונא לשמעיה דבבבל – כבר פירש רב הונא
בבבל את דינך ופסק כמותו, **דָּאֲמַר רב הונא, אם היתה בהמת חבירו**
רְבוּצָה בְּפִנֵּי עֹבְדֵי כוכבים, כִּינן שְׁשִׁחַת בָּהּ סִימָן לעבודה
זרה, **אֵלָא**, אף שאינה שלו, ואף שלא שחטה שחיטה גמורה אלא
רק תחילת השחיטה, כיון שעשה בה מעשה לעבודה זרה אסרה.
הגמרא מבררת מהיכן למדים שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי
מעשה לשם עבודה זרה: **מָנָא לן דַּאֲסִיחָה** – מנין לנו שכן הדין
שבמעשה זה אסר את הבהמה, **אֵלִימָא** – אם נאמר שלמים זאת
מִכְּהִנִּים שאנסום מלכי ישראל להיעשות כומרים לשמש לעבודה
זרה, שעליהם אמר הכתוב (יהוה יח) **יָלֵא יִגְשׁוּ אֵלַי לִכְהֵן לִי**,
שנמצא שמלכי ישראל השתמשו בכהנים שאינם נחשבים שלחם
לצורך שימוש לעבודה זרה, ואף על פי כן נאסרו לישמש לגבוה
במקדש, ומוזה יש ללמוד שגם בהמה זו שנעשה בה מעשה לשם
עבודה זרה נאסרה לגבוה. וְדִלְמָא שְׂאֵנִי פְּהִינִם דְּכִנִּי דַּעָה נִינְהוּ –
והרי יתכן שיש לחלק, שבאמת אין אדם יכול לאסור דבר שאינו
שלו אף על ידי מעשה לשם עבודה זרה, ובכהנים הדין שונה,

עבודה זרה. רבי ישמעאל – פרק רביעי דף נד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמה תוספות

מאי קרא – דמזבח הוי אבנים הרבה, ואיסורו עד שיתנן רובו? גיר = כפור, גרושלא. לא יקומו – שוב לא יקריבו עליה. ואי לאו – דלא ניתצו, יקומו. נעבד – בבעלי חיים, הנאסר לגבות. אם שלו – היה כשהשתחוה לו – אסור, אם לאו – אינו נאסר לגבות. מויד ורצון חרא הוה, אלא תנא רצון אצל אונס. הכל היו – בין אונס בין רצון. בפרהסיא – "לא תחללו", והאי דקתני אונס אסור – בפרהסיא. שעת השמר – בפרהסיא הוא ואונס הוא. ודאי ישראל משומר – דאי אפשר בכל העובדין שלא יהא בהן אחד משומר, אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לבו לעבודה זרה. חזקיה אמר – לעולם אונס דקתני – שאנס בהמת חבירו, ואפילו הכי לא תרמיננהו אהדרי, דהא דתני אסור – כגון שניסך לעבודה זרה בין קרינה של בהמת חבירו, דעבדי מעשה, והא דדאי מיתסרא כדיליף לקמן (עמוד ב). והאי נעבד חוץ – בתמיהה. נעבד לא קרי אלא שעשה את הבהמה עצמה עבודה זרה. והאי כימוס בעלמא – שויה, ובעלי חיים לא מיתסרי משום משמש עבודה זרה? ודאי כגון שניסך לה – שעשה עבודה זרה ועשה בה מעשה, אבל בהשתחוה או עבודה אחרת דלאו בגופה – לא מיתסר דבר שאינו של. סימן אחר – לעבודה זרה. אי נימא מבהלים – שאנסום מלכי ישראל לעשות כומרים לעבודה זרה, ובתיב: "ולא יגשו אליו (עוד) לכוון ליה (יחזקאל מז). דבני דעה נינהו – וקנסא הוא. מאבני מוכב – שגזזום מלכי בית חשמונאי משום דשיקצום מלכי יון לעבודה זרה. ואף על גב דהקדש הוה ולא יכול הגוי לאסוק. אפילו הכי נעבד מעשה אסרינהו רבנן. דלמא כרב פפא – דאמר: קרא אשכחו ודרשו שיצאו לחולין, וקנאום הגויים ויכלו לאסוק. ואלא

אמר חזקיה: מאי קרא? "בשומו כל אבני מזבח פאבני גיר מנפצות לא יקמו אפרים וחמנים", אי אפא פאבני גיר מנפצות – לא יקמו אפרים וחמנים, אי לאו – יקומו. תנא: נעבד – שלו אסור, ושל חבירו מותר. ורמיננהו: איתוהו נעבד? כל שעובדים אותו בין בשונו ובין במיזר, בין באונס ובין ברצון, האי אונס היכי דמי, לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה? אמר רמי בר חמא: לא, כגון שאנסוהו גוים והשתחוה לבהמתו ידיה. מתקיף לה רבי יורא: אונס רחמנא פמריה, דקתיב: "ולנערה לא תעשה דבר", אלא אמר רבא: הכל היו בכלל "לא תעבדם", וכשפרט לה הכתוב: "וחי בהם", ולא שמימות בהם – יצא אונס; והדר כתב רחמנא: "ולא תחללו את שם קדשי", דאפילו באונס; הא כיצד? הא בצנעא, והא בפרהסיא. אמרו ליה רבנן לרבא, תניא דמסייעא לה: בימוסאות של גוים בשעת השמר, אף על פי שהשמד בטל – אותן בימוסאות לא בטלו. אמר להו: אי משום הא לא תסייען, אימר ישראל משומד הוה ופלה לה ברצון. רב אשי אמר: לא תימא "אימר", אלא ודאי ישראל משומד הוה ופלה לה ברצון. חזקיה ואלא

אמר: כגון שניסך לעבודה זרה יין על קרינה. מתקיף לה רב אדא בר אבהה: האי נעבד הוא? האי כימוס בעלמא הוא, ושרייה! אלא אמר רב אדא בר אבהה: כגון שניסך לה יין בין קרינה, נעבד בה מעשה. וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה, עשה בה מעשה – אסרה. אמר להו רב נחמן, פוקו ואמרו ליה לעולא: כבר תרגמה רב הונא לשמעית' בבבל, דאמר רב הונא: היתה בהמת חבירו רבוצה בפני עבודה זרה, פיון ששחט בה סימן אחר – אסרה. מנא לן דאסרה? אילימא מכתבים – ודלמא שאני כהנים, דבני דעה נינהו! ואלא מאבני מזבח, ודלמא דרוב פפא!

לומר: דלא חזכר קרקע עולם לענין פטור המיתה, ואין טעם לפטור ממיתה אלא משום אונס. תדע, שהרי אם היתה נבעלת ברצון היתה חייבת ואף על גב שהיא קרקע עולם. ולגבי מסירת עצמה למיתה החזכר, דמזה הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה: או תהרג או תביא עליך העירה, אבל אם אמרו לה: או תנידי שביעולך או תהרג – אין לה למסור עצמה. דמרוצח לפיכך, ושם אין לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יתרוגו בידים, אבל היבא דלא עבדי מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמנע – ודאי אין למסור עצמו. הא בצנעא הא בפרהסיא – לכאורה משמע דרבא סבירא ליה דאונס דצנעא אין לו למסור עצמו, ומתוך כך היה נראה לפסוק כרבי ישמעאל דשרי נמי עבודה זרה בצנעא. וקשיא: דחס ושולום שנפסוק עבודה זרה יעבור ואל יתרוגו, בשאלות דרב אחאי פרשת וארא (סימן מב) פוסק כרבי יוחנן, דאמר בשילוי "בן סורר ומורה" (סנהדרין עד, א) משום רבי שמעון בן יוחנן: כל מצות שבתורה יעבור ואל יתרוג חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, יכול אפילו בפרהסיא? תלמוד לומר "ולא תחללו את שם קדשי" לכך נראה דרבא נמי אית ליה דרבי יוחנן, והא דקא משני – לתרצי הברייתא אפילו אליבא דרבי ישמעאל הוא דאתא. וכן משמע נמי בפרק שני דכתובות (יט, א) דרבא אית ליה דרבי יוחנן, דאמר ליה רבא: אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרין להו וילו חתומו וכו', דאמר מר: אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, והתם נמי בצנעא מיירי, דאין דרך שיאנס אותם בפני עשרה. ומורי דדי הריב רבי משה מקצי בספר המצות שחבר, כתב בסוף פרק "בן סורר ומורה" וזה לשונו: רבא דפיק "רבי ישמעאל" לא פליג עליה דרבי יוחנן, אלא הכי פירושו: אמר רבא דכל היו בכלל "לא תעבדם", בין לאוהרה בין למיתה, כשהוא אומר "וחי בהם" יצא אונס דצנעא מכל וכל, בין מאוהרה בין ממיתה. אבל הא מורי רבא דאיכא עשה דבכל נפשי, שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא, כדאמר רבי אליעזר בברייתא: כשהוא אומר "לא תחללו" אהדריה בכלליה, והיינו אונס דפרהסיא בין לאוהרה בין למיתה. והואיל ורבא שהוא תבא לא פליג עליה דרבי יוחנן, שריר וקים פסק השאלות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס ובצנעא. עד כאן לשונו. הרי"ה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודה זרה – פירש בקונטרס: לא מיעביה אהריבא, והגביהא וקתא נאעשית ורבא. ולא נהריא, דמפרקי' להם (חולין מא, א) מנסכך למאן דאמר אין אדם אסור דבר שאינו שלו, מאי קא פריך? ממהאבהה לנסך קנייה חוץ אלא ודאי אין הגבתו מועלת רק לחתחייב באונסין, לכך נראה לפרש דרבוצה נקט לרבותא, אף על פי שלא הריבוצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה וזוטא, וסימן אחר לאו דוקא, דהוא הדין כל דהו, שהרי סימן אחר בהמה אינו גמר דבר. ומיית "כבר תרגמה" אף על גב דרב הונא מיירי לאסרה להדיה, ונעבד שלו אסור מיירי בלאסרה לגבות, דכי היכי דמעשה בגופו כגון שחשט בהמתי לאסרה להדיה – הוא הדין נמי דמעשיו ידיה כגון ניסך לה בין קרינה מהמתי לאסרה לגבות. אילימא מכתבים – שעשו מעשה ונאסרו. אף על פי שאין זו ראייה גמורה, דשמו עשו מעשה בשלהם, מכל מקום הכי קאמר: אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים – לא ראייה היא, כדדחי, משום דבני דעה נינהו.

אמר חזקיה מאי קרא – צריך לומר דחזקיה אברייתא קאי ולא על דבר רבי יוחנן, שהרי חזקיה רבו של רבי יוחנן, ומיהו פרק "ארבעה אחים" ביבמות (לא, ב) עושה אביו תירוץ על מה שהקשה התלמוד על רב אשי. אלא ודאי גם אביו ידע דרבי רב אשי והורגך לו לתרוץ, והתלמוד סידר כן, לפי שהוא מתיישב יותר היטב אחר הסוגיא. כגון שאנסוהו גוים והשתחוה לבהמה ידיה – פירוש "אנסוהו" – שאמרו להרגו אם לא ישתחוה מאליו, אבל אין לפרש כפפא קומתו בעל כרחו, דאם כן הוא לא היה עושה כלום אלא הם עשו מעשה בגופו, ואין אדם אסור דבר שאינו שלו. מתקיף לה רבי יורא אונס רחמנא פטריה – תימנה מאי קפריך? נהי דפטור ממיתה דביעבד, מכל מקום לבתחלה הוא חייב למסור עצמו למיתה, ואם כן למה לא יאסר מטעם נעבד? דהא פרהסיא דבסמוך לרבא קרי ליה נעבד מטעם דחייב למסור עצמו ואף על גב דביעבד פטור, דכל אונס פטור ואין לומר דלרבי יורא אונס רחמנא פטריה מכל וכל, ואפילו לבתחלה אין למסור עצמו על כך, דאם כן מאי ראייה מייתי מילונערה לא תעשה? אורבא, מיניה ילפינן דחייב למסור עצמו בשילוי "בן סורר ומורה" (סנהדרין עד, א) אפילו במצעה השמד דקאמר: הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מה רוצח יתרוג ואל יעבור אף נערה המאורסה יתרוג ואל יעבור, ואורבא, קרא דיוחי בהם' הוה ליה לאיתווי, דמיניה תמצא להוציא אונס כדאמר רבא! ועוד קשיא: מאי קא מסייעי ליה לרבא בסמוך מבימוסאות בשעת השמד דאסורות? אפילו הכי יורא נמי יודע בזה דין בצנעא השמד הוא חייבין למסור עצמן, כדאמרין בשילוי "בן סורר ומורה" דאפילו מצוה קלה יתרוג ואל יעבור ונראה לרבינו יצחק לפרש, דבין רבי יורא ורבא לא פליגי בהא דלבתחלה חייב למסור עצמו. ורבי יורא הכי פריך: אונס רחמנא פטריה יעבד, דרבינו "ולנערה לא תעשה דבר", אף על גב שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחוהו ורבא מסיק דהואיל ובפרהסיא חייב למסור עצמו – עבודה זרה קרינא ביה, ואף על פי כן דביעבד פטור, והשתא מסייע שפיר לרבא מבימוסאות, דמשום דחייב למסור עצמו אסר להו. ואם תאמר: מאי קא מייתי למפטר אונס מילונערה? התם בדין הוא דפטורה משום דקרקע עולם היא יש

מכרין וקדש בדמיהן מקדשת – פירש רש"י: ודוקא קדושי אשה, אבל איתנהו אסור מדרבנן. ויש ליתן טעם ולחלק, שאין האשה דומה כל כך לחליפי הדמים. אי נמי, משום פריה ורביה לא גזרו רבנן. **משום** דהויה עבודה זרה ושביעית שני כתובין הבאים כאחד – תימה: הא אין שניהם שוין, דעבודה זרה חליפי חליפין אסורין עד סוף כל העולם,

ובשביעית דוקא אחרון נתפס והשאר מותרין. ואם

כן, אי הוי כתיב חד לא אתי חכיה מיניה:

לוקחין

מר: "הכנו" – שנגנזנו, "והקדשנו" – שהקדשנו אחרים תחתיהן; והא אין אדם אסור דבר שאינו שלו! אלא פיון העבד בהו מעשה איתסרו להו, הכא נמי פיון שעשה בה מעשה – אסרה. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו המשפחה לקרקע עולם לא אסרה, חפר בה בורות שיחין ומערות – אסרה. פי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו המשפחה לבעלי חיים לא אסרה, עשאן חליפין לעבודה זרה – אסרה. פי אתא רבין אמר: פליגי בה רבי ישמעאל בר רבי יוסי ורבנן, חד אמר: חליפין אסורין, חליפי חליפין מותרין; וחד אמר: אפילו חליפי חליפין נמי אסורין. מאי טעמא דמאן דאמר: חליפי חליפין אסורין? אמר קרא: "והיית חרם כמזהו", כל שאמרה מזהה ממונו הרי הוא כמזהו. – ואידך? אמר קרא: "הוא", הוא – ולא חליפי חליפין. – ואידך? שהוא מופיע ליה למעוטי ערלה וכלאי הפס, שאם מכרין וקידש בדמיהן – מקודשת. – ואידך? ערלה וכלאי הפס לא צריכי מעיוטא, דהויה להו עבודה זרה ושביעית שני כתובין הפאין פאחה, וכל שני כתובין הפאין פאחד אין מלמדן; עבודה זרה – הא דאמרן. שביעית – דכתיב: "פי יוכל היא קדש תהיה לכם", מה קדש תופס את דמיו ואסור, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה. אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין? תלמוד לומר: "תהיה", בהוייתה תהא, הא ביצד? לקח בפירות שביעית בשר – אלו ואלו מתבערין בשביעית, לקח בבשר דגים – יצא בשר נכנסו דגים, בדיגים יין – יצאו דגים נכנס יין, פיון שמן – יצא יין ונכנס שמן, הא ביצד? אחרון אחרון נתפס בשביעית, ופרי עצמו אסור. – ואידך? קסבר: שני כתובין הפאין פאחד מלמדן, ואיצטרך "הוא" למעוטינהו. **משנה** שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונן בעבודה זרה, למה אינו מבטלה? אמרו להן: אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין – היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, ואבד עולמו מפני השומים? אמרו להן: אם כן, ואבד דבר שאין צורך לעולם בו, וניח דבר שצורך העולם בו! אמרו להן: אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן של אלו, שאומרים: תדעו שהן אלוהות, שהרי הן לא בטלו. **גמרא** תנו רבנן, שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי: אם אלהיהם אין רצונן בעבודה זרה, מפי מה אינו מבטלה? אמרו להם: אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין – הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, ואבד עולם מפני השומים? אלא עולם כמנהגו נוהג, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר: הרי שבא על אשת תביר – דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר: הרי שאבד על אשת תביר – דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. והיינו דאמר ריש לקיש, אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לרשעים שעושים פלע שלי פומבי, אלא שפטריון אותי ומחתימין אותי בעל פרחי. שאל פלוסופים אחר את רבן גמליאל, כתוב בתורתכם: "פי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא", מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שהיה לו בן אחר, ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו, וכשהוא נשבע, אומר: "בחי כלב אבא", כששמע המלך, על מי הוא פועם, על הבן הוא פועם או על הכלב הוא פועם? הוי אומר: על הבן הוא פועם. אמר לו: כלב אתה קורא אותה? והלא יש בה ממש! אמר לו: ומה ראית? אמר לו: פעם אחת נפלח דליקה בעירנו, ונשרפה כל העיר פולח ואותו בית עבודה זרה לא נשרף! אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שפטרחה עליו מדינה, כשהוא עושה מלחמה, עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה? הוי אומר: עם החיים הוא עושה. אמר לו: כלב אתה קורא אותה, מה אתה קורא אותה, אם כן ואבדה מן העולם! אמר לו: אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין – הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללבנה, לכוכבים ולמזלות, לאפיקים ולגאיות, ואבד עולמו מפני שומים? וכן הוא אומר:

ואלא מכלים – של בית המקדש שהזניחם אחו. **איתרו** להו – גזרו עליהם חזקה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט, דתני "גזווס", ולא אמרין: ליפרקו ולפיקו לחולין. **חפר בו בורות** – לעבודה זרה, אסרה אף להדיוט. **לא אסרן** – להדיוט, אפילו הן שלו. **חליפין** – החליפין בעבודה זרה, שהיתה לו עבודה זרה והחליפה לגוי בבהמתו. **הוא** – כי חרם הוא. **לפועי** ערלה – והכי משמע: הוא תופס את דמיו, כדאמרן: כל שאתה מזהה, אבל ערלה – היא אסורה בכל מקום שהוא, אבל דמיה אינה תופסת לאסרה, ואם מכרין וקדש בדמיהן – מקודשת, דלא מיתפסי באיסורא. וממונא הוא. אף על גב דאיהו אסור לאתנהו מנייהו, מיהו דהיה הנאה מטיא לה על ידי ערלה, אבל איהו לא מערלה קא מטיא ליה. ודוקא קדושי אשה, אבל איתנהו מדרבנן אסור. שני כתובין הפאין פאחד – לתפוס דמיהן באיסורן, אף על פי שהן אסורין בכל מקום שהן. **הא דאמרן** – "והיית חרם כמזהו". קדש תופס את דמיו – דכתיב: "והיית כמזהו". **מתבערין** – נאכלין קודם הביעור, קודם שיכלה לחיה מן השדה אותו המין שמכר. **יצא בשר ונכנס דגים** – דכרילי האי לא תפיס. **ופרי עצמו** – פרי של שביעית שמכר ראשון. **משנה** אף אנו מחזיקין ידיהן – של אלו העובדין לחמה וללבנה, אם היינו רואין ששאר עבודות זרות חריבות מעצמן ואלו קיימות היינו מודים לאלו. **גמרא** פלוסופין – חכמי האומות. שעושים פלע שלי פומבי – רשעם שלי שאני רשע בו, ובלעז קייין, עושין הפקר לכל, וכל הרוצה לחתום בו יחתום בו. כלומר, שבאין על העררה על כרדי ומולדין. **אלא** שפטריון אותי – שאני יוצר הוולד על כרדי, ומולדין, שדרי גזרה לפני שינהג העולם כמנהגו. ומביעא לי היבא איתמר דריש לקיש, ובאיהו מקרא הוא דרש קבלה זו שהקדוש ברוך הוא קובל על כך, ובתנחומא דריש מאורנו פסוק "צור ילדך תשי" וגו'. **אל קנא** – מתקנא לנפסו את עובדיהם. עם החיים הוא עושה – מלחמה, ומכלה את ממונם. **לאפיקים** – אפיקי מוצאי מים.

אסוף

הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, ואבד עולם מפני השומים? אלא עולם כמנהגו נוהג, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר: הרי שבא על אשת תביר – דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. והיינו דאמר ריש לקיש, אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לרשעים שעושים פלע שלי פומבי, אלא שפטריון אותי ומחתימין אותי בעל פרחי. שאל פלוסופים אחר את רבן גמליאל, כתוב בתורתכם: "פי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא", מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שהיה לו בן אחר, ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו, וכשהוא נשבע, אומר: "בחי כלב אבא", כששמע המלך, על מי הוא פועם, על הבן הוא פועם או על הכלב הוא פועם? הוי אומר: על הבן הוא פועם. אמר לו: כלב אתה קורא אותה? והלא יש בה ממש! אמר לו: ומה ראית? אמר לו: פעם אחת נפלח דליקה בעירנו, ונשרפה כל העיר פולח ואותו בית עבודה זרה לא נשרף! אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שפטרחה עליו מדינה, כשהוא עושה מלחמה, עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה? הוי אומר: עם החיים הוא עושה. אמר לו: כלב אתה קורא אותה, מה אתה קורא אותה, אם כן ואבדה מן העולם! אמר לו: אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין – הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללבנה, לכוכבים ולמזלות, לאפיקים ולגאיות, ואבד עולמו מפני שומים? וכן הוא אומר:

אסף

תלמיד ישיבה הרי עניינו הוא ענייני לימוד התורה קיום המצוות בהידור ובנקודתן – עבודת התפילה.

ממכתב כ"ט אדר ראשון, תשכ"ב

עבודה זרה דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמז

אסורים בכל מקום שהם, אך אינם תופסים את דמיהם לאיסור, **שֵׁם מִכָּן** – את הערלה או את כלאי הכרם וְקִדְשׁ אִשָּׁה בְּמִיָּהָ, **מִקְדָּשָׁתָּהּ** לו, כיון שאין איסורים אלו תופסים דמיהם לאיסור הנאה, ועל כן נחשבים ממון לענין קידושין, שנחשב שנתון לה ממון תמורת קידושה.

חזרת הגמרא ומבארת את שיטת החולק, מניין לו להחזיר בחליפי ערלה וכלאי הכרם: וְאֵיךְ – המתיר בחליפי חליפין, סובר שְׁעָרָה וְכֵלָאֵי הַכֶּרֶם לֹא צָרִיכִי מִיְּנוּטָא – אינם צריכים מיעוט שחלפיהם מותרים, שהרי אין צד לאוסרם, ואין ללמוד שאסורים מעבודה זרה, משום דְּהוּא לְהוּ – שנחשבים הפסוקים שנאמרו בְּעִבְדוֹת בּוֹכְבִּים וּשְׂבִיעִית, שֵׁנִי בְּתוֹכֵיהֶן הֶפְאֵן בְּאֶחָד לִלְמַד אוֹתוֹ דִּין, שאף שהן עצמן עומדות באיסורן אף לאחר שהחליפום, מכל מקום תופסות את דמיהן באיסורן, וְכֵל שֵׁנִי בְּתוֹכֵיהֶן הֶפְאֵן בְּאֶחָד לִלְמַד אוֹתוֹ דִּין, אֵין מְלַמְדִּין דִּין זה לענינים אחרים, שכיון שהתורה חזרה ואמרה אוֹתוֹ דִּין בַּמָּקוֹם נוֹסָא, ולא סמכה על כך שנלמד אוֹתוֹ מן הראשון, לימדה בזה שרק במקומות אלו נוגח דִּין זה, ואין למדים אוֹתוֹ מהם למקומות אחרים שבהם לא נאמר.

הגמרא מבארת היכן נאמר בעבודה זרה ושביעית אוֹתוֹ דִּין שאף חליפיהן אסורים: הפסוק המלמד שלגבי עֲבֹדֹת בּוֹכְבִּים חליפיה אסורים, היינו הָא דְאָמְרִין – הפסוק שהבאנו לעיל, וְהָיִיתָ הָרֶם כְּמוֹהוּ, שכל שאתה מהיה ממנו ו–מקבל ממורתו, דינו כמוהו ונתפס באיסור. ובשביעית יש ללמוד דִּין זה, מִדְּבָרֵינוּ לִגְבִּי שֵׁנִי הַיּוֹבֵל וְשִׁדְיָהּ כְּשִׁבְעִית לִגְבִּי אִיסוּר עֲבֹדֹת הַקֶּרֶן: כִּי יוֹבֵל הָיָה קִדְשׁ תְּהִיָּה לְכֶם (ויקרא כה יב), ומכך שהשוותה התורה שביעית ל'קודש' דורשים, מָה – כשם שקִדְשׁ דִּהֵינוּ דבר המוקדש לבדק הבית בבית המקדש, שפדה אוֹתוֹ בדמים, תוֹפֵס אֶת דְּמֵיו, שנאמר (ויקרא כו כז) 'וְפָדָה בְּעֶרְכָּךְ', וְאִסוּר, כלומר הדמים אסורים בהנאה כיון שהם של גבוה, אֶף שְׂבִיעִית – קדושת פירות הגדלים בשביעית שהחליפם בדמים תוֹפֵסֶת אֶת דְּמֵיהֶּ, וְאִסוּרָהּ, כלומר הדמים אסורים באכילה לאחר זמן הביעור וכפי שיבואר, אֵין – שזמן נאמר, מָה קִדְשׁ תוֹפֵס בְּקִדְשׁוֹתָ אֶת דְּמֵיו שְׁנִיתוֹ בְּפִדְיוֹנוֹ, וְהִקְדֵּשׁ עֲצֻמָּה יוֹצֵא בְּכָל חֻלּוֹן וּמוֹתֵר בְּהִנָּה, אֶף בְּשְׂבִיעִית נאמר שְׁתוֹפֵסֶת אֶת דְּמֵיהֶּ וְיוֹצֵאֶה לְחֻלּוֹן, תִּלְמִיד לּוֹמֵר – לכן מלמדנו הכתוב האמור 'קִדְשׁ תְּהִיָּה שְׁבִיעִיתָהּ תִּהְיֶה, כלומר תישאר באיסורה כפי שהיתה.

הגמרא מבארת דין פירות שביעית שהחליפם בדברים אחרים: הָא בְּיָצֵד – כיצד נוהג דבר זה, אם לִקַּח בְּפִירוֹת שְׂבִיעִית בְּשָׂר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – גם הפירות וגם הבשר שלקח תמורתם, מִתְבַּעְרִין בְּשְׂבִיעִית, כלומר נאכלים רק עד זמן ביעור פירות השביעית, שהוא בזמן שכלו מיני פירות אלו מן השדה (פסחים נב), ולאחר מכן חייבים בביעור. ואם אחרי שקיבל בשר תמורת פירות שביעית לִקַּח בְּשָׂר – קנה בו דָּגִים, יָצָא הַבְּשָׂר מִקְדוּשֵׁת שְׂבִיעִית וְנִכְנָסוּ הַדָּגִים תַּחְתּוּי וחיובים בביעור. לִקַּח בְּדָגִים אֵלּוּ יֵזֶה, יָצָאוּ הַדָּגִים, וְנִכְנָסוּ הַיֵּין, לִקַּח בְּיֵזֶה – מה הכלל בזה, אֲחֵרִין אֲחֵרִין שְׁלֵקוֹת תַּמּוּרָת דְּבַר הַקְדוֹשׁ בְּקִדְשׁ שְׂבִיעִית, אֶף שְׁהוּא רַק חֲלִיפֵי שְׂבִיעִית, נִתְפָּס בְּקִדְשׁ שְׂבִיעִית, וְפָרִי הַשְּׂבִיעִית עֲצֻמָּה שְׁמֵכָה הִרְאִישׁוֹן, עֲדִין אִסוּר, כיון שלא יצאה ממנו קדושת השביעית. אך הדברים שנקנו ונמכרו בינתיים אינם קדושים, כיון שאין קדושת השביעית תופסת חליפיה כל כך עד כדי שאף חליפי חליפיה ישארו באיסורם לעולם.

הגמרא חזרת לבאר את טעם הסוברים שחליפי חליפין של עבודה זרה אסורים, וצריך למעט מה'הוא' שנאמר בה, שחליפי ערלה וכלאי הכרם מותרים: וְאֵיךְ – והחולק שסבר שצריך למעט ערלה וכלאי הכרם מאיסור חליפין, קָסַר שֵׁנִי בְּתוֹכֵיהֶן הֶפְאֵן בְּאֶחָד לִלְמַד אוֹתוֹ דִּין, מְלַמְדִּין גַּם לִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים דִּין זה, ואין אומרים שכיון שנכתב שוב אין למדים ממנו, וממילא אֵינְמִירָךְ –

הגמרא מבארת את מסקנתה, מהיכן למדים שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה: (וְאֵלָּא לְמִדֵּים זֹאת מְכַלִּים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁאִסְרָם אַחַז מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּמַעֲשֵׂה כּוֹז, דְּבָרֵינוּ בִּט ט) וְזֹאת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר הִזִּינָה הַמֶּלֶךְ אִתּוֹ בְּמַלְכוּתוֹ בְּמַעֲלוֹ הַכֵּנוֹ וְהַקְדָּשְׁנוֹ, וְהִזְנִיחַ בְּמַעֲלוֹ הֵינּוּ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַעֲבֹדָה זָרָה, וְאִמְרָ מֶר – וביאר רבי (לעיל נב) את הפסוק, שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ הַכֹּהֲנִים 'הַכֵּנוֹ כּוֹנֵנָתָם שְׁנֵינּוּסָם, וּמָה שֶׁאִמְרוּ 'וְהַקְדָּשְׁנוֹ' כּוֹנֵנָתָם שְׁהַקְדָּשְׁנוֹ אֲחֵרִים תַּחְתִּיהֶן, הֵינּוּ שֶׁנֶּאֱסָרוּ הַכֵּלִים מִשּׁוּם שֶׁמַּעַל בָּהֶם אַחַז וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַעֲבֹדָה זָרָה, וְלִכֵּן הוֹצֵרָם לְגִזְנוּם וְלַהֲקִדֵּשׁ אֲחֵרִים תַּחְתִּיהֶם. וְקִשָּׁה עַל זֶה, וְהָא וְהָרִי אֵין אִדָּם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, וכלים אלו היו שייכים לגבוה לשמש במקדש, וכיצד יכול היה אחז לאוסרם על ידי השתמשות לעבודה זרה. אֵלָּא צָרִיךְ לומר, שִׁבְיָן דְּעֵבֶר בְּהוּ מַעֲשֵׂה אִתְּסָרוּ לְהוּ – שעשה בהם מעשה שימוש לעבודה זרה, גזרו עליהם חזקה המלך וסיעתו איסור לעולם, ואם כן הָאָא נָמִי – גם כאן יש ללמוד שכך הוא, שִׁבְיָן שְׂעִשָּׂה בָּהּ הַשּׁוֹחֵט בְּבִהְמָה מַעֲשֵׂה שְׁחִיטָה בְּמַקְצֵת לִשְׂם עֲבֹדָה זָרָה, אִסְרָהּ, אֶף שֶׁאִינוֹ שְׁלו.

הגמרא מביאה אופן נוסף שבו אדם אוסר דבר משום עבודה זרה רק על ידי מעשה: כִּי אָתָּה – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֶף עַל פִּי שְׂאִמְרוּ שֶׁהִשְׁתַּתְּחִוּ לְהַקְדֵּשׁ עוֹלָם לֹא אִסְרָהּ, כיון שהדין הוא שרקע אינה נאסרת על ידי שעבודה (לעיל מה), מכל מקום אם הָפֵר בָּהּ בּוֹרוֹת, שִׁיחִין ו–כַּעֲיֵן בּוֹרוֹת צִרִים וְאִסְרוּם (ויקרא כו כז) וְהִזְנִיחַ לַעֲבֹדָה זָרָה, אִסְרָהּ לְבַד הַקֶּרֶק עַסְבִּיבוֹתֵיהֶם שֶׁעֲבַד לָהּ אֶף לַהֲדִיט, כיון שעשה בה מעשה לעבודה זרה.

הגמרא מביאה דין דומה, שדבר שאינו נאסר משום עבודה זרה בהשתחואה, נאסר על ידי מעשה אחר: כִּי אָתָּה – כשבא רב שְׁמוּאֵל בִּר יְהוּדָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבַבֵּל אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֶף עַל פִּי שְׂאִמְרוּ שֶׁהִשְׁתַּתְּחִוּ לְבַעֲלֵי חַיִּים לֹא אִסְרָן לַהֲדִיט, ואף אם הם שלו, כיון שרק לגבוה אסרה תורה בעל חיים שנעבד, ומדויק מכך שלהדיוט מותר, מכל מקום אם עָשָׂה לְבַד הַקֶּרֶק לְעִבְדוֹת בּוֹכְבִּים, כלומר שהיתה לו עבודה זרה והחליפה, שנתנה לנכרי תמורת בהמותיו, אִסְרָן לְבַהֲמוֹת אֵלּוּ, וְלַחֵלן תְּבַאֵר הַגְּמָרָא מִהֵיכָן נִלְמַד דִּין זה של חליפי עבודה זרה.

הגמרא דנה בדין חליפי חליפין של עבודה זרה: כִּי אָתָּה – כשבא רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבַבֵּל אָמַר, פְּלִיגוּ בָּהּ – נחלקו בענין חליפי חליפין של עבודה זרה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּר רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּין. תָּד – אחד מהם אָמַר, דווקא חליפין של עבודה זרה אִסְרוּן, אך חליפי חליפין שלה, כגון שהחליף בהמות אלו שלקח תמורתה בבהמות אחרות, מוֹתְרִין בְּהִנָּה. וְתָד – ואחד מהם אָמַר, אִפְּלוּ חֲלִיפֵי חֲלִיפִין שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה נָמִי – גם הם אִסְרוּן בְּהִנָּה, ולא רק החליפין עצמם.

מבארת הגמרא: מָה מַעֲסָא דְמָאן דְאָמַר – מה טעם הסובר שאף חליפי חליפין אִסְרוּן, אָמַר קָרָא – שנאמר בפסוק לגבי עבודה זרה (דברים י כז) וְהָיִיתָ הָרֶם כְּמוֹהוּ, וְדוֹרְשִׁים, שְׁבֵל שְׂאִתָּה מִתְּהִי מִמֶּנּוּ, כלומר כל דבר שאתה מקיים ומוהוה על ידו, וכגון החליפין שאתה מקבל תמורתו, ואף חליפי חליפיו, הָרִי הוּא כְּמוֹהוּ וְאִסוּר בְּהִנָּה.

מבארת הגמרא את טעם החולק: וְאֵיךְ – והחולק וסובר שחליפי חליפין מותרים, דורש את הפסוק כך, אָמַר קָרָא בְּסוּם הַפִּסּוּק 'כִּי הָרֶם הוּא', ודורשים שדווקא הוּא, כלומר העבודה זרה, נחשב לחרם ואסור בהנאה, וממילא רק חליפיו שנתרבו מתחילת הפסוק וְהָיִיתָ חֶרֶם כְּמוֹהוּ אסורים בהנאה כְּמוֹהוּ, לֹא חֲלִיפֵי חֲלִיפִין שְׁלו.

ממשיכה הגמרא ומבארת את סברת האוסר, מה ידרוש מתיבת 'הוא': וְאֵיךְ – והחולק וסובר שחליפי חליפין אסורים, יאמר שְׁהָוָה – אותו מיעוט של חיבת 'הוא' שנאמרה בפסוק, מִיָּעֵי לִיָּה לְמַעוֹטִי – נצרך כדי למעט איסורי עֲרָלָה וְכֵלָאֵי הַכֶּרֶם מאיסור חליפין, שדווקא 'הוא', דִּהֵינוּ עֲבֹדָה זָרָה, תוֹפֵס אֶת דְּמֵיו לַאֲסוּר הִנָּה כִּפִּי שֶׁלְמַדְנוּ לַעֲלֵל, אך ערלה וכלאי הכרם אֶף שֶׁהֵם עֲצֻמָּם

במשנה (כלים פ"א מ"א), כלי מתכות, בין פשוטות – כלים פשוטים
 שאין להם בית קיבול, ובין מקבליהן – כלים שיש להם בית קיבול,
 מקבליהן – מקבליהם טומאה אם נגע בהם דבר המטמא. ואם נשתברו
 לאחר שנטמאו, מהו מטומאתם, כיון שאינם בתורת כלים
 המקבליים טומאה. ואם לאחר שנשברו תור ותיקנם נעשאו כלים
 שלמים הראויים לקבל טומאה, יתורו לטומאה הישנה שהיתה
 עליהם קודם שנשברו. מבאר הגמרא: והכי קמיבעיא ליה – ובכך
 נסתפק רב המנוא, כי הדרא מוקמה – מה שמצאנו שחזרת
 הטומאה הישנה לכלים לאחר שתיקנם, האם הני מילי – דברים
 אלו אמורים רק לענין מוקמה דאורייתא, כגון כלים שנטמאו במת
 או בשרץ (כלים פ"א מ"א), אבל לענין מוקמה דרבנן, כמו טומאת
 עבודה זרה, לא – אינם חוזרים לטומאתם. או דלמא – שמו נאמר
 דלא שניא – שטומאה דרבנן אינה שונה מטומאה דאורייתא לענין
 זה, ואף בה חוזרים הכלים לטומאתם הישנה לאחר שתיקנם, אף
 שלא השתמש בהם לעבודה זרה.
 מקשה הגמרא: אם זהו ספיקו של רב המנוא, ותיבעי ליה – הרי
 עליו להסתפק אף בשאר מוקמות דרבנן, כגון כלים שנגעו
 במשקים טמאים, שנטמאו הכלים רק מדרבנן, ונשברו הכלים
 ותיקנם, האם חוזרים לטומאתם או לא, ומדוע נסתפק רק כשתיקנו
 כלי ששימש לעבודה זרה.
 מתרצת הגמרא: אכן אף בשאר טומאות דרבנן נסתפק רב המנוא,
 ובספיקו כאן חדא מנה דלא קמיבעיא ליה – בשאלה אחת הנשאלת
 מתוך התשובה על השאלה האחרת נסתפק רב המנוא. השאלה
 הראשונה שבה נסתפק היא, מוקמה דרבנן מי הדרא – האם כלים
 שיש עליהם טומאה מדרבנן שנשברו ותיקנם חוזרים ונטמאים
 בטומאתם הישנה, או לא הדרא – או שאינם חוזרים ונטמאים בה.
 ואם תיבעי לומר – אם תרצה לומר שסתם טומאה דרבנן לא
 הדרא, עדיין יש להסתפק לגבי מוקמה דעבודת פוכבים, משום
 חומרא דעבודת פוכבים, מי שיוה רבנן – האם החשיבוה חכמים
 כטומאה דאורייתא, שלאחר התיקון חוזרים הכלים לטומאתם
 הישנה, או לא.
 מסיקה הגמרא: תיקו – יעמדו שאלות אלו בספק, שלא נפשט.
 הגמרא מביאה ספק אחר לענין טומאת עבודה זרה: בעי מיניה –
 שאל רבי יוחנן מרבי ינאי, תקורות עבודת פוכבים של אוקלים –
 האם, מי מהניא להו ביטול למחרתהו מוקמה – האם מועיל
 ביטול מלהיות תקרובת עבודה זרה כדי לטהרם מטומאת עבודה
 זרה שיש עליהם, או לא. ולהלן יבואר צדדי הספק.
 שואלת הגמרא: ותיבעי ליה – ויסתפק רבי יוחנן בכלים שנשתמשו
 בהם לעבודה זרה, ונתבטלו מלהיות תשמישי עבודה זרה, האם
 כשם שמועיל ביטולם לבטלם מאיסור ההנאה שעליהם, מועיל גם
 לטהרם מטומאת עבודה זרה שעליהם, או לא, ומדוע נסתפק רק
 בתקרובת עבודה זרה של מאכלים.
 משיבה הגמרא: כלים לא קמיבעיא ליה – לרבי יוחנן אין ספק
 בכלים שנשתמשו בהם לעבודה זרה, משום שביין דאית להו –
 שיש להם מהרה במקרה כשנטמאו בשאר טומאות, הומוקמה שיש
 עליהם מצד העבודה זרה נמי – ואף היא כמקרה כשנטמאו מלהיות
 תשמישי עבודה זרה, שהרי הביטול הוא במקרה, שכיון שבביטול
 בטל מהם איסור עבודה זרה, גם הטומאה מתבטלת. אלא כי
 קמיבעיא ליה – אימתי נסתפק רבי יוחנן, לגבי אוקלים שהקריבו
 לעבודה זרה, שאין שייך אצלם טהרה במקרה כשנטמאו בשאר
 טומאות, האם הביטול מועיל לטהרם מטומאת עבודה זרה
 שעליהם.
 שואלת הגמרא, ותיבעי ליה – ויסתפק רבי יוחנן בעבודת פוכבים
 של אוקלים גופה ו–עצמה, כגון שהשתחו לאוקלים, האם מועיל
 הביטול לטהרם מטומאת עבודה זרה שעליהם, ומדוע נסתפק רק
 אם האוקלים היו תקרובת. משיבה הגמרא: בעבודת פוכבים של
 אוקלים גופה לא מבעיא ליה – לא נסתפק רבי יוחנן האם מועיל
 לה ביטול לטהרה מטומאה,

אחד יש ללמוד לדורשם בהיקש, מה מוקמה קעון גניזה כשאין
 משתמשים בו, שהרי הוא אסור בהנאה, אף אשרה קעונה גניזה.
 מבאר הגמרא: ואידך – ורבי ישמעאל סובר שההוא – מה שנאמר
 לא תשע לה אשרה כל עץ אצל מזבח, מבעי ליה לכדריש לקיש,
 דאמר ריש לקיש, כל המעמיד – הממנה דין שאינו הנוה, כאילו נטע
 אשרה בישראל, שנתאמר (דברים טז יח) 'שפטים ושטרים תתן לה בכל
 שערך, וסמך ליה – ובסמוך לפסוק זה נאמר (שם טז כא) 'לא תטע
 לה אשרה כל עץ, ודורשים ש'עץ' הכוונה לדין שעליו דיבר
 הכתוב מקודם, שהממנה דין שאינו הנוה שנחשב כאשרה, הרי
 הוא כנוטע את האשרה בישראל. ואמר רב אשרי, והעושה כן
 במקום שיש תלמידי חכמים הראויים לדון, כאילו נטעו לאשרה
 אצל המזבח, שנתאמר בהמשך הפסוק שלא תע את האשרה אצל
 מזבח ה' אלהיך, ותלמידי חכמים מכפרים ומגינים על הדור
 כמזבח.
 הגמרא מביאה ספק בדיון כלי שמתקנו כדי שישתמשו בו לעבודה
 זרה: בעי – (נסתפק) רב המנוא, ריתק – השלים פגימת כלי ותיקנו
 לשם עבודת פוכבים, מהו – מה דינו, האם הוא נאסר בהנאה או
 לא.
 מבררת הגמרא: עבודת פוכבים זו דמאן – של מי היא, כלומר לשם
 איזו עבודת כוכבים ריתק את הכלי. אילימא – אם נאמר שזו
 עבודת פוכבים דעובד פוכבים, הרי בין לרבי ישמעאל ובין לרבי
 עקיבא, כלים משמשי עבודת פוכבים הן, ומשמשי עבודת פוכבים
 אין אסורין עד שיעברו, וכמו שדרשה הברייתא לעיל (א). ואילא
 נאמר שנתפסק כשירתך כלי לשם עבודת פוכבים דישאל, עדיין
 יש לשאל אילימא דמאן – לפי איזו שיטה נסתפק, אילימא – אם
 נאמר שנתפסק אילימא – לשיטתו דרבי עקיבא, שאינה אסורה עד
 שתיעבר, לא יתכן, השתא – עתה, דלדבר רבי עקיבא, היא גופה
 לא מיתסר – הרי אפילו העבודה זרה עצמה אינה נאסרת עד
 שתעבר, וכי משמשיה מבעיא – וכי צריך לומר שאף משמשיה
 אינם נאסרים עד שישתמש בהם לעבודה זרה, ולא שייך להסתפק
 האם נאסר הכלי משעה שריתכו.
 הגמרא מבאר את הספק באופן אחר: (ואילא) יש לומר שרב
 המנוא נסתפק אילימא דרבי ישמעאל, דאמר שעבודה זרה של
 ישראל אסורה מיד, והספק הוא, מאי – מה הדין במשמשי עבודה
 זרה של ישראל, האם משמשיה ממשמשי גמרינו – למדים דין
 משמשי עבודה זרה של ישראל מדין משמשי עבודה זרה של גוי,
 מה הדין – כשם שלגבי גוי אין משמשיה אסורים עד שיעברו,
 כלומר עד שישתמשו בהם לעבודת כוכבים, אף הדין – כאן, בשל
 ישראל, אינם אסורים עד שיעברו, וממילא כשתיקן כלי לעבודה
 זרה אינו אסור עד שישתמש בו לעבודה זרה. או דלמא – שמו
 נאמר, דמניה גמר – יש ללמוד את דין משמשי עבודה זרה של
 ישראל מהעבודה זרה של ישראל עצמה, מה היא עצמה אסורה
 מיד בשעת עשייתה, אף משמשיה אסורין מיד בשעת עשייתם, ואף
 כאן שתיקן כלי לעבודה זרה אסור מיד מאותה שעה.
 מקשה הגמרא: אם כן, מאי איריא דקא מבעיא ליה – מדוע נסתפק
 רב המנוא דוקא אם ריתק את הכלי ותיקנו, ותיבעי ליה – עליו
 להסתפק גם אם עשה אותו מתחילה להשתמש בו לעבודה זרה,
 האם לרבי ישמעאל נאסר בהנאה כבר בעשייתו כעבודה זרה של
 ישראל עצמה, או שאינו נאסר עד שיעבוד בו כמשמשי עבודה
 זרה של גביר.
 הגמרא מבאר שרב המנוא לא נסתפק לגבי איסור ההנאה
 מעבודה זרה, אלא לגבי טומאת עבודה זרה. מתרצת הגמרא:
 לגבי איסור ההנאה ראי אין הכלי נאסר עד שיעבר, ורב המנוא
 שהסתפק בירתך כלי, משום מוקמה ישנה קמיבעיא ליה – ספיקו
 הוא לגבי טומאת עבודה זרה מדרבנן שהיתה על הכלי ששימש
 לעבודה זרה, ושברו כדי לבטלו מלמשש לעבודה זרה ולטהרו
 מטומאתה, ועתה תיקן את הכלי לצורך עבודה זרה, האם חזרת
 אליו טומאה זו או לא.
 ומבאר הגמרא היכן מצינו שטומאה חזרת לכלי כשמתקנה: דתנן

הקדוש ברוך הוא, לא יזין לרשעים שבאים על נשות חביריהם, 49
 שיעשוין סלע שלי – את הרשעים שלי שאני רשום בו פומבי – הפקר 50
 לכל, שכל הרוצה יחתום בו, ואף נגד רצוני, כלומר שבאים על 51
 הערוה בעל כרחי, וגורמים שתתעבר האשה ותלד אדם שנעשה 52
 בצלם אלוהים (בראשית ט ו), אלא שאף מפריתין אותי לייצר את 53
 הולד בעיבור מביאה זו, ומהתמיץ אותי לעשות את דמותו בצלמי 54
 בעל כרחי, ומולידים, שהרי גזירה היא לפני שינהג העולם כמנהגו, 55
 על אף שנעשה כך במקרה זה בעבירה. 56
 הגמרא מביאה את תשובות רבן גמליאל לשאלה מדוע ה' אינו 57
 מאבד את העבודה זרה: שאל פלוסופים – חכם נכרי אחר את רבן 58
 גמליאל, כתוב בתורתכם (דברים ד כד) 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא 59
 אל קנא, ופירושו הוא שמתקנא בעובדי עבודה זרה לנקום בהם 60
 על מעשיהם. ויש לשאול, מפני מה מתקנא הוא בעובדיהו – כועס 61
 עליהם להענישם, ואין מתקנא בה לאבדה כיון שנעבדה נגד 62
 רצונו. 63
 השיב רבן גמליאל לנכרי ואמר לו, אמשול לך מושל, למה תדבר 64
 דומה, למלך בשר ודם שהיה לו בן אחר, ואותו הבן היה מגדל לו 65
 את הכלב, והעלה לו – לכלב שם על שם אביו, וכשהוא נשבע אומר 66
 'הריני נשבע בתי הכלב ומזכיר שמו שהוא כשם אבא, בןשבע 67
 המלך את דברי הבן, על מי הוא בועס, האם על הבן הוא בועס, או 68
 שמו על הכלב הוא בועס, הוי אומר – ודאי תאמר שעל הבן הוא 69
 בועס, שהרי הבן הוא שזולז בכבודו וקרא את שמו על הכלב ואף 70
 נשבע בחיי הכלב בשמו, ואינו כועס על הכלב שהרי לא עשה 71
 כלום. והנמשל לעניינו הוא, שאף לגבי עבודה זרה, ה' כועס על 72
 עובדיה שעושים נגד רצונו וקוראים לה בשם 'אלוהים' ונשבעים 73
 בה, ואינו כועס עליה שהרי לא עשתה כלום. 74
 כששמע אותו חכם נכרי את דברי רבן גמליאל התרעם ואמר לו, 75
 וכי 'כלב' אתה קורא אותה – את העבודה זרה, והלא יש בה ממש, 76
 שיכולה לפעול דברים. אמר לו רבן גמליאל, ומה ראתה בה שאתה 77
 אומר שיש בה ממש. אמר לו הנכרי, פעם אחת נפלה דליקה 78
 בעירנו, ונשרפה כל העיר כולה, ואותו בית עובדת בוכבים לא 79
 נשרף, ומוכח שיש בה ממש ולכן הצילה עצמה מן הדליקה. 80
 השיב רבן גמליאל לנכרי ואמר לו, אמשול לך מושל, למה תדבר 81
 דומה, למלך בשר ודם, ששרפה עליו – מרדה בו מדינה, כשהוא 82
 עושה מלחמה עמה על כך, האם עם החיים הוא עושה את המלחמה 83
 או עם המתים הוא עושה אותה, הוי אומר – ודאי תאמר שעם 84
 החיים שמרדו בו הוא עושה מלחמה, ולא עם המתים שאין שייך 85
 להלחם בהם. והנמשל לענינו הוא, שכיון שהעבודה זרה אין בה 86
 ממש נחשבת כמת, ואין עושים מלחמה עם המתים, ולכן לא שרף 87
 ה' את ביתה, ורק עם עובדיה החיים אנשי עירך יש לעשות 88
 מלחמה, כיון שחטאו ועשו נגד רצון ה', ולכן שרף את בתיהם. 89
 כששמע הנכרי את דברי רבן גמליאל אמר לו, 'כלב' אתה קורא 90
 אותה, וכן 'מת' אתה קורא אותה, ונמצא שאין לעולם צורך בה 91
 ככלב מת, אם כן יאבדה מן העולם כדי שלא יטעו אחריה ויעבדו 92
 לה. 93
 עתה השיב רבן גמליאל לחכם הנכרי בדברי החכמים שהובאו 94
 במשנה ובברייתא. אמר לו, אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו 95
 עובדי עבודה זרה, אכן הרי הוא כמפלגה ומאבדה מן העולם, אך 96
 הרי הן עובדין לצבא השמים דהיינו לחמה וללכנה ולפוכבים 97
 ולמלואות, וכן לאפיקים – מעינות שנובעים מהם מים) ולמלאות 98
 – עמקים) שבארץ, וכי יאבד עולמו מפני השמים שעובדים להם, 99
 ודאי אין לו לעשות כן, ולכן אינו מאבד דברים אלו. וכן הוא אומר 100

הוצרכה תיבת 'הוא' למעושינהו – למעט את ערלה וכלאי הכרם, 1
 ולומר שדווקא עבודה זרה תופסת דמיה באיסורה, אך ערלה 2
 וכלאי הכרם שהחליפן אינן תופסים דמיהן באיסורן. 3
משנה 4
 המשנה מבארת מדוע אין ה' מאבד עבודה זרה מן העולם: שאילו 5
 חכמי האומות את הנקנים – חכמי ישראל שהיו ברומי, אם אין 6
 רצונו של ה' בעבודת בוכבים, למה אינו כמפלגה ומאבדה מן 7
 העולם. השיבו ואמרו להן חכמי ישראל לחכמי האומות, אילו 8
 לדבר שאין צורך לעולם בו היו בני אדם עובדין, אכן היה ה' כמפלג, 9
 אך הרי הן עובדין לחמה וללכנה ולפוכבים ולמלואות, שיש בהם 10
 צורך לקיום העולם, וכי יאבד ה' את עולמו בביטולם של דברים 11
 אלו מפני השמים, שעובדים להם אף שצויה שלא לעבדם. 12
 אמרו להן חכמי האומות, אם כן שהטעם שאינו מאבד את העבודה 13
 זרה הוא מפני שעובדים לדבר שהעולם צריך לו, יאבד שאר 14
 עבודה זרה שהוא דבר שאין צורך לעולם בו, ויניח את אלו שהם 15
 דבר שצורך העולם בו. השיבו חכמי ישראל ואמרו להן, אם היינו 16
 רואים שה' מאבד מן העולם רק את הדברים הנעבדים שאין 17
 לעולם צורך בהם, ומניח את הדברים הנעבדים שיש לעולם צורך 18
 בהם, אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן של אלו, שאומרים כראיה 19
 לדעתם, תדעו שכן אלוהות, שהרי הן לא מפלגו כשאר עבודה זרה, 20
 והיו בני אדם טועים ומודים להם, ולא היו יודעים את האמת 21
 שאינו מאבד את הדברים שהעולם צריך להם כדי לקיים עולמו, 22
 וכדי שלא יבואו לידי כך אין ה' מאבד אף את אלו. 23

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת בדברי המשנה בחלקה הראשון, 24
 ובתוספת ביאור: הנו רבנן, שאלו פלוסופים – חכמי האומות את 25
 הנקנים – חכמי ישראל שהיו ברומי, אם אלהיהם אין רצונו בעבודת 26
 בוכבים כפי שכתב בתורתו, מפני מה אינו כמפלגה ומאבדה מן 27
 העולם. השיבו החכמים ואמרו להם, אילו לדבר שאין העולם צורך 28
 –(צריך) לו היו עובדין, אכן הרי הוא כמפלגה, אך הרי הן עובדין 29
 לחמה וללכנה ולפוכבים ולמלואות שהעולם צריך להם, וכי יאבד 30
 עולם על ידי ביטולם של אלו מפני השמים שעובדים להם, ודאי 31
 אין לו לעשות כן. אלא העולם כמנהגו נוהג וצבא השמים ממשיך 32
 להתקיים, ושומים אלו שנקללו בכך שעבדו לו, עתידין ליתן את 33
 הדין על מעשיהם. 34
 הברייתא מביאה ענינים נוספים שבהם ה' מנחיה את העולם 35
 כדרכו על אף מעשי השוטנים: דבר אחר ששייך בו ענין זה הוא, הרי 36
 שגול אדם סאה של חטים, [והחלף] וורעה בפרקע, דין הוא שלא 37
 תצמיח תבואה זו, שהרי בגזילה באה לידה, אך אין ה' עושה כן, 38
 אלא העולם כמנהגו נוהג והולך להצמיח את כל התבואות, ושומים 39
 שנקללו בגזילה זו עתידין ליתן את הדין על מעשיהם. 40
 דבר אחר ששייך בו ענין זה, הרי נשכא אדם על אשת חברו, דין הוא 41
 שלא תתעבר, שהרי בעבירה בא עליה, אך אין ה' מונע ממנה את 42
 העיבור, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך שנושים מתעברות בביאת 43
 כל אדם, ושומים שנקללו בביאה אסורה עתידין ליתן את הדין על 44
 מעשיהם. 45
 הגמרא מביאה מאמר דומה לענין זה, באדם שבא על אשת חברו 46
 ומתעברת: והיינו – ומאמר זה הוא כפי מה דאמר ריש לקיש, אמר 47
 48

אף-על-פי שדורשים מיהודי שעבודתו תהיה למעלה ממדידה והגבלה, הרי התחלת העבודה – שצריכה להיות מן הקל אל הכבד – היא באופן של מדידה והגבלה דווקא.

משיחת שבת פרשת פקודי ה'תשכ"ז

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

הגינה שלל ושל אחרים, נהנין מהן במוכה ושלל במוכה, ועל זה
 אמר אביי, מה שאמרה המשנה שבאופן זה מותר ליהנות מהם אף
 במוכה, היינו במוכה אחרים, שמשלם שבר רק לאותם אחרים
 שאף להם שייך המרחץ או הגינה, אך אם משלם גם למשרתי
 העבודה זרה אסור, ומה שאמרה המשנה שמותר ליהנות מהם
 'שלל במוכה' כוונתה שלא במוכה הבומרי, שאינו משלם להם.
 הגמרא מבארת את המחלוקת בין שתי הלשונות: מאן דמתני
 אפיפא – מי ששנה את דברי אביי על הסיפא, שבגינה ומרחץ שלה
 ושל אחרים מותר ליהנות רק כשמשלם לאחרים ולא לכמרים,
 סבר שכל שכן שיסבור אביי כפי הלשון ששנה את דבריו ארישא,
 באופן שהם שייכים רק לעבודה זרה, שבטובה' היינו בטובת
 כומרים, שכיון שהכל שייך לעבודה זרה אסור ליהנות כשמשלם
 למשרתיה. ואילו מאן דמתני ארישא – אבל מי ששנה את דברי
 אביי על הרישא, שאסר ליהנות כשמשלם הכל לכומרים, יסבור
 שדין זה נאמר דווקא ברישא, אבל אפיפא, שהיו הגינה או המרחץ
 שלה ושל אחרים, לא יסבור ש'בטובה' היינו בטובת אחרים
 דווקא, אלא כיון דאיבא אחרים ביה – שיש אחרים שיש להם
 חלק עם העבודה זרה בגינה או במרחץ, ואינו משלם רק לכמרים,
 אלא גם לאחרים, אפילו במוכה כמיון נמי שפיר דמי – אף
 שמשלם גם לכמרים, מכל מקום גם באופן זה מותר לו ליהנות מן
 הגינה והמרחץ, שהרי נהנה מחלק האחרים שבהם.
 שנינו במשנה: עבודת בוכבים של עובד בוכבים אסורה מיד.
 מבארת הגמרא: מתניתין מני – כדעת מי שנויה משנתנו, כדעת רבי
 עקיבא היא. דתניא בברייתא, נאמר בתורה (דברים יב) 'אבד תאבדון
 את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים', ויש לפרש שבבליים
 שנשתמשו בהן לעבודת בוכבים הכתוב מדבר, יכול היית לומר,
 שגם אם עשאו כללים לשם עבודה זרה ולא נמרו – לא גמרו
 עשייתם, או אף אם נמרו ולא הביאום למקום עבודתם, או אף
 הביאום לשם ועדיין לא נשתמשו בהן לעבוד לעבודה זרה, יכול
 שהיו הכלים אסורים בהנאה, תלמוד לומר 'אשר עבדו שם הגוים',
 שאין הכלים אסורים עד שיעבדו, כלומר שישתמשו בהם לעבוד
 לעבודה זרה. מכאן אמרו – מדרשה זו למדו, שעבודת בוכבים של
 עובד בוכבים אינה אסורה בהנאה עד שיתעבד. ודין זה הוא רק
 בגוי, כלשון הפסוק, אבל עבודה זרה של ישראל אסורה מיד
 כשנעשתה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חילוף הדברים –
 הדין הוא בהיפך ממה שאמר רבי ישמעאל, עבודת בוכבים של
 עובד בוכבים אסורה מיד, ושל ישראל אינה אסורה עד שיתעבד,
 ומשנתנו נשנתה כדעת רבי עקיבא.
 הגמרא דנה בדרשת רבי ישמעאל: אמר ר' – הובאה בברייתא
 דעת רבי ישמעאל על הפסוק 'אבד תאבדון וגו' אשר עבדו שם
 הגוים, שבבליים שכבר נשתמשו בהן לעבודת בוכבים הכתוב
 מדבר. מקשה הגמרא: הא – הרי באותו פסוק 'מקומות' כתיב,
 כלומר שיש לאבד את הקרקעות שבהם עבדו הגוים לעבודה זרה,
 וכיצד למדים מהפסוק את דין הכלים, שאינם אסורים עד שיעבדו.
 מתרצת הגמרא: אם אינו ענין – אם אין הפסוק נצרך ללמד איסור
 על המקומות של עבודה זרה, דהיינו על הקרקעות שנעבדו, ולא
 מתפרי – שהרי בין כך אינם נאסרים בהנאה, דכתיב בהמשך
 הפסוק 'את אלהיהם על החרים', ודורשים, שאלוהיהם נמצאים על
 החרים, ולא שהחרים עצמם נחשבים 'אלהיהם' לאוסרם בהנאה
 כעבודה זרה, אף אם עבדו אותם.

שאינו של גוי, מותר, ואף אם הוא דבר הקרב בפנים, כיון שמרחץ
 לקלקל אין מניחים תקרובת.
 הגמרא מבארת את הדין באופן זה בפעור ומרקוליס: אמר רבי יוסי
 בר חנינא, נקמינו – נוקטים אנו להלכה, שאין דין קלקל לא לפעור
 ולא למרקוליס, כלומר, אין חילוק בין דברים המונחים לפנים מן
 הקלקל לבין המונחים חוץ לקלקל, לענין איסור הנאתם.
 מבררת הגמרא: למאי – לגבי מה נאמר דין זה, אילימא – אם נאמר
 שנוקטים זאת להיתר, דאפילו פנים – דברים הנמצאים לפנים מן
 הקלקל, בחוץ דמי – נחשב כאילו נמצאו בחוץ, וישרי – ומותרים,
 הרי קשה, השתא פעורי מפעין קמיה – אם עובדים לפעור
 בעבודת ביוון ופוערים ו-מוציאים רעין לפניו, וכן למרקוליס
 עובדים בוריקת אבנים לפניו, שאף זו עבודת ביוון, וכי מים זמלח
 שאינם עשויים לנוי לא מקרבין ליה – אין מקריבים לפניו, הלא
 עבודה זו מכובדת יותר, אלא ודאי צריך לומר, שדין זה נאמר
 לענין איסור, שאפילו אם נמצאו חוץ לקלקל, בבפנים דמי –
 נחשב כאילו נמצאו לפנים מן הקלקל, וכל דבר שנמצא שם
 אסור בהנאה, ואף מים ומלח שודאי אינם עשויים לנוי, כיון
 שקלקל עשויים לצניעות ולכבוד העבודה זרה, ואילו העבודות
 הנעשות לבעל פעור ומרקוליס כולן בדרך ביוון הן, ואין הקלקל
 מפסיקים ביניהם לבין הדברים הנמצאים בקירבתם, אלא הכל
 נחשבים שהוקרבו לכבודם.

משנה

המשנה מבארת מתי מותר ליהנות מדברים השייכים לעבודה
 זרה, ומתי אסור: עבודת בוכבים שהיה לה גינה או מרחץ לצורך
 משרתיה, נהנין מהן – מותר ליהנות מהם, ליטול פירות מהגינה
 ולהתרחץ במרחץ, שלא במוכה – שלא בטובת משרתי העבודה
 זרה, כלומר כשאין נותנים להם שבר, שאף שנעשו לצורכיהם לא
 נהיו מוקדשים לעבודה זרה, כיון שאין הקדש לעבודה זרה (ועל
 מה:), ואין נהנין מהן במוכה – ואסור ליהנות מהם כשנותנים להם
 שבר, כיון שנותן ריוח לעבודה זרה. ואם היה המרחץ או הגינה
 שלה ושל אחרים בשותפות, נהנין מהן בין במוכה (ובין) שלא
 במוכה, כיון שיש לאחרים חלק בהם, ויש לומר שנהנה מחלק
 האחרים ולא מחלק העבודה זרה.
 המשנה מבארת מאימתי נאסרת עבודה זרה בהנאה: עבודת
 בוכבים של עובד בוכבים – של גוי, אסורה מיד כשנגמרה עשייתה,
 אף אם עדיין לא נעבדה, ועבודה זרה של ישראל אין אסורה
 בהנאה, אף שנגמרה עשייתה, עד שיתעבד.

גמרא

הגמרא מבארת מה כוונת המשנה, שאסור ליהנות מגינה ומרחץ
 של עבודה זרה 'בטובה', ומותר 'שלא בטובה': אמר אביי, 'במוכה',
 היינו במוכה הבומרי – משרתי העבודה זרה, שנותן להם שבר על
 כך, ו'שלא במוכה', היינו שלא במוכה הבומרי, שאינו נותן להם
 שבר, ולאפוקי – להוציא ולמעט מאיסור זה את מוכת עובדיה,
 דהיינו שנותן שבר על הנאתו לעובדי העבודה זרה, וישרי – שזה
 מותר, שלא איכפת לנו אם נותן להם שבר טובת הנאת.
 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי אביי: איבא דמתני לה אפיפא
 – יש ששנו את דברי אביי על הסיפא של המשנה, היה המרחץ או

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' א

זרה שלו, האם היא מתבטלת בהם או לא: תנו רבנן (תוספתא פ"ו דהב),
 לזה הגוי עליה – על עבודה זרה שלו ומשכנה, ואפילו אם משכנה
 אצל ישראל, או שנפלה עליה מפולת ואין בעליה הגוי מפנה את
 המפולת מעליה, או שנבנה ליסמין ואינו מחזור אחריה למרצאה,
 או שהניחיה הבבליים וזלכו למדינת הים,

במכירה היתה למכור 'גרוטאות' בלבד, אך אדעתא דעבודת
 בוכבים לא זבין – על דעת כן שיש בתוכם גם עבודה זרה לא
 התכוין למכור, וכיון שלא ידע שבין הגרוטאות נמצאת עבודה
 זרה, ודאי לא התכוין הגוי לבטלה.
 הגמרא מביאה ברייתא שדנה במעשים שונים שעשה גוי בעבודה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **מז.** אין יוצאין באנקטמין והוא פמין חמור שעושים הליצנים ונראה פרוכב עליו והוא נושא והולך ברגליו^[ג]
 2 ולא בקשרים והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף הרגל והולכין בהם בטיט^[ד] ולא בפרמי והם
 3 פעין צורות פרוצות שנותנים על הפנים להפחיד התינוקות^[ה] (שפל אלו משוי הם ואינם מלבושים ותכשיטין)
 4 ואם יצא בהם פטור (שאין זו דרך הוצאה לרב בני אדם):

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיר יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
 ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, טעיף טז

ביאורי הלכה

- נג] והולך ברגליו - היינו חמור העשוי מעץ, שאינו
 מלבוש כלל אלא משוי ממש, אך גם תחפושת העשויה
 כמלבוש ממש (מבד נוח ושרוולים) - אין לצאת בה¹⁶⁶.
 נד] בהם בטיט - היינו כמו מקלות הליכה (קביים)
 רחבים שיש בתחתיתם מקום להכניס את הרגל וכך
 אפשר להתקדם בלא להניח הרגליים על הקרקע¹⁶⁷.
 נה] להפחיד התינוקות - אין לצאת במסכה גם כשהיא
 עשויה מבד ומתלבשת היטב על הפנים¹⁶⁸.

ציונים והוספות

- 166) אין לצאת בתחפושת העשויה כמלבוש ממש משום
 שיבוא להורידה (כשיצחקו עליו או מסיבה אחרת), או
 משום שאין לה דין מלבוש, שהרי אין אדם בעולם שדרכו
 לצאת בה כמבואר בסעיף הבא (וגם הליצנים היוצאים בה
 לפעמים - אין לומר שדרכם בכך, שלא כשק יריעה וחמילה
 שדרך רבים לצאת בהם בזמן הגשמים), אמנם, תחפושת
 שיש שדרכם לצאת בה (כגון המתחפש לשוטר) - מותר
 לצאת בה בשבת (שהרי השוטרם דרכם בכך).
 167) ואין נחשבים כמנעלים שהרי נישאים בידיים.
 168) מהטעמים שהובאו לעיל לגבי תחפושת מבד.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום הכיפורים - לפי לוח "רב יומי"

- י הלובש שק מחמת תשובה צריך לפשטו ביום הכיפורים
 מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקיה כמו
 שנתבאר:
 חלק ד סימן תרי הדלקת הנרות ביום הכיפורים:
 א ליל יום הכיפורים הרי הוא כיומו לכל דבר שכל דברים
 האסורים ביום אסורים כלילה ואפילו בתוספת
 שמוספין מחול על הקודש בין מלפניו בין מלאחריו
 אסורים כל הדברים האסורים בעיקר היום:
 ב ומה הן הדברים האסורים מלאכה אכילה ושתייה רחיצה
 וסיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה אבל אין חיוב כרת
 אלא על מלאכה ואכילה ושתייה שנאמר וכל הנפש אשר
 תעשה כל מלאכה והאבדתו וגו' ונאמר כי כל הנפש אשר
 לא תעונה ונכרתה וגו' וסתם עינוי הוא מניעת אכילה
 ושתייה כמ"ש ויענך וירעיבך ויאכילך וגו' ושתייה בכלל
 אכילה.
 אבל רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה אע"פ
 שגם הם נקראים עינוי לפעמים כמו שלמדו חכמים ממדרש
 הפסוקים מכל מקום סתם עינוי לא נאמר ברוב הפעמים
 אלא על מניעת אכילה ושתייה בלבד ומכל מקום כיון שגם
 הם נקראים עינוי לפעמים לפיכך גם הם אסורים ביום
 ז ונהגו ליקח נכרי לשמור הנרות שלא יבא ח"ו לידי
 דליקה ומכאן זה נהגו ההמון לומר לו לכבות ולהדליק
 ואין לזה היתר כלל ויש למחות בידם ובפרט ביום הדין:
 ח מי שכבה נרו ביום הכיפורים סימן רע לו ותקנתו
 שיחזור וידלקנו במוצאי יום הכיפורים ולא יכבנו עוד
 אלא יניחנו לדלוק עד גמירא וגם יקבל עליו שכל ימיו לא
 יכבה נרו במוצאי יום הכיפורים לא הוא ולא אחר אלא
 יניחנו לדלוק עד גמירא.
 ט (לקדוש ה' מכובד זה יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתייה
 אמרה תורה כבדוהו בכסות נקיה ובנרות לפיכך נוהגין
 להציע בגדים נאים בבית הכנסת):
 י יש נוהגין ללבוש בגדים לבנים נקיים ביום הכיפורים
 כדי להיות דוגמת מלאכי השרת וכן נוהגין במדינות
 אלו ללבוש הקיטל שהוא בגד לבן ונקי ויש עוד טעם
 בלבישת הקיטל מפני שהוא בגד מתים ועל ידי זה נכנע לב
 אדם לעשות תשובה שלימה ולפיכך גם מי שהוא אבל מותר
 ללבוש הקיטל.
 יא וכן הנשים יכולות ללבוש הקיטל כדי להכניע לבן אבל
 שאר בגדים לבנים אין להן ללבוש כדי להיות דוגמת מלאכי
 השרת שאין יכולות להיות כמלאכים שנאמר עיר גבורים
 עלה חכם וגו' גברים כתיב:

48 ולפיכך מותר ליתן לקטנים לאכול אע"פ שהקטנים יכולים
49 ליטול בעצמן מבלי שיגעו הגדולים במאכל ואם אין הקטן
50 יכול לאכול אלא אם כן יתעסק הגדול בתיקון המאכל
51 להכשירו ולתקנו לאכילת הקטן מותר לו לתקנו כיון שאי
52 אפשר לקטן לאוכלו מבלעדי תיקון זה:

53 י ונהגו שהתינוקות משחקין באגוזים על השולחן עיין סי'
54 של"ח ואין למחות בידם אפילו קודם מנחה:

חלק T סימן תריא ליל יום הכיפורים דינו כיומו:

55 א אכילה כיצד האוכל ביום הכיפורים שיעור שכשהוא
56 רעב תתיישב עליו דעתו באכילה זו חייב כרת שנאמר
57 כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' וכשאוכל כשיעור הזה הרי
58 אינו מעונה וקבלו חכמים הלכה למשה מסיני ששיעור זה
59 הוא ככותבת הגסה והוא פחות מעט מכביצה ושיעור זה
60 שוה לכל אדם בין לננס בין לעוג מלך הבשן לפי שכל אדם
61 כשירעב תתיישב עליו דעתו באכילה כשיעור הזה אלא
62 שעוג מלך הבשן תתיישב דעתו מעט ושאר כל אדם
63 מתיישבת דעתם הרבה:

64 ב כל האוכלין מצטרפין זה עם זה להשלים לשיעור זה
65 אבל אוכלין ומשקין שאכל חצי שיעור ושתה חצי
66 שיעור אין מצטרפין לפי שאין דעתו מתיישבת בכך אבל
67 האוכל ירק עם הציר שעליו וכן בשר עם המלח שעליו הרי
68 הציר והמלח מצטרפין להשלים לשיעור לפי שכל משקה
69 הבא להכשיר את האוכל הרי הוא כאוכל:

70 ג שתי אכילות מצטרפות כגון שאכל מעט והפסיק וחזר
71 ואכל מעט עד שהשלים לשיעור מצטרפין והוא שלא
72 שה[ה] מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה
73 יותר מכדי אכילת פרס (פירוש חצי ככר לחם) אבל אם
74 שה[ה] יותר מכדי אכילת פרס אין מצטרפין לפי שאין דעתו
75 מתיישבת באכילה מופסקת כזו:

76 ד שיעור אכילת פרס שאמרו ביום הכיפורים ובכל איסורי
77 תורה בין שהן מן התורה בין שהן מדברי סופרים יש
78 אומרים שהוא כמו ד' ביצים ויש אומרים שהוא כמו ג'
79 ביצים שוחקות כלומר במילוי ובריות ולא בצמצום ולענין
80 הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחר המחמיר וכל שהוא
81 בשל דבריהם הלך אחר המיקל:

82 ה האוכל ביום הכיפורים אכילה גסה כגון שלאחר שאכל
83 הרבה בערב יום הכיפורים אכל מיד ביום הכיפורים
84 בתחלת הלילה כשהיה עדיין שבע ומלא מאכילת ערב יום
85 הכיפורים ואינו נהנה כלל מאכילה גסה זו והיא מזקת לגופו
86 לפיכך הוא פטור מכרת שנאמר אשר לא תעונה פרט למזיק
87 גופו באכילה שהוא מעונה:

88 ו במה דברים אמורים כשאכל מאכלים שאינם ראויים אלא
89 למי שהוא רעב אבל אם אכל מאכלים הראויים אף למי
90 שהוא שבע כגון מאכלים המתובלים והמבושמים שיש בהם
91 הנאה לגוף אף לשבע חייב אף על פי שאכלן על השובע
92 דרווחא לביסומא שכיח והוא שלא אכל הרבה כל כך בערב
93 יום הכיפורים עד שיקרץ בכל מיני מזון אבל אם קץ במזונו

1 הכיפורים מן התורה שנאמר שבת שבתון וקבלו חכמים
2 בפירוש הפסוק שבות מכל דבר שנקרא עינוי לפעמים:

3 ג ואיסור דברים אלו מסר הכתוב לחכמים והם הקילו בהם
4 כמה קולות כמו שהיה נראה בעיניהם להקל וכמו
5 שיתבאר לפנינו בעז"ה:

6 ד מלאכה כיצד כל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים
7 עליה ביום הכיפורים וכל שבשבת פטור אבל אסור הוא
8 ג"כ ביום הכיפורים אלא ששבת זדונו סקילה ויום הכיפורים
9 זדונו כרת וכל איסורי הוצאות שבת נוהגין ג"כ ביום
10 הכיפורים וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו
11 ביום הכיפורים:

12 ה אלא שבזה הקילו בו שהתירו לקנב ירק דהיינו לנתק
13 העלים מן הקלחים כדי להשוותם שיהיו מוכנים לחתכם
14 וכן להדיח אותו שיהיה מוכן לבשלו בערב מיד וכן לפצוע
15 אגוזים כדי שיהיו מוכנים לאכילת ערב ולא יצטרך לטרוח
16 בהן בערב וכל דברים אלו אף על פי שאסורים בשבת שהרי
17 הוא טורח ומכין משבת לחול כיון שאין צריכים היום עד
18 לערב מכל מקום ביום הכיפורים התירו משום פקוח נפש
19 שלא יצטרך לטרוח בדברים אלו בערב קודם אכילתו ויהיה
20 לו עגמת נפש בענות נפשו בעשיית דברים אלו כשהוא
21 מעונה:

22 ו ולא התירו דברים אלו אלא כשחל יום הכיפורים בחול
23 אבל כשחל בשבת לא התירו דברים אלו גזרה שמא
24 יעשה כן בשאר שבתות השנה שיכין ביום מה שצריך
25 לאכילת ערב שלא יבחין שהתירו לו ביום הכיפורים משום
26 עגמת נפש:

27 ז אפילו ביום הכיפורים שחל בחול לא התירו אלא מן
28 המנחה ולמעלה משום שאז אין לחוש שמא על ידי
29 התעסקותו בתיקון המאכל ישכח שהוא יום הכיפורים ויאכל
30 ממנו כיון שהוא אחר המנחה שהוא קרוב לעת היתר אכילה
31 דהיינו צאת הכוכבים ודומה לו כמי שיש לו פת בסלו אבל
32 קודם המנחה אסור לו להתעסק בתקוני המאכל של ערב
33 שמא ישכח ויאכל ממנו:

34 ח עכשיו נהגו כל ישראל לאסור קניבת ירק והפצעת
35 אגוזים והוא הדין שאר תיקוני מאכלים של ערב אפילו
36 אחר המנחה לפי שבדורות אחרונים התחילו לקלקל למהר
37 ולעשות דברים אלו קודם המנחה לפיכך החמירו עליהם
38 ואסרו אפילו לאחר המנחה:

39 ט במה דברים אמורים בהתעסקות בתיקוני המאכל אבל
40 ליגע באוכלין מותר כל היום ואינו דומה לחמץ שאסור
41 ליגע בו בפסח לפי שבפסח הוא אוכל שאר דברים חוששין
42 שמא ישכח איסור חמץ בפסח ויאכל גם את זה שנוגע כיון
43 שבימים אלו איננו פרוש ומובדל כלל מאכילה משא"כ ביום
44 הכיפורים שהוא פרוש ומובדל מאכילה לגמרי אין חוששין
45 שמא ישכח ויאכל אלא אם כן הוא מתעסק בתיקון המאכל
46 לתקנו ולהכשירו לאכילה אבל בנגיעה בעלמא אין חוששין
47 לכך.

47 כמו שיתבאר שם) אבל לענין איסור אפילו אכל כל שהוא
48 ושתה כל שהוא הרי עשה איסור מן התורה וכן הדין בכל
49 איסורין שבתורה שנאמר בהם שיעורים שאפילו במשהו
50 מהן יש איסור מן התורה:

חלק ד סימן תריב שיעור אכילה ביום הכיפורים ושיעור כמותה:

51 א רחיצה כיצד כל רחיצה של תענוג אסורה ביום
52 הכיפורים משום אשר לא תעונה וגו' לפיכך אסור
53 לרחוץ מקצת גופו ככל גופו בין בחמין בין בצונן ואפילו
54 להושיט אצבעו במים אסור.

55 אבל אם היו ידיו או רגליו או שאר מקום בכל גופו מלוכלך
56 בטיט או בצואה או שנטף דם מחוטמו מותר לרחצו כיון
57 שאינו מתכוין לתענוג רק שיוזר שלא ירחוץ אלא מקום
58 המטונף בלבד:

59 ב וכן בבוקר כשניער משינתו נוטל ידיו ג' פעמים כמ"ש
60 בסימן ד' (מטעם שנתבאר בסימן תקנ"ד) ויברך על
61 נטילת ידים ויזוהר שלא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו
62 ולא יכוין להנאת רחיצה רק להעביר הרוח רעה מעל הידים
63 ולאחר שניגב ידיו במפה מעביר המפה על גבי עיניו
64 להעביר מהם חבלי שינה:

65 ג ואם יש לכלוך על גבי עיניו ודרכו לרחצם בכל ימות
66 השנה רוחץ אותם כדרכו ואינו חושש וכן מי שהוא
67 איסטניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנח פניו במים
68 מותר לו לקנח במים ביום הכיפורים אבל המנהג להחמיר
69 שאפילו מי שהוא איסטניס אין מקנח פניו ולא עיניו במים
70 אלא אם כן יש לפלוף על פניו או על גבי עיניו שאז מותר
71 לכל אדם לרחוץ כדרכו בכל השנה:

72 ד אם הטיל מי רגלים ושפשף בידיו להעביר הנצוצות מעל
73 רגליו או שעשה צרכיו וקניח בידו מותר לו לרחוץ ידיו
74 עד סוף קשרי אצבעותיו להעביר מהן הלכלוך וכדי לברך
75 אשר יצר בידים נקיות אבל אם לא שפשף ולא קניח בידו
76 לא יטול ידיו כלל שמותר לברך אשר יצר בלא נטילת ידים
77 כיון שלא נתלכלכו ידיו והרוצה ליטול ידיו קודם שיברך
78 אשר יצר ישפשף בידו ויקנח כדי שיצטרך ליטול ידיו וכן
79 נכון לעשות כדי לברך אשר יצר בידים נקיות וטהורות:

80 ה במה דברים אמורים בליל יום הכיפורים אחר התפלה
81 אבל קודם התפלה או ביום שמתפללין כל היום אם
82 הטיל מים אע"פ שלא שפשף בידיו או שעשה צרכיו אע"פ
83 שלא קניח בידו מותר ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו
84 שמצוה להתפלל בידים טהורות ברחיצה שנאמר הכון
85 לקראת אלהיך ישראל:

86 ו וכן כהן העולה לדוכן נוטל ידיו אע"פ שנטל ידיו קודם
87 התפלה וכן הלוי במקום שנוהגין שהלוי נוטל ידיו קודם
88 שיוצא מים על ידי הכהן מותר לו ליטול ביום הכיפורים
89 כיון שאינו מתכוין לתענוג.

90 ולפיכך הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחצן כיון שאינו
91 מתכוין אלא לרפואה וכן כל כיצא בזה:

1 אע"פ שאכל מאכל מבושם פטור ואין דבר זה תלוי אלא
2 לפי מה שמרגיש בנפשו אם יש לו הנאה באכילה גסה זו:

3 ז הנאת אכילה ושתיה אסורה ביום הכיפורים אע"פ שאינו
4 אוכלו ושותהו כגון שטועם לחיך ופולט ואפילו דברים
5 שאינם ראויים לאכילה כגון עצי בשמים ועץ מתוק אסור
6 לטעום כדי ללחלח גרונו ולפלוט כמ"ש בס' תקס"ז.

7 אבל מותר להריח כל מיני ריח ביום הכיפורים לפי שהריח
8 הוא דבר שאין הגוף נהנה ממנו כלל אלא הנשמה בלבד
9 נהנית ממנו לפיכך לא נאסר ביום הכיפורים ואדרבא טוב
10 להריח כדי למלאות מנין מאה ברכות:

11 ח אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילת אדם אע"פ שאכל
12 הרבה מהם פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת
13 מרדות:

14 ט אכל עלי קנים פטור לפי שאינן מאכל אדם:

15 י אכל לולבי גפנים שלבלבו קודם ראש השנה פטור דעץ
16 בעלמא הם ואם לבלבו אחר ראש השנה עדיין הם רכים
17 ביום הכיפורים וראויים לאכילת אדם ולפיכך אם אכלן ביום
18 הכיפורים חייב:

19 יא אכל פלפלין יבשים וזנגבל יבש פטור לפי שאינן
20 ראויים לאכילה. אכלן כשהן רטובין שאז הן ראויים
21 לאכילה חייב:

22 יב השותה ביום הכיפורים כמלא לוגמיו חייב ומשערין
23 במלא לוגמיו של השותה עצמו כל אדם לפי מה שהוא
24 הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ולא מלא לוגמיו ממש
25 אלא כל שאלו מסלקו לצד אחד מפיו ויראה כמלא לוגמיו
26 והוא פחות מרביעית הלוג באדם בינוני:

27 יג כל המשקין מצטרפין זה עם זה להשלים כמלא לוגמיו:
28 יד (שתה משקין שאינם ראויים לשתיה כגון ציר או
29 מורייס (פירוש ציר של דגים) או חומץ חי (פירוש
30 שאינו מזוג במים) שהוא חזק כל כך שאם ישליכו אותו על
31 הארץ יבעבע אע"פ ששתה הרבה מהן פטור מן הכרת אבל
32 מכין אותו מכות מרדות אבל אם שתה חומץ מזוג במים
33 אפילו לא שתה אלא כמלא לוגמיו חייב):

34 טו שתיות מצטרפות זו עם זו כגון ששתה מעט והפסיק
35 מעט וחזר ושתה מעט ובין שתיהן יש כמלא לוגמיו
36 חייב במה דברים אמורים כשלא שהא מתחלת שתיה
37 ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית
38 הלוג אבל אם שהא יותר מכדי שתיית רביעית אין מצטרפין.
39 ויש אומרים שלעולם הן מצטרפין אלא אם כן שהא מתחלת
40 שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי אכילת
41 פרס כמו בצירוף שתי אכילות.

42 ולענין הלכה יש להחמיר לכתחלה ולפסוק כסברא האחרונה
43 כמו שיתבאר בסימן תרי"ח ע"ש:

44 טז כל שיעורין הללו שנתבארו בסימן זה בין שיעור
45 אכילה בין שיעור שתיה לא נאמרו אלא לענין חיוב
46 חטאת (וגם לנו יש נפקא מינה לענין חולה שיש בו סכנה

19 למעלה ממתניו מפני הסכנה שלא ישטוהו המים:
 20 י אין היתר לעבור במים לדבר מצוה אלא כשעובר במים
 21 עצמן אבל לעבור בספינה קטנה אסור אפילו לדבר מצוה
 22 לפי שלא התירו לדבר מצוה אלא אסור רחיצה כיון שאין
 23 מתכוין לתענוג אבל לעבור בספינה שיש בזה שבות גמור
 24 מדברי סופרים כמ"ש בסי' רמ"ח ושל"ט העמידו חכמים
 25 את דבריהם לבטל מצוה בשב ואל תעשה:
 26 יא הרב אסור לעבור במים כדי לקבל פני תלמידו ואפילו
 27 להקביל פני חבירו אסור אם אין חבירו גדול ממנו
 28 בחכמה אבל אם רוצה לשאול דבר הלכה מחבירו או
 29 מתלמידו שלמד גם אצל חכמים אחרים ואין צריך לומר אם
 30 הולך ללמוד עם תלמידים כגון שאין התלמיד יכול לבא
 31 אצלו מותר לו לעבור במים בהליכה ובחזרה:
 32 יב ההולך לשמור פירותיו מותר לו לעבור במים אע"פ
 33 שאין מצוה בהליכתו מכל מקום משום הפסד ממנו
 34 התירו לו לעבור אבל בחזרתו אסור לעבור שאין בכך הפסד
 35 ממון אם לא יחזור למקומו עד לאחר יום הכיפורים:
 חלק ד סימן תריג איסור רחיצה ביום הכיפורים וכו' כ"א טעמים:

1 ז אסור לרחוץ פיו ביום הכיפורים כמו שנתבאר בסי'
 2 תקס"ז ע"ש:
 3 ח ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או פני רבו
 4 או מי שגדול ממנו בחכמה או לצרכי שאר מצות יכול
 5 לעבור במים עד צוארו בין בהליכה בין בחזרה ואין חושש
 6 משום איסור רחיצה ביום הכיפורים כיון שהולך לדבר מצוה
 7 ועוד שאינו מתכוין לתענוגו בלבד שיעשה שינוי מכל עובר
 8 במים בחול דהיינו שלא יוציא ידיו מתחת שפת חלוקן כדי
 9 להגביה חלוקן מעט כמו שעושין כל עוברי במים בחול כדי
 10 שע"י השינוי יזכור שהיום אינו חול ולא יבוא לסחוט את
 11 בגדיו.
 12 ואע"פ שבגד שרייתו במים זהו כיבוסו אע"פ שאינו סוחטו
 13 כמ"ש בסי' ש"ב אע"כ התירו לעבור במים ביום הכיפורים
 14 משום שלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו אלא אם כן היה
 15 מלוכלך קודם השרייה כמ"ש בסי' ש"ב ע"ש:
 16 ט במה דברים אמורים באמת המים שאין מימיו רודפים
 17 מהר אבל נחל שמימיו רודפין מהר ושוטפין אף בחול
 18 אסור לעבור בו אפילו אין המים מגיעין לו אלא מעט

תורה אור' פרשת ויקהל – הפרשה החסידית

ויקהל משה

בתוככם – "בתוכו לא נאמר אלא בתוככם", דהיינו, בתוך כללות נשמות ישראל ישפון כבוד הוי"ה² יתברך על ידי המשפן. ועכשיו גם כן הוא על ידי עסקם בתורה ומצות – שהתורה היא כמו בחינת פלי המשפן, והמצות הם בחינת יריעות המשפן.

פי על ידי המצות נעשה בחינת לבושים לנפש, כמו שכתוב (ישעיהו נח, ח): "והלך לפניך צדקך, כבוד ה' יאספך", וזהו כמו בחינת יריעות שהן בחינת מקיפים. והתורה היא בחינת מזון לנפש, כמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי", וזהו בחינת פלי המשפן שהן בחינת פנימיותם.

ולהבין זה, יש להקדים להבין מה שכתוב (מלאכי ג, ו): "אני ה' לא שניתי" – שאין בו יתברך שום שינוי והתפעלות חס ושלום על ידי בריאת העולם. שכן שיהיה יחיד ומיוחד קודם בריאת העולם, כך הוא גם כן אחר בריאת העולם. וכמאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא משנברא כו'". רוצה לומר בזה, שאין בריאת העולמות פועל בו שום שינוי חס ושלום.

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם וגו' ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון לה" (שמות לה, א-ב): להבין מאמר רז"ל על זה: "למה נסמכה פרשת שבת למלאכת המשפן?"

גם צריך להבין: מפני מה בצווי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום בפרשת תרומה ותצוה נאמר תחלה מלאכת פלי המשפן, דהיינו, הארון והשולחן והמנורה כו', ואחר כך מלאכת המשפן עצמו – הן היריעות של המשפן; ואחר כך, לבסוף הכל – נאמר בפרשת פי תשא (שמות לא, יג): "אף את שבתותי תשמרו כו'", הרי הקדים הכלים, ואחר כך היריעות, ואחר כך שמירת שבת; ובצווי משה רבינו עליו השלום לישראל, דהיינו בפרשה זו ד"ויקהל משה", הפך הסדר – שאמר להם תחלה שמירת שבת, ואחר כך מלאכת המשפן, ואחר כך הכלים.

והענין:

דהנה בתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי

2. "וישפן כבוד ה' על הר סיני" שמות כד, טז).

1. (נאמר שבת פרשת ויקהל, כ"ה אדר א' תקס"ה).

בן אי אפשר להעלמות להכיל בתוכן האור שלא
יתבטלו ממציאות ממש. לכן, עיקר האור הוא בחינת
סובב ומקיף עליהו. רק שעל ידי צמצום רב ועצום נמשך
איזה המשכה מצומצמת מהאור להיות מתלבש בתוך
העולמות, ונקרא 'ממלא כל עלמין' כו' :

ובזה יובן גם כן טוב טעם, למה שבינו המקובלים
לבחינת המשכת החיות מהבורא יתברך בשם אור, כנ"ל
בענין לשון "אור אין-סוף". (וכן בתניא (פרק מ"ח) אמר על
ענין הסובב לשון 'הארה' כו', עיין שם).

והגם שיש הרבה טעמים על זה, אך אחד מן הטעמים
הוא זה, והיינו: כי כמו בגשמיות, ענין הארה, שהוא
המשכת זיו השמש על איזה דבר, הנה הרי הזיו הוא רק
בחינת מקיף על אותו הדבר ואינו נכנס בפנימיותו.
נמצא, שההארה היא המשכה וגילוי מההעלם. שהרי
כשיש ענין ואין השמש מאיר זהו העלם גמור; כשהזיו
נמשך ומאיר לארץ ולדברים עליה זהו גילוי. ועם כל זה,
גילוי זה הוא בחינת מקיף – שאין הזיו נכנס בתוכיות
הארץ והאדם כו'.

וכן יובן ענין אור אין-סוף, שהוא בחינת 'סובב כל
עלמין': שהרי הוא גילוי להחיות בחינת עולמות, וקודם
בריאת העולם היה 'שמו' נכלל בבחינת 'לבדו' –
במהותו ועצמותו. וזהו מאמר רז"ל: "עד שלא נברא
העולם היה הוא ושמו כלבד", שהיה 'שמו' בבחינת
'לבדו', ובבריאת העולם נמשך להיות גילוי, שהיה
בחינת 'סובב כל עלמין'. אבל מכל מקום הגילוי הזה
הוא רק בבחינת מקיף, ולכן נקרא 'הארה' – כמשל
הארת השמש שההארה מקפת כו' :

וזהו "ארוממך אלוהי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד"
(תהלים קמה, א);
דלכאורה לשון "לעולם ועד" אינו מובן – שהרי "ימי
שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ, י)

אלא דפירוש "אברכה שמך", היינו להמשיך גילוי
אלהותו בתוך העולמות ממש, וזהו "לעולם ועד".

אך כדי להיות המשכה זו ממקורה ושרשה, הוא על
ידי שבתחלה "ארוממך כו'". דפירוש "ארוממך": רוממות
והתנשאות של בחינת המלך, והוא בחינת 'סובב כל
עלמין'. כמשל התנשאות המלך על עמו הוא בחינת
מקיף כו', ומשם יומשך אחר כך להיות "ואברכה שמך
לעולם ועד" בבחינת 'ממלא כל עלמין' כו'. וזהו "בקול

והיינו, לפי שהחיות הנמשך ממנו יתברך להחיות
העולמות, כללות אור וחיות זה הוא רק בחינת הארה
בעלמא ממדהו ועצמותו יתברך, שהאיר והמשיך ממנו
על דרך משל – הארה בעלמא, ועל ידי זו ההארה –
הוא יתברך מחיה אותן ומדהו אותן מאין ליש, אבל הוא
יתברך במהותו ועצמותו מרומם ומתנשא מגדר עלמין.
וזהו שנקרא "הקדוש ברוך הוא" – שהוא קדוש ומובדל.

והגם שנאמר (נחמיה ט, ו): "ואתה מחיה את כלם", הנה
עיקר חיותם וקיומם הוא רק מבחינת הארה בעלמא
כנ"ל, והארה זו היא בחינת מדת מלכותו יתברך, כמו
שכתוב (תהלים קמה, יג): "מלכותך מלכות כל עולמים" –
שחיות כל העולמים הוא מבחינת "מלכותך". דהיינו,
שמה שנקרא הוא יתברך מלך עליהם, מזה עצמו הם
חיים וקיימים.

וזהו שכתוב "ישתבח שמך לעד מלכנו" – פירוש:
שהתפשטות מדת מלכותו יתברך הנקרא גם כן 'שמו',
הוא 'לעד', דהיינו עד אין קץ ותכלית. כי מדת מלכותו
היא גם כן בחינת אין-סוף ממש, כיון שהיא הארה ממנו
יתברך.

וזהו שאומרים בברכת יוצר: "ומשמיעים ביראה יחד
בקול דברי אלקים חיים ומלך עולם" – שאין משיגים רק
ההמשכה שנמשכת מ"אלקים חיים ומלך עולם". ש'קול'
הוא המשכה כנודע, אבל עצמותו ומהותו יתברך הוא
קדוש ומובדל, ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", ולכן
"לא שנית" כנ"ל. וזהו "והחיות נושאות את הכסא כו'",
"ועות מחיל כסא". שתפול עליהם אימה ופחד של מדת
מלכותו יתברך, שהוא בחינת "מלך יושב על כסא רם
ונשא", ולכן הם "מקבלים עליהם עול מלכות שמים
כו'". :

והנה, מבחינת מדת מלכותו יתברך נמשך האור והחיות
גם כן בב' בחינות, והוא בחינת 'סובב כל עלמין' וממלא
כל עלמין.

דהיינו, שלהיות כי בחינת מלכות הוא גם כן בחינת
אין-סוף ממש – וזהו פירוש וענין "אור אין-סוף" הנזכר
בספרים. כי אור הוא בחינת גילוי והמשכה מעצמותו
ומהותו. וכנודע, דהשמש עצמו נקרא 'מאור', אבל אור
היינו הזיו הנמשך ממאור השמש ומאיר לארץ ולדברים
עליה. וכך בחינת אור אין-סוף, הוא על דרך משל זיו
הנמשך ממדהו ועצמותו יתברך. אבל על מהותו
ועצמותו יתברך ממש לא שייך כלל לשון אור.

ולהיות כי האור הוא גם כן בחינת אין-סוף ממש, על

הָאֲדָם מִצָּוָה אַחַת יִמְשִׁיךְ עָלָיו בְּחִינַת "לְבוּשׁ מַלְכוּת",
שִׁיחָהּ נִמְשָׁךְ עָלָיו בְּבָחִינַת מִקְיָהּ.

כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, עַל יְדֵי הַנָּחַת תְּפָלִין שְׁבוֹרְעוֹ וְעַל
רֹאשׁוֹ, שֵׁשׁ בָּהֶן ד' פְּרָשִׁיּוֹת – מִמְשִׁיךְ עָלָיו בְּחִינַת ד'
מוֹחִין עֲלִיוֹנִים. כִּי פְרָשֶׁת "קִדְשׁ" (שְׁמוֹת יג, ב) הוּא כְּנֶגֶד
מוֹחֵי־הַחֲכָמָה; "וְהָיָה כִּי יִבְאֶרְךָ" (שְׁמוֹת יג, יא) – בְּחִינַת בִּינָה
כ"ו.

אִךְ הַמִּשְׁכָּה זֹאת הוּא בְּחִינַת מִקְיָה בְּלִבָּד, שֶׁהָיָה עַל יְדֵי
הַנָּחַת הַתְּפָלִין הַכְּתוּבִים בְּקֶלֶף וְדִידוֹ גִּשְׁמִיִּים, אֵין נִכְנָס
הָאוֹר דָּד' מוֹחִין עֲלִיוֹנִים בְּבָחִינַת גִּילּוֹי מִמֶּשׁ בְּשִׁכָּל
הָאֲדָם, רַק שְׁשׁוּרָה עַל הַמוֹחַ בְּבָחִינַת מִקְיָה בְּלִבָּד.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, עַל יְדֵי כָל הַמִּצְוֹת כּוֹלֵן נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת
מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּבָחִינַת מִקְיָה עַל הַנֶּפֶשׁ. וְנִקְרָאוּ הַמִּצְוֹת
'אֲבָרִים', כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּאֲבָרֵי הַגּוּף, בְּאֶשֶׁר יֵאָחֲזוּ
אֶת חֲבִירוֹ בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו, בִּיד אוֹ בְּרֶגֶל, יוֹכַל לְהַמְשִׁיךְ
אֵלָיו כָּל גּוֹף הָאָדָם עַל יְדֵי שְׁאוּחוֹזוֹ בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו, כִּי
עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל זֶה בַּעֲנֵן הַמִּצְוֹת שֶׁנִּקְרָאִים "רִמ"ח אֲבָרִים
דְּמִלְכָּא" – שֶׁעַל יְדֵי קִיּוֹם כָּל מִצְוָה מִמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹר
אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא.⁵

וְזֶהוּ "אֲרוֹמָמָה אֱלֹקֵי הַמֶּלֶךְ" – בְּבָחִינַת רוֹמְמוֹת
וּמִקְיָה, עַל יְדֵי זֶה "וְאִבְרָכָה שְׁמֶךָ" בְּבָחִינַת גִּילּוֹי פְּנִימִי.

וְזֶהוּ "וַיַּעַשׂ דּוֹד שֵׁם" (שְׁמוֹת ב' ח, יג) – שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
הַמִּצְוֹת נִמְשָׁךְ בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְהִיטֵל "מַלְכוּת כָּל
עוֹלָמִים" (תְּהִלִּים קמ"ג, ג) – בְּזִמְנָן וּמְקוֹם כ"ו.

וְהֵנָּה, עֲנֵן הַמִּשְׁכָּה זֹאת דְּבָחִינַת מִקְיָה שֶׁעַל יְדֵי
הַמִּצְוֹת, זֶהוּ גַם כֵּן עֲנֵן יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן:

כִּי הֵנָּה הִגָּם שֶׁבִּדְרֵךְ פָּרֹט הֵן רִמ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה –
רִמ"ח אֲבָרִים כ"ו, אִךְ דֶּרֶךְ כָּלֵל מֵתַחֲלָקִים לֹא חֲלָקִים,
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי ט, א): "חֲצִבָּה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה". פִּירוּשׁ:
"עֲמוּדֶיהָ" הֵן הַמִּצְוֹת. כִּי תִרְ"ג מִצְוֹת דְּאוֹרִייתָא עִם ז'
מִצְוֹת דֶּרֶבֶנָּן הֵם נִקְרָאִים "תִּר"ךְ עֲמוּדֵי אוֹר". וְכִלְלוּתָן
הוּא שְׁבָעָה בְּחִינּוֹת, שֶׁהֵן שְׁבָעָה מִדּוֹת עֲלִיוֹנוֹת.

וְעַל כֵּן הֵיוּ בִּירִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁבָעָה מִיָּנִים: "תְּכֵלֶת,
וְאַרְגָּמָן, תוֹלַע־שָׁנִי, וְשֵׁשׁ, וְעִזִּים, וְעוֹרוֹת אֵילִים (א),
וְעוֹרוֹת תַּחֲשִׁים כ"ו"⁶ – כִּי הִירִיעוֹת הֵם בְּחִינַת הַמִּקְיָה, עַל
דֶּרֶךְ הַמִּקְיָה הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן
בְּחִינַת "חֲצִבָּה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה כ"ו".

שְׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר שֶׁנִּקְרָא גַם כֵּן 'כֶּתֶר־מַלְכוּת' כ"ו).

6. (שְׁמוֹת כה, ד"ה, לה, ד"ה, כג – בְּתַרְוִמַת הַמִּשְׁכָּן. "וְאֵת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר
יְרִיעוֹת: שֵׁשׁ מִשְׁוֹר, וְתֵכֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַע־שָׁנִי" (שְׁמוֹת כה, א). "וְעִשִּׂיתָ מִכְסָּה
לְאֹהֶל, עֹרֹת אֵילִים מֵאֲדָמִים, וּמִכְסָּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים מִלְּמַעְלָה" (שְׁם יד). "וְעִשִּׂיתָ
מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל, תֵּכֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַע־שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר" (שְׁם לו)).

דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם"⁴ – "קוֹל" הוּא הַמִּשְׁכָּה
בְּפְנִימִיּוֹת כ"ו:

וְהֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּלָלוֹת אוֹר וְחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מֵהָאֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא לְהַחְיֹת הָעוֹלָמוֹת, יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת – סוֹבֵב
וּמִמְלָא כנ"ל, כִּי גַם כֵּן בַּעֲנֵן הַמִּשְׁכָּה גִילּוֹי אֱלֹהוֹת
יִתְבָּרֵךְ שְׁאֵנוּ מִמְשִׁיכִים עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, יֵשׁ גַּם כֵּן
ב' בְּחִינּוֹת אֱלֹהִים:

כִּי עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת נִמְשָׁךְ בְּחִינַת לְבוּשִׁים – שֶׁהוּא
בְּחִינַת מִקְיָה, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת מוֹזוֹן – שֶׁהוּא
בְּחִינַת אוֹר־פְּנִימִי כנ"ל.

וְהַעֲנִין: כִּי הֵנָּה רִמ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה נִקְרָאִים "רִמ"ח
אֲבָרִין דְּמִלְכָּא". וְגַם נִקְרָאִים "מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ" (מִלְכִּים ב' ח, לו),
וּפִירוּשׁ "אֲבָרִין דְּמִלְכָּא": הֵינּוּ, כְּמוֹ שֶׁהָאֵבֶר הוּא לְבוּשׁ
שְׁבוֹ מֵתַלְבָּשֶׁת הַנֶּשְׁמָה – שֶׁכֵּחַ הַמַּעֲשֵׂה מְלוּבָשׁ בִּידִים,
וְכַח הַחֲלִילוֹךְ מְלוּבָשׁ בְּרֶגְלִים – וְהָאֵבֶר הַזֶּה נַעֲשֶׂה כָּלִי
וּלְבוּשׁ מִיּוֹחַד אֶל הַכֹּחַ הַזֶּה הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכוֹ, כִּי עַל
דֶּרֶךְ מִשָּׁל לְמַעְלָה, הִרְמ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה הֵם בְּחִינַת פִּלִּים
וּלְבוּשִׁים לְבָחִינַת אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַנִּמְשָׁךְ בָּהֶן
וְעַל יָדָן.

כִּי הֵנָּה כְּתִיב (דְּבָרִים יז, טו): "שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" –
פִּירוּשׁ: לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ "עוֹל מַלְכוּת־שָׁמַיִם". וְהֵינּוּ
עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם 'מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ'. וְכְמוֹ עַל יְדֵי
לְבִישַׁת הַטְּלִית – שֶׁמִּמְשִׁיךְ עָלָיו עוֹל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
וְנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי זֶה הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה – מִמִּדַּת מַלְכוּתוֹ
יִתְבָּרֵךְ – עַל הַנֶּפֶשׁ. וְהַמִּשְׁכָּה זֹאת הִיא בְּחִינַת מִקְיָה, וְזֶהוּ
"תִּשִּׂים עָלֶיךָ" – בְּבָחִינַת מִקְיָה, שְׁמֵתַלְבָּשֶׁת בְּמַעֲשֵׂה
הַמִּצְוֹת הַנִּקְרָאִים "אֲבָרִין דְּמִלְכָּא", וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ עַל
הַנֶּפֶשׁ בְּבָחִינַת מִקְיָה מִלְּמַעְלָה.

וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (אֶסְתֵּר א, ח): "בִּיָּאוֹ לְבוּשׁ מַלְכוּת כ"ו; וְכֵן
וּמִרְדֵּכִי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת כ"ו" (אֶסְתֵּר ח, טו)
– שְׁמִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ נִקְרָאת בְּחִינַת "לְבוּשׁ מַלְכוּת",
מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֵינָה מֵתַלְבָּשֶׁת לְגִמְרֵי בְּגִילוֹי בְּתוֹךְ
הָעוֹלָמוֹת בְּבָחִינַת פְּנִימִיּוֹת מִמֶּשׁ, רַק שְׁמֵתַלְבָּשֶׁת
בְּבָחִינַת לְבוּשׁ וּמִקְיָה עֲלִיהֶם מִלְּמַעְלָה.

וְהֵינּוּ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם הַלְבוּשִׁין שֶׁבָּהֶן
וְעַל יָדָן נִמְשָׁךְ וּמֵתַלְבֵּשׁ מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ – לְהִיטֵל
בְּחִינַת "לְבוּשׁ מַלְכוּת", וּבְחִינַת מִקְיָה כ"ו. שֶׁכְּאֶשֶׁר יִקְיִים

4. (צִירוֹן הַפְּסוּקִים: "קוֹל אֱלֹקִים חַיִּים מְדַבֵּר" (דְּבָרִים ה, כב). "דְּבָרֵי אֱלֹקִים
חַיִּים" (יִרְמְיָהוּ כג, לו), "אֱלֹקִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם" (יִרְמְיָהוּ י, י)).

5. (וְכָלֵל הַדְּרוּשִׁים מִבּוֹאֵר שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן הַמִּשְׁכּוֹת מִבְּחִינַת
"אֲנָכִי" – "מִי שְׁאֲנָכִי" – שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת מַלְכוּת. אִךְ בְּאִמַּת
גַּם כָּאֵן רוֹצֶה לֹאמַר הַהַמִּשְׁכָּה מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין',

ידי הבטול־רצון לאכפייא לסטרא־אחרא, שלא יחפץ
בשום חפץ בעולם וזלת לה' לבדו, נעשה להם גם כן לב
אחד לאביהם שבשמיים¹⁰. דהיינו, רצון אחד פשוט
התקוע בלב, שלא לחפץ בשום חפץ בעולם וזלת לה'
לבדו. לכך "אין בלבנו אלא אחד" בלבד, הגם שאנחנו
למטה, נעשה למטה 'אחד' כמו למעלה (באצילות, ששם
הוא בחינת רשות היחיד).

וזהו "ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א' יז, כא) – שיהיה
גלוי "אחד" גם בעשיה הגשמית).

וזהו שאמר "ואהבת (...) בכל לבבך" – "בשני יצריך":
שיתהפך גם הרצון של הנפש־הבהמית הנקרא 'יצר
הרע' – להיות לה' לבדו. ורצון זה ואהבה זו, נולדים
ונמשכים מהשכל. דהיינו, על ידי ההתבוננות שמתבונן
בגדולתו ורוממותו יתברך – איך דכולא קמיה כלא
חשיבי, ו'אפס בלעדו' – שמה יומשך בטול הרצון.

ולכן נסמך פסוק "ואהבת" לפסוק "הוי"ה אחד"
דלעיל מניה, כי על ידי ההתבוננות איך שהוא יתברך
אחד בז' רקיעים והארץ – כנ"ל – הרוחניית והגשמית
– יומשך "ואהבת" – "בכל לבבך כו".:

והנה כל זה הוא בכל ששת ימי המעשה¹¹, שנאמר בהו
(שמות כ, ח): "ששת ימים תעבד". והעבודה היא – בחינת
"פולחנה דרחימותא". כי היא בחינת עבודה ויגיעה, שאי
אפשר להיות הולדת והמשכת האהבה מההתבוננות,
אלא אם כן ייגע את עצמו לקשר דעתו בחוזה, ונצרך
לזה כל ה'ט מלאכות ברוחניות – הזורע, והחורש כו,
כמו שנתבאר במקום אחר¹².

ובחינת אהבה זו שבחול, היא רק האהבה הנמשכת
מהשכל וההתבוננות כו. אבל בשבת נתוסף בכל אחד
נשמה יתירה. והיינו שנוסף בכנסת־ישראל דבר חדש
ממש, מה שאין נמצא בהם בחול. והיינו בחינת אהבה
ורצון לה', שלמעלה מן השכל וההתבוננות.

כי הנה "אית רצון ואית רצון" – פירוש:

"אית רצון" – שנוסף מהשכל וההתבוננות. ונקרא
רצון־התחתון – לפי שביחינת רצון זה נולד מהשכל, אם
כן הוא למטה מהחכמה ובינה ונולד ונמשך מהם.

אבל אית בחינת רצון־העליון – שלמעלה מעלה
מהחכמה. וגילוי בחינה זו בנפש האדם, הוא בחינת
האהבה שאינה נולדת מההתבוננות השכל, כי אם היא

וזהו גם כן ענין לבושים דמרדכי, שנאמר (אסתר ח, טו):
"ומרדכי יצא (...) בלבוש מלכות תכלת וחור כו"¹³.

וכל זה הוא בחינת מעשה המצות, שהן המשכת
בחינת מקיפים, בחינת יריעות כו, ואין הגילוי בנפש
בבחינת אור־פנימי ממש. אף על ידי התורה נמשך
בחינת אור־פנימי, שיכנס לנפש בפנימיותה ממש
בבחינת מזון וחיות, וכמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך
בתוך מעי כו". ויתבאר לקמן אם ירצה השם.:

והנה קודם שיתבאר בפרט בענין בחינת ומדרגת
התורה, צריך לבאר כללות ענין בחינת השבת מהו?
(שסמכו ענין לו למלאכת המשכן – הן בצווי הקדוש
ברוך־הוא למשה רבינו עליו־השלום, והן בצווי משה לישראל
נזכר ג' דברים אלו: יריעות וכלים דמשכן, ושבת. רק שמשנה
רבינו עליו־השלום הקדים השבת כו, ושינה הסדר בדלעיל).

דהנה ידוע מאמר רז"ל¹⁴ שבשבת נתוסף בכל אחד
ואחד מיישראל נשמה יתירה. ולכאורה אינו מובן, מהו
ענין הנשמה יתירה – הלא אין נרגש בנפש האדם
תוספת חיותו בשבת יותר מבכל השבוע?

הענין הוא:

דהנה כתיב בפרשה ראשונה דקריאת־שמע (דברים ו,
ד:ה): "שמע ישראל כו, אחד. ואהבת (...) בכל לבבך כו"
– פירוש: שאהבה זו נולדה ונמשכה מן ההתבוננות
בגדולתו יתברך איך ש"הוי"ה אחד". כמאמר רז"ל:
"תמליכהו בשמים וארץ וד' רוחות העולם", שעל זה
מורה הח' והד' ד'אחד' – הח' הוא בחינת ז' רקיעים
והארץ, והד' הוא ד' רוחות העולם – שהן בטלים ליחודו
יתברך המרומו באות אל"ף. וכמו כן למעלה עד רום
המעלות יש בחינת ז' רקיעים והארץ רוחניים – בחינת
"לך ה' הגדולה כו"¹⁵ (דברי הימים א' כט, יא), וכולם מקבלים
חיות רק מבחינת "שם כבוד מלכותו כו". ועל ידי
התבוננות זו יבא לבחינת "ואהבת (...) בכל לבבך".

על דרך מה שאמרו השבטים ליעקב (פסחים נו, א): "בשם
שאין בלבך אלא אחד", כף אין בלבנו אלא 'אחד' –
פירוש: "בשם שאין בלבך אלא אחד" – כי שרשו של
יעקב היה גבוה מאד נעלה, שהיה בחינת מרכבה ממש
ליחודו ואחודותו יתברך, "כף אין בלבנו אלא אחד" –
אף שאנחנו למטה בעלמא־דפרודא, אף על פי כן על

7. (וצריך עיון, דכאן לא נזכר רק ו' לבושים. ואולי הוא על
דרך מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש לשון הזהר "שיתא
אינון? – שבע אינון כו". עיין שם).

8. (נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת ולמוציא שבת נוטלין
אותה הימנו". ביצה טו, א. ושם נסמך).

9. (ירושלמי ברכות יב, ב הלכה א. וראה ברכות יג, ב).

10. (ועיין בזהר פרשת תרומה, דף קל"ד, עמוד ב' מזהר).

11. "ששת ימי המעשה" חזקאל מו, א.

12. (לקוטי תורה תורה יב, ד).

1 אהבה פשוטה שלמעלה מן השכל, שזהו בחינת יחידה
2 שבנפש שלמעלה מהחכמה.

3 וכמו על דרך משל כאשר יחפץ האדם בחפץ ורצון
4 לאיזה דבר הנוגע לעצם הנפש ממש, וגורם לו לעשות
5 דברים שלא על פי הדעת והשכל כלל. כי רצון זה עמוק
6 עמוק מהשכל כי, וכנודע, שיש בחינת רצון שלמעלה
7 מהשכל, על דרך אמרם: "כך עלה במחשבה"¹³; ו"אין
8 טעם לרצון"¹⁴.

9 ובחינת אהבה ורצון זה לה' מתגלה בנפש אדם ביום
10 השבת דוקא. והיא בחינת אהבה רבה, שהיא באה
11 מלמעלה למטה בנפש האלקית בשבת. דהיינו, שאין
12 האהבה לפי ערך השכל וההתבוננות לבד, רק היא
13 למעלה מהשכל, ונמשכת מבחינת רצון העליון
14 שלמעלה מהחכמה¹⁵. שבחינת גילוי רצון העליון הוא
15 בשבת דוקא.

16 דהנה כתיב (יחזקאל מו, א): "שער החצר הפנימית הפונה
17 קדים כי"¹⁶ – פירושו: כי "בעשרה מאמרות נברא העולם"
18 בששת ימי בראשית. ו"בראשית" – שהיא חכמה עילאה
19 – "נמי מאמר הוא", ונשפלה החכמה עילאה והמדות
20 להתלבש בבחינת הדבור, לומר "יהי אור כי" (בראשית א,
21 א). על דרך משל אדם הכותב או מצייר כי¹⁷.

22 ונקרא לכך "ו' ימי בראשית" – שמקבלים מבחינת
23 "ראשית" היא החכמה עילאה. ובשבת כתיב (שמות לא, יז):
24 "וינפש" – שגמר המלאכה, ונתעלו החכמה ומדות
25 לבחינה שלמעלה מהחכמה, הוא בחינת רצון ותענוג
26 העליון.

27 וזהו בחינת "הפונה קדים" – בחינה שלמעלה
28 מהחכמה נקרא "קדם" – שלמעלה מבחינת "ראשית כי":
29 כי ה'ראשית' יש שני לו, מה שאין בן בחינת "קדמונו של
30 עולם כי". וכנודע גם בן על פסוק ה"מגיד מראשית כי",
31 ומקדם כי"¹⁸ עיין שם. ובשבת נפתח השער "הפונה קדים",
32 הוא גילוי רצון העליון ותענוג העליון, לפי ש"שבת
33 וינפש" (שמות לא, יז) – עליית החכמה בלמעלה מהחכמה.

34 מה שאין בן ב"ששת ימי המעשה" שנקראים "ו' ימי
35 בראשית" – שמקבלים מחכמה, ולא מבחינת 'קדם'
36 שלמעלה מהחכמה, שאינו אז בבחינת גילוי. כמו על
37 דרך משל, שבשעת המלאכה אין מתגלה עדיין התענוג,
38 רק בשנגמר כי. ולכן נמשך גילוי בחינת רצון העליון גם
39 בן בנפש האדם, שהיא גילוי האהבה רבה שלמעלה
40 מהשכל כי¹⁹.

41 (וזהו שאנו אומרים בקדוש דשבת: "ורצה בנו" – על שם
42 התגלות רצון העליון "בנו" ממש):

43 וזהו ענין "שבת שבתון לה" (שמות לה, ב):

44 כי הנה המשכת הרצון העליון, שהוא בחינת הרצון
45 שלמעלה מהשכל הנמשך ומתגלה בשבת, הוא דוקא
46 בשיש בלי לגילוי אור זה. והכלי הוא בחינת הרצון
47 התחתון, שגולד מן השכל וההתבוננות בכל ששת ימי
48 המעשה, שזה הרצון התחתון נעשה בחינת בלי לגבי זה
49 הרצון העליון, שיומשך בתוכו ממש בבחינת השראת
50 כהשראת האור בתוך הכלי ממש. מפני שהרצון
51 התחתון, אף על פי שהוא למטה מבחינת רצון העליון,
52 אבל על כל פנים בלי הוא לגילוי רצון העליון, שיהיה
53 מתלבש בו בהתחברות ויחוד אמתי ביום השבת.

54 ועל זה נאמר "שבת שבתון להויה" – פירושו: "שבת
55 שבתון" הם ב' רצונות הנ"ל שמתחברים כאחד והיו
56 לאחדים ממש. ולשון "שבתון להויה" – היינו, כי שם
57 הויה, הנה היו"ד – בחינת חכמה כי, ובשבת הוא בחינת
58 "שבת להויה" – שמתגלה הרצון העליון שלמעלה
59 משם הויה כי.

60 וזהו שכתוב "כי אל דעות הויה" (שמואל א' ב, א) – שיש
61 ב' בחינות דעת: הא' – דעת עליון, והב' – דעת תחתון,
62 פירושו: דעת' הוא לשון רצון, שדעת ורצון הכל ענין
63 אחד. כמו שכתוב (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל
64 משפחות כי" – שהכוונה הוא – שבחרתי ורציתי אתכם
65 לבחור לי לעם סגולה²⁰. כי דעת הוא ענין הכרה, שזהו
66 בחינת התקשרות המביא לידי הרצון כי, וכן "והאדם

13. (מנחות כט, ב).

14. (ראה של"ה "בית ד" (ד, ב בהגהה) בשם ר' יוסף אלקשיטליא. ועוד).

15. (וזהו שמבואר ב"פרי עץ חיים", דהיכל האהבה המאיר בקריאת שמע דשבת הוא למעלה מעלה מבחינת היכל האהבה המאיר בקריאת שמע דחול. עיין שם).

16. (ידידה סגור ששת ימי המעשה. וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח).

17. (אקח ציור, אז משפיל שכלו ומחשבתו לעיין באותו הציור והכתב, ובשגמר מחשבתו, חוזרים שכלו ומחשבתו למהותו ועצמותו).

כך על דרך משל למעלה: בששת ימי בראשית נשפלו העשר ספירות עליונות להיות בריאת העולם על ידיהן; ובשבת – "שבת וינפש" (שמות יז) –

שנתעלו החכמה ומדות למהותו ועצמותו יתברך, המרום ונשגב לבדו בבחינת אין גרוד כי, מקור התענוגים. ולכן מתגלה בשבת בחינת אהבה מסותרת, שדיא מבחינה זו – למעלה מבחינת חכמה ובחינת טעמים כי כנ"ל. לעיל גג, א).

18. (מגיד מראשית אחרית, ומקדם אשר לא נעשו אמר עצתי תקום, וכל חפצי אעשה" ישעיהו מו, י).

19. כמו שנתבאר על פסוק "כי טובים דודיך מיין", ומאמר רז"ל: "עריבים עלי כי".

20. (בך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". דברים ז, ו. ועל דרך זה שם יד, ב).

והנה, התפלה של חול היא בחינת הממוצע בין שבת
ליומין דחול, הממשיך ההארה מבחינת רצון-העליון
המתגלה בשבת – בכל יומין דחול כו'.

ולכן נמשלה התפלה לסולם, דכתיב (בראשית כח, יב):
”והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כו'” –
במשל הסולם שבו ועל ידו עולה התחתון מלמטה
מהארץ על הגג, וכן בו יורד העליון מלמעלה למטה –
כך על דרך משל התפלה נמשלה לסולם, שעל ידי
התפלה עולה הנפש מלמטה למעלה במעלות ומדרגות
עליונות, דרגא בטר דרגא עד רום המעלות.

והיינו על ידי צעקת הלב, ברעותא-דלכא, לכלות
נפשו אליו יתברך, שזהו בחינת העלאת מ"נ מלמטה
למעלה, לעלות בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות
ליכלל באור אין-סוף ברוך-הוא.

וכן נמצא בה בחינת הירידה מלמעלה למטה, דהיינו
כאשר כבר נתעלה בתכלית העילוי ברום המעלות,
בהגיעו אל בחינת רצון-העליון ברוך-הוא, אזי יעוררו
וימשיכו שירד בהשתלשלות המדרגות מלמעלה למטה
להתלבש ברצון-התחתון, וממנו יתפשט ההארה בכל ו'
יומין.

וזהו שכתוב (בראשית כח, יב): ו”מלאכי אלקים עולים
ויורדים בו”: שבהסולם ימצא ב' בחינות ומדרגות שונות
– בחינת העלייה מלמטה למעלה, ובחינת הירידה
מלמעלה למטה. והיינו בחינת התפלה כו', שמחברת
בחינת קדושת השבת עם ו' יומין דחול, להיות מאיר
הארת רצון-העליון שבשבת בכל יומין דחול, להיות
”חולין שנעשו על טהרת הקודש”. והיינו על ידי עלייה
וירידה²¹.

והנה, על ידי התורה ממשיכים גם בן רצון-העליון
שיתלבש ברצון התחתון, כי התורה נמשכה מבחינת
רצון-העליון. והגם ד”אורייתא מחכמה נפקת” – נפקת
דוקא, שיציאתה מהעלם אל הגילוי הוא מבחינת
חכמה, אבל שרשה מבחינת רצון-העליון יתברך (כי
תרי”ג מצות דאורייתא עם ז' דרבנן בגימטריא פתר).

רק שנתלבשה למטה בבחינת המדות – חג”ת
דאצילות: שמבחינת חסד נמשך להקל להיות כשר

ידיע” (בראשית ד, א) – לשון התקשרות והתחברות כו'.

וענין ”אל דעות” היינו התחברות ב' דעות הנ”ל,
שהם ב' הרצונות הנ”ל. ואז הוא בחינת ”שבת שבתון”
לשם הוי”ה. והוא גם בן פירוש ”אל דעות הוי”ה” –
שמתחברים ב' הרצונות, שהרצון-העליון שלמעלה
מהחכמה מאיר ומתגלה גם בן ברצון התחתון כו'.
וזהו ענין הנשמה יתירה דשבת, שהוא גלוי רצון
העליון מבחינת יחידה כנ”ל. וזהו שנקרא ”נשמת כל
חי”. וכמו שכתוב (תהלים קמה, טז): ”ומשובע לכל חי –
רצון”, שגלוי רצון-העליון נמשך בבחינה הנקראת ”כל
חי כו'”, ומשם נמשך להיות ”רצון יראיו יעשה” (שם, יט) –
שיתגלה בהם הרצון העליון.

והנה, כשנמשך הרצון העליון להתלבש ברצון התחתון
ביום השבת, אזי נמשך ממנו גם בן הארה בכל ששת ימי
המעשה, להיות נמצא בהאדם בחינת הארה מרצון
העליון שלמעלה מהשכל. וגילוי הארה זו היא בזמן
התפלה דחול, כשמתעורר באהבה ונפץ לה' יתברך,
שהוא בחינת הארה מקדושת שבת המאיר בימי החול.
כמו שכתוב בזהר הקדוש: ”יומא דא יהיב חילא לשאר
יומי כו'”²². ולכן יכול להאיר בהן מבחינת רצון-העליון
הנ”ל.

(וכמו שהביא ב”ראשית חכמה” שער הקדושה פרק ב'
מאמרי הזוהר המבארים איך שצריך להתקדש ולהמשיך
עליו בכל יום מקדושת שבת. וזהו פירוש מה שכתוב (ויקרא יט,
ב): ”קדושים תהיו כו'” – להמשיך עליו מבחינת שבת שהוא
קדש בעצם.

וכן כתב ב”פרי עץ חיים”, שתוספת נר”נ המאירים בשבת
אינו מסתלקין גם בן בימות החול, רק בחינת תוספת ח”י (=חן'
יחידה) מסתלקים במוצאי שבת קדש כו'.

אך צריך להכין את עצמו לקבל בחינה זו דתוספת נר”נ.
והיינו על ידי מחשבה דבור ומעשה דתורה ומצות שהם כלים
לבחינת נר”נ. וכמו שיתבאר לקמן בענין ז' קני המנוחה, איך
שעל ידי התורה ומצות ממשיכים גילוי בחינת רצון-העליון כו'.

וזהו ענין ”חולין שנעשו על טהרת הקודש”, היינו כשיבימי
החול מאיר גם בן מעין קדושת השבת כו'.

21. (יום זה נתן כח לשאר ימים).

22. (ועיין במה שנתבאר בפסוק ”יונת כו'” (לקוטי תורה שיר
השירים יט, א), איך שיש בחינת נשמה שבגוף, ויש בחינת שרש
הנשמה. ושם נתבאר דשרש הנשמה היא בבחינת מחשבה
הקדומה – שלמעלה אפילו מבחינת תורה, והיא בחינת
רצון-העליון הנ”ל. וגם נתבאר, דעל ידי התפלה עולה

נשמה שבגוף לשרשה הנ”ל.

ואם בן נראה בענין תוספת נשמה יתירה דשבת, דהיינו גם
מבחינת שרש הנשמה הנ”ל. וכן משמע ב”פרי עץ חיים”,
שער השבת, פרק י”ט, דהמקפים נכנסים בשבת בבחינת
פנימיים, והארה ממנה מאיר בכל יום כו', על ידי התפלה
כנ”ל).

ה' פָּנִיו אֵלַיךְ כִּי" (במדבר ו, כה). וְהוּוּ גַם כֵּן עֲנִין אֹר
דַּמְנוּרָה.

וּבִזָּה יוֹבֵן גַּם כֵּן עֲנִין ו' קִנֵּי הַמְנוּרָה, הֵינִי: קִנֵּה
הָאֲמֻצָּעִי שֶׁהוּא גֹוף הַמְנוּרָה, וּשְׁלֹשָׁה קִנִּים יוֹצְאִים
מִצִּדָּה הָאֶחָד, וּשְׁלֹשָׁה קִנִּים מִצִּדָּה הַשֵּׁנִי, וּכְפֹתֵר תַּחַת
שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה כִּי²³. דְּהֵינִי, שֶׁבְּמִקּוֹם שְׁיוֹצְאִים שְׁנֵי
קִנִּים מִקִּנֵּה הָאֲמֻצָּעִי אֶחָד לְכָאן וְאֶחָד לְכָאן – שֵׁם יֵשׁ
כְּפֹתֵר כִּי, וְכֵן תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים הַשְּׁנִיִּים, וְתַחַת שְׁנֵי
הַקִּנִּים הַשְּׁלִישִׁים.

וְהַעֲנִין, כִּי כָל זֶה רֹמֵז עַל כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
תּוֹרָה־שֶׁבְּכַתָּב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פִּה:

וְהוּוּ עֲנִין שֶׁשָּׁה קִנִּים הַיוֹצְאִים מִן קִנֵּה הָאֲמֻצָּעִי הֵם
"שִׁיתָא סְדְרֵי מִשְׁנָה" שֶׁמְקַבְּלִים מִקִּנֵּה הָאֲמֻצָּעִי שֶׁהוּא
בְּחִינַת תּוֹרָה־שֶׁבְּכַתָּב. שֶׁהֵרִי לְמִדִּין הַכֹּל מִן הַמִּקְרָא, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּגִמְרָא: "מֵאִי טַעְמָא? – אָמַר קָרָא כִּי". נִמְצָא
הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פִּה יוֹצֵאת וְנִמְשָׁכֶת מִבְּחִינַת תּוֹרָה־
שֶׁבְּכַתָּב, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁשֶׁת הַקִּנִּים יוֹצְאִים מִן הַמְנוּרָה כִּי.
וְעֲנִין ה' כְּפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים:

הַעֲנִין, דְּכָל הַשְּׁפָעָה הַנִּמְשָׁכֶת מִמְשַׁפֵּיעַ לְמִקְבָּל אִי
אֲפִשֵּׁר לַהֲיִיּוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי אֲתַעְרוּתָא־דְּלִתָּא מִן
הַמִּקְבָּל אֶל הַמְשַׁפֵּיעַ, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ אֲתַעְרוּתָא־
דְּלַעֲיָלָא מִהַמְשַׁפֵּיעַ, וְנִקְרָא מ' וּמ' ד'.

וּכְמוֹ כֵּן בְּעֲנִין הַשְּׁפָעָה מִתּוֹרָה־שֶׁבְּכַתָּב לְתּוֹרָה
שֶׁבְּעַל־פִּה – יֵשׁ גַּם כֵּן ב' בְּחִינֹת אֵלּוּ: שֶׁהֵרִי נֹדַע
שֶׁתּוֹרָה־שֶׁבְּכַתָּב נִקְרָאת (מְשַׁלֵּא א, ח) "מוֹסֵר אֲבִיךָ" – בְּחִינַת
אָב, הוּא בְּחִינַת דְּכוּרָא הַמְשַׁפֵּיעַ. וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פִּה
נִקְרָאת (שם) "תּוֹרַת אִמְךָ" – בְּחִינַת נִקְבָּא וּמִקְבָּל מִתּוֹרָה־
שֶׁבְּכַתָּב, רַק דָּשֵׁם נִגְדָּל הַשְּׁפָעָה כִּי, וְאִם כֵּן יֵשׁ בִּזָּה
בְּחִינַת הַעֲלָאת מ' וְהַמְשָׁכֶת מ' ד' וְנִקְרָא אֲתַעְרוּתָא־
דְּלִתָּא וְאֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיָלָא.

וְהוּוּ עֲנִין ה' כְּפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים: שֶׁבְּמִקּוֹם יִצְיָאת
הַקִּנֵּה מִהַקִּנֵּה הָאֲמֻצָּעִי, שֵׁם הוּא עֲנִין הַתַּחֲבֵּרוֹת הַמ' ו'
וְהַמ' ד', שֶׁמִּתְחַבְּרִין אֲתַעְרוּתָא־דְּלִתָּא וְאֲתַעְרוּתָא־
דְּלַעֲיָלָא, לְכֵן יֵשׁ שֵׁם אֹר כְּפֹל, עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל,
מִהַתְחַבְּרוֹת ב' הַבְּחִינֹת. לְכֵן הִיָּה כְּפֹתֵר, שֶׁהוּא עֵב
יֹתֵר מִשְׁאָר מְקוֹם הַמְנוּרָה, כִּיֵּן שֶׁבְּבְחִינָה זֹו מִתְחַבְּרִים
ב' בְּחִינֹת – מִשְׁפִּיעַ וּמִקְבָּל כִּי, וְנִקְרָאת בְּחִינָה זֹו "קִשְׁרִין"
בִּזָּהר – עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל הַקִּשְׁר שֶׁמִּתְקַשְּׂרִים שְׁנֵי דְבָרִים
יַחַד, הֵנָּה בְּמִקּוֹם הַקִּשְׁר הוּא עֵב יֹתֵר מִמִּחְמַת שְׁשֵׁם יֵשׁ
חֲבוּר שְׁנֵי הַדְּבָרִים יַחַד.

וּמוֹתֵר, וְזָכָא, וּמִבְּחִינַת גְּבוּרָה נִמְשָׁךְ לְהַחֲמִיר כִּי, וּבְחִינַת
הַמְדוּת הֵם לְמִשָּׁה מִהַחֲכָמָה. נִמְצָא עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא
הַמְשָׁכֶת רְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן שֶׁלְּמַעְלָה – בְּרְצוֹן־הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא
בְּחִינַת דַּעַת־תַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמְדוּת
כְּנוּדַע.

(רַק שֶׁהַמְשָׁכָה זֹו עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, אִי אֲפִשֵּׁר לְהַמְשִׁיךְ כִּי אִם
עַל יְדֵי הַקְדָּמַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַסּוּלָם לְעֹלֹת מִלְּמַשָּׁה־
לְמַעְלָה. וְגַם דּוֹקָא עַל יְדֵי קְדִימַת בְּחִינַת שֶׁבַת, שֶׁהוּא גַם כֵּן
אוֹתִיּוֹת תְּשֵׁב – עֲלִיַּת רְצוֹן־הַתַּחְתּוֹן בְּרְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן, וִירִידַת
רְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן בְּרְצוֹן־הַתַּחְתּוֹן. וְהוּוּ כַּעֲיֵן בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא־
דְּלִתָּא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר כִּי עַל יְדֵי תּוֹרָה
וּמִצּוֹת כִּי – מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה. וּכְדִלְקָמֵן אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם).

וְהֵנָּה הַתּוֹרָה הִיא נִגְדַּ בְּחִינַת כְּלִי הַמְשָׁכֵן, שֶׁהֵם
מְנוּרָה וְשׁוּלְחָן.

(וְכָל שֶׁכֵּן הָאָרוֹן שָׁבוּ הָיוּ מוֹנְחִים הַלּוּחוֹת מִמֶּשׁ. רַק
שֶׁבְּחִינַת הָאָרוֹן שֶׁהִיָּה בְּבֵית קְדֵש־הַקְדָּשִׁים הוּא כְּמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה
בְּשִׁרְשָׁה. וּבְחִינַת הַמְנוּרָה שֶׁהִיָּה בְּהִיכָל הוּא בְּחִינַת גִּילּוֹי
הַתּוֹרָה בְּמִדּוֹת.

וְהוּוּ שְׁנֵאֲמַר בְּתּוֹרָה (מְשַׁלֵּי לָא, כו): "פִּיָּה פְּתַחַה בְּחֻכְמָה,
וְתוֹרַת חֹסֶד עַל לְשׁוֹנָה" – הֵנָּה נִקְרָאת בְּחִינַת חֻכְמָה וּבְחִינַת
חֹסֶד – כִּי "אוֹרִיַּיתָא מִחֻכְמָה נִפְקַת", וְהוּוּ בְּחִינַת הָאָרוֹן;
וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּמִדּוֹת, שֶׁכְּלִילֹתֶם הוּא הַחֹסֶד, וְהוּוּ בְּחִינַת הַמְנוּרָה
שֶׁהִיָּתָה בְּדִרוּם – בְּחִינַת חֹסֶד כִּי)

כִּי הֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁהַמְנוּרָה מְדַלִּיקִין בָּהּ אֹר, כְּמוֹ כֵּן
בְּתּוֹרָה כְּתִיב (מְשַׁלֵּי ו, בג): "וְתּוֹרָה אֹר". וּפִירוּשׁ אֹר דְּתּוֹרָה
הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (קִהֲלַת ח, א): "חֻכְמַת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו". כִּי
אָמְרוּ ר' ל': "חֻכְמַת" זֹו סֵדֶר קְדָשִׁים – שֶׁעַל יְדֵי לְמוּד
סֵדֶר קְדָשִׁים מַעֲוֵר וּמִמְשִׁיךְ הַגִּילּוֹי בְּבְּחִינַת חֻכְמָה־
עֵילָאָה, לַהֲיִיּוֹת "חֻכְמַת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו".

וְעֲנִין הָאֵרַת פָּנִים לְמַעְלָה, הוּא כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל
לְמִטָּה בְּאָדָם, כְּשֶׁמְשַׁכֵּיל הַשְּׁכָלָה חֲדָשָׁה יִצְהֵבוּ פָּנָיו.
כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ ר' ל' גְּבִי רַב אֲבָהוּ, שֶׁ"צִּהְבוּ פָּנָיו מִחֻמַּת
שְׂרָאָה תּוֹסַפְתָּא חֲדָתָא". וְהוּא מִחֻמַּת גִּילּוֹי הַתַּעֲנוּג
שֶׁמִּתְגַּלֶּה וּמִתְלַבֵּשׁ בְּהַשְּׁכָלָה חֲדָשָׁה, וְנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה
בְּפָנִים מִמֶּשׁ עַד שֶׁצִּהְבוּ פָּנָיו וּמֵאִירִים.

כִּי עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל לְמַעְלָה, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה
מִמְשִׁיכִים גִּילּוֹי אֹר הַתַּעֲנוּג־עֲלִיּוֹן לַהֲיִיּוֹת מֵאִיר וְנִמְשָׁךְ
בְּחֻכְמָה־עֵילָאָה. וְהוּא בְּחִינַת אֹר חֲדָשׁ מַעֲצָמוֹת אִין־
סוּף בְּרוּךְ־הוּא שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּחֻכְמַת הַתּוֹרָה. וְהוּוּ עֲנִין "יָאֵר

תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקִּנִּים הַיוֹצְאִים מִן הַמְנוּרָה – שֵׁם, לָהּ.

23. "שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מְנוּרָה מִצִּדָּה הָאֶחָד, וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מְנוּרָה מִצִּדָּה הַשֵּׁנִי – שְׁמוֹת
כֹּה, לֵב. וְכְּפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה, וְכְּפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה, וְכְּפֹתֵר

ואחר כך נמשך מבחינת הארה זו לכל ימות החול, על ידי התפלה הנקראת "סולם". ועל ידי זה יוכלו להמשיך אחר כך על ידי התורה ומצוות גלוי והמשכה האור מלמעלה למטה. מה שאין כן בלא קדימת בחינת ההעלאה שעל ידי השבת אי אפשר להמשיך. ובמאמר רז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה כו'²⁷". ולזאת בצווי משה רבינו עליו השלום לישראל בעשיית המשכן הקדים הצווי על השבת.

ואחר כך צוה ענין יריעות המשכן - שהם בחינת מקיפים הנמשכים על ידי המצוות. ואחר כך על כלי המשכן שהוא בחינת פנימיים - והענין: שכל המשכה מלמעלה למטה, מתחלה נמשך האור בבחינת מקיף על המקבל. ואחר כך נשפע ונמשך ממנו הארה בפנימיותו כו' והשאר נשאר בבחינת מקיף. לכן הקדים היריעות להכלים.

וזהו שאמרו רז"ל (ברכות יד, ב): "כל הקורא קריאת שמע בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו": כי הנה בתפלין הם גם כן הפרשיות "שמע", ו"היה" דקריאת שמע. רק בתפלין הם בחינת מקיף, ובקריאת שמע שאומר "אחד - ואהבת" הוא בחינת גלוי בפנימיותו. ולכן תחלה צריך להיות המקיף ואחר כך הפנימי. וכש"קורא קריאת שמע בלא תפלין" - להמשיך הפנימי בלא המקיף - זהו "עדות שקר כו'":

וכל זה הסדר הוא בענין עבודת האדם, וזהו צווי משה רבינו עליו השלום לישראל בפרשת ויקהל. אבל בענין סדר ההמשכה מאור אינסוף ברוך הוא בעולמות הוא להפך: שמתחלה צריך להיות הכלים, ואחר כך היריעות, ואחר כך בחינת שבת.

כי להיות ההמשכה מאור אינסוף בעולמות הוצרך להיות צמצום רב ועצום, ושיהיה הגלוי רק הארה מועטת, כדי שיוכלו העולמות לקבל ולא יתבטלו ממציאותן. ובחינת גלוי זה, זהו ענין כלי המשכן שהם בחינת פנימיות. ואחר כך מבחינת גלוי זה נמשך אחר כך להיות בחינת מקיף וסובב על העולמות, וזהו ענין היריעות המשכן.

וזהו דפרישת תרומה ותצוה שהוא צווי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום נאמר תחלה הכלים ואחר כך היריעות, דכך הוא סדר ההמשכה מלמעלה למטה.

ואחר כך נאמר צווי השבת בפרשת תשא, והענין:

וכן השולחן גם כן רומז לבחינת התורה - שעליו מניחים "לחם הפנים"²⁴, והתורה נקראת "לחם" - "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ד), כי היא בחינת מזון לנפש - להמשיך הגלוי בפנימיות, שמשגי החכמה בפנימיותו, ששכלו משיג חכמת התורה שבה מלוכש אור אינסוף ברוך הוא כו', לכן נעשה לו מזה מזון וחיות ממש לנפש. וכן למעלה, הוא בחינת "ישראל מפרנסין כו'²⁵" - שיהיה התלבשות אינסוף בחכמה עילאה כו'.

אבל המצוות הם בחינת לבושים ומקיפים לנפש, שהן המשכות מבחינה שאין הגלוי יכול להתלבש בפנימיותו, רק שאור ה' מקיפו מראשו ועד רגלו. והן בחינת "יריעות המשכן" כמו שנתבאר לעיל.

(ולשם נתבאר דבמצוות יש גם כן ז' בחינות - החכמה עמודיה שבעה". וכן ז' מינים ביריעות, רק שהם מקיפים. ובתורה ז' קני המנוחה הם בחינת פנימיים):

ועל פי כל הנ"ל בביאור בחינת היריעות וכלים דמשכן, שהם בחינת תורה ומצוות כנ"ל, ובביאור ענין השבת, שהוא בחינת הנשמה היתירה - התחברות רצון העליון ברצון התחתון, יובן בטוב טעם ענין שייכות הצווי במצוות שבת סמוך לצווי דמלאכת המשכן, כמו שכתוב בפרשת תשא (שמות לא, ג): "אך את שבתותי תשמרו כו'". וגם, מה שמשה רבינו עליו השלום הקדים הצווי על השבת למלאכת המשכן - הפך ממה שנוצר בצווי הקדוש ברוך הוא למשה רבנו עליו השלום.

והענין:

כי עם היות שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים בחינת מקיפים ופנימיים, שהם בחינת לבושים ובחינת מזון לנפש, שיהיה גלוי רצון העליון בנפש - בבחינת פנימי על ידי התורה, ובבחינת מקיף על ידי המצוות. אך באמת, כיון שהאדם הוא מלמטה²⁶ בגוף גשמי, אי אפשר לו להגיע לבחינת רצון העליון שלמעלה מעלה מכל העולמות להמשיך משם האור למטה. ולזאת צריך להיות תחלה בחינת אתערותא דלתתא - שיעורר בנפשו ויעלה להגיע לגלוי בחינת רצון העליון.

ועלייה זו היא בחינת שבת - אותיות תשב, עליות העולמות מלמטה למעלה מעלה עד רום המעלות, שהוא בחינת רצון העליון המתגלה במנוחה בשבת, כמו שכתוב (תהלים סט, יד): "ואני תפילתי לך ה' עת רצון כו'". וגם בנפש האדם יש בחינת עלייה זו וגלוי זה, שזהו ענין הנשמה היתירה בדלעיל.

26. (מלמטה בדפוס ראשון ובכתב יד 13: למטה).

27. ("אפילו תורה אין לו").

24. ("ונתת על השולחן לחם פנים" שמות כה, ל).

25. ("לא יביהם שבשמים").

מלמעלה למטה, היינו מבחינת רצון העליון המתגלה
ביום השבת.
וההמשכה מבחינה זו היא מתחלה בבחינת מקיף
ולבוש, שהיו ענין יריעות המשכן, ואחר כך בחינת
הכלים, דהיינו בחינת התורה שהיא חכמתו יתברך,
ומחכמה נמשך מדת החסד שנמשל למים. כמו המים
היורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה
נמשכה ממקום גבוה מאד וירדה למטה, לכך נמשלה
למים.
וזהו "פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה":
שנקראת התורה "תורת חסד" על שם ההמשכה כו',
שנמשכה חכמתו יתברך למטה מטה. כנודע שחכמה
וחסד הם קו אחד, והיינו בחינת תורה וגמילות חסדים.:

כי הכלים והיריעות הם סדר ההמשכה מלמעלה
למטה, ואחר כך בגמר ותכלית ירידת השפע העליונה,
אז הוא בחינת השבת, שהיא המנוחה וההסתלקות אל
עצמותו, כמו שכתוב: "כי בו שבת", וינפש²⁸ – כאדם
ששובת ונח, שהוא בחינת עליית כחות הנפש מהשפלתו
לעצמותו כו'.
ולכן נאמר צווי השבת אחר כך: כי לא שייך בחינת
שביטה ואורחור, רק אם מתחלה נמשך בחינת אור-
ישר והמשכה מלמעלה למטה על ידי הכלים והיריעות,
אז צריך להיות אחר כך אורחור על ידי השבת.
מה שאין כן בעבודת האדם מלמטה למעלה, צריך
להיות תחלה ההעלאה, דהיינו בחינת השבת לעלות
למעלה מעלה עד רום המעלות, ואחר כך ימשיך השפע

28. ("כי בו שבת מקל מלאכתו" בראשית ב, ג. "שבת וינפש" שמות לא, יז).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

הדינין והגבורות הקשות דיצר תינוק ואשה אדרבה כל
שמקרבן באהבה יותר יותר יתחזקו בבחי' הגבורות
והדינין עד שיעזו פנים בתכלית ויביאם להיות מזיקים
גמורים כידוע בתינוק שאביו מקרבו ומגביהו בכל לבו
יעזו פני הכל עד שנתקלקל להיות כמו רוצח ומזיק
להיות שזהו טבע הדינין והגבורות הקשות כל
שמשפיעים להם חסד יותר יותר יקולקלו משא"כ
בביטוש ודחיי' והרחקה שמאל דוחה זהו עיקר תיקונן
להמתיקן להיות גבורות ממותקות בחסדים שנהפכו
מרע לטוב וחסד במזיגה נכונה כראוי וד"ל והטעם הב'
לג' אלה דוקא יצר תינוק ואשה להיות שמאל דוחה
הוא מפני שהן בבחי' מיעוט וקטנות הדעת ביותר
כידוע דנשים וקטנים לאו בני דעה הם וגם היצה"ר
שנק' איש בער כו' וב' הטעמים עולה לשורש א' דמצד
בחי' קטנות הדעת המה בבחי' דינין וגבורות קשות
כידוע ולזה הטעם ג"כ גזרו אומר להיות בחי' שמאל
דוחה דוקא עיקר תיקונן ולא ע"י קירוב ואהבה להיות
שאנו רואים בקטני הדעת כתינוק ואשה שהדחיי'
והריחוק טוב ומועיל להם ביותר שיוכלו להתקרב
ולקבל שפע טוב כראוי והקירוב אליהם ביותר מכפי
מדתם מפסיד ומקלקל אותם ביותר עד שמזה יבא
סיבת ריחוקם לגמרי נמצא הריחוק עושה בהם קירוב
והקירוב עושה בהם ריחוק כו' וכנראה לכל בתינוק

(יד) ולהבין בתו' ביאור כונת הברורים דומן הגלות
שהוא כדי לברר ולהפך חשוכא כו' יש
להקדים לבאר הפסוק הזה שיאמרו כנ"י לעתיד כי
אברהם לא ידענו כו' כי אתה אבינו שהוא בחי' יצחק
דוקא. דהנה ארז"ל יצר תינוק ואשה שמאל דוחה וימין
מקרבת ויש להבין למה ג' אלה דוקא שמאל דוחה
והנה יש בזה ב' טעמים הא' להיות כי ג' אלה הן
מבחי' הגבורות הקשות בלתי ממותקות כתינוק שמאל
כעס ודין וכן האשה מלאה דינין וגבורות קשות (כידוע
דהנוקבא רובה גבורות והזכר רובו חסדים) והיצה"ר
בוער כאש בתאות גופני' שהוא מבחי' הגבורות
הקשות כבהמה שנקר' בער ל' תבערה כמו בינו בוערים
בעם כו' וע"כ צריך לג' אלה דוקא בחי' שמאל דוחה
להמתיק לבחי' הגבורות הקשות שלהם ע"י בחי' דין
דשמאל דוחה כי אין מיתוק הדין אלא בשרשו דוקא
כידוע וכנראה בחוש שאין תיקון להשקית הרתיחה
וכעס כ"א במדת הדין שהוא הרוגו וההרחקה הגדולה
אז דוקא יפול מכעסו וירך לבבו וכמו האש המושך את
האש כו' וכמו שאנו רואים בחוש שהיסורים ממרקים
ומהפכים טבע הדין לחסד כי גם איש אכזרי וקפדן
ורגזן גדול כאשר יבואו עליו יסורים גדולים ובטושים
גדולים יכנע לבבו ויהיה איש טוב ורחמן וחסדן כו'
אבל ע"י ריבוי אהבה וחסד ורב טוב לא יועיל מיתוק

ופירוד מאלקות כשראו במ"ת שמרוחקים הם כו' 35
 ואמנם בחי' הדחי' והריחוק היה עושה בהם הקירוב 36
 והדיבוק באלקות בתמידות גם היו עומדים בנסיון 37
 הנ"ל שבמ"ת (כי עי"ז היה מאיר בהם מבחי' מה כו' 38
 כנ"ל) מטעם כל הנ"ל וד"ל. וזהו כי אברהם לא ידענו 39
 כו' כי הנה לעתיד יכירו כל הרחוקים דמה שהיה להם 40
 בחי' הריחוק והדיחוי עכשיו משמאל דוחה העליון 41
 שהיה רק בשביל שע"ז יבוא לבחי' הקירוב והדיבוק 42
 אבל בחי' הקירוב והאהבה היה מפסידים ומרחקים 43
 מטעם הנ"ל רק עכשיו מפני שלא נתבררו הרשעים 44
 עדיין לא ניכר ונגלה בחי' הקירוב שבא ע"י הדיחוי 45
 והריחוק כי לא יוכר החסד שבו כעת בדין תעורבות 46
 דעה"ד טו"ר (שנדמה הטוב לרע והרע לטוב כי הטוב 47
 נעלם ומלוכש ברע והרע נעלם ומלוכש בטוב ע"כ לא 48
 ניכר הטוב והחסד שבדין וכעס שבבחי' הדיחוי) מצד 49
 בחי' הדינין הקשין שבמעשה הרשעים אבל אחר בירור 50
 דעה"ד טו"ר שיבטלו כל הדינין וגבורות הקשות יכירו 51
 הכל שמן הדיחוי בא הקירוב (וכמ"ש במ"א בענין 52
 קללות דתוכחה שבא מבחי' שמאל דוחה לייסר כדי 53
 שיהיה עי"ז קירוב הגם שהו' בחי' הגבורו' והדינין 54
 אבל כאשר בא התועלת מהם אח"כ כשנעשו עי"ז 55
 קרובים הרי הן תכלית החסדים ובחי' מקור לברכות 56
 כו' וכמו אב המייסר לבנו שאחר שניתקן עי"ז הרי אז 57
 הוכר החסד והטוב שהיה מלוכש ונעלם באותן 58
 היסורים כו' ולכך נאמר והפכתי אבלם לששון כו' 59
 שיום שחרב בהמ"ק בדין הקשה יהיה ניכר בו תכלית 60
 הטוב שהיה בהעלם בו כו' ולכך אמר דכשם שמברך 61
 על הטובה כך מברך כו' וכמ"ש אשרי הגבר אשר 62
 תיסרנו כו' ונקרא יסורים של אהבה כמ"ש במ"א) וזהו 63
 שאמרו כי אברהם לא ידענו שע"י בחי' הקירוב ימין 64
 דאברהם נרחקו יותר ע"כ אברהם לא ידיענו להוסיף 65
 דעת כו' כי אתה אבינו הוא בחי' יצחק שמאל דוחה 66
 הוא אבינו אב הרחמן דהיינו אמיתית הטוב והקירוב 67
 שבא ע"י בחי' הדיחוי והריחוק דגבורו' דוקא וד"ל: 68

שער התשובה. איתא בר"מ. לד"ר

1 שאביו מקרבו ביותר מזיקו בזה לבלתי יתקרב כי יעזי
 2 פני אביו ונעשה פרא אדם בלתי ראוי לכלום והסיבה
 3 היינו מצד מיעוט דעתו ביותר ע"כ ע"י קירוב ושפע
 4 רב טוב למלאות רצונו לא יכילו כלי מוחו ולבו
 5 וממילא ירום לבו ויצא מדעתו להעזי פני הכל כו' אבל
 6 בדחי' וריחוק טוב ותועלת גדול לו שמשפיל לבבו
 7 שלא ימלא רצונו לעולם ואדרבא יבטשו וירחיקהו
 8 לפרקים ולא יתקרב רק במדה מצומצמת לפי ערכו לבד
 9 אז יתוקן כלי מוחו ולבו להכיל כל קבלת שפע טוב
 10 ויהיה כלי מוכן ומדוּתו מתקבלי' בעיני כל הרי
 11 הריחוק עושה בהם קירוב אבל בגדולי הדעת נהפוך
 12 הוא שהדיחוי והריחוק מרחיקם ומשפילים לבלתי יבואו
 13 להתקרב לעולם והקירוב והאהבה מועיל להם מאוד
 14 להתקרב יותר ויותר ולא יופסדו ויקלקלו לעולם מפני
 15 הקירוב כידוע והטעם הוא כי מצד בחי' גדלות שכלם
 16 ודעתם לא ירום לבם ודעתם מן הקירוב הגדול כי
 17 יכילוהו בכלי מוחם ולבם ע"כ לא יופסדו לעולם
 18 אדרבא יתעלו ממדריגה למדריגה ומפני הדיחוי
 19 יתרחקו וכמו שמצינו כן בכתובים ובדברי רז"ל בכמה
 20 גדולי הדעת שנדחו מפני הריחוק וכמה רחוקים
 21 שנתקברו מפני הקירוב כנ"ל וד"ל.

22 (ושרש הדברים כי בבחי' קטנות הדעת הוא בבחי'
 23 גסות ויש והקירוב עושה אותם יותר בגסות
 24 היפך הביטול כו' והדחי' מביאם לבחי' ביטול ואין
 25 כו' משא"כ בגדלות הדעת שהן מבחי' מה דחכמה
 26 נהפוך הוא כל מה שמקרבם יותר המה באים יותר
 27 לבחי' הביטול דמה והדחיה מפרידם לבחי' יש כו')
 28 ובה יובן ג"כ שרש ענין ערב רב דגם שראו והשיגו
 29 בגדולת ה' ונפלאותיו והיה להם מס"נ לצאת מכלי
 30 גופם להכלל אך מצד היות שרשם מבחי' הגבורות
 31 קשו' דאלקי' אחרים שיונקי' מאחורים דאלקים
 32 דקדושה והוא מבחי' גבורות דקטנות דנחש כו' וגם
 33 מצד מיעוט וקטנות דעתם באלקות כו' הנה הקירוב
 34 שקרבם משה הפסידם וקלקלם וגרם להם ריחוק

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

4 תחילה אתה בראתה בריאה יש מאין ואח"כ טהורה
 5 היא, כי בריאה יש מאין זהו ראשית דבר ואח"כ טהורה
 6 היא, כי כשהיא עדיין לא נברא' הנשמה איך שייך

1 ואיש כי ימרט ראשו וגו' טהור הוא, אלהי נשמה
 2 שנתתה בי טהורה היא אתה בראתה אתה
 3 יצרתה אתה נפחת בי, ולכאורה הי' צריך לכתוב

וירדה מעולם האצ"י שנק' אין וטהורה בעצם דרך ב"ע
בגוף גשמי.
אך הענין הוא שירידה הוא צורך עלי' שיבוא מבחי'
טהורה היא לבחי' קדושה כמ"ש ואנשי קודש
תהיון לי, וכמו שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו,
קדשינו במצותיך, שבחי' קדושה למעלה מבחי' טהרה
וכמ"ש גבי נזיר קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו והראי'
היא שגבי ליום כתי' טהרה וכמ"ש לטהרם וגבי כהנים
כתיב קדושה וכמ"ש לקדשו לכהנו לי, וידוע שמעלת
כהנים למעלה מבחי' ליום כך בחי' קדושה למעלה
מבחי' טהורה, ועוד ראי' קדשים קלים במקום טהור
יאכלו אותם וקד"ק במקום קדוש.

ואיש כי ימרט כו'

לומר עליה טהורה היא. אך באמת שייך טהורה היא
קודם שנברא' יש מאין, כי ענין טהורה היא היינו
כמ"ש וכעצם השמים לטהור שזהו עצם בהירות
(וכמשארז"ל שרגא בטיהרא מאי אהני) כשהיא בבחי'
אין עדיין אזי עצם בהיר ונק' טהורה היא (אבל כשהיא
נברא' יש מאין היש מסתיר על האין ואינו בהיר בעצם
ואינו נק' טהורה). אך צריך להבין זאת כשהיא בעצם
טהורה היא למה ירדה כ"כ ירידה גדולה לברוא יש
מאין וזהו אתה בראת בעולם הבריאה ואתה יצרת
בעולם היצ' ואתה נפחת בי בעולם העשי' (והענין הוא
ששרש הנשמה הוא בעולם האצ"י וכידוע שס"ר נש"י
זהו נגד ששה מדות דאצ"י ס"ה ששים ריבוא שרשים)

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

הי' בדרך השתלשלו' לא הי' אפשר להתהוות גשמיות
מרוחניות, כי התהוות הגשמיות מן הרוחניות אין לך
בריאה יש מאין גדול מזה, והיינו מפני כי המהוה
בהכרח שיהי' מסתתר מהדבר המתהווה ואזי יכול להיות
מציאות היש כו'. והנה אם יתגלה דבר המהוה על
הדבר המתהווה בודאי יתבטל לגמרי עד שיהי' אין
ואפס כו', במכ"ש ממארז"ל הושיט הקב"ה אצבעו
הקטנה ביניהם ושרפם, שגם המלאכי' שכלים נבדלי'
כשהגיע אליהם גילוי אלקות יותר מהחוק הקצוב
נתבטלו לגמרי, כ"ש שארי הנברא', ונמצא כי ברצות
הבורא יכול להיות מהם אין ואפס, וגם כי שית אלפי
שני הוי עלמא וחד חרוב, א"כ הם אינם מציאות
אמיתי, והראי' לזה מנהרות המכזבי' כו' שמאחר
שנפסקי' אחת לשבע שנים גם בעת שהולכי' בטוב
פסולי' לקידוש מי חטאת, א"כ גם בנבראים מאחר
שיפסקו א' לשבוע היינו אלף השביעי דחד חרוב א"כ
גם כעת בעת שהם על עמדם הם ג"כ אינם מציאות
אמיתי. וגם יובן דבר זה מענין הרכבת היסודות, כמ"ש
כו"ז בד"ה מי כמוכה באל", אשר מכ"ז יהי' נמשך
בחי' הדעת בהאמונה כו'. והממשיך הוא משה רבינו
ע"ה כמשנ"ת מזה במ"א, ע' בת"א בד"ה ואלה
המשפטי' כו' שהוא הממשיך דעת בנש"י לפרנס את
האמונה.

כי תשא את ראש ב"ר

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

אמנם ענין האמונה בכלל היא רק בבחי' מקיף,
וכענין מארז"ל גנבא אפום מחתרתא רחמנא
קרי', פי' שקורא רחמנא שיצילנו שלא יתפסו אותו
ושיצליח בגניבתו, הגם כי עושה היפך רצונו וגונב,
ונמצא בהכרח לומר מה שקורא רחמנא זהו רק בבחי'
מקיף הרחוק עד שאינו פועל כלל אצלו, דאם הי'
פועל בנפשו לא הי' עושה היפך רצונו ית' לעבור על
אמרי פיו ית' במעשה הגניבה שעושה, רק מפני שאינו
מאיר בו בפנימיות רק בדרך מקיף מרחוק לכן הגם כי
קורא רחמנא כו' מ"מ עושה היפך רצונו כו'. ועד"ז
יובן בענין האמונה דלהיות כי ענין האמונה הוא
מרחוק לכן יכול להיות ע"ד גנבא אפום מחתרתא כו',
לכן זה הי' עבודת מרע"ה רעיא מהימנא לפרנס
האמונה היינו להמשיך דעת בהאמונה. וביאור הענין
הנה נת"ל ששרש ענין האמונה דנש"י שהיא בבחי'
סובב וממלא ז"ע ב' פסוקי' דק"ש ה' אחד וברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד, וכ"ז כשזהו בבחי' אמונה
ה"ז מרחוק, וכשנמשך דעת בהאמונה היינו שביין ענין
אחדות אלקותו ית' שיהי' מושג כאילו רואה, והיינו
ע"י שיתבונן שכל דברים הגשמי' יש להם שרש ומקור
למעלה אשר שופע להם חיות ואומר גדל וכמארז"ל
אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו
ואומר לו גדל, ועכ"ז ה"ז בדרך בריאה יש מאין שאם

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

42 הרי הצער שלו גדול (ובתשובה החרגש הוא ביותר
43 וכמו הברה פנימית באלקות בו' - כל ענין התשובה הוא
44 התעוררות פנימית של הנפש, ולכן גם כשעושה תשובה
45 בבחינת 'נשמה' יש לו הרגש חזק וצער גדול על ההפסד
46 מחמת גודל הכרתו הפנימית במדריגות האלוקות)
47 על בן נרגש מאד איך שרע וזר עזבו את ה' בו', והרי
48 הוא שב בכל לבו ובכל נפשו מעומק ופנימיות נפשו
49 בו', - למרות שלא מדובר על חטא ועוון ממש, ועל ידי
50 זה מסיר ההעלמות וההסתרים שהוא ענין טמטום המוח
51 והלב ויהיה באמת כלי לאור אלקי שיאיר בגילוי נפשו
52 במוחו ולבו בו'.
53 ועל כל אלו המדריגות בתשובה - תשובה של בחינת
54 'נפש' 'רוח' ו'נשמה' נמשך כח וסיוע מלמעלה הן על
55 עצם התשובה - שיתעורר לעשייתה, והן על השמירה
56 אחר כך - לבל ישוב לסלה בו',
57 וכמו בתשובה דבחינת נפש שהיא על הפריקת עול
58 בפועל ממש והמשיכה אחרי החומריות, נמשך לו הכח
59 מלמעלה להתמרמר באמת על דרכיו ועניניו - כלומר
60 להתחרט על העבר, ולהיות אצלו הסכם חזק מכאן
61 ולהבא לשנות דרכיו בו', וה' בוחן לב וכליות יודע היטב
62 הסכם החזק הטוב ועוור לו להתהלך תמיד בדרך הטוב
63 בו', ולא ליפול שוב חלילה ברדיפה והמשיכה אחרי
64 החומריות וכו'.
65 ובהאי גוונא (ועל זה הדרך) הוא בתשובה דבחינת רוח
66 ונשמה נמשך הסיוע מלמעלה הן על זה שיתעורר
67 בתשובה והן אחר כך שתהיה העבודה תמידית בו'. אם
68 בבחינת 'רוח' - התפעלות של אהבה ויראה, ואם
69 בבחינת 'נשמה' - השגת אלוקות.
70 וזהו ענין מה שאומרים בברכת יוצר אור - צור משגבנו
71 מנן ישענו משגב בעדנו בו', דנתבאר לעיל שהם ג'
72 מקיפים לאחר הצמצום, ובנפש האדם הוא הנתינת כח
73 לג' הבחינות בתשובה.
74 דאדון עוינו (שנאמר קודם) הוא כללות כח התשובה
75 שבנפש הבאה מצד הריחוק בו', - כלומר לא תשובה
76 על ענין פרטי כזה או אחר, אלא נתינת כח כללי לשוב
77 ולהתקרב אל ה', דהיינו מה שמצד עצם נקודת היהדות
78 שלו (שזהו בחינת נקודת חלב שנקראת כנסת ישראל -
79 הכנסת בתוכה את דרגת ישראל, שזהו בחינת נקודת
80 המלכות שיש בכל אחד ואחת מישראל בו') נוגע לו
81 מאד בנפשו ריחוק מאלקות, ומתעורר בתשובה שלימה
82 להיות בבחינת קירוב בו', - וזו התעוררות כללית לשוב

1 וכיצד נעשית התשובה של בחינת 'נשמה'? אומר על זה
2 הרבי נ"ע - ומתמרמר בנפשו על זה שהוא ריק מענין
3 אלקי - כלומר, שאף שמשיג אותו, הוא רק בחיצוניותו,
4 שאינו מאיר בנפשו האלוקות שבענין וממילא גם
5 התפעלות המדות הוא בחיצוניות לגמרי בו', - כאשר
6 ההשגה במוח היא כדבעי, הרי גם המידות נמשכים
7 בפנימיותם אחרי השגה זו, אך כאשר ההשגה במוח
8 היא חיצונית ואינה פועלת בו באמת, הרי גם התפעלות
9 המידות כתוצאה מההשגה היא חיצונית בלבד.
10 ותשובה זו היא בבחינת פנימיות יותר מתשובה דבחינת
11 רוח בו' - כלומר, לא רק שהתשובה של בחינת 'נשמה'
12 היא על עניינים נעלים ביותר של העדר השגת האלוקות,
13 אלא גם אופן התשובה הוא בפנימיות הנפש יותר מאשר
14 התשובה של בחינת 'רוח' (וכל שכן 'נפש').
15 (וזהו שהתשובה היא בבחינת נשמה שהיא מדריגה
16 פנימיות יותר בתוך דרגות הנפש, דהיינו בבחינת
17 פנימיות ובעומק יותר בו', דכשם שהעבודה דנשמה היא
18 בעומק יותר שהיא בחינת עצמות המוחין בנוכח לעיל,
19 - שהרי דרגת המוחין בשביל המידות היא חיצונית
20 בלבד, ואילו השגת האלקות בדרגת הנשמה הוא
21 בפנימיות המוחין, כמו בן התשובה של בחינת 'נשמה'
22 היא בבחינת פנימיות ועומק בנפש בו').
23 דהנה להיותו במדריגת נשמה - כיון שמדברים על אדם
24 כזה שמבחינת מבנה האישיות שלו הוא שייך לבחינת
25 'נשמה' (שלכן צריך לעשות תשובה על העדר עבודה
26 זו), הרי יש בו על כל פנים ידיעה והשגה אלקית, - דאם
27 לא כן, לא היה שייך כלל לבחינה זו, ובאשר מתעורר
28 בתשובה על העדר ההרגש בו' - שהענין האלקי שלומד
29 ומשיג לא נרגש ונקלט במוחו, הרי הוא יודע ממה
30 שנתרחק בו', - אדם במדריגה נמוכה יותר לא יעשה על
31 זה תשובה כי לא מכיר בכלל דרגה זו, והוא שעושה על
32 זה תשובה זה מתוך ידיעה על מה צריך לעשות תשובה
33 וכמה גודל הריחוק וההפסד בהעדר ההשגה האלקית
34 באופן שנגרש במוחו. ועל בן הריחוק נוגע לו באמת
35 בפנימיות נפשו ביותר,
36 והרי הוא בעיני עצמו כמו חוטא ופושע ממש - אף
37 שמדובר על אדם שבקיום המעשי של תורה ומצוות לא
38 צריך לשוב בתשובה, הרי מבחינת תחושת הריחוק הוא
39 מרגיש שההעדר ההשגה האלקית הוא כאילו חטא
40 ופשע ממש, ומצטער בנפשו מאד כמו שהיה עובר
41 עבירה רחמנא ליצלק, דמפני הידיעה שיש לו באלקות

15 גם הקבלה אמיתית, גם התשובה על התנברות
16 החומריות שלא יומשך אחר הטבע, גם על העדר קבלת
17 עול מלכות שמים,
18 ותשובה דרוח היא על העדר העבודה דאהבה ויראה
19 שזהו מצות עשה וגם שעל ידי זה דוקא תיקון הנפש
20 הבהמית נציור פנימי, ותשובה זו היא בהתפעלות יותר
21 מפני שרוח הוא התפעלות, הגם שמעשה נוגע יותר,
22 ובאמת גם זה נוגע מאד כמשל פרי שכראש האילן
23 נופלת מרחוק יותר,
24 ותשובה דנשמה היא על העדר ההשגה האלקית
25 והתבוננות, והיא בבחינת הרגש פנימי ביותר,
26 והכח על כל זה הוא מבחינת המקיפים דצור מגן משגב,
27 וזהו המקיפים פרטים ופעולתם.

1 אל ה' הקיימת בכל אחד, כשמתעוררת אצלו נקודת
2 היהדות.
3 ומה שאומר אחר כך צור משגבנו מגן ישענו משגב
4 בעדנו כו' זהו בדרך פרט במדרגות נפש רוח נשמה שהן
5 בחינת בריאה יצירה עשיה כל חד וחד לפי מדרגתו כו',
6 וכל זה הוא בחינת המקיף דמלכות שנמשך על מדרגת
7 נשמתו אם היא מבריא - ושייכת לבחינת נשמה או
8 יצירה - רוח ועשיה - נפש כו'.
9 וזהו בחינת הכתרים הפרטים בד' עולמות אצילות
10 בריאה יצירה עשיה בכלל - בסדר ההשתלשלות הכללי,
11 ובפרט - בסדר ההשתלשלות הפרטי כו'.
12 קיצור.
13 יבאר חלקי התשובה דנפש רוח ונשמה, נפש החוטאת
14 היא תשוב בסור מרע כפועל ממש כחרטה אמיתית ואז

שובה ישראל

בס"ד. שבת תשובה, תער"ג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[ניסן ה'תש"ב]

16 שנולדו אינם מוזכרים בתורה³. שלושת הבנים הם:
17 הבכור - קין, השני - הבל והשלישי - שת⁴.
18 רק לראשון ולשלישי מבין שלושת הילדים, יש הסבר
19 מדוע נקראו בשמות אלו; קין ושת. אבל לשם הבל אין
20 טעם.
21 הטעם לשם קין הוא - "קניתי איש את ה'"⁵. קין
22 פירושו קנין - קנין אדם עם ה' יתברך.
23 הטעם לשם שת הוא, כי שת משמעו לתת. ה' יתברך
24 נתן להם בן אחר תמורת הבן, הבל, שקין הרג⁶.
25 בשם קין כתוב שם הוי' ובשם שת כתוב השם אלקים.
26 אודות שמות הוי' ואלקים ידוע, ששם הוי' הוא שם
27 הרחמים⁷, כמו שכתוב "זכור רחמך הוי' וחסדיך כי
28 מעולם המה"⁸. מדת הרחמים נעלית ממדת החסד⁹.
29 מדת החסד היא רק לאלו הראויים שיתנו להם את
30 הנצרך להם, ולאילו שאינם ראויים לא נותנים. אבל

1 "כה אמר ה' אלקים: הנה אני פותח את קברותיכם
2 והעלתי אתכם מקברותיכם עמי, והבאתי אתכם אל
3 אדמת ישראל"¹.
4 על ידי יחזקאל הנביא, ה' יתברך אומר לבני ישראל
5 הנמצאים בגלות האחרונה ועוברים צרות גדולות
6 וספיקות באמונת הגאולה, שהוא יתברך יגאל אותם;
7 לא רק את אלה החיים באחרית הימים ושיזכו לגאולה
8 על-ידי משיח, אלא גם את המתים, לא רק אלה שזכו
9 להקבר בארץ ישראל, אלא גם אלה שמתו במדינות
10 הגלות; הם יקומו וה' יתברך יביא אותם לארץ ישראל.
11 להבין טוב יותר את הענין בעבודה בחיי האדם:
12 אדם וחוה הם יצירי כפיו של ה' יתברך². האנשים
13 הראשונים שנולדו היו ילדיהם של אדם וחוה.
14 שמותיהם של שלושה מהילדים שנולדו לאדם וחוה
15 מוזכרים בתורה, אבל שמות שאר הילדים, בנים ובנות,

(6) שם ד, כה. "כי שת לי אלקים גר".

(7) בראשית רבה, פרשה לג, ג. ויקרא רבה, פרשה כט, ג.

(8) תהלים כה, ו.

(9) לקוטי תורה, דברים א, ד.

(1) יחזקאל לו, יג.

(2) בראשית רבה, פרשה כד, ה. קהלת רבה, פרשה ג, יא (ב).

(3) בראשית ה, ד.

(4) שם ד, א-ב, ד, כה.

(5) שם ד, א.

קיצור. מבין הילדים הרבים שנולדו לאדם וחוה
נזכרים בתורה שמותיהם של שלושה בלבד – קין, הבל
ושם. לשמות הראשון והשלישי ישנו טעם. ובסיבת
הדבר שבראשון נזכר השם הוי', ובסיבה לשלישי –
השם אלקים.

1 מדת הרחמים היא לתת לכולם, גם לאלה שאינם
2 ראויים.
3 שם אלקים הוא דין וגבורה.
4 נחוץ להבין: מדוע בשם קין, שהוא קנין, כתוב שם
5 הוי', ובשם שת שמשמעו לתת תמורת מה שהיה קודם
6 לכן, כתוב שם אלקים שהוא דין וצמצום?

ב.

33 כל אחד מבעלי החיים שקוע רק בענינים הטבעיים,
34 כאכילה שתיה ושאר צרכי הגוף הגשמי. הם אינם
35 יודעים על דברים נעלים מחומריות, וכל בעל-חי רוצה
36 הכל רק לעצמו, וביחס לבעל-חי אחר, החזק מכה את
37 החלש.
38 כך גם במידות הטבעיות של בני-אדם.
39 אכן, כשאדם מתנהג כבעל-חי, הוא גרוע מהבעל-חי,
40 שהרי אדם הוא בעל-שכל, ואם הוא מנצל את שכלו
41 להשיג הכל רק לעצמו, ועבור הזולת לא כלום, הוא
42 גרוע מבעל-חי.
43 קיצור. קין, הבל ושת בעבודה הרוחנית הם הדרגות
44 של רשע, צדיק ובעל-תשובה. קין היה רשע. הוא כפר
45 בתחיית המתים והחשיב רק את העולם הזה, עולם
46 התאוה. כפי שאנו רואים שישנם אנשים הרוצים הכל
47 לעצמם ומזולתם לא אכפת להם כלל והם סבורים
48 שהוא אינו זקוק לדבר. בעלי אופי כה מושחת הם
49 גרועים ונחותים מבעלי החיים הטורפים.

13 במפרשים¹⁰ כתוב שקין והבל הם רע וטוב. קין הוא
14 רע והבל הוא טוב. לפי זה צריך לומר, שקין, הבל ושת
15 בטבע בני אדם ועבודתם הם רשע, צדיק ובעל-תשובה.
16 קין היה רשע. הוא כפר¹¹ בתחיית המתים והחשיב רק
17 את העולם הזה. הוא כלל לא רצה לחשוב שישנו עולם
18 נוסף הנקרא 'עולם הבא', ולא רצה לדעת לשם מה ה'
19 יתברך ברא את האדם ולאיוזו תכלית עליו לשאוף. הוא
20 היה מונח רק בענינים גופניים, והתמסר בכל מהותו רק
21 לענינים הגשמיים. הוא ראה את תכלית כל הבריאה
22 שה' יתברך ברא, רק בחומריות, ובכך הוא היה מונח.
23 לכן היו לו מידות רעות: הכל נעשה רק עבורו. הוא
24 צריך לאכול, לשתות, להתלבש. הכל בריבוי ומהטוב
25 והיפה ביותר. אין לגביו מותרות או יותר מדי. להיפך,
26 תמיד חסר לו, הוא אינו מרוצה ממה שיש לו, הכל
27 מעט מדי.
28 מעבר לכך שמצד טבעו בשכל ומידות אין לו שום
29 מחשבה לסייע לזולת, הוא גם שקוע בכל מיני רצונות
30 איך לקחת מהזולת, כי הזולת נראה לו מיותר לגמרי.
31 על כך נאמר¹² "נמשל כבהמות נדמו". הם דומים
32 לבהמות.

ג.

60 כתוב¹⁴ נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.
61 הבורא ברוך-הוא התאוה לעשות לעצמו דירה בין
62 הנבראים הנחותים.
63 אמר הרבי¹⁵ נשמתו-עדן כי אין לבריאה נימוק, כיוון
64 שכל הנימוקים אינם נימוקים, אלא נאמר "נתאוה
65 הקב"ה" ועל תאוה אין קושיא¹⁶, כי מאחר שהעולם
66 הוא רצון הבורא, במילא הרצון עצמו הוא התכלית,
67 ובתכלית ישנה כוונה.
68 הכוונה היא שהאדם יעשה מגשמות רוחניות¹⁷.

51 הבל הוא דרגת הטוב, שבעבודה זו דרגת צדיק, כמו
52 שכתוב¹³ "אמרו צדיק כי טוב".
53 הבל סבר שהעיקר הוא העולם הבא. עולם הזה אינו
54 אלא מקום שבו האדם יכול לעשות הכנה לעולם הבא.
55 הבל הביט על הבריאה שה' יתברך ברא במבט שכלי
56 נכון – ה' יתברך ברא את העולם הזה בשביל תכלית
57 וכוונה.
58 התכלית היא רצון הבורא, כי כך עלה ברצונו יתברך
59 שהוא ברוך-הוא יברא עולם כזה שיהיה גשמי.

(15) הכוונה לאדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן ערוך [הערת
כ"ק אדמו"ר].

(16) אור-התורה, בלק ע' תתקצו. המשך יו"ט של ר"ה –
תרס"ו, ע' ז (מהדורה חדשה ע' יא). ספר המאמרים תש"ב, ע'
34.

(17) לוח "היום יום...", כ"ז אלול.

(10) ראה אור החיים, על בראשית ד, א.

(11) ראה תרגום ירושלמי בראשית ד, ח [הערת כ"ק אדמו"ר].

(12) תהלים מט, יג; כא. וראה אגרת התשובה, פרק ו (צו,
ע"א).

(13) ישעיהו ג, י.

(14) ראה לעיל ע' 60 הערה 19.

13 ולחשוב על גדלות הבורא ברוך-הוא. כמו שכתוב¹⁹
14 "מה רבו מעשיך הוי"'.
15 ריבוי הנבראים מורה על הבורא ברוך-הוא, שכן ענין
16 הבריאה הוא רק בחיק הבורא ברוך-הוא, שהתבוננות
17 זו גם פועלת, שנעשות אצלו מידות טובות באמת.
18 קיצור. הבל הוא בחינת הצדיק המביט על בריאת
19 העולם במבט נכון ובהכרה שכלית, בכוונה ובתכלית
20 שבכך – שעל-ידי לימוד התורה וקיום מצוות והנהגה
21 במידות טובות, יעשה אדם מגשמיים רוחניות. לכן היה
22 הבל רועה צאן, כדי שיוכל לחשוב על גדלות הבורא
23 ללא הפרעה.

1 איך עושים מגשמיים רוחניות? – אמר הרבי¹⁵
2 שגשמיים של יהודים היא רוחניות¹⁸.
3 גשמיים יהודית היא, כאשר הגשמיים היא על-פי דיני
4 התורה. גם הגשמיים של עסק ומסחר וגם הגשמיים
5 של אכילה ושתייה ושאר צרכי בני אדם.
6 כשהכל הוא על-פי התורה, אזי האדם ממלא את
7 הכוונה העליונה, ואז נעשית מהגשמיים רוחניות.
8 הכוונה העליונה מתבצעת על-ידי אדם זה.
9 ככל שאדם מרבה לעשות מהגשמיים רוחניות, כך
10 נשלמת הכוונה העליונה. ועל-ידי העבודה הזאת
11 נעשית שלימותו של האדם.
12 לכן היה הבל רועה צאן, כדי שיוכל להיות במנוחה,

ד.

24

48 "קניתי איש את הוי"'.² כי כך הוא הרצון העליון –
49 שאדם יהפוך ממידות רעות למידות טובות, ולכן כתוב
50 כאן שם הוי', שזהו רחמים.
51 בשם שת, שזוהי תשובה, כתוב דוקא שם אלקים, כי
52 תשובה באה על-ידי כח ותוקף, שעל האדם להתחזק
53 לא לשמוע אל היצר הרע ולעשות תשובה.
54 אך כשאדם לא עושה תשובה, מזכירים לו מלמעלה
55 לשוב בתשובה.
56 זוהי הנבואה אודות אחרית הימים, שמפני סיבות
57 שונות תהיינה 'עצמות יבשות' מתורה ומצוות, והיו
58 שקועים רק בגשמיים, ואז 'כה אמר הוי' אלקים' – אני
59 אפתח את הקברים הגשמיים שלכם, ואוציא אתכם
60 מקבריכם החומריים.
61 או אז תעשו תשובה ותזכו לגאולה שלימה על ידי
62 השליח שלי – משיח גואל צדק, והבאתי אתכם אל
63 אדמת ישראל.
64 קיצור. הבל וקין, שהכוונה היא טוב ורע, צדיק ורשע,
65 יש ביניהם מלחמה תמידית. כל אחד מהם רוצה את
66 השלטון המוחלט על האדם. כאשר אדם חוטא, אל
67 יתיימש אלא יעשה תשובה. ה' יתברך נתן לאדם כוח
68 לנצח ולהפוך את המידות הרעות ביותר למידות
69 טובות, ועל-ידי תשובה יזכו לגאולה השלימה.

25 "את זה לעומת זה עשה האלקים"²⁰.
26 הטוב והרע עומדים במלחמה תמידית, כמו שכתוב²¹
27 "רשע מכתיר את הצדיק".
28 הרע מקיף את הטוב, והטוב מתעורר להתחזק נגד
29 הרע. זו המלחמה בין היצר הרע והיצר הטוב, שהיא
30 תמידית.
31 במלחמה, פעם האחד מתגבר ופעם השני מתגבר –
32 ואם קורה לפעמים שהרע מתגבר על הטוב חס-ושלום,
33 אל לו לאדם ליפול ברוחו, שכן היצר הרע משפיל את
34 האדם שחטא, אלא עליו לדעת שישנה עצה; התשובה.
35 זו אחת מדרכי היצר הרע, לבלבל את האדם ולהשפילו
36 כדי שלא יעשה תשובה, לכן על האדם להתחזק כנגד
37 הבלבולים של היצר הרע ולעשות תשובה על כל מה
38 שחטא, כמו שכתוב בספרים איך יש לתקן כל חטא.
39 לכל אדם, בהתאם למהותו וטבעו, נותנים כוחות
40 מלמעלה, הן לתשובה והן לעבודה.
41 גם אלה שהם בדרגתו של קין, לא עלינו, כפי שאנו
42 רואים בחוש שישנם אנשים רעים מאוד, בעלי מידות
43 רעות וחכמים להרע, שטבע זה הוא אצלם מלידה –
44 גם להם יש במה לשנות את המידות הרעות למידות
45 טובות.
46 לכן בשם קין נאמרה סיבה מדוע ניתן לו השם קין.
47 למרות שקין הוא בעל מידות-רעות, הסיבה לשמו היא

כה אמר הוי' אלקים הנה אני פותח את קברותיכם

20 קהלת ז, יד.

21 חבקוק א, ד.

18 אגרות-קודש חלק ב ע' רסה. לוח "היום יום...", כ"ז

טבת.

19 תהלים קד, כד.

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

ובהדרת וברכת הסבא - הוד כ"ק רבנו הזקן - 39
נעשה בבחינת תיקון. 40
כשבא הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי לליובאוויטש, 41
הגיע הר' מיכל אפאצקער לליובאוויטש אל הוד כ"ק 42
אדמו"ר האמצעי ושהה שם חמש שנים. במשך זמן 43
זה היתה לו קביעות בלימוד עם הוד כ"ק אדמו"ר 44
הרה"ק "צמח צדק" חמש שעות בכל יום חוץ מערב 45
שבת ויום טוב. ורק אז חש והרגיש הר' מיכל 46
אפאצקער בטעם ובעונג של ידיעת התורה. 47
י. החסיד ר' מיכל אפאצקער אמר למורי 48
הרשב"ץ: קשה לאכול מאכל גשמי לפני שברכת 49
המאכל מחדירה את חומריות המאכל ועושה אותו 50
למהות גשמית כפי הכוונה העליונה בענינים 51
הגשמיים, שלבד זאת שהם עולים למעלה, מעלה 52
הגשמי את כל העולמות באין סוף, ובברכת המאכל 53
עושים את העולם התחתון לכלי לאור העצמי של 54
עצמותו יתברך. 55
יא. אחרי הסתלקות הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי 56
חזר הר' מיכל לביתו באפאצק. הוא היה ממורמר 57
מאד, ושקע בהתבודדות חזקה, באמרו, בית המקדש 58
הרוחני שלו - חרב. 59
זקני החסידים סיפרו - היה אומר החסיד ר' מיכל 60
- על החיבה הגדולה שרבנו האבא - הוד כ"ק רבנו 61
הזקן - חיבב את הרבי הנכד - הוד כ"ק אדמו"ר 62
הרה"ק "צמח צדק" - וחביב עלי כל מי שהולך 63
לליובאוויטש, ובירך את החסידים הרגליים: יצליח 64
לכם השי"ת לקבל את תורת החסידות ועבודת 65
התפלה בהרגש פנימי בתיקון המדות. 66
יב. הר' מיכל אפאצקער אמר למורי הרשב"ץ, 67
ללכת לליובאוויטש אל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק 68
"צמח צדק". חסיד זקוק לרבי. רבי, לבד זאת שהוא 69
נותן סדר כיצד לצאת מגלות הנפש הבהמית, הרי 70
הוא גם פותח חלון במדות הטבעיות, ועל ידי החלון 71
מאיר האור של הנפש האלקית. 72
אצלי - אומר הר' מיכל אפאצקער - מאיר עד 73
היום אור התורה ואני חש בנועם המתיקות בלימוד 74
התורה, שהיה לי, כאשר הוא - הוד כ"ק אדמו"ר 75
הרה"ק "צמח צדק" - למד אתי, ורוצה אני לכתוב 76
אליו דרכך פתק. 77

1 ו. החסיד ר' מיכאל שי' דווארקין מנגן - חג
2 הפסח תרע"ו - ניגונו הידוע והמפורסם שניגן הצדיק
3 ר' מיכל מזלוצ'וב לפני מורנו הבעל שם טוב.
4 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק במצב רוח מרומם
5 ביותר לפני קדשו מאירים בהדרת קודש. רואים ברור
6 שבזכרון קדשו מאיר זכרון של חיים, הקשור בניגון
7 זה.
8 כשר' מיכאל סיים לנגן, אמר הוד כ"ק אדמו"ר
9 הרה"ק, שאת הניגון ניגנו בלילה השני של חג הפסח
10 - תרל"ח - בשני נוסחאות והוד כ"ק אביו אדמו"ר
11 הרה"ק מוהר"ש בחר בנוסח כפי שניגנו ר' מיכאל.
12 ניגון זה, אומר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, מביא
13 לפתיחת הלב, ליראת כבוד חסידי, להשתוקקות
14 ותקוה, החוט המשולש של עבודה, שהשרישו
15 הרבנים בחסידים בהתועדות חסידית כשיוצאים
16 בריקוד של אהבת אחים חסידי.
17 ז. מורי רשב"ץ היה "מקבל" מחסיד של רבנו
18 הזקן, ר' מיכל אפאצקער. אביו של ר' מיכל היה אחד
19 מהצדיקים הנסתרים, שהיו לפני התגלות מורנו הבעל
20 שם טוב, ושמר ר' מאיר זלמן. כשנתגלה הבעל שם
21 טוב, היה ר' מאיר זלמן זקן מופלג, מורנו הבעל שם
22 טוב בירך אותו באריכות ימים.
23 ח. החסיד ר' מיכל סיפר, כשאביו ר' מאיר זלמן
24 היה בן תשעים, אמר לו מורנו הבעל שם טוב: מזל
25 טוב ר' מאיר זלמן, בן תשעים לשוח"ס, אתם יודעים
26 מה לדבר ואתם שותקים. בנכם מיכל כבר ידבר גם
27 עבורכם. הכי קרא שמו מיכיל, הוא יהיה תלמיד אצל
28 תלמיד תלמידי, שיגלה דרך בעבודת הבורא, שעבודת
29 התפלה היא הכנה להשגה וידיעת התורה, ויגלה איך
30 יכול כל אחד אפילו איש פשוט להיות עובד ה'
31 באהבה ויראה.
32 ט. החסיד ר' מיכל אפאצקער היה מגדולי
33 הלמדנים באותה תקופה, היה בקי בבבלי, ירושלמי
34 ובספרי הפוסקים ומקורם ברמב"ם ורשב"א, ובספרי
35 הקבלה. כשבא אל הוד כ"ק רבנו הזקן בשנת...⁴ היה
36 בן שלשים וחמש.
37 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק" אמר:
38 מיכל אפאצקער, היה בבחינת תהו, ביגיעה גדולה

שביעי של פסח בסעודת הלילה

9 ואילך) משמע שר' ברוך מרדכי נולד בשנת תקכ"א לערך, ובהיותו בן
י"ג שנה - תקל"ד - למד כבר אצל רמ"א, ובשנת תקל"ז לערך גילה
לו רמ"א שהוא מחסידי אדמו"ר הזקן.

(3) אבות ה, כא.

(4) בהרשימה "תקע"ב". וכנראה איזה ט"ס יש כאן כיון: (א) בשיחה
זו - לעיל - כותב שהבעש"ט דיבר עם אביו - הרמ"ז - אודות בנו וקראו
בשמו מיכל וכו' הרי שנולד עוד בחיי הבעש"ט. (ב) ביקור שיקאגא (ע')

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן תרצ"א

ריגא

כבוד ידידי הנכבד והנעלה ווי"ח אי"א

מוה"ר משה שי

1 שלום וברכה!

2 מכתבו קבלתי במועדו, והי' חביב עלי מאד שעל ידו
3 נודעתי משלומו ומענייני בכללות אמנם המצב אינו
4 משמח, אבל צריכים להיות בתוקף האמונה והבטחון
5 הגמור אשר השי"ת יעזר בודאי.

6 כי שי כתב בקיצור, והייתי מבקשו לכתוב לי בפרטות
7 יותר, ומענין אותי כל אחד ואחד מאנשי שי בפרטות,
8 ובבקשה למסור לידידנו שי שנוגע לי מאד זה שאין
9 כותבים לי כלום משלומם ומהנעשה עמהם, והשי"ת יעזר

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

1 שְׁכָרִים קְמִיפְלִי - נחלקו בשברים של עבודה זרה שחזרו ונשברו.
2 מִר - רב פֶּבֶר, שְׁכָרִי שְׁכָרִים אֲסוּרִין, שגם אותם אין הגוי מבטל, וּמִר
3 - ושמואל פֶּבֶר, שְׁכָרִי שְׁכָרִים מוֹתְרִין משום שהגוי מבטלם.
4 וְאִיִּצְיָת אִימָא - ואם תרצה תבאר את מחלוקתם כך, דְּבִלִי עֲלֵמָא
5 סוֹבְרִים שהשברים אסורים, ושְׁכָרִי שְׁכָרִים מוֹתְרִין כיון שהגוי
6 מבטלם, וְהָכָא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים שֶׁל חֲלִיּוֹת וּבְהִיּוֹט שֶׁיָּכֹל לְהַחֲזִיקָה
7 קְמִיפְלִי - רב ושמואל נחלקו בעבודה זרה העשויה מחוליות
8 קטנות, וְהֵן הַתְּפִרָּה, וְדוּמָה הַדָּבָר לְשִׁבְרֵי שִׁבְרִים, והגוי בעצמו
9 יכול להרכיבם בלי אומן. מִר - רב פֶּבֶר, בִּין דְּהִיּוֹט יָכֹל לְהַחֲזִיקָה,
10 אין זה נחשב לשבירה, וְלֹא בְּמִלָּה וְצָרִיךְ לְבַטֵּל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק לַחֲדָה,
11 וּמִר - ושמואל פֶּבֶר, אֵין עִבּוּדָת פּוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּמִלָּה - צריכה
12 ביטול אֵלָּא כֹּאשֶׁר שְׁבִירָתָה נַעֲשֶׂתָה בְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָהּ, כִּגוֹן עֲלִים
13 שֶׁנִּשְׁרָו מֵהַאֲשִׁירָה, דְּהֵיִינוּ אוֹרְחֵיהּ - שדרכה בכך, הָא - אולם
14 עבודה זרה של חוליות, לֹא גְדִילָתָהּ הִיא - אין דרכה להתפרק
15 וְלֹכֵן אֵין צְרִיכָה לְבַטֵּל, אֵלָּא בְּטִלָּה כְּבֵר בְּמָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵאִלִּיהּ, לפי
16 שהגוי תמה אם לעצמה לא הועילה איך תועיל לו.

הדרן עלך פרק כל הצלמים

פרק רביעי - רבי ישמעאל

17 בפרק זה יבואר מתי הדברים הנעשים לעבודה זרה נאסרים
18 בהנאה, וכן יתבאר מתי מתבטלים דברים אלו, ומותרים. כמו כן
19 יתבאר בהמשך הפרק דיני יין של נכרי, אימתי נעשה יין נסך
20 ואסור בהנאה.

משנה

21 'מרקוליס' הוא מין עבודה זרה, שאופן עבודתו הוא על ידי זריקת
22 אבנים עליו, והמשנה מביאה מחלוקת בדין אבנים המונחות
23 בסמוך אליו: רבי ישמעאל אומר שלש אבנים העומדות זו בצד זו,
24 ונמצאות בצד מרקוליס, שכבר עבדו וזרקו עליה הרבה אבנים
25 בדרך עבודתה, אסורות בהנאה, ואם נמצאו רק שתיים בצד
26

להם בכל טוב.

10 יש לי שמחה פנימי מזה שלמדו הדא"ח הנדפסים
11 ששלחו להם וכאשר יתעמק בודאי ימצא בהם ענג גדול.
12 שמחתי לשמע שמשדל לשמור השעור של למוד
13 הגמרא ברבים, ובבקשה לכתוב לי מי ומי החולכים לשמע
14 השעור, ומה שלום ידידנו הנכבדים ר' משה שי הכהן ור'
15 ירחמיאל שי, ואם לומדים יחד עם ר' משה שי חסידות.
16 מקוה אני שבקרוב יהי לכבודו שי דברים משמחים
17 בהנוגע לעניני פרנסה, והשי"ת יעזר לו בכל המצטרך להם
18 בגו"ר.

19 והנני ידיו הדו"ש ומברכו בחג כשר ושמח וברוב טוב
20 בגו"ר

יוסף יצחק

אג"ק מוהררי"צ נרץ יז

נמרא

27 המרקוליס, מותרות. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, אבנים שְׁנֵאוֹת עֲמֹ - שהן
28 סמוכות אליו ונראה שנפלו ממנו, אֲסוּרוֹת, אף אם הן רק שתיים,
29 וְשֵׁאוֹן נְאוֹת עֲמֹ, מותרות, ואף אם הן שלש.
30
31 הגמרא מבררת את סברת רבי ישמעאל. שואלת הגמרא: בְּשֵׁלָמָא
32 רַבִּנָּן - טעמם של רבנן מובן, במה שחילקו בין אבנים הנמצאות
33 סמוך למרקוליס, לבין אבנים שאינן סמוכות, כיון דְּקָסְבֵּר - שהם
34 סוֹבְרִים שעובדי עבודה זרה עוֹבְדִין אף לְשִׁכָּרִים שלה, ולכן באבנים
35 הנמצאות בצד מרקוליס ונראות עֲמֹ, דְּאִיכָּא לְמִימַר מִיֵּינָה נָפַל -
36 שיש לתלות שממנו נפלו אבנים אלו, אֲסוּרוֹת, משום שדין כשברי
37 עבודה זרה, שהרי כל האבנים שנוזקו על המרקוליס התווספו
38 עליו ונעשה הכל כעבודה זרה גדולה, וכשנפלו ממנו אבנים אלו
39 הרי הן שברי עבודה זרה שעובדים להם, ואילו אותן אבנים שֵׁאוֹן
40 נראות עֲמֹ מותרות, כיון שודאי לא ממנו נפלו ואינן שייכות
41 לעבודה זרה כלל. אֵלָּא בַּדַּעַת רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל קֵשָׁה, מֵאִי קָסְבֵּר - מה
42 הוא סובר, אֵי עוֹבְדִין לְשִׁכָּרִין, אֲפִילוּ תְּרֵי נָמִי לִיתְסַר - עליו
43 לאסור אף שתי אבנים הנמצאות סמוך למרקוליס, כיון שיש
44 לתלות שממנו נפלו, והרי הן שברי עבודה זרה האסורים, וְאֵי אֵין
45 עוֹבְדִין לְשִׁכָּרִים, אֲפִילוּ תְּלַת נָמִי לֹא - אף אם נמצאו שלש אבנים
46 אין לאסורן, שאף אם נפלו ממרקוליס, אינם אסורים.

47 הגמרא מבארת במה נחלקו רבי ישמעאל וחכמים, ומתוך כך
48 יתברר טעמו של רבי ישמעאל: אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף, אִמֵּר רַבִּי
49 יוֹחָנָן, בְּאוֹפֶן שִׁדְּוֵעַ שֶׁנִּשְׁרָו הָאֲבָנִים מִמֶּנּוּ - ממרקוליס, לְדַבְּרֵי הַבַּל
50 אֲסוּרוֹת, וְאֲפִילוּ לְמֵאֵן דְּאִמֵּר שֵׁאוֹן עוֹבְדִין לְשִׁכָּרִים, הֵנִי מִלִּי
51 בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים דְּלֹא הֵיִינוּ אוֹרְחֵיהּ - והו' רק בעבודה זרה שאין
52 דרך לעבוד את שבירה, אֵכָּל הָכָא, במרקוליס, דְּמַעֲקָרָא תְּבוּרָא
53 מִיתְּבָרִי - שמתחילת עשייתו, אבניו כשבורות הן, שאינן מחוברות
54 כבנין אחד אלא מונחות זו על זו, ודרכן ליפול, מִמִּילָא הֵיִינוּ
55 אוֹרְחֵיהּ - דרכו בכך, ואף כשנפלו האבנים הדרך היא לעובדן, וְהֵן
56 אסורות בהנאה ככל עבודה זרה. בִּי פִלְגִי - ואימתי נחלקו רבי
57 ישמעאל וחכמים, בְּתִקְנָא - בסתם אבנים, שאין ידוע אם נפלו
58 מהמרקוליס או לא.

פרשת ויקהל

לח * וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהִים הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם: ב שִׁשֹּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כִּלְהַעֲשֶׂה כֹּו מְלָאכָה יוֹמָת: ג לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: פ (לח)
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל גֵּדִי לָבוֹ וְיִבְיָאָה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשָׁת: ו וּתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ז וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים: ח וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבָשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: ט וְאֲבִנֵי־שֹהַם וְאֲבִנֵי מַלְאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: י וְכָל־חֲכֹם־לֵב בְּכֶם יַבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: יא אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלָו וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסָיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחָו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: יב אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: יג אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: יד וְאֶת־מִנְחַת הַמָּאֹר וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־נִרְתִּיה וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: טו וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: טז אֶת | מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ: יז אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר: יח אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֲצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם: יט אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בִּקְדָשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: כ וַיַּצְאוּ כָל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְ�רָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: (ע"כ בחול) כא וַיָּבִיאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאוֹ לָבוֹ

וְכָל אִשׁ נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמְלָאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: כב וַיָּבִיאוּ הָאָנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל | גֵּדִי לָב הֵבִיאוּ חָח וָזָוֶם וּמַטְעַת וְכוּמָז כָּל־כֵּל זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: כג וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ: כד כָּל־מִרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנַחֲשָׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשׁ נִמְצָא אֹתוֹ עִצֵּי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ: כה וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטָּה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: כו וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׂא לָבָן אֹתָנָה בְּחֻמָּה טָווּ אֶת־הָעִזִּים: כז וְהַנָּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבִנֵי הַשֹּהַם וְאֶת אֲבִנֵי הַמַּלְאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: כח וְאֶת־הַבָּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלַשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: כט כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 187)

שִׁשִּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב)

תַּעֲשֶׂה - וְלֹא תַעֲשֶׂה. יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ כְּלִי הַתַּעֲסָקוֹת מִיְחָדָת, כִּי אִם בְּדֶרֶךְ אַבִּיב, כְּאֵלּוֹ נַעֲשִׂית מֵאֲלִיָּה. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ - אִזּוֹ אֹרֶן הַשַּׁבָּת מֵאִיר לְאַדָּם. שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַה' - שֶׁהָרִי גַם בַּיּוֹמֹת הַחֹל הוּא בְּכַחֲנִית 'שַׁבָּת', וְכִשְׁמֹנֶיֶע יוֹם הַשַּׁבָּת כָּאֵה לוֹ, אִפּוֹא, תּוֹסֶפֶת קֹדֶשָׁה, 'שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן'.

שני * וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה: כא וַיִּמְלֹא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה בְּתוֹכָהּ וּבִדְעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: כב וְלַחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשָׁת: כג וּבַחֲרָשֶׁת אָבֶן לְמֹלָאֵת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת

בְּכֹל־מִלָּאכָה מַחֲשָׁבֶת: ^א וּלְהוֹרֹת נֹתֵן בְּלָבוֹ
 הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶד לְמִטַּהֲדָן: ^ב מִלֹּא
 אַתֶּם חֲכָמֵי־לֵב לַעֲשׂוֹת פְּלִמְלָאכָה חֲרָשׁ |
 וְחֹשֶׁב וְרָקִם בְּתִכְלֵת וּבִאֲרָגָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
 וּבִשְׂשׁ וְאֲרָג עֹשִׂי פְלִמְלָאכָה וְחֹשֶׁבִי מַחֲשָׁבֶת:
 לו ^א וַעֲשֵׂה בְצֹלָל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל | אִישׁ
 חֲכָם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה וּתְבוּנָה
 בְּהֵמָּה לָדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־פְּלִמְלָאכָה עֲבַדַּת
 הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה: ^ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
 אֶל־בְּצֹלָל וְאֶל־אַהֲלִיאֵב וְאֶל־פְּלִאֵשׁ חֲכָם־
 לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלָבוֹ כָּל אֲשֶׁר
 נִשְׁאוּ לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמִּלָּאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
^ג וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת פְּלִי־תְרוּמָה אֲשֶׁר
 הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּלָּאכָה עֲבַדַּת הַקֹּדֶשׁ
 לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד גְּדָה
 בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר: ^ד וַיָּבֹאוּ פְּלִי־תְחֻכְמִים הַעֲשִׂים אֶת
 פְּלִמְלָאכָה הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמִּלְּאֲכָתּוֹ
 אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים: ^ה וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר
 מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֵבֶדָה לַמִּלָּאכָה
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: וַיִּצַּן מֹשֶׁה
 וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה
 אֲלִי־יַעֲשׂוּ־עוֹד מִלָּאכָה לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלֹא
 הָעָם מִהֵבִיא: וְהַמִּלָּאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל־
 הַמִּלָּאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ^ו וַיַּעֲשׂוּ
 כָּל־חֲכָם־לֵב בַּעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׁר
 יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשׁוֹר וּתְכֵלֶת וְאֲרָגָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
 פָּרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם: ^ז אֲרֹךְ
 הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וָעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב
 אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת
 לְכָל־הִירֵיעָת: וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמִשׁ הִירֵיעָת אֶחָת
 אֶל־אֶחָת וְחִמֵּשׁ יִרְעֵת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:
^ח וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שְׁפַת הִירֵיעָה הָאֶחָת
 מִקְצֶה בְּמַחֲבֶרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשֵׁפֶת הִירֵיעָה

הַקִּיצוֹנָה בְּמַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית: ^ט חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת
 עָשָׂה בִירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה
 בְּקֶצֶה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בְּמַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת
 הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל־אֶחָת: ^י וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְסִי
 זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־הִירֵיעָת אֶחָת אֶל־אֶחָת
 בְּקָרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: ^{יא} וַיַּעַשׂ יִרְעֵת
 עֲזִים לְאַהֲל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂת־עֲשָׂרָה יִרְעֵת
 עָשָׂה אֹתָם: ^{יב} אֲרֹךְ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים
 בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אֲמֹת רֹחַב הִירֵיעָה הָאֶחָת
 מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עָשָׂה יִרְעֵת: ^{יג} וַיַּחֲבֵר
 אֶת־חֲמִשׁ הִירֵיעָת לְכָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירֵיעָת
 לְכָד: ^{יד} וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שְׁפַת הִירֵיעָה
 הַקִּיצוֹנָה בְּמַחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־
 שְׁפַת הִירֵיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית: ^{טו} וַיַּעַשׂ קָרְסִי
 נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחֲבֵר אֶת־הָאֶהָל לְהִיֵּת אֶחָד:
^{טז} וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים
 וּמִכְסֵּה עֶרְת תְּחָשִׁים מְלֻמְעָלָה: ^{טז} וַיַּעַשׂ
 אֶת־הַקָּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
^{יז} עֹשֶׂר אֲמֹת אֲרֹךְ הַקָּרָשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה
 רֹחַב הַקָּרָשׁ הָאֶחָד: ^{יח} שְׁתֵּי יָדָי לְקָרָשׁ הָאֶחָד
 מִשְׁלֵכֶת אֶחָת אֶל־אֶחָת כֵּן עָשָׂה לְכָל קָרָשִׁי
 הַמִּשְׁכָּן: ^{יט} וַיַּעַשׂ אֶת־הַקָּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים
 קָרָשִׁים לִפְּאֵת נֹגַב תִּימָנָה: ^כ וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־
 כֶּסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקָּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקָּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו: ^{כא} וּלְצֹלַע
 הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לִפְּאֵת צָפוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים
 קָרָשִׁים: ^{כב} וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ
 הָאֶחָד: ^{כג} וּלְיָרֵכְתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שְׁשֵׁה
 קָרָשִׁים: ^{כד} וּשְׁנֵי קָרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצַעַת
 הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם: ^{כה} וְהָיוּ תוֹאֲמִם מְלֻמְּטָה
 וַיַּחֲדוּ יְהִיו תַּמִּים אֶל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּפֶעֶת

בכנפיהם על־הפֿפרת ופֿניהם איש אל־אחיו
אל־הפֿפרת היו פֿני הכֿרכים: פ וַיַּעַשׂ
אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבֹּו וְאִמָּה
רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי קָמָתוֹ: וַיִּצָּק אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר וְזָהָב סָבִיב: וַיַּעַשׂ לוֹ
מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ
סָבִיב: וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֹת זָהָב וַיִּתֵּן
אֶת־הַטַּבַּעֲתֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע
רַגְלָיו: לַעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֹת בָּתִּים
לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת
אֶת־הַשְּׁלֶחָן: וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּלִים אֲשֶׁר עַל־
הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרָתוֹ וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֶת מְנִקְיָתוֹ
וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּתָּן זָהָב טָהוֹר: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (התוועדות תשמ"ח ב עמ' 442)

וַיַּעַשׂ בְּצִלָּל אֶת הָאָרֹן . . אֲמָתִים וְחֲצֵי אַרְבֹּו (לו, א)

מקום ארון אינו מן המדה (יומא כא, א)

הרי שְׁבָאָרֹן חִבְרוּ לָהֶם יַחֲדָיו 'גבול' (אֲמָתִים וְחֲצֵי וְגו')
וְכָלִי גָבֹול' (אינו מן המדה). וַיִּמָּתֵק מִה שְׁמֵדַת הָאָרֹן
מוֹפִיעָה בַּתּוֹרָה שֶׁבַּקְּבָה, שֶׁהִיא מְגַבֶּלֶת בְּמִסְפַּר אוֹתִיּוֹתֶיהָ
וּמִיְכוּתֶיהָ: וְאֵלֶּי הַעֲבָדָה שְׁאִינוֹ מִן הַמֶּדָה יִדְוֶעָה לָנוּ מִתּוֹרָה
שְׂבָעֵל פֶּה, שְׁאִין לָהּ גָבֹול, וְנִתֵּן לְהוֹסִיף וּלְחַדֵּשׁ בָּהּ עוֹד
וְעוֹד.

שלישי וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עֲשֵׂה
אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכָה וְקָנָה גְבִיעִיָּה כַּפְתֻּרִיָּה
וּפְרָחִיָּה מִמָּנָה הָיוּ: וַיַּשְׁשֶׂה קָנִים וַיִּצְאִים
מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה א קָנֵי מִנְרָה מִצִּדֵּיהָ הָאֶחָד
וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצִּדֵּיהָ הַשֵּׁנִי: וַיַּשְׁלֹשֶׁה
גְּבִעִים מִשְׁקָדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח
וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מִשְׁקָדִים בְּקִנָּה אֶחָד כַּפְתֹּר
וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:
וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעָה גְבִעִים מִשְׁקָדִים כַּפְתֻּרִיָּה
וּפְרָחִיָּה: כַּ וּכְפָתֹר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה
וּכְפָתֹר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה וּכְפָתֹר תַּחַת־
שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים

הָאֶחָת בֵּן עֲשֵׂה לְשֵׁנִיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצָעֹת:
וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שֶׁשֶׁה עֲשֵׂה
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ
הָאֶחָד: וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה
לְקָרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: וַיַּחֲמִשֶׁה בְּרִיחֵם
לְקָרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַיַּחֲמִשֶׁה בְּרִיחֵם
לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָה: וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבְּרִיחַ הַתִּיבֵן לְבָרִחַ בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִן־הַקְצָעָה
אֶל־הַקְצָעָה: וְאֶת־הַקָּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־
טַבַּעֲתֵם עֲשֵׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם וַיִּצָּק אֶת־
הַבְּרִיחֵם זָהָב: וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת
וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
עֲשֵׂה אֹתָהּ כְּרָכִים: וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עֲמֻדָּי
שִׁטִּים וַיִּצָּפֵם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצָּק לָהֶם
אַרְבַּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף: וַיַּעַשׂ מִסָּךְ לִפְתַּח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֵׂה
רָקִם: וְאֶת־עֲמֻדָּיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וִוִּיהֶם וְצִפָּה
רָאשֵׁיהֶם וַיַּשְׁקִיחֵם זָהָב וְאֲדָנִיהֶם חֲמִשָּׁה
נֹחֶשֶׁת: פ לו וַיַּעַשׂ בְּצִלָּל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי
שִׁטִּים אֲמָתִים וְחֲצֵי אַרְבֹּו וְאִמָּה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ
וְאִמָּה וְחֲצֵי קָמָתוֹ: וַיִּצָּפְהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית
וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר וְזָהָב סָבִיב: וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע
טַבַּעֲתֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֹת
עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֹת עַל־צִלְעוֹ
הַשֵּׁנִית: וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם
זָהָב: וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתֹת עַל צִלְעֹת
הָאָרֹן לְשֹׂאת אֶת־הָאָרֹן: וַיַּעַשׂ כַּפְתֹּר זָהָב
טָהוֹר אֲמָתִים וְחֲצֵי אַרְבֹּה וְאִמָּה וְחֲצֵי רַחְבָּהּ:
וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרָכִים זָהָב מִקְשָׁה עֲשֵׂה אֹתָם
מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפְתֹּר: כ כָּרוֹב אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה
וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפְתֹּר עֲשֵׂה
אֶת־הַכְּרָכִים מִשְׁנֵי כְּתִיב קְצוּתָיו קְרִי קְצוּתָיו:
וַיְהִיו הַכְּרָכִים פָּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַל סִכְכִּים

מִמֶּנָּה: ^א וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת נְחֹשֶׁת בְּנוֹ נְחֹשֶׁת
מִקֶּשֶׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: ^ב וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיָּה
שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחִתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: ^ג כָּכָר
זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כֵּלֶיהָ: ^ד פֶּ
וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְטָרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה
אֲרָכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְאַמְתָּוִם קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ
הָיוּ קִרְנָתָיו: ^ה וַיִּצֹף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְלוֹ
וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב
סָבִיב: ^ו וּשְׁתֵּי מִבְּעֹת זָהָב עָשָׂה־לוֹ: ^ז מִתַּחַת
לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים
לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם: ^ח וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים
עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב: ^ט וַיַּעַשׂ אֶת־שִׁמּוֹן
הַמִּשְׁחָה קָדֵשׁ וְאֶת־קְטָרֶת הַסָּמִים טָהוֹר
מַעֲשֵׂה רֶקֶם: ^י

~ נקודות משיחות קודש ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ לַח עמ' 34)

וַיַּעַשׂ אֶת הַמִּנְדָּה (לו, יז) הָקֵשׁוּ הַמְּפָרָשִׁים, שָׂכָאן מִשְׁמַע
שִׁבְצָלָל עָשָׂה אֶת הַמִּנְדָּה, וְאָלוּ מִפְּשֻׁטוֹת לְשׁוֹן רִשׁ"י לְעִיל
(תְּרוּמָה כה, לא) מִשְׁמַע שֶׁנֶּעֱשֶׂתָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת
הַכָּכָר לְאוֹר. וְנִקְרָא לזוֹר, שֶׁעַל פִּי דְבָרֵי רִשׁ"י לְעִיל "לְפִי
שֶׁנִּתֵּן נִפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" - אֵינִי מִכְרָח
שִׁבְצָלָל עָשָׂה אֶת הַמִּנְדָּה.

רביעי לח ^א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים
חֲמִשָּׁ אַמּוֹת אֲרָכּוֹ וְחֲמִשָּׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ רְבֹועַ
וְשִׁלֹּשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ: ^ב וַיַּעַשׂ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע
פְּנֵיתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קִרְנָתָיו וַיִּצֹף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
^ג וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כֵּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְלָגֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־
הַמִּחְתֹּת כָּל־כֵּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: ^ד וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ
מִכָּכָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת פָּרָכָיו
מִלְמַטָּה עַד־חֲצִיו: ^ה וַיִּצֹף אַרְבַּע מִבְּעֹת בְּאַרְבַּע
הַקְּצוֹת לְמִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים: ^ו וַיַּעַשׂ
אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם נְחֹשֶׁת:
^ז וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּמִבְּעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָבוֹב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: ^ח

וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת בְּנוֹ נְחֹשֶׁת
בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: ^א וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאֵת: ^ב גִּבַּב
תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁוֹר מֵאָה בָּאֹמֶה:
^ג עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי
הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^ד וְלַפָּאֵת צִפּוֹן מֵאָה
בָּאֹמֶה עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהם עֲשָׂרִים
נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^ה וְלַפָּאֵת
זָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֹמֶה עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרָה
וְאַדְנִיָּהם עֲשָׂרָה וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
^ו וְלַפָּאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֹמֶה:
^ז קִלְעִים חֲמִשִּׁ עֲשָׂרָה אֹמֶה אֶל־הַכְּתָף
עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהם שְׁלֹשָׁה: ^ח וְלַכְּתָף
הַשְּׂנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמִשׁ
עֲשָׂרָה אֹמֶה עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהם שְׁלֹשָׁה:
^ט כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁוֹר: ^י וְהָאֲדָנִים
לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף
וְצִפּוֹי רֹאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל
עֲמֻדֵי הַחֲצֵר: ^{יא} וּמִסָּד שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רֶקֶם
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר
וְעֲשָׂרִים אֹמֶה אֲרָךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת
לְעֹמֶת קִלְעֵי הַחֲצֵר: ^{יב} וְעֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנִיָּהם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי
רֹאשֵׁיהֶם וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^{יג} וְכָל־חֵיתִידָת

לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: ססס

פרשת פקודי

^א אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד
עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בֵּיד אִיתָמָר בֶּן־
אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ^ב וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה
יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ^ג וְאֹתוֹ אֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָן
חָרַשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֵם בְּתֵכֶלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: ^ד כָּל־הַזָּהָב הָעֲשׂוּי לְמִלְאכָה

ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה חשב: - כתפת עשולו חברת על-שני כתיב קצוותיו קרי קצותיו חבר: ה וחשב אפדתו אשר עליו ממנו הוא כמעשהו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור כאשר צוה יהוה את-משה: ס ויעשו את-אבני השם מסכת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על-שמות בני ישראל: וישם אתם על כתפת האפר אבני זפרון לבני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה: פ ויעש את-החשן מעשה חשב כמעשה אפר זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור: ט רבוע היה כפול עשו את-החשן זרת ארפו וזרת רחבו כפול: וימלאו-בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטרד ובקרת הטור האחד: י והטור השני נפך ספיר ויהלם: יב והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: יג והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסכת משבצת זהב במלאהם: יד והאבנים על-שמות בני-ישראל הנה שתיים עשרה על-שמות פתוחי חתם איש על-שמו לשנים עשר שבט: טו ויעשו על-החשן שרשרת גבלת מעשה עבת זהב טהור: טז ויעשו שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב ויתנו את-שתי הטבעת על-שני קצות החשן: יז ויתנו שתי העבטת הזהב על-שתי הטבעת על-קצות החשן: יח ואת שתי קצות שתי העבטת נתנו על-שתי המשבצת ויתנם על-כתפת האפר אל-מול פניו: טט ויעשו שתי טבעת זהב וישימו על-שני קצות החשן על-שפתו אשר אל-עבר האפר ביתה: כ ויעשו שתי טבעת זהב ויתנם על-שתי כתפת האפר מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפר: כא וירכסו את-החשן מטבעתיו אל-טבעת האפר בפתיל תכלת להיות על-חשב

בכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש: כה וכסף פקודי העדה מאת כפר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש: כו בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על-הפקדים מִפֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: כז ויהי מאת כפר הפספ לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הכפר כפר לאדני: כח ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם: כט ונחשת התנופה שבעים כפר ואלפים וארבע-מאות שקל: ל ויעש פה את-אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת-מכפר הנחשת אשר-לו ואת כל-כלי המזבח: לא ואת אדני החצר סביב ואת-אדני שער החצר ואת כל-יתדת המשכן ואת-כל-יתדת החצר סביב: לב ומן-התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי-שרד לשרת בקדש ויעשו את-בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה יהוה את-משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 931)

משפן העדות (לה, כא)

עדות לישראל שותר להם הקב"ה על מעשה העגל (נשי) היינו שהמשפן מכפר על חטא העגל ושולל אותו. ויש לכאור, דהנה משמעות המשפן היא, שיהודי עושה מדברי הרשות שלו 'מקדש' להקב"ה, ועבודה זו באה מהפכה ש"אין עוד מלבדו", והעולם ומלואו אינו אלא "הארה וכח אלקי". והפכה ואמונה זו - היא הנגוד המהלט של חטא העגל, שפן 'עבודה זרה' אין פרושה בפירה בה' דוקא, אלא גם המחשבה שיש 'דבר' כל שהו מלבד ה'.

חמישי כ ויעש את-האפר זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור: ג וירקעו את-פתחי הזהב וקצץ פתילם לעשות בתוך התכלת

הָאָפֶד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תשמ"ח כרך א עמ' 314)

וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד (לט, כא)

הָאָפֶד - ש"חוגר אותו מאחוריו .. ומגיע עד עקביו, שרף לחלק הָכִי נמוך וְהָכִי חיצוני שבאדם. ואלו החשן - ש"תלוי . . על לבו מלפניו", שרף לחלק הָכִי געלה וְהָכִי פנימי שבו ("מלפניו" גם מלשון פנימיות, פנימיות הלב). זהו ולא יזח החשן מעל האפד - גם הדברים הָכִי נמוכים וְהָכִי חיצוניים שבאדם צריכים להיות מחברים לדברים הָכִי געלים וְהָכִי פנימיים שבו.

ששי כב ויעש את־מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: כ ופיהמעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע: כ ויעשו על־שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משור: כ ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את־הפעמנים בתוך הרמנים על־שולי המעיל סביב בתוך הרמנים: כ פעמן ורמן פעמן ורמן על־שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את־משה: ס כ ויעשו את־הפתגת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו: כ ואת המצנפת שש ואת־פארי המגפעת שש ואת־מכנסי הכד שש משור: כ ואת־האבנט שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה את־משה: ס ויעשו את־ציץ גור־הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה: א ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על־המצנפת מלמעלה כאשר צוה יהוה את־משה: ס ויתכל כל־עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו: פ ויביאו את־המשכן אל־משה את־האהל ואת־כל־כליו קרסיו קרשיו כתיב בריחו קרי בריחו ועמדיו ואדניו: כ ואת־מכסה עורת האילם המאדמים ואת־מכסה

ערת התחשים ואת פרכת המסך: כ את־ארון העדת ואת־בדיו ואת הפפרת: כ את־השלחן את־כל־כליו ואת לחם הפנים: כ את־המנורה המהרה את־נרותיה נרת המערכה ואת־כל־כליה ואת שמן המאור: כ ואת מזבח הזהב ואת שמן הנחשת ואת קמרת הסמים ואת מסך פתח האהל: כ את א מזבח הנחשת ואת־מכפר הנחשת אשר־לו את־בדיו ואת־כל־כליו את־הכיר ואת־כנו: כ את קלעי החצר את־עמדיה ואת־אדניה ואת־המסך לשער החצר את־מיתריו ויתדותיה ואת כל־כלי עבדת המשכן לאהל מועד: כ את־בגדי השרד לשרת בקדש את־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בניו לכהן: כ ככל אשר־צוה יהוה את־משה בן עשו בני ישראל את כל־העבודה: כ וירא משה את־כל־המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה יהוה בן עשו ויברך אתם משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 183)

ויביאו את המשכן אל משה (לט, ג)

נראה במקומו, והוא נזקף וקם מאליו (רש"י)

יש לשאל, מדוע היתה הקמת המשכן בדרך זו. ויש לומר, דהנה במשך שבעת ימי המלואים נעשתה עבודת המשכן מכחם של בני ישראל, בדרך 'אתצרותא דלתמא'. ואף שבעבודה זו יש חביבות מיוחדת, אין בכחה להביא את השראת השכינה לעולם; לזה יש צורך בפעולה הבאה מכחו של הקב"ה, בדרך 'אתצרותא דלעילא'.

שביעי כ ויברך יהוה אל־משה לאמר: כ ביום־החדש הראשון באחד לחדש תקים את־משכן אהל מועד: כ ושמית שם את ארון העדות וספת על־הארן את־הפרכת: כ והבאת את־השלחן וערכת את־ערבך והבאת את־המנורה והעלית את־נרותיה: כ ונתתה את־מזבח הזהב לקמרת לפני ארון העדת ושמית את־מסך הפתח למשכן: כ ונתתה את מזבח העלה

לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וַנִּתֵּן אֶת־הַכִּיֹּר
 בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַנִּתֵּן שָׁם מַיִם:
 וְשָׂמַת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וַנִּתֵּן אֶת־מִסְדָּ שַׁעַר
 הַחֹצֵר: וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחַת
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁרֵבוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ
 וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וּמִשַּׁחַת אֶת־מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
 הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים: וּמִשַּׁחַת אֶת־הַכִּיֹּר
 וְאֶת־כֵּנוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: וְהַקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶרֶן
 וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם
 בַּמַּיִם: וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
 וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכֹהֵן לִי: וְאֶת־בָּנָיו
 תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כִּתְנֹת: וּמִשַּׁחַת אֹתָם
 כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחַת אֶת־אֲבִיהֶם וְכֹהֲנֵי לִי וְהָיִיתָ
 לִהְיוֹת לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכַהֵן עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן
 עָשָׂה: ׀ וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִית
 בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן: וַיָּקָם מֹשֶׁה
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׁם אֶת־קַרְשָׁיו
 וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו: וַיִּפְרֹשׂ
 אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל
 עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀
 וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׁם אֶת־
 הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ
 מִלְמַעְלָה: ׀ וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם
 אֶת פֶּרֶכֶת הַמִּסְדָּ וַיָּסֶדּ עַל אַרְוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחָן
 בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ
 לַפֶּרֶכֶת: ׀ וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֹרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: ׀ כִּי וַיִּשֶׁם
 אֶת־הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד זֶכֶח הַשְּׁלֶחָן עַל יָרֵךְ
 הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה: ׀ וַיַּעַל הַנֹּתַר לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ כִּי וַיִּשֶׁם אֶת־מִזְבֵּחַ

הַזֶּה בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפֶּרֶכֶת: ׀ וַיָּקָם
 עָלָיו קִטְרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה: ׀ וַיִּשֶׁם אֶת־מִסְדָּ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
 ׀ וְאֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד
 וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וַיִּשֶׁם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל
 מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׂמָה מַיִם לְרַחֲצָה:
 ׀ וּרְחִצּוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
 וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: ׀ כִּבְאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
 וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וַיָּקָם אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן
 וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְדָּ שַׁעַר הַחֹצֵר וּכְלֵי מֹשֶׁה
 אֶת־הַמִּלֻּאכָה: ׀ וַיָּבֵא וַיָּקָם הָעֵנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
 וּכְבוֹד יְהוָה מָלָא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ׀ וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה
 לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן וּכְבוֹד
 יְהוָה מָלָא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ׀ וּבַהֲעֹלֹת הָעֵנָן מֵעַל
 הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: ׀ וְאִם־
 לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֲלֹתוֹ: ׀ כִּי
 עֲנֵן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְלַיְלָה לֵילָה בּוֹ
 לַעֲיִנִי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

צ"ב פסוקים, בל"י ב"ל סימן: - (ראה אנ"ק חלק ב"א עמוד רבח)

חֹזֶק חֹזֶק וְנִתְחַזַּק

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדָּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
 כְּרַעֲוִיתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעִגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
 לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יְתְבָרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יְתְבָרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּא, וַיְתַרְוֶם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקִדְשָׁא
 בְּרִידָא הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

מפטיר יט א וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן
לאמר: זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה
לאמר דבר | אל־בני ישראל ויקחו אליך פרה
אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא
עלה עליה על: ונתתם אתה אל־אלעזר
הבחן והוציא אתה אל־מחויץ למחנה ושחט
אתה לפניו: ולקח אלעזר הבחן מדמה
באצבעו והזה אל־נכח פני אהל־מועד מדמה
שבע פעמים: והשרף את־הפרה לעיניו את־
ערה ואת־בשרה ואת־דמה על־פרשה ושרף:
ולקח הבחן עץ ארז ואזוב ושני תולעת
והשליך אל־תוד שרפת הפרה: וכבס בגדיו
הבחן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה
וטמא הבחן עד־הערב: והשרף אתה וכבס
בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־
הערב: ואסף | איש טהור את אפר הפרה
והניח מחויץ למחנה במקום טהור והיתה
לעדת בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת
הוא: וכבס האסף את־אפר הפרה את־בגדיו
וטמא עד־הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר
בתוכם לחקת עולם: והנגע במת לכל־נפש
אדם וטמא שבעת ימים: הוא יתחטא־בו
ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם־לא
יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא

יטהר: כל־הנגע במת בנפש האדם אשר־
ימות ולא יתחטא את־משכן יהוה טמא
ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה
לא־זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו:
וזאת התורה אדם כִּי־ימות באהל כל־הפא
אל־האהל וכל־אשר באהל וטמא שבעת
ימים: וכל פלי פתוח אשר אין־צמיד פתיל
עליו טמא הוא: וכל אשר־יגע על־פני
השדה בחל־הרכ או במת או־בעצם אדם או
בקבר וטמא שבעת ימים: ולקחו לטמא
מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים
אל־פלי: ולקח אזוב וטבל במים איש טהור
והזה על־האהל ועל־כל־הכלים ועל־הנפשות
אשר היו־שם ועל־הנגע בעצם או בחלל או
במת או בקבר: והזה הטהר על־הטמא ביום
השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי
וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: ואיש
אשר־יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא
מתוד הקהל כי את־מקדש יהוה טמא מי נדה
לא־זרק עליו טמא הוא: והיתה להם לחקת
עולם ומוזה מִי־הנדה וכבס בגדיו והנגע במי
הנדה וטמא עד־הערב: וכל אשר־יגע־בו
הטמא וטמא והנפש הנגעת הטמא עד־
הערב: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִז־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעים, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

תוכן הנביאה היא נחמה לישראל מן ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: עתה בא לפרש דבריו, מה שאמר בתחלה ותרפיתי עליכם אדם ואחר כך וחלאתי עליכם אדם, שרמז בו שגאולת פורש לא תהיה נצחית, ולמה יגלם ויחזור ויקבצם? אמר. יו בן־אדם בית ישראל ישבים על־אדמתם בבית שני ויטמאו אותה בדרבם ובעלילותם כממאת הנדה היתה דרבם לפני שעל ידי זה היא מרוקנת מפעלה, וצפיתי שיטתרו ממוקמתם ואשוב אליהם: יח ואשפך חמתי עליהם עליהם בעבור דם הנקי אשר־שפכו על־הארץ ובגלוליהם טמאוה שכל שניהם תקיא הארץ את יושביה: יט ואפיץ אתם בגוים ומן הגוים ויזרו בארצות כנמול

בדרבם ובעלילותם ופשיטתם שפטתים: כ ויבוא אליהגוים אשר־באו שם ויחללו את־שם קדשי באמור להם כי הגוים ההם אמרו עליהם הנה עס־יהוה אלה ומאדצו יצאו כי אין לו יכולת להשאירם בארצו: כא ואחמל על־שם קדשי אשר חללהו אשר נתחלל על ידי בית ישראל בגוים אשר־באו שמה: כב לכן אמר לבית־ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל להוציאם מארץ העמים ולהביאם אל ארצם כי אם־לשם־קדשי אשר חללתם בגוים אשר־באתם שם: כג מעתה וקדשתי אקדש את־שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי־אני יהוה נאם אדני יהוה ביהוה קדשי

הפטרה לפרשת פרה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ביחזקאל פרק לו

לו מן ויהי דבר־יהוה אלי לאמר:

יו בן־אדם בית ישראל ישבים על־

אדמתם ויטמאו אותה בדרבם

ובעלילותם כממאת הנדה היתה

דרבם לפני: יח ואשפך חמתי עליהם אשר־שפכו

על־הארץ ובגלוליהם טמאוה: יט ואפיץ אתם בגוים ויזרו

בארצות בדרבם ובעלילותם שפטתים: כ ויבוא אליהגוים

אשר־באו שם ויחללו את־שם קדשי באמור להם עס־יהוה

אלה ומאדצו יצאו: כא ואחמל על־שם קדשי אשר חללהו

בית ישראל בגוים אשר־באו שמה: כב לכן אמר לבית־

ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם־לשם־קדשי

אשר חללתם בגוים אשר־באתם שם: כג וקדשתי את־שמי הגדול המחלל בגוים

אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי־אני יהוה נאם אדני יהוה ביהוה קדשי בכם

שי למורא

(יז) היתה דרבם לפני, היתה דרבם כממאת לפני עד לתרחיקם. (כ) ויבוא, לפי פשוטו מוכיב על "בית ישראל" שנאמר לעיל שהוא לשון תורה. ומדרשו, חקב"ה בא עמקם בגולה. באמור להם וגו', ומחו החלול, באמור אויביהם עליהם "עם ה' אלה ומאדצו יצאו, ולא היתה יכולת בידו להחיל את עמו ואת ארצו. (כב) אני עושה, את התשובה שאושיע אתכם.

עטרת מרים

יֵשְׁבוּ וְתִשְׁכְּבוּ בְּאֵשֶׁת: לוֹ וְיִדְעוּ הַגּוֹזִים אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם יִכְיֹוּ לְדַעַת כִּי | אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעָתִי הַנִּשְׁמָה וְלֹא נִעְשָׂה
הַדָּבָר בְּמִקְרָה אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי
וְעָשִׂיתִי אֲנִי הוּא הַמְדַּבֵּר שָׁבוּ וְהָיָה,
וְאֲנִי הוּא הַעוֹשֶׂה הַדָּבָר:
הַנִּהְרָסוֹת נִטְעָתִי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המולד: שבת־קודש, שעה 3 בפוקר, 53 דקות ו־4 חלקים.

ראש־חודש ניסן, ביום השבת־קודש, הבא עלינו לטובה.

עטרת מרים

יג בסוף שבע שנים בשנמר בגן בית
המקדש וישלח המלך שלמה
ויקח את־חירם קד שמו של אומן
מצר: יד בן־אשה אלמנה אמו
מבנות דן (ד"ה ב ב יג) ומצר אביו
ממנה נפתלי ואביו איש־צרי

שי למורא

יד) איש צרי, מקום מגוריו היה
בצור. חרש נחשת, אמן במלאכות

הפטרת ויקהל לשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ז

ז יג וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם מצר: יד בן־אשה אלמנה
הוא ממנה נפתלי ואביו איש־צרי חרש נחשת וימלא את־החכמה

עטרת מרים

שי למורא

העשיות בנחשית. טו) ויצר, מלשון צורה. את שני העמודים, את שני העמודים שהעמוד באולם שלפני ההיכל, ונקראו "יבין" ו"בעין". וחוט שתיים עשרה וגו', ולפי זה היה הקטר של העמודים כארבע אמות, כי כל שיש בהקפו שלשה מספים יש בהקפו מספה. השני, כמו "השני". כלומר, וכן היה העמוד השני (ובסוף ספר ירמיה נאמר

"ועביו ארבע אצבעות נכבד", שהיה חלול ועביו ארבע אצבעות). טז) בחרות, כמין פתחים היו נתיבים על גבי העמודים. יז) שבכים מעשה שבכה, ציורי ענפים חרוטים. "מעשה שבכה", חרוטים מצד לצד. מעשה שרשרות, קלועים זה בזה היו הענפים שבפותרות, כמעשה שרשרות. שבכה, שבכה ענפים חסובים היו מקופים כל פותרת. יח) ושני טורים וגו', על כל שבכה סבב שתי שורות רמונים של נחשת, שורה מעל שורה. והיו חרוטים בשרשרות, ונתונים על השבכה של כל פותרת, והלויים למטה מן השבכה. והיתה השבכה מכסה את החלק העליון של הפותרת, וטורי הרמונים כסו את החלק המתחתון של הפותרת. אשר על ראש הרמונים, שהשבכה כסתה את החלק העליון של הפותרת והיתה כמו מנחת על ראש הרמונים שהיו כמו תלויים בשבכה. וכן עשה לפותרת השניית, כדרך שתלה הרמונים באחת, מן תלה בשניית. יט) ובחרות אשר על ראש העמודים, אותן הפותרות שנקברו למעלה. מעשה שושן באולם ארבע אמות, הפותרות היו חסובות ומצוריות כמין פרחי שושנים, והיו באולם שלפני ההיכל ונבדן ארבע אמות. כ) ובחרות על שני העמודים גם ממועל, מעל הפותרות שנקברו

הרש אופן בחכמת מלאכת הנחשת לכן וימלא חדרם בנו את ההכמה ואחריתו בונה ואת הדעת לעשות כל מלאכה בנחשת ויבוא אל המלך שלמה ויעש את כל מלאכתו: טו ויצר את צורות שני העמודים נחשת על ידי תבנית נחשת בצורות כפרקע שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וחוט

שתיים עשרה אמה יסב את העמוד השני: טז ושתי כתרית עפרות עשה לתת על ראשי העמודים מצק מעשה יצקה נחשת היו חמש אמות קומת הכתרית האחת וחמש אמות קומת הכתרית השניית: יז שבכים ציורי ענפים מעשה שבכה עין מעשה רשת גדלים קלועים ושוורים מעשה שרשרות שלשלאות לפתרת אשר על ראש העמודים סנוד לראש הרמונים, ציורי שבכה ענפים היו מקופים לפתרת האחת ושבכה לפתרת השניית: יח ויעש את העמודים עצמן, כמה ששפד הנחשת לאחר ההתכה אל מקום הפירת הציור של העמודים ושני טורים שתי שורות רמונים מנחשת חסובים בשלשלאות המקופות את הפותרת סביב על השבכה חלק העליון מהפותרת האחת לכפות הרמונים (ד"ה כ ג טו) אשר היו את הפותרת אשר על ראש העמודים, הרמונים היו תלויים בתחתית השבכה וכן עשה לפותרת השניית: יט ובחרות אשר על ראש העמודים מצוריות היו גם מעשה שושן כמין פרחי שושנים, כדרך הציורין באולם כסות האולמות ארבע אמות גובה: כ ובחרות על שני העמודים הם כסו גם ממועל' מלעמת הבטון שהוא חלל העמוד אשר הפונה

לעבר השבכה לצד מעלה, וכו' בא השטח אשר היה עליו מעשה השושן והרמונים היו מאתים חרוטים בשני טורים מאה בכל טור סביב על הפותרת, וכן היו מספר הרמונים על הפותרת השניית: כא ונקם את העמודים לאדם שלפני ההיכל ונקם את העמוד הימני

כבר, היו פותרות קטנות בגובה אמה אחת, והיו כמו העמודים בלי בליטת בטון. מלעמת הבטון, מלכד הפותרות תדולות שנקברו ושחיו לתן בליטת בטון מסביב כי היו בולטים באמצע ברחב יותר מאשר למעלה ולמטה. אשר לעבר השבכה, בליטת הבטון היתה לעבר השבכה בסוף השבכה בשוליה. והרמונים מאתים, מספר הרמונים שהיו בכל פותרת היה מאתים. טרים סביב, בשני טורים סביב לפותרת, ובכל טור מאה רמונים. על הפותרת השניית, (כא) לאדם ההיכל, באולם שלפני ההיכל. העמוד הימני, אשר בצד דרום. ונקרא את שמו יבין, לסימן טוב, שיוצן הבית לעד. השמאל, אשר בצד צפון. ונקרא את

שי למורא

שְׁמוֹ בָּעוֹ, כְּמוֹ בּוֹ עוֹ, בְּלוֹמֵר, עַל יְדֵי הַקְּרָבִנוֹת שֶׁקָּרִיבוּ בְּבֵית הַזֶּה, וַיִּצְא עוֹ וְחֹק לְיִשְׂרָאֵל. (כב) וְעַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן, שֶׁכָּל עַמּוּד בְּעֶצְמוֹ נִעְשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ כְּמַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן. וַתִּתֵּם, נִשְׁלֹמֶה. (כג) וַיַּעַשׂ אֶת הַנֵּס, כַּעֲזוֹן בְּרָכָה. (וְהָיוּ הַתְּהִנִּים טוֹבִלִים בּוֹ לְהַפְתֵּר מִמִּנְמָאָתָם. וְאִמְרוּ ר"ל

שֶׁלֹּא הָיוּ תַּמִּים שְׂאוּבִים, כִּי רָגְלֵי הַבָּקָר שֶׁעָמְדוּ תַּחְתָּיו הָיוּ חִלּוּלִים וְדָרְכָם בְּאוֹ תַּמִּים מִן הַמַּעֲנוֹן). מוֹצֵק, בִּיצִיקָה נִעְשֶׂה, לֹא בַּהֲקִשֵּׁת הַקְּרָבִים. וְקוֹ שְׁלִשִּׁים בְּאַמָּה יֹסֵב אֹתוֹ סָבִיב, כִּי כָּל שֵׁשׁ בַּהֲקִפּוֹ שְׁלֹשֶׁה מִפְּחִים יֵשׁ בְּרָחֳבוֹ מִפֶּתַח. וְהָיָה מוֹרֵד מִתּוֹכוֹ. וְאִמְרוּ ר"ל שֶׁבְּשִׁשְׁלֹשׁ הָאֲמוֹת הַמַּחֲתוּלוֹת הָיָה הֵם מְרַבֵּעַ עֹשֶׂר עַל עֹשֶׂר אֲמוֹת. וְשֵׁשִׁי הָאֲמוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת הָיוּ עֲגֻלוֹת. וְרַק בְּאַפֵּן זֶה יִתְּכֵן שֶׁהָיָה הֵם מְכִיל אֲלָפִים בַּת כֶּתֹב לְחֶלֶן, שֶׁהֵם מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מִקְוֵה מִהֲרָה שֶׁל אַרְבָּעִים סָאָה. וְכָד הוּא מוֹכַח מִהַמְשָׁךְ הַכְּתוּבִים. (כד) וּפְקָעִים, כְּצוּרֵת בִּיצִים. מִתַּחַת לְשִׁפְתוֹ סָבִיב סִבְבִּים אֹתוֹ, בְּשִׁלֹשׁ הָאֲמוֹת הַמַּחֲתוּלוֹת שֶׁהָיָה שָׁם הֵם מְרַבֵּעַ. עֹשֶׂר בְּאַמָּה מְקִיפִים אֶת הֵם סָבִיב, שֶׁבְּמִקּוֹם רְבִיעוֹ הָיָה עֹשֶׂר אֲמָה כָּל צֶדֶ. שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יִצְקוּ בִיצִיקָתוֹ, הַפְּקָעִים הָיוּ שְׁנֵי טוּרִים, וְהָיוּ יִצְקוּם עִם יִצְקָתָהּ הֵם בְּקַעֲלָה אַחַת, שֶׁכָּד הֵכִין אֶת הַדְּפּוֹס שֶׁל הַצִּיקָה. (כה) עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עֹשֶׂר בָּקָר, הֵם הָיָה הָיָה עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עֹשֶׂר

בָּקָר עֲשׂוּיִים מִנְחָשֶׁת. פָּנִים, מִפְּנֵים אֶת פָּנֵיהֶם. וְכָל אַחֲרֵיהֶם בִּיתָה, אַחֲרֵיהֶם שֶׁל הַבָּקָר הָיוּ לְצֶד הַפָּנִים אֶל תַּחַת הֵם. (כו) וְעֵבִי, עֵבִי שׁוֹלִי וְדַפְנוֹתָיו. וּשְׁפָתוֹ, שִׁפְתָהּ הֵם מְלַמְּעֵלָה. כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְתָהּ בּוֹס, בְּשִׁפְתוֹ הַעֲלִיּוֹנָה הָיָה דֶק כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְתָהּ בּוֹס שְׁשׁוּתִים בּוֹ. פָּרַח שׁוֹשָׁן, וַיִּצְרִיר בְּשִׁפְתוֹ פָּרוּחִים וְשׁוֹשְׁנִים. אֲלָפִים בַּת יָכִיל, תְּכִילָתוֹ שֶׁל הֵם הָיָה אֲלָפִים בַּת, שֶׁהֵם שִׁשֵּׁת אֲלָפִים סָאָה, נִמְצְאוּ שֶׁהֵם מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מִקְוֵה-מִהֲרָה שֶׁל אַרְבָּעִים סָאָה.

שי למורא

(נא) וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה וְגו', כִּי אֶת כָּל הַבְּנֵן וְאֶת כָּלֵי עֲשֵׂה שְׁלֹמֹה מִשְׁלוֹ מִמֶּה

עטרת מרים

אֲשֶׁר בִּפְאֵה הַדְּרוֹמִית וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יָכִין לְשׁוֹן הַכֹּהֵן וְלִקֵּם אֶת-הָעַמּוּד הַשְּׂמָאלִי אֲשֶׁר בִּפְאֵה הַצְּפוֹנִית וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ בָּעוֹ לְשׁוֹן עוֹ, הַשְּׂמוּת לְמִיָּן טוֹב: כִּבּ וְעַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים הָיָה מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן בְּשִׁמְתָה הַרְוָה כִּפְתָה הָאוֹלָם, וְתוֹתָם מְלֹאכֶת הָעֲמוּדִים: כִּבּ וַיַּעַשׂ אֶת-הֵם גִּיטָה דְּרוֹלָה לְרַחֲצָתָהּ הַתְּהִנִּים לְמַבּוּל בְּחוֹכּוֹ (ד"ה

ד' ו') מוֹצֵק מַעֲשֵׂה יִצִיקָה, וְלֹא הָיוּ תַּחְתָּיו הָיוּ נְקוּבִים וְחִלּוּלִים, וְדָרְכָם בְּאוֹ תַּמִּים מִן הַמַּעֲנוֹן (וְיִשְׁלֹמִי יוֹמָא ז' ח), עֹשֶׂר בְּאַמָּה מִשְׁפָּתוֹ עַד-שִׁפְתוֹ מִכְּפָנִים עָגֹל | סָבִיב וְחֲמִשׁ בְּאַמָּה קוֹמָתוֹ עֲמָקוֹ וְקוֹ שְׁלִשִּׁים בְּאַמָּה יֹסֵב אֹתוֹ סָבִיב מִכְּפָנִים, כָּל שֵׁשׁ בְּרָחֳבוֹ אַחֵד, יֵשׁ בַּהֲקִיפּוֹ שְׁלֹשֶׁה (עִירּוּבִין עוֹ א'): כִּד וּפְקָעִים צוּרֵת בִּיצִים וְעִלְיָהֶם צוּרוֹת רֹאשִׁי בָקָרִים (ד"ה ב' ד' ג') מִתַּחַת לְשִׁפְתוֹ | בְּשִׁלֹשׁ אֲמוֹת הַמַּחֲתוּלוֹת שֶׁל הֵם, וְהָיוּ מְרַבֵּעוֹת סָבִיב סִבְבִּים אֹתוֹ עֹשֶׂר בְּאַמָּה לְכָל רֵית, וְהַפְּקָעִים הָיוּ מְקִיפִים אֶת-הֵם סָבִיב בְּאַרְבַּע הָפָאוֹת שֶׁכָּבֵל אַחַת עֹשֶׂרֶה אֲמוֹת, שְׁנֵי טוּרִים הָיוּ הַפְּקָעִים וְהָיוּ יִצְקוּם בִיצִיקָתוֹ שֶׁל הֵם בְּנִחֹד: כִּה הֵם הָיָה הָיָה עוֹמֵד עַל-שְׁנֵי עֹשֶׂר בָּקָר עֲשׂוּיִים מִנְחָשֶׁת שְׁלֹשֶׁה פָּנִים | אֶת פָּנֵיהֶם צְפוֹנָה וְשִׁלֹשֶׁה פָּנִים | יָמָה וְשִׁלֹשֶׁה | פָּנִים נִגְבָּה וְשִׁלֹשֶׁה פָּנִים מוֹרָחָה וְהֵם מְלַמְּעֵלָה וְכָל-אַחֲרֵיהֶם בִּיתָה: כוֹ וְעֵבִי טֶפֶח וּשְׁפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְתָהּ בּוֹס פָּרַח שׁוֹשָׁן אֲלָפִים בַּת יָכִיל:

אַחֲרָיו שֶׁל זֶה מוֹל אַחֲרָיו שֶׁל זֶה: כוֹ וְעֵבִי שֶׁל שׁוֹלִי וְדַפְנוֹתָיו טֶפֶח וּשְׁפָתוֹ שִׁפְתָהּ הֵם מְלַמְּעֵל הָיָה מַעֲשֵׂה דֶק וְיִמְרֹדֵד כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְתָהּ בּוֹס הַמַּעֲזִיר פָּרַח שׁוֹשָׁן הֵם הָיָה מְחִיךְ אֲלָפִים בַּת יָכִיל וְהֵם מֵאָה וְחֲמִשִּׁים מִקְוֵה מִהֲרָה:

שֶׁהֵם שִׁשֵּׁת אֲלָפִים בַּת, שֶׁהֵם שִׁשֵּׁת אֲלָפִים סָאָה, נִמְצְאוּ שֶׁהֵם מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מִקְוֵה-מִהֲרָה שֶׁל אַרְבָּעִים סָאָה.

עטרת מרים

נֹא וְתִשְׁלֹם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת-קָדְשֵׁי | מֶה שֶׁהִקְדִּישׁ דָּוִד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַכְּפָלִים נָתַן

הַפִּטְרָת פְּקוּדֵי לְשִׁמּוֹ"ת בְּמַלְכִים א פֶּרֶק ז

ז נֹא וְתִשְׁלֹם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת-קָדְשֵׁי | דָּוִד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַכְּפָלִים נָתַן

עטרת מרים

שי למורא

שקבץ הוא. (א) נשיאי האבות, שהם הנשיאים. וכפל הלשון להוספת באור.
 (ב) בירח האתנים, חדש תשרי נקרא "ירח האתנים", מלשון איתן וחוק, על שם שבתחדש תשרי הם המועדים היותר חזקים ומלשנים את האדם אל השלמות.
 בחג, בחג הסוכות (ד) ואת אהל מועד, אהל מועד שעשה משה. והנה מבקש, ומשם העלוהו והנביסוהו
 באצרות בית ה' בעליות אשר מפעל להיכל ולדביר. (ו) אל תחת כנפי הכרובים, כרובים שעשה שלמה עומדים על גלגלים בפרקע, ואין אלו הכרובים של הכפרת שעל הארון. (ז) ויסב, מלשון סבך. (ח) ולא יראו החוצה, כי היו רק דוחקים בפרכת. עד היום הזה, עד היום שגנו אשירי המלך את הארון במערה שבה הכית. (יב) אמר לשבן בערפל, והיו אמר, "כי בענן אראה על הכפרת" (ויקרא טו. ב. ג). בית זבל, בית קבעות. מכון לשבתך עולמים, כי מעכשיו לא תשרה

באצרות בית יהוה: א אז יקהל שלמה את־זקני ישראל ואת־כל־ראשי המטות נשיאי האבות הנשיאים לכל בתי האבות לבני ישראל אל־המלך שלמה ירושלם להעלות את־ארון ברית־יהוה מעיר דוד היא ציון שם העלוהו דוד כשהביאו מבית עובר אדם: ב ויקהלו אל־המלך שלמה כל־איש ישראל בירח האתנים חדש תשרי בחג קודם תג הסוכות הוא החדש השביעי: ג ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הארון ולא הלויים, כי הכניסוהו לקדש הקדשים: ד ויעלו מבבבון את־ארון יהוה ואת־אהל מועד ואת־כל־כלי הקדש אשר באהל מועד ויעלו אתם הכהנים הארון והלויים את אהל מועד וכליו: ה והמלך שלמה וכל־עדת ישראל הנועדים עליו אתו ללכת עמו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא־יספרו ולא ימנו מרב: ו ויבאו הכהנים את־ארון ברית־יהוה אל־מקומו אל־דביר הבית אל־קדש הקדשים אל־תחת כנפי הכרובים שעשה שלמה, ועמדו בארץ: ז כי הכרובים תחלה פרשים כנפים אל־מקום עמידת הארון ובהגיע הארון בפנים נמו ויסבנו הכרובים בנס על־הארון ועל־בדיו מלמעלה: ח ויארכו הכהדים ויראו ראשי הכהדים מן־הקדש על־פני הדביר כהיותם דוחקין וכולטין בפרוכת, שהיתה מול הפתח, ולא יראו החוצה ויהיו שם באותה הנחה ומצב עד היום הזה עד אשר נגנו כימי אישירי: ט אין בארון רק שני לחות האבנים ושברי לחות והספר תורה וכל מה שכתוב בתורה נכלל בעשרת הדברות אשר הנח שם משה בחרב אשר כרת יהוה עם־בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: י ויהי בצאת הכהנים מן־הקדש והענן מלא את־בית יהוה: יא ולא יוכלו הכהנים לעמוד בענן כי־מלא כבוד־יהוה את־בית יהוה: יב אז אמר שלמה כשראה הענן אמר: רואה אני שהשכינה שורה בבית שגיתי, כי יהוה אמר לשבן בערפל ובערפל הוא עב הענן כמו שנאמר (ויקרא טו ב): כי בענן אראה על הכפרת: יג הואיל וכאה השכינה אם בן בנה בגיית בית זבל לך ולא היה עמל בחנם, והוא יתה מכון לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את־פניו ויברך את כל־קהל ישראל וכל־קהל ישראל

הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלויים: ה והמלך שלמה וכל־עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא־יספרו ולא ימנו מרב: ו ויבאו הכהנים את־ארון ברית־יהוה אל־מקומו אל־דביר הבית אל־קדש הקדשים אל־תחת כנפי הכרובים: ז כי הכרובים פרשים כנפים אל־מקום הארון ויסבנו הכרובים על־הארון ועל־בדיו מלמעלה: ח ויארכו הכהדים ויראו ראשי הכהדים מן־הקדש על־פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה: ט אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב אשר כרת יהוה עם־בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: י ויהי בצאת הכהנים מן־הקדש והענן מלא את־בית יהוה: יא ולא יוכלו הכהנים לעמוד בענן כי־מלא כבוד־יהוה את־בית יהוה: יב אז אמר שלמה יהוה אמר לשבן בערפל: יג בנה בגיית בית זבל לך מכון לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את־פניו ויברך את כל־קהל ישראל וכל־קהל ישראל מארץ מצרים: י ויהי בצאת הכהנים מן־הקדש והענן עשן עשן מלא את־בית יהוה: יא ולא יוכלו הכהנים לעמוד להיכל ובעננה לשבת מפני הענן כי־מלא כבוד־יהוה הוא הענן שזכר את־בית יהוה: יב אז אמר שלמה כשראה הענן אמר: רואה אני שהשכינה שורה בבית שגיתי, כי יהוה אמר לשבן בערפל ובערפל הוא עב הענן כמו שנאמר (ויקרא טו ב): כי בענן אראה על הכפרת: יג הואיל וכאה השכינה אם בן בנה בגיית בית זבל לך ולא היה עמל בחנם, והוא יתה מכון לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את־פניו אל מול העם ויברך את

עטרת מרים

כִּלְקַתֵּל יִשְׂרָאֵל וְכִלְקַתֵּל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד כִּי אִין יִשְׁכָּה בְּעֹרֶה וְכו': מו וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹר אָבִי שִׁיתוּ לוֹ בֵּן שִׁבְעָה בֵּית וּבְנָיו חֲמִשָּׁה מֵלֵא קָם אֶת דְּבָרוֹ לֵאמֹר: מו מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְּעִיר מִכָּל־שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת כֹּה בֵּית לַהֲוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲוֹת עֲלֵעַמִּי יִשְׂרָאֵל שָׁעַל יְדוֹ כֹּאֵה הִתְקַנָּה לְבַחֵר בִּירוּשָׁלַם לְבָנוֹת כֹּה בֵּית: יז וַיֹּהִי עִם־לֵבֶב דְּוֹר אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְהָ הָיָה נִמְנָע בִּימֵי דוֹד, כִּיֹּן שָׁהִיו לוֹ מִלְחָמוֹת רַבּוֹת: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דְּוֹר אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לֵבֶבִי

לְבָנוֹת בֵּית לְשְׁמִי הִטִּיבֹת כִּי הָיָה עִם־לֵבֶבִי טוֹב עֲשִׂיתִי כֹה, וְלִכְוֹת תִּתְחַשֵּׁב כִּי עַל יְדוֹ כֹּאֵה הִתְקַנָּה לְצִוּוֹת עֲלֶיהָ וְלִהְיוֹת כֵּל: יט וַיִּרְק אֶתֶּה לֹא תִבְנֶה תִבְּנִית כִּי אִם־בְּנֵי הַיָּצֵא מִחֻלְצִיֵּי הוּא־יִבְנֶה תִבְּנִית לְשְׁמִי וְדָקָא: כ וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תִּחְתֵּי דוֹד אָבִי וְאִשְׁבִּי | עַל־כִּפֶּא יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה כֹּאֲשֶׁן שָׁעַל לִי מִנְּהַר מִן הַאֲוִיבִים וְאִבְנֶה וְיִכְלֹתִי לְבָנוֹת תִּבְּנִית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹנָה לְשִׁמְהָ: כא וְאִשְׁשֵׁם שָׁם בְּבֵית הָהָה מְקוֹם לְאֲרֹן אֲשֶׁר־שָׁם לִוְחוֹת שֵׁל בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר בְּרַת ה' עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

עֹמֵד: מו וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹר אָבִי וּבְנָיו מֵלֵא

לֵאמֹר: מו מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי

אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְּעִיר מִכָּל־

שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַהֲוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲוֹת עֲלֵעַמִּי

יִשְׂרָאֵל: יז וַיֹּהִי עִם־לֵבֶב דְּוֹר אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דְּוֹר אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לֵבֶבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשְׁמִי

הִטִּיבֹת כִּי הָיָה עִם־לֵבֶבִי: יט וַיִּרְק אֶתֶּה לֹא תִבְנֶה תִבְּנִית כִּי אִם־בְּנֵי

הַיָּצֵא מִחֻלְצִיֵּי הוּא־יִבְנֶה תִבְּנִית לְשְׁמִי: כ וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר

דִּבֶּר וְאָקָם תִּחְתֵּי דוֹד אָבִי וְאִשְׁבִּי | עַל־כִּפֶּא יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה

וְאִבְנֶה תִבְּנִית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כא וְאִשְׁשֵׁם שָׁם מְקוֹם לְאֲרֹן

אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר בְּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתֻחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְקִרְבּוֹ וְכִרְעִיו יִרְחָץ בַּמַּיִם וְהַקְטִיר תִּכְתֹּן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: ס (יִשְׂרָאֵל) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קִרְבָּנוֹ מִן־הַבְּשָׂבִים אוֹ מִן־הַעֲוִים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ: ז וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶדֶד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ז וְנִתַּח אוֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעֶרְדֵּי תִכְתֹּן אוֹתָם עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: י וְתִקְרַב וְהַכְרַעִים יִרְחָץ בַּמַּיִם וְהַקְרִיב תִּכְתֹּן אֶת־הַכֹּל וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ

קְרִיאת התורה למנחת שבת קודש

א וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֶהֱל מוֹעֵד לֵאמֹר: ז דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבֶּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קִרְבָּנֵכֶם: ז אִם־עֹלָה קִרְבָּנוֹ מִן־הַבֶּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד יִקְרִיב אוֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: ז וְסָמַךְ יְדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: (י) וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבֶּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהַקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד: ז וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אוֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: ז וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן תִּכְתֹּן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל־הָאֵשׁ: ז וְעָרְכוּ

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל־פקודי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:04	5:57	8:23	8:19	8:57	8:52	9:57	9:53	17:41	17:45	18:07	18:11	17:25	18:21
חיפה (ח)	6:05	5:57	8:22	8:18	8:56	8:52	9:56	9:53	17:42	17:47	18:06	18:10	17:16	18:21
ירושלים (ח)	6:03	5:56	8:21	8:17	8:55	8:51	9:55	9:52	17:44	17:48	18:05	18:09	17:07	18:20
תל אביב (ח)	6:05	5:58	8:23	8:19	8:57	8:53	9:57	9:54	17:41	17:45	18:07	18:11	17:24	18:21
אוסטריה, וינה (ח)	6:30	6:18	8:33	8:26	9:17	9:10	10:15	10:10	17:43	17:52	18:16	18:25	17:33	18:38
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:07	7:13	9:40	9:42	10:17	10:20	11:23	11:24	19:57	19:48	20:24	20:15	19:32	20:27
אוקראינה, אודסה (ח)	6:31	6:20	8:36	8:30	9:18	9:12	10:17	10:12	17:47	17:56	18:19	18:28	17:36	18:40
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:05	5:53	8:07	8:00	8:51	8:44	9:49	9:44	17:17	17:26	17:50	17:59	17:07	18:12
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:16	6:04	8:18	8:11	9:02	8:55	10:00	9:55	17:28	17:37	18:01	18:10	17:18	18:24
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:43	6:30	8:43	8:35	9:28	9:21	10:26	10:21	17:52	18:02	18:27	18:36	17:42	18:50
אוקראינה, קייב (ח)	6:36	6:23	8:35	8:28	9:21	9:14	10:19	10:13	17:44	17:54	18:19	18:29	17:35	18:42
איטליה, מילאנו (ח)	6:57	6:46	9:02	8:56	9:44	9:38	10:42	10:38	18:16	18:24	18:46	18:54	18:05	19:06
אקוואדור, קיטו (ח)	6:22	6:21	8:53	8:52	9:22	9:21	10:25	10:23	18:29	18:28	18:51	18:50	18:10	18:58
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:44	6:49	9:16	9:19	9:52	9:54	10:58	10:59	19:27	19:19	19:54	19:46	19:03	19:56
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:30	7:37	10:01	10:05	10:41	10:44	11:48	11:49	20:23	20:13	20:53	20:43	19:57	20:54
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:35	6:26	8:47	8:42	9:25	9:19	10:24	10:20	18:02	18:08	18:31	18:37	17:49	18:48
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:25	6:15	8:36	8:31	9:14	9:09	10:13	10:09	17:50	17:57	18:20	18:26	17:38	18:38
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:26	6:16	8:37	8:31	9:15	9:09	10:14	10:10	17:51	17:58	18:20	18:27	17:39	18:38
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:03	6:53	9:12	9:06	9:51	9:46	10:50	10:46	18:26	18:33	18:56	19:03	18:14	19:14
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:44	6:37	9:03	8:59	9:37	9:32	10:37	10:34	18:24	18:27	18:48	18:52	18:09	19:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:17	6:09	8:34	8:29	9:08	9:04	10:08	10:05	17:51	17:56	18:18	18:23	17:37	18:33
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:41	6:35	9:03	8:59	9:35	9:31	10:36	10:33	18:24	18:28	18:49	18:52	18:09	19:01
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:21	6:12	8:32	8:26	9:11	9:05	10:10	10:05	17:46	17:53	18:15	18:22	17:34	18:34
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	6:49	6:40	9:00	8:55	9:38	9:33	10:38	10:34	18:15	18:21	18:44	18:50	18:02	19:02
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:21	6:11	8:31	8:25	9:10	9:04	10:09	10:04	17:44	17:51	18:14	18:21	17:32	18:33
בוליביה, לה-פס (ח)	6:33	6:35	9:07	9:07	9:37	9:37	10:40	10:40	18:55	18:51	19:18	19:14	18:33	19:23
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:21	7:08	9:19	9:11	10:06	9:58	11:03	10:58	18:28	18:38	19:03	19:14	18:19	19:27
בלגיה, בריסל (ח)	7:21	7:08	9:19	9:12	10:06	9:59	11:03	10:58	18:29	18:39	19:04	19:14	18:19	19:27
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:03	6:06	8:37	8:38	9:09	9:09	10:13	10:13	18:37	18:32	18:57	18:51	18:14	19:01
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:52	5:55	8:26	8:26	8:57	8:58	10:01	10:01	18:20	18:15	18:45	18:39	17:58	18:48
בריטניה, לונדון (ח)	6:39	6:26	8:37	8:29	9:24	9:17	10:21	10:16	17:47	17:58	18:21	18:32	17:41	18:46
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:50	6:36	8:44	8:36	9:34	9:26	10:31	10:25	17:52	18:04	18:29	18:41	17:47	18:55
גרמניה, ברלין (ח)	6:47	6:33	8:42	8:35	9:31	9:23	10:28	10:22	17:52	18:03	18:27	18:38	17:43	18:52
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:03	6:50	9:03	8:55	9:48	9:41	10:46	10:41	18:12	18:22	18:47	18:56	18:02	19:10
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:02	6:06	8:36	8:37	9:09	9:10	10:13	10:13	18:42	18:35	19:00	18:54	18:18	19:03
הודו, מומבאי (ח)	6:56	6:51	9:21	9:18	9:51	9:48	10:52	10:50	18:45	18:47	19:08	19:10	18:28	19:19
הודו, פונה (ח)	6:52	6:47	9:17	9:14	9:47	9:44	10:48	10:46	18:41	18:43	19:05	19:06	18:25	19:15
הונגריה, בודפשט (ח)	6:19	6:07	8:22	8:15	9:05	8:59	10:03	9:59	17:33	17:42	18:06	18:14	17:22	18:27
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:30	6:21	8:41	8:35	9:19	9:14	10:18	10:14	17:54	18:01	18:24	18:30	17:42	18:42
יוון, אתונה (ח)	6:53	6:44	9:06	9:01	9:43	9:38	10:42	10:39	18:21	18:27	18:49	18:55	18:08	19:06
מולדובה, קישינב (ח)	6:39	6:28	8:43	8:37	9:26	9:20	10:24	10:20	17:54	18:03	18:27	18:35	17:43	18:48

רפז

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל־פקודי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:48	6:53	9:15	9:18	9:45	9:48	10:47	10:49	18:42	18:44	19:06	19:07	18:26	19:17
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ' (ח)	6:18	6:09	8:39	8:44	9:23	9:26	10:30	10:32	19:12	19:01	19:45	19:33	18:45	19:46
נפאל, קטמנדו (ח)	6:19	6:25	8:46	8:42	9:19	9:15	10:19	10:16	18:06	18:09	18:31	18:34	17:51	18:44
סין, בייג'ין (ח)	6:34	6:44	8:50	8:55	9:33	9:28	10:32	10:28	18:09	18:15	18:38	18:44	17:54	18:55
סינגפור, סינגפור (ח)	7:12	7:14	9:43	9:44	10:13	10:11	11:15	11:14	19:19	19:18	19:41	19:40	19:00	19:49
פולין, ורשא (ח)	6:02	6:16	8:12	8:04	9:00	8:53	9:57	9:52	17:21	17:31	17:57	18:07	17:11	18:21
פרו, לימה (ח)	6:12	6:11	8:44	8:44	9:13	9:13	10:17	10:16	18:29	18:25	18:51	18:48	18:08	18:57
צרפת, ליאון (ח)	7:03	7:14	9:20	9:13	10:01	9:55	11:00	10:55	18:31	18:40	19:03	19:11	18:20	19:24
צרפת, פריז (ח)	7:15	7:27	9:28	9:21	10:13	10:06	11:11	11:06	18:40	18:49	19:12	19:22	18:30	19:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:05	6:07	8:37	8:35	9:05	9:04	10:08	10:06	18:09	18:09	18:32	18:31	17:51	18:39
קנדה, טורונטו (ח)	6:39	6:49	8:57	8:51	9:37	9:31	10:36	10:32	18:13	18:20	18:41	18:48	18:01	19:00
קנדה, מונטריאול (ח)	6:16	6:27	8:33	8:27	9:15	9:09	10:13	10:09	17:46	17:55	18:17	18:25	17:35	18:37
קפריסין, לרנקה (ח)	6:03	6:11	8:27	8:23	9:02	8:58	10:02	9:58	17:44	17:49	18:11	18:16	17:30	18:26
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:24	7:39	9:31	9:22	10:22	10:14	11:19	11:13	18:38	18:50	19:16	19:28	18:30	19:43
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:58	7:14	9:03	8:55	9:56	9:47	10:52	10:46	18:13	18:26	18:49	19:02	18:05	19:17
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:45	6:56	9:00	8:53	9:43	9:36	10:41	10:36	18:10	18:19	18:43	18:52	18:00	19:04
שווייץ, ציריך (ח)	6:49	7:01	9:04	8:58	9:47	9:41	10:41	10:46	18:19	18:28	18:48	18:56	18:09	19:09
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:29	6:33	9:00	8:58	9:30	9:27	10:31	10:29	18:27	18:28	18:50	18:51	18:10	19:00

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00618
04/03/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

